ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
SAMEDI
1er FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.151
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.151

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ - 23 - 27)

«ԽՆՁՈՐԻ ԱՅԳԻՆ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ ցուցադրուած է «Խնձորի այգին» շարժանկարը, որ պատրաստուած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ: Սոեփան Զօրեանի ծանօթ պատմուածքի հիման վրայ նկարահանուած ժապաւէնի բեմանիւթը գրած է Ռուբէն Յովսէփեան, որ այս առթիւ նշած է, թէ վերջին տարիները զինք առաւելապէս գրաղեցնողը եղած է Խաչատուր Աբովեանը, անոր մանկավարժական եւ լուսաւորական գործունէութիւնը. որեւէ չեղում սկսած վէպին՝ դատաճանութեան պէս բան մըն էր, կ'ըսէ արձակագիրը: Բեմանիւթը գրելու համաձայնութենէն ամիսներ ետք Ռուբէն Յովսէփեան նոյնիսկ վարանած է գայն չարունակելու: Իր հաւաքած պատմական նիւթերուն մէջ հետաքրքրական է հետեւեալ դէպքը: Թիֆլիսի Հայոց Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ Աստուածամօր պատկերը կը սկսի արտասուել: Հրաշքը պարզելու նպատակով ներսէս Արքեպիսկոպոս քննութիւն կը կատարէ եւ կը պարզուի, որ պատկերին եռեւի մասը տեղաւորուած ջուրով լեցուն փամփուշտներէն ջուրը կը կաթի եւ արցունք կը դառնայ Աստուածածնի աչերուն մէջ: Ինծի համար, կ'ըսէ Ռուբէն Յովսէփեան, տեսանելի դարձան դիւղի քահանան, որ պատմուածքին մէջ ոչ մէկ բառ կ'արտասանէ, մէկ - երկու անգամ կը յիշուի, պահակ Սահակը, Նունուֆարը՝ որոնք առընչուելով հերոսին, գայն ընկալելով, նոր կողմերով կը բացայայտեն իրենց էութիւնը: Ռուբէն Յովսէփեան կրթութիւնը ստացած է Երեւանի համալսարանի երկրաբանական լսարանին մէջ: Պաշտօնավարած է «Ասանդարդ» թերթի խմբագրութեան մէջ, ապա թղթակցած «Գրական Թերթ»ին: Յետագային պաշտօնավարած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրի եւ ձայն - հեռատեսիլի պետական կոմիտէի մէջ: Ներկայիս «Սովետական Գրող» հրատարակչութեան խմբագրապետն է:

×

«ԱՆԻ» ՊԱՆԴՈԿԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ Է

Երեւանի «Անի» պանդոկը ամբողջովին վերակառուցուած եւ արդիականացած է. հիմնովին վերափոխուած է բազմայարկ շէնքի ներքին տեսքը: Նորոգութեան համար գործածուած են հայկական որակաւոր յարդարական շինանիւթերը՝ մարմար, տուֆ, փելլիտ: Սպիտակ մարմարով պատած են 14 յարկերու միջանցքներու յատակները: Ագիզբեկովի եւ Նոյեմբերեանի փելլիտները մեղմութիւն մը հաղորդած են պատերուն, իսկ Հոկտեմբերեանի վառ կարմիր տուֆը տօնական զոյներով լեցուցած է ճաշարանին սրահները: Տարածութեան վարպետ օգտագործումով կարելի եղած է ունենալ երեք սրահներ, որոնց տրուած են «Հայկական, «Եւրոպական» եւ «Կոպըէչն» անունները: Յարդարական առարկաներով զարդարուած են ճեմասրահները, պառեզը, պարի տեղերը եւայլն: Հետաքրքրական նորութիւններէն են չէնքին լուսաւորման ջահերը, վերելակները:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի պետական համալսարանի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է յոբելեանական երեկոյթ մը, նուիրուած բանասիրական լսարանի յիսնամեակին: Բացումը կատարած է Գրիգոր Ղարիբեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը Սուրէն Դուրգէնի Յարութիւնեանը նշանակած է Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալ: Նախկինը՝ Ալեքսան Կիրակոսեան, 68 տարեկանին հանգստեան կոչուած էր (տե՛ս «Յառաջ», Յունուար 23-ի թիւ):

Միւս կողմէ, Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ռոբեր Ազուման-եան «ազատած է» իր պաշտօնէն «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ» եւ զինք փոխարինած է Սուրէն Սամուէլի Ալեքսեան:

ՓԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏ

ՃՈՐՃ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՐ ՆՇԱՆԱԿԱԾ Է ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐՈՒ

×

Փալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան Յունուար 16-ին, կատարած է կարգ մը նոր նշանակումներ՝ զանազան պաշտօններու համար, որոնց մէջ կան նաեւ Հայեր:

Այսպէս, Բժշկական որակի քննիչ Յանձնախումբի Բ. ընտարաշրջանի համար անդամ նշանակուած է տոքթ. Վարուժան Ալթըպարմաքեան, իսկ ԺԱ. ընտրաշրջանի համար՝ տոքթ. Ալեքսանդր Թուլումճեան: Տոքթ. Ալթըպարմաքեան 35 տարեկան է: Բժշկական վկայականը ստացած է 1974-ին՝ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն: Տոքթ. Թուլումճեան, 62 տարեկան, նոյնպէս վկայեալ է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն:

Յունուար 17-ին, նահանգապետը Փալիֆորնիոյ ծովային ակադեմիայի կառավարիչներու խորհուրդի անդամ նշանակած է կլէնոտ լիէն Ֆիլիփ Գազանճեանը, որ իրաւաբանութեան տոքթորայի տիտղոսը ստացած է 1973-ին՝ Լինքըլն համալսարանէն:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ» - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (102) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Սուլէյմանի եւ Օսմանեան ճարտարապետութիւնը
Ա. Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Si c'est rond... note de lecture
B. H. SAKAYAN

Les Arméniens Protestants : Evangile et Efficacité
Prof. G. DEDEYAN

«Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի 50-ամեայ ուղին» նիւթին չուրջ խօսած է փրոֆ. Գառնիկ Անանեան: Լսարանը իր հիմնադրութենէն ի վեր աւելի քան 20 հազար շրջանաւարտ տուած է, որոնցմէ շատեր մեծ դեր խաղացած են հայերէն լեզուի ու գրականութեան զարգացման ու տարածման մարզէն ներս:

ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Երէկ, վերջին պահուն, հաղորդած էինք Ֆրանսահայ ծանօթ մտաւորական՝ Պետրոս Զարոյեանի մահը, որ պատահած էր Մարսէյլի Վէռ - Քոթօ հիւանդանոցը, Յունուար 29-ին:

Ողբացեալը, մօտ 85 տարեկան, ծնած էր Պոլիս: Նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք Պալաթի Ազգ. Խորհնեան վարժարանը, յաճախած է Ազգ. Կեդրոնական բարձրագոյն ուսումնարան՝ որու ընթացքը աւարտած է իբրեւ պահակաւոր. դպրութեանց, 1922-ին եւ նոյն տարին իսկ անցած է Ֆրանսա: 1962 - 64 դասախօսած է Կիպրոսի Մելգոնեան Հաստատութեան մէջ իբրեւ ուսուցիչ հայ եւ օտար գրականութեան:

Գրել սկսած է կանուխէն. 1919-ին, «Այգ» շաբաթաթերթին մէջ: Վահան Թէքէեանի խմբագրութեան օրով, աշխատակցած է Պոլսոյ «Ժողովուրդի Ձայնը» օրաթերթին, ու այդ թուականէն ասդին, դոյդ «Հայրենիք»ներուն (Պոստըն), «Պայքար» օրաթերթին եւ համանուն պարբերաթերթին, «Անահիտ»ի, «Զուարթնոց»ի, «Մեհեր»ի, ուիւրեքեան հանդէսներու եւ օրաթերթերու («Յառաջ», «Ապագայ», եւայլն): Բանաստեղծ Ա. Սեմայի հետ 1935-ին հիմնած է «Մշակոյթ» ամսագիրը, իսկ Զարեհ Որբունիի հետ «Լուսաբաց» հանդէսը՝ 1939-ին: 1954-ին հրատարակած է «Հայ Միտք» կիսամսեան:

Հրատարակուած իր գործերն են «Մեռնողները» (Թատերախաղ, 1928), «Ակռել Բակուցց» (մենագրութիւն, 1935), «Սեւ ու Ճերմակ» (1941) եւ «Մեհեր ալ հայրենիք ունիհեր» (1965):

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —
ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Բ. ՅԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Ժ. Ժ. Տամլամեան	2·500
Տէր եւ Տիկին Սոեփան Տամլամեան	2·500
Տէր եւ Տիկին Ժ. Դաւաւորեան	2·000
Ոմն (Վիվիէ)	1·000
Տէր եւ Տիկին Գազանճեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Գ. Այանեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան	1·000
Տիկին Մ. Ինճէեան	1·000
Տիկին Նելլի Պարեան	300
Հայ Տիւք Ընկ·	300
Պ. Ժաք Մուրատեան	250
Օր· Մարի - Թէրէզ Մելրոնեան	100
Օր· Արփի Պոտուրեան	100
Թալին	100
Տիկին Ա. Գեւոնեան	100
Գումար՝	13·250
Ա· ցանկի գումար՝	97·800
Ընդհ· գումար՝	111·050

×

Ամերիկեան տոլարով ստացուած են հետեւեալ գումարները. -

Պ. Գ. Տէր - Յակոբեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Ս. Գասպարեան	500
Տոքթ. Ա. Պահասուր	200
Տէր եւ Տիկին Գ. Միքայէլեան	50

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ջիին - Զմեռը աւեր կը գործէ Ֆրանսայի հարաւային շրջանը, գլխաւորաբար կաթ, Առաէլ, Լոզէռի, Վօքլիւզի եւ Արեւելեան - Փիրէնեաններու նահանգներուն մէջ: Առատ ձիւնը պատճառ եղած է, որ ամբողջ շրջաններ ելեկտրականութենէ զրկուին եւ իշխանութիւնները որոշեն օրական ծրագիրը գործադրել:

Լիբանանցի ԱՍՏՂԱԴԻՆ մը՝ Ժորժ Թապէթ, շաբաթ մը առաջ նախատեսած էր Զէլէնճըրի պայթումը եւ ճշդած նոյնիսկ, որ ընդհանուր չփոթութիւն մը պիտի ծագի պիտանականներու եւ մասնագէտներուն մօտ, արկածին պատճառը գտնելու համար: Թապէթի գուշակութիւնները հրատարակուած են «Ան - Նահար, Արաբ եւ Միջազգային» շաբաթաթերթին թիւ 455-ին մէջ (Յունուար 20 - 26): Աստղագէտը ըսած էր որ ՆԱՋԱ-ի այերանաւ մը պիտի պայթի անջրպետ չհասած եւ աւելցուցած է. - «Այս դէպքը չփոթութիւն պիտի յառաջացնէ պիտանականներու մօտ, որովհետեւ պիտի չկարենան պատճառը ճշդել»:

ՍՊԱՆԻՈՅ գահաժառանգը՝ իշխան Ֆելիփէ երդում ըրաւ Սահմանադրութեան, ինչ որ կը պաշտօնականացնէ իր հանդամանքը: Արարողութիւնը, որ աննախընթաց էր իր տեսակին մէջ, կը համապատասխանէր իշխանին 18-րդ տարեդարձին: Երդման առեն Աթթիւրիներու բոլոր եկեղեցիներու զանգակները զօղանջեցին, քանի որ գահաժառանգը «Աթթիւրիներու իշխան»ի տիտղոսն ունի: Գահ, երբ բարձրանայ, Ֆելիփէ Զ. անուան տակ պիտի իշխէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ առեւտրական բացը բոլոր մրցանիշները կոտրած է 17,4 միլիառ տոլարով Դեկտեմբերին եւ մօտ 150 միլիառով 1985-ի համար:

ՊԱՌ գլուխը առած կ'երթայ, աւելի քան երբեք դէմ՝ համակեցութեան: Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, կը չեշտէ որ՝ միութիւն միօրինակութիւն չի նշանակեր: Իվըլինի մէջ է որ, առջի իրիկուն, աւելի քարի տալով հակընկերվարական իր յարձակումներուն, լսաւ թէ Միթերան պատերազմի զեկավարի մը պէս կը գործէ: Ժոսփէնի համար աջը՝ «անկարգ թիկնոց» մըն է, յաղթական ձին՝ ընկերվարութիւնն է:

ՄԵՍԻՆԱՑԻ (Սիկիլիա) նաւահանգիստին մէջ, կիպրական երկու ջրասոյ նաւեր քարուքանդ եղած են պայթումի հետեւանքով: Երկուքն ալ Լիբանանցիի մը կը պատկանէին: Ուրբաթ օր, ոճրափորձին ոչ ոք տէր եղած էր:

ՊԷՅՐՈՒԹի հարաւային արուարձանը բախում եւ հրացանաձգութիւն նոր զոհեր խլած են: 9 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր էր, առաջին հաշուեկշիռը: Միւս կողմէ, հրազունդերը ինկած են նախագահ Ճեմայէլի պալատին վրայ, քրիստոնեաներն ալ ռմբակոծած են արեւմտեան - Պէյրութի մահմետական գօտիները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Էօզալ Զուլեղերիա գացած է, Հինգշաբթի օր: Տաւոսի մէջ պիտի տեսնուի Ցունաստանի նախարարապետ՝ Փափանտրէուի հետ: Երկուքին առաջին հանդիպումն է 1978 Մարտէն ի վեր: Էօզալ պիտի տեսնուի նաեւ գործի տէր Զուիցերիացիներու հետ, որոնք ղրամապուխներ ներդրած են Թուրքիա:

ՍԹՓՓԷԼԻՕ

ԿԱՄ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՕՓԵՐԱՅԻ ՄԸ ՈՊԻՍԱԿԱՆԸ

1850 Յուլիսին վեհուի գրած էր արդէն 15 օփերա. ինչպէս Նապուքքօ, Ի Լոմպարտի, Էրնանի, Մաքպէթ, Լուիզա Միլլէր, Հաւտյն, որոնք տարած էին զինք յաջողութենէ յաջողութիւն, դարձնելով ժողովրդական ու յարգանք պարտադրող երգահան մը՝ Եւրոպայի տարածքին:

1850-ի ամրան կ'աշխատէր նոյն ժամանակ երկու օփերայի վրայ: Մին՝ Սթիֆէլիօ-ն, - Թրիէսթէի Թէաթրօ Կրանտէին, միւսը՝ Ռիկօլէթթօ-ն, - Վենետիկի Թէաթրօ Լա Ֆէնիչէին համար: Այս վերջինը եթէ դարձաւ իր լաւագոյն գործերէն մին, առաջինը եղաւ կատարեալ ձախողանք մը:

Մարիա Բիալէ, - իտալացի երկրորդական պրոզ մը, որ պատրաստած էր վեհուի օփերաներուն գրեթէ բոլոր երգահարները (լիպրէթօ), – պատրաստած էր պրջոյկ մը եւս, Սթիֆէլիօն: Նիւթը առած էր Ֆրանսական 1800-ական թուականներու պրական էջերէն: Ունէր հոգեբանական խորք: Դէպքին կլխաւոր հերոսը, բողոքական պատուելի մը, Սթիֆէլիօն, երկար ճամբորդութենէ մը ետք առն կը վերադառնար: Իր այս բացակայութեան ընթացքին կինը, Լինա-ն, դաւաճանած էր իր ամուսնոյն ու անոր վերադարձով մատնուած էր հոգեկան տագնապի մը, ու զարձած՝ լռակեաց: Քանիցս փորձած էր խոստովանիլ իր յանցանքը ու խնդրել ամուսնոյն ներողամտութիւնը. սակայն պակսած էր իրեն այդ քաջութիւնը: Սթիֆէլիօն իր կարգին սկսած էր լուրջ կասկածներ ունենալ կնոջ վրայ, իրեն հանդէպ անհասկնալի այս վերաբերմունքին հետեւանքով: Սէրը, նախանձն ու իր արժանապատուութեան խոցուիլը կը մղեն զինք սուսերամարտի դաշտերին, սիրոյ իր մրցակիցին հետ: Սակայն ինք Աստուծոյ կը ծառայէր. պէտք է ներող դտնուէր բոլորին նկատմամբ անխտիր: Իր հոգեկան տառապանքին վերջ տալու համար, ժամերդութեան մը ընթացքին, հրապարակաւ, Աւետարանէն կը կարդայ անառակ կիներու մասին պրուէիններ, որոնք ըստ Ս. Գրքին արժանացած էին մարդոց ներողամտութեան: Պատուելին այս ձեւով, կը ներէր իր կնոջ: Մինչ այդ Լինայի հայրը՝ Սթանքար, կը սպաննէր իր աղջկան սիրահարը:

Այս հոգեւոր նիւթը պիտի չվրիպէր անշուշտ կզերին ուշադրութենէն. ուստի վեհուի այս օփերան կ'ենթարկուի խիստ պրաքննութեան մը. բաւական մաս կորսուելէ ետք միայն, 1850-ի Նոյեմբեր 16-ին կը ներկայացուի Թրիէսթէի Թէաթրօ Կրանտէի մէջ, արձանագրելով ձախողութիւն մը:

1852 Յունուարին, այս անգամ առանց պրաքննութեան ենթարկուելու, նոյն օփերան կը ներկայացուի Վենետիկի Թէաթրօ Լա Ֆէնիչէի մէջ, արժանանալով նոյն ճակատագրին: Աւելի ուշ՝ Նափոլի Սան Գարլօ Թատրոնին եւ կղերին ցուցմունքներուն վրայ Սթիֆէլիօն կը փոխարինուի Պետական նախարարի հանդամանք ունեցող տիպարով մը: Դուրս ելլելով հոգեւորական մթնոլորտէն, վեհուի պարտաւոր կ'ըլլայ վերատեսութեան ենթարկել օփերան, որ իր գլխաւոր նոր հերոսին անունով կը կոչուի Կուլիէլմօ Վելլինկրօտ: Այս անգամ ալ սակայն ֆրանսական եւ աւստրիական կառավարութիւններու խիստ գրաքննութեան հետեւանքով օփերան չի ներկայացուիր:

1857-ին Ռիմինիի Թէաթրօ Նուօվօի համար գործեալ վերատեսութեան կ'ենթարկէ Սթէֆելիոյի բնագիրը: Այս անգամ Աբօլտօ անունով անգլիացի ասպետն է որ կը վերադառնայ Երուսաղէմէն, ուր մասնակցած էր Խաչակիրներու պատերազմին: Դէպքը կը փոխադրուի Անգլիա: Սթիֆէլիոյի բնագրէն գրեթէ հարատած մնացած էր Բ. արարը: Կ'աւելցնէ Դ. արարն ալ: Այս նոր օփերան, Աբօլտօ անունով, 1857 Օգոստոս 16-ին նորէն յայտնուելէ ետք Ռիմինիի Թէաթրօ Նուօվոյի մէջ, մոռացութեան կը մատնուի մինչեւ երկու տարբերակներուն հետ միասին, մինչեւ մեր օրերը:

1968-ին Փարմայի Վեհուիի գործերուն ուսումնասիրութեան հաստատութեան տնօրէնն, Էրաժշտագէտ Փիէրլուիճի Փէթրօսէլլիի - Ջանգերով Միլանոյի Ռիքօրտի հրատարակչատան - եւ Նափոլիի Սան Գարլօ Թատրոնին փոչոտ արխիւներէն դուրս կը բերուին Աբօլտոյի եւ Վելլինկրօտի կէս - կիսատ ձեռագիրներ ու գործիքներու առանձին բաժիններ, որոնց վերջայ տարիներու խզմամիտ աշխատանքէ մը ետք, կը յաջողի իրեն վերակազմել Աբօլտօ օփերան: Նկատի պէտք է ունենալ որ այս օփերաներէն լաւագոյն եւ բազմաթիւ էջեր Վեհուին օգտագործած էր յետագայ իր գրած օփերաներուն մէջ, մասնաւորաբար Թրուվիաթայի եւ Ուն պալլո ին Մասքերայի մէջ:

Նոյն նպատակով նոյն աշխատանքը կը տանի Վենետիկին Գրական Համալսարանէն երաժշտագէտ Ճուլանոնի Մօրելլի, - որուն կը յաջողուի Սթիֆէլիոյի ձեռագիրը ձեռք անցընել Վիէննայի Պետական գրադարանէն: Համբերատար ու բծախնդիր աշխատանքէ մը ետք ինք, ալ կը յաջողի վերակազմել Սթիֆէլիօն:

Այս զոյգ վերակառուցուած օփերաները նոր լոյսի տակ դնելու, նոր ըմբռնումով մօտենալու ու Վեհուիի յաջող օփերաներու չարքին իր արժանաւոր տեղը պրուելու տալու մտադրութեամբ, Վենետիկի Թէաթրօ Ֆէնիչէի տնօրէնութիւնը պեղեցիկ գաղափարը կ'ունենայ անցնող Դեկտեմբեր 17 - 19 կազմակերպելու երաժշտական համագումար մը, որուն մասնակցեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Վեհուիի գործերուն հմուտ երաժշտագէտներ ու երգահաններ: Իսկ Դեկտեմբեր 20-ին, նոյն օրուան մէջ, 128 տարի ետք ներկայացուեցան նախ՝ Աբօլտօ-ն, կէսօրէ ետք. իսկ երեկոյեան՝ Սթիֆէլիօն, միշտ Վենետիկի Թէաթրօ Լա Ֆէնիչէի մէջ: Այս զոյգ օփերաները ժողովուրդին լայն խաւերուն ծանօթացնելու մտադրութեամբ կազմակերպուած էին նաեւ դասախօսութիւններ: Զայնասփիւռն ու հեռատեսիլն ալ բերին իրենց մասնակցութիւնը: Հակառակ թափուած աշխատանքներուն՝ արեւմտեան հասարակութիւնը բաւական անտարբեր գտնուեցաւ դէպի Արեւմուտք, որոշ չերմութիւն ցոյց տալով Սթիֆէլիոյի նկատմամբ: Մամուլը գրեթէ վերապահ գտնուեցաւ: Այսօր սակայն տարածուած հասարակաց կարծիքը այն կը թուի ըլլալ որ Վեհուիի այս նոր օփերաները բոլորովին դատապարտուած ալ չեն փակուած մնալու Փարմայի Վեհուիի գործերուն ուսումնասիրութեան հաստատութեան գրադարանին մէջ: Վերակառուցուած՝ ու ատոյգ կորուստէ փրկուելէ ետք, չնորհիւ այդ երկու երաժշտագէտներուն, այժմ խօսքը կը մնայ ժամանակին, որպէս զի տայ իր հեղինակաւոր ու վերջնական վճիռը այս զոյգ օփերաներուն մասին:

ԱՒԵՏԻՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

LIVRES REÇUS

LAND OF FIRE
Selected poems
EGHISHE CHARENTS

Edited and translated
by
DIANA DER HOVANESSIAN and
MARZBED MARGOSSIAN
Ardis Publishers, Ann Arbor (Mich.)

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՃՆԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ
ԿՈՋԻՆ ԱՌԹԻԻ

Երկու տարիէ ի վեր Հայութիւնը ափսոսանքի եւ ապշանքի զգացումներ կ'ունենայ՝ տեղեկանալով Վենետիկի Ս. Ղազար Վանքին եւ Մխիթարեան միաբանութեան կալուածներուն սպառնացող վտանգին: Բարեբախտաբար՝ վանական միաբաններէն դուրս՝ դտնուեցան արդարացի ազդայիններ, որոնք իրաւական իրենց կարողութիւններով եւ գործնական փորձառութիւններով ոչ միայն յաջողեցան չէզոքացնել պարտապահանջներուն դրամական սպառնալիքները, այլ եւ յաջողեցան բարւոք կարգադրութեամբ մը հանրութեան ներկայանալ:

Վստահաբար մեր ընթերցողները կարդացին յունուն կոմիտէին՝ Վ. Ճագմաեանի սրտառուչ կոչը, ուր կը խնդրէր իւրաքանչիւր հայութենէն հինգ միլիոն տոլար դոյացնել ընթացիկ տարուան առաջին վեց ամիսներուն եւ ամբողջութեամբ փրկել հայութեան լումաներով այդ դարաւոր հաստատութեան մշակութային, մատենադարանային, գանձարանային եւ կալուածային հարստութիւնները:

Եւ մենք վստահ ենք, հայութեան մշակոյթին, լեզուին, կրթութեան եւ ընդհանրական իմացական զարթօնքին իր առիւծի բաժինը բերած, աշխարհով մէկ լոյս տարածած, մեր գանձերը հաւատարմօրէն պահած Մխիթարեաններու այս լոյսի օրրանի փրկութիւնը բոլորիս ճիտին պարտքն է:

Մեծով եւ փոքրով, հարուստով թէ աղքատով, Հայաստանի թէ սփիւռքեան տարածքին գրուած հայորդիներով՝ պարտինք նիւթապէս օժանդակել, պարտինք պատկան մարմիններուն ուղարկել մեր դումարները, ոչ միայն զօրավիդ կանգնելու համար Մխիթարեաններու մշակոյթային կոմիտէի վճռակամութեան, այլ եւ ցոյց տալու համայն աշխարհին՝ թէ մենք իրաւատէրն ենք ազգային ժառանգութեան, տէրն ենք մեր հոգեւ - մտաւոր հարստութիւններու պաշտպան Ս. Ղազարի միաբանութեան:

Այո, ձախող գործառնութիւն մըն էր, որուն մասին յուզումը բոլորս ալ համակեց: Բայց բարեբախտութիւն է հաստատել, որ այս ազեւային հանգրուանին հասնող գայթակղութիւնը արդիւնք է եղած, առաւելաբար միամտութեան քան զեղծարարութեան:

Գնահատելի է այս առիթով ողջունել մեծագումար նուիրատուութիւնը անդուդական բարերար Ալեք Մանուկեանին, որ 300·000 տոլարով բացումը կատարեց համապատասխան այս հանդանակութեան:

Ուժեղ կերպով բախելով մեր հայրենակիցներուն հոգիներուն դռները, կը խնդրենք որ մեր ազգը ոտքի կանգնի իր լուման տալու այս արբատեղիին: Միաժամանակ, հատուկ արձագանգը հանդիսացած պիտի ըլլանք բազմահազար հայրենակիցներու փափաքին, յայտնելով որ ժամանակն է նման միաբանութիւններու ներքին ծրագիրները փոփոխութեան ենթարկելու:

Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն ու Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը, իրենց դարաւոր գոյութեան ընթացքին զերծ մնացած են ամէն զեղծարարական կամ անճարակ, վնասակար կարգադրութիւններէ, որովհետեւ, ազգային մարմիններու մէջ իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են, ու կը շարունակեն բերել աշխարհական, փորձառու ազգայիններ:

Երուսաղէմի կանոնադիրը թոյլ չի տար որ աշխարհականներ մասնակցին այդ հնակայ ժառանգութեան աշխատանքներուն եւ արդիւնքի ողբերգութիւնը կը շարունակէ ցնցել մեզ:

Ուշ կամ կանուխ՝ այս անպատեհու-

ՏՕՔԹ. ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ԹԻԷՌԻԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ Յունուար 26-ին Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնայք Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ դասախօս Տօքթ. Ժ. Մ. Թիէռի, նիւթ ունենալով՝ «Հայաստանի մէջ նոր յայտնաբերումներ»:

Տօքթ. Թիէռիի համաձայն արեւելեան Անատոլուի ընդհանուր չրջանը, երկնկայէն Տիվրիկի քիչ ուսումնասիրուած չրջան մըն է. հոն գտնուի Սեպուհ լեռը (Քարատաղ), հնահեթանոսական կրօնքի օրրանը ուր կային հեթանոսական տաճարներ: Հեթանոսական կրօնքի չրջանին, հայ չատուածները պոյութիւն ունէին թէ՛ պարսկական եւ թէ յատնա - հոմէական կրօնքերուն մէջ: Այն օրուան կոթողներէն ոչինչ հասաւ մեզի, քանի որ քրիստոնէութիւնը ընդունելէ ետք բոլորը կործանեցան: Հեթանոսական տաճարները հայկական մատենագրութեան դրոշմ չունէին: Մեզի հասած միակ օրինակն է Գառնին: Տրդատ Թագաւոր իր քրոջը տուած էր այդ վայրը չրջանը իբրեւ ամարանոց: Ան փրկուած կործանումէ. աւելի ուշ տաճարներուն փոխած է թէեւ, սակայն վերանորոգուած:

Սեպուհ լերան չրջանը անցեալի Գրիգոր Լուսաւորիչ իր ճգնութեան չրջանը եւ մեռած:

Ան իր ուսումը կատարելագործելէ ետք երբ Հայաստան վերադարձաւ քրիստոնեայ էր: Հաթածուեցաւ այս պատճառաւ, դատապարտուեցաւ չարչարանքի, նեռուեցաւ Խոր Վիրապ. Լուսաւորիչի կեանքին անցքերը՝ չարչարանքը, Հայերու դարձը պատկերացնող լաւագոյն որմնանկարները կը գտնուին Անիի Տիգրան Հոնենցի կողմէ չինուած Լուսաւորիչ Եկեղեցիին (1215) մէջ: Այդ որմնանկարները կը կրեն վրացերէն պատճառագրութիւններ: Հայերու մօտ որմնանկարները ընկերաբ սովորութիւն դոյութիւն չունենալով, հատանօրէն կանչած էր վրացի պատեստագէտներ. այս կերպով կը բացատրուին վրացերէն այս արձանագրութիւնները: Որմնանկարիչը բաւական հատուածիմ մնացած է Աղաթանգեղոսի պատմութեան:

Այս բացատրութենէն ետք Տօքթ. Թիէռի խօսեցաւ Հռիփսիմեանց կոյսերու մասին. ըսաւ թէ հալածուած էին քրիստոնեայ ըլլալնուն համար. ապաստանեցան Վասպուրական. աւանդութիւն կ'ըսէ թէ Հռիփսիմէ կը կրէր խաչ մը զոր բերաւ Վարագ: Նոյն վայրին վրայ չինուեցաւ վանքը, երբ 300 տարի ետք գտնուեցաւ խաչը: Ան մանդուելեան արշաւանքներու ընթացքին փոխադրուեցաւ նոր Վարագայ վանք (Հայաստանի հիւսիսային կողմը), յետոյ Ժէ. դարուն բերուեցաւ նորէն Վան, ուր կը մնար մինչեւ 1915:

Վերադառնալով Տրդատին, ան ետ կ'ուզէ ամուսնանալ Հռիփսիմէի հետ եւ երբ ան կը մերժէ, կը բնաջնջէ կոյսերը:

Տրդատ որսի մը ընթացքին խոյի կը փոխակերպուի. փրկութեանը համար քրոջը միջոցով Խոր Վիրապէն կը հանուի Գրիգոր Լուսաւորիչ որ քրիստոնէութիւնը կը քարոզէ: Ցետոյ կեսարիա երթալով եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի ու կը մկրտէ ժողովուրդը:

Քրիստոնէական չրջանի կրօնական առաջին կոթողները կ'ըլլան Հռիփսիմէի եւ Գայեանէի մատուռները, որոնք Ժ. դարուն կը վերածուին եկեղեցիի:

Քրիստոնէութեան ծաւալելէն ետք Գ.

Թիւնը հարուածեց նաեւ Մխիթարեանները: Այս հարուածը թող առիթ մը ըլլայ, որ Վենետիկի թէ Վիէննայի Մխիթարեանները (Երուսաղէմի մասին առայժմ խօսիլը աւելորդ կը գտնենք), անմիջապէս փոփոխութեան ենթարկեն իրենց կանոնադիրը:

Խմբագրական
«ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ»ի

Քալիֆորնիա
Յունուար 9

Լուսաւորիչ կուգայ Սեպուհ լերան այրերուն մէջ ճգնելու. աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ հալածուած կոյսերէն փրկուած մը՝ Մանէ եւս հոն կը զոնուէր:

Տօքթ. Թիէռիի արեւմտեան Հայաստանի մէջ գտած կոթողներէն է Լուսաւորիչի վկայարանը, Սեպուհ լերան մօտ 2000 մեթր բարձրութեան վրայ, ուր հաւանաբար նախապէս կար վկայարանը. այս կոթողին հետաքրքրական եւ հազուադէպ յատակագիծերէն մէկն է հայկական ճարտարապետութեան ուր մայր խորանը (ապսէս) դուրսէն ալ կիսաբոլորաձեւ է: Հաւանաբար վկայարանին վրայ աւելցած են երկու քովերու սրահները եւ աւելի ուշ եկեղեցի մը պաղպեղիկի տիպով:

Լուսաւորիչ հաւանօրէն նախ հոն թաղուած է քարի մը տակ ուր գար մը եւոք Թորսանի մէջ չինուած է եկեղեցի մը, ուր ամփոփուած են Լուսաւորչի, Տրդատի եւ անոր ընտանիքի ճաճխինները: Այս մէկը Տօքթ. Թիէռիի այցելած երկրորդ եկեղեցին է. լաւ վիճակի մէջ է, մնացած է միայն Լուսաւորչի դամբարանը:

Թորսանի եկեղեցիին գմբէթը եւ թամպուրը պէտք է վերաշինուած ըլլան 19-րդ դարուն:

Նոյն շրջանին մէջ կը գտնուի Աւազ վանքը. կը բաղկանայ երեք եկեղեցիներէ. հետաքրքրական է Ս. Աստուածամայր եկեղեցին, որուն թամպուրը քառակուսի է:

Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը գտնուին մեծ թիւով ձեռագիրներ, եկած այս վանքէն, ինչ որ կը նշանակէ թէ ան ընչացիրներու կարեւոր կեդրոն մըն էր:

Տօքթ. Թիէռիի լուսապատկերներուն մէջ տեսանք Աւազ վանքի մեծաւորին տապանաքարը 1903 թուականէն: Ուրեմն վանքը կանգուն էր մինչեւ Ի. դարու կիսուրը:

Տօքթ. Թիէռիի այցելած վանքերէն էին, նոյն շրջանին մէջ երկու ուրիշ վանքեր.

Ա.- Խուլեվանք:

Բ.- Խուռնատուլի վանքը:

Դասախօսը այցելած էր նաեւ Ակն որ ինչպէս ծանօթ է կարեւոր հայկական կեդրոն էր. այսօր ոչ մէկ յուշարձան կայ հոն անցեալէն, այլ փայտաշէն բնակարաններ միայն: Թոքատի մէջ եւս հայկական յուշարձան գոյութիւն չունի այսօր. թանգարանին մէջ կան միայն Հայերու տապանաքարեր:

Դասախօսութեան կ'ընկերանար յիշուած բոլոր վայրերուն լուսապատկերները, առնուած՝ Տօքթ. Թիէռիի կողմէ:

Դասախօսութենէն ետք յանուն տիկնանց յանձնախումբին Տիկին Գործունեան շնորհակալութիւն յայտնեց Տօքթ. Թիէռիի ու կերկոյթը աւարտեցաւ պատշաճ հիւրասիրութեամբ մը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, Դեկտեմբեր 15-ին, Քալիֆորնիոյ Ձեմարանականներու Միութեան Վարչութիւնը յարգանքի ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ Պէյրութի «Նչան Փալանճեան» ձեմարանի ուսուցիչ, բանաստեղծ Մ. Իշխանի: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է Լեւոն Գասպարեան: Եղած են արտասանութիւններ եւ ընթերցումներ Մ. Իշխանի գործերէն: Վիդէն Եպտտպեան դաշնակի ընկերակցութեամբ մեկնաբանած է Մ. Իշխանի քերթուածներուն հիման վրայ իր յօրինած երգերը: Խօսք առնելով Մ. Իշխան՝ ի մէջ այլոց ըսած է. - «Ես ինքս ալ ճեմարանական մըն եմ, ոչ միայն իբրեւ ուսուցիչ, այլեւ աշակերտ: Առաջին չորք - հնգաւարտներէն եմ: Մենք նոյն տան զաւակներն ենք: Այս տունը տակաւին կանգուն է, հակառակ ահաւոր աւերակներուն: Ռումբերը երբեմն իր վրայ տեղացած են, վիրաւորուած է, բայց կանգուն է: Ինչպէս Լիբանանը ճեղքուած է, ճեմարանն ալ ճեղքուեցաւ: Մէկ է ճեմարանը հոգեպէս, բայց ֆիզիքապէս արեւմտեան եւ արեւելեան: Այս կացութիւնը, ղժբախտաբար, ծանր կշռեց Մայր ճեմարանին: 1200 աշակերտութիւն ունեցող ճեմարանը, իր բոլոր յարմարութիւններով, այսօր հազիւ 140 - 150 աշակերտ ունի: 600 ճեմարանականներ, խճողուած ճեւով, արեւելեան կողմը կը ապրին նոյն դաստիարակութիւնը, որքան որ պայմանները թոյլատու են»: Ճեմարանականներու Միութեան Վարչութեան ատենապետ Ալիչան Թօփալեան ողկոյզ յուշանուէր մը անցուցած է Մ. Իշխանի լսմբակին: Ընդունելութեան ընթացքին եղած են նուէրներ ճեմարանին:

×

ՄՈՆԹԵԳԵԼԼՈՑԻ Մեսրոպեան ազգային վարժարան այցելած է (Դեկտեմբեր 19ին) Մուշեղ Իշխան եւ ներկայ գտնուած հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասերու: Կէսօրին ճաշած է հայերէնի ուսուցիչներուն հետ, որոնց մէկ մասը եղած են իր աշակերտները: Կէսօրէ ետք աշակերտները գործադրած են յայտադիր մը: Արտասանուած են Մ. Իշխանէն բանաստեղծութիւններ: Դրուատական իր խօսքին մէջ Մ. Իշխան թելադրած է աշակերտութեան «յարգը գիտնալ վարժարանին, տնօրէնութեան եւ ուսուցիչներուն, արժեցնել հայ ղպրոց յաճախելու բախտաւորութիւնը՝ իբրեւ արժանաւոր հայ աշակերտներ»:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է Հ. Ը. Մ.Ի 75-ամեակի հանդիսութեանց փակումը: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Յայտադիրը վարած է Սօսի Հաճեան, որ հանդիսութիւնը բանալով ըսած է ի մէջ այլոց. «իսկապէս վայել էր, որ այս նշանակալից թուականի առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկները վակէնդ մեր երախտապիտութիւնն ու գնահատանքը ցոյց տալով բոլոր այն անձնուէր ընկերուհիները, որոնք տարիներ շարունակ, իւրաքանչիւրը իր պայմաններուն եւ կարողութեան համաձայն, ջանացին զարկ տալ կանացի այս միութեան ամրապնդման եւ վերելքին»: Խօսք առնելով Հ. Ը. Մ. Հայրապետական Ամերիկայի նախաղահուհին՝ Ա. լիս Մարկոսեան, շեշտը դրած է Հ.Ը.Մ.Ի գործունէութեան եւ դերին վրայ: Գեղարուեստական յայտագրին աւարտին պարգեւատրուած են միութեան 25 տարի ծառայած անդամուհիները:

×

ՕԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Խաչ Դպրեվանքի թատերասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 27-ին, տօնուած է Ամանորը, ներկայութեամբ Շնորհք Պատրիարքի եւ համայնական ներկայացուցիչներու: Խօսք առնելով Դպրեվանքին տեսուչը՝ Հայկ Նշան, շեշտած է թէ կրթական օճախի մը որակն ու արժէքը կը չափուի իր տուած աշակերտութեան որակով: Ինամակալութեան ատենապետ Մուրատ Ճինկէօզ անդրադարձած է Դպրեվանքի երդիքին տակ տարուած եւ տարուելիք աշխատանքներուն: Աշակերտները գործադրած են դեղարուեստական յայտադիր մը, բաղկացած երգերէ, արտասանութիւններէ, թատերական պատկերներէ եւայլն: Շնորհք Պատրիարք փակման իր խօսքին մէջ գնահատելէ ետք Դպրեվանքին մէջ տարուած աշխատանքները, խօսքը ուղղելով աշակերտներուն ըսած է, թէ անոնք իրենց եռին ունին իրական կաղանդ պապա մը, որ համայնքն է, որ ոչ թէ տարին անդամ մը, այլ ամէն օր կը գուրգուրայ անոնց վրայ:

×

ՊՈԼՍՈՑ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 1-ին, տեղի ունեցած է Ամանորի եւ Մինդեան առթիւ մանկանց հանդիսութիւն մը, մասնակցութեամբ 500 երախաներու: Արարողութեանց նախագահած է Շնորհք Պատրիարք, իր շուրջ ունենալով հոգեւոր դասը: Արարողութիւնը բաղկացած է զանազան ընթերցումներէ, շարականներէ ու մաղթանքներէ, որոնց աւարտին խօսք առնելով Շնորհք Պատրիարք ծանրացած է վարժարանին մէջ կրօնական դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան վրայ, չեշտելով որ կրօնքն է, որ մարդուն մէջ կը կերտէ դրական յատկանիշները եւ հաւատքէ զուրկ մարդը կրնայ դառնալ անիշխանական ու անհնազանդ, հանդէպ ամէն տեսակ հաւատքականութեան: Ապա յարակից սրահին մէջ գործադրուած է յատուկ յայտադիր մը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3

Սիրելի Մելգոնեանցիներ,

Ինչպէս նախապէս խոստացած էինք եւ իրրեւ շարունակութիւն՝ 1985 տարուան ընթացքին հայ մամուլին մէջ հրապարակուած թիւ 1 եւ 2 հաղորդագրութիւններուն, սոյն թիւ 3 հաղորդագրութեամբ կը փափաքինք յայտնել Ձեզի՝ թէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Ցոբելենական Կեդրոնական Մարմինը կը շարունակէ կազմակերպչական իր աշխատանքները՝ արժանավայել չուքով նչելու համար հաստատութեան կրթական գործունէութեան 60-ամեայ յոբելեանը: Տօնակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան 1986 տարուան Մայիս 10 - 17: Հանդիսութեանց անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ցկեանս Նախագահ՝ ազգային մեծ բարերար՝ Պ. Ալեք Մանուկեանը: Ուստի, կ'ակնկալենք ներկայութիւնը՝ մեծ թիւով Մելգոնեանցիներու, չբնանաւարտ՝ թէ թերաւարտ, ծրագրուող յիշեալ տօնակատարութեան:

Բարի եղէք ձեր հակիրճ կենսագրականները, անցագրային մեծութեամբ լուսանկարները, ինչպէս նաեւ ձեր ստեղծագործական գրութիւններն ու արուեստի գործերը՝ անյապաղ ուղարկել արձանագրուած հասցէին:

Ի Դիմաց
Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութեան
Հոգաբարձութեան

Ս. ՏԻՎԼԻԹԵԱՆ, Ատենադպիր
Ա. ԴԱԼԱՑՃԵԱՆ Ատենապետ

Յունուար 20, 1986
Նիկոսիա - Կիպրոս

Board of Management
A. G. B. UNION
MELKONIAN EDUCATIONAL
INSTITUTE
P. O. Box 1907
NICOSIA
CYPRUS

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Փոքր Մասիսի ստորոտներից աղբիւրներ են բխում: Այնտեղ Հայոց հնագոյն բնակավայրեր են եղել, որ աւերակ են դիմա: Միայն մի վաղեմի դամբարան է պահում անցեալի փառքը, որտեղ հանդչում է Խորէն Խոստովանողը:

Իրրեւ մեծ վկայի եւ մասնակցի Լեռը կրել է հեաքերը պատերազմների, քանզի նուաճողների չահերն իրար են բախուել նրա շուրջը, սահմանագծերը եռ ու առաջ հրելով, եւ այդպէս պատմութեան դառը չերտերը խառցել են:

×

Որդան կարմիր՝ ի Մասիս:
Սեզն որդնաբեր՝ ի Մասիս:

Ինչպէս մեղուն, որ քաղցրի ստեղծողն է, եւ չերմոը թեւն է հիւսում անկուածների. սարդը, որ շատ է օգտակար, նոյնպէս եւ սա՝ «զհիւթ դերագոյն գունոյ կարմրերփնի»: Այս փոքրիկ արարածը, որին Ալիշանը քնքշօրէն անուանում է «որդնուկ մի կարմրուկ», հիացական տողերի առիթ է դառնում եւ տեսէք, թէ ինչպէս:

Իր մեծութեամբ ոչինչ է լերան համեմատութեամբ. չնչին է նրա մի կաթիլ կարմիրը լերան անթաւ ձիւնապիւռ տարածութեան կողքին: Սակայն մե՛ծ բան է, որ նա քնակւում է այդպիսի բարձրութեան եւ այդպիսի սառնամանիքի սահմաններում:

Թէեւ որդնաբեր չրջանները լերան ստորոտներն են, Խոր Վիրապի կողմերը եւ Երասխի ափերը, բայց ճանապարհորդները նրան հանդիպել են նաեւ երկնաբերձ մասերում, եւ աւելի բարձրանալով, աւելի խոշոր տեսակին են հանդիպել, կարմիրը, միայն թէ քիչ զալուկ: Սառոյցների մէջ եւս կան ոմանք. Բարակ սառոյցներ, որոնք ամրանը բացւում են. դրանց տակ նոյնպէս կենում է փոքրիկ գունաթերը:

Երեւելի բան. ոլոռնաչափ ճճին յաւետնական ոմն է, համեմատած լեռնակատարներին կուտակուած ձնաշերտերի: Քանի՛ - քանի՛ անգամ տեսանք, թէ մարդիկ ինչ տառապանքներով էին ձգտում դէպի գագաթ եւ սակաւ անձանց էր յաջողւում բազում վտանգներից յետոյ: Եւ այն էլ՝ հազիւ մի քանի րոպէ մնալու համար: Եւ քեզ ի՞նչն է ստիպել, բնութեան փոքրիկ սրտնուկ, հասնել եւ բնակութիւն հաստատել հողմերի եւ մրրիկների սահմանում, չհալուող ձնառաջիների ու սառոյցների տակ: Թէ՞ դու բարձունքներն հետազօտելու խնդիր ունես, կամ (թող ծիծաղելի չթուան քեզ խօսքերս), արդեօ՞ք քո տեսակի մէջ եւս կան այլ սլիսիք, ինչպէս մարդկանց, որոնք մենակեաց են, առանձնութիւն սիրող: Թէ՞ նրա համար եւ խոյս տուել այդ բարձրերը, որ ընչաքաղց մարդկանցից թաքցնես նրբաթաղանթ մաչկիդ տակ պահած «չիթ մի դեղեցիկ գունոյ»:

Հազարաւոր տարիներ ձեան սահմաններում ձու եւ ձագ հանող փոքրիկ արարած, որ աւելի դիմացկուն ես, քան անյիշատակ սերունդներ տարբեր ազգերի: Աչխարհակալ բազում թագաւորներ վերացան երկրի երեսից «եւ կէտ մի չարժուն» լերան կողին սերունդ է տալիս ժամանակի հոլովքին զուգընթաց:

Անքնին է կեանքը Որդան կարմրի, ապաւինած Արարատ լերանը: Դեռեւս Խորենացին եւ Փարպեցին են տուել նրա գնահատականը՝ «ի չահ եւ ի չքեղութիւն»:

Լերան չուրջը եւ վրան աճում է նաեւ սէզ որտնաբեր, որ ճիւղաւորուելով տարածւում է եւ որի վրայ բազմանում են միջատները: Այդ սէզը կոչւում է հայկական, որովհետեւ միայն Հայաստանում է աճում:

Եւ Ալիշանը չարունակում է. ո՛վ դու գոյների գանձ, որ զարձել ես մազա - զաթների զարդ ու տառ, Այրարատեան թագաւորների հրովարտակների գիր, գերբոչմ արքայական, եւ ներկ մեռաքսի նաեւ դեղ՝ չրերի ու մկանների:

Անյիչելի ժամանակներից Արարատեան Որդան կարմիրը տարածուել է ի սփիւռս աչխարհի, իրրեւ թանկ եւ ընտիր ներկ: Ճանապարհորդներից չատերը լերան լանջերին ու Խոր Վիրապի մօտ նկատել են, ծիրանագոյն միջատը եւ այնքան չատ, որ տեսել են, թէ ինչպէս խաչնարած ցեղերի ոչխարի հօտերն արածելով որտնաբեր սէզը, հողը եւ կճղակները ներկել են բոստրագոյն կարմրով:

Ո՞ւր կորաւ Որդան Կարմիրը: Արդեօ՞ք, Ալիշանի տասծի պէս, ապաստանեց բարձրերին, ի սպառ ոչնչանալուց փրկուելու համար: Երբ այս մասին հարցրի մատենադարանցի Վարդան Գրիգորեանին, նա ասաց.

- Եկ քեզ մի բան ցոյց տամ:

Նա Փակի տակից հանեց մի սրուակ, ու պարունակութիւնից մի քանի հատիկ լցրեց թղթի վրայ:

- Ահա քեզ Որդան կարմիր:

Կարմիրը սերմ կամ չորացած պղպեղ յիչեցնող այդ գնդիկները, Արաքսի ափերից յիսուն տարի առաջ էին հաւաքուած, եւ դրանցից իւրաքանչիւրը պարունակում էր «կաթի մի գեղեցիկ գունոյ»: Ես դրանում համոզուեցի, երբ բերելով տուն, փշրեցի ու վրան լցրեցի մի պզալ սպիրտ, ինչպէս որ ասում է Ալիշանը: Բայց թէ էլ ի՞նչ է պէտք, որ բոսոր այդ հեղուկը դառնայ փառաբանեալ ներկ, գոնէ ինձ համար, զաղանիք է անլմանալի:

(Շար. 11)

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՒՌ ԼԱ ՌԷՆ - *Այբի Տիկին* Ինկաբեր Թորոսեան 200 Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 200 Ֆրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - *Օր. Մարի Պէրպէրեան* 200 Ֆ.:

ՆԻՄ. - *Տիկին Լիւսի Կարապետեան* 100 Ֆ.:

ՎԱԼՄԱՆՍ. - *Յակոբ Գապայեան* 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ. - *Օր. Եսթեր Աւետեան իր մօր՝ Տիկին Նուարդ Ալպաճեանի (ծն. Եալ՝ Ֆաչաուրեան) մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ, 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին, որու հաւատարիմ եւ ջերմեռանդ ընթերցող մըն էր ազգապահը:*

×

Այբի Տիկին Ագնիւ Սարգիսեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մարգար Սարգիսեանի (Տարօնցի) մահուան 35-րդ տարելիցին առթիւ (1951 Փետր. 1) 150 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՎԱՃԱՌԱՆՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ
ՀՈԳԵԼՈՑՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Փետրուար 2, Գ. Կիրակի Զկնի Ծննդեան:

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ, այսօր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց, Փարիզի)

Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շէլլանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէռ - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Հայոց առաջնորդներու դամբանին առջեւ, մանաւանդ աղօթք՝

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի *հոգիներուն համար:*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԵՒ

Էլիզ Գաւուֆճեան - Այվազեան

Գրական Մրցանակ, Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը՝ 13-ին:

«ՍԵԻԱՆ»

Ճաշարանին մէջ:

1, boulevard Carnot
17, quai Jean-Baptiste Clément
94140 Alfortville

Métro : Ecole Vétérinaire (Maisons-Alfort) prendre le bus no. 103 et descendre Place Carnot)

Կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ՋԱՆԳՈՒ

1985-ի գրական Ա. մրցանակի (1500 - ական ֆրանք) արժանացողներն են՝

Արձակագիր՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՑ (Նիւեորքէն), իսկ Բանաստեղծ՝ Զարեհ ԽՐԱԽՈՒՆԻ (Պոլիսէն):

Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ կ'արտայայտուի՝ 3. կարապետցի «ԱԴԱՄԻ ԴԻՐՔԸ» վէպին, իսկ Հիլտա ԳԱԼՖԱԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ՝ «ԴԻՒՑԱԶՆԱՀԱՆԴԷՍ» բանաստեղծութիւններու հատորին մասին:

Հանդէսը կը վարէ՝ Տիգրան ՊԱԼԵԱՆ:
Գեղարուեստական բաժինն՝
Ծանօթ երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուագախումբը: Նաեւ զանազան անակնկալներ...

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ, մինչեւ Փետրուար 4, երեքշաբթի երեկոյ:

Հեռաձայնելով. -
46 - 63 - 74 - 91 *ժամը՝* 9 - 14 :
47 - 80 - 82 - 58 *ժամը՝* 15 - 22 :
Թիւերուն:

Ալլապէս՝ տեղերու համար ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն:

Ճաշագին՝ 150 Ֆ.:

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՐԱՖՖԻ
Արձանագործ - Նկարիչ

Իր վերջին գործերը կը ներկայացնէ Յունուար 31-էն Փետրուար 6, Եան'ց - Քլէօզ (5 Աւիւնիւ Ռէյլ, Փարիզ):

×

ՏԷՐ - ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

գործերը կարելի է տեսնել Փետրուար 2-էն Մարտ 2, կալլաի Կորոզան,, 18 ռիւ տիւ Ռուլ (Փարիզ 1):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն է Սրբոց Վարդանայ Զօրավարացն Մերոց, Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին - 451 թուականին:-

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝
ՎԱԶԳԻՆ Ա.
ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՑՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց Յիշատակը:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան կը յանձնուի, որ. - «Պետական անօրինութեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար»:

×

ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

ՅԱՒԻՏԱՐԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի օր Փետրուար 4, տօն է Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10·30-ին պատարագ կը մատուցուի:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 4, - տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից: Այս առթիւ առաւօտեան ժամը 9·30-ին Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի քահանաներու մասնակցութեամբ կը կատարուի Ժամերգութիւն Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Յաւարտ Ժամերգութեան հոգեհանգիստ կը կատարուի Լիոնի եւ Շէլլանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

GALERIE DE LA CULTURE ARMENIENNE

HAY DISC

Un grand choix de
— Disques
— Cassettes
— Videocassettes
— Foulards
— Livres d'arts, Albums, Vitraux
— Briquets
— Plaquettes
— Verres decores
— Gadgets etc. etc.

TOUT EST ARMÉNIEN

DES NOUVEAUTES A COUPER LE SOUFFLE

LOCATION DE VIDEOFILMS,
TELEVISEURS, MAGNETOSCOPES et CAMERAS VIDEO

LOCATEL

ՀԱՑ ՏՒՍՔ

ՁԱՅՆԻ ՈՒ ԳԻՐԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

HAY DISC
35, rue Lamartine
Tél. 48 78 22 79 75009 Paris
M° Notre Dame de Lorette ou Cadet

OUVERT DU LUNDI AU SAMEDI DE 14H — 19H

CALENDRIER
1986
-CEDIA-

Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...

Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) ..... 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
DIMANCHE
2 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 102

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.150 2 2

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.150

LES ARMÉNIENS PROTESTANTS : ÉVANGILE et EFFICACITÉ

(à propos du livre du Pasteur Jean-Daniel Sahagian)

par

Gérard DEDEYAN

Nous sommes heureux de présenter au public arménien le livre récemment paru du Pasteur Jean-Daniel Sahagian, *Le Mouvement évangélique arménien des origines à nos jours*, éditions C. L. C., 160 pages.

L'auteur, Président de l'Union des Eglises évangéliques arméniennes de France. dont l'action s'inscrit, depuis de longues années, dans un contexte de fidélité aux principes évangéliques et de service de la communauté arménienne nous est bien connu, de même que son père, le Pasteur Vahan Sahagian.

Un livre attendu

C'est donc sur la signification et sur le contenu de son livre que nous insisterons. Comme les Arméniens catholiques, les Arméniens protestants, au sein de la communauté arménienne, forment une minorité dans la minorité. Moins bien connus peut-être que les premiers, parce que plus récents, ils méritaient qu'un livre en français leur fût consacré. Voilà qui est fait. Au plan scientifique, le livre du Pasteur Sahagian a l'avantage d'être fondé à la fois sur une documentation que l'on devine extrêmement solide et sur une expérience pastorale et communautaire de plusieurs décennies. En outre, l'auteur s'est essayé à une totale objectivité . il ne nous cache jamais les problèmes qui se posent aux protestants ou plus précisément aux Evangéliques arméniens, comme ils se dénomment eux-mêmes : aux Etats-Unis, l'assimilation s'étend au domaine du culte dominical, trop souvent célébré en anglais. Les Evangéliques, comme les catholiques ou les apostoliques, comme toute communauté chrétienne en Occident, sont menacés par le double fléau du matérialisme et de l'individualisme. A peine si nous pouvons marquer quelques réserves vis-à-vis de certaines formules de l'auteur, qui font partie du vocabulaire du protestantisme, mais qui auraient mérité peut-être d'être nuancées ou expliquées pour le lecteur non-protestant : ainsi, il est un peu surprenant d'entendre parler «d'évangélisation» des Arméniens au XIXème siècle par des pasteurs étrangers ou nationaux, quand on sait la place de l'Evangile dans la culture arménienne depuis les Saints Sahak et Mesrop; le mot «conversion» peut également surprendre appliqué aux nouveaux adeptes du Mouvement Evangélique, quand on sait que les premières communautés chrétiennes en Arménie remontent à l'aube du christianisme; par ailleurs, on aurait souhaité que la tendance doctrinale des Evangéliques arméniens, au sein des diverses églises protestantes fût quelque peu précisée. Ces quelques réserves faites, on s'émerveillera de découvrir à travers cette étude dense et suggéstive la ferveur chrétienne, le courage et le sens de l'efficacité qui caractérisent les Evangéliques arméniens. pourtant officiellement apparus il y a moins d'un siècle et demi, et comptant au plus 40.000 fidèles sur près de 7 millions d'Arméniens dans le monde.

La lecture du livre du Pasteur Sahagian, rédigé très clairement et très agréablement, pour un large public, permettera de découvrir cet atout important que représentent, pour l'ensemble de la communauté, les Evangéliques arméniens.

Les difficultés initiales des Evangéliques arméniens

Evoquant la naissance du mouvement, l'auteur montre qu'il a des racines arméniennes, en particulier dans les aspirations au dépouillement de certaines sectes médiévales (Thondrakiens, par exemple), mais surtout dans la curiosité pour la Bible manifesté par des intellectuels de Constantinople en relation avec les sociétés Bibliques russe et anglaise, au début du Réveil arménien du XIXème siècle : dans les années 1830, le patriarche arménien de Constantinople accepte la création d'un séminaire de théologie voué à l'étude de la Bible et, dans les églises de la capitale, fit remplacer les images pieuses par des versets de la Bible.

Alors pour la première fois, la Bible est traduite en arménien moderne et en turc (pour les nombreux Arméniens turcophones), en attendant de l'être en kurde (pour les Arméniens de la région de Diyarbékir).

L'arrivée des missionnaires américains intensifia, certes, le dynamisme de ce courant évangélique, mais c'est à l'intérieur de la société arménienne ottomane que le premier élan est né.

Mais les difficultés devaient vite surgir, par les réactions conjuguées d'un nouveau patriarche et de certains hauts fonctionnaires arméniens conservateurs appuyés par le gouvernement impérial. Les persécutions (emprisonnement, exil, fermeture de magasins) obligèrent les adeptes des idées nouvelles, par ailleurs excommuniés, à se constituer, en 1846, en «Eglise évangélique arménienne», certes indépendante de l'Eglise apostolique arménienne, mais affirmant sa spécificité face aux autres églises protestantes. C'est dans des conditions analogues qu'avait été fondée, environ un siècle plus tôt, l'Eglise arménienne catholique, héritière par ailleurs des aspirations unionistes des catholicos du royaume de Cilicie.

Le bilan de l'œuvre à la veille du génocide

Atteignant tout juste le millier de fidèles en ce milieu du siècle, les Evangéliques sont plus de 60.000 à la veille de 1915.

Ils obtiennent des succès marquants en Cilicie et dans la région de Kharpert, atteignant les limites de leur expansion géographique vers 1873, mais travaillant dès lors en profondeur.

L'Arménie russe était également touchée par le mouvement, auquel le célèbre Nersès Achtaraguètsi, figure de proue de la lutte contre les Persans au début du XIXème siècle, se montra favorable quand il fut devenu catholicos (1846). L'élan, freiné un temps par son successeur et dépendant en partie de la venue de pasteurs d'Arménie occidentale (problématique après la guerre russo-turque de 1877-1878) fut, dans l'ensemble, moindre.

Le bilan de ce premier demi-siècle d'existence pour les Evangéliques arméniens n'est pas négligeable.

Sur le plan du christianisme arménien en général, ils ont accentué le goût de la Bible, et développé, chez le clergé arménien apostolique, l'habitude de la prédication.

Sans omettre les constructions d'églises ou d'écoles de théologie, il faut souligner, avec l'auteur, l'importance de leur œuvre scolaire : création du célèbre Yéprad Collège de Kharpert (1878), encouragement (exceptionnel alors en Orient) à l'enseignement féminin, développement des écoles du dimanche et des mouvements de jeunesse.

D'abord aidés, matériellement et pour la formation des pasteurs, par les missionnaires américains (répartis en diverses stations), les Evangéliques arméniens se prirent petit à petit en charge eux-mêmes.

Une communauté martyre

Les préventions à leur encontre furent levées à l'occasion des massacres hamidiens de 1894 - 1896 : ils tombèrent en martyrs comme leurs frères apostoliques ou catholiques; ils firent bénéficier les rescapés des hôpitaux et des orphelinats créés par les missionnaires.

Les mêmes solidarités et le même héroïsme chrétien se manifestèrent pendant le cataclysme de 1915. L'auteur cependant ne s'attarde pas sur les péripéties du génocide, connues grâce à de nombreux ouvrages, rappelant seulement que les Evangéliques, réduits à une quinzaine de milliers, étaient désormais voués, pour la plupart, à une vie diasporique.

(suite Page 4)

ՍՈՒԼԵՅՄԱՆ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԱՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Ա. ԲՈՔՈՑԵԱՆ

«Փայտ» հրատարակչատան «Լա Տէմարշ ափ Պաթիսէօր» շարքին վերջերս լոյս տեսաւ Հանրի Թեթիէրլէնի «Սուլէյման եւ Օսմանեան Ճարտարապետութիւնը» հատորը: 220 էջնոց այս գիրքը կը պարունակէ զանազան կոթողներու 136 գունաւոր լուսանկարներ ու 50 յատակագիծ – հատուած: Կը բաղկանայ նախաբանէ մը, եօթը գլուխներէ եւ եզրակացութեան բաժինէ մը:

Գործին նախաբանին մէջ հեղինակը կը հետաքրքրէ թէ իր նպատակն է ծանօթացնել Օսմանեան ճարտարապետութիւնը եւ փաստել թէ եւրոպական վերածնունդի դուռգահեռ այս ճարտարապետութեան մէջ ալ, Սուլէյմանի շրջանին տեսնուած է ճարտարապետութեան ընդհանուր պատմութեան տեսակէտէն նոյնքան կարեւոր վերանորոգում մը, զարգացում մը: Աբեմուտքը արդէն ընդհանրապէս քիչ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է Բիւզանդիոնի հանդէպ, քանի որ կար հոմէական – կաթոլիկէ եւ ուղղափառ եկեղեցիներու բաժանումը: Իսկ Բիւզանդիոնի Օսմանեան Իշխանութեան կողմէ գրաւումէն (1453) ետք այս տակաւ չհետաքրքրութիւնը չեչտուեցաւ, դառնալով ուղղակի անտեսում մը. անտեսում մը, Օսմանեան կայսրութեան մշակոյթին եւ նաեւ արուեստին հանդէպ:

Այս աշխատութեամբ հեղինակին ձգտումն է ցոյց տալ թէ արդարանալի չէ անտեսումը, քանի որ իրաւ խզում դոյութիւն չունի բիւզանդական եւ օսմանեան արուեստներու յաջորդականութեան մէջ: Այսօր Աբեմուտքի համար ուրանալ տուեալ այս իրողութիւնը պիտի նշանակէր պակասաւոր դիրք մը որդեգրել: Այնպէս որ հեղինակը կ'առաջադրէ անվերապահօրէն, առանց կրօնական կամ քաղաքական նկատումներու դառնալ դէպի Արեւելք որպէսզի կարելի ըլլայ բառնալ այդ պակասը, ի նպաստ արուեստի ամբողջական ու անաչառ ընկալումի մը, քանի որ երկուքն ալ ունին իրենց ուրոյն տեղը ճարտարապետութեան ընդհանուր պատմութեան հոլովոյթին մէջ: Հոգ չէ թէ նման քայլ մը յաճախ պիտի պահանջէ մեծ ճիգ, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ սակայն դերազանցել նախապաշարումներ ու կանխակալ կարծիքներ:

Հատորին առաջին գլուխին մէջ կը տրուի Սուլէյմանի գահակալութեան ժամանակաշրջանը: Սուլէյման (1494–1566) Օսմանեան գահուն վրայ գտնուած է 1520 – 1566· տարիներ որոնք հանդիսացած են այս կայսրութեան ամենափայլուն շրջանը, թէ՛ քաղաքական, թէ՛ մշակութային եւ թէ պինուորական դեռնի վրայ: Սուլէյմանի գահ բարձրացած տարիներուն Ֆրանսայի գահակալն է Ֆրանսուա Ա.: Ասիկա շրջան մըն է ուր աշխարհի պատմութեան մէջ իրարու կը յաջորդեն կարեւոր ու մեծ դէպքեր· ինչպէս Ամերիկայի գիւտը եւ անոր հետեւանքները, առեւտրական մեծ ճամբաներու յայտնումը, որոնք ծայրագոյն Արեւելքը կապեցին Արեւմտեան աշխարհին: Այսպէսով համաշխարհային տնտեսութեան մէջ կարեւոր հանդրամանք ստացան Արեւելքի նախանիւթերու աղբիւրները, ստեղծելով անտեսական փայլուն եւ բարօր վիճակ մը, Օսմանեան Կայսրութեան համար, որ Սուլէյմանի շրջանին հասաւ

●▶

●▸

իր ամենատարածուն սահմաններուն. Պալքանեան հողմաստէն մինչեւ Եգիպտոս ու մինչեւ մերձաւոր Արեւելք: Այս ընդարձակ կայսրութեան փառքին զուգահեռ Իսթանպուլ ալ դարձաւ փառաւոր մայրաքաղաք մը. հոն ճարտարապետութիւնը հասաւ բացառիկ չքեղութեան մը: Շրջանի մասնայատկութիւններէն եւք հեղինակը կը խօսի Սուլէյմանի անձնաւորութեան մասին. կը յիշէ թէ ան պարսկերէն, արաբերէն եւ մեծ հաւանականութեամբ իտալերէն լաւ գիտէր, ունէր դիւան (1) մը եւ մեծ արուեստասէր մըն էր: Ան տարբերելով իր նախորդներէն, ուզած էր վերահենդանացնել Հռոմէա – բիւզանդացի կայսերու յատուկ սովորութիւնները. այսպէս, Հունգարիոյ արշաւանքէն դարձին Իսթանպուլ բերելով Անահիտի, Ապողոնի եւ Հերկիւլէսի պրոնզեայ արձանները, մայրաքաղաքի բիւզանդական շրջանին կառուցուած ձիարշաւարանին մէջ կազմակերպած էր յաղթանակի զօրանոց մը: Ինք է հեղինակը կարգ մը յեղաշրջումներու, բարեփոխումներու եւ օրէնքներու, ուրկէ կու գայ իր «օրէնսդիր» մակդիրը: Այս մարզին մէջ ալ ան հազար տարուան տարբերութեամբ մը զուգահեռի վրայ կը դնուի նոյն մայրաքաղաքի բիւզանդացի ծանօթ Յուստինիանոսի հետ:

Ձշդրիտ գնահատում մը կարենալու համար Սուլէյմանի շրջանի ճարտարապետական իրագործումներուն, հետաքրքրական պիտի ըլլար ակնարկ մը նետել նախորդ շրջաններու պատկերին, որու մասին կը խօսի հատորին երրորդ գլուխը:

Հոս հեղինակը կ'անդրադառնայ Թուրքերու ծագումին. կը յիշէ թէ թափառաշրջիկ, վրանաբնակ այս ժողովուրդը Ասիոյ հասած է 9.–10Ա. դարերուն, ուր կը հիմնէ Սելճուքեան կայսրութիւնը որուն սահմաններուն մէջ կը գտնուէին Պարսկաստան, Հայաստան, Պաղեստին եւ Ասիոյ: Վաչկատուն այս ժողովուրդը չունէր ճարտարապետութեան ծանօթութիւն մը, հետեւաբար բնական եբեւոյթ էր որ անոնք անցնելու համար կառուցումներու հանդրուանին, դիմէին իրենց հպատակ փոքրամասնութիւններու որոնք արդէն դարերէ ի վեր ունէին ճարտարապետական ըմբռնում եւ փորձառութիւն: Եւ այս փոքրամասնութիւններուն գլխաւորներն էին Ասորիները ու Հայերը: Այս իրողութիւնը կը բացատրէ հայկական եւ ասորական մեծ ազդեցութիւնը որ ակներեւ է սելճուքեան ճարտարապետութեան մէջ: Այս բաղադրեալներով գոյացած սելճուքեան ճարտարապետութեան վրայ է որ յետագային պիտի հիմնուի օսմանեանը ու զարգանայ:

1243–ին երբ մոնղոլեան արշաւանքը վերջ տուաւ Սելճուքեան Կայսրութեան, քանի մը թուրք ցեղախումբեր միացան յաջողեցան վերապրիլ: Առնոցմէ մէկին էր Օսմանի եւ իր հետեւորդներուն ցեղախումբը, որ ԺԳ. դարու վերջաւորութեան կորիզը դարձաւ ապագայ Օսմանեան Կայսրութեան: Այս Կայսրութեան ճարտարապետութեան առաջին շրջանի – մինչեւ Կ. Պոլսոյ գրաւումը – կառոյցներէն կարելի է յիշել Նիկիոյ Կանանչ Մզկիթը, Պուրսայի Կանանչ Մզկիթը եւ Կանանչ Թիւրպէն, որոնց ազօթքի յատկացուած զմբէթածածկ սրահները ունէին պարզ քառակուսի յատակագիծեր:

ԺԴ. դարու վերջաւորութեան ու ԺԵ. դարու սկիզբին կը տեսնենք աւելի բարդացած յատակագիծեր. ինչպէս՝ Պուրսայի Պայազիտի մզկիթը: Այս մզկիթը ունի դաւիթ մը հինգ փոքր զմբէթներով, իսկ մեծ սրահը ծածկուած է իրերայաջորդ երկու զմբէթներով: Առնոք յատկանշական տարրերն են բիւզանդական ճարտարապետութեան – Եփեսոսի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին (565) եւ Կ. Պոլսոյ Ս. Հեղինէի տաճարը (760) –: Այս տիպի յատակագիծերու զործածութիւնը յայտարար նշան է օսմանեան ճարտարապետութեան հետզհետէ արաբական ազդեցութիւնը թօթափելուն: Հոն ազօթավայրերու յատակագիծերը չունին կեդրոնական մասի մը ըմբռնումը. գոյացած են սիւնաշարքերու հիման վրայ:

Հետեւելով օսմանեան ճարտարապետութեան զարգացումին, այս շրջանէն կարելի է յիշել Էմիրնէի երեք շէրէֆէով մզկիթը, ուր զմբէթը աւելի կարեւորութիւն ստացած մաս մըն է կառոյցին մէջ: Այս շրջանէն իսկ օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ կը տեսնենք բազմերանգ փայանաներու եւ չթաքարերու գործածութիւնը:

1453–ին Մէհմէտ Բ. կը գրաւէ Կ. Պոլիսը: Եկեղեցիներու մեծ մասը կը մնան

որպէս ազօթատեղի, վերածուելով մզկիթներու: Առանց պլիտաւորն է Այա Սոֆիան որ կը խորհրդանշէր Բիւզանդական կայսրութեան արուեստի բարձր մակարդակը: Ան իր չափերով ու ճարտարապետական լուծումներով կը հանդիսանար բիւզանդական արուեստին պլուպ գործոցը: Ան եղաւ կոթող մը որուն կատարելութեան եւ զայն գերազանցելու ձգտումը ունեցան միշտ օսմանեան դահակալները:

Մէհմէտ Բ. (Ֆաթիհ) եւ իր որդւոյն Պայազիտ Բ.ի շրջաններուն աւելի սերտացան նաեւ արուեստի կապերը Եւրոպայի Վերածնունդի արուեստագէտներուն հետ: Այս շրջանին է որ Լէոնարտո տա Վինչի ծրագրած էր կամուրջ մը Ոսկեղջիւրի վրայ: Միշտ նոյն շրջանին իտալացի նկարիչ Ճ. Պելլինի եկած էր Պոլիս ու գծած Ֆաթիհի դիմանկարը:

Այս շրջանը ընդհանուր առմամբ պիտի ըլլայ անցքի շրջան մը, որուն պիտի յաջորդէ Սուլէյմանի եւ Սինանի գործակցութիւնը. գործակցութիւնը իշխանաւորին ու արուեստագէտին, որուն արդիւնքը պիտի ըլլայ Սինանի հանճարով իրագործուած օսմանեան արուեստին ճառագայթումը:

×

Զանազան վարկածներ կան Սինանի ծագումին մասին. անոր՝ որ օսմանեան ճարտարապետութիւնը հասցուց ամենավայելուն աստիճանի: Գիտնականներու կողմէ այս վարկածներէն ամէնէն աւելի ընդունելին այն է, թէ Սինան հայկական ծագում ունի:

Ան ծնած է 1489 կամ 1491–ին, Կեսարիոյ Ագըրնաս գիւղին մէջ. փոքր տարիքէն իր մարմնական ու մտային կարողութիւններուն համար ընտրուած է «տէվշիրմէ» (2) եւ բերուած է Կ. Պոլիս եւ իսլամանալով ստացած է կրօնական կրթութիւն: Մեծ հաւանականութեամբ մանակցած է Սէլիմ Ա.ի շրջանին կատարուած Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի արշաւանքներուն (1514): Զինքը կը գրտնենք Պելկրատի գրաւումի զօրքին մէջ որպէս գլխաւոր, ճարտարապետներու խումբին: Այս շրջանին է որ կը սկսի ճարտարապետի իր ասպարէզը: Այս արշաւանքներու ընթացքին ան կառուցած է կամուրջներ ու պինական ամրութիւններ:

1536–ին Հալէպի նահանգապետին համար կը շինէ մզկիթ մը:

1539–ի շուրջ է որ պիտի կոչուի Սուլթանի ճարտարապետութեան պաշտօնին, երբ արդէն յիսուն տարեկան է: Պաշտօն մը զոր անընդմէջ պիտի չարունակէ ամբողջ կէս դար, մինչեւ իր մահը (1588): Իր հասցուցած աշակերտներու թիւը կը հասնի 250–ի: Այնքան լուսամիտ է ու տիրապետած իր արուեստին որ 85 տարեկանին պիտի տայ իր երկրորդ գլուխ գործոցը՝ Էմիրնէի Սէլիմիէի մզկիթը: Կը պատմուի թէ իր աշխատանոցին տասը ճարտարապետներէն ինը քրիստոնեայ ծագումով իսլամացած անձեր էին: Երեւոյթ մը, որմէ կարելի է հետեւցնել թէ հակառակ իր կրօնափոխութեան Սինան միշտ հակում ունեցած է ծագումով քրիստոնեաներու: Արդէն Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ճարտարապետներու քրիստոնեայ զանգուածին պատկանելիութիւնը յաճախադէպ էր:

Հոս հեղինակը անդրադառնալով իշխանաւորի եւ արուեստագէտի յարաբերութեան, զուգահեռ մը կը գծէ Միքէլ Անճելոյի ու Մեհրիշիներու, եւ Սինանի ու Սուլէյմանի միջեւ: Սինան որ Օսմանեան Կայսրութեան Վերածնունդի կերտիչն է, ժամանակակից է իտալական Վերածնունդի մեծերուն. ինչպէս՝ Փալատիոյի, Միքէլ Անճելոյի եւ Ժիւլ Ռոմէնի եւայլն:

Սինանի կը պատկանին 335 կոթողներ, որոնց աւելի քան երկու երրորդը Սուլէյմանի շրջանին չինուած են եւ կէսէն աւելին Իսթանպուլի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ կը գտնուին: Առնոցմէ կարելի է յիշել 81 մզկիթներ, 62 մէտրէսէ, 19 դամբան, 17 էրվանսարայ, 3 հիւանդանոց, 8 կամուրջ եւայլն:

Սինանի գործերուն գլխաւորներէն առաջինն է Իսթանպուլի Շէհզատէի մզկիթը, զոր Սուլէյման կառուցանել տուած էր իր գահաժառանգ որդւոյն յիշատակին: Շէնքը կը բաղկանայ քառակուսի բակէ մը, որ շրջապատուած է զմբէթաւոր դաւիթով մը, որուն իւրաքանչիւր կողմին վրայ կան հինգ փոքր զմբէթներ եւ ազօթքի կեդրոնագմբէթ սրահէ մը, նոյնպէս քառակուսի: Սրահին չորս անկիւնները գետնադուած են չորս փոքր զմբէթներ: Գմբէթին որպէս յենակ երկու առանգքներու վրայ դրուած են չորս կիսագմբէթներ: Կեդրոնական զմբէթը կրող չորս կիսակամարները կը յենուն չորս մայր սիւներու: Գմբէթին վրայ կան 24 լուսամուտներ, իսկ կիսագմբէթներուն վրայ՝ լինտական: Արտաքին երեւոյթէն ազօթասրահը եւ բակը բաժնող առանգքին վրայ գետեղուած երկու մինարէները իրենց ճոխ զարդարանքով կը հակադրուին կառոյցին պարզունակ գիծերուն: Այս մզկիթին յատակագիծը մեկնակէտ ունի Այա Սոֆիայի տաճարը: Սակայն մէկ առանգքի վրայ գետեղուած երկու կիսագմբէթներուն փոխարէն, որոնցմով աւելի չեչտուած է կառոյցին երկայնքին տարածութիւնը, Սինանի գործին մէջ չորս կիսագմբէթներ ուղղահայեաց երկու առանգքներու ծայրերը տեղ գրաւած են չեչտելով կեդրոնական յատակագիծի մը գոյութիւնը: Առաւ իսլամական ճարտարապետութեան մէջ կը յայտնուի յետգային մը: Սինանի յաջորդական գործերուն մէջ աւելի պիտի չեչտուի միջոցային միւսատրութիւնը, ուր ջնջուած են սիւները, յատակ բերելով աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը:

Շէհզատէի մզկիթը գործ մըն է որ ամէնէն աւելի ընդօրինակուած է օսմանեան ճարտարապետներու կողմէ: Անոր նմանութեամբ չինուած են «Նոր Մզկիթ»ը կամ «Կապոյտ Մզկիթ»ը:

Սինանի ամենակարեւոր կառոյցներէն մէկը պիտի ըլլայ Սուլէյմանի գահակալութեան 30–րդ տարեդարձին աւարտ չինուած եւ իր անունով յիշուած մզկիթը: Ոսկեղջիւրին տիրապետող բլուրի մը վրայ է: Այս մզկիթը իր չափերով մեծապոյնն է օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ մինչ այդ իրագործուած չէնքերուն: Ունի 108 մ. երկայնք, 72 մ. լայնք եւ զմբէթի բարձրութիւնը 54 մ. է: Մաս կը կազմէ համալիրի մը, ուր կան հասարակաց խոհանոց մը, վարժարան, դրամուն, բաղնիք, բուժարան եւայլն: Արեւմուտքի մէջ այս մզկիթը նկատուած է Այա Սոֆիայի մէկ ընդօրինակութիւնը: Այա Սոֆիա, որ կը մարմնաւորէ թէ՛ կայսրութեան մը զաղափարը եւ թէ Արեւելքի քրիստոնեայ պաշտամունքը, միաժամանակ դերագոյն վայրն է թէ՛ հաւատքին եւ թէ իշխանութեան, ինչպէս էին Բիւզանդիոնի կայսրերը, որոնք իրենց անձին վրայ կը կեդրոնացնէին հաւատքի ու իշխանութեան մարմնացումը: Այա Սոֆիան իր ժամանակի ինքնատիպ մէկ յղացումն էր, որուն յատակագիծը հին շրջաններու միակն է որ առանց յենակէտերու տեղծած է մեծադոյն ներքին միջոցը: Այս տաճարը ունենալով աչքի առջեւ Սուլէյման կը փափաքի որ Սինան կառուցանէ մզկիթ մը, որ վկայէ թէ Օսմանեան Իշխանութիւնը իր մեծութեամբ ու արուեստով կը հաւասարէր Բիւզանդիոնին եւ նոյնիսկ կը գերազանցէր զայն: Սինան զործածած է նման յատակագիծ մը, ընդարձակ զմբէթով մը, որուն առանգքին վրայ գետեղուած են երկու կիսագմբէթներ: Մեկնելով նոյն յատակագիծէն Սինան ուզած է չեչտել ներքին միջոցային ամբողջականութիւնը: Գործածելով հանդերձ նման յատակագիծ մը, իր նպատակը եղած է ոչ թէ աւելի մեծ տաճար մը կանգնել, այլ ստեղծել իսլամական կրօնքի ըմբռնումին առաւելագոյն չափով յարմար միջոցով կոթող մը: Հոս պէտք է մատնանշել Վերածնունդի վարպետներուն նպատակը որ էր նոր օրերու պահանջներու եւ կեանքին պատշաճեցնել հնադարեան տարրերը: Նոյնն ընելու միտումը ունի Սինան եւս: Անոր մօտ կը տեսնենք կոթողէ կոթող չինութեան ծածկոյթի լուծումը կատարելի հասցնելու ձգտումը, ինչ որ կը նշանակէր իրագործել մեծադոյն զմբէթ մը, կարելի եղածին չափ բարակ պատեր եւ չէնքէն ներս առատելագոյն լուսաւորում մը: Այս կէտը ուշադրաւ է երբ բաղդատենք Այա Սոֆիայի հետ, ուր դժուար մատնոդութիւնն էր միութիւք չունէ մը ստեղծել. մնաց որ, արդէն այդ շրջանի թէքնիքը կարելիութիւն ալ չէր տար աւելի լուսաւորում ունենալու. մինչդեռ Սինանի գործին մէջ աւելի զօրաւոր է լոյսին ներթափանցումը:

Սինանի յաջորդական գործերը կ'ըլլան Քարա Մէհմէտ Փաշայի մզկիթը (1554) ուր զմբէթը կը յենու վեցանկիւն գրութեան մը, որ կազմուած է հնադարեան վեց սիւներէ, Միհրիմահ Սուլթանի մզկիթը, Սոքուլլուի մզկիթը եւայլն, որոնցմէ չատերուն մէջ զգալի է Սինանի ձգտումը դէպի կառոյցներ, ուր լայնքը չէնքին խորութենէն աւելի է, ինչ որ կատարելապէս կը պատշաճի իսլամական ըմբռնումին: Ասկէ զատ բոլորին մէջ նոյնպէս ներկայ է միշտ առաւելագոյն լուսամուտ ունենալու մտահոգութիւնը: Սոքուլլուի մզկիթին լուսամուտներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 115–ի:

Սինանի ասպարէզին ամէնէն հասուն շրջանին, 1566–ին Սուլէյման կը մեռնի Հունգարիոյ արշաւանքին ընթացքին: Իր մահով կը սկսի Օսմանեան Կայսրութեան անկումի շրջանը: Անոր կը յաջորդէ Սելիմ Բ.: Կայսրութիւնը մինչ այդ կը չունակէ պահել իր երեւութական մեծութիւնը, վեզիր Սոքուլլուի շնորհիւ: Սելիմ կը թագաւորէ մինչեւ 1574 եւ իր դահաւանդ Մուրատ Գ.ի յանձնելով գահը, կը հեռանայ: Այս միջոցին երկրին դեկը կը վարէ միշտ Սոքուլլու, մինչեւ իր սպանութիւնը (1579): Այս փոփոխութիւններու ընթացքին Սինան միշտ կը պահէ իր տիրապետը եւ կը շարունակէ գործել:

Սինանի վաստակին գագաթնակէտը կը հանդիսանայ Սէլիմ Բ.ի յիշատակին նուիրուած Սէլիմիէի մզկիթը (Էտիրնէ): Այս գործին մէջ ան ջնջելով դասական ճարտարապետութեան նաւի, կոմնակի մասերու ներկայութիւնը, կը յաջողի ըստեղծել միատանգուած ներքին միջոց մը: Հոս, քաժանումներու միջեւ ակնկռկ է բացարձակ միութիւն մը: Գմբէթը գետեղուած է ութանկիւնի մը վրայ. սիւներու սլացքին համապատասխան է հրաշկայ գմբէթին թեթեւութիւնը: Սէլիմիէի 27 մեթր տրամագիծով գմբէթին վրայ է, հոս Սինան կրցած է իրագործել 31,5 մեթր տրամագիծով գմբէթ մը, որով գերազանցած է նաեւ Այա Սոֆիայի գմբէթը: Կարելի է ըսել որ Սէլիմիէի մզկիթը կ'ըլլայ Սինանի մօտ կէս դարու օրօնումներուն ու ձգտումներուն ամէնէն կատարեալ իրագործումը: Ան ժամանակի ընթացքին տիրապետած է նաեւ pէֆիոզիֆ գործաւորութիւններու:

×

Տրուած ըլլալով Օսմանեան Կայսրութեան բազմազգի կազմութիւնը, – յոյն, հայ, պուլկար, հունգարացի, արաբ եւայլն – երբ կը խօսուի օսմանեան արուեստի մասին, հարկ է նկատի ունենալ ժողովրդութիւն մը որ մասնին առած է այս բազմազան բազկացուցիչներուն ներդրումներով:

×

Շէհզատէի գիրքը կը խօսի զանազանութիւններու. բաւական դիւրամատչելի է: Զանի արուեստագիտական մանրամասն բացատրութիւններ, որոնք ոչ–մասնագէտ ընթերցողի մը խոչընդոտ պիտի հանդիսանային: Ան չգոհանալով միայն նկարներով ու տալով մեծ կոթողներու յատակագիծերը եւ հատուածները, կը տարբերի նման հրատարակութիւններու մեծ մասէն:

Ա. Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

---

(1) – Դիւան – Հին ատեն աշուղներու, բերթողներու բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն:

(2) – Տէվշիրմէ – Անատոլուէն հաւաքուած բիւստոնեայ պատանիներ, որոնք իսլամանալով ենիչէրի կը դառնային:

SOLIMAN et l'architecture ottomane, Henri Stierlin, Ed. Payot, Paris 1986.

"(...) Enfants de la bombe, des catastrophes, de la menace qui gronde..."

(Si c'est rond... note de lecture)

par

B. Hamazasb SAKAYAN

Il est paru en avril dernier *Si c'est rond...* Mais, outre le fait qu'il ait inauguré la collection Diaspora de la jeune maison d'édition KIRK, *Si c'est rond...* est aussi, et d'abord, un des récents ouvrages à ranger dans la cinquantaine, voire plus ?, qu'ait élaboré l'écrivain Jean-Jacques Varoujean, depuis approximativement 1956, année où sa première pièce. *Concerto* (1), fut radiodiffusée, créée par Pierre Fresnay, avant d'être montée - l'année suivante - au Théâtre de l'Œuvre.

Presque trente ans bientôt ! de rapports, confrontation, affrontement, continus, douloureux peut-être, créateurs à coup sûr à la langue française et à une idée certaine de la scène. Presque trente ans auparavant, il y a tellement longtemps, en des décennies embrumées par la dissolution des souvenirs, en-deça de la rupture de 1975, commencer à inventer une œuvre inédite, inconfondable. Avec pour tous repères, pour toutes bornes ,des défis et des muses intraitables :

une propension générale à l'indifférence ou à l'effarouchement face à des signes manifestes du Nouveau; l'isolement, quand certes l'ancêtre-devancier Vahram Gakavian alias Victor Gardon finissait sa trilogie mais que n'était pas encore née à la littérature l'actuelle et frêle poignée d'auteurs arméno - français d'expression française; la vigueur aussi de l'obstination au milieu de l'adversité, de conditions dont on peut deviner qu'elles furent précaires, de cette précarité qui fut le lot quotidien d'Adamov (figure héroïque d'un art en rupture, silhouette brinquebalant, l'ample manteau élimé, allant et venant de ses petites chambres d'hôtels crasseux à la brasserie le Royal Saint Germain où - souvenir très net de ma mère, en 1953, à quelques mois d'aller célébrer ses épousailles, et perdre son reliquat d'illusions, en l'église - mère de Jean-Goujon - son large visage toujours gris d'une barbe de quelques jours heurtait des susceptibilités de petite-bourgeoisie conformiste).

De l'activité multiforme, mais continuellement de statut dramaturgique jusqu'à l'écart de *Si c'est rond...*, de Jean-Jacques Varoujean, on doit retenir .

—des pièces pour les studios de l'ORTF des années 60, en particulier deux réalisations de Roger Kahane, *Les eaux dérobées* (1963, déjà !) et *Façades* (la première version, 1965), d'autres mises en scène dans des théâtres, à Paris comme à Rennes, et jusqu'à Avignon, Cf. *Apsoss* au Festival d'Avignon 1985. De l'ensemble de ces créations, dont le nombre annuel augmente par ailleurs sensiblement à partir des saisons 1975-1977, six ont été publiées chez Gallimard, par les soins de Jacques Lemarchand:

— telle ou telle pièce ou piècette radiophonique;

— des spectacles pour enfants : adaptations de contes;

— et, en guise de baissé de rideau provisoire, participant d'un travail de traduction - adaptation - transposition : la pièce de Lévon Chanth, *Les Anciens Dieux*, présentée lors d'une «lecture spectacle» du Yan's Club en 1965; et les minutes du procès de Tehlirian, minutes qui constituent plus que l'intrigue ou la trame la substance même de *1915*, laquelle pièce, si elle fut ressentie comme excessivement austère, représenta - quoiqu'en pensèrent alors les déçus, gogos mal dégrossis, amateurs impénitents de vaudevilles réchauffés jusqu'à n'en plus pouvoir - une occasion première que le «problème» arménien dans un de ses aspects fondamentaux se donne à entendre en 1977, dans une salle parisienne.

×

Si c'est rond... ne constitue pas une approche frontale du «crime premier, pas si lointain» (p. 9), au sens où l'écrivain ferait correspondre au projet de liquidation du peuple en sa totalité une continuité d'énoncés sommés de restituer la totalité de la violence du désastre advenu à partir de 1915. Cette volonté absente d'adéquation, de représentation totale est fondée, plus encore quand on n'est pas sans savoir, depuis l'inachèvement de *Mnatsortats*, un des grands sinon le grand dessein romanesque d'Hagop Ochagan, que «la Catastrophe, infinie mais étrangement uniforme, échappe à l'appréhension de l'artiste qui tente de l'embrasser» (2).

Du moins, l'ouvrage de J. J. Varoujean se présente pour partie comme un développement discontinu, éclaté (fragmentation intentionnelle et science du fragment : il faudrait y revenir) autour des événements - limites constitutifs de la violence génocidaire et du crime de silence des décennies suivantes, à travers en particulier le récit glacé d'horreur, pages 78, 79, de l'incendie de la cathédrale d'Ourfa.

Mais l'ouvrage se définit, autant sinon plus, comme une *tentative d'explication* : tentative de rendre intelligible la marche insensée du monde («le monde fou, comme un train fou» écrit l'auteur, page 50, non sans avoir déterminé,à la page précédente, que ce train roule à tombeau ouvert, qu'il court vers «(...) le néant, l'anéantissement»), l'enchaînement des injustices, des massacres, des «crapuleries», de la haine, de la souffrance c'est-à-dire, en définitive, la présence au monde du Mal à partir d'une connexion étroite et constante, d'une causalité directe entre la violence génocidaire et un «après»: entre une violence dans le même temps première (promue au rang d'Evénement princeps fondateur d'une nouvelle ère) et ultime (une borne indépassable) et, d'autre part, une postérité de crimes ininterrompus, tous identiques dans leur intime proximité à l'abomination.

Telle est, en effet, la thèse de l'auteur, qui sous-tend ses convictions,puissamment formulées, et réitérées dans l'ensemble du livre. Est-elle novatrice, individuée ? Ou, au contraire, J. J. Varoujean s'est-il fait le porte - voix éloquent d'une opinion courante dans le monde arménien ? S'il importe peu de le déterminer, il convient plutôt de noter que les linéaments de cette thèse s'énoncent déjà dans les présentations au dos de couverture d'*Apsoss* (aux éd. Astrid, 1980, 100 p.), de *Thank you, Sir* (aux éd. Astrid, 1982, 72 p.) et dans la postface de cette dernière pièce :

Les crimes «que l'humanité commet aujourd'hui» sont, ainsi, (*Apsoss*, présentation) les prolongements des crimes de jadis, tandis que le monde qui «va à vau l'eau», la multiplication «de massacres partout, de génocides...» renvoient immanquablement à l'avénement du crime premier et occulté (postface de *Thank you, Sir*, datée de 1981, avec réemploi significatif de la locution conjonctive «parce que»).

×

C'est autour et à partir de cette thèse, le noyau dur somme toute du discours de Varoujean sur le désastre, que l'idée d'un *pari* peut être développé dans les monologues, grandes tirades proférées, éruptées par Vig Hoosep (figure des plus insolites que Vig Hoosep, ange noir, clochard - philosophe surnommé Socrates, «empêcheur de vivre en paix», p. 89, tout comme Chu Chan, un des personnages d'*Apsoss*, et Témoin dans la Ville p. 93, il incarne et invite à la rupture, au «lâchez tout». Du haut d'une échelle de secours, son perchoir / pensoir, il fourbit inlassablement puis décoche ses argumentations mêlées d'inprécations, ajuste son tir pour - privilège de la forme dramaturgique- toucher en chaque lecteur la part la plus intime, pour solliciter sa conscience et, qui sait, moduler sa pensée. Ce personnage apparaît être, en second lieu, le seul rescapé d'une comédie-farce -à New.York- inachevée, morte-née du fait de contingences extérieures à l'auteur, voir p. 39 et 53 ;mais dont des éléments entiers furent insérés, lardés dans la matière en fusion de *Si c'est rond....* La «pièce américaine», c'est en tout état de cause un motif récurrent de l'ouvrage, toutefois mineur en regard du propos saillant de l'auteur).

Au bord de l'abîme et de la déréliction, Vig Hoosep ou l'auteur nous évoquent donc la perspective d'un pari de «revenir à la case départ» (p. 35), de rompre avec le déni, l'enchaînement des crimes.Option franche, tranchante en faveur d'une délivrance à notre portée, qui pourrait amorcer d'autres délivrances, au bénéfice notamment des Arméniens, ce pari inclut, à la base, une exigence de mise à jour, d'examen, d'inscription ou d'enregistrement (à distinguer nettement de «reconnaissance par la communauté internationale», formule quasiment absente dans *Si c'est rond...* C'est dire que le propos de J. J. Varoujean ne prend pas place dans une polémique toujours possible sur la nature et la portée pratique d'une telle reconnaissance).

L'exigence pourrait se conjuguer comme suit :

Que les contemporains, les nations témoins du désastre, en examinant ce siècle, examinent partant leur conscience, «cette mauvaise et sale conscience» (3) de leur crime de non-assistance à peuple en détresse; qu'à la faveur d'une suspension toute provisoire («juste le temps qu'il faut, ça peut aller très vite», p. 49) de leurs activités toutes assimilées au *divertissement* pascalien (voir p. 50, 74 et 75), ils inscrivent le crime de 1915 dans la Mémoire et la conscience humaines (p. 63, 64 et 80, 81).

×

Le discours de J. J. Varoujean sur le désastre et le pari d'une délivrance n'est pas un discours comminatoire, ou prophétique, sur le modèle, par exemple, des livres de Jérémie, d'Ezechiel, etc. Il se présente plutôt comme discours de vérité, qui, véhément ou bien séducteur, doit toujours emporter la conviction. C'est un discours également a-chrétien, ou mieux encore en voie de s'extraire d'une vision du monde religieuse, monothéiste. Principal élément qui atteste de ce processus de sortie vers une réflexion laïcisée, *l'absolutisation de la notion d'Histoire* au détriment de l'idée d'Etre suprême :

l'Histoire, dans *Si c'est rond...*, «tire les ficelles», (p. 50), ne laisse pas prise aux artifices, aux combinazione de la casuistique. Récupérant tous les attributs du Dieu hébraïque, elle est terrible, implacable.

Si, d'autre part, l'Histoire est «une et indivisable», p. 80, c'est dire qu'elle est conçue comme totalité close sur elle-même, homogène, non-compartimentée par les catégories conventionnelles passé / présent / avenir, lesquelles ne sont jamais, il est vrai,qu'un découpage arbitraire dans le continuum temporel. Dans cette totalité ovoïde, circulaire, le crime connaît donc une extension incompressible, endémique. Il circule. A l'image de la haine, il gagne de proche en proche» (citation de Sartre, p. 31. Voir aussi les métaphores de la racine, de l'écharde et, p. 37 et 81, de l'odeur pestilentielle).

Cependant, pour atténuer cette laïcité du discours, on note que celui-ci se déploie encore sur un arrière - fond d'allusions, de citations bibliques et, accessoirement, de Pascal ou Narégatsi (p. 25 - 27). Le personnage de Vig, par exemple, apparaît, p. 89, 91, comme un avatar du Christ et cite les Evangélistes. Un jeu de substitutions s'y décèle aussi : page 64, le crime premier du vingtième siècle renvoie, moyennant pastiche du verset 4 du livre de la Genèse, à l'homicide premier, perprété par Caïn aux «temps bibliques», p. 67.

Est-ce que *Si c'est rond...* serait, pour autant, le premier apport à une théologie laïque du désastre ? Hypothèse paradoxale ? Pas aussi incongrue qu'elle n'y paraît au premier abord,quand on connaît dans quel contexte ce livre intervient : en un vide, ou un manque de pensée métapolitique; philosophie et religieuse/théologique au premier chef; étant mis à part les «quatre livres canoniques» (4) de Chamdandjian, Andonian et du R. P. Balakian, ainsi que les lignes de recherche dégagées et travaux présentés dans le cadre d'un séminaire, à l'INALCO, «sur» le désastre (1981 - 83, à l'initiative et sous la direction de K. Beledian).

Qui ne se souvient, de plus, de l'appel, répercuté ici-même (5), à une «théologie de l'exil», je dirais plutôt de la triple expérience du Massacre, de l'Exode et de l'Exil. Un appel à comprendre, sans conteste, comme un symptôme objectif, parmi d'autres, que la triple expérience n'a pas vraiment commencé à être pensé, reçu dans un univers de sens, notamment chrétien. A l'opposé, penser totalement la triple expérience dans la conceptualité chrétienne pourrait vouloir dire : nourrir une intention *asymptotique* d'approcher, autant que faire se peut, le Dessein divin, remettre momentanèment en question le principe de la martyricité arménienne (6) pour frayer des chemins de traverse du côté d'une culpabilité, ou d'une grâce rédemptrice (7) du peuple désastré. Ces deux éclairages achoppent néanmoins à la difficulté de déterminer en quoi le peuple faillit, ou en quoi ses souffrances et sa mort feraient «germer des chrétiens» (8). Le désastre constituerait alors un Mystère, à charge pour les fils des pères assasinés de l'amener à la pensée comme chose *pensable*, comme pensée à créer, de l'expliquer (se l'expliquer / s'expliquer avec) et peut-être, au terme de ce périlleux parcours, déplier, dérouler et recevoir ses «utiles et merveilleuses leçons» (9).

×

Si c'est rond..., un espace d'écriture où le faisceau des motifs, présents *en creux* et récurrents depuis les années 50 dans le déroulement de l'œuvre, s'explicite, s'éclaircit. Notre auteur enlève son masque. Est désigné par là un mouvement de recul, de retrait hors de la mascarade, celle d'un certain commerce social en France, au sein par exemple du monde des théâtreux parisiens. Enlever le masque suggère également une remise en question du sujet concret et du sujet créateur : J. J. Varoujean ne souhaite plus écrire «des pièces de moi» / de Varoujean mais qui «soient moi»; il se présente désormais comme un auteur non pas «français d'origine arménienne» mais «arménien d'expression française», cette dernière auto-définition, exprimée en émission à la radio locale Radio Fourvière, appelant, il va sans dire, la discussion , la déconstruction.

Ces mouvements de retrait et de remise en cause personnelle n'éliminent cependant pas les regrets à l'égard des années passées, pages 55 et 71. A partir du sentiment d'invulnérabilité / disponibilité aux sacrifices, au don, même de soi («Plus on est Arménien, moins on tient à sa vie»), ce deuxième fragment de la p. 71 s'achève en effet, et sans ambages, sur une appréciation critique de l'évocation elliptique, allusive du désastre, telle qu'elle fut pratiquée dans certaines pièces, avec l'occurence trois fois du mot «erreur(s)». Le loup ôté, J. J. Varoujean loue les valeurs qu'il juge fondatrices ou, du moins, fondamentales de sa communauté de naissance et d'élection :

1) La pérennité d'Anahide.

Par trois fois, p. 11, 39 et 67, *Si c'est rond...* est dédié «à Anahide», la mère

●▶

de l'auteur qui n'est plus, page 37», et sa petite - fille, née alors que l'ouvrage s'écrivait. Au-delà cependant, Anahide est identifiée, des p. 92 à 98, au feu, à la lumière. On peut donc soupçonner qu'elle symbolise la «vitalité» du peuple. Pour celui qui, présentant ses élaborations à titre d'offrande, s'affirme un fervent adorateur d'Anahide, cette vitalité arménienne est vécue comme un volume inquantifiable d'énergies qui peuvent fort bien s'altérer, changer de plan, de formes, de volumes mais qui - certitude qui ne se fonde pas, qui est à prendre, à partager ou à laisser-échappent à la règle de l'entropie.

2) Le pays, p. 67, 91, et les droits de l'homme arménien :

Au contraire de Baudelaire amendant la déclaration des droits de l'Homme de 89 par l'ajout, si mes souvenirs sont justes, du droit à l'ivresse, et de celui de se contredire. J. J. Varoujean égrène patiemment, des p. 84 à 97, les articles d'une déclaration toute personnelle, grave, ironique et parfois aussi cocasse. Cette nouvelle déclaration pose implicitement le problème du cadre d'exercice des droits énumérés. Si l'on suppose qu'il n'est pas d'autre cadre concevable que le pays souverain, *Si c'est rond...* est à lire, sans nier la plurivocité de ce qui s'y dit, comme une œuvre vive, portée par l'irrépressible aspiration à un avenir qui soit notre.

3) La colère . J. J. Varoujean, encore et toujours, s'affirme jeune homme en colère (à ne pas confondre avec le moraliste - contempteur du monde contemporain), interprète d'une collectivité excédée. L'exaspération, contenue à grande peine dans la présentation de *Thank You, Sir*, se transmue dans *Si c'est rond...*,p. 97, en son principe supérieur : «(...) nous explosons de colère». Il reste, dans ce même ordre d'idées, une question à caractère politique / pratique : ces potentiels de colère, comment se canalisent-ils dans la perspective des tâches de reconstruction nationale, du réglement de la question nationale ?

4) La langue arménienne, p. 86, 92.

Dans le fragment de cette dernière page, il est dit nommément : «Une nation qui n'existe pas, c'est aussi une langue qui n'existe pas». D'où il se déduit que la volonté que la NATION SOIT implique nécessairement l'établissement dans la langue arménienne en tant que locuteur à part entière. Evidence de l'arménophonie, ou de la réarménophonisation, suivant les itinéraires personnels !

C'est pourquoi, s'il peut être intéressant en soi de procéder à une lecture de *Si c'est rond...*, du *Miniaturiste* également, à la lumière du «label "quasi-arménien"» (je reprend ici la pique, lancée sans malveillance par notre amie Lise Nazarian dans son compte - rendu du *Miniaturiste*, paru ici même, in no. 90 du dim. 6 janvier 1985), je suis à deux doigts d'estimer, pour ma part, que la problématique d'une textualité quasi - arménienne est non pas erronée, infondée, en aucun cas, mais datée, obsolète.

Nous achoppons indéfiniment à des évidences. Mais croyons-nous réellement au pays, dans l'extrême-Occident ou rétabli demain dans ses prérogatives, revenu dans le concert des nations, croyons-nous à sa langue ? Au bout du compte, à quoi pouvons-nous bien croire ? Les analystes, les glossateurs du Nouveau Paysage Intérieur feraient bien, non pas pour répondre aux sommations de l'idéologie du Hayabahbanoum, mais par cohérence,pour accéder au passé et aux référence propres, de passer par, et traverser la lapalissade *avérée* de l'arménophonie, de l'arménographie.

×

Il n'est pas raisonnable que l'auteur de *Si c'est rond...* ait pu, ce qu'il me disait il y a peu, être déçu de la gent journalistique et des «milieux intellectuels» arméniens - francophones. Ce sont là entités fantomatiques, mots vides, vides de capacité à écouter, à commenter des livres pourtant en français. Et que devrait-il en avoir à battre, J. J. Varoujean ? Il a su irrité, «hérissé le poil» de maint lecteur français. Il a su rencontrer l'accueil réel, enthousiaste, de particuliers, de consciences individuelles, à Alfo comme à Lyon, au premier rang desquelles je citerai Garo Ulubéyan (10). Jeunes le plus souvent, sans autres prétentions que d'aimer les manuscrits enluminés, les écrits de Pères, que d'être attentifs aux nouvelles parutions, ces individualités font de *Si c'est rond...* - le plus bel hommage pour un auteur - une lecture assidue, voire quotidienne, le vive comme ouvrage de référence, comme objet médiateur entre nous et les autres dont on ne saurait rougir... Loin s'en faut.

×

L'auteur finit de rédiger «C'est pas carré; tentative II», à paraître à la rentrée 86.

×

Prochaînes représentations :

- «La vague», au théâtre de l'Isle St. Louis,deuxième création. 19 avril - mai 86.
- Les baigneuses de Californie», au Petit Odéon, 18h30 - du 22 avril au 18 mai 86. Mise en scène, Roland Monod.
- «Façade II», au théâtre du Lucernaire Forum, septembre 86 (prévision).

B. Hamazasb SAKAYAN

---

1) «- *C'est venu d'une conversation avec Pierre Fresnay dont j'étais l'assistant à la Michodière. Il m'avait dit : «la plus grandes des pièces, c'est* Œdipe *et je rêve d'un Œdipe moderne». Je me suis dit alors qu'*Œdipe *était l'histoire d'un policier chargé de mener une enquête et qui s'aperçoit qu'il est le vrai coupable. Il a donné la mort sans le savoir... Est-ce que cela fait de lui un criminel?»*

Pour la première fois au théâtre, Concerto *mêlait un ensemble de moyens techniques, son, lumière, images télévisées... Le héros se rencontrait lui-même sous la forme d'un enfant. Ces idées nouvelles n'enchantèrent pas la critique.», Mon ami Varoujean, article liminaire par Paul Chambrillon, in no.* 707, 1*er avril* 82, *de l'Avant-Scène théâtrale, avec texte intégral de la pièce* Baron, baronne.

2) *Extrait de l'entretien «A l'ombre des cèdres», revue* Haïrénik, *mai* 1932, *trad. Marc Nichanian, dans sa monographie «Hagop Ochagan. Tel qu'en lui-même», p.* 78, 79, *in* Dissonanze, *volume I, Milan,* 1984.

3) *Cf. postface de* Thank you, Sir.

4) *Formule de Marc Nichanian, entendue à sa conférence «Holocauste et Catastrophe»,* 21 *nov.* 85, *centre culturel arménien - catholique St. Mesrob.*

5) *Voir no. du* 28 *juin* 84, *et les prolongements, échos, discussions dans l'entretien de Mgr. N. Zakarian, prélat des Arméniens de la région lyonnaise, avec Marc Nichanian,* Haratch, *no. des* 25, 26 *et* 27 *juillet* 84.

6) *J. J. Varoujean parle, à cet égard, p.* 91, *de nation arménienne «appelée à être canonisée».*

7) *Hypothèse virtuellement contenue dans l'intitulé «Le Golgotha arménien: Récits du martyrologue arménien...» de Krikoris Balakian.*

8) «*Sanguis martyrum, semen christianorum*».

9) *Dixit Sa Béatitude feu Mgr. Ignace - Pierre XVI Batanian, p.* 35 *de son opuscule «Une page de la tragédie arménienne, Appel à la conscience Internationale»,* 1965.

10) *Est l'auteur, in* Gamk *du* 20 *avril* 85, *p.* 3, *de :* «Si c'est rond, *l'évidence d'une démonstration»; un entretien d'une très rare hauteur de vue et dans lequel J. J. Varoujean revendique l'insolence, qualité du jeune homme à la juste colère, à la «juste rebellion». On en retiendra encore deux sentences, comme gravées sur le roc : le désastre, «noyau énergétique du XXème siècle (...) a engendré tout un cortège d'horreurs...». «L'Histoire est un tout qui lie les hommes par des liens de responsabilité».*

Quelques lignes également dans le Gamk *du* 15 *oct.* 85.

LES ARMÉNIENS PROTESTANTS

(suite de la 1ère Page)

Dans la deuxième partie de son livre, le Pasteur Sahagian étudie le Mouvement évangélique arménien depuis 1915 jusqu'à nos jours.

Les Evangéliques en Arménie Orientale

Les effectifs évangéliques subissent d'abord un brusque accroissement, du fait du flot des réfugiés en Arménie russe qui, après deux ans d'indépendance(1918-1920) est soviétisée. L'œuvre humanitaire des missionnaires américains y est d'abord tolérée, puis, vers 1924, un durcissement se produit. Revitalisée par les immigrants du «nerkart» (retour au pays), les Eglises d'Erevan et de Leninakan, anciennement implantées, manifestent aujourd'hui une réelle activité. En revanche les Pentecôtistes, non autorisés, mais présents dans l'intelligentsia, connaissent des difficultés.

Le Proche-Orient

Les rescapés du génocide se réfugièrent prioritairement en Syrie et au Liban. L'œuvre humanitaire accomplie dans les années 1920-1930 sous l'égide du «Near East Relief» (organisation humanitaire américaine présente également en Arménie orientale) est considérable : 11.000 orphelins sont acueillis à Beyrouth, avec l'aide des Evangéliques arméniens.

L'immigration arménienne en provenance de Cilicie (évacuée dès 1921) et du sandjak d'Alexandrette (évacuée en 1939) renforce les effectifs évangéliques au Liban, et Beyrouth prend peu à peu le pas sur Alep.

L'œuvre humanitaire sociale et scolaire réalisée par les Evangéliques au Proche - Orient est considérable. A Alep comme à Beyrouth sont crées des hospices de viellards, des centres pour les aveugles et handicapés.

Prenant le relais de l'ancien collège d'Aïntab, l'Aleppo College a été partagé entre les Evangéliques arméniens et les presbytèriens arabes.

C'est à Beyrouth qu'a été fondé, en 1954, le Haigazian College, seul établissement universitaire arménien en diaspora.

Il y a des Evangéliques arméniens dans d'autres pays du Proche-Orient, par exemple en Turquie : une des églises d'Istanboul s'est vouée à la tâche de rassembler les jeunes Arméniens d'Anatolie, coupés de leurs racines, et de les rendre à leur identité, par exemple à travers des camps de vacances.

Les Etats-Unis

L'instabilité de pays comme le Liban ou l'Iran, certains problèmes en Syrie, ont déterminé un flux migratoire vers les Etats-Unis, et fait de ce pays, depuis plus de dix ans, le pôle du Mouvement Evangélique arménien dans le monde sous l'égide, depuis 1971, de l'Union évangélique arménienne d'Amérique du Nord. L'auteur insiste à juste titre sur le rôle capital de l'Association Missionnaire Arménienne d'Amérique (A. M. A. A.) , créée en 1918 pour panser les plaies morales et matérielles consécutives au génocide, en particulier par la formation de nouveaux pasteurs et une œuvre importante en faveur des orphelins.

L'A. M. A. A. se propose, actuellement, non seulement d'aider à la formation religieuse des pasteurs et des fidèles, mais aussi d'assurer un soutien financier aux centres de services sociaux, cliniques, orphelinats, maisons de retraite, ainsi qu'aux institutions d'enseignement (lancement d'une campagne d'un demi million de dollars pour un Haygazian College en 1980). Cette charité active des protestants arméniens, marquée de pragmatisme anglo-saxon, se manifeste particulièrement dans la région de Los Angeles, qui joue un rôle pilote, avec son «Centre de Service social évangélique arménien» qui aide à l'acceuil et à l'insertion des émigrants venus du Proche-Orient.

La France

L'auteur, bien placé comme Président des Evangéliques de France consacre d'intéressants passages à ses ouailles. Il rappelle le rôle pionnier, à partir de 1924, des Pasteurs Barsumian et Ghazarossian, entre autres, avec l'aide, au départ, d'une Mission protestante fondée en Alsace par le docteur Berron.

Un rôle important revient sans doute à la communauté évangélique d'Issy-les-Moulineaux, dotée d'un sanctuaire magnifique et qui a accueilli, en 1981, la troisième conférence préparatoire à la mise sur pied d'un Conseil mondial évangélique arménien.

Les activités pour la jeunesse sont appréciables . deux camps de vacances (La Source, La Fontanelle), une retraite annuelle, un périodique en français «*Le Lemignon*».

Conclusion : Les «minorités religieuses» arméniennes : Scission ou complémentarité ?

A travers la lecture du livre du Pasteur Jean-Daniel Sahagian, les lecteurs prendront conscience que, dans la communauté arménienne, il y a une force discrète mais sûre, représentée par le Mouvement évangélique arménien : sa première vertu est son souci d'authenticité chrétienne à travers une fidélité scrupuleuse à la Bible; sa deuxième vertu est son sens de l'efficacité, dont témoignent éloquemment ses réalisations sociales et scolaires; les Evangélique offrent enfin l'avantage d'être un relais privilégié vers les mondes anglo-saxon et germanique, qui leur ont imprimé leur marque, à travers le protestanisme.

Vis-à-vis des Protestants arméniens, comme vis-à-vis des catholiques, il vaut mieux sans doute penser en termes de complémentarité qu'en termes de scission. celle-ci a été imposée, dans des circonstances historiques précises, par certains cercles qui, dans une certaine mesure, étaient liés au gouvernement ottoman. Les catholicos auraient sans doute laissé subsister sous forme de courant des aspirations à la réforme, manifestées en dernier lieu par les protestants. incarnant en cela l'esprit de tolérance dont l'Eglise apostolique arménienne a souvent fait la preuve.

Les périodes de tourmente ont fréquemment rapproché les diverses confessions arméniennes : rappelons, à la suite du Pateur Sahagian, qu'au landemain des massacres de 1894-1896, il y eut des échanges de chaires et des cultes communs entre apostoliques et évangéliques d'Anatolie.

Actuellement même, on constate de telles manifestations d'œcuménisme «interne». Les responsables religieux des trois confessions, dans la région lyonnaise, se réunissent périodiquement pour échanger leurs expériences pastorales et méditer sur l'Evangile.

Sachons gré au Pasteur Jean-Daniel Sahagian de nous avoir facilité cette approche fraternelle, par la sincérité, le sérieux et la facilité d'accès de son livre consacré au Mouvement Evangélique arménien.

Gerard DEDEYAN
Maître de Conférences
à l'Université de Montpellier

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4

MARDI
4 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.153 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.153

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

կիպրոսի հարցին կապակցութեամբ իր բռնած դիրքէն ետք, Խորհ· Միութիւն միակողմանի կերպով յետաձգած էր քըրֆական պատուիրակութեան մը այցելութիւնը Մոսկուա: Ի վերջոյ, այցելութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 30-ին: Թուրք - խորհրդային յարաբերութիւններ այլ գժուարութիւններ ալ ունին···:

×

«Միլլիյէթ», (Յունուար 31)· -

Թէեւ գլխաւոր նպատակը այս այցելութեան երկու երկիրներու միջեւ կառուցանելի կազուղին ու Թուրքիոյ գնելիք կազն է, սակայն Թուրք պատուիրակութիւնը կը չեշտէ, թէ «պարզ առուծախ մը չէ այս, այլ նոր շրջանի մը մեկնակէտը: Նոր շրջան մը՝ որ կրնայ ազդել Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան քաղաքական փոխ - յարաբերութիւններուն· պէտք չէ այս կազուղին առեւտրական հասարակ հարց մը նկատել»:

×

Կիպրոսի հարցին լուծման համար իր բերած առաջարկներէն ետք Խորհրդային Միութիւն ներկայիս ալ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան համար նոր մը ահազդութեան մը աղբիւր դարձած է Սեւ Ծովու Նիքոլայեւ նաւաշինարանին մէջ կառուցուող իր նոր սաւառնակիր նաւով որ պիտի բանի հիւլէական ուժանիւթով:

Նաւը, որուան ըլլալով որ Միջերկրական պիտի բացուի նեղուցներէն անցնելով, Թուրքիոյ համար անխուսափելի պիտի ըլլայ Մոնթրէօի դաշնագիրը օրէնս լոյսին բերել· այս այն դաշնագիրն է որ նեղուցներէն անցքի պայմանները կը ճշդէ: Հարցը կը թուի «Կիեւ»ի նոր կնճիռ մը դառնալ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան համար: «Կիեւ» Խորհրդային սաւառնակիր այն նաւն է որուն 1975-ին նեղուցներէն անցքը վճռոտ ծնունդ տուած էր: ԱՄՆ այդ անցքին արտօնութիւն տուած ըլլալուն համար քննադատած էր Թուրքիան, պաշտպանելով այն թէզը թէ «Կիեւ»ի նեղուցներէն անցքը հակառակ էր Մոնթրէօի դաշնագրին որամադրութիւններուն:

Այս հարցին մասին տակաւին յստակացած չըլլալով հանդերձ Անգարայի տեսակէտը Արտաքին Նախարարութենէն բարձրաստիճան պաշտօնատար մը հետեւեալ արտայայտութիւնը ունեցած է· «Այդ գաշնագիրը երբ ստորագրուեցաւ հիւլէական ուժանիւթով բանող նաւեր գոյութիւն չունէին: Ան կը վերաբերի միայն թոնաժի սահմանափակումին· իսկ նոյն ծովափը բաժնող երկիրներու նաւերուն համար ոչ մէկ սահմանափակում նկատի առարկայ է»:

Սաւառնակիր այս նաւուն - Կրէմլինի - անցքը մեծապէս հետաքրքրած է նաեւ Միացեալ - Նահանգները, որ մօտէն կը հետեւին անցքերուն:

Ռեակտիւի կառավարութիւնը մեծ չահագրգռութեամբ կը սպասէ Թուրքիոյ հաղորդութեան: Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարի օգնական Ռիչըրտ Փէրլէ ըսած է, թէ Խորհ· Միութեան համար դժուար պիտի ըլլայ պնդել թէ սաւառնակիր նաւ մը չէ կրեմլինը, սակայն անոր անցքին մասին որեւէիք վճիռը կը պատկանի Թուրք կառավարութեան: Ան ըսած է նաեւ, թէ Թուրքիա լրաւունք ունի «ոչ» պատասխանելու Խորհ· Միութեան, ու չարունակած· «եթէ Թուրքիա այս մասին ժխտական պատասխան մը տայ, մենք ալ օրաւիղ կը կանգնինք այս տեսակէտին»:

×

«Միլլիյէթ»ի նոյն թիւը արձագանգ կը հանդիսացայ նաեւ Սթրազպուրկ պատահած կարգ մը միջադէպերու: Ինչպէս ծանօթ է՝ «Անջատողական»ը թրքական որակումն է Քիւրտերուն···:

×

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ· - Եւրոպայի Խորհրդարանին Յունուար 29-ի նիստերուն ընթացքին խումբ մը «անջատողականներ» անախորժ պատահարներու պատճառ դարձած են: Ապահովութեան ուժերու դէմ ցուցարարներու դիմադրութիւնը պատճառ դարձած է հինգ հոգիի վիրաւորուելուն:

Խորհրդարանականներու ժողովը երբ կը քննարկէր ահաբեկչութեան դէմ պայքարի հարցը, սրահին մէջ որպէս ուկընդիր դանուող եօթը անջատողականներ ոռքի ելլելով սկսած են հակաթուրք լոզունգներ արձակել ու թռուցիկներ ցրուել: Վերջապէս ապահովութեան ուժերը յաջողած են զիրենք սրահէն հանել, ու յանձնել ոստիկանութեան:

Այս միջոցին Քեամրան Ինան խօսք առնելով ըսած է թէ խափիւ կը դատապարտէ արարքը, ու չարունակած է· «հոս երբ կը խօսուի ահաբեկչութեան դէմ պայքարի մասին, կարգ մը անձերու բացած դռնէն ահաբեկիչներ կրնան ներս մրտնել»:

ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վենետիկ չուրերու տակ է կրկին, ճիշդ այն օրերուն, երբ հոն կը կատարուի իր աւանդական բարեկենդանը: Ջուրերը 1 մեթր 59 բարձրացած են: Մակընթացութիւնը բացառաբար սաստիկ եղած է: Սան - Մարկոյի տաճարը եւ հարիւրաւոր խանութներ ողողուած են, մէջն ըլլալով հռչակաւոր Ֆլորիանը, Սան - Մարկոյի հրապարակն ալ «աքուա ալթա»ին տակ մընացած: Վնասները միլիառաւոր լիռերու կը հասնին: Երկու հոգի յանկարծամահ եղած են, իւ տես իրենց բնակարանին՝ ջուրերով շրջապատուած: Շարաթ իրիկուն, այն հանդիսատեսները, որոնք Ֆէնիչէ կը փութային Ռոսսինիի Օթելլօն տեսնելու, կօշիկները հանած եւ հագուստները վեր առած փորձած են անցնիլ սառուցեալ ջուրով ծածկուած հրապարակը: Լակուներուն բոլոր կղզիները ալ նոյն վիճակին մէջ են: Դարուս երրորդ ամէնէն զօրաւոր մակընթացութիւնն է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Առլի մէջ բացուած կատարեց «Լուսանկարչութեան Ազգ· Դպրոց»ին, որ առաջինն է իր տեսակին մէջ եւ այս առթիւ խօսքերու փոխանակութիւններ ունեցաւ լրագրողներու հետ եւ ընդդիմութեան չխնայեց: Հաստատեց թէ ինչ որ որոշ է, այն է որ գալիք երկու տարիներու ընթացքին, ինք՝ Հանրապետութեան Նախագահ է: Ինչ որ անորոշ է, միւսներն են: Զեւով մըն ալ երախտապիտութիւն յայտնեց Պառլ, անոր բռնած դիրքին համար: Ապրիլ եւ, ակնարկելով Թիսքարի դիրքին «3-ի վրայ 2 Ֆրանսացի», ըսաւ· - «Այսօր, ճիշդ է, երեքի վրայ՝ երկուք են»··:

ՉԻՒՆ ՉՄԵՌԸ կը չարունակէ աւեր գործել Ֆրանսայի բազմաթիւ նահանգներու մէջ եւ որոշ տեղեր դեռ տասնեակ հազարաւոր բնակիչներ ելեկտրականութենէ զրկուած են: Ֆրանսան չէ, անշուշտ, միակ զոհը, եւրոպական այլ երկիրներն ալ, մէջն ըլալով հարաւային - Իտալիա անբնական ձմեռ մը կը «վայելեն»:

ԱՆԱՐԳ ՈՃԻՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԼԵՒՈՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ՆԵՐՍԷՍ ԽՈՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ՝ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Խոր ցաւով եւ բնական վրդովումով տեղեկացանք նոր ոճիրի մը, որ տեղի ունեցած է, Յունուար 31-ին, Ուրբաթ իրիկուն, արեւմտեան - Պէյրութ:

Արարքը, զոր «Ապդակ» Փետրուար 1-ի իր թիւով կ'որակէ «Դաւ՝ Հ· Յ· Դաշնակցութեան դէմ» կատարուած է Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21·10-ին: Սպանուած են երեք դաշնակցականները՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեան (նաեւ նախագահ՝ Հ· Մ· Ը· Մ·ի կեդր· վարչութեան), Լեւոն Պէրպէրեան եւ Ներսէս Խուտավերտեան: Նոյն արարքին ընթացքին, անհետացած է - հաւանաբար առեւանգուած - Յակոբ Պարսումեան:

Արեւմտեան - Պէյրութի Ալեք Մանուկեան ակումբին առջեւ է, որ դէպքը պատահած է: Զորս ընկերները, Հ· Յ· Դ· ակումբէն քալելով տուն վերադարձի ճամբուն վրայ էին, երբ կառքէ մը գինեալ տարբեր լէզուներ լսելով փորձած են առեւանգել զիրենք եւ անոնց դիմադրութեան առջեւ կրակ բացած են, տեղն ու տեղը սպանելով՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեանը, Լեւոն Պէրպէրեանը եւ Ներսէս Խուտավերտեանը: Անհետացած է Յակոբ Պարսումեանը եւ կը կարծուի որ առեւանգըւած է:

Ժամ մը ետք, կը գրէ «Ապդակ», արեւելեան - Պէյրութի Դաշնակցական ակումբը հեռաձայնելով, անծանօթ մը տէր եղած է արարքին յանուն «Հայ յեղափոխականներու դաշնակցութեան - յեղափոխական Շարժում»ի մը, որ իր մաին խօսեցնել տուաւ քանի մը ամիս առաջ Սարգիս Ջէյթլեանի առեւանգումն ալ ստանձնելով: Հ· Յ· Դ·ն Յունուար 19-ին արդէն պաշտօնական զեկոյցով մը (լոյս տեսած նաեւ «Օրիան - Լը Ժուռ»ի Յունուար 20-ի թիւին մէջ) կը ճշդէր որ «Այդ անուանումը մօտէն կամ հեռուէն որեւէ կապ չունի Հ· Յ· Դաշնակցութեան հետ եւ թէ Հ· Յ· Դ· կեդրոնական Կոմիտէն միակ հեղինակութիւնն է որ կուսակցութեան անունով կը խօսի»:

× երկուշաբթի առտու, մեր տեսած փարիզեան օրաթերթերուն մէջ, «Լէ Գ'էֆօ» արձագանգած էր այս լուրին, ոչեկոչելով նաեւ Սարգիս Ջէյթլեանի առեւանգումը (Մարտ 28, 1985):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24 - 30)

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ուկրանիոյ ձայնասփիւռը սկսած է Արամ Խաչատրեանի գործերուն նուիրուած հաղորդումներու շարքը: Առաջին հաղորդումը նուիրուած է «Գայեանէ» և «Սպարտակ» բեմապարերուն: Ունկնդիրները ծանօթացած են այդ բեմապարերու ըստեղծման պատմութեան, յատկապէս՝ արտասահման տեղի ունեցած ներկայացումներուն եւայլն: Հաղորդումներու շարքին նպատակն է ունկնդիրներուն ներկայացնել Խաչատրեանի բոլոր գործերը: Ուկրանիոյ ձայնասփիւռի ֆոնտերուն մէջ կը գտնուին հազուագիւտ ձայնագրութիւնները, որոնք արձանագրուած են զանազան տարիներ, հեղինակին կիեւ տուած նուագահանդէսներու ընթացքին:

×

ԼԵՒՈՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏՄԱ - ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի դարաւոր ճարտարապետութեան անբաժան մասը կը կազմեն Մեծ Հայքի 15-րդ նահանգ՝ Արցախի տարածութեան մէկ մասը զբաղեցնող ներկայի Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի պատմա - ճարտարապետական յուշարձանները: Այս գանձերու մասին կը խօսի Շահէն Մկրտչեանի «Լեռնային Ղարաբաղի պատմա - ճարտարապետական յուշարձանները» երկրորդ գիրքը, զոր լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչականը: Գիրքին մէջ ներկայացուած են 1600 յուշարձանները, շուրջ 100 վանքեր, 850 եկեղեցիներ, բազմաթիւ բերդ - ամրոցներ, բնակավայրեր, պալատական համակառոյցներ, կամուրջներ, հին գերեզմանատուներ, խաչքարեր, արուեստական բնոյթի կառուցուածքներ եւայլն: Հեղինակը տարիներ առաջ ըլլալով տեղեակ չըլլալու պատմա - երկրագիտական թանգարանին տնօրէնը կարելիութիւն ունեցած է անձամբ տեսնելու եւ մօտէն ուսումնասիրելու յուշարձանները, հաւաքելու եւ ամբողջացնելու անոնց մասին եղած սակաւաթիւ տեղեկութիւնները: Շահէն Մկրտչեանի գիրքը կը փաստէ, թէ Արցախի ճարտարապետական գպրոցը իր զարգացման բոլոր հանգրուաններուն մէջ սերտ կապ ունեցած է կեդրոնական Հայաստանի, յատկապէս Սիւնիքի ճարտարապետութեան հետ, հանդիսանալով անոր անբաժանելի բաղադրիչը:

Գիրքին մէջ տեղ տրուած է Գանձասար վանքին (ԺԳ· դար), Խութավանքին, «բազում անգամ աւերած, բայց վերատին վերակառուցուած» Ամարասի (կառուցած Դ· դարուն), Անիի Գոչավանքին, Հայաստանի ամէնէն մեծ Ղազանչեցոց Ս· Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ, ամրոցներու՝ Ջրաբերդ, Շօշի Սղնախ, Քիխչ: Հեղինակը պատկերաւոր նկարագրութեամբ ներկայացուցած է Արցախի խաչքարերը, բարձրաքանդակները, զարդանախշերը, վիմական արձանագրութիւնները:

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ո՞րն է ամէնէն սաոյնացող ձեռնարկը աղերսարկուի *մը կոմիէ՝ ծագումով եւ դաստիարակութեամբ Հայ: Ամէնէն այպանելին, ամօթալին, յիմարութեան կամ գժուխեան յատկանիշներով որակելի: Աղերսել օտարի՞ն, անծանօթի՞ն, թէ իր ազեակիցներուն անխտիր՝ մեծայարգէն մինչեւ ամենախոնարհը, ինչ ալ ըլլայ անոր ընկերային դիրքը, կամ հանգամանքները մեր համայնքներուն մէջ:*

Ո՞նց առջեւ նուաստանալով, ազերսելով կարելի է ելք մը գտնել, այլանդակութիւններով պղտոր մեր հասարակութեան պակասը կը խորանայ հեռուէն, եւ մեր վիճակին, դիրքին, կարելիութիւններուն վիտակցութիւնը չունինք, որ համախմբումը հեռուէն քայքայուելու է ենթակայ:

Ո՞վ, որո՞նք կրնան սաոր գործանը ճարել, եթէ ո՛չ մեծաւ մասամբ անոր պատասխանատուները՝ կուսակցականները:

Այդ էր իրենց բուն կոչումը:

Ահա անոնց ողջմտութիւնն է որ կ'ապրեցնէ:

Անոնց պարտքն էր ազգը նոր ոգիով կաղապարելը, մեր ընկերային վերաստեղներու տակուն ազդակներէն ազգին ապագան վերակերտելը:

Մի՞թէ սաոնք անբարաւական ազերսանքներ են, ընդառաջ գալը բոլոր սանոնց՝ որոնք մեր կեանքը դիտած, դատել կ'ուզեն:

Ծորապէս, անկեղծօրէն կը կարեկցինք բոլոր անոնց վրայ, որոնք մեր մինաիսութիւններուն մէջ, անոնց ծնունդ առող ոգիին մէջ, կուսակցութիւններուն հանդէպ հակառակութիւն կը սեսնեն, կը կարծեն որ անոնց գոյութեան իրաւունքը ամէն պարագայի մէջ ի սպառ կը մերժենք:

Մենք խոստովանեցանք, արիաբար, որ աշխարհ սեսած ենք անոնց գործունէութեան օրերուն մէջ, անոնց գաղափարներով անած, որով միշտ ալ խանդաղատանք ունինք անոնց հանդէպ՝ թէեւ երազախառ՝ ինչպէս որ իրենք եւս եղան: Սո՞ւտ ենք:

Զվարանեցանք, իրաւ է, մեր խոցելի կողմերուն դալով, պատասխանատուութեան խոչոր բաժին հանել կուսակցութիւններուն, զի, եթէ գանոնք սեղծողները չեն բոլորովին, պարտ էին գանոնք գարմանել:

Ինչպէ՞ս կրնան արտաքին թշնամիները «ծունկի» բերել, քաւ լիցի՝ համոզել զիրենք, եթէ չեն կրնար ներքին անիմասո, չինծու, փասամոլ սարրերուն հակամարտութիւնները կարգի բերել:

Ինչպէ՞ս սահմանել կուսակցութիւն մը եւ իր գոյութեան իրաւունքը:

Սեփական երկրի մը ազատ քաղաքացիները կուսակցութիւն կը հիմնեն, համախոհներու միացեալ ուժ մը կը կազմուրեն, իրենց Պետութեան մէջ ընկերային, մշակութային, անսեսութեան եւ ընդհանուր քաղաքականութեան վերաբերմամբ իրենց գաղափարանութիւնը իրականացնելու համար, երբ երկիրը անկախ եւ սովորական պայմաններու մէջ ազգակից կամ քաղաքացիներու Ֆիզիքական գոյութիւնը վտանգի ենթակայ չէ:

Այդպէ՞ս է մեր պարագային: Այդպէս է՞ը:

Ո՛չ: Մենք ունինք մէկ խնդիրը: Մեր հայրենի հողերը ազատագրելով Թափառականներու վերադարձը, ուստի ազատ քաղաքացի դառնալը, ապա պաղափարախօսութիւններ հետապնդելը:

Առ այժմ մէկ միութեան պէտք ունինք, Ազգային համախմբումի, մէկ ըերնով խօսելու համար, ու զանազան՝ պատշաճ յանձնախումբերու կազմութեամբ, ջանք թափել տակալու ի խնդիր՝ այդ միակ նպատակին իրագործման աշխատիլ:

Այդ յանձնախումբերը անուանենք աշխատանիթային կուսակցութիւն եւ ո՛չ թէ քաղաքական:

Աշխատանիթի, *ո՛չ թէ* երեւոյթ: *Այդ կուսակցութիւններուն մէջ, համեսօրէն, եղբայրօրէն, պէտք է գործակցին, համալսարանականէն, մեծահարուստէն մինչեւ ամենախոնարհ դիրքի ամէն պատկին, աշխատանքի բաժանման սկզբունքի հիման վրայ:*

Աշխատանք բոլորին համար, որքա՜ն ուզեն:

Այս տարրերը իրար զուգորդող, գանոնք առաջնորդող ազդակներն են անկեղծ միութեան մը ստեղծած խանդավառութիւնը, իւրաքանչիւրին կարդապահ ոգին, ընդհանուրի կարծիքին ուժովը կադապարուած:

Թէեւ անհամեմատաբար աւելի լաւ պայմաններու մէջ, ուրկի տակ հոգ, մեր մօտաւոր երէկի պարագան ալ դրեթէ տարբեր չէր:

Մենք ոչ թէ սխալ, այլ մեր երազները իրականացնելու միջոցներուն դերիվեր արժէք տուինք ու ձախողեցանք (1):

Ո՛վ որ չկրցանք հաղորդակից ընել, թող ներողամիտ ըլլայ:

Մենք վերանորոգման, համախմբումով տակալու ազգային միութիւն իւրաքանչիւր համայնքի մէջ՝ նոյն հեռանկարով կամրջուած ուժերու պէտք ունինք, կուսակցութիւնները աւելորդ են, իշխանութիւններուն կողմէ աւելի դիւրաւ հետապընդելու ենթակայ՝ աննկատ առնելու, իրեն ծառայեցնելու համար դարպասելիք միաւոր մը:

Կուսակցութիւնները լուծելու մեր առաջարկը չի նշանակեր ազգը զրկել կուսակցականներու օժանդակութենէն, ընդհակառակն, աւելի ծաւալուն համախմբումի առիթ տալ, հատուածականութիւնը վերցնել:

Ոչ ոք ազդէն դուրս ձգելու մտադրութիւն չկայ այս առաջարկին մէջ, պէտք է ջնջել ազգէն հրաժարելու ամէն պատրուակ՝ թոյլ հոգիներու առջեւ իրրեւ չքմեղանք:

Այդ ձեռնարկին մէջ գինքը խանդավառող մթնոլորտ մը պիտի գանէ ժողովուրդը, եթէ եղբայրական անկեղծութեամբ ընդառաջ գան հասարակները, եթէ ամէն թերահաւատութիւն փարատելու ճիգ թափուի:

Պէտք է ընդմիշտ թօթափել «ո՛վ մեզմէ չէ կ'արհամարհենք» մտայնութիւնը, եւ վերջ գանեն իրարմէ քէնոտ վերաբերմունքները:

Ժողովուրդը պատանի մը նման է, պէտք ունի գինքը խանդավառող, գեղեցիկ ելք խոստացող տեսլաներու:

Այդպէս եղաւ անցեալ գարու վերջերը, դպրոցական գեանի վրայ «Միացեալ ընկերութիւն Հայոց» ձեռնարկով, նոյնը 1918-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի երեւոյթով:

Ինչ անուն ալ որուի լուծուած կուսակցութիւնները փոխարինող ազգային վերականդնումին նուիրուած կազմակերպութեան, ամէն երկրի մէջ կորիզով, էական է որ՝ չատ անգամ յուսախաբ եղած ժողովուրդին գրական երաչխիքներ որուին՝ իսկական եղբայրակցութեան գրաւականներով համոզիչ:

Ձմարիտ է որ, սովորական անհատին վրայ, կուսակցականը առաւիճի կոմքեր ունի, մեծ առաւելութիւններ. կարդապահ է, պարտադրաբար թէ կամովին՝ գոհարերող:

Փոքրիկ խմբակները, կուսակոցական բջիջները ուրեմն, աւելի գործօն են, ուներին իրենց իսկային մերձեցումին մէջ ուրոյ մոլեռանդութիւն:

Գլխաւոր թերութիւնն ին, որ մեր ազգային յատուկ կեանքին մէջ չլսուող եղած է գործելակերպի մոլեռանդութիւնն

ԳԼԽԱՐԿԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԵՍ

Շաբթից գուրս էր եկել հեռուստացոյցս: «Լազուր» միաւորման համապատասխան արհեստանոցից մասնագէտ հերաւիրեցի: Եկաւ, տեղեց, ասաց:

- Տրուբկան նստել է, նորով պիտի փոխարինել:

- Փոխարինէք, - համաձայնեցի ես:

- Խօսելու վրայ է, - նկատեց լազուրականը:

- Խօսելու ի՞նչ կայ այստեղ, - զարմացայ ես: - Ձերը՝ դուք պիտի անէք, իմը՝ ես: Եվեցին:

- Մերը՝ ո՞րն է, - հետաքրքրուեց եկուր ընկերը:

- Տրուբկան բերելը, տեղադրելը, - չուշացրի ես:

- Ձե՞րը, - իրենը չարունակեց լազուրականը:

- Իմն էլ՝ վճարելն է, ինչքան հասնում է գնացուցակով:

- Գալը - գնալը չհաշուա՞ծ, - մասնագէտը ըստ երեւոյթին դեռ իրեն բաւարարող խօսք չէր լսել ինձնից:

- Ձեր գնացուցակի մէջ ամէն ինչ նախատեսուած է, - բանիմաց մարդու պէս ասացի ես:

- Երբ տրուբկան բերէք, նորից կը զանգահարէք, կը տեսնենք:

Ու գուռը փակեց իր հետեւից:

Նրա այդ վերաբերմունքը, ճիշդն ասած, վիրաւորեց ինձ: Նախ, ինչո՞ւ պիտի տրուբկան ես բերէի: Ցետոյ, ի՞նչ է նշանակում՝ կը տեսնենք:

Որոշեցի գնալ միաւորման գլխաւոր դիրեկտորի մօտ: Ոչ թէ բողոքելու, ո՛չ, հազար անդամ ոչ: Այլ՝ նրա օգնութիւնը, օժանդակութիւնը ստանալու:

Իմ բախտից, հէնց ընդունելութեան օր էր:

Ես հիմա այդ դիրեկտորի ազգանունը մոռացել եմ: Մանաւանդ որ, նա արդէն «նախկին» է դարձել: Վերցնենք պատահական՝ Զաքոյեան ազգանունը: Զաքոյեանի մօտ անցնելու հերթը հասաւ ինձ: Գլխարկս ձեռքիս, ոտքս նրա առանձնասենեակի դռնից ներս դրի եւ, այն է, իշխանաբար բազմած անօրէնը պիտի չարժուէր, երբ վերջինիս առաջ պարզած ձեռքը ուղեփակոցի պէս կանդնեցրեց ինձ:

- Գլխարկը թողէք ընդունարանում, - ասաց, ոչ, պարզապէս հրամայեց:

- Բայց գլխարկս ձեռքիս է, ոչ թէ գլխիս, - փորձեցի առարկել ես:

- Մենք նրա համար ուրիշ տեղ էլ ունենք՝ կախարան, - անվրդով իրենը պընդեց անօրէնը:

Ի՞նչ կարող էի անել, տունը՝ իրենը, իրաւունքը՝ իր ձեռքին:

Ես դարձայ, գլխարկս կախեցի ընդունարանում, նստարանի կախարանից, նորից առանձնասենեակ մտայ:

- Լսում եմ, - հայեացքը աստուած պիտի, դէպի ուր նետեց տնօրէնը:

Երկար խօսելու բան չունէի:

- Ընկեր Զաքոյեան, - սկսեցի:

- Կարճ, - ընդհատեց նա, - հէքեաթ լսելու տրամադրութիւն չունեմ:

Երկու խօսքով յայտնեցի խնդրանքս:

- Արհեստանոց զանգահարելիք, մարդ կանչելիք, ամէն ինչ կը վերջանար:

- Կանչել եմ, - եւ պատմեցի պատահածը:

Նա թթուած դէմքը դէպի ինձ չրջեց:

- Բողոքելու համար՝ մի հատ կը քրթմնջաց նա: - Այս ի՞նչ մարդկանցով ենք չրջապատուած: Աշխատողի տեսակ խօսել պիտեն, ոչ լեզու գտնել: Չէ՞ մի բան է պատահում, իսկոյն՝ Զաքոյեանի մօտ: Կարծես Զաքոյեանին պրոմ համար են այստեղ նստեցրել:

- Բայց...

- Վերջացրէք, - խօսքս կտրեց նա:

Շտապ թուղթ ու գրիչ վերցրեց:

- Հասցէն, անուն - հայրանուն - ազգանուն: Շո՛ւտ:

- Հոկտեմբերեան պոզոտայ, տանուտիրոջ մուտք առաջին...

- Հիմի, ինչ է, յարկը, բնակարանը համա՞րն էլ պիտի ասէք, - նորից խօսքը կտրեց Զաքոյեանը: - Անուան - հայրանուան սկզբնատառերը եւ՝ ազգանունը: Վերջինը՝ լրիւ:

- Գ. Բ. Բես, - նրա ցանկութիւնը կատարեցի ես:

Նա գրիչը յանկարծ վայր դրեց, ոտքի ելաւ դպեց վրաս:

- Ի՞նչ ասացիք: Բե՞ս, - հարցրեց:

- Այո՛, Բես:

- Գարեգի՞ն Բես:

- Այո՛, Գարեգին Բես: Հայրանունն էլ՝ Բախչիի:

- Ուրեմն, այն գրողը դո՞ւք էք:

- Այո՛, ես եմ:

Դէմքն անմիջապէս փայլեց: Զիմացաւ այդ մտաւախտապատ օրը արեւի չորը տեղի՞ց եկաւ ու այդպէս նստեց աթոռին:

- Ձեր մասին լսել եմ: Շուտ ասէք էլի, հէրն օրհնած, - ձեռքերն ուրախութիւնից իրար չփելով, ասաց Զաքոյեանը, արագ բարձրացաւ տեղից, դուրս եկաւ դրասեղանի հետեւից, չարժուեց դէպի պատը եւ այնտեղ եղած աթոռը մօտեցրեց ինձ:

- Փոխադրուէք այստեղ, - աւելացրեց:

- Ինչո՞ւ, - զարմացայ ես: - Այս աթոռին էլ ինձ լաւ եմ զգում:

- Փոխադրուէք, փոխադրուէք, - իրենը պնդեց Զաքոյեանը, - դիտեմ թէ ինչպէս էք ձեզ լաւ զգում այդ աթոռին: - Ծիծաղեց: Դիտմամբ ես նման աթոռ դրել դրասեղանիս մօտ, որպէսզի եկողը, անյարմարութիւնից չուտ դնայ: Գիտեմ ինչպէս ընդունել: - Իսկ հիմա պատուհասէս ծանօթանանք. «Լազուր» միաւորման գլխաւոր դիրեկտոր Զաքոյեան:

Քաղաքավարութիւնից դրդուած ես էլ ոտքի կանգնեցի, տալով իր պէս միաւորման ազգանունս:

Ցանկարծ նա ձայնեց.

- Անահիտ, ներս բեր ընկեր Գարեգին Բեսի գլխարկը:

- Կարիք չկայ, - չտապեցի ես, - հետոյ նալիս՝ ինքս կը վերցնեմ:

- Մ՛յդ էր պակաս, - կրկին ինձ մտնելով, լինքնագոհ վրայ բերեց Զաքոյեանը:

Երեւոյ քարտուղարուհին, ձեռքին գլխարկս: Ինձ պիտի յանձնէր, երբ Զաքոյեանը այն խլեց նրանից:

- Ազատ եք, - դարձաւ նա քարտուղարուհուն:

Վերջինս թողեց սենեակը:

Զաքոյեանը, ինչպէս ծաղիկն են չնաշխում սիրածին, գլխարկս մեկնեց ինձ:

- Խնդրեմ, ընկեր Գարեգին Բես, - կարող էք, նոյնիսկ այստեղ հագնել: Իսկ հիմա պատմեցէք ձեր հեռուստացոյցը՝ համարէք արդէն աշխատած:

Ես, ի հարկէ, գլխարկս չհագայ, սկսայ հրաժեշտ տալ Զաքոյեանին եւ արդէն դուրս եկայ այդ՝ չսիրից դուրս «հիւրընկալ» առանձնասենեակից:

Նարանի կախարանից, նորից առանձնասենեակ մտայ:

- Լսում եմ, - հայեացքը աստուած պիտի, դէպի ուր նետեց տնօրէնը:

Երկար խօսելու բան չունէի:

- Ընկեր Զաքոյեան, - սկսեցի:

- Կարճ, - ընդհատեց նա, - հէքեաթ լսելու տրամադրութիւն չունեմ:

Երկու խօսքով յայտնեցի խնդրանքս:

- Արհեստանոց զանգահարելիք, մարդ կանչելիք, ամէն ինչ կը վերջանար:

- Կանչել եմ, - եւ պատմեցի պատահածը:

Նա թթուած դէմքը դէպի ինձ չրջեց:

- Բողոքելու համար՝ մի հատ կը քրթմնջաց նա: - Այս ի՞նչ մարդկանցով ենք չրջապատուած: Աշխատողի տեսակ խօսել պիտեն, ոչ լեզու գտնել: Չէ՞ մի բան է պատահում, իսկոյն՝ Զաքոյեանի մօտ: Կարծես Զաքոյեանին պրոմ համար են այստեղ նստեցրել:

- Բայց...

- Վերջացրէք, - խօսքս կտրեց նա:

Շտապ թուղթ ու գրիչ վերցրեց:

- Հասցէն, անուն - հայրանուն - ազգանուն: Շո՛ւտ:

- Հոկտեմբերեան պոզոտայ, տանուտիրոջ մուտք առաջին...

- Հիմի, ինչ է, յարկը, բնակարանը համա՞րն էլ պիտի ասէք, - նորից խօսքը կտրեց Զաքոյեանը: - Անուան - հայրանուան սկզբնատառերը եւ՝ ազգանունը: Վերջինը՝ լրիւ:

- Գ. Բ. Բես, - նրա ցանկութիւնը կատարեցի ես:

Նա գրիչը յանկարծ վայր դրեց, ոտքի ելաւ դպեց վրաս:

- Ի՞նչ ասացիք: Բե՞ս, - հարցրեց:

- Այո՛, Բես:

- Գարեգի՞ն Բես:

- Այո՛, Գարեգին Բես: Հայրանունն էլ՝ Բախչիի:

- Ուրեմն, այն գրողը դո՞ւք էք:

- Այո՛, ես եմ:

Դէմքն անմիջապէս փայլեց: Զիմացաւ այդ մտաւախտապատ օրը արեւի չորը տեղի՞ց եկաւ ու այդպէս նստեց աթոռին:

- Ձեր մասին լսել եմ: Շուտ ասէք էլի, հէրն օրհնած, - ձեռքերն ուրախութիւնից իրար չփելով, ասաց Զաքոյեանը, արագ բարձրացաւ տեղից, դուրս եկաւ դրասեղանի հետեւից, չարժուեց դէպի պատը եւ այնտեղ եղած աթոռը մօտեցրեց ինձ:

- Փոխադրուէք այստեղ, - աւելացրեց:

- Ինչո՞ւ, - զարմացայ ես: - Այս աթոռին էլ ինձ լաւ եմ զգում:

- Փոխադրուէք, փոխադրուէք, - իրենը պնդեց Զաքոյեանը, - դիտեմ թէ ինչպէս էք ձեզ լաւ զգում այդ աթոռին: - Ծիծաղեց: Դիտմամբ ես նման աթոռ դրել դրասեղանիս մօտ, որպէսզի եկողը, անյարմարութիւնից չուտ դնայ: Գիտեմ ինչպէս ընդունել: - Իսկ հիմա պատուհասէս ծանօթանանք. «Լազուր» միաւորման գլխաւոր դիրեկտոր Զաքոյեան:

Քաղաքավարութիւնից դրդուած ես էլ ոտքի կանգնեցի, տալով իր պէս միաւորման ազգանունս:

Ցանկարծ նա ձայնեց.

- Անահիտ, ներս բեր ընկեր Գարեգին Բեսի գլխարկը:

- Կարիք չկայ, - չտապեցի ես, - հետոյ նալիս՝ ինքս կը վերցնեմ:

- Մ՛յդ էր պակաս, - կրկին ինձ մտնելով, լինքնագոհ վրայ բերեց Զաքոյեանը:

Երեւոյ քարտուղարուհին, ձեռքին գլխարկս: Ինձ պիտի յանձնէր, երբ Զաքոյեանը այն խլեց նրանից:

- Ազատ եք, - դարձաւ նա քարտուղարուհուն:

Վերջինս թողեց սենեակը:

Զաքոյեանը, ինչպէս ծաղիկն են չնաշխում սիրածին, գլխարկս մեկնեց ինձ:

- Խնդրեմ, ընկեր Գարեգին Բես, - կարող էք, նոյնիսկ այստեղ հագնել: Իսկ հիմա պատմեցէք ձեր հեռուստացոյցը՝ համարէք արդէն աշխատած:

Ես, ի հարկէ, գլխարկս չհագայ, սկսայ հրաժեշտ տալ Զաքոյեանին եւ արդէն դուրս եկայ այդ՝ չսիրից դուրս «հիւրընկալ» առանձնասենեակից:

է, չատ հեռու իրենց հանդամանքին տրամաբանութենէն. տեսակէտի մոլեռանդութիւն, ներքին յարաբերութիւններու մէջ անհանդուրժողութիւն, քէն, ազգային արժէքներ սեփականացնելու սխալ դիրք՝ որ կը յանգի փոխադարձ գործակցութիւն մերժելու դժբախտ իրողութեան:

Ուստի նախամեծար կը մնայ ժողովրդական լայն համախմբումը՝ որ կը կրէ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ դրոշմը: Գիտակցարար զայն կազմաւորելով, օժտելով աշխատանքի մասնայատուկ բաժանումներով, պիտի յամառինք նոյն իսկ տագնապել իրաւամբ՝ ոչ իրրեւ խաղ:

Կչիռ, հաշուեկչիռ, ամէնուրեք:

Անհատ, կուսակցութիւն, ազգ, կը կըշռեին:

Երկինք, երկիր, գոներնուն առջեւ նըժարներ ունին՝ կը կշռեն մեզ, մարմին:

Վա՜յ անոր՝ որ պակաս գայ:

Երազներն ալ ծանրութիւն ունին՝ գեղեցի՛կ թէ ո՛չ:

Զգաստ ըլլանք ընդմիշտ: Ամէ՛ն մի՛ բսակ (2):

Ինչե՞ր, չսեսանք:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(1) Շուտով:

(2) Սպասել քաց ճամակին:

ԱԶԳ. ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Վերջերս չատ կը խօսուի հրեայ գաղութներու մօտ տեսնուած ազգային ու կրօնական զարթօնքի մը մասին: Այս երեւոյթին առընչուելեամբ հարցազրոյց մը կատարած է «Լը Մոնտ»ի աշխատակիցներէն մին՝ Հ. Թինք, Լ. Տէօչի հետ: Տէօչ հոգերան - ընկերաբան է ու քաղաքական ուսումնասիրութիւններու հիմնարկին մէջ փրոֆէսէօր: Ունի բազմաթիւ գրութիւններ Ֆրանսայի հրեայ գաղութին ընկերային եւ կրօնական կեցուածքներուն մասին: Սոսրեւ մասեր այդ հարցազրոյցէն.

ՀԱՐՑՈՒՄ.- Կը հաւատա՞ք Հրեաներուն մօտ կրօնական զարթօնքի մը, եւ որո՞նք են անոր գլխաւոր կանխանշանները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.- *Զարթօնք մը, այո, հրեայ ինքնութեան որպէս գլխաւոր հաստատում մը անժխտելիօրէն: Հրէական Վարժարաններու եւ «քաշէր» ճաշարաններու բազմապատկումը ասոր ամէնէն յայտարար նշաններն են: Աւելցնենք նաեւ մտաւորական շրջանակներու մօտ հրեայ մտածողութեան հանդէպ հետզհետէ աճող հետաքրքրութիւն մը:*

Հ.- կրօնական այս զարթօնքը կապա՞ծ է ինքնութեան հաստատումի շարժումներուն, թէ հրեայ գաղութին յատուկ երեւոյթ մըն է:

Պ.- *1968 թուականն է որ ընդհանուր արժեւորում մը բերաւ Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ հանդամանքներու: Իսկ երկրորդ պարագայ մըն է Իսրայէլը: Վեց օրուան պատերազմը Հրեաներուն տուաւ Հրեայ շրջանին հպարտութիւնը. իսկ Իսրայէլ տուաւ Ֆրանսական ընկերութեան մէջ Հրեայ դոյութեան մը ճաշակը:*

Ու արտակարգ երեւոյթ մը յայտնուեցաւ. ծնողքներ, որոնք ամէն բան մոռցած էին իրենց հրէութեան մասին, ուզեցին որ իրենց զաւակները գիտնան ու սորվին: Այսօրուան հրեայ ընտանիքին մէջ մեծ հայրն է որ գիտէ, հայրը չի գիտեր, ու զաւակն է որ սորված է կրկին:

Հ.- Կարսուած սերունդ մը ուրեմն...:

Պ.- *Այո. այսօրուան նոր սերունդը ծնողքին բոլորովին հակառնեայ դիրք մը բռնած է: Իմ հոգեվերլուծական ասպարէզիս մէջ հանդիպեցայ պարագաներու, ուր տղաք իրենց թլփատուած չըլլալուն յանցանքով կ'ամբաստանեն իրենց հայրը. իրենք զիրենք զրկուած կը զգան հրեայ ժողովուրդին պատկանելու իրաւունքէն:*

Հ.- Սակայն ինքնութեան այս հաստատումը, արդեօք երբեմն, ոմանց մօտ ինչ մը շատ յարձակումնակ ոճ մը չունենա՞ր:

Պ.- *Այո, անշուշտ. երէկուան ստորակայութեան բարդոյթին է որ այսօր վերածուած է արտաքին դրսեւորման երեւոյթի մը: Այնքան որ կեդրոնական Եւրոպայի Հրեաները կը վախնան երբեմն հակահրեայ ցոյցերու պոռթկումէն:*

Հ.- Խախտումներ ունի՞ ձեր համայնքին մէջ, որոնց գլխաւորն է կրօնափոխ ըլլալու հարցին մէջ դիտուած անփութութիւնը:

Պ.- *Ոչ թէ միայն գլխաւորը, այլ ամէնէն ցաւ պատճառող հարցն է այս. կապուած է խառն ամուսնութիւններու, որովհետեւ բազմաթիւ ոչ - հրեայ ամուսիններ կը փափաքին կրօնափոխ ըլլալ: Այսօր երբ կրօնական զարթօնք մը նկատելի է, նաեւ արմատներու, աւանդութիւններու վերադարձի երեւոյթ մը, կրօնափոխ ըլլալու դիմումները ոարուն - կան օրէնքին խիստ տրամադրութիւնները կը բախին:*

Հ.- Ինչո՞ւ այս խիստ կեցուածքը:

Պ.- *Ինքնութեան հարց մըն է այս, չեմ կրնար ըսել թէ կրօնքով կամ ծնունդով հրեայ կ'ըլլանք. ոչ ալ պատմութեան մը կամ ժողովուրդի մը մաս կազմելով: Հրեայ ըլլալը ամէնօրեայ ապրում մըն է. ու այս է գլխաւոր կէտը: Հրեայ ըլլալ ամէն քանէ առաջ կ'ենթադրէ հնազանդիլ պարտադրութիւններու: Ծանր պարտաւորութիւն մըն է այս. առանց հրեայ ըլլալու ալ մարդ կրնայ դրախտին արժանանալ, եթէ ընկերութեան բարոյական պատչաճութիւնները յարգէ:*

Թալմուտ (սրբազան գիրքը Հրեաներու) կը զգուշացնէ կրօնափոխութեան թեկնածուն թէ հրեայ ժողովուրդը միշտ հալածուած է. ու ի՞նչ կ'ըլլայ այսօր անկեղծօրէն կրօնափոխ ըլլալ փափաքողի մը կացութիւնը, վաղը, երբ հակահրեայ հոսանքները վերակենդանանան: Մէկը սիրել եւ նոյնիսկ փափաքիլ այդ անձին հետ նոր բոյն մը կազմել, չեն կրնար կրօնափոխ ըլլալու բաւարար պատճառ դառնալ:

Հ.- Բայց չկա՞ն արդեօք կրօնափոխութեան թեկնածուներ, որոնք աւելի ջերմեռանդ են քան կարգ մը Հրեաներ:

Պ.- *Հրեայ հօրմէ ու ոչ - հրեայ մօրմէ ծնած զաւակներ որոնք չեն կրնար կրօնափոխ ըլլալ, կ'ըմբոստանան երբ իրենց հօրը կրօնքին հետեւելէ կը զրկուին:*

Հ.- Ի՞նչ է ուրեմն լուծումը:

Պ.- *Հրէութիւնը կրցած է վերապրիլ շնորհիւ աշխարհական ու հոգեւոր իշխանութիւններու միջեւ հիմնուած անկարելի, եւ նրանց փորած աւազուանների, որոնց մէջ ծաղիկներ էին ծաղկում:*

1788 թ. Տէր - Յովհաննէս Ոսկերիչեանն իր պատմական յիշատակարանում գրում է. «Օգոստոսի 20-ին իջանք Ակոռի գիւղի այգին, որը լերան սառրոտին է. եւ մեզ էին հանում ձայները վերեւից՝ լեռից, ինչպէս ահեղ որոտմունք մեծամեծ թնդանօթների: Եւ հարցրեցինք չինականներին, թէ լերան գոչումը եւ ուժգին գըղըղդմունքն ինչի՞ց են: Նրանք պատասխանեցին. «Զիւնն փլանի եւ անտի արձագանգ ձորոցն թնդան»:

×

27 Մայիսի, 1980 թ.

Գնում եմ Արագածի չրջանի Ծաղկահովիտ գիւղ: Հարաւում Արարատն է, արեւմուտքում՝ Արագածը: Աւտոմեքենան բարձրանում է լեռն ի վեր, եւ թուում է հէնց այստեղից է լսելի Հայոց աշխարհի երկու հսկաների լուռ զրոյցը: «Նայի՛ր - ասում եմ վարորդին, - նայի՛ր ինչ գեղեցիկ է»: Նա չի նայում՝ ամէնօրեայ իր ճանապարհն է, խորամանկ ժպտալով սեղմում է նուագարկիչի կոճակը: Եւ հնչում է երգը: Երիտասարդի լիքը, թաւչէ ձայնը, որ բխում է սրտի խորքից «մութ ու խաւար» դիչերում Արարատի ու Արագածի զրոյցն է անում:

Մասիսն ասաց. «Ի՛մ Ալագեազ,
Դու ինձանից փոքրիկ ես.
Երկէ՞ք էզի, հազա՞ր երկէ,
Հայաստանի հողումն ես»:

Երգի ոգին, ժողովրդայնութիւնը, խորը յուզականութիւնը փոխանցւում են լսողին: Օհանավանքից յետոյ մեր և Արագածի միջև միայն կանաչ դաշտեր են: Աջում, Արայի լերան վրայ տեղ-տեղ ձեան նահանջող չերտեր են երեւում: Թուում է, ձիւնը եւ բարձրութիւնները մենամարտի են ելել: Արայի լերան վրայ է, որ ձիւնը պարտուել է, մինչդեռ Արագածի գագաթները եւ միջին լանջերը դեռ ըսպիտակ են: Քանի բարձրանում ենք (մօտ 2000 մ.), կարծես գագաթին զուգահեռ ենք չարժւում: Եւ լինում են պահեր, որ համայնած քառագագաթ լերան գեղեցկութեամբ եւ կախարդուած մօտիկութեամբ, թուում է թռչում ենք դէպ գագաթ եւ արդիւք չկայ: Այ եւ ահեակ մայիսեան ծաղիկն է համատարած, հիւթալի, փայլփլուն ծաղկաթերթերի կրակուած դեղինով:

Ծաղկահովիտն արդէն մօտ է, մենք Արագած լերան չուրջն ենք պտտուել երեք կողմից, եւ ոլորապտոյտ այդ ճանապարհը մեզ մօտեցրել է գագաթին: Վարորդն ասում է. «Երեսուն տարի նայում եմ Արագածին, միշտ ձիւնը դլխին է, բայց մի տարի, 1979-ին հալուեց: Զարմանալի էր»:

Վերադարձին վարորդը պատմում է, Սեպտեմբերին Արագածի լանջերին կարծես ծաղկէ զորգեր են փռուում. հիմա ի՞նչ կայ որ, մայիսեան ծաղկից բացի:

4 Յունիսի, 1980 թ.

Վերջապէս նկատեցի «հինոջ ուրուագիծը», որի վրայ ձնհալուս սաւան է փռուած: Պատճառը, երեւի, վարդագոյնն է, որ բոպէ առ բոպէ խամրում է, երեւի փափկութիւնն է, որ երեկոյացող օրուայ մէջ աւելի է զգացւում: Առեղծուած, որի հեղինակը ժողովուրդն է:

(Հինգ տարի յետոյ, Սպանիայում ճամփորդելիս ուղեկցողը պէտք է ցոյց տար մի լեռ, ասելով. «Սիերոյ լեռ է կոչւում. հինոջ պատկեր կայ գագաթին. չնկատե - ցի՞նք»):

Ժողովուրդն ամէնուրեք սրտալի լեզենդներ է հիւսում, զարդարելով իր լեռը, դաշտը, իր բնաչխարհը, իր հերոս զաւակներին:

Ուրիշ է Մասիս լերան քա՛րը նոյնիսկ՝ վսեմական անբաւութիւն հողի, քարի եւ ձեան: Եւ ինչքա՛ն թանկագին է դառնում տաճարը, երբ Մասիսի քարով է կառուցուած: Հայոց թագաւոր Տրդատ Մեծն ահա, ժողովրդի յիշողութեան մէջ ապրում է իբրեւ հաստաբազուկ մի հսկայ, որ եօթնօրեայ ճամբայ է կարել՝ «Բարձր լեռ Մասիսն ի վեր» եւ այնտեղից վերցնելով կնարծր, անկոփ, ծանր ու մեծամեծ քարեր, որոնցից մէկը մի ամբողջ բազմութիւն չէր կարող չարժել, հայկաբար դրել է իր թիկունքին եւ ցած բերելով, կառուցել Հռիփսիմէ կոյսի վկայարանը:

(Շար. 12)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհք Աբք. Գալուստեան, Յունուար 2-ին, այցելած է Փօմոնթիի Փըթիթ - Սէօռ քոյրերու ծերանոցը, ուր կը պատսպարուին նաեւ չուրջ 60 Հայեր: Պատսպարեալնե - րու հետ Շնորհք Պատրիարք մտած է հաստատութեան մատուռը, ուր Ֆէրիզիւզի Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ մանուկ դպիրները մեկնաբանած են Ծնունդեան եւ Ամանորի երգեր: Յաւարտ արարողութեան Պատրիարքը չրջած է ծերանոցին զանազան բաժինները: Սրահին մէջ հանդէս եկած է Պեզճեան Սանուց Միութեան երգի ու պարի համոյթը:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, Համազգայինը ընդունելութեամբ մը պատուած է բանաստեղծ Մ. Իշխանը: Ներկայ եղած են Համազգայինի անդամներ, մեծարեալին նախկին աշակերտները: Բացումը կատարելով Նահապետ Մելքոնեան տուած է Մ. Իշխանի կենսագրականը, անդրադառնալով անոր հրատարակած՝ բանաստեղծական, վիպային, թատերական չուրջ քսան գիրքերուն, ինչպէս նաեւ մանկավարժական վաստակին՝ Պէյրութի «Նչան Փալանճեան» ձեմարանին եւ Դպրեվանքին մէջ: Խօսք առնելով Շրջ. Վար-

չութեան ատենապետը՝ տոքթ. Օննիկ Քէչիչեան, Մուշեղ Իշխանը որպէս է լըրի՛ւ ուսուցիչ, լրի՛ւ բանաստեղծ, լրի՛ւ վիպասան: Խաչիկ Արարատեան խօսք առնելով չեչտած է Մ. Իշխանի մէջ պարկեչտ, չիտակ, անկաչառ մարդը եւ արտասանած բանաստեղծին Թարգմանութեամբ՝ Քիփլինկի «Եթէ»:

Մուշեղ Իշխան խօսքը ուղղելով Համազգայինի անդամներուն լսած է. «Ինքզինքս երջանիկ կը զգամ հարազատ միջավայրի մը մէջ գտնուելուս համար բայց նոյն ատեն տխուր, որովհետեւ այս բոլորը մեր չուրջն էր, ձեմարանն էր, սակայն զէպքերը նետեցին այս ափերը: Դարձեալ պիտի կորանցնեմ զիրենք ու մեկնիմ, ինչպէս իրենք կորանցուցին մեզ ու մեկնեցան»: Ապա խօսելով Սփիւռքի մեր պատմութեան մասին, որ նոյնն է ամէն տեղ, Մուշեղ Իշխան զայն նման - ցուցած է յորձանքի մը մէջ նետուած լաստանաւու մը, որուն կը զարնուին ամէն կողմէ ալիքներ, երբեմն հուժկու, տեսանելի, որոնցմէ կարելի է խուսափիլ վարպետ թիավարութեամբ մը: Բայց ալիքները կուգան նաեւ կողերէն, եռեւէն, որ չեն տեսնուիր: Սփիւռքի մէջ մեր պայքարը սաոր կը նմանի եւ նոյնն է ամէն տեղ: Նչած է, թէ «Պէյրութի մէջ այժմ պայքարը աւելի փիղիքական գոյութիւն պահելու մէջ է, իսկ հոս՝ աւելի հոգեկան է. բայց պայքարը պայքար է: Պատիւ՝ Քալիֆորնիոյ Հայութեան, որ հոգեմտաւոր իր պայքարը պատուով կը մղէ: Դպրոց, եկեղեցի չինել ու ոտքի պահելը գիւրին չէ եւ արդիւնքը մեզի անծանօթ է առայժմ, բայց հիմնականը հայ ժողովուրդի դարաւոր պայքարի ոգիին ներկայութիւնն է, գիտակից կամ բնազդային»: Հուսկ՝ չեչտելէ եռք Համազգայինի դերը մեր պայքարին մէջ, Մուշեղ Իշխան ըսած է. «Ես աւելի չատ կը հաւատամ մշակոյթի դերին, մեր գիմագիծի պահպանման պայքարին մէջ յաջողելու համար: Քաղաքականը իր կարդին, քարոզչականը՝ իր: Բայց ի՞նչ կ'արժեն, եթէ մեր ինքնութիւնը կորանցնենք: Մեր գիրն ու գրականութիւնն են, որ մեզ փրկած են եւ կը հաւատամ, որ այսօր ալ առնուազն մեզ գիտակից պիտի պահեն»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՒԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՈ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Լերան ձայները: Մինչ մենք հեռուից հեռու լսում ենք լռութիւնը միայն, ճանապարհորդները խօսում են ե՛ւ լռութեան, ե՛ւ ձայների մասին: Ոմանք յատուկ նչում են խորը լռութիւնը՝ դիչերային ժամին: Գերմանացի ճանապարհորդ Վակներն, օրինակ, ասում է. ապչեցնում էր մեզ լերան լռութիւնը. ոչ հեզեղներն էին հեզեղներին ձայն տալիս, ինչպէս Ալպեաններում, ոչ առուակների խոխոջիւն, ոչ սաղարթների սօսափիւն, եւ ոչ նոյնիսկ թռչունը քարի թռնիւն: Լոկ միայն չչունչ արեւմտեան հողմի, որ սովորական է լեռների համար:

Իսկ 1888 թ. Օգոստոսին գագաթ տանող ճանապարհին ռուս ճանապարդորդներ Մաքովը, Փոխովը եւ Իվանովը ձեան եւ սառոյցների սահմանագծում, ընդերքից ջրի գոչիւններ էին լսում. մօտակայքում, ինչ - որ տեղ ջրերը լեռնասոյզ էին լինում՝ լեռը քամւում էր, հիւսիսում եւ հարաւում փռուած դաչտերը անելու համար: Աւելի վերեւում, դարձեալ սառոյցների մէջ, նրանք հանդիպում են առուակներ, եւ նրանց փորած աւազուանների, որոնց մէջ ծաղիկներ էին ծաղկում:

1788 թ. Տէր - Յովհաննէս Ոսկերիչեանն իր պատմական յիշատակարանում գրում է. «Օգոստոսի 20-ին իջանք Ակոռի գիւղի այգին, որը լերան սառրոտին է. եւ մեզ էին հանում ձայները վերեւից՝ լեռից, ինչպէս ահեղ որոտմունք մեծամեծ թնդանօթների: Եւ հարցրեցինք չինականներին, թէ լերան գոչումը եւ ուժգին գըղըղդմունքն ինչի՞ց են: Նրանք պատասխանեցին. «Զիւնն փլանի եւ անտի արձագանգ ձորոցն թնդան»:

×

27 Մայիսի, 1980 թ.

Գնում եմ Արագածի չրջանի Ծաղկահովիտ գիւղ: Հարաւում Արարատն է, արեւմուտքում՝ Արագածը: Աւտոմեքենան բարձրանում է լեռն ի վեր, եւ թուում է հէնց այստեղից է լսելի Հայոց աշխարհի երկու հսկաների լուռ զրոյցը: «Նայի՛ր - ասում եմ վարորդին, - նայի՛ր ինչ գեղեցիկ է»: Նա չի նայում՝ ամէնօրեայ իր ճանապարհն է, խորամանկ ժպտալով սեղմում է նուագարկիչի կոճակը: Եւ հնչում է երգը: Երիտասարդի լիքը, թաւչէ ձայնը, որ բխում է սրտի խորքից «մութ ու խաւար» դիչերում Արարատի ու Արագածի զրոյցն է անում:

Մասիսն ասաց. «Ի՛մ Ալագեազ,
Դու ինձանից փոքրիկ ես.
Երկէ՞ք էզի, հազա՞ր երկէ,
Հայաստանի հողումն ես»:

Երգի ոգին, ժողովրդայնութիւնը, խորը յուզականութիւնը փոխանցւում են լսողին: Օհանավանքից յետոյ մեր և Արագածի միջև միայն կանաչ դաշտեր են: Աջում, Արայի լերան վրայ տեղ-տեղ ձեան նահանջող չերտեր են երեւում: Թուում է, ձիւնը եւ բարձրութիւնները մենամարտի են ելել: Արայի լերան վրայ է, որ ձիւնը պարտուել է, մինչդեռ Արագածի գագաթները եւ միջին լանջերը դեռ ըսպիտակ են: Քանի բարձրանում ենք (մօտ 2000 մ.), կարծես գագաթին զուգահեռ ենք չարժւում: Եւ լինում են պահեր, որ համայնած քառագագաթ լերան գեղեցկութեամբ եւ կախարդուած մօտիկութեամբ, թուում է թռչում ենք դէպ գագաթ եւ արդիւք չկայ: Այ եւ ահեակ մայիսեան ծաղիկն է համատարած, հիւթալի, փայլփլուն ծաղկաթերթերի կրակուած դեղինով:

Ծաղկահովիտն արդէն մօտ է, մենք Արագած լերան չուրջն ենք պտտուել երեք կողմից, եւ ոլորապտոյտ այդ ճանապարհը մեզ մօտեցրել է գագաթին: Վարորդն ասում է. «Երեսուն տարի նայում եմ Արագածին, միշտ ձիւնը դլխին է, բայց մի տարի, 1979-ին հալուեց: Զարմանալի էր»:

Վերադարձին վարորդը պատմում է, Սեպտեմբերին Արագածի լանջերին կարծես ծաղկէ զորգեր են փռուում. հիմա ի՞նչ կայ որ, մայիսեան ծաղկից բացի:

4 Յունիսի, 1980 թ.

Վերջապէս նկատեցի «հինոջ ուրուագիծը», որի վրայ ձնհալուս սաւան է փռուած: Պատճառը, երեւի, վարդագոյնն է, որ բոպէ առ բոպէ խամրում է, երեւի փափկութիւնն է, որ երեկոյացող օրուայ մէջ աւելի է զգացւում: Առեղծուած, որի հեղինակը ժողովուրդն է:

(Հինգ տարի յետոյ, Սպանիայում ճամփորդելիս ուղեկցողը պէտք է ցոյց տար մի լեռ, ասելով. «Սիերոյ լեռ է կոչւում. հինոջ պատկեր կայ գագաթին. չնկատեցի՞նք»):

Ժողովուրդն ամէնուրեք սրտալի լեզենդներ է հիւսում, զարդարելով իր լեռը, դաչտը, իր բնաչխարհը, իր հերոս զաւակներին:

Ուրիշ է Մասիս լերան քա՛րը նոյնիսկ՝ վսեմական անբաւութիւն հողի, քարի եւ ձեան: Եւ ինչքա՛ն թանկագին է դառնում տաճարը, երբ Մասիսի քարով է կառուցուած: Հայոց թագաւոր Տրդատ Մեծն ահա, ժողովրդի յիշողութեան մէջ ապրում է իբրեւ հաստաբազուկ մի հսկայ, որ եօթնօրեայ ճամբայ է կարել՝ «Բարձր լեռ Մասիսն ի վեր» եւ այնտեղից վերցնելով կնարծր, անկոփ, ծանր ու մեծամեծ քարեր, որոնցից մէկը մի ամբողջ բազմութիւն չէր կարող չարժել, հայկաբար դրել է իր թիկունքին եւ ցած բերելով, կառուցել Հռիփսիմէ կոյսի վկայարանը:

(Շար. 12)

Պ. Նուպար Կիւլպենկեան,
Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գարոյեան եւ զաւակները՝ Շուշանիկ եւ Սիրանոյշ,
Տէր եւ Տիկին Ժան Խաչատուրեան եւ զաւակները՝ Թագուհի եւ Ռակիան,
Տէր եւ Տիկին Ժաք Կիրակոսեան,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԿԻՊՐԱՆՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Ճերաճեան)

յահը, որ պատահեցաւ Յունուար 30-ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Փետրուար 8-ին, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քրամարի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 9-ին, կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ Աբեմատեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.Ր.Բ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան 2-րդ տարելիցին առթիւ:

Պատարագ, ժամը՝ 9·45-ին:
Հոգեհանգիստ, ժամը՝ 11·15-ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ Է

Զորեքշաբթի, Շաբաթ եւ Կիրակի ժամը 14-էն 19:

Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16:

le Centre d'Etudes, de Documentation et d'Informations Armeniennes
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE «ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du *MERCREDI 19 FEVRIER*
au *DIMANCHE 23 FEVRIER inclus*
de 10 heures à 19 heures
à
EXPOLANGUES
Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e

Soirée d'inauguration *Mardi 18 Février*
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial) avec la Chorale Sahak - Mesrop de Marseille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMORIAL sous la présidence de Méliné Manouchian. Discours, bénédictions et dépot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville. Un repas arménien sera servi (participation : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* *Réservation obligatoire par courrier* avant le 10 février *au siège d'*«ARMENIE VIVANTE» 7, *ave. de Toulouse* 34100 *MONTPELLIER*

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց, Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին - 451 Թուականին:-

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝

ՎԱՉԳԻՆ Ա.
ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՑՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եւ կ'ողեկոչուի Վարդանանց Զիչատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան կը յանձնուի, որ. - «Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար»:

×

ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200, Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Կիրակոս Կիւմիւշեան 100, Այբի Տիկին Մոնիք Թոմասեան 1000, Տէր եւ Տիկին Վերժին եւ Լեւոն Բարիքեան 1000, Տիկին Սարա 80, Տիկին Փերուզ Տէր - Մարդարեան 150, Լա Սէոթայի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500 Ֆ., Մանաճեան 100, Մարի Ճամպազեան 30:

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կատարուած հոգեհանգիստներուն. - Տիկին Վերժին Ժամկոչեան 100, Տիկին Վարդուհի Ժամկոչեան 100, Պ. Մկրտիչ Փէթէնեան 100, Յարութիւն Զապամեան 500, Թովմաս Համամճեան 100, Ազատի Ճըլըզեան 100, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոսեան 100, Տիկին Խօքսիւզեան 500, Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 200, Պալեան 100, Հայկազ Պօղոսեան 200, Տիկին Շաքէ Կրիկորեան 500, Տիկին Զարուհի Պէրպէրեան 100, Գրիգոր Նահապետեան 200, Տէր - Պօղոսեան ընտանիք 500, Տէր եւ Տիկին Պերճ Հազարապետեան 200, Սարաֆեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կրիկորեան 500, Տէր եւ Տիկին Բարսող Մաչոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէր 200, Մեսրոպեան 200, Պոլսահայ Հայրենակցական Միութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Բիւթիքեան 200 Ֆ., Արտաւազդ Խաչիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Աֆարեան 1000, Գէորգ Պապըրճեան 2000, Տիկին Զուարթ Վարպետեան 100, Դաւիթ Պանտիկեան 500, Ֆելիփ Գասպարեան 100, Տիկին Տէղերմէնճեան (Փոր - ը Պուէ) 300, Տէր եւ Տիկին Ժան Քէչեան 500 Ֆ., Անդրանիկ Ճամանդեան 300 Ֆ.:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին. - Սարգիս Թէքեան 500 Ֆ.:

(Շար.)

Հ. Բ. Ը Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

Ալէք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ Փետրուար 15-էն սկսեալ, ֆրանսերէն չգիտցող կամ կատարելագործել փափաքող Հայերու համար: Սորպոնէն վկայեալ ուսուցիչի մը կողմէ:

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել. - 46 - 38 - 17 - 78 թիւին:

CE MOIS-CI DANS
GEO
ARMÉNIE:
MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ.
GEO
CHEZ VOTRE MARCHAND DE JOURNAUX

ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի մէջ, Փետրուար 7, ժամը ճիշդ 21-ին:

Բանախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական բաժին:

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009 PARIS

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
«GORDZANVADZE»
Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

CALENDRIER 1986
-CEDIA-
Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...

Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915 69150 DECINES

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Cabinet TERZIYAN
TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES
21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
MERCREDI
5 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.154 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.154

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԸՆԶՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ Մ. Վ. Մ. Կ. Ի (CICAM) ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. ՎԱՀԷ ՃԱՂՄԱՏԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մխիթարեան Վարժարանների Միջազգային Կոմիտէս, այս անգամ, հարցազրոյցի մը ձեւին տակ է որ կը ներկայանայ Սփիւռքի Հայութեան՝ տալու իր գործունէութեան վերաբերեալ վերջին տեղեկութիւնները ու անդրադառնալու, յատկապէս, ի նպաստ Սուրբ Ղազարի համահայկական հանգանակութեան: Պարզ հաղորդագրութիւնները, իսկապէս, պարտադրաբար իրենց ամփոփ նկարագրով եւ միտքերով չեն թոյլատրեր, յաճախ, լրջատակ եւ լման գաղափար մը կազմելու Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական այս ծանր տագնապին նման կարեւոր հարցի մը մասին: Տրուած հարցումները, որոնց կը պատասխանէ Մ· Վ· Մ· Կ·ի նախագահ՝ Պ· Վահէ Ճագմատարեան, կը միտին լուսաբանուելու այն կարեւոր կէտերուն շուրջ, որոնց կը սպասէ, անկասկած Սփիւռքի Հայութիւնը:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ· - Ինչպէ՞ս, ե՞րբ, ինչո՞ւ հարկ նկատուցաւ որ տնտեսական այս տագնապը լուծելու համար կազմուի, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողքին, աշխարհականներէ բազկացած մարմին մը:

ՎԱՀԷ ՃԱՂՄԱՏԱՐԵԱՆ· - *Մամուլին հաղորդած անորոշ տեղեկութիւններէն, կամ այլապէս, չատեր պիտի արդէն թէ 5 - 6 տարիներէ ի վեր չատ գէշ էր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական վիճակը, թէ Միաբանութիւնը հսկայական գումարներ կորսնցուցած էր՝ մանաւանդ հողային որոշ գործառնութիւններու մէջ: Որով, 1981-ին արդէն Մխիթարեան վարդապետները առաջին անգամ մը մօտեցան մեզի, աշխարհականներու, որպէսզի օժանդակենք իրենց: Այնպէս որ ժողովներ գումարեցինք, երկու - երեք անգամ վենետիկ իսկ գացինք քանի մը անձերով - որոնք տարբեր էին այսօրուան ՍԻՔԱՄ-ի վարչութիւնը կազմող անդամներէն, - բայց, դժբախտաբար, այն ատեն չկրցանք բերել իրենց մեր օժանդակութիւնը: Այդ օրերուն անմիջական դրամի էր որ պէտք ունէին: Տակաւին չէր մշակուած - գուցէ չէր իսկ մտածուած մշակել - անտեսական տագնապին համար ընդհանուր լուծումի ծրագիր մը որպէսզի օղնէինք՝ վերականգնելու անտեսական վիճակը եւ մշակելու համար ապագայի ծրագիրներ: Այդ երեք տարիներու միջեւ, այսինքն 1981 - 1984, միեղեւ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի կազմութիւնը...*

ՀԱՐՑՈՒՄ· - Ներեցէք ընդմիջումին համար: Մինչ այդ ի՞նչ էր պատահած որպէսզի անհրաժեշտ նկատէին տնտեսական իրենց բոլոր իշխանութիւնները - ըսելու ձեւ մըն է անշուշտ, - յանձնել Մխիթարեաններու վստահութիւնը վայելող աշխարհական անձերու:

Վ· Ճ· - *1981-ին երբ մօտեցան մեզի եւ ուզեցին մեր օժանդակութիւնը, այդ ատեն, ինչպէս ըսի, պահանջը գուտ դրամական էր: Շուրջ 15 միլիոն տոլարի անմիջական կարիք մը կար որու իրագործումը, անշուշտ, մեր ուժերէն վեր էր: Այլ հարց որ չէինք գիտեր նաեւ - ճշդելիս թղթածրարներու չգոյութեան պատճառաւ, - թէ այդ գումարով ընդհանուր եւ վերջնական լուծումի մը կարելի՞ էր յանգիլ, կամ ոչ: Որով, այդ ատեն, Վատիկանի ցուցմունքով էօրէօժէսք անուանով ընկերութեան մը հետ համաձայնեցաւ Միաբանութիւնը: Այդ ընկերութեան տուած հաւաստիքով, կալուածներուն 80%ը ծախելու պարագային բոլոր պարտքերը վճարելէ գուտ մօտ 10 - 12 միլիառ լիր շուրջ 7 - 8 միլիոն տոլար պիտի աւելնար՝ որու եկամուտով պիտի կարենար ապրիլ ու գործել Միաբանութիւնը: Այդ ընկերութիւնը, ասկայն, կալուածներուն 80%-ը ծախելէն եաք ոչ միայն չէր յաջողած վճարել պարտքերը, այլեւ տակաւին 15 - 17 միլիոն տոլար պարտք ձգած էր: Այլ հարց որ անմիջական ծախուելիք չատ բան ալ չէր մնացած: Ուրեմն, կրնաք եզրակացնել, թէ վերոյիշեալ ընկերութիւնը կամ իրենց արժէքէն չատ աւելի վար գիներով ծախած էր կալուածները, կամ ալ, գուտ չահագիտական մօտեցումով, պարզապէս խաթած էր միաբանութիւնը: Այս մնաց վիճակին մէջ է որ, 1984-ին, Միաբանութիւնը դարձեալ մօտեցաւ մեզի եւ իր առաջարկին վրայ, կարգ մը Հայեր քով - քովի գալով կազմեցինք Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէն:*

Հ· - Որուն նպատակն էր...

Վ· Ճ· - *Որուն նպատակը չատ պարզ էր: Ծայրէ ծայր վերաքննել բոլոր հարցերը, վերակազմել մօտ 18 ընկերութիւններու բարդ թղթածրարները, տեսնել թէ մնացեալ կալուածներն ու ինչքերը կարելի՞ է չօչափելի գումարի վերածել՝ թէ ոչ, ու, ձեւով մը, վերջնապէս լուծել այս ծանր տագնապը:*

Հ· - Ինչ եղաւ ձեր դիրքը առաջին իսկ օրէն, հանդիպ բոլոր պարտատէրերուն եւ, յատկապէս, դրամատուներուն թէ ձեր նշած ընկերութեան՝ էօրէօժէսքին:

Վ· Ճ·- *Նախ եւ առաջ պէտք է ըսել թէ կոմիտէս, պաշտօնապէս գործելու իրաւասութիւն ունենալու համար Միաբանութենէն ստացաւ իրաւագիր մը, - Վատիկանի կողմէ եւս վաւերացուած - , որով մեզի, միայն մեզի իրաւունք կը տրուէր գործելու համար Միաբանութեան տնտեսական հարցերովը· ձեւով մը մենք է որ այէր կը գառնայինք - անշուշտ բարոյապէս - բոլոր պարտքերուն: Ասով, կը ստանձնէինք մանաւանդ ծանր պատասխանատուութիւն մը ոչ միայն յաչս Մխիթարեան Միաբանութեան, այլեւ ամբողջ Սփիւռքահայութեան: Գիտակից էինք թէ ձախողելու իրաւունք չունէինք, եւ ըստ այնմ գործեցինք:*

Հ· - Ուրեմն ձեր առաջին գործը եղաւ, եթէ չեմ սխալիր, կասեցնել բոլոր վճարումները, կեցնել *էօրէօժէսքին* ծախու հանած կարգ մը կալուածները, եւ...

Վ· Ճ·- *Կոմիտէս հազիւ կազմուած, վերջ տուինք էօրէօժէսքի բոլոր իրաւունքներուն: Տնտեսական իրաւատէրը այլեւս մենք ըլլաով, բոլոր պարտատէրերուն հաղորդեցինք թէ ոչ մէկ ձեւով ոչ մէկ պարտք պիտի վճարուէր՝ մինչեւ որ մանրազնին կարգի չդնէինք բոլոր իրաւաթուղթերն ու հաշիւները:*

Հ· - Այս ամէնը որ կը պատմէք, դուք, իրրեւ գործէն հասկցող, ձեր պաշտօնին ու պատրաստութեան գծով բանիմաց, ինչի՞ կը վերագրէք· Մխիթարեաններու անպատրաստութե՞ան՝ նման հարստութիւն մը դեկավարելու, թէ, մանաւանդ, դուրսէն եղած շահագործումներու:

Վ· Ճ·- *Գուցէ երկուքն ալ: Մխիթարեանները, անփորձ, չըլլալով անտեսապէտ՝ մանաւանդ այս դարուն, խարուած էին կարգ մը խաւարցի անհատներէ որոնք չողջոզուն առաջարկներ ըրած էին իրենց՝ կալուածները հաստութաթեր գործնելու, անոնց վրայ չէնքեր շինելու մեծ ծրագիրներով· օրինակ ամարանոցներ, ծովեզերեայ հսկայ համալիրներ, եւայլն, եւայլն· ամէն անգամ որ այդ գործակցութիւնը առաջ տարուած է՝ կազմուած է նոր ընկերութիւն մը, - մօտ 18 ընկերութիւն, որոնցմէ ոմանք՝ անուանական մ'իայն: Անշուշտ հակայական այս ծախքերուն համար երաշխաւոր եղած է Միաբանութիւնը եւ, ասով իսկ, անդիտակցարար դրամ դրուած է Մխիթարեաններու բոլոր հարստութիւնը:*

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԵՐԵՔ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՒ ՁՈՐՐՈՐԴԻՆ ԱՌԵԻԱՆԳՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝

ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—×—

երէկ, արձագանգած էինք այն անարգ ոճիրին, որու զոհ գացած էին՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեան, նախագահ Հ·Մ·Ը· Մ·ի կեդր· վարչութեան (60 տարեկան), Լեւոն Պէրպէրեան (Լեւոն Թրավէլ, 60 տարեկան), Ներսէս Խուտավերտեան (բնապահպանութեան դասախօս, ամերիկեան համալսարանը, 31 տարեկան): Ուրբաթ իրիկուն նաեւ առեւանգուած էր Յակոբ Պարսումեան (պատմութեան դասախօս, Հայկազեան քոլէժ):

Մահափորձերուն եւ առեւանգումին տէր եղած էր նորածին կազմակերպութիւն (?) մը, որ առենէ մը լ'ի վեր հրապարակ եկած է «Հ· Յ· Դ· յեղափոխական Շարժում» անուան տակ: Ստանձնումը եղած էր նախ հեռաձայնով արեւելեան - Պէյրութի դաշնակցական ակումբի մը, ապա գեկոյցով մը, որու կ'արձագանգէր Օռիան - լը ժուռ (Փետրուար 2): Նոյն թերթը երկուշաբթի օր կը հրատարակէր երեք զոհերուն նկարները, ինչպէս նաեւ Հ· Յ· Դաշնակցութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը այս մասին:

Գեկոյցը կ'ըսէ· - «Ուրբաթ, Յունուար 31, ժամը 21-ին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, ծանօթ Դաշնակ կուսակցութիւն անուան տակ զոհ գացած է նոր ոճրափորձի մը, մայրաքաղաքին արեւմտեան կողմը, Ոճիրը գործուած է կազմակերպութեան մը կողմէ, որ կը չահագործէ Դաշնակ կուսակցութեան անունը եւ ինքզինքը կ'անուանէ՝ «Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն» եւ որ իրականութեան մէջ ուրիչ մէկը չէ եթէ ոչ «Հայ գաղտնի բանակը - ԱՍԱԼԱ» - կազմուած վարձկաններէ եւ գործակալներէ եւ ծանօթ իր կապակցութիւններով»:

Դաշնակցութեան գեկոյցը, ապա, կ'ոգեկոչէ դէպքը, յիշելով զոհերուն անուններն ու պաշտօնները եւ՝ «լուսաբանելու համար լիբանանեան եւ արաբական հանրային կարծիքը կը թուէ կարգ մը ճըշմարտութիւններ»:

Ութ կէտերէ բաղկացած այս վերջին մասին մէջ, Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը կը ծանրանայ դաշնակցութեան, լիբանանահայ գաղութին վրայ եւ ոճիրներու հետապնդած նպատակներուն (գայրացնել գաղութը եւ գայն մղել գիրար սպանելու): Կը յիշէ նաեւ Հ· Յ· Դ·ի տարած աշխատանքը հայ ժողովուրդին եւ անոր երաւունքներուն համար, կը պահանջէ որ Պէյրութի արեւմտեան մասին մէջ, ապահովութեան պատասխանատուները առանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնները, հուսկ՝ կը պահանջէ «Հայ գաղտնի բանակ - ԱՍԱԼԱ»-էն, , որ անմիջապէս ազատ արձակէ կուսակցու-

(Շար·ը Դ· էջ)

GEO

MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ (*)

—○—

Այս խորագրին տակ է որ «ժէօ» պարբերականի Փետրուարի թիւին մէջ լոյս տեսած է խիստ չահեկան յօդուած մը, զոր ստորագրած է Քլօտ (Արմէն) Մուաթեան: Հրաշալի նկարներ (Վոլֆկանկ Քունց) կ'ընկերանան այս գրութեան, ուր հեղինակը պատմական ակնարկ մը եւոք, կը խօսի նաեւ (խորհրդայինէն գատ) Ամերմտեան - Հայաստանի մասին, զոր կ'այցելէ մեկնելով Երեւանէն եւ Պոլսոյ Հայութեան:

Կ'անդրադառնանք առանձին:

(*) «GEO» No. 84, Février 1986, (chez tout marchand de journaux).

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԱՌԱՋԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 120-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

Ա. ԱԻԱԳԵԱՆ

Դպրոցական գործը Շուշիի մէջ սկիզբ կ'առնէ զրեթէ այն ատեն, երբ Թիֆլիս նոր բացուեր էին Ներսիսեան գպրոցն ու հայկական տպարանը:

Ղարաբաղի դպրոցական գործը որոշապէս աշխուժացած է Պաղտասար Հասան-Ջալալեանի ջանքերով: Բոլոր վանքերուն կից ան դպրոցներ կը հիմնէ, ուր կ'ուսանէին 15 - 20-ական աշակերտներ: Նշանաւոր էին յատկապէս Գանձասարի, Ս. Յակոբի եւ Շուշիի վանքապատկան դպրոցները: Ան կը բանայ եւ ղեկուց (հայկերէն, ռուսերէն եւ թաթարերէն) ուսումնարաններ:

Ղարաբաղի կրթական կեանքին մէջ նշանաւոր իրադարձութիւն էր 1838 Յունիս 22-ին Շուշիի մէջ բացուած Հայոց թեմական հոգեւոր գպրոցը, որ գոյատեւեց մինչեւ 1920 թուականը:

Դպրոցի պատմութեան մասին ծաւալուն աշխատութիւն մը գրած է պատմաբան Լէօ: Այդ աշխատութիւնը կը կոչուի «Պատմութիւն Ղարաբաղի Հայոց թեմական հոգեւոր գպրոցին», լոյս տեսած է 1914-ին Թիֆլիս:

Շուշիի մէջ ծանօթ էին Գարեգին Մուրատեանի եւ այլոց կազմակերպած մասնաւոր գպրոցները, որոնց նպատակն էր տարրական կրթութիւն տալ հայ պատանիներուն եւ աղջիկներուն:

Առանձին կիներ որոնք հոգիով ու սրտով չհագրգռուած էին գաւառներու մէջ լուսաւորութեան տարածումով, մեծ ջանքեր կը գործադրէին յատկապէս աղջիկներու կրթութեան գործը կազմակերպելու ուղղութեամբ:

Ուշագրաւ է յատկապէս Շուշեցի Մարիամ Հախումեանի կատարած աշխատանքը: Ան մեծ ջանք կը գործադրէ Շուշիի մէջ օրիորդներու գպրոց հիմնելու համար: Եւ անոր ծրագրով 1864 Ապրիլ 7-ին Շուշիի մէջ կը բացուի այդ գպրոցը, որու նպատակն էր՝ պատրաստել «լուսաւորեալ վարժապետուհիներ ու լուսաւորեալ մայրեր»: Այդ Ղարաբաղի օրիորդներու առաջին դպրոցն էր:

Դպրոցի բացումը պատճառեց ընդհանուր ուրախութիւն:

«Մեղու Հայաստանի» թերթը կը գրէ - «Մեր բարեկամներէն մէկը կը հաղորդէ մեզի շատ ուրախարար եւ միխիթարական լուր Շուշիէն, լուր, որ ամէն բարեմիտ Հայերուն պէտք է ուրախութիւն պատճառէ եւ Շուշիի հասարակութեան յարգ ու պատիւ պէտք է բերէ: Ղարաբաղի մեր հայրենակիցները առհասարակ իրենց ուսումնասիրութեամբ, հայկական ոգիով եւ հաստատուն ու ծանրաբարոյ բարքով միշտ նշանաւոր եղած են մեր ազգի մէջ ու աւելի ընդունակ ամէն ազնիւ գործի համար: Այս կրնանք ըսել առանց կողմնապահութեան եւ խղճմտանքի դէմ մեղանչելու, որ անոնք շատ կամքի հաստատութիւն ու եռանդ ցոյց տուին ու կուտան ազգային լուսաւորութեան համար իրենց մէջ այս վերջին տարիներս ... Առանց իզական սեռի կրթութեան ազգի կրթութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը բարոյապէս անհեւակայելի բան է:

Այս հիման վրայ ահա Ղարաբաղի մեր յարգոյ հայրենակիցները ներկայ տարւան մէջ առաջարկած են ի հաստատութիւն իրենց առաջնորդին, ուսումնասէր եւ արժանապատիւ սրբազան Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսին, օրիորդաց դպրոցի կանոնագրութիւն» (1):

Այն կոչուել է «Ղարաբաղու առաջին Մարիամեան օրիորդաց դպրոց»:

Նոյն թերթը քանի օր յետոյ կը գրէ, թէ ուրախ է կանանց նախաձեռնութիւններէն, յատկապէս «բարեգործական եւ ազգի լուսաւորութեան նպաստող գործերու մէջ», եւ որ ձգտելու է սիրելի կերպով լուսաբանելու այդպիսի հայրենասէր նախաձեռնութիւնները, ցոյց տալու անոնց բարեմասնութիւնները, ազգօգուտ գործունէութիւնը:

Դպրոցի բացումը վերածուած էր տօնախմբութեան, օրիորդներու հետ դպրոց ներկայացեր էին ծնողները. աղջիկները հագուստած էին իրենց ամենալաւ զգեստը՝ որպէս նշան այն բանի, որ դպրոցին բացումը իրենց տօնն է:

Պերճ Պռոշեան մեծ դրուատիքով կը նկարագրէ այն պահը, երբ հիմնադրուեցաւ հայ կանանց կրթութեան օճախը Շուշիի մէջ: Վիպասանը հիացած էր Մ. Հախումեանի այդ անօրինակ նախաձեռնութեամբ. 1864-ին հրատարակած է զրքոյկ մը՝ «Ղարաբաղ ու Տիրամայր Ս. Մարիամու օրիորդաց ուսումնարանի բացուելը» վերնագրով:

Դպրոցի հիմնադիր Մ. Հախումեան՝ ոչ միայն օժտուած էր անհրաժեշտ պիտելիքներով եւ մանկավարժական յատկութեամբ, այլեւ հայրենասէր, կանանց ընդհանուր շահերուն նուիրուած անձնաւորութիւն մըն էր, որու հիմնական նպատակն էր օգտակար ըլլալ իր ժողովուրդին: Ան հետեւող էր իր նախաձեռնութիւններուն մէջ: «Մեղու Հայաստանի» կը շեշտէ, որ Մարիամ Հախումեան առաջին կինն էր Ղարաբաղի մէջ, որ կրցաւ հասնիլ նպատակին՝ Շուշիի մէջ հիմնելով օրիորդաց դպրոց: «Այդ դպրոցը, - կը նշէ թերթը, - կը հրաւիրէ ոչ միայն Շուշիի, այլեւ ամբողջ գաւառի հայ օրիորդները՝ կրթուելու եւ դաստիարակուելու օրինակելի կերպով»:

Թերթն ի լուր բոլորի կը յայտարարէ Մ. Հախումեանի մարդասիրական մէկ այլ արարքին մասին, այն մասին, որ ան յանձն առած է պահել նոյն դպրոցին մէջ երկու աղքատ աշակերտուհիներ, հոգալով անոնց բոլոր ծախքերը՝ թէ՛ ուսման եւ թէ՛ հագուստի համար ու տարեկան ալ խոստացեր է վճարել ուսումնարանին նշանակուած գումար իր անձնականութենէն» (2):

Տիկին Մարիամը ոչ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ չառներ իր սկսած գործը առաջ տանելու համար. ան իր բնակարանը, որ բաղկացած էր հինգ սենեակէ, կը տրամադրէ նորաստեղծ դպրոցին եւ կը հոգայ ուսումնական անհրաժեշտ պարագաներ հայթայթելու գործը:

Դպրոցը իր գոյութիւնը կը պահպանէ՝ օգտուելով «երեք տեսակ աղբիւրէ՝ հոգաբարձուհիներու տարեկան տուրքերէն, որ ղեկրուհիներու թոշակէն եւ բարերարներու նուիրատուութենէն» (3):

Օրիորդից դպրոցը փաստօրէն Շուշիի թեմական դպրոցին կից էր, եւ այնտեղի ուսուցիչներն ալ կ'աւանդէին Մարիամեան դպրոցին մէջ: Հոն դասաւանդած են Պ. Նշանեան, Պ. Պռոշեան, Ղ. Ալայեան եւ ուրիշ անուանի գրողներ, մտաւորականներ: Անոնք կ'աւանդէին մայրենի լեզու եւ գրականութիւն, հայ ժողովուրդի պատմութիւն, մանկավարժութիւն, գեղանկարչութիւն:

Մ. Հախումեանի նախաձեռնութեամբ դպրոցէն մուտք գործած են վայելչագրութիւն, ձեռագործութիւն եւ այլ արհեստներու ուսուցում:

Ան կը ձգտէր օրինակելի դարձնել իր նորաբաց դպրոցը՝ մէկ կողմէ գործնական նիւթերու ուսուցումով, միւս կողմէն՝ դաստիարակելով ապագայ լաւ մայրեր ու քաղաքացուհիներ, որոնք օժտուած ըլլան գիտութիւնները յաղթահարելու կարողութեամբ:

Դպրոցը իր հեղինակութիւնը կը պահպանէ երկար տարիներ: Տեղական մամուլը, մասնաւորապէս «Հայկական աշխարհ» ամսագիրը, պարբերաբար կը լուսարանէ կրթական այդ օճախի առաքինական առաջընթացը:

Հակառակ որ սուղ պայմանները եւ անհատներու անբարեացակամ վերաբերումը կը թուլցնէին դպրոցի կարգ ու կանոնը, ոչինչ կրնար ստուեր ձգել Մարիամ Հախումեանի գործադրած այն բացառիկ ջանքերուն վրայ, որոնցմով ան նպաստած էր օրիորդաց ուսումնարանի հիմնումին եւ անոր բեղնաւոր գործունէութեան:

1) «Մեղու Հայաստանի», 1854 Մարտ 14:

2) «Մեղու Հայաստանի», 1864 Ապրիլ 4:

3) Լէօ «Պատմութիւն Ղարաբաղի Հայոց թեմական հոգեւոր դպրոցի», էջ՝ 301:

ՈՐ ԽԱՄԱՃԻԿ ԶԱՐՄԱՆԱՀՐԱՇ

Յառաջդիմութիւնն է այդ թանկագին խամաճիկը, որուն հետ մարդիկ - գիտնականներ - անյագօրէն կը զբօսնուն, ինչպէս մանուկը՝ իր խաղալիկին հետ: Մանաւանդ նոր օրերուն, այլեւս անհաշուելի անոթ բաշխած պարգեւները բոլոր մարզերուն մէջ: Բայց ինչ որ կատարուեցաւ, դեռ շատ մօտաւոր անցեալի մէջ, ոչ թէ զգայացունց, այլ ածականին եզակի իմաստով, «սահմռկեցուցիչ» էր: Մինչ աչխարհն ստեղծագործումէն ի վեր, երկրիւզի հզօրագոյն սերտակալը՝ ահաւնա - դլղորդ արեդակը էր համարձակը բոպչ մը, իսկ, երթալ նետուելու զերկը՝ իր ամօթխած սիրուհին՝ Լուսնին, վարչն մարդիկ, այդ իսկ յառաջդիմութեան մոլուցքով յափրացած, անկաթելիօրէն անկարելին կարելիութեան վերածեցին, երբ յանդգնեցան, փորձեցին ու յաջողեցան իրենց արշաւով, կոխկռտելով անոթ - լուսնին - վրայ, պղծելով դեռ մինչ այդ, իր անխոցելի կուսութիւնը, արեւուն ապշահար նայուածքին տակ ...: Եւ ինչպէս կ'ըսուի, ախորժակը ուտելով կը բացուի, եթերը ողղուեցաւ, պղտիկ հացերու պէս առատ արուեստական արբանեակներով, բոլորն ալ պատուղ՝ խելացնոր յառաջդիմութեան, եւ որոնք ընկերացած իրար արբանեակներուն հետ ի հետ չուրջպար կը գառնան անոնց հետ: Իսկ դեռ ուրիշ: Նոյն վայրկեանին, ճամբայ ելլէր կառքվոյ Նոթր - Տամի առջեւէն եւ դեռ չհասած հրապարակը Քոնքորտի, ճիշդ քու մեկնած պահուդ, ցամաքէն դէպի անհունին ուղղուած այերանաւորդները, արդէն իսկ իրենց քանելերորդ շրջապտոյտը կը կատարեն անշրպետին մէջ... Ու այսօր իսկ, միլիառաւոր հեռաւորութեանց վրայ զարձող մոլորակներ իրենց անխմանալի գաղտնիքները կը շռայլեն, մարդկանց ուղարկած «որակաւոր» պատկերահաններու հրաշափառ նկարահանումներով: Մինչ դուն, հոս վարը, գուցէ ձախողչէիր քեզմէ քանի մը մեթր միայն հեռու տեսարան մը այնքան յստակ ու կատարեալ նկարելու փորձիդ մէջ: Բայց թողունք բարձունքը եւ կրկին իջնենք գետին: Ամեհի անակնկալը, դարերէ ի վեր երեւակայուած բայց երբեք չգործագրուած, այն պատմական որոշումը որուն յանգեցան երկու մեծ դրացիներու երկու մեծերը. փոպուղիին կառուցումը Մանչի ստորոտին, որ Վիկտոր Հիւկոյի հայրենիքի մէկ ցամաքին քեզ կէս ժամէն պիտի տանի Շէյքսփիրի ծննդավայր Աւոնի միւս ցամաքը, գերագոյն արագութեամբ սլացող վայրաչարժով:

Այս կառուցումը անկասկած, ախոյեանը հանդիսանայ, որպէս ուխտերորդը, միանալով աչխարհի եօթը հրաշալիքներուն: Բայց ինչո՞ւ չյուսալ մէթէ, որ երկրորդ արարը լինի, այս անգամ կառուցումը անծայրածիր դեռատղիին Ատլանտեանի յատակին որ կարելիութիւնը ընծայէ ճեպընթացով երթեւեկելու մէկ շունչով, Սէնի ափերու Ցաղթութեան կամարէն մինչեւ Ատլանտեանի միւս եղերքի Ազատութեան արձանը ...: Սակայն կատակը մէկ կողմ, իսկապէս որ յառաջդիմութեան առասպելական նուաճումներուն ի տես, կարծես առաջին ապշողը ըլլայ ինքը Տէր - Աստուած որ մի գուցէ հարց տայ իրեն - եթէ այսպէս չարունակուի, կը վախնամ որ Որդւոյս գործած հրաշքները անչքանան մարդկանց գործածնեբրուն առաջ...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ - ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՆՃԱՐԸ»

Հեղինակ՝
ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մխայեալ - Նահանգներու արեւելեան թեմի (էջմիածնական) առաջնորդը՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան, ծանօթ անուն մին է որպէս մտաւորական եւ մանաւանդ երկար ժըշտատեւ եկեղեցական մը, որ բազմիցս հանդէս եկած է հայ երաժշտութեան զարգացուցչական ձիւղաւորումներու՝ կրօնական թէ աշխարհիկ, անոգարտ պահպանման եւ անոնց հարազատ մեկնաբանութեան ի խնդիր: Նոր ուսումնասիրած է մեր ինքնուրոյն երաժշտութիւնը եւ չափաբաժ ալ ստեղծած գայն ծանօթացնելու նաեւ օտար մտանագէտ շրջանակներու:

Աղտարեւ, 1982 Մայիս 2-ին Նիւ - Եորքի ՍԻ - ՊԻ - ԷՍ հեռատեսիլի կայանին կը սիռուէր կէս ժամուան յայտագիր մը Կոմիտասի մասին: Նիւթը կը ներկայացնէր Թորգոմ Արք., ընդլայնելով նախապէս իր տուած մէկ դասախօսութիւնը հայ եւ օտար շրջանակներու: Յայտագիրը այնպիսի յաջողութիւն կը դտնէր, որ յաջորդող ամիսներուն կը ներկայացուէր Մխայեալ - Նահանգներու 30 տարբեր քաղաքներու հեռատեսիլի կայաններէն: Նոյն տարուան Օգոստոս 6-ին, Նիւ - Եորքի Լինքընորդարանին մէջ, աւելի մանրամասնօրէն կերպով ամբողջ դասախօսութիւնը կը նկարահանուէր վիտէօ - քասէթի վրայ, երկու ժամ եւ տասնհօթը վայրկեան տեւողութեամբ:

Ահա այդ դասախօսութիւնն է, որ տպարարակած է հեղինակը 220 էջնոց հատորով մը, որուն 30 էջը կը գրաւէ դասախօսութեան բաժինը, իսկ մնացեալ տրուած են Կոմիտասի կրօնական, մանկական, հայրենասիրական, հերոսական երգիծական, հարսանեկան, սիրոյ, պանդուխտի, թատերական, աչխատանքի երգերու եւ կարգ մը պարերգանակներու ձայնագրութիւնները:

«Կոմիտասի հանճարը» խորագրի դիրքը նկարագարդուած է Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն» գործին Գրիգոր Խանջեանի կատարած ճեւաւորումներով:

Թորգոմ Արք. Մանուկեան խորաթափանց ուսումնասիրութեամբ մը համոզուած կերպով տալէ ետք Կոմիտասի կենսագրականը, վերլուծած է Կոմիտասի զանգան բնոյթի բազմաթիւ երգերը, վեր հանելով երաժիչտին ստեղծագործական ըկըզբունքները եւ անդրադարձած երգիչներու մեկնաբանութիւններուն, մանրամասնօրէն վերլուծումներու ընդմէջէն ուր մէկ ցայտուն կը դառնայ հեղինակին համոզումը իր նիւթին մէջ, այլեւ զուտ աղբիւրի նման կը հոսի արեւմտահայ մեր բարբառը՝ իր բովանդակ հմայքով:

Հեղինակին վերլուծումներուն եղրայրումը կարելի է խտացնել հետեւեալ պարբերութեան մէջ. «Կոմիտաս վարդապետի հանճարը եւ ստեղծագործ միտքը պէտք է տեսնել այն երեւակայութեան զգայարանքին եւ զգայնութեան մէջ՝ որով ան քերթողական նախադասութիւնները խտացուած այլաբան վիճակները կ'արտայայտէ երաժշտական բազմատեսակ երանգներով, երաժշտական նախադասութիւններով: Եւ երաժշտական այս ինքնատեղծ նախադասութիւններուն տալով նաեւ գրական ինքնատեղծ, խմաստալից արտայայտութիւն»:

Իր տեսակին մէջ եզակի հատոր մը՝ յոյժ գնահատելի:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ ՔԱՆՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆՆ. - («Ցառաջ»). -

Շրջանիս Սեւան ակումբը, որ ինչպէս իր տեսնին հաղորդած էինք, երիտասարդ տարրերէ կազմուած էր եւ կը ձգտէր մեր փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջ ազգային, մշակոյթի կեանքը քիչ մը առաւել աստիճանով արծարծել, անշուշտ, կարելիւ - թեանց սահմաններուն մէջ, Քաննի Հայ Տիկնանց Միութեան կողքին, լաւ մտածումն էր ունեցած Յունուար 19-ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15-ին, Սալ Միրամար չքեղ սրահը հրաւիրել ազգային - ներ ընելու համար դեկուցաբերներ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի, (Լիոնէն): Նիւթը՝ Ուիթեքերի տեղեկագիրին վաւերացումը նշող ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանութեան ենթայանձնախումբին կողմէ,, Ժընեւ Օգոստոս 29, անցեալ տարի: Խօսքը կը վերաբերի Թուրքիոյ կողմէ կանխամտածուած եւ գործադրուած Հայկական Ցեղասպանութեան:

Ներկաներուն թիւը ակնկալուածէն պակաս, հակառակ ծանուցումներուն: Սրահը պէտք է ամբողջանար. հազիւ 220-էն 250 հոգի ներկայ: Ասոնց մէջ հոգեւոր հովիւը՝ ծայրագոյն Վարդապետ՝ Տարօն ձէրէճեան, Քաննի քաղաքապետուհի՝ Ան. Մարի Տիւփոյի ներկայացուցիչը Տիկին Քրիսթիան Օրթեկլի, Ֆրանսական տեղեկատուութեան պատասխանատուին մանակիցը՝ Ժան Քլօտ Քոլիէ, Վահան Վահանեան՝ պատուոյ նախագահ կամաւոր դիմադրականներու, Նիսի Հայկական Միութեանց եւ կազմակերպութեան նախագահները: Նաեւ ուրիշներ՝ այլազան վայրերէ, ինչպէս Մարսէյլ, Տրակինեան, Մոնթորու, օրինակ: Նիսէն՝ ազգայիններ:

Քիչ մը ուշ, - հայկական ժամադրութիւն, - Ակումբին նախագահուհին՝ Տիկին Լիլիան Փափազեան (Ֆրանսերէնով) բացումը կատարեց ցերեկոյթին՝ պարզելով օրուան նպատակը՝ յաջողութիւն ՄԱԿ-ի շրջագիծին մէջ:

Ակումբին վարչութիւնը, դեկուցումներու շարքին, փոքր ասիճանի գեղարուեստական բաժին մը ապահոված էր, տեղական ուժերով:

Տիկին Շաքէ Հապիպեան, (հայերէն), յատակ առոգանութեամբ, մեր ոսկեղինիկ չեշտաւորումներով, արտասանեց ապրումով, յաջորդաբար, Պարոյր Սեւակի՝ եռաձայն պատարագէն հատուած մը, ապա՝ Դանիէլ Վարուժանի ծանօթ՝ Դերենիկը, վերջապէս՝ Ե. Յակոբեանի «Մեռան Զկորանը: Ժանին Մինթանոսեան՝ (ֆրանսերէն) արտասանեց, չատ չեշտաւորեալ ոճով եւ միշտ հոգեկան ըմբռնումով, Սայաթ - Նովայէն տաղ մը, ապա՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի՝ «Եղբայր ենք մենք», եւ «Ճամբու Նօթերը», այլ բանաստեղծութիւն: Ժ. Սիրանոսեան, երիտասարդ, կլթած ընկերակցութեամբ Ս. Քերիմեանի, յաջորդաբար երգեց Վասպուրականցիներու «Տըլէ Եա - մանը», «Կարօտ», եւ այլ երգեր: Ուշադրութիւն գրաւեցին նուագող ընկերակիցին եւ, մանաւանդ, երիտասարդ ընկերուհիին ըմբռնումն ու երգասացութեան կարելիութիւնները: Պէտք է անպայման քաջալերել զանոնք:

Օր. Ռոզ - Մարի Ֆրանկիւլեան (Ֆրանսերէն), ձեւով մը պարզաբանեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին գործունէութիւնը: Հայերէնով՝ Օր. Մարալ Աստուրեան նոյնը կատարեց: Գլխաւոր բանախօսը՝ (Լիոնէն)՝ Փիւլ Մարտիրոսեան, երկար պարզաբանեց եւ բացատրեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի աշխատանքները, մասնաւորաբար Ժընեւի մէջ, Ուիթեքերի տեղեկագիրին առթիւ: Վահէ Մուրատեան նոյն միտքերը յայտնեց, յաւելումներով:

Շահեկան ցերեկոյթ մը, անկասկած:

Ժ. Մ.

ԱՂԱՒԻՒՆԵՐՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Միջնադարուն լուկ ծանօթ էր մարդոց, աղաւնիներու ճամբորդելու բնազդը: Ծանօթ էր նաեւ թէ անոնք կը թռչէին դէպի հոն, ուր խնամուած էին: Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ Արաբները աղաւնիներ կը զործածէին մէկ զաւառէն միւսը նամակներ ղրկելու համար: Նամակը կը կապէին թեւին տակ ու կը ձգէին որ մեկնի, կենդանին կը թռչէր, մինչեւ որ հասնէր իր կերակրուած վայրը: Սակայն աղաւնիները երբեմն թշնամիներու կողմէ կը սպաննուէին իրենց փոխադրած նամակին պատճառով:

Մեզի աւելի մօտիկ ժամանակներէն վերջին աշխարհամարտէն յետնք անոնցմէ երկու հերոսներ. Ուայթ Վիզիոնը եւ Ուինքին: Առաջինը, երբ կը գտնուէր անգլիական օդուժի մէկ ջրասաւառնակին մէջ, առաքելութեան մը ընթացքին լինկած է հիւսիսային ծովը եւ հակառակ կատաղի փոթորիկին, կրցած է հասնիլ իր ազատնոցը: Իր կրած զրութիւնը օգտնուներու գտնուած ճշդրիտ վայրը կը տեղեկացնէր. անոնք կրցած էին կառչիլ ազատարար նաւակի մը: Շնորհիւ Ուայթ Վիզիոնի, կարելի եղած է աղէտալներու կեանքը փրկել քանի մը ժամուան մէջ:

Գալով Ուինքիի, ծովուն վրայ երկու հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրած է, հակառակ մեքենական իւղով թաթաւուն իր թեւերուն, այն վայրէն եւս ուր սաւառնակ մը վար առնուած էր: Ուինքիի չնորհիւ ալ փրկուած են տասը արկածեալներ:

նամով, Սայաթ - Նովայէն տաղ մը, ապա՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի՝ «Եղբայր ենք մենք», եւ «Ճամբու Նօթերը», այլ բանաստեղծութիւն: Ժ. Սիրանոսեան, երիտասարդ, կլթած ընկերակցութեամբ Ս. Քերիմեանի, յաջորդաբար երգեց Վասպուրականցիներու «Տըլէ Եա - մանը», «Կարօտ», եւ այլ երգեր: Ուշադրութիւն գրաւեցին նուագող ընկերակիցին եւ, մանաւանդ, երիտասարդ ընկերուհիին ըմբռնումն ու երգասացութեան կարելիութիւնները: Պէտք է անպայման քաջալերել զանոնք:

Օր. Ռոզ - Մարի Ֆրանկիւլեան (Ֆրանսերէն), ձեւով մը պարզաբանեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին գործունէութիւնը: Հայերէնով՝ Օր. Մարալ Աստուրեան նոյնը կատարեց: Գլխաւոր բանախօսը՝ (Լիոնէն)՝ Փիւլ Մարտիրոսեան, երկար պարզաբանեց եւ բացատրեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի աշխատանքները, մասնաւորաբար Ժընեւի մէջ, Ուիթեքերի տեղեկագիրին առթիւ: Վահէ Մուրատեան նոյն միտքերը յայտնեց, յաւելումներով:

Շահեկան ցերեկոյթ մը, անկասկած:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»Ը ԿՐԿԻՆ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Անցեալ Նոյեմբերի կէսերուն Հայաստանի մէջ նշուեցաւ բեմադրիչ Վարդան Սահակեանի ծննդեան ութսունամեակը եւ այդ առթիւ կրկին բեմ հանուեցաւ Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար աղբար»ը, սահակեանական բեմադրութեամբ (1954):

Հայ դասական թատերգութեան այս երկը, որ լոյս տեսած է հեղինակին՝ Յակոբ Պարոնեանի «Մխիթար» ամսաթերթին մէջ, աննախընթաց յաջողութիւն ունեցած է: Տարբեր ժամանակներ բեմադրուած է Հայաստանի գանազան քաղաքներու եւ պիւղերու մէջ, ինչպէս նաեւ խորհրդային Հանրապետութիւններ եւ ընտիւք: Միայն Սունդուկեան թատրոնին մէջ «Պաղտասար աղբար»ը ներկայացած է գրեթէ 400 անգամ: Երկը թարգմանուած է ռուսերէն եւ 1947-ին բեմադրուած Մոսկուա, Լվով, Պաքու:

Պաղտասարի լաւագոյն դերակատարներէն եղած են Ա.Ա.Վրոյր (ի դէպ, իր խազարկութեամբ է որ առաջին անգամ կեանք առաւ Պաղտասար Թիֆլիսի «Վերածնութեան աղնուականներու թատրոն»ին մէջ): Այդ դերը մարմնաւորած են նաեւ Յովհաննէս Զարիֆեան, Համբարձում Խաչանեան, իսկ ածէմեանական բեմադրութեան մէջ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան: Վերջնոյս Պաղտիկը կատակերգական ու նոյն ատեն խորապէս ողբերգական կերպար է, հանդիսականին կարեկցանքը արթնցնող խաբուած ու մոլորուած մարդ: Այնուհետեւ այդ դերը Վարդան Ածէմեան վրատահած էր Մհեր Մկրտչեանի, որ ինքնատիպ մեկնաբանութիւն մը հաղորդած է կերպարին:

Վերականգնելով ներկայացումը՝ մենք հանդիսականին դարձեալ կարելիութիւն ընծայեցինք ըմբռնելու մեծ բեմադրիչին պլուպ - գործոցը, ըսած է Սունդուկեան թատրոնի տնօրէնը՝ բեմադրիչ Շահէն Յակոբեանի զգեստները կը վերաստեղծեն Պոլսոյ հարուստ տուներու քաղքենի միջավայրն ու նիստուկացը: Ներկայացումը մնացած է անփոփոխ, միայն դերասաններու մէջ քիչ մը փոփոխութիւն կատարուած է:

Բացի Մհեր Մկրտչեանէ, նախկին դերակատարներէն հանդէս կուգան Ա. Նազարէթեան, Ե. Մանուէլեան, Լ. Սալախեան, Գ. Զեյէյեան: Նոր դերակատարներն են՝ Թամար Յովհաննիսեան, Ա. Մարութեան, Ն. Գեւորգեան, Մ. Կարապէտեան եւ Ն. Պետրոսեան:

ԳՂՈՒԹԷ ԳՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷԼԷՍԻ «Նաւասարդ»ի Խնամակալութեան եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կազմակերպած ճաշ - պարահանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 10-ին: Ներկայ եղած են գրողներ, խմբագիրներ, մտաւորականներ եւ դրասէրներ: Հանդէսը վարած է Խաչիկ Ճանոյեան: Խնամակալութեան ատենապետ Զաւէն Կիրակոսեան խօսած է քառամեայ գործունէութեան մասին, անդրադառնալով «Նաւասարդ» ամսագրի հրատարակութեան կողքին լոյս տեսած պատմական, ազգային, դրական եւ դաստիարակչական գիրքերուն: «Նաւասարդ»ի վարիչ խմբագիրը՝ Արմէն Տօնոյեան, չեչտած է հրատարակութեան աշխատակիցներուն հաւատարմութիւնը՝ ծառայել մշակոյթի ճամբով Հայութեան պատմական եւ քաղաքական չահերուն: Խօսք առնելով Խորհ. Միութեան ծանօթ լրագրողներէն Զօրի Բալայեան, որ ըրջապտոյտով կը գտնուէր Լոս - Անճըլըս, չնորհաւորած է «Նաւասարդ»ը, յայտնելով որ «իրեն համար յուզումի եւ հպարտութեան այս պահը անմոռանալի պիտի մնայ, որովհետեւ կը տեսնէ գրասէր Հայորդիներ՝ եկած պահպանելու եւ քաջալերելու գրական ամսագիր մը, Սփիւռքի այս պայմաններուն մէջ»:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Յունուար 19-ին, նշուած է Թեհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան 80-ամեակը: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահուհի Տիկին Անահիտ Աւագեան: Բանախօսած է Տիկին Յասմիկ Սահակեան, ներկայացնելով Ընկերակցութեան գործունէութիւնը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Սեւան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գուրգէն Մովսիսեանի եւ լարաւոր հնդեակ մը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Բարայեանի, մեկնաբանելով գործեր Կոմիտասէ: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան:

×

ՍՈՖԻԱՅԻ Երգիծանքի Թատրոնի սրահին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Գ. Սունդուկեան Թատերախումբի վաթսունամեակին: Բացումը կատարած է «Երեւան» կազմակերպութեան Սոֆիայի վարչութեան անդամ Յակոբ Շիրինեան: Բանախօսած է վարչութեան նախագահը՝ Գրիգոր Պարագեան, անդրադառնալով Սունդուկեան Թատերախումբի գործունէութեան դէպքերուն հանդրուաններուն եւ արձանագրած յաջողութիւններուն: Ողջոյնի ուղերձներ կարդացած են «Երեւան» կազմակերպութեան Պլովդիւի, Վառնայի, Փազարճիքի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ Ա.Ի ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

5 ՅՈՒՆԻՍԻ, 1980 Թ.

Մէկ անգամ եւս համոզուեցի՝ լեռները արտակարգ գեղեցիկ են եւ տեսանելի՝ յորդառատ անձրեւից յետոյ: Այսօր առաւօտեան չփչփան անձրեւ եկաւ, բայց հիմա՝ կէսօրին, օրը բացուել է: Մեծ Մասիսի մեծութիւնն այսօր այնքա՛ն տեսանելի է:

Մարդիկ կան, որ մարդկային մտքի գագաթներ են:

Եւ լեռներ կան, որ լեռների մէջ են գագաթներ:

×

11 ՅՈՒՆԻՍԻ, 1980 Թ.

Այսօր այցելեցի նկարիչ Յակոբ Յակոբեանին: Խօսքը շուռ տուեցի Մասիսի կողմը: Նկարիչն ասաց.

- Ամէն առաւօտ նայում եմ Մասիսին. այնքան եմ նայել, որ գիտեմ՝ տարուայ մէջ երկու - երեք օր կայ, որ միշտ պայծառ երեւում է: Միւս օրերին երբեմն այնքան պարզ է թւում, որ հաւաքում եմ վրձիններս, նստում թաքսի ու գնում Կիեւեանի կամրջի մօտ: Հասնում եմ, ինչ տեսնեմ՝ Մասիսը լրիւ փակ: Սպիտակած ետ եմ գառնում: Որոշել եմ տարին մի Մասիս անպայման նկարել: Տասը տարի յետոյ կ'ունենամ տասը նկար:

×

26 ՅՈՒՆԻՍԻ, 1980 Թ.

Վերջին մի քանի օրը, երբ մութն ընկնում է, մտածում եմ, հնարաւո՞ր է, որ ուժեղ կայծակ ճայթի, ցոլքը խփի Սրաբատին ու լեռը տեսանելի լինի:

×

2 ՅՈՒԼԻՍԻ, 1980 Թ.

Ուշադրութիւն դարձրէք ամսաթիւի վրայ՝ 2 Յուլիսի, 1980 Թ.:

Այսօր այցելեցի մատենադարանի տնօրէն Լեւոն Խաչիկեանին: Ուզում էի տեղեկանալ. Հայկական հին Զեռագրերի յիշատակարաններում կա՞ն Մասիսին վերաբերող տեղեկութիւններ:

- Չկան, - ասաց նա, - սակայն Մասիսի լանջին գտնուող Ակոռի վիւղի մասին յօդուած է հրապարակել Յակոբ Փափազեանը:

Բարձրացայ ձեռագրաց սրահ: Աչքերիս չեմ հաւատում, երբ հասնում եմ հետեւեալ տողերին. «1840 թուականին, Յուլիսի 2-ին, կործանուեց ու քնակիչներով հանդերձ թաղուեց, մնալով լաւայախառն տիղմի եւ Մասիսի հրաբխային, ցնցումներից պակուած լեռնաբեկորների փլուածքի տակ»:

140 տարի առաջ՝ հէնց ա՛յս օրը, Յուլիսի 2-ին: Զարմանալի զուգադիպութիւն էր նաեւ այն, որ այսօր առաւօտեան Մատենադարանի տնօրէնը կարդացել էր հայկական Երէօտէրի 1711 թուականին Ամստերտամում տպագրուած աշխատութիւնը՝ «Արամեան լեզուին դանճ» եւ հանդիպել դարձեալ Ակոռու վերաբերեալ մի տեղեկութեան:

«Ունիք զարմանալի եւ պատուական խազող, որ ուտելոյ եւ չիրա չինելոյ քանց չափն աւելի ա ... Դեռ կ'ասեն, թէ Մասիս սարի քովն մին այգեստան կայ, որ Արկուռի ա անունն, գինի ունի, որ ձէթի նման կու վառէ»:

Ի՞նչ է ժամանակը լեզուի ասպարէզում: Նոյան ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը Արկուռին կորցրել է ընդամէնը տառ ու կէս՝ գառնալով Ակոռի: Բայց հէնց Ակոռիի եւ առհասարակ մեր՝ հայկական լեռնաշխարհի գլխով ինչե՛ր են անցել:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին:

Չեմ հանդստանում: 140 տարի առաջ՝ այս օրը: Մայրամուտից կէս ժամ առաջ: Գնում եմ դիտելու: Ամպրոպային օր է: Արեւելքում կայծակ է ճայթում: Քաղաքն այնքան մեծ է, որ կենտրոնական մասը ծակծկուած է ծանրած ամպերով, իսկ փէշերը կապոյտ-կապոյտ են: Եւ հէնց 140 տարի առաջ էլ, երբ երկրի ընդերքը շատ տեղերում խաղաղ ննջում էր, Մեծ Լերան խորքը փոթորկւում ու եռում էր: Մեծ Վիհի խորքում ահաւոր դղրդիւն էր, խոռոչից սաստիկ քամի էր փչում եւ բերանն ընկած ամէն ինչ խառնում էր իրար:

Լերան կրծքից դժոխային ձայներ էին լսւում: Երկրաշարժից գետինը երերում էր, եւ մարդիկ երեանի վայր տապալւում էին. եւ լերան կրծքից պոկուած սառցաբեկորները ցած սահելով, բերում էին նաեւ տիղմ, քարբեկորներ, աւազ, ջրախառն հող եւ ուր որ է գետնաթաղ էր լինելու Ակոռի գիւղը ... Հովիւը՝ խե՛ղճ մարդ, որ կանգնել էր բլրի վրայ, ահա - ահա ականատես էր լինելու իր գիւղի թաղմանը ...:

(Շար. 13)

(Շար· Ա· էջէն)

թեան իր ձեռքն ունեցած բոլոր անդամները՝ Սարգիս Չէյթլեան, Կարօ Գոլանճեան եւ Յակոբ Պարսամեան»:

×

Կիրակի իրիկուն, ժամը 21-էն 21·15-ի միջեւ երեք ռումբեր պայթած են Պուրճ - Համուտ: Թիրախները եղած են· - Վազդէն եւ Վարուժ Ազա Սարգիսեանի վաճառատունը, Պինկօ-ի վեկաս կեդրոնը եւ վարսայարդար Յարութի խանութը: Երկուշաբթի, Փետրուար 3-ի Օրիան - Լը Ժուռ-ը կը գրէ թէ այս երեք ոճրափորձերուն ալ տէր եղած է այդ «Հ·Յ·Դ·- Յեղափոխական Շարժումը», հեռաձայնելով թերթին եւ ազգարարութիւն մըն ալ ըրած է «Դաշնակցութեան ծոցը պտնուղ զորձակալներուն»· աւելցնելով որ երեք ոճրափորձերը «զործակալներու բոյներու» դէմ էին: Ըսեր է (ի պատասխան, ան – չուշա, Հ·Յ·Դ·ի զեկոյցին) որ «Հայ դատնի բանակը - ԱՍԱԼԱՆ - ոչ մէկ կապ ունի պատժական մեր արարքներուն հետ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՌ «ո՛չ» ըսաւ Ժխոքարի հրաւէրին: Հանրապետութեան նախկին նախագահը Ռլերմոն - Ֆերան հրաւիրած էր Շիրաքն ու Պառը, որպէսզի ընդդիմութիւնը միութեան պատկեր մը պարզէ (գոնէ՝ երեւոյթները փրկելու համար···), բայց «երրորդ մարդը» մերժեց, արդարացնելով իր դիրքը այն տարակարծութիւններով, զոր ունի միւսներուն հետ, համակեցութեան շուրջ:

ՇԱՆ Չ'ԷԼԻԶԷի Քլարիճի վաճառատուներու կեդրոնին մէջ ռումբ մը պայթած է, երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21·30-ի շուրջ, յիշեցնելով կալրոի Լաֆայէթի եւ Փրէնթանի ոճրափորձերը: Եօթը հոգի վիրաւորուած են, չորսը՝ ծանրօրէն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ երկրէն արտաքսեց չորս խորհրդային դիւանագէտներ, լրտեսութեան մեղադրանքով: Փոխադարձաբար, Մոսկուա անմիջապէս չորս Ֆրանսացիներ արտաքսեց, որոնց 3-ը՝ վիճուորական կցորդ, մէկն ալ՝ առեւտրական:

ՊԻՑՐՈՒԹի հիւսիսը՝ Նիւ - Ժէյրզիի առեւտրական թաղամասին մէջ, կառք մը պայթած է, 9 մեռեալ եւ 6 վիրաւոր կայ: Այս արարքն ալ միջքրիստոնէական պայքարին հետեւանքը կը նկատուի:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

«Յառաջ»ի վաթսունամեակին առթիւ, Մարտիկ Տակառեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ՝ Տիկին Սաթենիկ Թիրէնկիւլեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ կը տօնախմբուի Սրբոց Վարդանանց ազգային տօնը մասնակցութեամբ Մարսէյլի Հայց· Եկեղեցւոյ հոգեւոր դասուն, վարչական անդամներուն, դպրոցական աշակերտներուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին:

Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԵՂԻՇԷ Ա· ՔՀՆԾ· ՓԱՆՈՍԵԱՆ

եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ· ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա·

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուան տօնին առթիւ եւ ապա Հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց Զօրավարաց եւ Համօրէն Նահատակաց ազգիս Հայոց:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ Է

Ցորեկշաբթի, Շաբաթ եւ Կիրակի ժամը 14-էն 19:

Գրադարանի հերթապահութիւն· - Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 9-ին, կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ Աբեմեան Երջանկայիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան 2-րդ տարելիցին առթիւ:

Պատարագ, ժամը՝ 9·45-ին:

Հոգեհանգիստ, ժամը՝ 11·15-ին:

CENTRE SOCIAL PROTESTANT
- VALENCE -
(97, rue Faventine)

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«*Le Mouvement Evangélique Arménien des Origines à nos Jours*».

Vendredi 7 Février à 20 heures 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. . 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Figonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél.: 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)
Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.
(*payable à l'avance*)

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION et d'INFORMATIONS ARMENIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE «ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du *MERCREDI* 19 *FEVRIER*
au *DIMANCHE* 23 *FEVRIER inclus*
de 10 *heures à* 19 *heures*
à
EXPOLANGUES
Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e
Soirée d'inauguration *Mardi* 18 *Février*
de 18 *heures* 30 *à* 21 *heures*
et nocturne Jeudi 20 *Février*
jusqu'à 21 *heures*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զարուհի Տէմիրեան իր չատ սիրելի ամուսնոյն՝ Տիգրան Տէմիրեանի (Տէմիրճիպաշեան) մահուան քառասունքին ի յիշատակ կը նուիրէ 500 Ֆ· Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 500 Ֆ· Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, 500 Ֆ· Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆրանք «Յառաջ»ին:

×

ՏԷՍԻՆ· - Տէր եւ Տիկին Յովհ· Հարճեանեան իրենց հարսին՝ Ազգայնոյշ Հաբէեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

CALENDRIER 1986
- CEDIA -
Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...
Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆ

ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին· 451 թուականին:-

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա·

ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՑՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ս· Յոգեհոգւոյ Վարժանանց Ճիւղակոչուի Վարդանանց Ճիւղակը կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՅՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան յանձնուի, որ· - «Պետական տօնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, ... չակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայել իրենց գրադրամներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար»:

×

ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

×

ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի մէջ, Փետրուար 7, ժամը ճիշդ 21-ին:

Բանախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Գեղարուեստական բաժին:

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

DEPART	RETOUR	DUREE
28 MARS	06 AVRIL	10 JOURS
18 AVRIL	02 MAI	15 JOURS
08 MAI	19 MAI	12 JOURS
23 MAI	06 JUIN	15 JOURS
27 JUIN	11 JUILLET	15 JOURS
11 JUILLET	25 JUILLET	15 JOURS
01 AOUT	15 AOUT	15 JOURS
15 AOUT	29 AOUT	15 JOURS
29 AOUT	12 SEPTEMBRE	15 JOURS
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE	15 JOURS
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE	15 JOURS
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE	15 JOURS
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87	15 JOURS

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN
A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · AFS

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6

JEUDI
6 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.155 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.155

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԽԱՐԱՅՐԸ ԿԸ ԹԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

—×—

Հոն՝ Ափարայրի դաշտին վրայ, Տղմուտի տիւերուն, Հայաստանի կուրծքը, դարեր - դարեր առաջ, մեր նախնիքը՝ աշխարհական եւ եկեղեցական դասերով, փափկասուն տիկիններու խիտ - խիտ չարքերով, Ծաչի եւ Սուրբ Խորհուրդին մէջ, իրենց Հայու հզօր կամքով վահանուած կանգնեցան Պարսից բանակին դէմ: Կանգնեցան՝ խրոխտ, կանգնեցան՝ անվեհեր: Մեծեցին տարկացումն ու դաւանափոխութիւնը: Մղեցին քաջերու անհաւասար կռիւ: Դիմեցին պիտակից նահատակութեան: Եւ, եթէ 451 Յունիս 2-ի օրը պարտուեցան, պարտութիւնը տեւեց միայն մէկ օր: Հայկական ոգին եւ ոգեկանութիւնը զօրացան, փայլատակեցին ու յաղթանակեցին:

Ազգերու կեանքին մէջ, տեղի կ'ունենան բազմաթիւ վերիվայրումներ, յաղթանակի կամ պարտութեան ճակատամարտներ, բայց պատմութիւնը կ'արձանագրէ միայն անոնք, որոնք զէնքի ու զբահի, բռնութեան ու տիրակալութեան փառասիրութիւններէն անդին տարբեր իմաստ մը ունին: Եւ այսպէս, Վարդանանց պատերազմը եղաւ մեր ազգային նկարագրին, մեր էութեան ամէնէն հարազատ պոռթկումը:

Դարերու խորերէն Վարդանանք կուգան իրենց վճռական արարքով վերազանցութիւնը հոգեկան արժէքներուն: Եւ հայ ժողովուրդը իր դոյութեան սպառնացող ու ողբերգական օրերուն կառչեցաւ նախնիքներէն ժառանգութիւն մնացած հայրենի սրբութիւններուն: Լիայոյս սպասեց բարի օրերուն: Պատմութեան ամէն մէկ անկիւնաղարձին Վարդանանց յիշատակը որպէս ծիածան մը յոյսի լուսաւորեց հորիզոնը ու ներշնչեց նորանոր կորով:

Այսպէս, ժողովուրդի մը համար որ իր կեանքով արմատախիլ է, եւ ցրուած զանազան ցամաքամասերու վրայ, ժողովուրդի մը համար որ ինքնութեան, դոյութեան պայքար ունի, ամէն օր Ափարայր մըն է: Ամէն օր պայքար մըն է որ պէտք է չարունակուի առանց ընդհատումի եւ բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ափարայրը չէ վերջացած: Կը չարունակուի: Պիտի չարունակուի: Պիտի չարունակուի այնքան ատեն որ Հայը չէ դրծած տէրը իր ճակատագրին: Ամէն Հայ պէտք է դառնայ մէկ - մէկ զինուոր Ափարայրի: Ըլլայ պիտակից եւ գործօն դէրակատար ազգային կեանքին մէջ: Սատարէ հաւաքական գործի իրականացման: Վարդանանք մեզի սորվեցուցին սիրել եւ զոհաբերուիլ վաղուան համար: Նարունակենք այդ վաղուան պայքարը, միշտ նոյն սիրով, նոյն զոհաբերութեան ոգիով եւ յանուն մէկ ապագայի:

Այսօր, յաղթանակի այս մեծ տօնին, ամէն Հայ իր սրտին ու հոգիէն ներս թող կանթեղէ մեր ժողովուրդի յոյսերուն եւ երազներուն մոմը որպէսզի բռնկի եւ միշտ բռնկուն մնայ Վարդանանց ոգին, որ սկսաւ դարեր առաջ եւ կը չարունակուի այսօր եւս:

Կ. Ց.

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝

Մ. Վ. Մ. Կ. Ի (CICAM) ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. ՎԱՀԷ ՃԱՃՄԱՏԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Հ· - Ի՞նչ եղաւ ձեր դիրքը բուն պարտատէրերուն, դրամատուներուն հանդէպ:

Վ· Ճ·— *Անգամ մը որ պիտցանք թէ պարտքերը ուրկէ, ինչպէս առաջ եկած են եւ որոնք՝ ապօրինի, բոլոր պարտատէրերուն հետ կապ հաստատեցինք, առաջինը ըլլալով, անշուշտ, դրամատուները՝ որոնք կը պահանջէին հսկայական գումարներ: Երբ դրամատուներու տնօրէններուն հետ ժողովի նստանք...*

Հ· - Կրնա՞ք այդ հանդիպումին մասին աւելի երկար խօսիլ:

Վ· Ճ·— *Անշուշտ: Ժողովը տեղի ունեցաւ չուրջ մէկ տարի առաջ: Իրապէս որ ժխտական էր մեզի հանդէպ իրենց մօտեցումը: Ոչ մէկ ձեւով ուզեցին զիջիլ, հակառակ օրէնքի դէմ գործած կարգ մը սխալներու՝ զորս յիշեցուցինք իրենց· - երեւակայեցէք, դրեթէ տակ առած էին կարգ մը կարեւածներ, ինչպէս, օրինակ Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարանին պատկանող որոշ հողեր եւ չէնքեր որոնք, հիմնադիր - բարերարներուն կտակով իսկ ղեր կը մնան որեւէ տեսակի գրաւ: Դրամատուներու այս անզիջող եւ մերժողական դիրքէն ետք, Իտալիոյ մէջ բոնած մեր փաստաբաններուն միջոցով նոր թղթածրարներ պատրաստեցինք եւ սկսանք, անոնց միջոցով, չարունակել սկսուած բանակցութիւնները: Հոս, զլխաւոր ազդակ մը ներկայացաւ նաեւ այլեւս ոչինչ չծախերու եւ չվճարելու մեր որոշումը: Այնպէս որ, մօտ տարի մը տեւող բանակցութիւններէ ետք ի վերջոյ յաջողեցանք - եւ յատուկ հաղորդագրութեամբ Սիւիւտքի Հայութեան յայտնեցինք, - մեր ամբողջական պարտքը իջեցնել 32 միլիառ լիրէն ութ ու կէս միլիառի, այսինքն՝ չուրջ 17·5 միլիոն տոլարէն 5·5 միլիոն տոլարի: Կրկնենք նաեւ թէ այս արդիւնքին յանգեցանք առանց որեւէ թիզ մը հող, ինչէ կամ արուեստի գործ ծախելու:*

Հ·— Ներեցէք որ ընդմիջեմ ձեզ կարեւոր հարցումով մը: Միաբանութեան տուած երաշխաւորութեամբը արդեօ՞ք վտանգուած էր նաեւ Ս· Ղազար կղզին՝ մշակութային իր արժէքներով, գրադրանով, ձեռագիրներով եւայլն:

Վ· Ճ· *Այո: Հարիւրէն հարիւրով: Ոռովհետեւ բոլոր ինչքերը — դրամարան, ձեռագիրը, նկար, ինչ որ կայ Ս· Ղազարի մէջ — դրաւի դրուած էին· ատոնցմէ մաս մը նոյնիսկ փականքի տակ էին:*

Հ·— ՍԻՒԱՄ, ուրեմն, դրամատուներուն եւ այլ պարտատէրերուն 5,5 միլիոն տոլար վճարելու պարագային Միաբանութիւնը մնացեալ իր բոլոր կալուածներով, գոյքերով թէ մշակութային առարկաներով — ձեռագիր, նկար եւայլն - վերջնապէս կ'ազատի: Պա՞րզ է: *Այո, ամէն ինչ փրկուած է՝ եթէ 5,5 միլիոն տոլարը հաւաքուի եւ ատենին վճարուի:*

Հ·— Ինչպէ՞ս կը յուսաք որ Հայ ժողովուրդը գիտակցի այս վտանգին եւ ի՞նչ կը յուսաք իրմէ՝ այսքան կարճ ժամանակի մէջ:

Վ· Ճ·— *Վստահ ենք թէ հայ ժողովուրդը պիտակից է արդէն կացութեան: Ժամանակին կարճութեան պատճառով սահմանափակ, անհրաժեշտ է հարցը արծարծել, վերարծարծել: Այդ ուղղութեամբ վրստահութիւն ունինք հայ մամուլին վրայ որպէսզի լուսարձոյնս կատարէ իր դերը՝ օրը օրին յիշեցնելով, վերյիշեցնելով· անդրադառնայ Ս· Ղազարի անցեալին կատարած եւ այսօր եւս կատարելիք մշակութային — բարոյական դերին, եւ մանաւանդ —հեռու մտքէ—, անհրաժեշտ գումարը օրին չհարենալ վճարելու պարագային զայն վերջնապէս կորսնցնելու աւտուր վտանգի մասին:*

Հ·— Այո, հասկնալի է: Անհրաժեշտ է 6 ամսուան մէջ հաւաքել այդ գումարը··· Ձեր կոմիտէն, ինչպէս ըսիք, երկու տարիէ ի վեր գործի լծուած է: Ինչո՞ւ հարկ եղաւ սպասել մինչեւ օրս՝ սկսելու համար համահայկական այս հանգանակութեան:

Վ· Ճ·— *Այո, չատերուն կողմէ քննադատուեցանք: Յատկապէս մամուլը հարց տուաւ թէ ինչու չէինք սկսեր դրամ հաւաքելու: Այս ուղղութեամբ կ'ուզեմ երկու կարեւոր կէտ չեչտել: Նախ եւ առաջ, դրամ հաւաքելու պարագային, կոմիտէս պարտաւոր էր հաշիւ տալու հայ ժողովուրդին: Ուրեմն ինչպէ՞ս, ի՞նչ իրաւունքով սկսէինք հանդանակութեան, առանց պիտանալու, նախ, թէ ինչ էր պարտքը, եւ ապա՝ թէ ինչի՞ պիտի ծառայէր հաւաքուած գումարը: Երկրորդ, երբ, ինչպէս ըսինք, ամիսներ շարունակ վէճի մէջ էինք պարտատէրերուն հետ ու կը մերժէինք վճարել՝ առարկելով թէ Միաբանութիւնը ի վիճակի չէ նման գումարներ հայթայթելու, եւ որով՝ անհրաժեշտ է զեղչել, առաւելագոյն թեթեւցնել պարտքերը, —անշուշտ թէ չէինք կրնար, իրաւունք չունէինք նոյն առեն հանգանակութիւն կատարելու: Նման պարագայի մը պարտատէրերուն բնական միտումը պիտի ըլլար չզիջիլ եւ սպասել մինչեւ դրամի տակ պահելով կալուած եւ ամէն ինչ՝ որպէսզի հայ ժողովուրդը դրամ հաւաքէ եւ վճարէ լման գումարը՝ չուրջ 20 միլիոն տոլար:*

Հ·— Հիմա՞···

Վ· Ճ·— *Հիմա որ պիտակից ենք մեր պարտքին, երբ դրամատուներուն հետ ստորագրած ենք արդէն եւ պիտենք թէ ինչի՞ պիտի ծառայէ հաւաքուած գումարը, մեր, եւ ամէնուս գործը պիտի ըլլայ այլեւս լծուիլ համահայկական այդ հանդանակութեան: Այս ուղղութեամբ արդէն իսկ գործի անցած ենք: Կոմիտէս երկու անդամներ վերջերս ճամբորդեցին՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ հանգանակիչ յանձնախումբերու կազմութիւնը ու - սումնասիրելու եւ կարգ մը մեծահարուստ եւ բարեբար հայ անհատներու հետ այդ ուղղութեամբ խորհրդակցելու համար: Անոնցմէ մէկն էր Պրն· Ալեք Մանուկեան, որ համահայկական այս հանդանակութիւնը անձամբ՝ առաջինը բացաւ՝ 300·000 տոլարի նուիրատուութեամբ մը, — որուն, առիթէն օգտուելով, կրկին կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները:*

Հ· - Կը հաւատա՞ք թէ հայ ժողովուրդը վեց ամսուան մէջ պիտի կարենայ այդ գումարը գոյացնել:

Վ· Ճ·— *Անձնապէս ոչ միայն կը հաւատամ, այլեւ սկսած եմ փաստերը ունենալ, որովհետեւ զանազան երկիրներու եւ քաղաքներու մէջ տակաւին հանգանակիչ յանձնախումբեր չկազմուած՝ արդէն իսկ սկսան տեղալ ինքնարուխ նուիրատուութիւններ: ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՈՒՍԵՐՈՒՆ ԱՌԻՆՔ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ ԼՈՒՌ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՅՈՑՑ ՏՈՒԱՒ ԹԷ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՐԴԻՒՆՔ ՄԸ ՉԵՆՔ ԲԵՐԻՆՔ: ՀԻՄԱ, ԱՅԴ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՈՒՍԵՐԷՆ ԿԱՆՑՆԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՎՐԱՅ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԻՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵՐԷ՝ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԱՐԱՒՈՐ ԱՅՑ ՀԱՅԱՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ:* Կը հաւատանք *հայ ժողովուրդի ազգային արժանապատուութեան եւ առատաձեռնութեան, կը հաւատանք —եւ պէտք ունինք— ունեւորին նուիրատուութեան, բայց կը հաւատանք, մանաւանդ, աղքատին անգնահատելի լումային: Ս· Ղազարը պիտի փրկենք ամէնքս միասին:*

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ
ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

—×—

Իրանեան բանակին մէջ զինուորական ծառայութեան չրջանը անցընող հարիւրաւոր հայ երիտասարդներէն մէկն ալ ինկած է Իրան - Իրաք պատերազմի ճակատին վրայ: 20-ամեայ Հենրիկ Յովսէփեան, որ մաս կը կազմէր Խորասանի 77-րդ զօրաբաժնի չոկատներէն մէկուն, նահատակուած է Յունուար 22-ին՝ Հովէյզէ ռազմաճակատին վրայ: Յաճախած էր Թեհրանի «Թունեան» եւ «Նայիրի» դպրոցները եւ 1985 Յունուար 8-ին մտած զինուորական ծառայութեան մէկ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ կեդրոնը նոր ոճրափորձ մը կատարուեցաւ երեքշաբթի իրիկուն, երեք թեթեւ վիրաւորներ պատճառելով: Սէն - Միշէլ հրապարակի ժիպէր - ժէօն գրատան ներքնայարկն է որ ռումբ մը պայթած է, ժամը 19·30-ին: Նախորդ օրն ալ Քլարիճի առեւտրական կեդրոնէն զատ, ռումբ մըն ալ դրուած էր Էյֆէլ աշտարակի 3-րդ յարկը: Իարեբախտաբար դիպուածով գտնուած ու խածատուած էր:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ պաշտօնապէս տեղեկացուցած է Թուրքիոյ, թէ փետրուարի ընթացքին երկու կաբեւոր

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐՆԱՏԱՆԷ

Ձմեռը դունաղրկել ու գորշացրել է աշնան պայծառ գոյները եւ այդ գորշութեան մէջ պահանջը հանդիպելու ինչոր լուսաւոր, ջերմ երեւոյթի՝ աւելի ըզդալի է դառնում: Իսկ Երեւանում քիչ չեն այնպիսի վայրերը, ուր այցելելուց յետոյ աւելանում է հոգուդ լոյսը եւ աշխարհն աւելի պայծառ է թւում: Այդ վայրերից մէկը, առաջիններից մէկը Յովհաննէս Թումանեանի թանգարանն է, որ այս օրերին աւելի մարդաշատ ու աշխոյժ է դարձել: Մարդիկ գիտեն, որ այստեղ վերջերս իր նախկին տեսքով ու կահաւորութեամբ վերականգնուել է Թումանեանի Թիֆլիսեան այն բնակարանը, որ «Վերնատուն» անուն էր կրում, այն բնակարանը, որ անցեալ դարի վերջերին եւ այս դարի սկիզբներին դարձել էր դեռեւս Ջահել, յետագայում հայ մշակոյթի դասականներ դարձած գրողների հաւաքատեղին:

... Մանր, բազալտակուռ աստիճանները տանում են վեր՝ դէպի կամաւոր պետիկ վինուէթինը՝ Թումանեանի Թանգարան, դէպի նշանաւոր Վերնատուն: Ուրեմն կարելի է երեւակայել, թէ հիւրը ես գնում ամենայն Հայոց մեծ բանաստեղծին, որը երբէ՛ք բացակայ չի եղել մեզանից, քանի որ նրա անծայր բարութիւնն ու խմաստութիւնը ուղեկից են դարձել մեզ ամենասկզբից ու մշտապէս կը քայլեն մեզ հետ:

Խաղաղ, յարմարավէտ սենեակ է Վերնատունը, պարզ կահաւորութեամբ, պատերին մեծ ու փոքր լուսանկարներ են, գրադարակներին արուեստի գործեր են, կիսանդրիներ եւ գրքե՛ր, գրքեր...:

Ես զանգաղ դիտում եմ այդ նուիրական իրերը, փորձում եմ մտովի վերականգնել այն մթնոլորտը, որ տիրել է տարիներ առաջ, երբ առօրեական գործ ու հոգսից յետոյ այստեղ հաւաքուել են մեր գրականութեան եւ մշակոյթի մեծերը, հաւաքուել են զրուցելու, մտքեր փոխանակելու, թարմաձայն կարդալու եւ քննարկելու համաշխարհային գրականութեան գլուխ - գործոցները, սեփական ստեղծագործութիւնները, խօսելու ապրի հոգսերից ու ապագայից, երգելու, նաեւ միասին ճաշելու:

«Անմոռանալի զեղեցիկ ժամեր ենք անցկացրել «Վերնատունը», իմաստաւորուած, բովանդակալից, ներշնչող պահեր», - կարօտով գրել է տարիներ անց վերնատունեցիներից մէկը՝ Աւետիք Իսահակեանը:

Նրանք Վերնատան այցելուները, հիմնականում վեցն էին. տանտէրը՝ Յովհաննէս Թումանեանը, Ղազարոս Աղայեանը, Լեւոն Շանթը, Նիկոլ Աղբալեանը, Աւետիք Իսահակեանը եւ Դերենիկ Դեմիրճեանը: Հէնց է այսպէս թուարկել, սակայն եթէ փորձենք առանձին - առանձին արտասանել նրանցից լուրաքանչիւրի անունը եւ մեր առջեւ պատկերացնել հայ մշակոյթի զանճարանում նրանց թողած հսկայական ժառանգութիւնը, մի տեսակ զժուար է դառնում երեւակայելը, որ հնարաւոր է եղել այդպիսի երջանիկ միաւորումը:

Վերնատան պատերին խնամքով փակցուած լուսանկարները տանտիրոջ եւ միւս անդամների սիրելիներն են՝ կեանքում, գրականութեան մէջ, արուեստում: Դիմացի պատի ամենակենդրոնում խուռնացած մի լուսանկար կայ. Տէր - Թադէոսն է՝ Յովհաննէս Թումանեանի հայրը: «Ամենալաւ եւ ամենամեծ բանը, որ ես ունեցել եմ կեանքում, այդ եղել է իմ հայրը: Նա ազնիւ մարդ էր եւ ազնուական՝ բառի բովանդակ մտքով: Զարմանից մարդասէր ու առատաձեռն էր, առակախօս ու գուարճաբան, սակայն ունէր մի խոր լրջութիւն», - գրել է Թումանեանը ինքնակենսագրութիւնում: Այստեղ են Շէքսպիրի, Տանթէի, Շիլլերի, Պայրընի, Կէօթէի, Ռաֆֆու, Պետրոս Ադամեանի, Սիբանոյշի լուսանկարները ու կիսանդրիները: Այո, բանաստեղծը սիրել է մշտապէս զգալ նրանց ներկայութիւնը, չափանիշ է ունեցել կեանքում եւ արուեստում, ուժով զաստիարակուել ու իմաստնացել է: Եւ զա այսօր նորից մեզ յուշում է, որ պարտաւոր ենք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵՒԸ

Համոզուած ընկերվարական մըն էր: Զարգացած, շատ կարգացած կին մը, որ պեղարուեստի նկատմամբ նուրբ ճաշակով օժտուած ըլլալով, քաղաքին մէջ դրեթէ ո՛չ թատրոն կը փախցնէր, ոչ ալ չարժանըկարի լաւ ժապաւէն մը: Միայն թէ կ'ատէր դրամն ու դրամատէրը: Հարուստներու նկատմամբ հակակրանք ունէր եւ ինչ ալ ընէիր, չէիր կրնար զինքը համոզել, որ հարուստներու, դրամատէրներու մէջէն ալ լաւ ու ընկերասէր մարդիկ շատ կային:

×

Մօտ տասը օր առաջ, երբ լուր տարածուեցաւ թէ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած էր մէկ միլիառ ոսկի մեծադոյն պարգեւով ազգային վիճակահանութիւն մը, ան եւ իր երկու բարեկամուհիները, կատակով, սկսան իրարու հետ չաղակրատել, թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ մէկ միլիառի այդ անհաւնութեան պարտէզը իրենց ելլէր:

Հաճոյքով հետեւեցայ իրենց խօսակցութեան, որ թէեւ ամբողջովին կ'ընթանար զուարճալի ու սրամտութիւններով լեցուն կատակի մը ձեւին մէջ, որ սակայն անպայման իրականութեան ու լրջութեան անխուսափելի տարրեր ալ պարունակէր իր մէջ:

Բանական մը այսպէս կամ այնպէս վիճելէ վերջ, երեք բարեկամուհիներ այն համոզումին յանգեցան որ լաւագոյն լուծումն էր մեծ պարգեւին մէկ մասովը -Օ՛, շատ պզտիկ մէկ մասովը - փարթամ յարկարաժին մը գնել եւ մնացեալ գումարով ալ խնայտղական հաշիւ մը բանալ դրամատան մը մէջ եւ ամէն ամիս գանձել անոր տոկոսը: Այս կէտին վրայ համաձայնութիւն գոյացնելէ վերջ սկսան թուել թէ ի՞նչեր կրնային ընել ամէն ամիս այդ տոկոսով:

Աստուած իմ, ինչեր կարելի չէր ընել որ: Թուեցին, թուեցին, թուեցին: Թափ

դաստիարակուել Թումանեանով, այն անհատականութեամբ, որը ինչքան պայծառ ու լուսաւոր էր կեանքում եւ գրականութեան մէջ, նոյնքան էլ ունէր անչափելի «խոր մի լրջութիւն» կեանքում ու գրականութեան մէջ: «Թովիչ յատկութիւն ունէր Թումանեանը, - յիշելով Վերնատան երեկոները, գրում է Դերենիկ Դեմիրճեանը: - Արդէն նրան տեսնելիս զահլիճի մէջտեղ կամ առանձնասենեակի թիկնաթոռին, կամ սեղանատան սեղանի գլխին նստած՝ ներս մտնող հիւրը զգում էր, որ սենեակը լիքն է: Թումանեանը լցնում էր բնակարանը, մարդկանց հաւաքոյթը: Նրա գահլիճը «մէջլիս» էր: Իսկ այդքան հիւրերի բազմութիւնը, յաճախութիւնը, հազար ու մի առիթներով գնալ - գալը, այդ հոգեկրոյթները, աշխոյժը նրա տունը դարձրել էին վանք, ուխտատեղութիւն, շարունակական, յարատեւ տեսակցութիւնների վայր»:

Այստեղ անցկացրած երեկոները սիրով ու կարօտով է յիշում նաեւ Լեւոն Շանթը Թումանեանին զրած նամակներում: Այո, Վերնատունը անբաժանելիօրէն կապուած է հայ գրականութեան պատմութեանը, նրա ամենապայծառ էջերից մէկն է, եւ ինչ հրաշալի է, որ այն այսօր վերականգնուել է այստեղ՝ Երեւանի կենդրոնում, մեծ բանաստեղծի անունը կրող փողոցի բարձունքին ու դարձեալ ամէն մարդ կարող է ցանկացած պահին հիւր լինել այս տանը:

... Դրսում սկսում է ձմեռային պաղ երեկոն ու գոյները աւելի էին գորշանում: Ես դուրս եմ գալիս Վերնատնից, այդ պատութեան ու գորշութեան մէջ տարբերուածելու այն լոյսն ու ջերմութիւնը, որ պարգեւել էին մեծ բանաստեղծն ու Վերնատունը՝ այդ «չարունակական, յարատեւ» ոսնախմբութիւնը...:

ՍԼԻՔԱՆՈՒՀԻ ԳԵՂԱՄԵԱՆ

«Le sel de la vengeance»

James T. Hashian

Editions STOCK

Յունուար 24-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Տարօն սրահին մէջ, յայտնի մատուռրական, մանկագէտ երրորդ աշխարհի քաղաքական, յեղափոխական, մըշակութային, ազատագրական հարցերուն, հիմնադիրներէն փոքրամանուԹիւններու իրաւունքներուն խմբակցութեան, քալ ծանօթ միջազգային ահաբեկ-

---

տուին իրենց երեւակայութեան եւ յիշէ ցին աշխարհի բոլոր այն հանգոյքներն ու վայելքները, որոնց կրնային տիրանալ, հանդիստ ու ձոխ կեանքի մը առընթեր:

- Տարին վեց ամիս կը ճամբորդեմ, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը:

- Ամէնէն սուղնոց զոհարեղէնները կը գնեմ, կ'ըսէր միւսը:

- Ամէն գիշեր թատրոն, երաժշտահանդէս, չարժանկար...: Ամէնէն լաւ կարասիները կ'առնեմ, ոքանչելի գրադարան մը կը չինեմ...: Նկարչական պատառնեբու հաւաքածոյ մը կը կազմեմ...:

Կը թուէին այս բոլորը, յետոյ հաչիւ - ներ կ'ընէին ու կ'անդրադառնային որ հսկայ գրամագլուխին միայն տոկոսն անգամ շատ կուգար բոլոր այդ ծախսեբուն համար եւ միշտ ալ գրամ կ'աւելնար:

- Հաճելի չէ, բայց վերջապէս անոնցմէ մէկը: Այսքան հարստութիւնը հաճելի չէ: Երբ կ'ունենաս գրամը, որ քեզի շատ կուգայ եւ որով ինչ ընելիդ չես գիտնար, կեանքը իր համը կը կորսնցնէ:

Կատակը հետզհետէ իր տեղը թողուց լրջութեան ու դառն խորհրդածութիւններու: Իրաւունք ունէին, աշխարհի բոլոր հաճոյքներն անգամ թերեւս չուտով պիտի դադրէին հաճոյք դառնալէ, եթէ կարենայինք զանոնք վայելել տեւաբար, առանց որեւէ նիւթական դժուարութեան եւ ամէնէն հանդստաւէտ պայմաններու մէջ: Դրամը պիտի կուտակուէր գիշեր - ցերեկ ձանձրոյթ պատճառելու աստիճան անիմաստ դառնալով, եւ այդ հսկայ հարստութեան տէրը ամէն առաւօտ յօրանջելով հարց պիտի տար ինքն իրեն, թէ ի՞նչպիսի նոր զուարճութիւն մը պէտք էր գտնէր, ինչպիսի միջոցներով նոր գըրամներ պէտք էր ծախսէր գալիք ժամերու ընթացքին:

Բոլոր այս հոգեբանական կէտերը վերլուծումի ենթարկուեցան մէ առ մէ եւ ի վերջոյ, դարձեալ կատակով, ընկերվարական գաղափարներու տէր բարեկամուհիս ըսաւ հանդիստաւոր չեչտով.

- Ո՛չ: Ես պիտի չուզէի այսպիսի անիմաստ հարստութեան մը տիրանալ: Անիմաստ ու անեզրափակ հարստութիւն մըն է ատիկա:

Ժպտեցայ, պահ մը նայեցայ անոր աչքերուն մէջ եւ յետոյ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ այդ տոկոսին աւելցած մէկ մասն ալ չես բաժներ աղքատներու:

Յանկարծ լռութիւն մը տիրեց: Բարեկամուհիս չուարած էր: Ինդագ կրկին: Խորհեցաւ: Բաւական առեն ոչինչ պատասխանեց: Յետոյ գլուխը չարժեց:

- Ճիշդ է, ըսաւ, աղքատները մոռցանք: Աղքատներուն բաժին չհանեցինք:

Խօսակցութիւնը չարունակուեցաւ հետզհետէ սահելով դէպի ուրիշ պետին - ներ: Այլեւս մոռցած էինք վիճակահանութիւնն ու անոր թելադրած երազանքը, եւ կը խօսէինք լուրջ խնդիրներու մասին: Բայց պարբերաբար ակնարկս կը հանդիպէր ընկերվարական բարեկամուհիս ակնարկներուն եւ ինծի ակնյայտ կը թուէր որ, այդ իրաքանչիւր հանդիպումին, ան ինծի ամօթիածօրէն կը հարցնէր.

- Իրա՞ւ, ինչո՞ւ մոռցանք աղքատները:

Ռ. Հ.

չութեան եւ կեղիլլայի հարցերուն, հրպարակագիրը, դասախօս Ֆրանսական օտար, յատկապէս ամէրիկեան համալսարաններու մէջ՝ Փեռար Շալեան նկայացուց եւ ձօնագրեց իր նախաձեռնութեամբ հրատարակուած նոր վէպ ալ եղ տը լա վանճանս, թարգմանուած անգլերէնէ: Վէպին հերոսն է ամերիկահայ մը, նախկին բարձր պաշտօնեայ Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Գործոց նախարարութեան մէջ՝ ձեյմս Հաշեան:

Գոյժ հետաքրքրական եւ կենդանի վիպակ մը: Տեսակ մը ուեսթերն: Գործողութիւնը, որ կը սկսի 1915 - 1916 տարիներուն կ'ունենայ Փոքր - Ասիոյ բարձրանդակներէն մինչեւ Ամերիկա: Երիտասարդ հայ մըն է, Մամիկոն, որ կը տառապի, կը հալածէ, մէկ գամաքան ուշն միւսը, իր ընտանիքին գահիճը: կիրքով եւ յուզումներով լեցուն ճամբորդութիւն մը, փոթորկալից եւ տաղնապալից, ուր չեն պակսիր նաեւ անակնկալներ: Ամէն ինչ կը վերջանայ արեան մէջ: Հեղինակը ջարդերու ներկայացման մէջ կը նկարագրէ արհաւիր եւ սարսափեցուցիչ տեսարաններ, յաճախ անասնական, սոսկալի, ցոյց տալով ջարդարարներու բարբարոսութեան աստիճանը: Հետաքրքիր բիրտ պատմուածք մը, սակայն պատմուածք մը որ կ'երթայ դէպի լաւ տեսութիւն: Հակառակ արիւնին, որ դուխիւն մը չէ: Հոգեբանական վէպ մը է ուր կայ նպատակ մը: Ընթերցումը չհեշտ է:

Փեռար Շալեան խօսեցաւ վերջին տարիներու ընթացքին արձանագրուած յոյզողութիւններուն մասին ցեղասպանութիւնը ճանչցնելու մեր ճիգերուն մէջ եւ յատկապէս Ժողովուրդներու Միացեալ Դատարանի վճիռը, ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբի արձանագրութիւնը, Նախագահ Միթերանի յայտարարութիւնը Վիէն քաղաքի մէջ որակելց նոյնքան յաղթանակներ: Այդ յաղթանակները դիւրին չեն, ասելու դասախօսը, որովհետեւ Պետութիւն չկայ: Նոյնիսկ եթէ Պետութիւնները պիտի 1915-ին տեղի ունեցաւ ցեղասպանութիւնը մը, չեն ուզեր Թուրքիոյ դէմ դիրք ընդել: Կարդ մը երկիրներու մէջեւ համակրութիւնն է որ կը բանի, ինչպէս՝ մահմետական երկիրները, Աւստրահայոց երկիրները: Դաշնակցային - Գերմանիան, Միացեալ - Նահանգները չեզոքութենէն աւելի բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց կուտան Թուրքիոյ նկատմամբ: Թուրքիան մէկ պահանջ ունի. Պետութիւնները լուռն: Փեռար Շալեան խօսեցաւ թէ ՄԱԿ-ի քաղաքական ժողովին մէջ Պետութիւնները Թուրքիոյ դէմ պիտի չքուէարկեն, հետեւաբար որպէս փոքրամասնութիւն անհրաժեշտ է որ մենք միշտ գործօն, եւ երբեք չլքենք հրապարակը: Ահաբեկչական գործողութիւններ բացատրական արարքներ դարձած են միայն, ըսաւ դասախօսը, հիմնականը մնում կութիւնն է, որ նաեւ քաղաքականութիւն է: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան քառասուն հրապարակութիւններ, յատկապէս պատմական բնոյթ ներկայացնող, բայց նաեւ վէպեր ու թարգմանական գործեր լոյս տեսած Ֆրանսերէնով: Անհրաժեշտ է թափանցել հրատարակչական տուներէն ներս: Գիրքը վաճառքի ապրանք մըն է: Հայերը պէտք է դիտակցին այս իրականութեան եւ կարդան: Կարդան ու գիրք գնեն, երբ կ'ուզեն որ հրատարակիչները ընթանան հայկական նիւթերու հրատարակութեան: Ահա քաղաքական արարք մը:

Փեռար Շալեան յատարերեց որ յառաջիկայ ամիսներուն լոյս պիտի տեսնեն երեք նոր գիրքեր: Փետրուարին, կոստաս Զարեանի՝ «Նաւը լերան վրայ» հատորին թարգմանութիւնը Ֆրանսերէն: Ապրիլին, «Հայկական ցեղասպանութեան դիւանները» գերմանական արխիւներէն առնուած որոնք հաւաքուած են 1919-ին Լեփսիւսի կողմէ: Հետեւաբար հիմնական փաստաթուղթ մը հայկական ցեղասպանութեան վրայ: Իսկ Սեպտեմբերին «Նէմէսիս գործողութիւն» հատորը որ կը պատմէ Սողոմոն Թէհլիրեանէ, Ա. Շիրակեանի, Թորլաքեանի եւ այլ հայ ահաբեկիչներու արարքները:

Փեռար Շալեանի հետաքրքրական ելոյթէն, իրաւես խօսքերէն յետոյ եղան հարցումներ ընդհանրապէս հայկական հարցը հետաքրքրող քաղաքական եւ մշակութային նիւթերու շուրջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ՀԱՎԱՔՎԱԾ ՍԻՐՏ

ԱՐՁԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ծանր ու թեթև

Ծանր ատամ կոտրած կատաղի գայլին մոտ գնալը։ Ս. Ծ.

Ծանր է ծերունի հոգևորականի ձեռքը, որ ուզում է օրհնել, բայց չի կարողանում, որովհետև ձեռքը դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ոտքը, որ ուզում է ոտքի կանգնել, բայց չի կարողանում, որովհետև ոտքը դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի գլուխը, որ ուզում է գլխարկ դնել, բայց չի կարողանում, որովհետև գլխարկը դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ամբողջ մարմինը, որ ուզում է ոտքի կանգնել, ձեռքը մեկնել, գլխարկ դնել և օրհնել, բայց չի կարողանում, որովհետև ամբողջ մարմինը դողում է։

Ծանր է ծերունի հոգևորականի ամբողջ մարմինը, որովհետև ամբողջ մարմինը դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ամբողջ հոգին, որովհետև ամբողջ հոգին դողում է։

Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ամբողջ հոգին, որովհետև ամբողջ հոգին դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ամբողջ հոգին, որովհետև ամբողջ հոգին դողում է։ Ծանր է նաև ծերունի հոգևորականի ամբողջ հոգին, որովհետև ամբողջ հոգին

(Շար. Ա. Էջէն)

ռազմախորձ պիտի կատարէ : Առնցմէ առաջինը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10 - 17, Պալթիկեան շրջանին մէջ, 50 հազար հոգիի մասնակցութեամբ. օդային - ցամաքային եւ ծովային ուժերու ռազմախորձ մըն է : Իսկ երկրորդը տեղի պիտի ունենայ Կովկասի մէջ, Թիֆլիզի 25 քիլոմեթր հարաւակողմը, 25 հազար հոգի պիտի մասնակցին ցամաքային եւ օդային ուժերէն : Առաջին անգամն է որ Փետրուարի աննպաստ օդով Խորհրդային Միութիւն ռազմախորձերու կը ձեռնարկէ, մասնոգութիւն պատճառելով Մոսկուայի զինանպիտական շրջանակներուն : Ամէնէն հաւանական նկատուած մեկնաբանութիւնը այն է, թէ Խորհրդային Միութիւն կ'ուզէ իր ներկայութիւնը զգացնել Միջերկրականի պատահարնե - րուն ու Ամերիկայի :

ԻՍՐԱՑԵԼԱՑԻՆԵՐԸ սխալ մը գործած են, առջի օր, իր ուղեղիծէն չեզել տալով լիբիական օդանաւ մը, կարծելով թէ պղեսինեան ահաբեկչութեան «ընտրանին» կը փոխադրէ, մէկը ըլլալով Ալու Նիտալ : Ասիկա կը նշանակէ թէ իսրայելեան գաղանի ապատարկութիւնները ալ անսխալական չեն եւ քաղաքագործութիւն մը կրնայ կաթի վերածուիլ մէկ վայրկեանէն միւսը : Կիպրոսի վերեւ է որ իսրայելեան հալածիչները ազդարարութիւններ ըրած են ու սոխուած լիբիացի օդաչուին որ ղէպի Իսրայէլ ուղղուի : Հոն, Հայֆայի արեւելեան կողմը գտնուղ Ռամաթ Դաւիթ զինուորական օդակայանին վրայ, Իսրայելացիները ղէմ յանդիման գտնուած են սուրիական պատերազմական մը հետ եւ Պասոլ մէկ ներկայացուցիչն է : Սխալը բաւական մեծ տարողութիւն ունի եւ ղեռ կրնայ հետեւանքներ ունենալ, նոյնիսկ եթէ օդանաւը կրցած է քանի մը ժամ առաջ Դամասկոսի իր ճամբան վերագտնել :

ՇԹՇԱՐԱՆՍԿԻԻ փոխանակումը խորհրդային լրտեսներու հետ անմիջական կը նկատուի : Գերմանիոյ վարչապետը հաստատեց թէ պալ չարքեռւի իսկ փոխանակումը կրնայ կատարուիլ, թէեւ սակարկութիւնները չեն վերջացած : Կ'ըսուի թէ Խորհրդային Միութիւնը հինգ միլիոն գերմանական մարք կը պահանջէ (6 միլիոն ֆրանք) եւ լրտեսներու թիւն ալ բարձրացուցած է, այսինքն՝ ութի տեղ 11 լրտես եւս կ'ուզէ : Այս լուրերը կուտայ գերմանական «Պիլտ» թերթը, որ կ'ըսէ նաեւ թէ Մոսկուա մերժած կ'ըլլայ բազմաթիւ գերմանական միլիոններ Սախարովի ազատ ձգելու համար :

ՄԻՔԻԼԱՆՃԵԼՕ ԱՆԹՈՆԻՈՆԻ խառացի բեմադիրը, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ, թեթեւ կաթուած մը ունի ղէմքին ձախ կողմը, իբրեւ հետեւանք ուղեղային արիւնահոսումին, որ պատահած էր անցեալ ամիս : Անթոնիոնի 74 տարեկան է : Ներկայիս կը խնամուի Ֆերառէի հիւանդանոցը :

CENTRE SOCIAL PROTESTANT
- VALENCE -
(97, rue Faventine)

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre «*Le Mouvement Evangélique Arménien des Origines à nos Jours*».

Vendredi 7 Février à 20 heures 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Երզմաջեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, կէսրոջ եւ մեծ - մօր՝

ԱԶՆԻՒ ԵՐԶՄԱՋԵԱՆԻ
(մահացած Պոլիս)

մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Յաչի Անիէռ - Պուա - Բոլոմպ, Արժանթէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է. - Տիկին Ազնիւ Մէռուշեանէ 500 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Էպրուհի Դաւիթեանի մահուան առիթով :

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ալեքսանտր Մարտիրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան - դստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԿՐԻԹ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Միհաւսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Քոսայեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քոսայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ - ՌՈԶԻՆ ՔՈՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին՝ Մարկրիթ Մարտիրոսեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Պ. Գր. Կուրկէթեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Մխիթարեան Վրժ. Կամիտէին (ատանալ՝ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անմոռ՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 29-րդ տարելիցի յիշատակին առթիւ, Վաղանէն՝ Տէր եւ Տիկին Աչոտ Առաքելեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն իրենց սիրելի «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, ցանկալով անոր՝ երկա՛ր ու երկա՛ր նորանոր ծաղկավառ պարուններ :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տրպատ Տէր - Պօղոսեան 300 Ֆ. :

ՎԱԼԱՆՍ. - Մ. Պըլըքեան 100 Ֆ. :

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Հայկազ Մարտիրոսեան 200 Ֆ. :

ՄՈՆՐՈՒԺ. - Տիկին եւ Օր. Խիքրան - եան 200 Ֆ. :

ՏԷՍԻՆ. - Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆ. :

ԼԸ ՓՈՆԹԷ. - Այրի Տիկին Փ. Սարգիսեան 100 Ֆ. :

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. . 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Figonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél.: 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)

Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.
(payable à l'avance)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գէորգ Պագըրճեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ կազմակերպիչ, բանախօս, ղեկավարական թաժնի մասնակցող, շնորհաւորական հեռագիր կամ նամակները ղրկող, մամուլ եւ ներկաները որոնք, այնքան սրտաբուխ կերպով մեծարեցին զինքը, Փետր. 2-ին իրեն ի պատիւ տեղի ունեցած ճաշի ընթացքին :

CALENDRIER
1986
- CEDIA -

Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...

Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պետական հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները (դպրոցին). - Տիկին Աղաւնի Պարոնեան 300 Ֆ., Տիկին Ագաչեան 100 Ֆ., Պ. Զիլինկիրեան 200 Ֆ., Սարգիս Դաւիթեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գնել Կօչկարեան 100 Ֆ. :

×

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները. - Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան 4000 Ֆ., Պ. Հրաչեայ Զուլհակեան 3500 Ֆ., Պ. Մարք Զէլվէյեան 700 Ֆ., Պ. Ալէն Հաթթոն 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փալամուտեան (Մարսէյլէն) Պ. Փալամուտեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անարէ Եափարաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Պ. Պետրոսեան Տոքթ.՝ Գրիգոր Աբգիլեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 500-ական Ֆ., Պ. Յոզէֆ Պօղոսեան 500, Վահան Շահինեան 100 Ֆ., Պ. Ռոժէ Գազեան 400 Ֆ. :

×

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալները Ազգային Միութեան կը նուիրեն. - Յուլիեանէ Միհալիճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ. - Տիկին Իսա Մխալրճեան 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան 500 Ֆ., Պ. Աւետիս Վանէսեան 300 Ֆ., Տիկին Հայկուհի Չէլիքեան 150 Ֆ. :

Հայկ Տէյիրմէնճիօղլուի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Արման Շէրքէֆ եւ Պ. Գէորգ Գապարաճեան 500 Ֆ. Վիէնի «Արմենիան» պարոցին :

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ՝ ՄԱՐՍԷՅԻ

ՃԱՇԱՐԱՆ
-ՇԻՐԱԶ-

RESTAURANT
LE CHIRAZ
SPÉCIALITÉS ARMÉNIENNES

Ouvert tous les jours
midi et soir, sauf le dimanche

52, rue Edmond-Rostand
13006 MARSEILLE Tél : 91. 37. 78. 36

ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած՝

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի մէջ, Փետրուար 7, ժամը ճիշդ 21-ին :

Բանախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն) :

Գեղարուեստական բաժին :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

LE RESTAURANT
YORGANTZ
PRESENTE
A PARTIR DU 1er FEVRIER 86 TOUS LES JOURS

Evelyne Altounian
AUTEUR, COMPOSITEUR, INTERPRETE
52, bd. St. Germain - 75005 PARIS
Tél : 43 26 20 68

RADIO ASK

«RADIO ASK CREE L'EVENEMENT SUR 98,5 mhz, BANDE FM»

Dans le cadre de la campagne pour les élections législatives du 16 MARS prochain, date de l'unique tour de scrutin, ALBERT KALAYDJIAN et GUILLAUME HAMALIAN questionneront les principaux leaders politiques nationaux.

Vous même pourrez poser TOUTES vos questions en direct, par téléphone, sur tous sujets vous préoccupant.

— Samedi 22 Février. Monsieur Georges SARRE, député du 11e arrondissement de PARIS, 3e sur la liste Socialiste pour les législatives à PARIS.

— Samedi 1er Mars. Monsieur Guy DUCOLONE, Vice-Président de l'Assemblée Nationale, 1er sur la liste Communiste dans les Hauts de Seine.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւնները կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16 եւ 23 Թուականները՝ գրաւուած օրեր Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցառաջական Հերոսամարտի 71-րդ տարեդարձի առնակատարութիւնը Ապրիլ 13-ին, նուիրուած Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահի տառնամեակին :

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
VENDREDI
7 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.156 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.156

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԵԻՍ ՊԱՅԹԵՑԱԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ՝ ՄԵՐՁԱԻՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

———×———

Սարսափի մթնոլորտ մը կը տիրէ այլեւս, ինչ որ չատ բնական է, երբ 3 օրուան մէջ, 4 ահաբեկում կը կատարուի մայրաքաղաքին մէջ: Երկուշաբթի օր, առաջին ռումբը կը պայթէր Շան զ'Էլիզէ, մինչ քիչ ետք, դիպուածով կարելի կ'ըլլար առաջքն առնել երկրորդ պայթումին (էյֆէլ աշտարակ), ապա՝ երեքշաբթի ծիպէր դրատունը, հուսկ՝ Չորեքշաբթի իրիկուն Հալլերու Ֆնաք - Սփորը, անդամ մը եւս բանուկ ժամու մը, իրիկուան 18·11-ին, երբ աշխատանքէն ետք, բազմութիւնը կը խուժէ գնումներու համար, մանաւանդ լեռնային արձակուրդի մեկնումի նախօրեակին: Ահելի քան տասը վիրաւոր, որոնցմէ վեցը՝ ծանր վիճակի մէջ: Առնցմէ մէկն ալ երիտասարդ մը, որ սահնակը կը փորձէր, քանի մը ժամ ետք ձախ սրունքէն անդամահատուած է:

Ամէն կերպով զգրելի ոճիրներ: Ոչ ոք կրնայ արդարացնել, ըստ բախտի ընտրուած, անմեղ մարդոց սպանութիւնը: Չորեքշաբթի իրիկուընէ սկսեալ, որոշ ուղղութիւն մը կ'առնէր քննութիւնը եւ անդամ մը եւս Մերձաւոր - Արեւելքն էր ինդրոյ առարկայ: Արդարեւ, առաջին ապրքներուն տէր եղած էր, նամակով մը, «Մերձաւոր - Արեւելքի եւ արաբ քաղաքական բանտարկեալներու համակամութեան կոմիտէն», որ կը պահանջէր Ապտէլ Քատէր Խատի, Անիս Նաքքաշի եւ Վարուժան Կարպիճեանի ազատ արձակումը: Այս երեքն ալ Փրանսական բանտերն են, առաջինը՝ Սաատի, լիբանանեան յեղափոխական գինեալ խմբակներու կարծեցեալ պետն է, որ ձերբակալուած է 1984 Հոկտեմբերին եւ դատավարութեան կը սպասէ, երկրորդը՝ խոմէյնիստ խմբակի մը պետն է, հեղինակը Պախթիարի դէմ ձախողած մահափորձին (2 մեռեալ, 1980-ին), որ ինչպէս Վարուժան Կարպիճեան (Օռլի, 1983, Յուլիս) ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է: Կ'ըսուի թէ այս ոճրափորձերը կապ ունին Լիբանանի Փրանսացի պատանդներու ազատ արձակման հետ, թէ ազդարարութիւններ են Փրանսական կառավարութեան (վճարողը՝ սակարկութիւններու եւ ինչ - ինչ հաշիւներու հետ կապ չունեցող մարդիկ են, անշուշտ):

Հինգշաբթի օր մամուլը իր վրդովումը կը յայտնէր: Առիթն էր որ կրկին հրապարակ ելլէ նաեւ ԱՍԱԼԱ-ն եւ ամբողջը օգտագործուի ընտրական նպատակներու: Ընդդիմադիր թերթերը առիթը չեն փախցներ դատապարտելու համար կառավարութիւնը, զայն պատասխանատու նկատելով տիրող անապահովութեան, մոռնալով (Ֆրանսացին՝ ասանդութեամբ «կարճ» յիշողութիւն ունի), որ ահաբեկութիւնը (օրինակ՝ Պախթիար) 1981 Մայիսին չծնաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 28ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԿԵԴՐ· ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

———×———

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ
Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

———×———

Միջեռնակարերդի բարձունքին վրայ դանուող մարզական եւ համերգի սրահին մէջ, Յունուար 24-ին եւ 25-ին, տեղի ունեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 28-րդ համագումարը: Երկօրեայ նիստերու ընթացքին ժողովը քննարկած է օրակարգի 7 կէտերը եւ տուած համապատասխան որոշումները:

Համագումարը նիստերու աւարտին կատարած է կուսակցութեան զեկավար մարմիններու ընտրութիւնը՝ կեդր. կոմիտէի 129 անդամներ, անդամութեան թեկնածուներ, վերստուգիչ յանձնախումբ եւայլն:

Նոյն օրն իսկ, կեդր. կոմիտէն լիագումար նիստով մը ընտրած է իր դիւանը եւ կատարած պաշտօններու բաշխումը, որ կը պարզէ հետեւեալ պատկերը.

Ա. քարտուղար՝ Կարէն Դեմիրճեան

Բ. քարտուղար՝ Եուրի Կոչեակով

Քարտուղարներ՝ Վ. Ղալումեան, Կ. Ղամբարեան, Ռ. Արզումանեան, Մ. Մուրադեան:

Բիւրոյի անդամներ՝ Կ. Դեմիրճեան, Ռ. Արզումանեան, Մ. Կոլեսնիկով, Ե. Կոչեակով, Դ. Ցարուքիւնեան, Մ. Ցարուքիւնեան, Ս. Ցարուքիւնեան, Վ. Ղալումեան, Կ. Ղամբարեան, Վ. Մովսիսեան, Մ. Մուրադեան, Ս. Պետրոսեան, Լ. Սահակեան, Ֆ. Սարգսեան եւ Հ. Ոսկանեան:

Կեդր. կոմիտէն կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչ նշանակած է Ֆ. Մանդալեանը, իսկ վերսուիսկանտի բաժնի վարիչ՝ Գ. Ասատուրեանը: Ա. Սեփհանեան նշանակուած է տեղեկատուութեան եւ արտասահմանի հետ կապերու բաժնի վարիչ, իսկ ընդհանուր բաժնի վարիչ նշանակուած է Զ. Նունուչեան: Վերստուգիչ յանձնախումբի նախագահ ընտրուած է Զ. Զանոյեան:

Կեդր. Կոմիտէի այս նիստին մասնակցած են Սորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչ Վ. Կոնդրատեւ եւ պատասխանատու դէմք մը՝ Վ. Պոլեակով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ եւս երկու խորհրդային դիւանագէտ արտաքսեց, որոնցմէ մէկը՝ դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Վիկտոր Կոպիտին, միւսն ալ՝ Այէրոֆլոթի տեղական պատասխանատուն:

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ կուսակցական զեկավարութիւնը հիմնական փոփոխութեան ենթարկուած է եւ չորս նոր անդամներ ալ նշանակուած են քաղաքական Բիւրոյին մէջ: Առնցմէ մէկը տեղւոյ ԿԱ - կե - Պէ-ի զեկավարն է:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԷՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ԼԵՒՈՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆԵՐՍԷՍ ԽՈՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՒ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՀՈԳԻ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԸՆԴՎԶՈՒՄ ԵՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ

Լիբանանի հայ գաղութը խորապէս ցնցուած է գործուած մահափորձէն ետք: Ընդվզում, յուզում, դատապարտում: Երեք յարանուանութեանց պետերը՝ Լիբանահայոց առաջնորդ՝ Արամ Եպիսկոպոս Քէշիշեան, հայ կաթողիկէ առաջնորդ՝ Անդրէաս Եպիսկոպոս Պետողեան եւ վերապատուելի՝ Աբրահամ Սարգիսեան միացեալ յայտարարութեամբ մը դատապարտած են այս արարքը:

Վարդգէս Տէր - Կարապետեանի, Լեւոն Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Խուտավերտեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Չորեքշաբթի օր, Փետրուար 5-ին, հոգ բազմութեան մը ներկայութեան: Առաւօտեան 9-ին, թաղման կարգը կատարուած է Ս. Նշան Եկեղեցին (արեւմտեան - Պէյրութ), ապա թափօրը ուղղուած է արեւելեան - Պէյրութ եւ Պուրճ - Համուտի Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած է արարողութիւնը, որու աւարտին դամբանական խօսած է Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան: Հազարաւոր ներկաներու մէջ, յիշենք Հանրապետութեան Նախագահ Ամին Ճեմայէլի անձնական ներկայացուցիչը՝ յանձին Մեթնի նահանգապետին, քոյր յարանուանութեանց պետերը՝ Անդրէաս Եպիսկ. Պետողեան եւ վերապատուելի Աբրահամ Սարգիսեան եւ Խորհրդարանի հայ երեսփոխանները: Ապա, տպաւորիչ թափօրը ուղղուած է Պուրճ - Համուտի հայկ. ազգ. գերեզմանատունը:

× Ֆրանսահայ Կաթոլիկ Խաչի 30-րդ պատգամաւորական ժողովը խոր ցաւով տեղեկացած է երեք դաշնակցական ընկերներու սպանութեան եւ չորրորդի մը առեւանգման եւ ժողովը ընդվզումով դատապարտած է այս գազրելի ոճիրը:

×

Փետրուար 4-ի «Օռիան - լը Ժուռ»ը նոր արձագանգներ կուտայ այս մահափորձե-

րուն եւ առեւանգման մասին, բաւական տարօրինակ խորագրի մը տակ. - «Դաշնակցութիւնը կը դատապարտէ Դաշնակը որ չարք մը մարդիկ մաքրած կ'ըլլայ»: Այլ խօսքով, լիբանանեան թերթին համար, առաջինը (Դաշնակցութիւն) իբրեւ թէ անջատողական չարժումի մը որակումն է եւ Դաշնակն ալ՝ պաշտօնական եւ օրինաւոր կուսակցութիւնը: Թերթը կ'ըսէ թէ գաղութին մէջ, բուռն հակազդեցութիւններ ծագած են: Հ. Ց. Դ. անդամ մը եւս, նոր հաղորդագրութեամբ մը ձաղկած է մահափորձը եւ երեք վաճառատուներու դէմ գործուած ոճրափորձերը («Յառաջ»՝ Փետրուար 5): Հաղորդագրութիւնը կը յիշէ որ՝ «Լիբանանի երեք յարանուանութեանց պետերը միացեալ զեկոյցով մը դատապարտած են այս ոճրային արարքները, որոնց թիրախն է Լիբանանցիներու միասնականութիւնը» եւ թէ հայկական գպրոցները ընդհանուր գործադուլի դիմած են, ի նշան բողոքի:

Լ'Օռիան - լը Ժուռ ապա կ'անդրադառնայ «Հայ յեղափոխականներու դաշնակցութիւն - յեղափոխական Շարժում» անուան տակ գործող կազմակերպութեան հրապարակած մէկ նոր յայտարարութեան, ուր Հ. Ց. Դ.ն կ'ամբաստանուի կարգ մը Հայերու (ցանկ մըն ալ կցուած է) դէմ գործուած արարքներու համար:

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Ցակոբ Պարտամեանի ազատ արձակման փոխարէն, առեւանգող (Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն - Յեղափոխական Շարժում) կազմակերպութիւնը պահանջած կ'ըլլայ Դաշնակցութենէն իր մէկ անդամին ազատ արձակումը, այսինքն՝ փոխանակում մը առաջարկուած կ'ըլլայ:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

— C. I. C. A. M. —

ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Գ· ՑԱՆԿ

Պ· Կարապետ Զրբաչեան	10·000
Տէր եւ Տիկին Արման Գըլընճեան	2·000
Պ· Վարդգէս Տակառեան	2·000
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մառուկեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Պ· Գրիգորեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Ժ· Գարաճեան	1·000
Տիկին Ազատուհի Պաշիպէներգեան	1·000
Ոմն Տիկին մը	500
Օր· Անի Զէօրէքճեան	500
Տէր եւ Տիկին Արամ Մուրատեան	500
Տէր եւ Տիկին Արման Մուրատեան	500
Տէր եւ Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան	500
Պ· Ժան Միքայէլեան	500
Պ· Կարապետ Խաչատուրեան	300
Պ· Կարապետ Պօլիկեան	200
Գ· ցանկի գումար՝	21·500
Նախորդ գումար՝	111·050
Ընդհ· գումար՝	132·550 Ֆ·:

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԿՈՉ»ԻՆ ՀԱՆԴԷՊ ՎԱՐԱՆՈՒՄԸ ՆԵՐԵԼԻ ՉԷ

Սփիւռքեան բոլոր թերթերուն մէջ հրատարակուած կոչով մը («ԿՈՉ՝ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ») Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան «Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»ն կը տեղեկացնէր տարաւփիւռ հայ ժողովուրդին՝ թէ «լուռ ու յամառ աշխատանքներէ ետք ի վիճակի է յայտնելու Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական ծանր տագնապին մօտալուտ եւ նպաստաւոր լուծումը»:

Կանխելու համար ամէն թիւրիմացութիւն ու պարզելու համար թէ ինչո՛ւ «ուրախութեամբ» կը հաղորդուի «մօտալուտ եւ նպաստաւոր լուծման» վերաբերող այս լուրը, յանձնախումբը անմիջապէս կ'ուզէ նկատել որ վճռաբար ընդդիմացած է նախապէս պահանջուած 32·7 միլիառ իտալական լիրի գումարը վճարել եւ յաջողած է պահանջատէր դրամատուներուն իսկ համաձայնութեամբ 8·3 միլիառ լիրով (շուրջ 5 միլիոն տոլար) լուծել տագնապը, - տարբեր խօսքով, Միաբանական գործունէութեան չարունակականութիւնը ապահովող սեփական կալուածներէն առանց թիւ մը հող կամ մշակութային ու գեղարուեստական որեւէ գործ վաճառելու՝ փակել խնդիրը:

Կը հետեւի, ուրեմն, որ «ԱՆԵԼ» համարուած կացութենէ մը դէպի «ԿԱՐԵԼԻ»ն ճամբայ հարթուած է արդէն, չնորհիւ վերջին երկու տարիներու աջնայնաշխատանքներուն: Երբ ի սկզբան 32 միլիառէ աւելի նկատուած գումար մը կ'իջնէ ութ միլիառի, պարզ կը դառնայ որ նախապէս պահանջուած վճարումները 75 առ հարիւր կը զեղչուին, եւ երկկուան «ԱՆԿԱՐԵԼԻ»ն կը վերածուի «ԿԱՐԵԼԻ»ի, եթէ...

ԵԹԷ ԱՑԴ ՈՒԹ ՄԻԼԻԱՌ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԸ ԿԱՄ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԸ Ա-ՊԱՀՈՎՈՒԻ ՑԱՑՏԱՐԱԲՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ:

Հանգանակային վերին մարմինը կը պիտակցի որ «ծանր պարտաւորութեան մը առակ» կը դառնայ եւ ինք եւ Սփիւռքի Հայութիւնը: Տեսէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ.

- «Այս ամէնը, սակայն, մեզ եւ Սփիւռքի Հայութիւնը կը դնէ անմիջական ու ծանր պարտաւորութիւններու ներքեւ: 8·3 միլիառ լիրի այդ գումարը (շուրջ 5 միլիոն տոլար) անհրաժեշտ է գոյացնել ամէնէն ուշը 1986-ի կիսուն: Ժամանակը կարճ բայց պահանջը անմիջական է ու հրամայական՝ եթէ չենք ուզեր որ ի դերեւ ելլէ երկու տարիներու մեր տճնաջան աշխատանքը եւ չեղեալ համարուին ընկերութիւններու եւ դրամատուներու հետ մեր բանակցութիւնները ու ստորագրած համաձայնագրերը: Այլ հարց որ, յոռի այդ պարագային, պէտք է տնտեսապէս սնանկացած յայտարարել Սփիւռքի մշակութային, բարոյական մեր ամէնէն հին եւ կարեւորագոյն կեդրոններէն մին՝ Ս. Ղազար կղզին»:

Կոչին մնացեալ մասերը կապ ունին հանգանակային նախաձեռնութեան հետ կապ ունեցող վարչական կէտերու հետ: Նախաձեռնարկ «միջազգային կոմիտէ»ն վստահ է որ առանց դատական խորհրդանութեան, զաղափարական թէ ընկերային տարբերութիւններու, Հայութիւնը անվերապահ ու անհապարկ պիտի մասնակցի հանգանակային արշաւին՝ որպէսզի Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը՝ ազգային, գրական, կըրթական - դաստիարակչական եւ մշակութային մարզերու մէջ:

Շեշտելէ ետք որ ստեղծուած տագնապին մէջ դեր ունեցող ընկերութիւններու եւ անձերու դէմ դատական հետապնդումները եւ գործողութիւնները պիտի չարունակուին՝ որպէսզի պատասխանատուները ստուգուին, «կոչ»ը նաեւ կը պահանջէ մխիթարեան միաբաններէ մին հարցումին՝ թէ արդեօ՞ք որեւէ թերացում կամ անկանոնութիւն դոյութիւն ունեցած չէ նաեւ միաբանական մատակարարութեան մէջ:

- «Կրնաք վստահեցնել մեզ թէ շուրջ երկու տարուան մեր մանրամասն եւ ամբողջական ճնճուղիւններէն կը պարզուի, որ ոչ մէկ գեղծարարութիւն կամ անկանոնութիւն նկատուած է Միխիթարեան Միաբանութեան ներքին եւ ընթացիկ մատակարարման մէջ, եւ թէ պարտէրու այս հսկայ գումարները մեզ յաջողած են Միաբանութեան կողմէ չափազանցեալ վստահութեամբ ընկերութիւններու ի նպաստ տրուած լայն երաշխաւորութիւններէ»:

Քննական իր աշխատանքներուն, այլեւ այդ աշխատանքներուն հետեւանք «ուրախութիւն» ՆՈՐ ՀԱՄԱԶԱՑՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, «անմիջական եւ հրամայական» ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ մասին հանրութեան ուղղեալ զեկոյցով Կոմիտէն յոյս կը յայտնէ որ հայ ժողովուրդը անվերապահօրէն ընդառաջէ համապատասխան հանգանակային նախաձեռնութեան եւ «սրտանց պատասխանէ» իր կոչին:

Նկատել տանք անմիջապէս, որ 1985 Դեկտեմբեր 19-ի մեր թիւով հրատարակուած այդ «Կոչ»ը ինչպէս նաեւ անկէ մէկբերուած պարբերութիւնները (այս սիւնակին մէջ)՝ ԿՐ ՀԱՐԿԱԴՐԵՆ կարդ մը նկատողութիւններ եւ հաստատումներ, այդ պարբերութիւններով արծարծուած կէտերու մասին: Այսուհանդերձ, պիտի չհամապարենք այստե՛ղ խօսք թուղթին յանձնելու զանոնք: Կը թողունք ապագային յարմար առիթի:

ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹ՝ «ՇՈՒՐՋ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ»ի ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԱՐՑՆ Է, ՄԻՆՉԵՒ 1986-Ի ՅՈՒՆԻՍ: *Եւ կը կարծենք որ Միխիթարեաններու աւելի քան երկու հարիւր տարիներու հայագիտական - մշակութային ու կրթական - դաստիարակչական վարուցանին ծանօթ ոեւէ անձ - անհատական խնդիր հարցականներ ալ որ ունեցած ըլլայ իր մտքին մէջ - պիտի չուզէ հաշտուիլ անդամագրուծութեան մը հետանկարին հետ: Պիտի ուզէ խափանել «անանկութեան» մը մտայղ հաստատանութիւնը, որուն կ'ականատես կեդրը: Ցանձնախումբը, իր երկու տարուան մեղուաջան աշխատանքէն ետք:*

Վենետիկի Միաբանութեան «Մխիթարեան վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»ն ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ կ'ակնկալէ Սփիւռքի Հայութենէն, «ՄԻՆՉԵՒ 1986-Ի ՅՈՒՆԻՍ»:

«Կոչ»ի ընթերցումէ լրացնող ամէնէն բարեացակամ, ամէնէն պիտակից ու սրտմտադիր անձն անգամ չի կրնար ժխտել ո՛չ հինգ միլիոնի «ծանրութիւնը», ո՛չ ալ մանաւանդ վեց ամսուան ժամանակամիջոցի «անբաւարարութիւնը»: Եւ այս իրողութեան դիտա՛կ է յանձնախումբը, երբ կը կանխէ մեզ ու սառն եւ մերկ բառերով կը յայտնէ ԹԷ «ԱՑՍ ԱՄԷՆԸ ՄԵԶ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴՆԷ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՈՒ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԵՒ»:

Հետեւաբար, գրական մտածողութեան տէր ոեւէ մարդու համար տարբեր լուծում չի կրնար գոյութիւն ունենալ՝ բայց եթէ ակնկալել որ՝

Ա. - Եւրոպայի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի ու Աւստրալիոյ նմանի երկիրներու մէջ ապրող հայ մեծահարուստներ եւ հարուստներ, անհատական մեծագումար նուիրաբերութիւններով գոյացնեն այս գումարի կէսէն աւելին:

Կ'ենթադրենք որ «Միջազգային Կոմիտէ»ն արդէն իսկ նկատի ունեցած ըլլայ յայտնի (բայց մանաւանդ ցարդ ... ՑԱՑՏՆԻ ԴԱՌՆԱԼԻ ԽՈՒՍԱՓՈՂ) այդ մեծահարուստներու ցանկը եւ, մանրամասնօրէն պարզելէ ետք արտակարգ ըսոխողականութիւնը փրկարար ալեկոծութիւններու, նաեւ՛ անձնական ուղղակի միջոցներով յաջողի առեղծել անհրաժեշտ սրտաշարժը: Ո՞ր օրուան կը սպասեն հետեւելու համար հոգիով հարուստներու օրինակին...:

Նման պարագաներու մէջ՝ մեր սովորութիւնը եղած է անմիջապէս ապաւինիլ արդէն իսկ բարերարութեան իսկական արժանիքով ծանօթ անձնաւորութիւններ եւ հաստատութեանց, - Պ. Ալեք Մանուկեան, «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամ»ին կամ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան...

Զենք իսկ տարակուսիր, որ այս առիթով ալ անոնք պիտի չվարանին ընդառաջելու որեւէ հրաւէրի, եթէ համոզուին թէ նպատակը պիտի արժեցնէ՛ ընծայուած աջակցութիւնը:

Սակայն ո՞վ, որո՞նք եւ ինչպէ՞ս պիտի փորձեն ու յաջողին ազգային զոյատեւման, մշակութային արժէքներու փրկութեան եւ Սփիւռքի ապահովութեան հետ աղերս ունեցող կարօտութիւններու հանդէպ հարիւրաւոր ունեւորներու եւ մեծատուններու զործօն հետաքրքրութիւնը արթնցնել: - Այս է ղժուարին ու կենսականօրէն էականը: «ԴԺՕՒԱՐԻՆ»՝ որովհետեւ այդ մեծահարուստներէն շատեր կապ չեն ունեցած հայ կեանքի հետ, ու մենք այդ կապն ու հետաքրքրութիւնը առեղծելու մեր պարտականութեան մէջ թերացած ենք առհասարակ՝ հասկնալի եւ անարդարանալի պատճառներով. «ԿԵՆՍԱԿԱՆՕՐԻՆ ԷԱԿԱՆ»՝ որովհետեւ, որքան ալ հաւատացած ըլլանք մեր ժողովուրդի զոհողութեան ոգիին՝ լուծման սպասող որոշ տագնապներ բացառիկ նըւիրաբերութիւններով միայն կրնան դարմանուիլ, ինչպէս է պարագան Վենետիկի Միխիթարեաններուն:

Բ. - Եւրոպայի Հայութիւնը (գլխաւորաբար Ֆրանսահայութիւնը, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ նման զաղութներ) երբեւէ թերացած չէ համասփիւռքեան տարտղնութիւն ունեցող տագնապներու լուծման համար յայտարարուած հանգանակութիւններու մասնակից դառնալու իր բարոյական պարտականութեան մէջ:

Աչխարհագրային այս գօտիներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմեն Միխիթարեանականները, որոնք յայտնի են իրենց ազգային պիտակցութեամբ եւ մշակութային խոր հետաքրքրութիւններով: Հետեւաբար, կասկած չունինք որ եւ՛ այդ սերունդը եւ՛ հանրային լայն զանգուածներ անվերապահ ընդառաջում ցոյց պիտի տան կոչին:

Տարբեր է պարագան այլ զաղութներու՝ որոնցմէ ոմանք տեղական ծանր մտահոգութիւններով կ'ապրին կամ ներքին լուրջ վէրքերով կը տառապին: Հարկ կա՞յ ըսելու որ հանգանակային նախաձեռնութիւններն ալ ընթացիկ ու ներելի միջոց կը համարուին դրամահաւաքութեան ու անհատ ազգայինը ... չուարած է թէ որո՛ւն, ի՛նչ չափով ու երբ պիտի կարենայ օժանդակել:

Ընկերային եւ հանրային կեանքի մարզերուն վրայ՝ ինքնագլուխ քայլեր անհակակշիռ կը մնան, հետեւաբար, երբ ի՛սկապէս աղետալի կացութիւններ դիմագրաւելու ստիպողութիւնը կը ծագի (ինչպիսին է Միխիթարեաններու ճգնաժամը), մարզիկ այն տպաւորութիւնը կ'ունենան որ հրապարակը ոզոզող հանգանակութիւններէն մէկն է միայն յայտարարուած զրամահաւաքութիւնը...

Փափաքելի է որ կաթոզիկոսական երկու Աթոռները, ինչպէս նաեւ հանրային զեկավարութիւնները, Մամուլ ու մտաւորականութիւն՝ Վենետիկի Միխիթարեաններու ներկայ տագնապը լուծելու համազգային ճիզին ընծայեն իրենց ամբողջական ուշադրութիւնը, իբրեւ բարոյական ու հոգեւոր արժէքներու եւ կրթական - մշակութային առաքելութեանց ապահովութեան նախանձախնդիր հաստատութիւններ կամ անհատներ:

Հինգ միլիոն տոլարը «մեծ» գումար մըն է, սակայն «Սփիւռքի Հայութեան» համար (որուն ուղղուած է Միջազգային Կոմիտէի կոչը) անկարելի նպատակ մը չէ՝ եթէ մէն մի անհատ պիտակցի թէ մշակութային դարաւոր կեդրոնի մը եւ իր վաստակով արժանաւոր Միաբանութեան մը գոյատեւման հարցն է խնդրոյ առարկայ:

Միացեալ - Նահանգներ, Գանատա, Աւստրալիա, Հարաւային - Ամերիկա եւ այլ գօտիներ, իրենց կարդին, անկասկած թեւ ու թիկունք զտնելու իրենց պարտաւորութեան մէջ պիտի չթերանան:

- «Կոչ»ին հանդէպ վարանումը ներելի չէ: Քանի մը կէտեր ալ՝ յաջորդով:

Խմբագրական «ՀԱՅԲԵՆԻՔ»ի

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԵՐԿՐԱՆՔ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան վարչութիւնը՝ համագումարներու միջեւ ընդունող ժամանակաշրջանին, կը գումարէ ժողովներ, քննարկելու համար եւ րաժշտական որեւէ սեռ: Նման քննարկումներ կարելիութիւն կ'ընծայեն պատկերացում ունենալու այդ սեռի իրական վիճակին մասին:

Այս անգամ Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան հերթական ժողովը քննեց խորհրդահայ երաժշտութեան, այսպէս կոչուած, «մասսայական ժանրերը»ու գործերն ու հարցերը:

... Գուցէ երբեք մարդը չէ զննուած հնչիւնային այնպիսի պերճախտ միջավայրի մէջ, ինչպէս այժմ, եւ այդ պատճառով ալ մեծ նշանակութիւն կը տանայ այն հարցը, թէ ի՞նչ կը հրամցնենք ունկընդրին, ի՞նչն է, որ ի վերջոյ, կը զտնայ մեր խմացական եւ բարոյական կազմաւորման գործօններէն մին: Հասկնալի է, որ այս հարցերու պատասխանը կ'ակընկալենք երաժիշտներէն, որոնք պէտք է ստեղծեն բարձրարուեստ երկեր, եւ մեկնաբաններէն՝ որոնք պէտք է ներկայացնեն զանոնք ժողովուրդին: Ասիկա, ի հարկէ, բարդ հարց է, որ մէկէն չի կրնար լուծուիլ: Այսուհանդերձ, անուրանալի է, որ լայն հասարակութեան տանուած սեռին ուղղութիւն տալը՝ պիտի աւելի բարձրարուեստ երգը՝ մեր երաժիշտներու անմիջական գործն է: Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան վերջին ժողովը ցայտուն դարձուց, որ մենք ունինք ստեղծագործողներ, որոնք կը գրեն արդիական հնչողութեան, բաւանդակալից, բարձրարուեստ գործեր: Ունկնդիրներու կողմէ լաւ ընդունուեցան Ա. Բաբաջանեանի, Ալ. Յարութիւնեանի, Եդ. Մկրտչեանի, Ալ. Ագէմեանի, Մ. Աւետիսեանի, Տ. Մանասեանի, Գ. Զէյթլեանի, Ռ. Պետրոսեանի, Է. Աբրահամկէսեանի, Կ. Պետրոսեանի, Ա. Սարեանի, Լ. Զաւուշեանի ձաղի, մանկական, խմբերգային եւ վոդեւոր գործերը:

Կ'ակնկալուէր, որ ժողովին երիտասարդ ստեղծագործողներու մասնակցութիւնը աւելի մեծ ըլլար: Թերեւս հանելի բացատրութիւն կազմեց երաժիշտ Ստեփան Լուսիկեան: Անդրադառնալով համերգներուն, նշենք, որ անոնք իրենց մակարդակով համարժէք չէին: Վեց համերգներէն (ձաղի, խմբերգի, մանկական, ձայնամանուագ, ժողովրդական նուագարաններու համար գրուած երաժշտութիւն) ամէնէն մեծ հետաքրքրութիւնը ստեղծեցին ձաղի, խմբերգի եւ մանկական երաժշտութեան յայտագիրները:

Ժողովին մէջ առաջին անգամ ներկայացուեցան մեր երաժիշտներու ձաղի գործերը, որոնց մէջ կը զգացուէր հեղինակներու եւ մեկնաբաններու բարձր արհեստավարժութիւնը, լուրջ եւ բծախնդիր մօտեցումը գործին: Ձաղի ծանօթ երաժիշտներ՝ Դաւիթ Ազարեանի, Լեւոն Մալխասեանի կոդքին հանդէս եկաւ նորարարա Արմէն Մարտիրոսեան, մանաւանդ ուշադրութիւն գրաւեց Ազատուհի Քարթալեանի զեկավարած երգեհակը, որ կը փորձէ ազգային հէնքի վրայ ձաղի երաժշտութիւն մը:

Երախաներու զեղագիտական դաստիարակութեան, անոնց իմացական աչխարհի ձեւաւորման, զեղագիտական ճաչակի զարգացման մէջ մեծ դեր ունին երգն ու երաժշտութիւնը: Գաղտնիք չէ, որ երախաները փոքր տարիքէն կամայ - ակամայ կ'ընկալեն երաժշտական աչխարհը, ուստի եւ մեծ նշանակութիւն կը տանան ճիշդ հասցէագրուած երգերը՝ երախան հետաքրքրող, նոյն տանն զեղագիտական արժէք ներկայացնող կերպարներու աչխարհով: Կ'ուզէինք անդրադառնալ «Արեւիկ» մանկական երգի ու նուագի համոյթի ելոյթներուն: Նախ, բոլորովին անհետաքրքրական եւ միօրինակ էր ընտրուած գործերու կերպարային լուծումը:

Ի դէպ, նոյն թերութիւնը նկատուեցաւ նաեւ էստրադային երգի սեռին մէջ, ուր կ'իշխէր կերպարներու միօրինակութիւ-

նը, յաճախ՝ աղքատութիւնը: Երգերու մեծ մասը քնարական ոլորտին դուրս չէր ելլեր: Անչուշտ, քնարականութիւնն ալ ունի տարբեր արտայայտութիւններ, սակայն տուեալ պարագային երգերը միապաղաղ էին, թեմայի առումով՝ միատեսակ: Այս տեսակէտէն մխայն Թարմութիւն բերաւ Ե. Երկանեանի «Ծառում» երգը:

Ծանօթ է, որ ժողովրդական նուագախումբերու համար գրուած երաժշտութիւնը ունի իր ունկնդիրը, որ միշտ մեծ հաճոյքով ներկայ կ'ըլլայ այդ երեկոյթներուն: Ժողովուրդի սրտին մօտ այս տեսը հոգութիւնը պէտք է ըլլայ՝ պահպանելով ժողովրդական ոգին, ստեղծել բարձր արհեստավարժ գործեր:

Ի հարկէ, շատ հաճելի էր ունկնդրել Կոմիտասի, Սպենդիարեանի անմահ գործերու նոր մշակումները, սակայն ունկնդիրը կը սպասէ նաեւ ժամանակակից երգահաններու նոր գործերու: Թէեւ այս մարզին ներս մեծ է Ա. Աւետիսեանի, Մ. Բեգլարեանի վաստակը, այնուամենայնիւ, հոս տակաւին շատ բան կայ ընելիք: Պէտք էր մտածել նաեւ թեմաներու արդիականացման, ձեւերու, արտայայտութեան միջոցներու մասին:

Ծանօթ է, թէ որքան կարեւոր է ստեղծագործութեան մը առաջին մեկնաբանութիւնը, որով պայմանաւորուած է նաեւ անոր յետագայ բախտը: Առաջին մեկնաբանը պէտք է ամենայն պատասխանատուութեամբ վերաբերի իր գործին հանդէպ, ինչ որ չնկատուեցաւ, մասնաւորաբար, Հարարտային տեռի մեկնաբաններու մօտ, բացառութեամբ Ռայիսա Մկրտչեանի: Յաջողութեամբ հանդէս եկան ձայն. հեռատեսիլի սէնֆոնիք նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Ռ. Մանգասարեանի, երգչախմբային Ընկերութեան երգչախումբը՝ Լ. Մատուրեանի ղեկավարութեամբ, թիւ 17 երաժշտական դպրոցի երգչախումբը՝ Դ. Զալեանի ղեկավարութեամբ, երիտասարդական կազմակերպութիւններու կոմիտէի երգչախումբը՝ Լ. Վերանեանի ղեկավարութեամբ:

«Երգը նաեւ թատրոն է», – կ'ըսենք այսօր: Ան կը պահանջէ թատերական կեցուածք, գործողութիւն, մէկ խօսքով՝ խաղ: Ի՞նչպէս կարելի է զոհացնել երգին առաջնորդուող այս պահանջները, եթէ երգիչը նոյնիսկ զոյ չի գիտեր երգին բառերը եւ չի կրնար խօսքը հասցնել ունկնդրին, իսկ նուագախումբն ալ կը խլացնէ երգիչներուն ձայնը: Ահա թէ ինչու կարգ մը երգեր ոչ - կատարեալ թեքնիքի պատճառով չպայծառեցին ունկնդիրը: Եւ վերջապէս՝ երկրորդական թուացող ամենաելին ոչ - երկրորդական հարց մը: Համերգի ընթացքին մեկնաբանութիւնը կը տարբերի ձայնադրութիւններէն անով, որ հոս կը ստեղծուի անմիջական երաժշտական մթնոլորտ եւ ունկնդիրը մեկնաբան յարաբերութեան իւրաքանչիւր մանրամասնութիւն նշանակութիւն կը տանայ: Թէ՛ էստրադային եւ թէ ժողովրդական գործիքներու երաժշտական նուագահանդէսներու մէջ մեզ քնաւ չզոհացուցին մեկնաբաններու հագուստները:

Երաժիշտներու Միութեան ժողովը վերջ դաւ մոքերու փոխանակութեամբ, որուն մասնակցեցան երաժշտագէտներ Ա. Փահլեւանեան, Մ. Տէր - Սիմոնեան, երգահաններ՝ Մ. Վարդապարեան, Կ. Պետրոսեան, Լ. Զաւուչեան: Փակման խօսքը արտասանեց Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան նախագահ Եդ. Միրզոյեան:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ, Յունուար 25-ին, քան տարան բացակայութենէ մը յետոյ, Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը վերադարձաւ Մարսէյլի քաղաքապետական օփերայի բեմը, ի զոհունակութիւն զարմանի Հայութեան, որուն սրտին մէջ յատուկ տեղ մը կը զբաւէ: Այս առթիւ իրենց մասնակցութիւնը բերին Մարսէյլի Փիլարմոնիք նուագախումբը եւ երգչուհի՝ Սոնիա Նիկողոսեան:

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբը իր աւելի քան կիսադարեան պատմութեան եւ գործունէութեան մէջ լաւագոյն ապրեցուց հայ երգը, ծառայեց հայ երաժշտութեան: Վերջին տասնամեակներուն, ղեկավարութեամբ Կարպիս Սփրիկեանի, եղաւ մենաշնորհեալ դեսպանը հայ երգին եւ երաժշտութեան Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, Փարիզէն՝ Աւինիոն, Անկուլէմ, Նորմանտի եւ այլուր, տալով համերգներ, մասնակցելով փառատօներու: Նոյնպէս պանծացուց հայ երգն ու երաժշտութիւնը օտար երկիրներու մէջ՝ Զուիցերիա, Հոլանտա, Գերմանիա, Պելժիա, Անգլիա եւայլն: Երաժշտական քննադատները գնահատական տողեր նուիրեցին:

Մարսէյլի այս ելոյթի կազմակերպութիւնը նախաձեռնութիւնն է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին: Ցանդուգն ձեռնարկ մը որ կը պահանջէ բարոյական, ֆիզիքական, նիւթական լայն զոհողութիւններ: Դիւրին գործ չէ ութսուն եւ աւելի անդամներէ բաղկացած համոյթ մը տեղափոխել Փարիզէն՝ Մարսէյլ: Այս է նաեւ պատճառը որ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը աւելի սակաւ համերգներ չի կրնար տալ, Մարսէյլ: Այս կապակցութեամբ, չենք կրնար չընդգծել եւ չգնահատել Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի անդամներուն կեցուածքը, որոնք ձեռնարկի կազմակերպութեան յաջողութեանը համար յանձն առին ճանապարհածախքը, ցոյց տալով թէ հայ երգին ծառայելէ անդին, դիտեն նաեւ ծառայել հասարակական չահերուն:

Հակիրճ խօսքերով համերգը բացաւ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի քարտուղարուհին՝ Օր. Քլէմանս Թիւթիէլեան: Նախ կարդաց քաղաքապետ եւ Պետական նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռի համակրական հեռագիրը, այս առթիւ, յայտնեց հաճոյքն ու պատիւը ընդունելու Սիփան - Կոմիտասը, ըսաւ հպանցիկ պատմականը երգչախումբին Սարգս Յակոբեանէն, Նշան Սերոբեանէն Արա Պարթեւեան որուն ղեկավարութեան տակ կատարուեցաւ մխացումը Սիփան եւ Կոմիտաս երգչախումբերուն 1935-ին, ապա Գուրգէն Ալէմշահ (1942 - 1947) եւ 1953-էն ի վեր Կարպիս Սփրիկեան կը ղեկավարէ երգչախումբը: Օր. Քլէմանս Թիւթիէլեան թուեց Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի արձանագրած յաջողութիւնները, վեր առաւ Կարպիս Սփրիկեանի խստապահանջ եւ բծախնդիր աշխատանքը եւ իր խօսքը աւարտեց Կոմիտաս Վարդապետէն հայ երգը բնորոշող տողերով:

Յայտադիրը կը բաղկանար առաւելապար երեք գլխաւոր գործերէ: Երկուքը հեղինակութիւն Գուրգէն Ալէմշահի, իսկ երրորդը՝ Բարսեղ Կանաչեանի:

Նախ Գուրգէն Ալէմշահէն ներկայացուեցաւ «Հէքեաթ»ը վոկմ սէնֆոնիք մը բաժնուած երկու մասերու: Ալէմշահի երիտասարդ տարիքին գրուած այս գործը երեւան հանեց հեղինակին երաժշտական հմտութիւնը: Սակայն, իր ամբողջութեանը մէջ մեծ տեղ չի գրաւեր երգահանին ընդհանուր երաժշտական հարուստ վաստակին մէջ: Առանց մասնաւոր ներշնչումի պատկեր մըն էր միայն: Մարսէյլի Փիլարմոնիք նուագախումբը կարպիս Սփրիկեանի ձեռնհաս ղեկավարութեամբ ըրաւ պարկեշտ մեկնաբանութիւն մը: Գուրգէն Ալէմշահի 2-րդ գործը «Ստարայրի Պատերազմը» գրուած երգչախումբի, նուագախումբի եւ մեներգի բաժիններով տարբեր տարողութեամբ արտադրութիւն մըն է: Հոս հեղինակը կըզգած է փոխմ սէնֆոնիքի մը պահանջած բոլոր տուեալները միացնել եւ ունկընդիրներուն փոխանցել Ստարայրի հերոսամարտի հարազատ մթնոլորտը: Երաժշտական կառուցումով նշմարելի է իտալական դպրոցին ազդեցութիւնը, ինչ որ բնական է քանի Գուրգէն Ալէմշահ իր երաժշտական դաստիարակութիւնը ստացած է Իտալիա, եւ սակայն առանց որ ասիկա ատեր մը բերէ գործին. ընդհակառակն: Մեկնաբանողները՝ նուագախումբ, երգչախումբ եւ մեներգողներ կարպիս Սփրիկեանի աչալուրջ եւ ճըշդըզբիտ ղեկավարութեան տակ կրցան այս գործը արժեցնել: Անթերի պիտի ըսէինք եթէ մի քանի մանր սայթաքումներ տեղի չունենային որոնք անկասկած պիտի չպատահէին, եթէ քանի մը փորձ եւս ընելու կարելիութիւնը տրուած ըլլար ղեկավարին:

Համերգին երրորդ կեդրոնական գործը Բարսեղ Կանաչեանի «Նանոր»ն էր: Սիրուած, յաճախ երգուած, գրաւական գործ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի երգացանկին մէջ: Այս գործին աւելցուած է նուագախմբային բաժին մը զոր մշակած է Կարպիս Սփրիկեան: Հոս յաւելեալ վէճ մը կը ծագի: Արդեօք ամբողջացած գործի մը յաւելում եւ փոփոխութիւն բերելը կը հարստացնէ զայն թէ իր ինքնատիպութիւնն ու հարազատութիւնը կորսնցնել կուտայ: Շատ մը երաժիշտներ, երգահաններ ընկած են այս փորձութեան մէջ: Այս մասը կը ձգենք հմուտ երաժշտագէտներուն եւ կ'աւելցնենք որ նուագախումբ, երգչախումբ եւ մենեղողներ լաւագոյնս մեկնաբանեցին Բարսեղ Կանաչեանի այս գողտրիկ, միխթիք բնոյթ ունեցող եւ համեմատաբար բարդ գործը:

Սոնիա Նիկողոսեան, սիրուած եւ ծանօթ անուն մը որ իր արժէքաւոր մասնակցութիւնը բերաւ համերգին երեք մեներգներով: «Մխիթեանակ» տաւիղի ընկերակցութեամբ, «Ալվարդի երազը» եւ «Ուռենի» նուագախումբի ընկերակցութեամբ, որ հեղինակած է Կարպիս Սփրիկեան: Սոնիա Նիկողոսեան օժտուած է Մեցցո - Սոփրանոյի ձայնով որ առանց լարհարձակ ըլլալու, ջինջ, դիւրահաղորդ, մաքուր եւ գրաւիչ է, իսկ առոդանութիւնը՝ յստակ: Սոնիա Նիկողոսեանի մեկնաբանութիւնը խանդավառեց ներկաները, ու երգչուհին կրկնեց «Ուռենին»:

Յայտադիրը, որ սկսաւ Արմէն Տիգրանեանի «Համբարձում Եկաւ» կտորով, վերջ գտաւ Կարպիս Սփրիկեանի նուագախումբի եւ երգչախումբի համար վերածած չորս գործերով՝ «Լուսնակն Անոյշ», «Լա Գիշեր», «Լամէնթօ» (Սոնիա Նիկողոսեանի մենակատարութիւն) - եւ «Հոյնար»: Երգչախումբի մենակատարներն էին՝ Թէրէզ Տէյիրմէնճեան (ալթօ), Մըկըրտիչ Պօղոսեան (թենոր) եւ Ռուբէ Մարթայեան (թենոր):

Ընդհանուր յայտադրին մէջ, նուագախումբին մասնակցութիւնը տիրապետող էր, ինչ որ պատճառ դարձաւ երգչախումբը չվայելելու, իր իսկական կարելիութիւններովը եւ կարողութիւններովը: Թէպէտ ամէն անգամ չէ որ կարելի կ'ըլլայ ապահովել Փիլարմոնիք նուագախումբի մը մասնակցութիւնը, սակայն հաւասարակշռութիւն մը կայ որ պէտք է պահել: Արդ, կը սպասէինք Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի նման անուանի եւ որակաւոր համոյթի մը գոնէ մի քանի «Ա. Քափելլա» գործեր, ինչ որ աւելի հարազատ է հայ երգի բնոյթին, անոր տոհմային ինքնատիպութեան ու հարստութեան:

Կը գնահատենք Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ճիգերը ձեռնարկի յաջողութեան համար: Հաւանաբար ժրաջան տիկիններն ու օրիորդները բարոյապէս առաւել վարձատրուած կ'ըլլային եթէ ժողովուրդը, որ թէպէտ նկատելի թիւ կը կազմէր, աւելի խտուներամ ներկայ ըլլար այս համերգին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Դեռ շատ յետոյ աղէտից Ս. Յակոբի աղբիւրին, որի ջուրը պակասել է երկրաշարժից, դարձեալ ուխտաւորներ են գալիս: Եւ Լինչը զարմանքով դիտում է վայրի վարդենին, որի ճիւղերին անհամար ծուխներ էին կախուած, փրցուած բարեպաշտ այցելուների հագուստներից: Իսկ Ս. Յակոբի վանքը կայ ու կը մնայ Յակինի նկարում:

Փակ աչքերով տեսնում եմ Յակոբուկ ծաղիկը եւ լսում խոխոջը ջրի, որ վազում է ականակիտ աղբիւրից:

×

5 - 16 Յուլիսի, 1980 թ.

Մի բան պէտք է հնարեմ՝ ոգեմխուչ: Օրերը չարունակ շոգը խտացել էր, եւ օդը դարձրել անթափանց: Եւ յատկապէս լեռնան ուղղութեամբ: Ճիշդ է Ալիշանը, երբ ասում է. երկու հանգամանքներով Մասիսս վեհագոյն տեսիլը գժուար է նկարագրել՝ թէ մրրիկի, եւ թէ օդի հանդարտութեան: Հիմա դարձեալ շոգեմխուշը գրկել է լեռը ու աքանչելի տեսարանը բանտուած է:

Այսօր, 16-ին Յուլիսի, չատ վշտացած էի: Այցելութեան էի գնացել մի ծերունու, որի որդին արտագաղթել էր Ամերիկա: Երեք ժամուայ ծանր զրոյցից յետոյ, երբ դուրս եկայ տնից մի ձեռք մըչուչի վարազոյրը ետ էլ քաշել: Մեծ մըխիթարութիւն էր այդ տեսարանը: Ես երկար նայում էի, մտածելով. մարդիկ ասելի շատ հոգով են կապուած իրենց լեռանը: Եւ գալիս են, գնում են նայում են, լալիս են: Դարձեալ են գալիս ու գնում լեռը կայ ու կը լինի: Մարդկային այդ երեսման մէջ ցաւն ու տառապանքը շատ - շատ է, բայց կարօտը կայ ու կայ: Կապը հողի հետ, կապը լերան հետ ծերունուն պահել է: Եւ նա ասում է. «Հայրենիքից հեռացողները անթաղ մեռելներ են: Բոլո՛ր անխտիր: Նրանք նոյնիսկ գերեզման չեն ունենալու: Իմ որդին նրանցից մէկն է»:

Եւ բնական աղէտից կործանուած Ակոռի գիւղի մասին ես մի քիչ հանդըստացած սրտով եմ մտածում. քանի կայ հայ ժողովուրդը, 1600 աղէտեալները յիշուելու են: Նրանց ոսկերքն հանդչում Եւ Մասեաց Վիհի պռնկին:

×

17 Յուլիսի, 1982 թ.

Օրը երեկոյանում էր, որ մենք Գեղաւ աղբիւրի մօտից ճամբայ ընկանք դէպի Թանահատի վանք: Եղեգնաձորը չատ արժէքաւոր յուշարձաններ ունի: Սակայն բնութեան յուշարձանները առանձնայատուկ են: Լեռնե՛րը· ինչքան որ զանազանային են, նոյնքան էլ եթերային: Կապո՛յտ լեռները: Մանուշակագո՛յն լեռներ: Մշուշո՛տ լեռներ: Պարզ, վեհ ու երկարաձի՛գ լեռներ: Գագաթներից մէկը հակայի գուրզի պլուխ է յիշեցնում: Անունն էլ Բոլորաբերդ:

Թանահատի վանքի ճանապարհին կարմիր երեկոյ է: Լեռների թիկունքում նոսր մշուշի մէջ երկու «եռանկիւնի» է գծագրուած, մէկը մեծ, միւսը՝ փոքր: Նախապէս մեզ թուում էր, որ դրանք նոյնպէս եղեգնաձորի լեռներն են, բայց յետոյ, երբ աւելի բարձրում էինք, ապշած մնացինք:

Արարատն էր՝ Մեծ եւ Փոքր զագաթները, որոնք լանջերից «կտրուել» էին եղեգնաձորի լեռների կատարներով: Այստեղից նախ երեւում է Փոքր զագաթը, ապա Մեծը: Սա ճիշդ հակառակն է Հոկտեմբերեանի հետ համեմատած:

Թանահատի վանքի ճարտարապետը տեղի ի՞նչ ընտրութիւն է արել: Ահա այդպէս, հմայուած լեռների մեծութեամբ ու գունագեղութեամբ, ոլորապտոյտներով մարդը բարձրանում է վեր եւ յանկարծ երեւում է սեւ քարով կառուցուած փոքրիկ եկեղեցին, որը 13-րդ դարից ի վեր ամէն առաւօտ ականատեսն է, թէ արեւի հետ ինչպէս են արթնանում լեռները, եւ մայրամուտին աստիճանաբար ինչպէս են տիեզերքի գոյները լուծում դիլերւայ մէջ:

Թանահատի վանքից բացուող հորիզոնն այնքան լայն է, որ մենք մարմրող արեւի տակ հեռուում տեսնում ենք ոսկեգոյն լեռներ, Մասիսի կարմրագոյն կոները, մինչեղեռ մեր շուրջն ուժեղ քամի է: Անձրեւը խփում է վանքի պատերին: Վարդի քանտակով տապանաքարը թրջւում - մգանում է, եւ մենք ստիպուած բռնում ենք տումդարձի ճանապարհը, մեր հոգի - ներում տանելով լեռների ընդարձակութիւնն ու վեհութիւնը:

Արարատը երեւանից: Արարատը Հոկտեմբերեանից: Արարատը Եղեգնաձորից: Նշանակում է մենք Աւագ լեռը դիտել ենք երեք կողմից: Հարաւից, չորրորդ կողմից տեսնելուն ինձ օգնում է մի յուշ, որ մըտացել է մանկուց, մօրս պատմածներից:

... Մեր գիւղից մի աղջիկ հարս էր գնացել Ալաշկերտ: Ժամի էլ լաւ ժամանակն էր: Մայրս կպել էր հօրս գլուխը, թէ՝ սեղը լծի, որ լծի, գնում ենք Ալաշկերտ, համ Հերեքնապին կը տեսնենք, համ էլ Մասիսի փէչերից ժամս կը քաղենք:

(Շար. 15)

Տէր եւ Տիկին Նուբհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Նատին եւ Հարոլտ,
Այրի Տիկին Վերժին Վարդանեան, զաւակները եւ թոռները,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան եւ զաւակները,
Տիկին Վերժին Գալճեան եւ զաւակները,
Տիկին Էլիզ Սիմէոնեան զաւակները եւ թոռները,
Այրի Տիկին Փօլին Ալթունեան,
ինչպէս նաեւ Գազազեան, Ղանճեան, Գազանճեան, Ինճիճեան, Աւանեան, Թօսունեան, Թորոսեան, Սալերեան, Սարաճեան, Սվաճեան, Կիւմիւշեան, Մաւեան, Քերեսթէճեան, Ֆիլօ, Փափազեան, Ամիրխանեան, Ներսէսեան, Ճովսէփեան, Հօճասպաշեան եւ Եզեկէլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, տալոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Փետրուար 5-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երկուշաբթի, Փետրուար 10-ին, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պլան - Մէնիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շերվանեանի եւ ընտանիքին բոլոր անդամներուն, իրենց մօր՝ Արուսեակ Ֆերաճեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գալուստեանի մահուան առթիւ· - Տիկին Մարգրիտ Գալուստեան 300 ֆ· պ·, 200 քահանայից դասուն:

Հելվաճեանի հոգեհանգիստին· - Կիրակոս Հելվաճեան ընտանիք 200 ֆ· պ·, 200 եկեղեցւոյ դպրոցին, Նորայր Իշճեան 200 եկեղեցւոյ դպրոցին, Նիկողոս Մխիթարեան 150 Ֆ· եկեղեցւոյ դպրոցին:

Հեքիմեանի մկրտութեան առթիւ· - Տէր - Մինասեան 100 Ֆ· «Աչխարհ» թերթին, Գէորգ Հեքիմեան 500 ֆ· պ·:

Լոթաեւ Խաչիկեանի թաղման առթիւ· - Անտոլ Արտաւազդ Խաչիկեան 1500 ֆ· պ·, Դաւիթ Պաճարիկեան 200 ֆ· պ·, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 100 ֆ· պ·, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թաշճեան 100, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 200, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սահակեանեան 50 ֆ· պ·, 50 Հ· Բ· Ը· Մ·եան, Երուանդ Թաշեան 100 ֆ· պ·, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան 100 ֆ· պ·, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալիքսանեան 100, Կարպիս Խաչիկեան ընտանիք 500, Տէր եւ Տիկին Ժապ Վարժապետեան 100 Ֆ· ֆ· պ·, Մ· Էթմէքճեան 100 Ֆ· ֆ· պ·:

(Շար·)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Տիկին Նուարդ Ալպաճեանի (Սէն - Շամոն) մահուան Բ· տարելիցին ի յիշատակ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՃԱՌՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 200 Ֆ·:

ՍԷՆ - ԹԻԼ· - Ազգային քոյրեր հազար ֆրանք իրենց եղբայրներուն յիշատակին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը ճիշդ 16ին Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Տրանտ - Սամուէլ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր, - արտասանութիւն, - երաժշտութիւն, - սահիկներու ցուցադրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial) avec la Chorale Sahak - Mesrop de Marseille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMORIAL sous la présidence de Méliné Manouchian. Discours, bénédictions et dépot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville. Un repas arménien sera servi (participation : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* *Réservation obligatoire par courrier* avant le 10 février *au siège d'*«ARMENIE VIVANTE» 7, *ave. de Toulouse*
34100 *MONTPELLIER*

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՓԵՏՐ. 23

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

ժամ առաջ զննեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վաստհելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ՝
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՑԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 20·30-ին:
Մասնակցութեամբ՝
Հորիզոն Նուագախումբին
Parco Mini Italia et Ristorante
Autostrada A4 Venezia - Milano
Sortie : CAPRIATE
Tél. . 2 / 9090169

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւնները կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16 եւ 23 թուականները՝ գրաւուած օրեր Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ:

ՏՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ս.ԿԱՒՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու
——— Սկաուտական ճոխ յայտագիր ———
Արեւոյշներուն, Արիւներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:
Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոքրիկներուն՝ ձրի

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ Է
Զորեքշաբթի, Շաբաթ եւ Կիրակի ժամը 14-էն 19:
Գրադարանի հերթապահութիւն· - Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Խիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ 200 Ֆ· Այրի Տիկին Էլիզ Շահինեանէ փոխան ծաղիկի՝ Մարտիրոս Տէրտէրեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս 100 Ֆ· Այրի Տիկին Սիրանոյշ Գարակէօզեանէ նոյն առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տիկին Մաղազաճեանէ 300 Ֆ· Ամանորի առթիւ, Ոմն՝ 200 Ֆ· նոյն առթիւ, 250 Ֆ· Տիկին Սեֆերեանէ Տիկին Պահատուրեանի մահուան առթիւ, նոյն առթիւ 50 Ֆ· Տիկին Քարաօղլանեանէ· Տիկին Եպրուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ· - Տիկին Քարաօղլանեանէ, Պ· Ժանէ, Տէր եւ Տիկին Բեքմեզեանէ 100-ական Ֆ·, Ոմն՝ 100 Ֆ· իր եղբօր մահուան 10-րդ տարելիցին ի յիշատակ: 200 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Սէլթիկեանէ Միսաք Տէրտէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ: 1000 Ֆ· Պ· Մարտիկ Տակառեանէ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Մնոանդ Մալաթեանէ 500 Ֆ· իր թոռանը Ալէն Մելգոնեանի (Պուա - Քոլոմպ) ինքնաշարժի արկածէ մը ազատելուն առիթով:

CALENDRIER
1986
-CEDIA-

Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...

Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

RADIO ASK

«RADIO ASK CREE L'EVENEMENT SUR 98,5 mhz, BANDE FM»

Dans le cadre de la campagne pour les élections législatives du 16 MARS prochain, date de l'unique tour de scrutin, ALBERT KALAYDJIAN et GUILLAUME HAMALIAN questionneront les principaux leaders politiques nationaux.

Vous même pourrez poser TOUTES vos questions en direct, par téléphone, sur tous sujets vous préoccupant.

— Samedi 22 Février. Monsieur Georges SARRE, député du 11e arrondissement de PARIS, 3e sur la liste Socialiste pour les législatives à PARIS.

— Samedi 1er Mars. Monsieur Guy DUCOLONE, Vice-Président de l'Assemblée Nationale, 1er sur la liste Communiste dans les Hauts de Seine.

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8-9
SAMEDI-DIMANCHE
8-9 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 8,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.157 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.157

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԻԼ

———×———

Եթէ հայ լեզուն կը նահանջէ, անոր հետ նաեւ հայերէնախօսութիւնը մահառիթ համեմատութիւններու մէջ յետ - քայլ կ'ընէ:

Ընթացիկ կեանքին մէջ, ընտանեկան շրջէն ներս, հանդիպումներու եւ տեսակցութիւններու ժամանակ, հաւաքոյթ - ներու ընթացքին, մխիթարական ժողով - ներու մէջ առաւելաբար, չըսելու համար մի մխայն, Ֆրանսերէն լեզուն է որ կը գործածուի: Նոյնիսկ սահուն կերպով հայերէն խօսիլ գիտցող անհատներու կողմէ Ֆրանսերէնը աւելի հմայք ունի, կամ աւելի հեշտ կուգայ, քան մեր մայրենի լեզուն: Մեր մայրենի լեզուն որ իր հարուստ բառամթերքով, երանգներով, արտայայտութեան յատուկ տարազներով այնքան նրբօրէն, ճշգրիտ կերպով կը-նայ արտայայտել որեւէ դաղափար, որեւէ խօսակցութիւն:

Բազմալեզու ըլլալը կը նշանակէ գի - տութեան տէր ըլլալ, որովհետեւ իւրաքանչիւր լեզու հետը կը բերէ մշակոյթ մը: Պէտք է սորվիլ եւ խօսիլ օտար լեզուներ, նոյն իսկ օտարէն աւելի լաւ: Սակայն ամէն բանէ առաջ պէտք է սորվիլ ու խօսիլ իր մայրենի լեզուն: Հասկնալի է թէ ապրած երկրին մէջ, տեղական լեզուն ինքնաբերաբար կը տիրապետէ: Բայց չափ ու կշիռ մը կայ: Փորձութիւն եւ վտանգ մը կայ զոր անհրաժեշտ է սանձել: Թէ ոչ տեղատուութենէ - տեղատուութիւն: դիւրութենէ դիւրութիւն հետզհետէ կը հրաժարինք էականէն, կը կորնչք արմատէն, այսինքն լեզուէն:

Իսկական ցաւ է այս տխուր պարագան որ կրնայ մօտ ապագայի մը դառնալ աղէտ երէց սերունդի վերջնական մեկնումով եւ անհետացումով: Աղէտ, որովհետեւ մեր ամէնօրեայ թէ չաթաթօրեայ դէպ - րոցներուն մէջ, չենք ըսեր որ անխուսափելի մը կայ, բայց վճռական տրամադրութիւն մը, կամք մը չենք տեսներ կացութիւնը հակադարձելու, կամ գոնէ հոսանքը նուազեցնելու, քանի չատ - չատեր հայերէնը կը դասաւանդեն Ֆրանսերէն լեզուով: Ճիշդ է որ, այսօր, աշակերտութեան մեծամասնութիւնը մխայն Ֆրանսախօս է, սակայն աշակերտին կը պատկանի կրկնապատկել իր ճիգերը հետեւելու, հասկնալու եւ իւրացնելու համար: Հարթել ճամբան, այո, բայց ոչ ամէն ինչ պատրաստ հրամցնել: Ճիգ, մանաւանդ կամաւոր ճիգը յոյժ կարեւոր է հետաքրքրութիւնը արթնցնելու եւ սրելու տեսակէտէն:

Հայերէնախօսութեան գործը կը ծանրանայ բոլորին վրայ: Նախ ծնողքներուն մեծ պարտականութիւն կ'իյնայ տունէն ներս հայերէնը գործածել: Մխութիւններու, կազմակերպութիւններու դեկավարութիւնը պարտք պէտք է համարի ժողովները հայերէնով վարելու, արձանագրութիւնները, նամականին ու յայտարարութիւնները հայերէն կատարելու: Հայկական դպրոցներուն պատասխանատուները հրամայական պարտականութիւն պէտք է սեպեն հայերէն խօսիլը պարտաւորիչ դարձնել դպրոցի շրջափակին ներս, կամ առնուազն որոշ պարագաներուն, ինչպէս՝ հայերէնի դասընթացքները, խաղի, զբօսանքի, ճաշի պահը:

Եթէ չարունակուի այս անտարբեր ընթացքը պատասխանատու կը մնան պատմութեան առջեւ բոլոր անոնք՝ որոնք այսօր կը նախընտրեն դիւրութիւնը քան ճիգը, բոլոր անոնք՝ որոնք չեն պիտակցիր իրենց պատասխանատուութեանց կարեւորութեան:

Լեզուն է որ միայն կրնայ վառ պահել ու ապրեցնել ժողովուրդ մը: Ժողովուրդ մը պատմութիւնը, ազգային ուան - դութիւնները, մշակութային արժէք - ները կը փոխանցուին սերունդէ - սերունդ միմիայն լեզուի ճամբով:

Շատ յաճախ կ'ըսենք թէ ունինք վառ ու հարուստ լեզու մը: Բայց ի՞նչով կ'արդարացնենք այդ հաստատումը: Որքան խօսուն դէմքեր են մեզի համար հայ դրին ու լեզուին քուրմերն ու վարպետները, Մաշտոցէն Նարեկացի, Մխիթարէն՝ Վարուժան:

Առաջին պայմանը հայերէն խօսիլն է: Փոքրիկէն սկսեալ մինչեւ մեծը, հայերէն խօսիլը պէտք է դարձնել սովորութիւն:

Կ. Ց.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՊԼՅՈՒԹԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐԸ

———×———

ՊՈՒՐՋ-ՀԱՄՈՒՏԻ ԲՈԼՈՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐԸ ՓԱԿ ՄՆԱՑԻՆ

———×———

Մեր նախորդ թիւով, կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էինք սպաննուած եւրեք Դաշնակցականներու՝ Վարդվէս Տէր - Կարապետեանի, Լեւոն Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Խուտավերտեանի յուղարկաւորութեան մասին:

Ինչպէս գրած էինք մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուած է յուղարկաւորութիւնը, Զորեքշաբթի առաւօտ, Պուրճ - Համուտի բոլոր խանութները փակ մնացած են:

Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, թաղմանական կարգէն ետք, դամբանական մը խոսած է Ս. Նշան Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Թոնդեան:

Ապա, թափօրը անցած է արեւելեան - Պէյրութ, ուր Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ արարողութեան աւարտին խոսած է Սրամ Եպիսկ. Քէշիշեան: Հուսկ՝ գերեզմանատան մէջ, դամբանականները խոսած են՝ Բիւզանդ Թորիկեան, յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի (յիշենք որ Վարդվէս Տէր - Կարապետեան նախագահն էր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական վարչութեան) եւ Կարօ Յովհաննէսեան յանուն Հ. Ց. Դաշնակցութեան:

Հինգշաբթի օրուան (Փետրուար 6) «Լ'Օրիան - Լը - Ժուր» հակիրճ կերպով կ'արձագանգէր յուղարկաւորութեան,, երկու նկարներ հրատարակելով, մէկը՝ Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ արարողութիւնը ցոյց տուող, երկրորդն ալ՝ ամայի Պուրճ - Համուտը: Անդրադառնալով ներկայ բազմաթիւ անձնաւորութեանց, կը յիշէր Ազգ. ազատական կուսակցութեան նախագահը՝ Տանի Շամուն եւ մէթր Մուսա Փրէնս:

այսօր կը նախընտրեն դիւրութիւնը քան ճիգը, բոլոր անոնք՝ որոնք չեն պիտակցիր իրենց պատասխանատուութեանց կարեւորութեան:

Լեզուն է որ միայն կրնայ վառ պահել ու ապրեցնել ժողովուրդ մը: Ժողովուրդ մը պատմութիւնը, ազգային ուան - դութիւնները, մշակութային արժէք - ները կը փոխանցուին սերունդէ - սերունդ միմիայն լեզուի ճամբով:

Շատ յաճախ կ'ըսենք թէ ունինք վառ ու հարուստ լեզու մը: Բայց ի՞նչով կ'արդարացնենք այդ հաստատումը: Որքան խօսուն դէմքեր են մեզի համար հայ դրին ու լեզուին քուրմերն ու վարպետները, Մաշտոցէն Նարեկացի, Մխիթարէն՝ Վարուժան:

Առաջին պայմանը հայերէն խօսիլն է: Փոքրիկէն սկսեալ մինչեւ մեծը, հայերէն խօսիլը պէտք է դարձնել սովորութիւն:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

———×———

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ԿԵՂԾ ԱՀԱԶԱՆԳՆԵՐ

———×———

Մթնոլորտը ծանր է անշուշտ: Ներքին նախարարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, մանաւանդ չաթաթաւերջին մեկնումներուն պատճառով: Կայարանները, օդակայանները, մեծ վաճառատուները, վերջապէս ամէն կողմ ոստիկան եւ խուզարկութիւն: Այս փսիխոզէն կ'օգտուին նաեւ անհատասպանչիները կամ պարզապէս «կատակ» սիրող ապուշներ, որոնք հոս - հոն կը հեռաձայնեն յայտնելու համար թէ ռումբի մը պայթումը անմիջական է այսինչ տեղը: Այսպէս 80 ամհաղանդ եղած է Հինգշաբթի եւ յաջորդաբար պարպուած են Պօպուռ կեդրոնը, Սէն - Լազար կայարանի որոշ մասեր, Շան զ'Էլիզէի Տրէօկադերօը, Մոնփարնասի առեւտրական կեդրոնը, Քրիսթիան Տիորի խանութը եւ իրիկուան ներկայացման ընթացքին ալ՝ Օփերան: Այս առընչութեամբ, մամուլը կրկին ու կրկին կ'անդրադառնայ ահաբեկիչներուն պահանջած երեք բանտարկեալներուն՝ Անիս Նաքքաշ, Վարուժան Կարպիճեան եւ Ապտալլա Իպրահիմ («Մաքէն» նկարներ ալ կը հրատարակէ), վերյիշելով անոնց կենսագրականն ու գործունէութիւնը:

«Ֆիկարօ» այս երեքին կը կոչ Մոնթէ Մելքոնեան (Նոյեմբեր 28-ին ձերբակալուած Փարիզ) ընդունելով հանդերձ թէ նման ցանկ մը «տարօրինակ եւ անկապ է» քանի որ այս չորսերը նոյն խմբակին մաս չեն կազմեր, նոյնիսկ երկու Հայերը, որոնք կ'ըսէ թերթը, եթէ նոյն Հայ դատի անունով կը պայքարին, միջոցներու մասին համաձայն չեն: Կը յիշէ Կարպիճեանի մէկ խօսքը ուղղուած երդուեալներուն. -

«Ցեղափոխական ուղին ընտրեցի: Մխայն զինեալ պայքարը թոյլ պիտի տայ որ մեր իրաւունքները վերադտնենք»: Ու անդրադառնալով Մոնթէ Մելքոնեանի, կ'ըսէ զինք դանուած է հոն, ուր կը քնակէր, թուրք դեսպանին լուսանկարը եւ Մարսէյլ խարխս նետող թուրք նաւերու անունները, պայթուցիկներ եւ նաւահանգիստին յատակագիծի մը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏի կեդրոնը ահաբեկիչները ըսպանած են փոխ - ծովակալ (եւ Քրիսթոսպալ Քոլոն ալ Քարվախալ, 60 տարեկան: Մահափորձին զոհ գացած է նաեւ իր վարորդը:

ՃԵՄԱՅԻԼ կը մերժէ հրաժարիլ եւ այս առընչութեամբ կը չեշտէ. - «Հարցը ե՛ս չեմ, ես կը փորձեմ հարցը կարգադրել: Անձնական փառամոլութեան խնդիր չէ, համոզուած եմ որ ներկայութիւնս հո՛ս պարտականութիւն մը եւ անհրաժեշտութիւն մըն է ազգին ապագայ փրկութեան համար»:

ՌԵԿԸՆ Ամերիկա հրաւիրած է Նախագահ Մխիթարեանը, Յուլիս 4-ին, Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, մխիթարական օձերու համար Ազատութեան Արձանին հարիւրամեակը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ... COLUCHE ՄԸ

———×———

Խորագիրը կրնայ զարմացնել. աւելին՝ գայթակղեցնել: Ոմանք մտածեն գուցէ, - ալ փնտռուելիք մարդ չէ՞ մնացեր...:

Անկասկա՛ծ:

Բայց նախ տեսնենք թէ քանը ինչո՞ւմն է:

Մենք, այս տարի, անհրաժեշտ կարիքը ունինք Քոլիւշի մը: Հոգ չէ, թող գըռեհիկ ըլլայ, թող հասարակէն ալ անդին լեզու մը գործածէ, բայց բանի մը ժամուան մէջ երկու միլիառ հաւաքէ՝ հովհովի բերելով Հրեան ու Հեթանոսը, բացատրելով թէ այս անգամ նպատակը «սրտի նաշարաններ» բանալ չէ, այլ *ըղձտով* մտքի օճախ վառ պահել, փրկել՝ արմատախիլ ժողովուրդի մը մշակութային դարաւոր կեդրոնը:

Մխիթարեան վարժարաններու միջազգային կոմիտէն իրար անցած է: Տնտեսական ծանր տագնապը լուծելէն ետք լըծուած է Սփիւռքի մէջ ամէն տեղ հանգանակիչ մարմիններ կազմելու՝ հաւաքելու համար անհրաժեշտ գումարը՝ հինգ ու կէս միլիոն տոլար: Չկա՞յ հարուստ Հայ: Լեցո՛ւն: Բայց մենք, Հայերս, դրամ ունեցող է որ ունինք: Չշփոթենք:

Ի բացակայութիւն հայ հարուստին, կանչե՞նք արդեօք - թէ՞ կանուխ է տակաւին...

- Ո՞ւր ես· Քոլի՛ւշ:

ՇԱՀԷՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1984 Օգոստոս մէկէն ի վեր, «*Յառաջ*», հակառակ օրէ օր ծանրացող իր տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, ոմանք շրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաւելումներ կատարեցին:

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարելիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ: 1984-էն ի վեր 4 յաւելում կրած ենք առաքման ընկերութեան կողմէ (եւ ուրիշներ նախատեսած են մինչեւ տարեսկզբի վերջ), ասոնց կողքին աշխատավարձը, ընկերային տուրբերը, ելեկտրականութիւնը, թղթատարը, թուղթը իրենց կարգին զգալի յաւելում կրեցին օրէ օր աւելի դժուարացնելով հայերէն օրաթերթի մը ծանր բեռը, մանաւանդ երբ ան զրկուած է տեղական մամուլի առեւտրական ծանուցումներէն, որոնք գլխաւոր հասոյթն են որևէ թերթի: Իրաց այս կացութեան մէջ, անխափան կարենալ շարունակելու համար «*Յառաջ*»ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ստիպուած ենք բաժանորդագրութեան սակերու յաւելում մը նախատեսել *ՄԱՐՏ ՄԻԿԷն* սկսեալ:

Նոր սակերը կը հրատարակենք ի մօտոյ, մինչ այդ մեր բաժանորդները կըրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն, փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու համար իրենց բաժանորդագրութիւնը:

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «*Յառաջ*»ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիրները, ծանուցումները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման փոնտին եղած ինքնաբուխ նուէրները: Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԿԷՏԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՄՏԱԾՄԱՆ ՆԻՒԹ ՊԷՏՔ Է ԴԱՌՆԱՆ...

(Ր. եւ վերջին մաս)

Մեր այս ակնարկը մխայն Վենետիկի Մխիթարեաններուն չի վերաբերիր: Կը վերաբերի Սփիւռքի մէջ գործող այն բոլոր հաստատութիւններուն, կազմակերպութիւններուն, մխութիւնով եւ կրօնքով՝ որոնք որոշ առաքելութեամբ հանրային ծառայութեան դաշտ կ'իջնեն, եւ - երբ կը մատնուին նիւթական անձկութիւններ - որոնք կրնան վտանգել տեւականութիւնը իրենց գործունէութեան - Կ'ԱՊԱՒԻՆԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ :

1. - Կեանքի օրէնքները յաճախ չեն ներդաշնակուիր սրտի եւ մտքի թելադրանքներուն հետ: Անհատապէս՝ ամէն գիտակից Հայ, մտքին թելադրանքով ու սրտին ձայնով յօժարակա՛մ է թեւ ու թիկունք դառնալու ժողովրդանուէր այդ հաստատութեանց, մխութիւններուն ու կազմակերպութեանց, որպէսզի անոնք մշակութային, կրթական - դաստիարակչական, ընկերային - մարդասիրական, ազգային - քաղաքական եւ հանրային մարզերու մէջ չարունակեն հերկ ու ցան կատարել: Սակայն իրականութիւնը ցոյց կուգայ, որ սփիւռքեան բոլոր գործիներուն մէջ՝ արտայատուղ սէրը, յարգանքն ու դուրգուրանքը քիչ անգամ պզտոնական ըլլալէ կը դադրին:

Նկատելով որ մեր խմբագիրները - բականները դրի առած էինք Ս. Ղազարի ծանօթ հղնուժամին առիթով, հատնաբար ներելի ըլլայ յայտնել այս տեղ՝ որ Սփիւռքը և՛ Վենետիկի և՛ վիէննայի Մխիթարեաններու մշակութային գործունէութեանց առընչուող նիւթական կարօտութեանց հանդէպ արժանի հետաքրքրութիւնն ու հնչուն հոգածութիւնը ցոյց չէ տուած:

2. - «Զլացող երախային կաթ չեն տար», կ'ըսէին մեր մայրերը: Այս փոխաբերութիւնը կը պատշաճի հայ կեանքի մէջ ընդհանրացած կարգ մը լարքերու եւ սովորութեանց: Մինչեւ որ օգնութեան կոչ կամ աջակցութեան խնդրանք չներկայացուի՝ հանրութիւնը փոյթ չընէր հետաքրքրուելու թէ իրեն ծառայող անշահաթեր հաստատութիւններ ի՛նչ դրնով կ'իրագործեն իրենց առաքելութիւնը, արդեօք կը կարօտի՞ն որեւէ օգնութեան կամ իրենց աջակցութեամբ ա՞րդեօք աւելի դրական եւ ազդու չըլլար անոնց գործունէութիւնը: Անհրաժեշտ է որ անձկութենէ առաջացող հաստատութիւնը մանաւանդ կոչ ուղղէ կամ ահազանգ հնչեցնէ, որպէսզի մէկն ու միւսը համ՛ին ականջ տալ աղեկտուր ձայներուն եւ փութան օգնութեան:

Ո՛չ ոք կ'ուզէ անդրադառնալ որ հանրութեան կողմէ նման վերաբերումներ անուղղակի ազդակ կրնան դառնալ բարոյական նուաստութիւններու: Երբ որեւէ հաստատութիւն կը հարկադրուի զղացնել հանրութեան, թէ կէս ճամբան պիտի մրցայ կամ պիտի ստիպուի ձեռնթափ դառնալ իր յանձնառութեան մէջ՝ նախ ի՛նք կը ցաւի եւ կը նուաստանայ: Իսկ հանրութեան կողմէ ի յայտ բերուած անփութութիւնը, իր կարգին, կը վարակէ ժողովուրդի լայն զանգուածները՝ խրամատ բանալով «ազգ»ին ու անոր ծառայող գործօններու միջեւ:

Այս հաստատումը չի մխիր ժխտելու գոյութիւնը ինքնաբեր պատրաստակամութեամբ նուիրաբերող փոքրամասնութեան մը՝ որ Հայութեան լուռ զրկանքներուն եւ նիւթական անձկութեանց հանդէպ զգայուն ու ուշադիր եղած է միշտ, հրաւէրի չէ սպասած՝ իր սրտին հետեւե՛լ քակը պարպելու համար ի նպաստ հանրային զանգուածներու մշակութային եւ ընկերային դաստիարակութեան:

3. - Հարց է տակաւին: Արդեօ՞ք խնդրոյ առարկայ այդ հաստատութիւնները եւ

ՁՈՀԵՐ ՈՒ ՓԱՆԴՈՒԻՄՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽՄԲ. - Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթի Յունուար 24-ի թիւէն հաղելով կուտանիք հետեւեալ յօդուածը, ուր կը ներկայացուին Յունուար 15-ի բախումներուն հետեւանքով հայկական թաղամասերու կրած վնասները:

×

1986, Յունուար 13-ը, բայց մանաւանդ Յունուար 15-ի Ձորեքշաբթին երկար պիտի յիշուին Պէյրութի արեւելեան շրջաններու բնակիչներուն կողմէ: Արիւնալի բախումները, ընդմէջէ մէկ կոմէ «Լիբանանի Ուժեր»ու սպայակոյտի պետ Սամիր Ժաժայի զինեալներուն եւ փաղանգաւոր մարտիկներու, եւ միւս կողմէ՝ նոյն «Ուժեր»ու նախկին պետ Էլի Հոպէյգայի հաւատարիմներուն, խլեցին բազմաթիւ զոհեր եւ պատճառեցին բազմաթիւ միլիոններու հասնող վնասներ, չհաշուած տակաւին այն տառապանքը, սարսափն ու յուսաբեկութիւնը, զորս ապրեցան շրջանին բնակիչները, հայ թէ արաբ:

Գլխաւոր ճակատամարտերէն մէկը տեղի ունեցաւ Քարանթինայի շուրջ, ուր կը գտնուի «Լիբ. Ուժեր»ու կեդրոնատեղին՝ «Պատերազմական խորհուրդ»ի չէնքը, եւ որուն հանդիպակաց կողմը կ'երկարին, մինչեւ Նահրի գոյդ կամուրջները ու մինչեւ Տորա, հայահոծ թաղամասերը, սկսելով Մար Մխիայէլի շրջանէն ու հասնելով մինչեւ Նոր Ամմոս:

Ձորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 5·50-ին սկսած բախումները առաջին հերթին ընդդիմակեցին «Ամալ» թերթի խմբագրատան - նէն մինչեւ «Պատերազմական խորհուրդ»ի չէնքը երկարող վիթին յարող թաղամասերը, յատկապէս Հաճըն, Խալիլ Պեռեւի եւ Քուպպայաթի շրջանները, ուր գոյութիւն ունին կուսակցական թէ միլիսական ակումբներ ու զրասենեակներ: Նեղլիկ թաղամասերու մէջ օգտագործուած ծանր զէնքերը, թնդանօթները, «ԱՐ - Քէ - Ժէ» եւ «Պէ - 7» հրթիռարձակները, ականանետերը, 500-նոց ծանր զնդացիրները, ձեռքի ամէն տեսակի արագահարուած - ները օրհասական ապրումներու մէջ պահեցին բնակչութիւնը շուրջ 10 ժամ առնդհատ: Եղան պահեր, ուր կարելի չէր այլեւս իրարմէ զանազանել յարձակող եւ պաշտպանուող զինեալները, որոնք իրենք անդամ յաճախ չիմացեցին իւրացինը «հակառակորդ»ի տեղ:

Եւ անշուշտ, բազմաթիւ զինեալներու հետ լինկան նաեւ քաղաքային զոհեր, վիրաւոր թէ սպաննուած, որոնց մէջ՝ նաեւ Հայեր: Ու թէեւ կարելի չէ դէթ մօտաւոր թիւը տալ լինկած զոհերուն, բայց դատելով յաջորդ օրերուն հայկական օրաթերթերու մէջ ծանուցուած մահազդներէն, կարելի է մահացած Հայերու մօտաւոր թիւը նկատել 7 հոգի· իսկ վիրաւորներունը՝ չուրջ երեսնեակ մը:

Երկուշաբթի օրուան կռիւներուն մասնատանդ, կատաղի եղեր էին բախումները Ամանոսի շրջանին մէջ, որոնց հետեւանքով ծանր եղեր էր վիճակը նաեւ շրջանի Հայութեան:

Կրակի սատկութեան հետ համեմատած՝ հայ զոհերու այս նուազագոյն (բարեբախտաբար) թիւը պէտք է բացատրել այն հանգամանքով, որ Ձորեքշաբթի օրուան բախումները սկսան այնպիսի պահու մը, երբ բնակիչները տակաւին դուրս չէին ելած իրենց բնակարաններէն, իսկ ամանք՝ նոյնիսկ իրենց անկողիններէն: Ուստի զանոնք պէտք է նկատել զոհերը տուներ մուտք գործած վամփուշտներու կամ բեկորներու, եւ մաս մըն ալ՝ անցղղոյզ «ելոյթներու»: Ձիշդ է, եղած են նաեւ խժդուժ արարքներ եւ բռնութեանց դէպքեր, մանաւանդ Հ. Մ. Մ. ակումբի փողոցին սկիզբը գտնուող Նազարեաններու չէնքին մէջ, բայց հրաշիւք իմն, այդ արարքները մահացու հետեւանքներ չեն ունեցած:

Քննական շրջապտոյտ մը Հինգշաբթի առաւօտուն՝ պիտի պարզէր տխուր, շատ տխուր տեսարաններ վերյիշեալ թաղամասերուն մէջ: Փողոցներուն երկայնքին, հոս ու հոն լճացած արեան եւ ճապաղիքներու պարզած քամահելի տեսարաններու կողքին, աչքառու էին մանանեղ քանդումի տեսարանները: Բազմաթիւ խանութներու երկաթէ փեղկերը, մանաւանդ «Շերակ» գրատան, ծակծկուած էին կամ կիսովին քանդուած, ապակիներ փշրուած, ինքնաշարժի ամբողջ շարքեր լրիւ կամ մասնակիօրէն այրած, դրեթէ բոլորին ապակիները «ձիւնի փաթիլներու» վերածուած: Իսկ չէնքերը, պատուհանները, չքամուռքերը, դուռները, այդ լուռ վկաները լիբանանեան պատերազմ կոչուող անբացատրելի այս խելացնորութեան, առաւել եւս ծածկուած էին փամփուշտի կամ բեկորի հետքերով, իսկ երբեմն ալ մասամբ փուլ եկած կամ խարխլած:

Չէր մոռցուած նաեւ՝ Լիբանանի մէջ բախտի յաջորդող միւս անխուսափելի արարքը՝ թալանն ու կողոպուտը: Շարք մը բնակարաններ, վաճառատուներ եւ արհեստանոցներ, յատկապէս Տորայի շրջանին մէջ, մասամբ կամ ամբողջովին թալանուած էին եւ ապա հրդեհուած:

«Արամ Խաչատուրեան» կրթաթոշակին բաշխումը

ՄԱՐՍԷՅԼ. - (Յատ.). -

Երկուշաբթի, Յունուար 27-ին, Մարսէյլի Շրջանային Ազգային երաժշտանոցի «ՏՏ գ'Անթիլ» սրահին մէջ հանդիսաւոր բաշխումը տեղի ունեցաւ Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկի տարեկան կրթաթոշակին, նախապատուհամբ քաղաքապետարանի մշակութային հարցերու կոմիտէին՝ մէկը Մարսէլ Փաուլի եւ ներկայութեամբ Մարսէյլի եւ Լիոնի երաժշտանոցներու տնօրէններուն, Հիմնարկի անդամներուն եւ հրաւիրեալներու բազմութեան մը:

Մրշէլ Դաւիթեան, յանուն Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկին, բացումը կատարեց եւ յայտարարեց 1985-ի կրթաթոշակին արժանացած երկու երիտասարդ ուսանողներու անունները՝ Օտիլ Կալպիկեան եւ Ռոպէր Թէլեան:

Արշամ Պապայեան, հիմնադիր նախագահը, բացատրեց հիմնարկին եւ յատկապէս կրթաթոշակին նպատակը «հայ երիտասարդներ եւ օգնել երիտասարդ տաղանդներու»: Վերյիշեց, Հոկտեմբեր 1984-ին Մարսէյլի քաղաքապետարանի Պատուհրահէրի մէջ, բաշխուած Արամ Խաչատուրեան Մեծ Մրցանակը (երկու տարի անդամ մը) եւ կրթաթոշակը: Շնորհաւորեց եւ խրախուսեց պահպանողները, մաղթեց վայելուն երաժշտական բարձրագոյն ուսումները, շնորհաւորեց նաեւ իրենց ուսուցչուհիները ու երաժշտանոցներու տնօրէնները: Արշամ Պապայեան իր խօսքի ուսերին ընտ՝ «երբ գտնուհանրածանօթ երաժիշտներ ու մտնիցիք համերգներու, չմոռնաք ձեր յայտերներուն մէջ անունը այն տաղանուր երաժիշտ երգահանին, զոր կը պահենք այսօր եւ որուն չունէը ներկայ այս երաժշտանոցէն ներս՝ Արամ Խաչատուրեան»:

Յետոյ, յաջորդաբար խօսք առին Մարսէյլի եւ Լիոնի Շրջանային Ազգային երաժշտանոցներու տնօրէնները՝ Փիէր Պարպիզէ եւ Միշէլ Լամպաուռ: Երկուքըլ յայտնեցին իրենց գոհունակութիւնը եւ վեր առին Արամ Խաչատուրեան հիմնարկի օգտակարութիւնը չեչտելով երիտասարդները մշտ կարիքը ունին օգնութեան եւ քաջալերանքի:

Վերջին խօսողը եղաւ մէթր Մարսէլ Փաուլի որ ջերմ խօսքերով գովեսաբ Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկին, նոր անճնուէր նախագահին՝ Արշամ Պապայեանի, եւ զինքը շրջապատող մտաւորականներուն: Շնորհաւորեց պահպանողները եւ յատկապէս իրենց ուսուցչուհիները, որոնք սիրով, նուիրումով եւ ձեռնհասութեամբ լծուած են իրենց պարէգին:

Ժամանակը եկաւ կրթաթոշակներու յանձնումին: Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկի երկու փոխ - նախագահները, փրոֆէսէօր Ռոպէր Ասատուրեան եւ փիէր Ղազարեան, ներկաներու ծափահարութեան տակ, յանձնեցին 10·000ա-կան ֆրանքի չէք մը իւրաքանչիւրին: Ձիւնդ

Անոնցմէ անպայման պէտք է յիշել Սարդիս Ա.ճէմեանին պատկանող հսկայական դէնի արհեստանոցը Պօղոս Նամարեանի չէնքին մէջ, Քարանթինայի կոմպլէքսին կից, քանի որ հոն աշխատող 95 գործաւորները, որոնց բացարձակ մեծամասնութիւնը Հայեր, մէկ օրէն միւսը պիտի մնան առանց աշխատանքի:

Եւ սակայն, 24 ժամ ետք՝ Ուրբաթ առաւօտեան կատարուած շրջայցերէն մը յիշեալ թաղամասերուն մէջ, պարզէր հրաշալի պատկերը Լիբանանցիին ու Լիբանանահայուն զարմանալի կենսունակութեան - անտեսանելի ձեռք մը կարծէք վերանորոգեր էր ինչ որ կործանած էր: Ու թէեւ ճիշդ է որ չէ յաջողած այդ ինչ նորի վերածել, սակայն նոր այցելութիւն մը պիտի թուէր թէ ամիսներ առաջ պատահած էին այդ բախումները, այդ հրկիզումներն ու կողոպուտը:

Ջ.

ար կրթաթոշակը տարեկան է, եւ դումարը՝ 20.000 Ֆ.:

Ապա, երկու թեկնածուները ցոյց տըւին իրենց երիտասարդ տաղանդը: Օտիլ կապրիէլի, Թաւ - Ջուխակի վրայ, մենակատարեց Պախէն «սարապանա» մը, եւ Ռոպէռ Թէլեան, դաշնակի վրայ, նուագեց՝ Լիսթի «Ռափսոտին»:

Պաշտօնական բաժինէն յետոյ, ներկաները հիւրասիրուեցան ճոխ պիւֆէի մը շուրջ:

×

Հակիրճ տողերով կը ներկայացնենք երկու պահապանները:

× Օտիլ Կապրիէլի, 16 տարեկան, Թաւ-Ջուխակահար, աշակերտ Մարսէյլի Շըրջանային Ազգային Երաժշտանոցին, Ժրնէվիւվ Թէօլիէռի դասարանը: Սոացած է Յունիս 1985-ին, Մարսէյլի Երաժշտանոցին ոսկէ մետալը, միաձայնութեամբ եւ դասակարգի շնորհաւորութիւններով: Նոյնպէս 1985-ին, արժանացած է Մարսէյլ քաղաքի առաջին մրցանակին: Ընդունուած է, յետ մրցումի, Փարիզի Ազգային բարձրագոյն երաժշտանոցը: Օտիլ Կապրիէլի կը բնակի Մարսէյլ:

× Ռոպէռ Թէլեան, 12 տարեկան, դաշնակահար, աշակերտ Լիոնի Շրջանային Ազգային Երաժշտանոցը, Մարի - Անիք Շամարանտի դասարանը: Մտած է Երաժշտանոց 1983-ին: Ընդունուած է Վկայականի Դասարանը, միաձայնութեամբ, 1984-ին: Մանակցած է ձայնասփիւռի սիրամի մը՝ «Երաժշտութեան Թագաւորութիւնը»: Նոյնպէս մանակցած է Լիոնի Ֆ - Ֆր - 3 հեռատեսիլէն երաժշտական սիրամներու: Սոացած է Ժիլ Կրավէնի եւ Վալմալէթի վկայականները: Համերգ մը տուած է, Սալ Մոլիէռ, Լիոն, Մարտ 1984-ին: Սոացած է, Դեկտեմբեր 1985ին, Մարսէյլ, Տարիւս Միյլօ Մրցանակը Ռոպէռ Թէլեան կը բնակի Վէնիսիէօ:

Այս երկու երիտասարդները ընտրուած են 68 թեկնածուներու մէջէն: Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկի մատակարար մարմինն է որ, նախագահութեամբ Մարսէյլի Շրջանային Ազգային Երաժշտանոցի տնօրէն եւ անուանի դաշնակահար՝ Փիէռ Պարպիդէի, կ'ուսումնասիրէ, կը քննէ թեկնածուներուն թղթածրարները եւ կուտայ իր որոշումը:

×

Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկը, թէպէտ հազիւ մի քանի տարուան կեանք ունի, սակայն լրջութեամբ, յարատեւութեամբ կը շարունակէ, կը վարէ իր դրծերը թէ անոնք ըլլան համերգ, կամ համաձայն իր կանոնագրին՝ Մեծ մրցանակ եւ կրթաթոշակ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԾԱՆՐԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԼԱԻԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

Քանի մը շաբաթ առաջ, Փարիզի մարզական օրաթերթը, «Լ'Էքիփ» հրատարակեց աշխարհի լաւագոյն ծանրամարտիկներու (ալթէրոֆիլ) ցանկը, 1985-ի ընթացքին ձեռք բերած իրենց բարձրագոյն արդիւնքներով:

Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս անգամ ալ ցանկին վրայ տեղ գտնած են, մեծամասնութեամբ, համապատասխան վարչաձեւ ունեցող երկիրներու մարզիկ, եւ գլխաւորաբար՝ պուլկար, ռումանացի եւ խորհրդային մարզիկներ: Լաւագոյնները անոնք են: Այդ երկիրներուն մէջ, մարզախաղերը կը վայելեն Պետութեան շատ լայն օժանդակութիւնը եւ ձեռք բերուած առաջնութիւնները, միջազգային գետնի վրայ, կը ծառայեն, երբեմն ալ, քարոզչութեան՝ ի նպաստ վարչաձեւին:

Ուրախալի է նկատել որ այս պատուոյ ցանկին վրայ, քանի մը տարիներէ ի վեր արդէն, կարելի է գտնել, խորհրդային պիտակին տակ, մէկէ աւելի «եան»եր: Այս անգամ, հինգ հատ են: Եուրի Վարդանեան, նախ, բնականաբար, որ՝ այս մարզաձեւին մասնագէտներէն չատերու կողմէ կը նկատուի երկաթախաղի արքան, այնքան չատ են, վերջին տասնամեակի ընթացքին իր հաստատած համաշխարհային մրցանիշները: Վարդանեան կը գլխաւորէ 82,5 քիլօկրամ կշռուղներու ցանկը: Տէրն է միչտ աշխարհի մրցանիշին՝ 405 քիլօկրամ:

Երկու հանրածանօթ էմմիթանիցիները, Միրզոյեան եւ Սարգիսեան կը զբաւեն երկրորդ տեղը, առաջինը 56, երկրորդը՝ 60 քիլօկրամ կշռուղ մարզիկներու մէջեւ: Երիտասարդ մը՝ Իսրայէլ Միլիտոսեան 9-րդ է, 67,5 եւ Մամիկեան՝ 10-րդ, 90 քիլօկրամ ծանր եղողներու մէջեւ:

×

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
30 ՏԱՐԵԿԱՆ, Կ'ՈՒԶԷ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ

Երկաթախաղի հայ ախոյեաններու ներկայութիւնը միջազգային մակարդակի վրայ նորութիւն մը չէ. վերջին տասը տարիներու ընթացքին է որ սակայն այդ ներկայութիւնը եղաւ չատ ակներեւ ու տպաւորիչ, չնորհիւ մասնաւորապէս Վարդանեանի յաջողութիւններուն:

Լենինականցի մարզիկը՝ որ ուրիչ գետնի մը վրայ ալ կը վարէ ասպարէզ - Վարդանեան երկրորդ անգամ ըլլալով ընտրուած է անգամ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին, ուրիչ խօսքով՝ երեսփոխան - հայ ծանրամարտիկը, ուրեմն, մինչեւ հիմա հաստատած է, յաջորդաբար, 43 անգամներ աշխարհի նոր մրցանիշեր, այդ թիւը կրնայ ալ վերջնական չըլլալ: Վարդանեան՝ որ 30 տարեկան պիտի ըլլայ յառաջիկայ Յունիս 13-ին, մտադիր կ'երեւայ չարունակելու իր մարզական ասպարէզը քանի մը տարի եւս: Դոնէ այդպէս յայտարարեց, վերջերս, լրագրողի մը:

Ծանրամարտի հայ ախոյեաններու յաջողութիւնները չեն զադրիր խանդավառելէ Հայաստանի մանչուկները, քաղաքներու մէջ թէ դիւղերու: Ըստ «Հայաստանի Ֆիզկուլտուռնիկ» թերթին, երկրին մէջ 7500 տղաք կը հետեւին լրջօրէն մարզումներու: Հայաստան ունի երկու հատ - ըիւրէ աւելի վկայեալ մարզիկներ հրապկելու համար այդ մարզումներուն: Մարզիչներ՝ մասնագէտ այս մարզաճեւին:

Դեկտեմբերին, Լենինգրադի մէջ, տօնուեցաւ երկաթախաղին Ռուսիոյ մէջ ներմուծման հարիւրամեակը: Ներկայ էր հայ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Գարուշ Կարապետեանի, միջազգային կարգի իրաւարար եւ նաեւ՝ 1975-էն ի վեր, փոխ - նախագահ ծանրամարտի միջազգային դաշնակցութեան:

×

ՆՈՐ ԱՍՏՂ ՄԸ ԹԵՐԵԻՍ՝
ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻԼԻՏՈՍԵԱՆ

Այս առթիւ, Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցան, Մխիթենական թաժակի մրցումները: Հիներու կոզքին փայլեցաւ նաեւ նորեկ մը՝ վերեւ յիշուած Իսրայէլ Միլիտոսեանը, 18 տարեկան, ան ալ Լենինականցի: Դասուեցաւ երկրորդ 67,5 քիլօկրամ քաշային-ներու մէջեւ. կոտրեց Խորհրդային Միութեան ժիւնիոր - ներու մրցանիշը հրում (էփոլէ - ժըքէ) վարժութեան մէջ, բարձրացնելով 175 քիլօկրամ, աւելի քան երկուքուկէս անգամ իր մարմնոյն ծանրութիւնը...

Նշենք, անուղղակի, որ Իսրայէլ եղբօրորդին է Վարդան Միլիտոսեանի որ, 1976-ի Ողիմպիականին, Մոնրէալ, չահած էր արծաթեայ մրցանակ: Երիտասարդը ունի, կ'երեւի, անհրաժեշտ կարողութիւնը պահպանելու համար իր նախորդներուն կերտած հմայքը:

Երբ կը գրուի Հայաստանի ծանրամարտիկներու մասին, կարելի չէ մոռնալ հինգերէն Ռուբէն Մանուկեանը, եւ մանաւանդ՝ Սերգօ Համբարձումեանը, որ, երեսունական թուականներուն, առաջին անգամ, ցոյց տուաւ հայ մկանին կարողութիւնը միջազգային մակարդակի վրայ, հաստատելով աշխարհի մրցանիշներ: Համբարձումեան յաջող ելոյթներ ունեցաւ, այդ թուականներուն, Փարիզի մէջ ալ, չրջանի մը՝ ուր այս մարզաճեւը Ֆրանսայի մէջ, փայլուն էր: Ֆրանսա ունեցաւ Ողիմպիականի ախոյեաններ երեսունական թուականներուն, մինչ հիմա Հայաստանի մրցանիշերը չատ աւելի բարձր են քան Ֆրանսայինները: Համբարձումեան մահացաւ 73 տարեկանին, 1983 Ապրիլին: Երկար տարիներ եղած է իսկական ռահվիրայ մը հայ մարզաշխարհին մէջ, յարգուած դէմք մը՝ բոլոր հայ մարզիկներէն:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ՀԱՒԻԼՐՏ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆԴԱՄ

Քալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան, Յունուար 21-ին, Քալիֆորնիոյ Նահանգի Շարժանկարի Խորհուրդի անդամ նչանակած է Հաուիլրտ Գազանճեանը, Սան Մարինոյէն: Գազանճեան, 43 տարեկան, փիլմ արտադրող է «Մահիք Լանթըրն Փրոտաքչընզ» ընկերութեան: Իրագործած է «Կորուստ տապանի առտապակիչները» եւ «Ճետայի վերադարձը» շարժանկարներու արտադրութիւնը:

ԳԱՂՈՒԻԹԷ ԳԱՂՈՒԻԹ

ՖԼՈՐԻՏԱՑիի հայ համայնքը օրէ օր կ'ամէ եւ կազմակերպուած գաղութ մը դառնալու առեւելները կը բազմանան: Նիւ - Եորքի Ազգ. Առաջնորդարանի եւ Ֆլորիտայի հայ ազգային մշակութային մարմիններու միացեալ կազմակերպութեամբ յիշատակելի օրեր անցուցած է համայնքը ընդունելով թեմին առաջնորդ (Կիլիկեան) Մեսրոպ Արք. Աշճեանը: Առաջնորդը Յունուար 12-ին ժամանած է Ֆլորիտա եւ նոյն օրը պատարագած եւ քարոզած է Յունաց Ս. Տխմիթրէոս Եկեղեցւոյ մէջ, որ լեցուած է ծայրէ ծայր: Հայեր եկած են նաեւ հեռաւոր վայրերէ: Յաւարտ արարողութեանց, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Սեղանը վարած է դպրաց դասի ղեկավարը՝ Սարգիս Պօղոսեան: Խօսք առած են Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» կոմիտէութեան, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչները: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Արք., գնահատելով իւրաքանչիւրի աշխատանքն ու անձնական ճիգը, այդ օրուան ճեռնարկի կազմակերպումին դժուար իրագործումին համար:

Յաջորդող քանի մը օրերուն Առաջնորդը հանդիպումներ ունեցած է Ֆլորիտայի տարբեր քաղաքներու մէջ գրուած հայկական համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ եւ Ազգային Վարչութեան հետ համախորհուրդ կազմած է Հարաւային Ֆլորիտայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ առաջմեայ հոգաբարձութիւն մը:

×

ՊՈԼՍՈՆ Շերաթոն պանդոկին մէջ, Յունուար 25-ին, տեղի ունեցած է Միխթարեան Սանուց Միութեան քառասնամեակի ճաշ- պարահանդէսը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Խօսք առած է Միութեան ատենապետը՝ Արման Զարդար, անդրադառնալով Միութեան հիմնադրութեան եւ քառասնամեայ գործունէութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Վերջը հօրս համոզեց: Լաւ, պատրաստուէք, - ասաց հայրս: Գալհահալվա թխեցին, մի կճուճ մածուն մի մեծ գունդ կարագ մէջը, լցրեցին տոպրակը, կախեցին սայլի եռեւից: Ծոտը փռեցին սայլի յատակին, մեզ էլ նստացրին վրան: Ճամբայ ընկանք: Աստղոտ գիշեր էր, խոտի վրայ պառկած մէկ երկնքին եմ նայում, մէկ մօրս ճակատի զարդերին ու հարցնում եմ. ա՛յ մեր, երկնքի ճակատին ո՞վ է նչքան ոսկի չարել: Մայրս ծիծաղում է, սո՛ւս, քնի՛: Ինչ քնել: Բասէնի Դալիբաբա գիւղից գնում ենք Ալաչկերտ՝ ժամ քաղելու: Մասիսն էլ աչքերնիս առաջ: Սայլի եռեւից էլ թանը կաթում է, մածունն է քամւում: Էլ չգիտեմ սայլի ճըռոցն էր, թէ ճռիկի ձայնը՝ մինչեւ հիմա ականջներումս է:

Հասանք Ալաչկերտ: Ի՜նչ ուրախութիւն: Մէկ էլ ասան ջահել տղաները եկան, մի մեծ կարպետի ճոթերից բռնած Դրեղնի թռնրի կոզքը: Պա՛հ, ինչքան ձուկ էին բռնել: Ես ասեմ երկու փութ, դու ասա՝ երեք: Ձուկը աղ են անում, խըփում թռնրի չուրքը: Տուն ու դուռ մի անուշ հո՛տ է ընկել: Թռնրի կոզքին կանգնած Հերիքնազը ակիչով եփածները հանում է ա՛ռ քեզ, ա՛ռ էս քեզ, էս էլ քեզ... Միժամ էլ չտեւեց, էդ ձուկը պրծաւ: Ասում էին՝ ձուկը համեղ է, որովհետեւ գետի ջուրը Մասիսի լանջերից է գալիս: Մի երկու օր մնացինք, ժամ եմ ասել, հա՛. թեւիս հասատութեանը, քաղեցինք, պարկերը բարձեցինք սայլերն ու էլի ճամբայ ընկանք մեր գիւղը...:

Այսպէս պատմում էր 90-ամեայ մայրս ու վերջում, զառամած, ցամաքած ձեռքերը ցոյց տալով, աւելացնում. բա, ա՛յ բալա, Մասիսի էն երեսից էս ձեռքերով ժամ եմ քաղել:

Հիմա ինչքա՜ն բան ունեմ հարցնելու Մասիսի այն երեսի մասին, բայց ափսոս, ուշ է:

×

21 Սեպտեմբերի, 1983 թ.

Գնում եմ Արարատ քաղաք: Այնքան էլ հաճելի չէ գործը, որի համար գնում եմ, բայց ճանապարհի մեր մեծ ուղեկիցը մոռացնել է տալիս ամէն ինչ: Լերան Փոքր դագաթի ձիւնը վաղուց է հալուել, խոզաքաղն սկսուել է ուրեմն: Եւ ինչքան է նահանջել Մեծ գագաթի ձիւնը: Մխայն գագաթնամերձ մասն է, որ սպիտակ է: Բանի գնում ենք արեւելք, այնքան տեսանելի է դառնում լերան արեւելեան կողմը, եւ ձիւն համարեա չկայ: Արտաչատն անցանք: Դաշտը, որ բաժանում է մեզ լեռից, հարթ է ու կանաչ: Փոքր գագաթից դէպի Մեծը գնացող թամբարդով կարծես ուղտերի քարաւան է քարձրանում: Աչտեղից երեւում է Խոր Վիրապը, ուրուագծուած լերան կրծքին:

Վերադարձ մայրամուտին: Ցուշադրութիւնը սկսեցաւ անցել է ինչքա՜ն ժամանակ, բայց այսպիսի պատկեր առաջին անգամ եմ տեսնում: Աբարատի թամբը ուրուագիծը՝ մայր մտնող արեւի ոսկեփոշու լուսապսակով: Այս պահին ինչքան պարզ են երեւում լերան «սանդուղքները», ուր են լեռնակները: Երբ արեւը լուսատորում է մեր կողմից կամ դէնիթից, լեռնակները կուլ են գնում ուժեղ լոյսին: Ժամի պատճառով նոյնիսկ գագաթի ձիւնն է անտեսանելի: Հոկտեմբերեանին ուղղուած քղանցաատուից պէտք է բռնել, գալ, գալ, գալ, եւ թըւում է, թէ աստիճանաբար բարձրացող լիէք լանջերով հեչտութեամբ կարելի է մօտենալ գագաթին:

×

11 Ապրիլի, 1985 թ.

Աչտարակի չրջան, Աւան գիւղ: 1700 մեթր բարձր է ծովի մակերեւոյթից: Աստղագէտները այստեղից զարմանահրաչ մի պատկեր է բացւում: Ի հեճուկս ինձ, լեռը աստրոտից ցղլուկ պարուրուեց կաթնագոյն չղարշով եւ մինչեւ երեկոյ չբացուեց: Մի ծեր կին, Լուսիկ մայրիկը, որին հանդիպեցի գիւղի հինգերորդ դարի եկեղեցու մօտ, ասաց.

- Հա՛, ես էլ մէկ - մէկ լերան հետ կը խօսիմ, կը հարցնիմ էդ ձիուն քո գլխից չվերցո՞ւի: Չէ՛, Լուսիկ, չէ՛, կը լսեմ հեռուից, էս ձիուն իմ գլխից չվերցուի:

Բարի մարդիկ, ով որ իմացաւ մտադրութիւնս, լրեն մեղաւոր զգաց՝ ախր լեռն ինչո՞ւ մոայլուեց: Նրանցից մէկն ասաց.

- Երբ յաւուկ գալիս են Արարատը դիտելու, երբեք չեն տեսնում: Պէտք է պատահական հանդիպել:

(Շար. 16)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

au
CENTRE CULTUREL
Sts. SAHAG - MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Samedi 15 Février à 21 heures

Concert

de

MELODIES ARMENIENNES

interprétées par :
VARTOUHI MINASSIAN
(Mezzo-Soprano)
ANTRANIG MINASSIAN
(Ténor)
au piano : JULIETTE YILMAZIAN
Au programme .
K. Mirzoyan, Kh. Avedissian, A. Bartevian, K. Armenian, S. Tcherpachian, A. Adjemian, V. Godoyan, M. Mazmanian.
Réservation : Tél. : 91 87 43 71
91 66 18 45
91 77 84 70

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. . 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Figonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél.: 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)
Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.
(payable à l'avance)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը ճիշդ 16ին Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Հրաւէտ - Սամուէլ սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բացառիկ յայտագիրը, - արտասանութիւն, - երաժշտութիւն, - սահիկներու ցուցադրութիւն :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :
Մուտքը ազատ է :

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre *«Le Mouvement Evangélique Arménien des Origines à nos Jours».*

Vendredi 14 Février à 20 h 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

CALENDRIER 1986 - CEDIA -

Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...

Envoyez votre chèque de 60 Frs. au CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ԹԱՑ Է

Շաբաթ եւ կիրակի Չորեքշաբթի, ժամը 14-էն 19 :
Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16 :

Collecte

pour les prisonniers arméniens d'Europe, organisée par la Paroisse Arménienne Catholique d'Arnouville - les - Gonesse à l'occasion des fêtes de Noël.

3ème liste des donateurs au 31 janvier : Aslanian H. 2000 F, Mme Schindler - Tomassian C. 600 F, Krikorian H. 300 F, Mlle Daronian L. 300 F, Mikaelian J. 300 F, Ghorghorian A. 250 F, Miguirditchian E. 250 F, Mme Hasbanian S. 200 F, Mme Boyadjian Z. 200 F, Moutafian A. 100 F, Manoukian N. 100 F, Babadjian G. 100 F, Mme Melronian M. T. 100 F, Mouradian J. 100 F, Melles Gharibian B. et M. 100 F, Karagueuzian 100 F, Sakayan V. 100 F.

Total ..... 5200 Frs.
Total des 2 premières listes .... 9290 Frs.

La paroisse a pu réunir à ce jour la somme totale de 14. 500 Frs, soit 1115 Frs pour chacun des 13 prisonniers dont les noms suivent :

FRANCE : Hagop Djoulfayan, Varoujan Garbidjian, Kevork Guzelian, Zepur Kaspar, Benjamin Kechichian, Monte Melkonian, Soner Nayir, Ohanes Semerci, Vasken Sislian.

GRANDE - BRETAGNE : Zaven Bedros.

SUISSE : Mardiros Jamgotchian.

YOUGOSLAVIE : Raffi Elbekian, Haroutioun Levonian.

Cette somme leur parviendra très prochaînement.

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ՝
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՖԱՑԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 20·30-ին :
Մասնակցութեամբ՝
Հորիզոն նուագախումբին
Parco Mini Italia et Ristorante
Autostrada A4 Venezia - Milano
Sortie : CAPRIATE
Tél. . 2 / 9090169

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial) avec la Chorale Sahak - Mesrop de Marseille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMORIAL sous la présidence de Méliné Manouchian. Discours, bénédictions et dépot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville. Un repas arménien sera servi (participation : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* *Réservation obligatoire par courrier* avant le 10 février *au siège d'*«ARMENIE VIVANTE» 7, *ave. de Toulouse*
34100 *MONTPELLIER*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դաւիթ եւ Ալէն Ժամկոչեանի մկրտութեան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Փէր Ջանի 1000 Ֆ. է. պ.

Գարաճեանի Հոպհհանդիսաին առթիւ. Տէր եւ Տիկին Գարաճեան 100 Ֆ. է. պ.: Շէլէլէֆեան ընտանիքի Հոպհհանդիսաին առթիւ. Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Շէլէլէքեան 100 Ֆ. Հ.Բ.Ը.Մ.եան: Արպաջեանի թաղման առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արութեան 100 Ֆ. է. պ., Այրի Տիկին Ազատի Ճէբրանեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահան Արպոյեան 250 Ֆ. է. պ., 250 Ֆ. եկեղեցւոյ դպրոցին, 250 Ֆ. Դպրոցասէր վարժարանին, 250 Ֆ. «Ցառաջ» թերթին, Բոպէրթ Թորլիքեան 1000 Ֆ. է. պ.: Հայ Աբեղոյշները 300 Ֆ. է. պ., Սոնիա եւ կարօ Յովսէփեան ընտանիքները 200 Ֆ. «Ցառաջ» թերթին :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VIENT DE PARAITRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, *rue Monsieur le Prince* — 75006 *PARIS*
où le livre est en vente.

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) ..... 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai ..... 6.050 F

Arménie
— Du 10 au 24 Mai ..... 6.780 F

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11
MARDI
11 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.158 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.158

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ կացութիւնը չատ ծանր է եւ երկուշաբթի օր եղբայրասպան բախումներու ալ վախ կայ: Պատճառը պարզ է, երկու կողմերն ալ յաղթանակ կը յայտարարեն, մինչ ընտրութիւններու ընթացքին Մարկոսի կազմակերպած գեղծարարութիւնները գաղտնիք չեն: Այս վերջինին նշանակած քուէախոյզ 30 պաշտօնեաներն ալ փախած են: Ուրեմն ընդդիմադիր սպաննուած պարագլուխին այրին՝ Քորազոն Աքուինօ ապահինելով աւելի քան տասը միլիոն քուէի վրայ կը հաստատէ, որ հակառակ գործադրուած գեղծարարութեանց, կըրցած է յաղթել, մինչ Մարկոս, կը պնդէ որ չհած է: Աքուինօ չէր վարանած ցոյցի մըն ալ հրաւիրել իր կողմնակիցները, Մանիլայի Ներհրդարանին առջեւ, ինչ որ բաւական վտանգաւոր է եւ կրնայ ըսկիզբն ըլլալ քաղաքացիական կռիւներու:

ՀԱՑԻԹի մենաւաճրը՝ Ժան - Քլօտ Տիւվալիէ (Պէպէ Տոք) հանդերձ ընտանեօք Ֆրանսա եկաւ ի վերջոյ, թէեւ սկզբունքով առժամեայ: Արդարեւ, ոչ մէկ երկիր հաւանութիւն տուած ըլլալով, Պէպէ Տոք Թալուա Ժամանեց (Հօք - Սավուա), որու չքեղ մէկ պանդոկը իրեն համար «պատուած» է, 25 ծառաներով սպասարկութեան համար: Ըստ երեւոյթին, մարդը նման աքսոր մը արձակուրդ կը նկատէ եւ փառաւոր կեանք մը կը վարէ, առաջին առտուն իսկ դժգոհութիւն յայտնելով որ նախաճաշին համար խեցգետին չկայ: Տեղւոյն քաղաքապետը բողոքած է այս «նուէր»ին համար, որ ուղ օրուան համար եկած է, բայց տեղաւորուելու վրայ է, ըստ իր գնումներուն: Լօրան Ֆաստիւս ըսաւ որ Ֆրանսա ուզած է, խորհրդակցաբար Միացեալ - Նահանգներուն հետ, օգտակար ըլլալ մինչեւ որ հիւրընկալող երկիր մը գտնուի: Բայց այդ ուղղութեամբ ալ պոչ բռնող չկայ եւ, օրինակ, Կապոնի նախագահը ըսած է թէ իր երկիրը՝ աղբանոց չէ, ինչ որ ըսել կուտայ Ֆրանսացի լրագրողի մը, ուրեմն Ֆրանսան է՞: Տեղւոյն վրայ, ուրախութիւն կը տիրէ, անշուշտ, բայց ինչպէս նման բազմաթիւ պարագաներու, թալան, սպանութիւն, կռիւ արեան լոգանքի վերածեցին երկիրը առաջին օրը: Նոր դեկավարը՝ զօր· Նամֆի կը չանայ հանդարտութիւնը հաստատել եւ այդ առընչութեամբ լուսարձակ հոչակած է:

ՖՐԱՆՍԱՑի, առ այժմ, միայն ազդարարութիւն մը եղած է այս ոճրափորձերով եւ չատ աւելի ծանր փորձանքներ սպասի դան գլուխը, կ'ըսէ Իպրահիմ Ապտալլահի փաստաբանը՝ Ժան - Փօլ Մազիւրիէ, որովհետեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը չէ յարդեր իր յանձնառութիւնները: Այլ խօսքով, Լիբանան վար դըրուած Սիմոնէ Փէյրոլ պատանդին փոխարէն, Ֆրանսա պէտք է ազատ ձգէր Ապտալլահ, ինչ որ չէ ըրած, որովհետեւ մինչ այդ Տէ - Էս - Թէ-ն գինամթերք գտած էր անոր բնակարանը: Վերջին ազդարարութեամբ կ'ըսուի· - «Ֆրանսա չատ սուղ պիտի վճարէ»: Դեռ Պէյրութի մէջ ալ, «Մարտ 3-ի կազմակերպութիւն» մըն է, որ երեք բանտարկեալներուն ազատ արձակումը պահանջած է: Ցիշենք որ 1985, Մարտ 3-ին է, որ Վարուժան Կարապետեան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Օրլիի ոճրափորձին դատավարութեան աւարտին: Այս հարցին կապակցութեամբ ալ, «Լիպերասիոն» կը դրէր, Փետրուար 8-ին, թէ՝ «Լիբանանեան յեղափոխական գինեալ» խմբակներու կապը ԱՍԱԼԱ-ի հետ ծանօթ չէ, բայց կ'ըսուի թէ համաձայնագիր մը կայ ԱՍԱԼԱ-ի եւ Ապու Նիտալի միջեւ, սուրիական լիշխանութեանց հոգատարութեան ներքեւ:

ՄԻԹԵՐԱՆի ելոյթները ընտրապայքարի ընթացքին (Փետրուար 7-ին, Լիլ) կը չարունակեն բաւական քննադատութեանց դուռ բանալ: Ընդդիմութիւնը կ'առարկէ որ Միթերան չի գործեր իբրեւ Նախագահ, այլ կուսակցական պարագլուխ: Համայնավարներն ալ կ'ըսեն թէ քուէարկութիւն չէ, այլ՝ հանրաւճիռ (փլէպիսիթ):

«ԻՄՄԱՆԻԹԷ»ի տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին Կորբաչով մանաւանդ նորութիւն մը չըսեր, կը կրկնէ թէ Սախարով չի կրնար դուրս ելլել, որովհետեւ պետական գաղտնիքներ գիտէ:

ՓԱԼԵՐՄԱՑի մէջ բացուեցաւ աննախընթաց դատավարութիւն մը, որ կրնայ տարի մը տեւել: Մաֆիայի 208 անդամներ, ոմանք՝ գլուխներ կը դատուին բերդաքաղաքի վերածուած նաւահանդիսատին մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՑի զինուորական ատեանը անպարտ արձակեց 56 մտաւորականներ, որոնք ստորագրողներէն էին (1·326) Էվրէնին եղած դիմումի մը, աւելի ժողովրդավարութիւն պահանջող:

ՅՈՒՐՏԸ մրցանիշներ կը կոտրէ Ֆրանսայի եւ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ: Փարիզ, Երկուշաբթի, Փետրուար 10-ին,, ջերմաչափը իջած էր 0-էն վար 8-ի: Հարաւն ալ չատ փայլուն վիճակի մէջ չէ: Ցուրտը դեռ քանի մը օր, նոյն սաստկութեամբ պիտի չարունակուի:

ԻՏԱԼԻԱ արտաքին առեւտուրի բացին իր մրցանիշը կոտրեց 14 միլիառ տոլարով, 1985-ին: Ասոր 2 / 3-ին մեզքը՝ քարիւղը կը նկատուի:

ՊԱՑՈՆՆի մէջ, հինգ հոգի, որոնց մէջ 3 տարու երախայ մը, վիրաւորուեցան ոճրափորձի մը առեն: Կը վերագրուի ԿԱՀ-ին, ի պատասխան Մատրիտ սպաննուած փոխ - ծովակալին:

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԹԻՆ

—×—

- Ամէն ինչ խաղաթականութիւն է: Եթէ այս խափէն ընտրած ենք եւ ոչ ուրիշ մը՝ ա՛յդ ալ խաղաթականութիւն է, ըսաւ աղգամ մը Որբունի, երբ նստած էինք Տէօ - Մակօ սրճարանը ու կը խօսէինք ինչ մը ամէն բանի մասին:

Ու ամէն աղգամ որ խաղաթականութիւնը կը նուաստանայ, մարդիկ զայն կը վերածեն սոսկական միջոցի, կը յիշեմ Որբունիի ու անոր դիպուկ խորհրդածութիւնը ազնիւ խաղաթականութեան մասին:

Ընտրապայքարի շրջան է ու հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները խնդուած են խաղաթական մարդոց յայտարարութիւններով, անոնց նկարներով ու մանաւանդ, մանաւանդ անոնց խոստումներով:

«Եթէ ընտրուիմ, կը խոստանամ Մի - ջերկրականը բարձրացնել, բարձրացնել ու հասցնել մինչեւ ձեր այս լեռները» կը սաստկացնէր անուրդը Լիբանանի խորհրդարանական ընտրութիւններու մէկ թեկնածուն տարիներ առաջ:

Երբ այս մանրավէպը կը պատմեմ փերանասցի ծանօթի մը, կը ժպտի ան ու ինծի ալ կը պատմէ թեկնածուական ուրիշ խոստումի մը մասին:

«Եթէ ընտրուիմ, կը խոստանամ Սէն - ժեռմէն պողոտան երկարել, երկարել ու հասցնել մինչեւ Ատլանեան»:

Հրապարակը խօսքի տը Լէսէփսներուն է:

«Բայց ո՞վ կրնայ ըսել որ տափակ է այս ընտրապայքարը» կը բացագանչէր հանի մը օր առաջ հեռատեսիլի մը խօսնակը:

Որոշապէս, ներկայ ընտրապայքարի յիշատակելի դէպքերէն մէկը պիտի մնայ Մարթին կոչուած Լիռնցի այդ գործազուրկ կնոջ զայրոյթը՝ արտայայտուած անձնախատեսելիօրէն, անհակակշռելի, հեռատեսիլի *ան տիրէքթի* պայմաններուն մէջ:

Մարթին կը բողոքէ Ռէմոն Պառի դէմ, կ'ըմբոստանայ ու մինչեւ իսկ կը նախատէ զայն: Ան կ'ըսէ, թէ անտանելի է խաղաթագէտին լուսանկարը տեսնել բոլոր պատերուն վրայ, ամէն անկիւնադարձի, ամէն թերթի մէջ: Ըստ Մարթինի, Պառ չի ճանչնար անգործներուն կեանքի պայմանները, անոնց զրգանքները, անոնց անհանդուրժելի առօրեան:

- Ի՞նչ կ'ուզէ, ի՞նչ կը փնտռէ, իշխանութի՞ւնը, դրա՞մ, փա՞ռք, ի՞նչ, կը խօսի կինը ու վերջապէս տռամաթիկ ելք մը կ'ապահովէ իր ելոյթին:

Դէպքը կը մնայ ուղեղիս մէջ, նկարները կը թաւալին ու կրկին խաղաթականութեան չարաշահումը լայն տեղ կը գրաւէ ուղեղիս բեմին վրայ:

Գործազրկութիւնը նուաճելու խոստումները յատուկ ուշադրութիւնս կը գրաւեն, պահ մը կը հաւատամ կարգ մը խոստումներու, աւելի յաճախ ոչ, երբ օգնութեան կը հասնի Մարկըրիթ Տիւրաս: Երբ կը փակեմ անոր վերջին վէպին վերջին էջը, խօսք մը կ'անջատուի բոլորէն ու կուգայ ցցուելու դատողութեանս առջեւ: Իր վէպին մէջ, Տիւրաս կը հեգնէ այն մարդիկը, որոնք *քաղաքական լուծում* կը սպասեն իրենց անձնական հարցերուն:

Տիւրասի թելադրութիւնը պայծառ է, ամփոփ, բայց այնքան պերճախօս:

Յիշողութիւնս կրկին զիս կը տանի դէպ անցեալ, դէպի Տէօ Մակօ:

- Եթէ «*Մաթէն*» կը կարդամ փոխանակ «*Ֆիկարօ*»ի անշուշտ ա՛յդ ալ խաղաթականութիւն է, կը խօսի Որբունի դարձեալ ու ծխախոտի կանաչ ծրարէն սիկարէթ մը կը վառէ:

Մ· ՊԶԱՓՃԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԲԵՐԱՆՈՑ ՓՈՒՄՄԷ

ԿԱՄ

ԹՈՒՐՔ ԴԱՀԻՃԻ ՄԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԿԱՐՊԻՍ ՇԱՏ ՏՈԿՈՒՆ ԷՐ,
ՄԵՆՔ ՀՈՍԱՆՔ ԿՈՒՏԱՅԻՆՔ,
ԱՆ ԽԱՂ ԿՐ ԿԱՆՉԷՐ»

«*Կիւնէշ*» օրաթերթը է, որ ատենէ մը ի վեր ուշագրաւ հատուածներ կը հրատարակէ չարչարանքի կիրարկող թուրք (փսխրստական) ոստիկանի մը՝ Սէտաթ Ճանիէրի խոստովանութիւններէն: Թերթին թղթակիցը գաղտնի ժամադրութեամբ մըն է, որ տեսնուած է Ճանիէրի հետ, որու դէմ ձերբակալման հրամանագիր կայ, բայց երկուսկէս տարի է փախստական է: Ստորեւ նմոյշ մը իր յայտնութիւններէն, առանց մեկնաբանութեան:

×

Սէտաթ Ճանիէր իր խոստովանութիւններուն մէջ կ'ըսէ, թէ իբրեւ տանջարար «մասնաւոր» կերպով պատրաստուած ոստիկաններ կան եւ այլապան միջոցներ կը կիրարկեն՝ ամբաստանեալները խօսեցնելու համար:

«*Եթէ* Պաղեստինեան կախօրրան/ մէջ առնելու ըլլանք ու մարմնին հոսանք տանք, ամբաստանեալները կը սկսին խօսիլ եւ իրենց բուն ինքնութիւնը կը յայտնեն: Այս դրութիւնը Անգարայի դատընթացքներուն սորվեցուցին մեզի: Այդ դասընթացքները ամիս մը տեւեցին: Ես, այդ դասերէն զատ, մասնաւոր կերպով մարզուեցայ նաեւ «ստորերկրեայ գործունէութեանց դասընթաց»ի մը մէջ: Այդ ճամբով մեր սորված դիտելիքներուն չընորհիւ՝ դիւրաւ կը թափանցէինք գաղտնի կազմակերպութիւններէ ներս: Ես անձնապէս ոչ մէկ կազմակերպութեան անդամակցեցայ, բայց կարգ մը վստահելի անձերու թափանցումը ապահովեցի: Հարցաքննութեան համար, մեզի 174 հարցումներէ կազմուած ցանկ մը կը տրուէր: Հարցումները կ'ուղղուէինք այդ ցանկին համաձայն: Տանջանքներու ընթացքին, մեր մօտ կը գտնուէր նաեւ բժիշկ մը, որպէսզի չարչարանքները իր գործ դրէր - ուէին առողջապահական յարմարագոյն պայմաններու տակ: Մահացու հարուածներու դէմ՝ սիրտը զօրացնող դեղեր կը տրուէին ենթակային եւ ներարկումներ կը կատարուէին: Բժիշկը տեւաբար կը հսկէր այսպէսով ամբաստանեալին վրայ եւ պարբերաբար կ'ըսէր մեզի· - «Կրնաք չարունակել, մտահոգիչ ոչ մէկ պարագայ կայ»:*

«Կիւնէշ»ի թղթակիցը կը հարցնէ, թէ հակառակ այս բոլորին, կը պատահէ՞ր որ ըլլային ամբաստանեալներ, որոնք յամառէին ոչ մէկ յայտարարութիւն ընել:

Տանջարար ոստիկան Սէտաթ Ճանիէր կը պատասխանէ· -

«Այո: Զոր օրինակ՝ Կարպիս Ալթընօղլուն: Այդ չրջանին, ԱՍԱԼԱ ուղղակի գործօն վիճակ մը ունէր Թուրքիոյ մէջ իբրեւ նիւթական զոյութիւն: Մենք Կարպիս Ալթընօղլուն բռնեցինք Խորինէզափուի մէջ: Ալթընօղլու Թուրք Համայնավար Կուսակցութեան Մարքս - Լենինեան Թեւի կեդրոնական կոմիտէին ընդհանուր պատասխանատուն էր: Սնոուկի ոճրին մէջ ալ մատ ունեցած էր անցեալին: Մինչեւ իսկ, Ալթընօղլուն այն մարդն էր, զոր Իպրահիմ Կայփաքզայա զաւաճանութեամբ ամբաստանած էր: Առանձինն ամբողջ Արեւելքը կազմակերպած էր: Կարպիս Ալթընօղլուի հարցաքննութեան ընթացքին անհերեւակայելի տանջանքներ ու չարչարանքներ ի գործ դրուեցան: Անկարելի կ'ըլլար զինքը խօսեցնել: Ինչ որ կ'ընէինք՝ անկարելի կ'ըլլար բերնէն բառ մը իսկ առնել: Մարդ մը, որ ոչինչէ կ'ազդուէր անհատատալիօրէն: Հոսանք կուտայինք մարմնին, եւ ան, փոխանակ ցաւի նշան մը ցոյց տալով տառապելու՝ կը սկսէր խաղ կանչել՝ «Պիր մումտուր, իքի մումտուր» ըսելով: Այն ատեն, զինքը վար կ'առնէինք «Պաղեստինեան կախօրրան»էն: Կարպիս Ալթընօղլու կը խօսէր հանդիստ ու՝ «Ահա այսպէս, կ'ըսէր, ի զուր մի՛ յոգնիք, չէք կրնար չարչարանքներով զիս խօսեցնել»:

Թղթակիցը կը հարցնէ, թէ տանջանքի համար մասնաւոր ցուցմունքներ եղա՞ծ են իրեն, քանի որ պատմուածներէն ալ յայտնի կ'ըլլար թէ կարգ մը նոր ձեւեր ու դրութիւններ կիրարկուած են: Ճանիէր կը պատասխանէ· - «Այո՛, հարցաքննութեան ընթացքին գործադրելի կարգ մը իւրայատուկ ու նոր դրութիւններ սորվեցուցին մեզի: Ամիս մը տեւեց այդ դասընթացքը եւ կարգ մը նորութիւններ սորվեցանք: Նախապէս ալ հետեւած էի Ստորերկրեայ Գործունէութեանց դասընթացքին, որ տեւած էր մօտաւորապէս մէկուկէս ամիս»:

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Է.

Դարերու ընթացքին, վայրագ ցեղերէ, բռնակալ իշխանութիւններէ չզլծայուած, իր հայրենական հողերուն մէջ խումբ - խումբ մեկուսացուած, ցիրուցան ժողո - վուրդի մը վերածուած է Հայոց ազգը:

Եւ սակայն անոր մասնիկները ամէնուրեք, չամառօրէն կառչած են իրենց ազգային աւանդութիւններուն, ընկերային եւ մարդկային արժէքներու, քրիստոնէական հաւատքին, մանաւանդ իրենց սեփական լեզուին:

Անոնք դարեր անվերջ, համակերպեր են ստորադաս վիճակի մը, բայց տեւապէս ձգտեր են վերելքի՝ յաղագս ազատութեան:

Արդարեւ, դառն կորուստներու եւ տառապանքի հանդէպ այդ համակերպումը երբեք չէ բեկանած անոնց կամքը, համբեր են շատ ու շատ կործանարար եւ արիւնալի արշաւանքներ, իրենց մարմին - ները յօշոտող պէս - պէս բռնակալներ են եկեր ու անցեր, առանց լմնցնելու իրենց հայու հողինները:

Ու ահա, իրենք միշտ ներկայ են նոր դարապլուխի մը արշալոյսին, երբ այլուր դահակալներու եւ անոնց վարչաձեւերուն դէմ ծայր կուտան բողոքի ճիչեր, ըմբոստութիւններ, յեղափոխութիւն, տառնամեակներով մարտնչումներ, որոնք ափսո՜ս կամ ո՛չ, կը յանգին տարբեր ուժականութեան մը յաղթանակներուն, ու քայլ առ քայլ այլ տեսակի բռնատիրումներու:

Որ այժմ եւ այսուհետեւ ժողովուրդն է թագաւորը:

Այս էր ընկերային նոր դաղափարախօսութիւնը, կարգախօսք մը՝ որ չուառով պիտի վկայէր մեր ազգի բեկորներուն լողոքեան մէջ:

Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն, վերատեւութիւն կրող դըրօշակները ծածանող հովերը պիտի փայփայեն մաքերը, ալեկոծեն հոգինե - րը, պիտի սիրեն ե՛ւ սարսափի, ե՛ւ յոյսի անձկութիւններ:

Աւա՛ղ ժողովուրդը կը թարմանայ ազգի:

Ուստի անհրաժեշտութիւն մը՝ պէտք է Ազգ ըլլալ:

Բռնակալը, վեհապետը, միահեծան իշխանաւոր թագաւորը՝ ազգն է: Աւելի մոլեռանդ ու հզօր:

Արդ, ո՞ւր է մեր ազգը:

Աստ, անդ ան հպատակ է:

Ան ունի հին եւ նոր աշխարհակալներու միջեւ բաժան - բաժան հայրենիք մը, երբ ժողովուրդը՝ ուրեմն ազգն է թագաւոր կարգախօսքը գինքը մրցակցութեան կը հրաւիրէ:

Ո՞ւր է Հայ ազգը:

Ի՞նչ է մարդկայնութեան իտէալը հրապարակ նետուած օրերուն անոր ընկերա - քաղաքական, աշխարհագրական եւ տնտեսական վիճակը:

Ինչպէ՞ս կարելի է սահմանել անոր ակընկալութիւնները, երբ ան գինքը չրջապատող ժողովուրդներուն կողքին անողոք պայքարի մը պիտի մասնակցի:

Այդ դէպքերու նախօրեակին, ինչպէս միշտ, տակաւին դար մը առաջ կատարուած ձեռնարկներով, մեր ժողովուրդը իր սեփական թագաւորն ունենալու կարօտով կը տոչորուի, նոյնիսկ օտարածին թագաւոր մը, բայց ազգային պետութեան մը գլուխը: Թող բռնաւորին հետ իր լեզուով խօսելու հնարաւորութիւնն ունենայ, իր թափած անէծքներուն բառերը հասկցող:

Այդ է եղած երազը իրար յաջորդող սերունդներուն, ու դիմացեր են որովհետեւ իրենց յոյսերը արդարացնող առեւտրականներ կան, ընդմիջումներով իրար յաջորդող հարստութիւններ ունեցեր է, Արշակունիք, Բագրատունիք, Ռուբէն - Լեւոնեանք վերջին փորձը կայ՝ լեռնաշխարհի 10 տարուան պայքարին յիշատակը:

Այդ անկումներու կսկիծէն սերունդ - սերունդ մեզաղրանքներ դիզուած են, ազգային փլուզումներուն պատճառներուն ծանօթ, ամէն սերունդ երդում - պատառ եղած է աւելի զգաստ ըլլալու համար:

Եւ սակայն մնացեր է հոն, միշտ նոյն մեզքերուն մէջ պլլուած՝ ինքնաճանաչութեան ամբարտաւան խեղճութեան մէջ:

Ահա ուրեմն նոր դաղափարախօսութիւն մը, արեւմտեան պայքարներու մէջ միզրուած՝ ազգն է թագաւորը, երկրաչարժ մը ժողովուրդները ցնցող:

Շարունակ ապաւէն փնտռող, այս անդամ ալ մեր լողոքութիւնը սուր է, մաքերն ալ անտարբեր չեն:

Ցնցումին արձագանգները հասած են մեր ափրակալներուն դռները, վհատպետ, մխապետներ կը ճգնին մեղմացնել սպառնացող վտանգը, բարենորոգումներ կ'առաջարկեն:

Դարերով տարուկ ժողովուրդները կը խլրտին: Եւրոպական եւ յարակից կայսրութիւններուն մէջ աշխարհակալուած - ները ինքզինքին փնտռտուքի տուած Ազգ դաղափարը կը ճգտին:

Կարելի չէ զերծ մնալ, չվարակուիլ: Վարդապետն յոյսեր կը փայլատակեն ըմբոստութեանց արձագանգներէն, պարս եւած, կը թռչտին ազգերը:

Նոյն ոգին տձա թեւեր առեր է մեբիւններուն ուղեղին մէջ: Աստնք մայր երկրէն դուրս ապրող բաղդատաբար չատ մը կաչկանդումներէ զերծ, երիտասարդ ազգասէր տարրերն են:

Ո՞ւր է սակայն անոնց փնտռած ազգը:

Մոսկուայէն Գահիրէ, Կալկաթա - Մատրասէն հեռաւոր Ամերիկաները:

Կորիզ կամ ազգային կեդրոն ուրեմն Պոլիսն է:

Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին ու իր անմիջական չրջաններուն մէջ հայ բնակչութիւն մը կայ, որ մանրանըկար հայրենիքի մը յատկանիշներն ունի: Ժողովուրդ մը լման կազմով, բեռնակիր, բանուոր, մշակ, արհեստաւոր, առեւտրական, կրթական ազգային մշակ, պաշտօնէութիւն, մեծահարուստ ու ընդամէնը գլխաւորող, գանոնք մօտէն դիտող ու դեկավարող Ազգ· Պատրիարքարան:

Հոն է որ, ազգային, ընկերային եւ քաղաքական չարժումը պիտի խմորուի, հոն է որ այլ երկիրներէ սրացաւ ազգայիններ կը փութան, հրահանգելու, խրատախօսելու, հրահրելու ազգային վերելք:

Ազգը վերակերտելու եւ առաջնորդելու պատիւը եւ պատասխանատուութիւնը Պոլիսն է ուրեմն որ պիտի գլխաւորէ: (1)

Իրենց յանդգնութիւն եւ նախաձեռնութիւն տուող արտաքին քաղաքական ուժերն են, հայոց կեանքը տնօրինող կայսրութեանց մայրաքաղաքին մէջ ներքին ըմբոստութեանց բերմամբ ազատական օրէնսդրութիւններու խոստումներ կը չրջին:

Յատկանշական է Յարական միապետութեան դէմ 1825 Դեկտեմբերին ռուս ազնըւականութեան դասի սպաներուն ելոյթը: Շարժումը կը ճնշուի, սպաները հետեւոր ռազմաճակատներուն վրայ իրենց ստոյգ մահ սպառնացող պատիժներ միայն կը ստանան, սակայն ազատական, մարդկայնական զաղափարները արդէն ծաւալ զտած են կայսրութեան դաւառները· ու զարմանալի չէ որ ամէնէն աւելի ականջալուր եղած են հայ երիտասարդներ:

Դեկտեմբերեան, ռուս բառով յայտնի Տէկապրիստներու չարժումին հեղինակները կը համչցուին իբրեւ հերոսներ, մասնաւորապէս Նոր - Նախիջեւանի Մոսկուայի եւ Կովկասի Հայերու աչքին:

Մինչ այդ անթափանցելի, իր ներքին աշխարհին մէջ օտարներէն անձեռնմխելի մնացած սուլթանական երկիրները սկսեր են փոթորիկէն երեսել:

Աշխարհակալ, ամենազօր Սուլթաններուն յաջորդը նոյնպէս մտահոգ է, իր երկիրը յաղթութիւններու դինովութեամբ դիւրաւ կառավարելի, վարչական - տնտեսական խառնիճաղանճ մրն է առանց ատոր նաեւ ազգերու խառնուրդ մը, գանոնք ճնշող ուժերը քահանճ են, դժգոհ, անկարգասէր, սուլթանին հպատակը ժանդռաեր է, գինապետութեան հիմերը խախտած տեղատուութիւններու օրերը կ'ապրի կայսրութիւնը, անհրաժեշտ է հակազդել, ամրացնել նախ բանակը, ճնշել ենիչէրիներու վտանգները՝ գանոնք չարդել, փճացնել, ու ապա ձգտումներու գնով բարենորոգութեանց խոստումներ չնորհել, հոչակել ու անպիտանալ:

Հայութիւնը խեղդող բռունցքներու տակ ալ կը վկայէ, որոնք երագներ կը հնչցանեն հէպ երիտասարդներու սրտերուն մէջ:

Ռուս «Տէկապրիստ»ներու զաղափարախօսութեամբ սնած, մարդկայնութեամբ ողողուն եւ իր ցեղին տառապանքին լիովին հաղորդ, ազատութեան հայ աւետաբերն ու երգիչը վութագեր է նոր օրերու կոչին զիւրահաղորդ հայութեան կեդրոնը Պոլիս, ժողովրդական յեղափոխութեան քարոզը բերնին, ուր ան չիխուէթեան քարոզը բերնին, ուր ան չիբաւի կը գտնէ պարարտ հող եւ հետեւորդներ՝ իրաւ է շատ ցանցառ:

Ազգերն ալ մերթ ընդ մերթ զրօսնելու պէտք կը զգան, մանաւանդ օգտակար: Սուլթանը կ'ընդառաջէ Հայոց, չնորհելով փոզփոզուն հրովարտակ մը, փոզփոզուն մեր կողմէ՝ Արեւմտահայոց Ազգային Սահմանադրութիւն:

Արտօնեալ ներքին յեղափոխութեան պըտուղը:

Միւս «յեղափոխութիւնը» սակայն ամէն մանրամասնութեամբ պատրաստուողն է ինքը՝ Սուլթանը եւ Օսմանեան վարչական մեքենային մէջն է որ պիտի խմորուի:

Անկեալ վիճակի հասած կայսրութեան առանձնաշնորհեալները դժգոհ են: Անոնց ալ պիտի նուիրուի Սահմանադրութիւն մը:

Չարդելու ազատութիւնը, սակայն վարպետութեամբ, մերթ հոս, մերթ հոն:

Յեղափոխելու պատրուակ ստեղծելու համար, մի՛թէ կը պակսին, բնաւին, սակայն աշխարհին ցոյց տալու պատրուակ (2), հեռուհեռ աւելի չուտ եւ չատ չարդելու պատրուակները, զորս միշտ եւ 1896-էն յետոյ ալ ինքնաչքմեղութեան ծառայող պիտի հանդիսանան:

Տեսէք ինչքա՞ն կանխամտածող են եւ զգուշաւոր:

Եթէ ո՛չ, ինչո՞ւ ամէնէն համեստ ու խաղաղ խրճիթներն անգամ չարդարարի ետեւատանին պիտի արժանացնեն: Որ ամէնուրեք դանակը ոսկորին դպչի:

Այնպէս որ բեռնակիրէն, լեռներու հովիւներէն մինչեւ պատրիարք այլեւս համբերելու սիրտ ունեցող չպիտի մնայ, ու նոյնիսկ մեր ամէնէն զարգացած, յետադիմական դիւանապետի համբաւ չինած Առաջնորդին թեմէն է որ «Ձայն մը հընչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն» երգի կոհակները պիտի անցնին Հայ հոգիներէն՝ հունէ հուն:

«Տասը չափէ, մէկ ձեւէ» դիւրին է ըսելը:

Երբ պետական մեքենան է անհամբեր յաղագս «յեղափոխութեան», զայն նենգօրէն հրահրողը:

Ան է որ բանաւոր ուղի չի փնտռեր՝ իր գաւծը անէացումն է:

Իր կողմէ արեան արցունք սփռող աշխարհակալութեան օրերը անցեր են: Երկրին տնտեսութիւնը ողորմելի, հարկ իր տուրհները գանելու իրաւասութիւն մնացեր է, դժգոհութիւնները մեղմելու իբր միջոց գտեր է հինաւուրց պատգամ մը՝ հաց ու կրկէս:

Հա՞ց· Հայուն վաստակը՝ թալան:

Կրկէ՞ս· Հայուն վիզը՝ չարդ:

Յիրաւի ի գուր կը փնտռեմ հայ յեղափոխութիւն մը, միակ համոզում մը միայն՝ յեղափոխութիւն փութացնելու ցանց մը՝ լարուած Պետութեան կողմէ, որուն մէկ ափին մէջն է լար մը հրածին, միւսին մէջ զայն վառող լուցկիի տուփ:

Մենք եղանք զոհերը նման անօրինակ դաւի մը:

Պատուհասին մեծութիւնը լինքն ըսինքեան կ'արդիլէ մեզ ամբաստանել մեր առաջնորդութիւնը յանցատրի վատոգին յորջորջումներով:

Մեր սարսուռ - քաղաքացիի ըմբոստութիւնները դրական պոռթկումներէ տարբեր տարողութիւն չեն ունեցած, երգ - բանի մը մէկ մասը լեցնող:

Մեր սեփական պատասխանատուութեան բաժինը սակայն կը մնայ ահաւոր:

Ինչպէ՞ս այդ ստոփման կրնային բթացած մնալ մեր մաքերը:

Ի՞նչ բանի մէջ փնտռել պատճառները մեր ապրելու ազգային բնազդին խլութեան:

Մեր համեստ կարծիքով, պատճառ եւ դարման կրնանք աւելի վաստահօրէն գտնել ընթանալով հայ եղբայրակցութեանց ուղիներով:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

(1)·- Ի գուր է անշուշտ, ու թերեւս նշմարտութեան բոլորովին հակառակ, երբ ինքզինքին «քնիկ, հարազատ» պոլսեցի նկատող Հայեր, այսօր նոյնպէս ցրուած, կը կարծեն թէ «գաւառացին» է

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԵՐԱՆԻ ԹԷ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ, ԲՈԼՈՐ ԱՉԳԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ՉԱՓ ՀԱՆԳԻՍՏ ԽԻՂՃ ՊԻ ՈՒՆԵՆԱՅԻՆ»...

ԽՄԲ· - «Ճումհուրիյէթ»ի հարցազրոյցը Ռոլան Տիւմայի հետ (տես «Ցառաջ» Յունուար 15) առիթ տուած է փարիզեան նախկին դեսպանին՝ Հասան Էսատ Ըզըլ (ան որ շունչը Անգարա առաւ, 1973 փետրուարին, Մարսէյլի յուշարձանին պատճառով) որ յօդուած մը ստորագրէ «Ճումհուրիյէթ»ի «Քաղաքականութիւն» յաւելուածին մէջ (Փետրուար 2)· Յօդուածը շահեկան է, այն չափով որ, անգամ մը եւս կը փաստէ, թէ Թուրքը հո՛ն է ուր էր: Եւ ասիկա բարացած մտայնութեան մը նոր արտայայտութիւնն է: Երբ Ըզըլ կը համարձակի ըսել թէ՝ «Թէ յեղասպանութեան հարցին մէջ բոլոր ժողովուրդները Թուրքին չափ հանդիսին ունենան, մեզի ըսելիք չի մնար·

×

Ճումհուրիյէթ թերթին մէջ հրատարակուած հարցազրոյցը առիթ տուած է որ մի հանրութիւնը տեղեակ դառնայ Ֆրանսայ Արտաքին նախարար Տիւմայի տեսակէտներուն, թէ՛ Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւններու եւ թէ ընդհանուր առմամբ Թուրքիոյ վերաբերող հարցերու առիթով: Անշուշտ յատպոյնը պիտի ըլլար ընդհանուր մեկնաբանութիւն կատարել այս հարցազրոյցին մասին, սակայն ես հոս պիտի անդրադառնամ միայն նախարարին հայկական հարցին մասին ըսածներուն: Որովհետեւ կը կարծեմ մեր դաշնակիցներու մեծամասնութիւնը ժամանակ մը ի վեր հակումն ունի տիտանկիւնիէ մը մեբծենարու հայկական ցին ու այս կէտը կը մատնդէ պիտի:

Ցեղասպանութիւնը անկասկած մարդկային ծանրակչիռ յանցանք մըն է ու չի կրնար չէ զայն անտեսել: Սակայն ցեղասպանութեան այնքան պնդումներէ միայն մէկը նկատի կ'առնուի, այս քանքը կարելի չէ «մարդասիրական զգացումներէ ներշնչուած» որակել: Այնուհետեւ, ժողովուրդի մը դէմ յեղին ծիբներու յեղած բաղաքական կեցուածքն մը կը մատնէ:

Եթէ իրապէս ջանք կը թափուի ցեղասպանութեան արդելք հանդիսացող զայն մէջտեղէն վերցնելու, եւ եթէ նաեւ զոյացած է որ այս քայլը կրնայ աւելի մարդասէր ու աւելի խաղաղ աշխարհի մը մէջ ապրելու, պէտք է նկատի առնել ոչ թէ քանի մը, այլ ցեղասպանութեան բոլոր պնդումները: Պէտք է գնահատել նաեւ այս պնդումները կողմնակալ ու լուրջ ձեւով մը, յանձնախումբի մը, որ կազմուած ըլլայ բոլոր կառավարութիւնները հաւասար պայմաններու տակ ներկայացնող անոնց մասին դիտողներէ:

Ես նախապարին մօտ նման մերձեցում մը չենչմարտեցի: Արդէն ցաւով պէտք է ըսել թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահն ալ չէ յաջողած նման դիտակէտով մը մերձենալ այս հարցին: Դժուար է ըսել թէ իրը Թուրքիոյ հանգէպ բարեկամական զգացումներ տածող մէկը կեցուածքն է: Աւելի՝ կեցուածքի մէկու մը, որ կանխակալ կարծիքով պատպարուած է Թուրքիան:

Մարդիկ ի սէր մեծ զազափարներու կրնան իրենք զիրենք պարտադրուած զգալ իրենց բարեկամներուն դէմ ձեռնարկներ կատարելու, որոնք պիտի վիրաւորանք պատճառեն զանոնք: Ճիշդ է: Սակայն ցեղասպանութեան մը դիրքը այսօր նման «պարա-

---

իրենց հանգիստը խանգարած Պոլիս դիմած իր «յեղափոխականներով»:

Մեր այժմու դժբախտ կացութեան տակաւին ներելի են խորհրդածութիւնները: Սակայն ամէն ոք կրնայ յոռետեսութեան ապաշխարել իր մեղքերուն քաղաքական համար, ու լաւագոյնն է մխիթարական բախտաւոր ելք մը փնտռելուն ճոխ բանաստեղծական ու խոնարհաբար:

(2)·- Ո՛հ ինչքան ծանր պիտի կշռեն ազգերու աչքին փռուած իրենց քաղաքական խարներն այդ բնոյթով ոսկեզօծուած Սրիկային ալ հանճարեղը կայ:

ղէր, ակամայ վարուելակերպ»ի մը արտօրութիւնը չէ թողուր: Եթէ այդպէս ըլլար, Ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը բազմազգ հիմնարկութիւններու մօտ կատարած իր ղիմումներէն առաջ նախ պէտք էր հարցնէր խակութեան մասին թուրք պատկան իշխանութիւններու տեսակէտը հարցնել չանար բարեկամար: Եւ բուն կարեւորն այն էր որ պէտք չէր միայն կանգ առնէր Հայերու ցեղասպանութեան պնդումին վրայ, այլ առաջարկէր ցեղասպանութեան բոլոր պնդումներուն քննութիւնը: Նոյնիսկ Ֆրանսական կառավարութիւնը կրնար թուրք կառավարութեան առաջարկել նման միացեալ փորձ մը: Ամէն պարագայի մէջ, նման քայլի մը համար պէտք չէր ընդել հիմնարկութիւն մը, ուր Թուրքիա չէր ներկայացուած: Աւելին՝ ծանօթ է, թէ այս հիմնարկութիւնը նախատեսած էր տնտեսական հարցերու համար:

Հոս, հարկը կը զգամ կէտ մը եւս չեշտելու: Շատերու կարծիքին հակառակն ըլլալով, Ֆրանսական կառավարութիւնները մինչեւ վերջին տարիները Հայկական Հարցին առընչութեամբ Թուրքիոյ դէմ խիստ կեցուածք մը չունէին: Սխալ կ'ըլլայ մտածել թէ հայկական հարցին մէջ Թուրքիոյ դէմ ղիրք բռնելու ճամբան բացողը Ֆրանսան եղած է: Ֆրանսա նախապէս հայկական յուշարձաններու հարցին մէջ եւս Թրքական տեսակէտին զուգահեռ չարժած ու 1972-ին, Մարսէյլի եկեղեցւոյ պարտէզը գետեղուած յուշարձանին համար արդիլած է պաշտօնական հանդիսաւոր բացում մը: Թերեւս նոյնիսկ միակ երկիրն է Ֆրանսա որ կիրարկած է նման արդելք մը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը Մարսէյլի հայկական յուշարձանին պաշտօնական բացումը արտօնած է տարի մը ետք, 1973-ին: Ինձի ըսուածներուն համաձայն, 1972-ին Մարսէյլի յուշարձանին հանդիսաւոր բացումի արտօնութիւն չտրուելէ ետք հայկական պնդումներու ջատագով-ները «նման յուշարձաններ Միացեալ Նահանգներու մէջ կան, Թուրքիա Ամերիկայէ կ'ակնածի ու չի հակազդեր ասոնց, սակայն Ֆրանսան կ'արհամարհէ ու հակազդեցութիւններ կ'ունենայ: Այս հակազդեցութիւնները յայնախոհութեամբ դիմաւորել, կը նշանակէ Ֆրանսան նկատել երկրորդական երկիր մը» ի նման տեսակէտով բազմապատկած են իրենց դիմումները, որոնց հետեւանք կարելի չէ եղած չարտօնել պաշտօնական հանդիսութիւն մը: Արդէն, այնպէս կը կարծեմ թէ Ֆրանսացիները հաշտ չեն ոխակալութեան նման կոթողներու: Արդարեւ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը Տիւմա հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ. - «Ոչինչ կըրնայ արդարացի ցոյց տալ գործողութիւնները, որոնք կը ծառայեն ոխը ապրեցնելու»: Ֆրանսա հաւաքականութիւն մըն է որ համոյք կը զգայ այս կարգի մտածումներէ:

Բ. Աչխարհամարտէն ետք Ֆրանսայի մէջ հարց ծագած է պատերազմի ընթացքին Գերմանացիներու կողմէ կործանուած կոթող մը վերականգնելու. կոթող մը՝ որուն վրայ Գերմանացիները վարկաբեկող արձանագրութիւն մը կը գտնուէր. ի վերջոյ յաղթականած է «ոչ թէ ոխը, այլ բարեկամութիւնները արժանի են կոթողներու» մտածումը, ու յուշարձանը չէ վերականգնուած:

1972-ին երբ դիմումներ կը կատարէին Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան մօտ, որպէսզի Մարսէյլի հայկական յուշարձանին պաշտօնական բացումը չարտօնուի, ակնարկուեցաւ նաեւ այս քաղաքակիրթ վերաբերումին. «դուք հաւաքականութիւն մըն էք որ հասած է նոյնիսկ իր ոխակալութիւնը դերազանցելու մակարդակին. ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ կրնաք ձեր հոդերը արամադրել այլ հաւաքականութեան մը ոխակալութեան կոթողացումին, երբ կարելի չէ որ ձերինին չափ ծանօթ ըլլաք անոր արդար կամ անարդար ըլլալու պարագային. անկարելի կը նկատենք այս» ըսուեցաւ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնն ալ կատարելապէս կը բաժնէր այս տեսակէտը, ու ոչ ոք կը կարծէր թէ հարցը կը տարւի միջազգային հիմնարկութիւններու առջեւ:

Այն օրուընէ մինչեւ այսօր, որքան փոխուած է կացութիւնը: Եթէ բաղդատենք նախորդ տարիներու հետ, աւելի եւս բացայայտ կը դառնայ, թէ այս նիւթին առընչութեամբ որքան մեզի անհպատաս կերպով փոփոխութիւն կրած են դիրքաւորումները:

Անցեալները մեր թերթերէն մէկը, 1947-ի թուրքեամերիկեան զինուորական համագործակցութեան համաձայնութեան առիթով ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ տեղի ունեցած տեսակցութիւններու արձանագրութիւններէն մաս մը հրատարակեց: Այդ միջոցին Քոնկրէսի անդամներէն մին կը հարցնէ. «Հայկական հարց մըն ալ կայ եղեր, Հայերու ցեղասպանութեան մը մասին կը խօսուի, ի՞նչ է այդ»: Միացեալ - Նահանգներու Անդարայի դեսպանը Ուիլսըն չէ դոհացած «այս հարցին կարելի չէ ներկայի Թուրքիան պատասխանատու նկատել» պատասխանով, ու ըսած է. - «Տեսակէտս այն է թէ այս դէպքերը դարսէն արուեստականօրէն յղացուած դէպքեր են»: Քառասուն տարուան մէջ որքան չատ բան փոխուեր է: Այսօր, մեզի ամէնէն աւելի զօրավիգ հաղիւս - ցողներն իսկ այսքան վճռական ազատախոհութիւն չեն ունենար, այլ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Տիւմայի նման կը բաւականանան՝ «հոս խնդրոյ առարկայ չէ Թուրքիոյ ամբողջականութեան սպառնացող որեւէ պահանջի թիկունք հանդիսանալ» կամ «1915 - 1916-ի պատահարներուն կարելի չէ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը պատասխանատու նկատել» ըսելով: Մինչ մէկ կողմէ այս խօսքերը կ'ըսուին, անդին մեր դլխաւոր դաշնակիցը նկատուած երկրի մը Ներկրդարանին մէջ ջանք կը թափուի Հայերու ցեղասպանութիւնը վաւերացնելու համար Ապրիլ 24-ը «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օրը» հռչակելու, եւ մեր հոդերու մէկ մասին համար կ'բսուի. «Հայերու 2500 տարուան հայրենիքը»:

Եթէ չենք կրնար հայկական հարցին նոյնիսկ մեր դաշնակիցներուն այսքան սխալ մեկնեցումը արդիլել, միջոց մը ևաք «Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը կարելի չէ պատասխանատու նկատել», «Հոս Թուրքիոյ Հանրապետութեան ամբողջականութեան ոչինչ կը սպառնայ»ի նման խօսքեր ալ կրնան այլեւս չարտասանուիլ: Օր մըն ալ կը տեսնենք, թէ հայկական հարցը Թուրքիոյ հաչւոյն մեծ երկիրներու մէջեւ դարձեալ կռուախնճոյր դարձած է: Այս կը նշանակէ Լօզանէն Սեւր դարձ մը: կարելի չէ նման բան արտօնել: Մեզի կը մնայ համոզուած կերպով բոլորին հասկցնել, թէ նման պնդումներու զօրավիդ կանդնիլ ու միաժամանակ Թուրքիոյ բարեկամ ու դաշնակից մնալ կարելի բան չէ:

Անկասկած, չատ լաւ կ'ըլլայ որ Օսմանեան վաւերագրերը ուսումնասիրութիւններու տրամադրուին: Սակայն կարելի չէ կարծել թէ այս վաւերագրերուն ծածուկ մնացած ըլլալուն համար է, որ հայկական հարցին մասին սխալ կարծիքներ կը գոյանան: Մեծ սխալ կ'ըլլայ նաեւ հաւատալ նման բանի մը: Բարի տրամադրութեամբ ուսումնասիրելու պայմանով անդլիական, ռուսական, Ֆրանսական, ամերիկեան փաստաթուղթերու արժեւորումն ալ, բան իս կը բաւէ հաստկընալու թէ հարցը Հայերու ցեղասպանութեան մը պարագան չէ, այլ՝ արտաքին դրդումներով Թուրք եւ Հայ փոխադարձ բախումներ: Արդէն, ինչպէս յայտնեց նորակազմ կուսակցութեան մը ղեկավարը անցեալները, եթէ իրական ցեղասպանութիւն մը խնդրոյ առարկայ ըլլար, Ա. աշխարհամարտի ու Անկախութեան պատերազմի տարիներուն գրաւող ուժերու պատկան իշխանութիւնները հարցը դատարան չէին տաներ: կարդ մը անձեր ալ կ'ըսեն թէ հայկական հարցին մասին Թուրքիա տակաւին իր կարծիքը չէ յայտնած: Ճիշդ չէ այս: Թուրքիա չատոնց ըսած է, թէ այս դէպքերը դուրսէն դրդուած փոխադարձ բախում մըն են: Այս տեսակէտն ու անոր հիմ ծառայող տեղական ու օտար փաստաթուղթերը ոչ միայն Թրքերէն, այլև օտար լեզուներով ալ հրատարակուած են կառավարական իշխանութիւններու եւ ազդային ժողովի նման մարմիններու կողմէ:

Հասկնալու համար հայկական հարցը, պէտք է դիտնալ ներքին ծալքերը այն պատերազմին զոր մղեցին մեծ Պետութիւնները իրենք իրենց մէջեւ ու Օսմանեան Պետութեան դէմ:

Երանի թէ ցեղասպանութեան հարցին մէջ բոլոր ժողովուրդները Թուրք ժողովուրդին չափ հանդիստ խիղճ մը ունենային: Թուրքիա չի վարանիր ցեղասպանութեան բոլոր պնդումներու լուրջ ու անաչառ ուսումնասիրութեան կողմնակից դտնուելու, պայմանաւ որ կարգ մը Պետութիւններ յանցաւոր, իսկ կարգ մը երկիրներ զատաւորի դիրքին վրայ չդնեն: Սակայն չի կրնար յօժարիլ որ միմիայն հայկական ցեղասպանութիւնը նկատի առնուի: Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ խնդրոյ առարկայ ըլլայ նման ձեռնարկներու մեր հաւանութիւնը:

ՖԷՐԻԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Ֆէրիդիւղի վարժարանի նախկին սաները, որոնք ամիսներ առաջ հաւաքուած էին եւ որոշած Միութիւն մը կազմել՝ իրենց յաճախած վարժարանի սաները համախմբելու եւ ընկերային ու մշակութային կեանք մը ստեղծելու զոյդ առաջադրանքով, Յունուար 31-ին, Ալֆորվիլի Քափատոս ճաշարանին մէջ կը տօնէին իրենց Բաժակի Օրը: Այս առթիւ կը յայտնուէր նաեւ, որ Միութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած էր իշխանութիւններու կողմէ՝ Ֆէրիդիւղի Սանուց եւ Բարեկամաց Միութիւն անունին տակ:

Յունուար 31-ին, յիչեալ ճաշարանը լեցուն էր ծայրէ ծայր. ներկայ էին Իսի լէ Մուլինոյի Եկեղեցւոյ հովիւն ու հոգաբարձուները. աւելի ուշ կը ժամանէր Իսիի քաղաքապետ Անտրէ Սանթինի:

Երեկոյթին բացումը կատարելով Միութեան վարչութեան ատենապետը՝ Հայկազ Կէօրակսաք, կ'ողջունէր ներկաները, կը չեշտէր սաներու հաւատքը իրենց առաքելութեան հանդէպ եւ ընորհակալութիւն կը յայտնէր Հոգաբարձութեան՝ եկեղեցւոյ սրահը Միութեան տրամադրած ըլլալուն համար որպէս հաւաքատեղի:

Խօսք կը տրուէր Իսիի հոգեւոր հովիւ Մխեռն Վրդ. Գըվըդեանի, որ իր ուրախութիւնը կը յայտնէր Ֆէրիդիւղցիներու արձանագրած յաջողութեան առթիւ եւ կոչ կ'ընէր անոնց զօրավիդ կենալ Իսիի հոգաբարձութեան՝ ամէնօրեայ հայկական վարժարանի մը կառուցման ծրագրի իրականացման համար:

Խօսք առնելով Միութեան պատուոյ նախագահուհի եւ Ֆէրիդիւղի վարժարանի նախկին տնօրէնուհի Տիկին Այտա Դանիղեան կը նշէր. «Տարի մը անցաւ մեր համախմբումէն. փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ մեր Միութիւնը կրնայ իր գործնական բաժինը բերել մեր մշակոյթի եւ ազգային դիմագիծի պահպանման աշխատանքներուն, եթէ կարենանք մնալ միացած եւ հաւատքով լեցուն»:

Ապա, բեմ հրաւիրուելով Ֆէրիդիւղի նախկին թաղականներէն Սրա Պէրպէրեան, ոգեկոչեց ետք վարժարանին չուրջ տիրող եռուզեռը բաժակ կը բարձրացնէր բոլոր Ֆէրիդիւղցիներու կենացը:

Ճաշի սպասարկութեան առընթեր՝ ներաղախումբը, Արսէնի ղեկավարութեամբ եւ երգերով հայկական եւ արեւելեան մթնոլորտ մը կը ստեղծէր:

Կէս գիշերուան մօտ կը ժամանէր Իսիի քաղաքապետը՝ Անտրէ Սանթինի: Խօսք առնելով (Ֆրանսերէն) Տիկին Այտա Դանիղեան կ'ըսէր. «Ցարգելի Պ. Քաղաքապետ, մեր կարճ հանդիպումի ընթացքին ղղացինք, թէ որքան կը սիրէք Հայերը. երեւոյթ մը՝ որ վստահութիւն ներչընչէց մեր երիտասարդներուն: Անոնք երբեք պիտի չմոռնան ինչ որ թելադրեցիք ձեր դրասենեակի դրան առջեւ՝ հրաժեշտի պահուն. «Հպարտ զգալ իրենց Հայութեամբ»: Շատ լաւ գիտէք թէ այսօրուան պայմաններուն մէջ Հայ մըննալը դիւրին չէ: Ինքզինքս անտահման երջանիկ կը զգամ ի տես լեցուն այս սրբահին: Այսօրուան երիտասարդներու մօրուքներու եւ պեխերու տակին կը տեսնեմ պատանի գլուխներ՝ իրենց գրասեղաններուն առջեւ, մէկ անփոփոխը իրենց նպատակներն են՝ որոնց մէջ լոյսը կեանքի է ուսուցչին եւ այս կարենալ հասկնալու համար հարկ է սիրել զիրենք, ինչպէս կը սիրեմ ես: Վստահ եմ որ դուք ալ՝ քիչ առենուան մէջ, հպարտ պիտի ըլլաք ունենալով Ֆրանսացի քաղաքացիներ՝ որոնք պիտի չմոռնան իրենց ինքնութիւնը: Մենք այսօր ուզեցինք առարկայով մը յիշատակելի դարձնել երեկոյթը, հետեւաբար բարի եղէք ընդունիլ այս փոքր նուէրը՝ յուշատախտակ մը հայկական այբուբենով, որ կը խորհրդանշէ մեր յաւերժութիւնը»:

Ի պատասխան տնօրէնուհիին սրտագեղ խօսքերուն քաղաքապետը իր հիացումը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՕՆ ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ես, նուաստս, Մարգօ Ղուկասեան, դուստր Գէորգի, ծերդաստանիկ Ղուկասեան, որք են սերեալ ի Բասէնոյ գաւառէ, որ կայ երեսին արեմտեանն Մասիսի, ղրեցի կարօտեալ սրտով ձօն առ արեգակնահամ լեառն Արարատ:

Գրեցի ի նշան պաշտամունքի բնութեան մեծագործութեան:

Ի նշան խոնարհումի՝ լուսաւորիչն ազգիս Սուրբ Գրիգորիսի, որ առաջին մահկանացուն էր, որ լերան գագաթից հայեց իր արդար ու արտասուագին հոգին, իր ժողովրդի բնօրրանին: Եւ հիացաւ, եւ յուզուեց, եւ երդմամբ որոշեց ուժն ու կորովը նուիրել իր ժողովրդին:

Ձօնս չարահիւսեցի նաեւ խորին հիացումով առ քաջն Վահանի, ցեղից Մամիկոնէից, որ ապաւինեց Լերանը եւ Արկուռի գիւղի մօտ ճակատամարտելով յաղթեց Թշնամուն:

Գրեցի յիշատակարանս, հիացումով առ քեռայրն գիտնական Ղեւոնդ Ալիշանի, աշխարհահռչակ ճանապարհորդները Պարրոտի, Լինչի, Մարկովի ... որ մեծաւ ջանիւ չափեցին, զննեցին, նկարագրեցին լեառն Մասիս եւ այդ մասին պատմեցին աշխարհին: Ուստի եւ խրնդրեմ խորապէս՝ յիշել նոցա: Նաեւ հրմուտ բանաստէր Պիոն Յակոբեանին, որ քայլ առ քայլ հետեւելով մեծն Արովհանի կեանքին ու գործին, եւ նախորդ դարի եղելութիւններին, առընչուած Արարատին, պատմեց ու հաղորդեց մեզ:

Գրեցի ձօնս թախծալից հոգով քանզի ոչ մի վայրկեան չմոռացայ անցմ - բրոնելի, անօրէն բաժանքը վիշապարէ, որ ահա եօթանասուն տարի կայ ի մէջ Մայր լերանն՝ Արարատի եւ Մայր դաշտին՝ Արարատեան:

Նա, ով կարդայ յիշատակարանս, ներողամիտ թող լինի պակասի համար եւ թող վանի ճանճերոյթը վասն երկարելոյ, քանզի դժուար էր լեռից բաժանելը:

Նմանապէս հաւատացած թող լինի ընթերցողը, որ տառը - տառին չարամատնեխիս, սիրով, երանութեամբ եւ խանդաղատանքով եմ մտածել նրանց մասին, որք դեռ պէտք է գան: Եւ դու, ո՛վ ընթերցող, եթէ կարող ես, ուխտի գնա Հայոց աշխարհի Աւազլերանը, իսկ եթէ ոչ՝ կաց համբերութեամբ: Եւ եթէ յղատակ է երկինքը, եթէ մօտիկ ես՝ շրջուի առ Մասիս, իսկ եթէ հեռու ես, հոգու աչքերով նայիր լերանը եւ աղաչեմ, յիշիր նրանց, որ այդ կողմն են նայել քեզնից առաջ եւ որ նայելու են քեզնից դեռ շա՛տ ու շատ յետոյ:

(Շար. 17 եւ վերջ)

(Շար. Գ. Էջէն)

կը յայտնէր հայ ժողովուրդի հարուստ մշակոյթին հանդէպ եւ անոր բերած նպաստին համաշխարհային քաղաքակրթութեան, կը յիշէր իր այցելութիւնը Հայաստան, ուրկէ խորապէս տպաւորուած էր, հուսկ՝ կը ղրուատէր ուսման եւ դաստիարակութեան դերը արդի ընկերութեան մէջ։

Երաժշտութեան եւ պարերու ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ խօսք կը տրուէր Հրանդ Ադէմեանի, որ մօտէն հետեւած ըլլալով Միութեան կազմաւորման եւ յետագայ իրագործումներուն կը գնահատէր երիտասարդներու տարած աշխատանքը եւ իրենց վարժարանին ու ինքնութեան հաստատումը։ Ապա ներկաներուն կոչ կ'ընէր քայլերել Ֆէրիդիւղի երիտասարդներու ճիգերը, կարենալ իրագործելու համար մշակութային իրենց ծրագիրները, յայտնելով որ Հայ Տիւք հաստատութիւնը Միութեան տրամադրութեան տակ դրած է հայկական խորհրդանշական գեղեցիկ առարկաներ, որոնք վիճակահանութեան կը դրուէին կարեւոր գումար մը ապահովելով Միութեան։

Առաւօտեան փոքր ժամերու վերջ կը գրնէր Ֆէրիդիւղի սաներուն Բաժակի Օրը։ Ներկաները կը ժամադրուէին Միութեան յաջորդ ձեռնարկին, որ տեղի կ'ունենայ Մայիսին, ոճնելու համար Մայրերու Օրը։

ՇԲՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13, երեկոյեան ժամը 5-ին, Փարիզի Ս. Ծովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տեառնընդառաջ-ի հանդիսաւոր Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն։

Ծանօթութիւն. - Տարուան Առաջին Անդաստանն է այս որ կը կատարուի այսօր։ Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14-ին։

Մեծ Պահոց ընթացքին Խորանը փակուած ըլլալուն, այսօրուան այս արարողութեան ընթացքին զայն կը բանան՝ մինչեւ յաջորդ օրուան պատարագին վախճանը։

×

Ուրբաթ օր, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ է։ Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ Խորանին վարագոյրը բաց։

կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԾ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

×

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԲ ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ ընթացքին, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութիւնները, ժամը 6-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանդիսաւոր Պատարագները կը կատարուին եւ կը տրուի աւետ պատշաճի Քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին. -

Շաբաթ, Փետրուար 12. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ
Շաբաթ, Փետրուար 19. -
Քարոզիչ՝ Տ. ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Շաբաթ, Փետրուար 26. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱՔԼԾ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Շաբաթ, Մարտ 5. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Շաբաթ, Մարտ 12. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԾ. ՍՄՄՈՒՆՃԵԱՆ
Շաբաթ, Մարտ 19. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԾ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Պ. Կարապետ Քէհեաեան,
Տէր եւ Տիկին Մելքոն Քէհեաեան եւ զաւակները՝ Անի եւ Նաթալի,
Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Քիլաճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն,
Ա.յրի Տիկին Վերգին Անուրեան եւ զաւակները՝ Տիգրան, Ալիս, Քրիսթին եւ Պրիժիթ,
Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Պուռուչեան եւ զաւակները՝ Էլիա եւ Խաչիկ,
Քէհեաեան ընտանիքներ (Մարսէյլ),
Ա.յրի Տիկին Աննա Զօրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ),
Ա.յրի Տիկին Անոյշ Խաչիկեան եւ զաւակները (Վալանս),
Տէր եւ Տիկին Ժան Տէր - Ղուկասեան եւ զաւակը Արաքսի (Մարսէյլ),
Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան եւ զաւակները,
Ղազարեան ընտանիքները (Մարսէյլ),
Թաշճեան եւ Մէրճիմէկեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՔԻՀԵԱԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Փաճոսեան)

մահը՝ որ պատահեցաւ Փետրուար 6-ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Փետրուար 12, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, 15 rue Jean - Goujon, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլիշիի Նոր Գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Սէն - Թրէթիէն. - Ա.յրի Տիկին Սուլթան Ստեփանեան զաւակներն ու թոռները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
(Խարբերդցի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 7-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին։

× Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ի։

«ԾԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին։

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՔՈՒՐՊՎՈՒԱ. - Տիկին Նուարդ Աւագեան 1000 Ֆ.։

ՀԻԼՒ. - Տէր եւ Տիկին Ե. Միքայէլեան 200 Ֆ.։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. - Տիկին Զարուհի Քէշիշեան 200 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սաղմոզաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 18-ին, Մշակոյթի Տունը։

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Մխիթարեան Միաբանութեան տագնապին լուծումը։

Ներկայ կ'ըլլայ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի (ՍԻՔԱՄ ներկայացուցիչը՝ Ալէն Մարսըրոն։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

OPERA
DE MARSEILLE

Vendredi 14 Février

Direction : David Robertson
Solistes : Philippe Corre /
Edouard Exerjean (pianistes)
Debussy «Fanfare du Martyre de St. - Sébastien» — Roussel «Fanfare pour un sacre païen» — Dukas «Fanfare pour précéder la Péri» — Poulenc «Concerto en Ré mineur pour deux pianos» — Rimsky-Korsakov «Sheherazade» op 35.

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մալաթեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին ի յիշատակ եսաեանի իր ուսուցչուհի Տիկին Տիրուհի Միսաքեանի (Ազարեան)։

×

Օր. Սաթենիկ Քէօլէեան իր եղբօր՝ Վարդգէս Քէօլէեանի թարմ յիշատակին կը նուիրէ 300 Ֆ. Ս. Ծովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ փոխան հոգեհանգիստի, 300 Ֆ. կապ. Խաչին (ստանալ «Ծառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Ծառաջ»ին։

×

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոների իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի մահուան 13-րդ եւ մօր՝ Տիկին Մարի Զաքարեանի մահուան 7-րդ տարելիցին ի յիշատակ 400 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին։

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«Le Mouvement Evangélique Arménien des Origines à nos Jours».

Vendredi 14 Février à 20 h 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ-ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՔՐՄՈՅԵԱՆ

կը քանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹՔՕԼՔՕԼԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (*արտասանութիւն*), Ստեփան Ակերտ (*սանթուր*), Եղսօ (*երգ*), «Ախթամար» (*պարախումբ*)։

—— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանգ ——

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին։

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. . 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Figonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél.: 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)
Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.
(payable à l'avance)

ԱՃԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝
Պ. ԺԱՆ ԼՈՒՐԻՆ-ի
(ենթաւանախարար Նախիին Ռազմիկներու

կազմակերպութեամբ՝
ԱՆԱՔՈՒԻ ԵՒ ԻՒԺԻՎՐԻ

Ոգեկոչում՝
ՄԱՆՈՒՇԵԱՆի եւ Ընկերներուն նահատ
կութեան 42-րդ տարելիցին, կիրակի
Փետրուար 23 :

Հաւաքավայր մէթրօ Փորթ տը Շուալ
ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·45-ին

Արարողութեան աւարտին՝ ճաշ, ժամ
13-ին, *նախագահութեամբ՝* Ռուբէն Մ
լիէի :
(Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութե
բանաստեղծութեան Մեծ Մրցանակի
դափնեկիր)

Մասնակցութեամբ՝ Ա.ճաբրի եւ Իւժէ
րի ներկայացուցիչներ : Պ. Տարնօ Սաֆի
նիի եւ Պ. Ալպէռ Ուզուլիասի :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտ
թիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 նո
յեմբեր 25, Փլէյէլի սրահի եղեռնապղծ
ձին վիրաւորուած՝ Ծ. Ասատուրեանին,
Մ. Դաւիթեանին ու Տէր եւ Տիկին Աբե
եանին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական
բաժին :

Վերապահում հեռաձայնելով՝
12 - 11 57 - 77 *կամ* 13 - 68 - 53 - 39

Ծախքի մասնակցութիւն 150 Ֆ.։

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12
MERCREDI
12 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.159

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.159

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ, կացութիւնը միշտ անորոշ է: Մարկոս կը պնդէ որ չհած է, 400 հազար յաւելեալ ձայնով, մինչ Քորի Աքուինօ կը պնդէ որ ինք է յաղթականը, 700 հազար յաւելեալ ձայնով: Միացեալ – Նահանգներն ալ նեղը մնացած են եւ կը փորձեն խօսք հասկցնել Մարկոսի: Թելադրած են որ երկու կողմերը համաձայնին եւ միասին կառավարեն: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ծանր է եւ եղբայրասպան կռիւներու սպառնալիքը չէ վերցած: Որքան ալ «Համակեցութիւնը» նորաձեւութիւն ըլլայ, փիլիպպեաններու մէջ ալ Պաուեր կան . . .:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ձեռք ձգած օփէրը բաւական յայտնութիւններու առիթ տուած է: Յանօթի է, որ կառքը արգիլուած ուղղութիւն առած էր եւ ոստիկանական ապրարարութեան առեն ալ, մէջը գտնուղները ձգած փախած էին: Բաւական զէնք գտնուած էր մէջը և սկզբնական կասկածներէ ետք, կարծուած էր թէ այլ ահաբեկիչներու կամ աւազակներու կառք է, բայց այլեւս հաստատուած է թէ Պարսիկներու կառք մըն է, զերմանական թիւով եւ թէ հոն գտնուած զէնքերէն մէկը ծառայած էր ռիւ տէ Ռոզիէի հրէական ծանօթ ճաշարանին դէմ գործուած ռմբափորձին: Ներկայիս երեք կասկածելիներ ալ բռնուած են Օրլի եւ մէկ ամիս բանտարկութիւն եւ երեք տարի բնակութեան արգելքի դատապարտուած են:

ՖԻՐՆՅԷի նախկին քաղաքապետը՝ Լանտօ Քոնթի սպանուեցաւ առջի օր եւ մահափորձին տէր եղան «Կարմիր Ջոկատները»: Քոնթի Հանրապետական կուսակցութեան կը պատկանէր եւ այդ կուսակցութիւնը քննադատած էր կառավարութիւնը, երբ Աքիլլէ – Լաուրոյի դրաւու – մէն ետք ձգած էր որ Ապուլ Ապաս մեկնի: Ու որովհետեւ կարմիր ջոկատները մօտ են Պաղեստինցիներուն կը կարծուի որ պատճառը կրնայ այդ ըլլալ, ինչ որ չատ ալ հիմնաւորուած դրդապատճառ մը չէ:

ՍԻՆ – ՄԻՇԷԼ հրապարակի ժիպէր գըբաւունը, որ ռմբափորձի ենթարկուեցաւ անցեալ չաբաթ, գործադրկեց իր 81 աշխատաւորները, կամքէ անկախ պատճառներով:

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ (Լիբանան) մէջ ծայրայեղ մահմետական պետի մը՝ Խալիլ Աքքաուիի սպանութիւնը լարած է մթնոլորտը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲԵՄԷՆ ՕՓՈՒՃԱՎԱ «ՉԻ ՆԵՐԵՐ» ՍԹԱԼԻՆԻ

———×———

Դէպքը աննախընթաց է: Մոսկուայի մէկ թատրոնին բեմէն, յանդգնութեամբ, անսովոր համարձակութեամբ կը ձաղկըւին Սթալինի ոճիրները:

Ցուչի երեկոյթի մը ընթացքին է, նըւիրուած բանաստեղծ – դերասան Վլադիմիր Վիսոտսկիի (Վոլոտիա), մեռած հինգ տարի առաջ, որ Օքուճաւա – բանաստեղծ, վիպասան եւ երգիչ – արտասանած է իր մէկ քերթուածը՝ «Զօրավարաց զօրավարը» (Ժեներալիսիմ), որու կ'ըսէ «Չեմ ներեր»:

Օքուճաւա որոտընդոստ ծափերու արժանացած է եւ ուրիշ քերթուած մըն ալ արտասանած է, ձօնուած հօրը՝ զնդակահարուած 1937–ին, «Վասո ոչինչի» (Փուռ տէ Փրիւճ) եւ մօրը, որ քսան տարի անցուցած է արգելափակման կայան մը: Նոյնիսկ եթէ որոշ քննադատութիւններ լոյս տեսած են մամուլին մէջ, Կորբաչովի գալէն ի վեր, Սթալինի հասցէին, անդին պատիւը վերահաստատելու ճիգեր ալ ակներեւ են (ի դէպ, «Իւմանիթէ»ի հարցաքրոյցին մէջ, Կորբաչով կը մերժէ ընթալիանականութիւն որակումն իսկ, որ «Համայնավարներու թշնամիներուն հնարած մէկ գաղափարն է, լայնօրէն շահագործուած սեւցնելու համար Խորհրդային Միութեան եւ իր ամբողջութեան մէջ կերվարութեան պատկերը»): Մայիսին Կորբաչով գովքը կը հիւսէր «Զօրավարաց զօրավար»ին այն «հսկայական աշխատանքին համար զոր տարած է» . . . (ո՛չ անշուշտ մաքրագործման) պատերազմական ճակատի վրայ:

Օքուճաւա կարգէն դուրս բանաստեղծ մըն է, յարգուած, բաւական յարձակումի ենթարկուելէ ետք 60–ական թուականներուն:

Ստորեւ քանի մը տող Տականտա Թատրոնը կարդացուած քերթուածէն «Նուիրուած» Սթալինի:

«Կը հանգչիս հողին տակ
Կարմիր հրապարակին վրայ . . .
Արդեօ՞ք կարմիր չէ,
Հեղեղի պէս թափել տուած արիւնէդ,
Երանութեամբ շոյելով պեխդ,
Մոսկուան դիտելով պատուհանէդ
. . . Զոհերդ չեմ հաշուեր
Բայց եթէ չափաւոր եմ
պարսաւիս մէջ,
Չեմ ներեր, անցեալը չեմ մոռնար:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ Է, ՈՐ ԿՐՕՆՔ

ՉԻ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԻՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

———×———

Իրանի Խորհրդարանի հայ երկու երեսփոխանները՝ Վարդան Վարդանեան եւ Արտաւազդ Բաղումեան, Փետրուար 1ին, հանդիպում մը ունեցած են վարչապետ Միր-Հոսէյն Մուսաւիի հետ:

Հանդիպումի ընթացքին հայ երեսփոխանները Վարչապետին ներկայացնելով հայկական վարժարաններու մէջ տակաւին գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները, չեչտած են թէ, հակառակ տրուած խոստումներու, արդէն երկու տարի է որ հայկական դպրոցներու մէջ կրօնք չի դասաւանդուիր, իսկ հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասաւանդութիւնն կը կատարուի խիստ սահմանափակ ժամերով, այն ալ միայն կարգ մը դասարաններու մէջ: Այս բոլոր դժուարութիւններուն վրայ ներկայիս աւելցած է մաղձաէի գործածութեան հարցը, որ դարձեալ՝ հակառակ պատասխանատու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու յայտնած տեսակէտին՝ հայկական դպրոցներու մէջ կը չարունակուի պնդել, որ հայ ուսուցչուհիները որպէս դլուխի ծածկոց գործածեն զայն:

Վարչապետը լսելէ ետք այս բոլորը ըսած է, թէ ինք կը յարգէ ազգերու մշակոյթներու այլազանութիւնը: Ծանօթ է հայ ժողովուրդի հարուստ մշակոյթին եւ կը յարգէ Հայութիւնը, որ յարգուած եւ համակրանքի արժանացած է Իրանի ժողովուրդին կողմէ: Ապա Վարչապետը նըշած է, թէ ինք համաձայն է որ հայկական միջավայրի մէջ կանայք մաղձաէ չգործածեն եւ առաջնորդուին իրենց սովորութիւններով, աւելցնելով որ ինք անձամբ՝ ուսումնա – դաստիարակչական նախարարին հետ հարկ եղած կարգադրութիւնը կ'ընէ, որպէսզի հայկական վարժարաններու մէջ հայ ուսուցչուհիներէն չպահանջուի մաղձաէ գործածել:

ՄԱՐՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ՇՐՋԱՆ ԸՍՏ ՆՈՐ ԴՐՈՒԹԵԱՆ

———×———

Հարցախոյզերը ցոյց կուտան թէ Ֆըրանսայի ընտրողներու կէսէն աւելին դեռ չի գիտեր թէ ի՞նչպէս պիտի քուէարկէ եւ որո՞ւ: Ինչ որ աւելի մտահոդիչ է, այն է որ դիտակից չէ թէ համեմատականի այս դրութիւնը իրրեւ հետեւանք ունի որ ընտրական միայն մէկ շրջան կայ, այսինքն ընտրողը պէտք է Մարտ 16–ին իսկ իր վերջնական որոշումը տայ եւ ոչ թէ, ինչպէս նախապէս՝ առաջին օրը՝ նախընտրութիւնը արտայայտէ, ապա, երկրորդ անգամին՝ իսկապէս ընտրէ: Նոր դրութիւնը կընայ ուրեմն պատճառ ըլլալ որ Մարտ 16–ին ոմանք ձեռնպահ մնան եւ սպասեն Մարտ 23ին . . .: Ուրեմն կըրկնենք: Այս անգամ ընտրութիւնը երկու զլխաւոր նորութիւն ունի: Առաջինը, ինչպէս ըսինք, այն է որ մէկ շրջանով կ'ընտրուին Ազգ· Ժողովի երեսփոխանները, երկրորդը՝ նոյն օրը կ'ընտրուին նաեւ շրջանային խորհրդականները: Պիտի ընտրենք 577 երեսփոխան եւ 1840 շրջանային խորհրդական: Համեմատականի դրութիւնն է որ զգալապէս կը բարձրացնէ երեսփոխաններու թիւը, որ ներկայ ժողովին մէջ 491 է,

1958–էն ի վեր կիրարկուող դրութիւնն էր՝ մեծամասնութեան միանուն ցանկ, 2 շրջանով: Ընտրուելու համար հարկ էր ստանալ քուէներու կէսէն մէկ աւելի, առաջին շրջանին կամ թեկնածու մնացած ներուն զլուխ հասնիլ երկրորդ շրջանին:

Համեմատականի դրութիւնը գործադրըւեցաւ Դ· Հանրապետութեան շրջանին, ընտրական մէկ շրջան կայ նահանգ գըլուխ: Իւրաքանչիւր նահանգ կ'ընտրէ իր բնակիչներու թիւին համեմատ երեսփոխան, նուազագոյն՝ 2: Քուէարկողը կ'արտայայտուի անփոփոխելի ցանկերու վրայ: Քուէարկութեան աւարտին, աթոռները կը բաժնուին ըստ իւրաքանչիւր ցանկի ստացած ձայներուն: Այս բաշխումին մէջ չեն կրնար ըլլալ այն ցանկերը, որոնք քուէներու 5%–էն պակաս ձայն ստացած են:

Այս դրութեան չատագովները կ'ըսեն թէ առիթ կը տրուի ցոլացնելու զանազան հոսանքներ, քանի որ փոքր կուսակցութիւններ ալ կրնան ընտրեալ ունենալ, բայց նաեւ տեսակ մը վերադարձ է «կուսակցութեանց Ազգ· Ժողովի» մը: Եւ եթէ համայնավարները դոհ են, որովհետեւ աւելի «արդար» կը գտնեն արդիւնքը եւ թոյլ կը տրուի որ սովորականէն աւելի երեսփոխան ունենան, դրութեան թաքարդն ալ այն է որ նոյնքան կ'օգտուի Լը Փէնի մը ծայրայեղ – ալ չարժումը:

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուրեմն ոչ թէ թեկնածուի մը համար, այլ թեկնածուներու ցանկի մը: Ոչ մէկ փոփոխութիւն կարելի է ընել առաջարկուած ցանկին վրայ: Այլ խօսքով կը քուէարկըւի կուսակցութեան մը համար, անոր պարտադրած թեկնածուներով, եւ ոչ՝ անձի մը:

Նոյն օրը եւ նոյն ձեւով (համեմատականի) կ'ընտրուին 1840 շրջանային խորհրդականները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4 – 6)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿՌԻՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թիթեռնակաբերդի մարզական համալրոյթին մէջ տեղի ունեցած են Խորհրդ· Միութեան եւ Միացեալ – Նահանգներու կռիւամարտիկներու աւանդական մըրցոյմները: Երրորդ անգամն է, որ խորհրդային եւ ամերիկացի կռիւամարտիկները կը մրցին Երեւանի մէջ: Առաջին անգամ երկու երկիրներու խումբերը հանդիպեցան 1972–ին, երկրորդ անգամ 1976–ին: Տասը տարի ետք դարձեալ Երեւան տեղի ունեցող մրցումներուն մասնակցած են 9 զոյգեր: Խորհրդային խումբին մաս կազմած են նաեւ Հայեր՝ Նշան Մուրադեան եւ Հայկ Բաղդասարեան, Երեւանէն, Բարկէն Սահրադեան (Կիրովականէն), Խորհրդ· Միութեան ախոյեան Մանուէլ Աւետիսեան եւ Բենիամին Եղոյեան:

×

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐՈՒ ԳԻՐՔԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

«Մտորումներ երկու աշխարհների մասին» խորագրով լոյս տեսած է Ճարտարապետ Արմէն Զարեանի յուշերու գիրքը, որուն մէջ հեղինակը կը խօսի արեւմուտք եւ Խորհրդային Միութիւն ապրած իր կեանքի փորձառութեան, երկու աշխարհներու դրութեանց մասին: Արմէն Զարեան, բացի Ճարտարապետութենէ, կը զբաղի նաեւ գիտութեամբ եւ մշակոյթի ծանօթացումով: Իր նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ մէջ լոյս տեսած է հայկական Ճարտարապետութեան մասին աւելի քան 30 գիրքեր, Հայաստանի մէջ հրատարակած են եւրոպական Ճարտարապետութեան մասին իր աշխատութիւնները: Իրրեւ Հայ արուեստի միջազգային գիտական ժողովներու կազմակերպիչներէն մին, Հայաստանի ակադեմիայի արուեստի հիմնարկի ու եւրոպայի նոյնանման կեդրոններու համագործակցութեան ջատագով, ժողովուրդներու մշակութային մերձեցման մարզէն ներս ունեցած վաստակին համար Արմէն Զարեան քանի մը տարի առաջ ընտրուեցաւ ՄԱԿ–ի եւ ԻՒՆԵՍԿՕ–ի հովանաւորութեամբ գործող «Ոսկէ Լեզեոն» Ընկերակցութեան անդամ:

ՅԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ
(Բանասիրութեան Տոքթ. - Փրոֆ.)

Ցաւոտն է, որ պատմագիտութիւնը երկու յենակէտ ունի՝ վաւեր եւ տրամաբանութիւն: Սա, անշուշտ, վերաբերում է նաեւ հնագոյն պատմութեանը: Ցաւօք, պատմական աշխատութիւնները գրող բոլոր հեղինակները չէ, որ զեկավարւում են դրանով: Վերջին տաս - տասնհինգ տարում Անգարայում, Կ. Պոլսում եւ այլուր մխիթարեանց եռեւից հրատարակւում են Հայոց պատմութեան հնագոյն շրջանների հարցերը չօշափող գրքեր, գրքոյկներ, յօդուածներ, որոնցում, մեզմ ասած, պակասում է յարգանքը պատմական գիտութեան վերոյիշեալ երկու յենակէտերի նկատմամբ: Եւրոպական գլխաւոր լեզուներով, մեծ տպաքանակներով հրատարակուող այդ կարգի որոշ նիւթեր էլ տարածւում են աշխարհով մէկ: Այդպիսի երկերի հեղինակներից են փրոֆէսէօրներ Ա. Էրզէնը, Է. Քարալը, Ք. Կիւրիւնը, Հ. Գոչայը, Սաաի Գոճաշը, Ա. Էնկինը, Ս. Ա. Հալքին եւ շատ ու շատ ուրիշներ: Հայոց պատմութեան հնագոյն շրջաններին նուիրուած նրանց երկերում այդ բոլոր հեղինակներին միաւորում է գլխաւորապէս երկու դրոյթ՝ 1) որ իբր Հայոց լեզուն եւ Հայերը բնիկ չեն Արեւելեան Անատոլիայում ու շրջակայ վայրերում, այսինքն՝ հայկական լեռնաշխարհում եւ իբր այստեղ վաղ հայկականը Ք. Ա. 6 - 5-րդ դարերն են, 2) որ Աքքատական բնագրերում յիշատակուող Ուրարտուն իբր հայկական չի եղել եւ իբր Ուրարտացիք Հայեր չեն:

Տողերիս հեղինակը, որին երբեմն քննադատութեան բաժին է հասնում նման նորագոյն հրատարակութիւններում, նախկինում մի չարք անգամ է փորձել փաստերով հերքել այդ երկու դրոյթներն էլ, բայց քանի որ պատմագիտութեան տապարէզում անընդհատ նորանոր աշխատութիւններ են երեւում նոյն այդ դրոյթների եռանդուն արծարծումներով, կարծում եմ՝ դրանք թէկուզ ինչ - որ ժամանակ անպատասխան թողնելն էլ գիտական առաքինութիւն չէ:

Փաստեր չունենալու պատճառով յիշեալ եւ այլ հեղինակներից ոմանք երբեմն փորձում են նաեւ յենուել որոշ եւրոպացի եւ հայ հեղինակների արդէն չափազանց հնացած տողերների վրայ: Բայց պատմական գիտութեանը պէտք են ոչ թէ տողեր, այլ, ինչպէս ասուեց, փաստեր եւ տրամաբանութիւն:

Այժմ փորձենք հակիրճ ներկայացնել եղած փաստերից մի քանիսը եւ գիտութեան նոր տուեալներն այդ հարցերի մասին:

Նախ այս լեռնաշխարհում Հայոց լեզուի եւ այն կրողների՝ Հայերի բնիկ լինելու ամսին: Հայերի եկուորութեան տեսակէտը ծագեց այն ժամանակ, երբ եւրոպացի մի քանի լեզուաբաններ կարծիք յայտնեցին, թէ հնդեւրոպական մայր լեզուի (նախալեզուի) եւ նրանով խօսող ժողովրդի հին հայրենիքը իբր պտնուել է Եւրոպայում: Եւ քանի որ Հայոց լեզուն հնդեւրոպական մայր լեզուի դուստրերից է, - ասում էին նրանք, - կը նշանակի այն, ինչպէս եւ Ասիայի միւս հնդեւրոպական լեզուները՝ խեթերէնը, փռիւգերէնը, հնդկա - իրանեանը, յունարէնը, թոխարերէնը եւ միւսները ու դրանք կրող ժողովուրդները ծագել են Եւրոպայում, յետոյ փոխադրուել Ասիա:

Բայց կար եւ այլ տեսակէտ (Եոհ. Շմիտ եւ ուրիշներ), որի համաձայն հնդեւրոպական մայր լեզուն հնում խօսուել է Փոքր Ասիայում: Վերջին երկու տասնամեակներում բաւական փաստեր բերեցին յօգուտ այս տեսակէտի: Նախ ցոյց տրուեց, որ Փոքր Ասիայից եւ Տաւրոսից հարաւ ու հարաւ - արեւելք խօսուած ասիական հնագոյն լեզուներից բազմաթիւ բառեր կան անցած հնդեւրոպական մայր լեզուին եւ սրանից էլ ասիական այդ լեզուներին: Իսկ սա նշանակում է, որ հնդեւրոպական մայր լեզուն եւ նրանով խօսողները երկար ժամանակ հարեւան են եղել հարաւ - արեւմտեան Ասիայի հնագոյն ժողովուրդներին, նրանց հետ բնակուել են աշխարհագրական նոյն շրջանում: Ապա՝ հնագիտութիւնը ցոյց տուեց, որ նոյն տարածքում ժողովուրդների շարժումը հնագոյն ժամանակներում եղել է արեւելքից դէպի արեւմուտք եւ ոչ հակառակը: Սա էլ նշանակում է, որ հնդեւրոպական մայր լեզուի դուստր լեզուների ու դրանք կրողների մի մասը Ասիայից է շարժուել դէպի Եւրոպա: Իսկ հայկական բարձրավանդակում նոր քարի դարից սկսած եւ դեռ աւելի հին ժամանակներից մինչեւ մ.թ.ա. 4-րդ հազարամեակից՝ Ք. Ա. 7 - 6-րդ հազարամեակներից, եղել են հիմնական - նում հնդեւրոպական, իսկ մայր լեզուի տրոհումից (Ք. Ա. 5 - 4-րդ հազարամեակները) յետոյ հիմնականում բնակեցուած են եղել հնդեւրոպական մի շարք ցեղերով ու ժողովուրդներով:

Չկայ որեւէ փաստ, վկայութիւն, ակնարկ անգամ, որ Հայոց լեզուն եւ Հայերը եկած լինեն ինչ - որ տեղից: Տողերիս հեղինակը մի քանի անգամ հրապարակօրէն գրել է, որ եթէ աշխարհում որեւէ մէկը գիտէ այդպիսի վկայութեան մասին, թող հրապարակի: Ոչ ոք նման բան չհրապարակեց, քանի որ գոյութիւն չունի: Ժամանակին ցոյց տրուեց, որ յոյն հեղինակների՝ Հերոդոտոսի, Եւդոքսոսի, Ստրաբոնի եւ այլոց երկերում էլ խօսք չկայ նման եկուորութեան մասին, միայն պէտք է այդ երկերը հասկանալ այնպէս, ինչպէս դրանք իրօք գրուել են Ք. Ա. 5 - 2 դարերում: Մինչդեռ Հայերի բնիկ լինելու մասին տարբեր բնոյթի վկայութիւններ ու փաստեր՝ որքան ուզէք:

Դրանցից մէկն է Հայոց լեզուի բառապաշարի հնագոյն (բնիկ հայկական կամ հնդեւրոպական), շուրջ 3 - 6 հազար տարուայ հնութիւնից եկող շերտը, որի մէջ արտացոլուած են հայկական բարձրավանդակի կենդանական ու բուսական աշխարհը, այդ տարածքին բնորոշ հոգեւոր - գործական, անասնապահական առանձնայատկութիւնները եւայլն: Հայոց լեզուի այդ ամենահնամեայ բառերից յիշենք մի քանիսը. հայկական լեռնաշխարհի կենդանական աշխարհն արտացոլող՝ արծիւ, կաքաւ, լոր, ցիւն, յոպոպ, կկու, ագռաւ, աղաւնի, բու, ծիծեռն (ակ), ուրուր, կռունկ, էշ, առն (վայրի ոչխար), այծ, գայլ, լուսան, աղուէս, բոբեռնի, եղն (իկ), երէ, արջ, իւծ, իժ, բարդ, ոզնի, առիւծ, (հնում Մեծ Հայքի տարածքում առիւծ է եղել) գորտ, կըրեայ, լու, մլուկ, մլակ, տիզ, մեղու, բոռ, թիթեռ եւայլն, լեռնաշխարհի բոյսեր ու պտուղներ՝ բարտի, կաղնի, հացի, մայրի, թեղի, մոռ, մոշ, սունկ, դեղձ, ծիրան, թուզ, ընկոյզ, որթ (խաղող), թելուկ, դաղձ, գաղձ, բոդ, բողկ, ալոճ եւայլն, անասնապահութիւն, հողագործութիւն, կենցաղ՝ կով, եզ, աճապաղ, հաւ, սագ, բուրդ, մալաճէ, գործել, հիւսել, կաթ, մածուն, թաւ, մեղր, բացախ, այգի, հանդ, արգատ (խաղողի), հերկել, երկան (f), կամ, աղօրի (f), աղալ, բաղել, գինի, մանուռ, տիկ, հաց, չիր, բլիթ, աղանձ, խորովել, թաղիք եւայլն:

Հայոց լեզուի հնագոյն (նախնական) բառապաշարի մէջ չկայ մէկ բառ անգամ, որ արտայայտի հայկական լեռնաշխարհի հետ կապ չունեցող որեւէ հասկացողութիւն, այդ բառապաշարը 100 տոկոսով

Շրագնող Փարաճանովը...

Երկար ատենէ ի վեր կը սպասուի որ Փարիզի շարժանկարի սրահներուն մէջ ցուցադրուի Ս. Փարաճանովի վերջին ժապաւէնը՝ «Սուրամի Բերդը»: Գրած էինք ատենին, թէ արուեստագէտը լուռ-թեան շրջանէ մը ետք կրկին լսելի դարձուցած էր իր անունը այս գործով: «Սուրամի Բերդը» ժապաւէնը պատրաստուած էր Վրաստանի շարժարուեստի աշխատանոցներուն մէջ...:

«Լիպերասիոն»ի թղթակիցը Լ. Սմորէնսքի Ռոթերտամի մէջ դիտելէ ետք «Սուրամի Բերդը» կը գրէ այս մասին.

×

Մոսկուայի վերջին փառատօնին կարգ մը չշուկներ հասած էին մեզի. այո՛, Փարաճանով նոր ժապաւէն մը ստեղծած էր.

կապուած է այս լեռնաշխարհի հետ: Սա Հայերի բնիկ լինելու խոշորագոյն, անհերքելի ապացոյց է, վկայութիւնն այն բանի, որ սկսած Ք. Ա. 4-րդ հազարամեակից հայերէնը հնչել է այս լեռնաշխարհում:

Ապա՝ Հայոց լեզուի մէջ կան չումերերէնից անմիջապէս անցած բառեր, իսկ չումերերէնը Միջագետքում խօսուել է հնագոյն ժամանակներից մինչեւ Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակի վերջը, ուրեմն եւ մինչեւ այդ ժամանակաշրջանն են Հայերը վերցրել չումերական բառերը: Այդ բառերից են՝ ագարակ, արագիլ, պապ, ուշ (f), մուք, նահանգ, ամօթ, ոսկի, պատ, եւայլն:

Հայերէնից էլ են բառեր անցել չումերերէնին,, եւ առհասարակ Հայոց լեզուի եւ չումերերէնի բառային ընդհանրութիւնները որոշ հեղինակներ համարում են 200 միաւոր. եթէ դա չափազանցութիւն լինի, ապա առնուազն մի քանի տասնեակ բառերի ընդհանրութիւնն անվիճելի է:

Աքքադերէնը Միջագետքում նոյնպէս խօսուել է անյիշելի ժամանակներից, եւ ահա այս լեզուից էլ են Հայերէնին բառեր անցել, որոնցից են՝ կնիք, շոր, կիր, տարի, խոր, հոր, հուրմ, մամռ, կաշառք, կշիռ եւայլն:

Սա էլ ցոյց է տալիս, որ Հայերն Աքքատացիների հնագոյն հարեւաններից են եղել: Ոչ մի այլ լեզու չումերերէնի եւ աքքադերէնի հետ այնքան բառային ընդհանրութիւններ չունի, որքան Հայերէնը: Իսկ սա վկայում է, որ Հայերը երկար ժամանակ, դեռեւս Ք. Ա. 4-րդ հազարամեակից չփուել են վաղուց մեռած այս լեզուներով խօսող ժողովուրդների հետ՝ բնակուելով Մեծ Հայքի տարածքում:

Հայերի ու Հայաստանի մասին հնագոյն գրաւոր վկայութիւնները պահպանուել են Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակի երկրորդ կէսից: Դրանցից են Աքքատի թագաւոր Նարամ Սուէնի (4200 տարի առաջ) արձանագրութիւններում տեղ գտած Աբ: մանի (Արմանում) երկերը, որը մի տեղ յիշատակուած է Հայքի հարեւան Ծատտիի (Խեթերի երկիր) հետ: Ըստ այդմ, Նարամ Սուէնը պատերազմել է Միջագետքից հիւսիս ընկած Արմանիի, այսինքն Արմենիա - Հայաստանի դէմ, նրա հարաւային Ազձնիք (Ալզի) աշխարհում: Հայերը եւ Հայքը հայ անուանումով (հայա ձեւով) յիշատակուած են Խալայի (Հալէպի մօտ) պեղումներից ժամանակ գտնուած սեպագիր սալիկների մէջ (Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակ), ապա Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի խեթական արձանագրութիւններում (Հայասա), լուվիական արձանագրութիւններում (հայ):

Այժմ երկու խօսք, թերեւս, ամենադըժխաւորի՝ «Ուրարտու»ի մասին: Նախապէս ասեմ, որ եթէ մէկը մաքուր ուղեղով, առանց հաշուի առնելու այս հարցի մասին գրուած հակասական աշխատութիւնները, ուսումնասիրի եղած փաստերը, անկասկած կ'եզրակացնի, որ Ուրարտու (Ուրաշտու) անունով Ք. Ա. 9-րդ դարից սկսած Աքքատացիները անուանել են Մեծ Հայքի տարածքում ստեղծուած հայկական Պետութիւնը, իսկ ուրարտացի ասելով հասկացել են հայ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս հին Յոյները Հային անուանել են Արմէն, հին Պարսիկները՝ Արմենիյա, Վրացիները՝ Սոմեխի: Սրա հակառակն ասող որեւէ փաստ գոյութիւն չունի:

(Մնացեալը Յաջորդով)

այո՛, արեւմտացիները կրնային անսասան ըլլալ զայն. իրապէս հոյակապ էր, եւ ո՛չ, Ռուսերը զայն արտածելու նպատակ իսկ չունէին: Այս կարդի լուրջ չարաքամութիւն կը թուէին. մէկ կողմէ յամառ չշուկները, թէ փարաճանով իւրաքանչիւր առեւտուր կ'ընէ, թէ վանդալական միտեռական մըն է, թէ երբեք ապրելի չարժանաւոր բանտէն կամ հոգեբանական ենթակայ իր բնակարանէն, եւ ամէն պարապայի մէջ անհասանական որ կրկին արտօնուի իրեն նկարահանել:

Եւ յանկարծ, ահա՛, Փարաճանովի ժապաւէն մը կը հասնի մեզի՝ Ռոթերտամ: Աւելին՝ «Սուրամի Բերդը» խորհրդային չարժարուեստի չափանիշերէն դրեթէ վեր - արտադրութիւն մըն է: Ուրե՞մն լո՞ւնչ է պատահած: Կորպորգոե՞ք մարզասէր հրեշտակ մը չէ միայն, այլ նաեւ մեծ սիրող չարժարուեստի:

Սակայն պէտք չէ այսքան չուտով խանգաւառիլ. Ռուսերը միշտ զոյգ ճանապարհներ ունին ցրուելու. մէկը՝ պաշտօնական է, որով կը ցրուի նոյն ախլի ժապաւէնները, եւ ուրիշ մը՝ իբր թէ անկախ, ազատ, «գաղտնի»ի թելերով ծրարուած (ժապաւէններ՝ որոնք «պատշաճական դիծը չեն ներկայացներ» թէկուզ սակայն Խորհրդային Միութիւնը իր նախընտրութեամբ զանոնք կ'ապսպրէ անոնց քային արուեստագէտներու: յատկապէս Վրացիներու:

Մոսկուայի իրենց հանդուրժող պաշտօնական սենեակներէն այդ մարզին պատասխանատուները խելացութիւնը կ'ունենան ըսելու «ժապաւէնները չեն ցուցադրելու» պատճառաբանութիւնը: Որովհետեւ անհրաժեշտ է ամէն մարզէ աւելի լաւ գիտեն թէ լուրը աւելի արագ կը շրջին քան գրաքննութիւնը, եւ թէ իրենք չեն ուզեր ղղիչելով Փարաճանովի, նկատի առնելով Արեւմուտքի մէջ վայելած անոր ժողովրդականութիւնը: Ահա, թէ ինչու 1986 Յունուարի գեղեցիկ առաւօտ «Սուրամի Բերդը» իր յայտնութիւնը բաւ Ռոթերտամ, յարաբերաբար համեստ չափերով փառատօնի մը:

Ցայտնութիւն մը՝ նոյնինքն ժապաւէնը հրաշալիք մը, չպրտուած՝ չարժանկարչութեան յափրացած արեւմուտքի դիտողի առջեւ: Անոնք որոնք ժամանակին պաղպաղարն ունեցած են երթալ դիտելու «Սայաթ Նովա»ն, պիտի հասկնան. մէկ կողմը կայ չարժանկարը, եւ միւս կողմը Փարաճանովը: Մէկը՝ որ ժառանգորդ է չարժանկարի մը որ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած, կամ մէկը՝ որ չի սիրիր Լիւմիէէռէն, ո՛չ կրիֆիֆէն, բայց հնարած է, որ կը կոչուի Մէլիէս - Այպէնշթայն - Քոքթօ, որ ապրած պիտի ըլլար 18-րդ դարուն ու լարած մեքենայ մը՝ իբր ժապաւէններ արտադրող: Սերած պիտի կորսուած այս աւանդութենէն, Փարաճանով մեզ կը մղէ ուղղելու հետեւեալ հարցումները. - «Ա՛հ, լաւ չարժանկարչութիւն կրնար ուրեմն նկարել անցեալը, չարժածաւերը եւ նաեւ քարերը, պատառները, երաժշտութիւնը: Կրնա՞ր ուրեմն ջընցնել մեռեալները»:

Թէ ինչո՛ւ «Սուրամի Բերդը» յայտնութիւն մըն է. որովհետեւ ան գոյութիւն չունի եւ սակայն Փարաճանով նկարահանած է զայն: Ժապաւէնին անուանացանկէն կէն իսկ առաջ, բացումի փառաւոր պատուհաններէն ետք, Փարաճանով մեզի պատմութիւն մը ցոյց կուտայ Բերդը:

Այս կը նշանակէ թէ կը կարծենք սահմանած ըլլալ զայն: Կապտորակ, դիւրաթեքուելի պատառին վրայ կ'երեւի պատկեր մը: Ցետոյ բեկանուելով կը կթի, կը կործանի ինքն իր վրայ: Հրա՞շք մը: Փարաճանովի հնարքներուն ծանօթ մէկը կը հասկնայ որ ան հայելիի մը միջոցով նկարահանած է Բերդին մէկ մանրաքանդակը, յետոյ մշուշոտած է այս ցոլացումը (չարժելով հայելին, համերաշխ, կամ երկուքը միասին). սակայն այս տեսարանին մէջ մենք կը տեսնենք երեւոյթ մը, անհետացում մը, հրաշք մը:

Շարունակութիւնը աւելի գեղեցիկ է. նուագ մը որ կը պայթի, եւ որուն կուսակցները կը գրաւեն ամբողջ պատառը, չորս ներ, ձիեր, Ասիոյ ուղտերը, հաւեր, բոլորն ալ զեկավարուած արուեստագէտներուն նման: Մարդ մը որ կը դառնայ ինքն իր վրայ, թեւերուն մէջ աղջնակ մը զրկած, որ կը փոխակերպուի գառնուկի մը: Կենդանի պատկեր մը, ուրիշներու կարգին, բաղկացած մարդոտանեակ մը հնդկահաւերէ:

Մեր վիւզայի - մարտիկ մը, նաեւ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱՀԱՒԱՔԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 8-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 8-րդ տարեդարձը նչուեցաւ, Կիրակի, Փետրուար 2-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին՝ կրօնական հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ ընդունելութեամբ, նախագահութեան ներքեւ Գակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի:

Օրուան պատարագը մատոյց Գարեգին Վրդ. Պէքճեան: Իր քարոզին մէջ բնորոշեց հաւատքը որպէս աղբիւր կեանքի եւ կեանքէն բխող բոլոր մարդկային նախաձեռնութիւններու եւ արարքներու յաջողութեան հիմնական ազդակը: Այսպէս յարունակեց քարոզիչ Վարդապետը, ուժգնօրէն առաջ Սրբոց Թարգմանչաց Ս- Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը զեղեցիկ գաղափարը ունենալ երգչախումբ մը կազմելու եւ հաւատքով լծուելացաւդ ծրագրի յաջողութեան: Եւ յաջողեցաւ, քանի երբեք չակարացաւ իր հաւատքը գործելու եւ յարատեւելու: Եւ այսօր, ըսաւ Հայր Սուրբը, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը պատիւ կը բերէ ոչ միայն եկեղեցւոյ, այլեւ անկէ անդին գաղութին:

Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը իր լաւ կազմով եւ ղեկավարութեամբ Խաչիկ Երկմազեանի երգեց Կոմիտասեան քառաձայն պատարագը, վերամշակուած Վարդան Սարգսեանի կողմէ, 1963-ին: Ցիշենք որ Կոմիտասեան ըսուած պատարագը Վարդապետը դաշնաւորած եւ գրած է չորս ձայնի համար, մէկայն արական եւ առանց նուագարանի: Այսօր, դժուար է գտնել վաթսուն - եօթանասուն արական ձայներ եւ երգել Կոմիտասեան պատարագը իր հարազատ յատկանիշներով: Այս պատճառաւ է որ, հաւանաբար, կարգ մը երաժիշտներ ըրած են իրենց «մեկնաբանութիւնը»: Այսպէս, Վարդան Սարգսեան վերածած է արական եւ իգական ձայնի, ընկերակցութեամբ մէկայն մէկ նուագարանի (երգէտ): Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը արդէն մի քանի տարիէ ի վեր կ'երգէ Կոմիտասեան պատարագը, ամէն Կիրակի, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին եւ նաեւ այլուր: Ձմռանդ ալ իր առաջին սալը (Յուլիս 1984) նուիրուած է Կոմիտասեան պատարագին: Այս անգամուան երգեցողութիւնը գոհանք չատ լաւ: Խաչիկ Երկմազեան ձեռնհասօրէն եւ լաւագոյն կերպով կ'օգտագործէ խումբին եւ մենակատարներուն կարելիութիւնները: Ժխլիէէ Երկմազեան ընկերացաւ երգէտով:

×

Ցաւարտ կրօնական հանդիսութեան Մբչակութային կեդրոնի, Ա. Ջրբաչեան սրբահին մէջ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ երգչախումբի անդամներուն եւ հիւրերուն:

Բացումը կատարեց յանուն Եկեղեցւոյ վարչութեան՝ Պերճ Կարապետեան:

Արշամ Պապայեան, նախագահը Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անօրէն մարմնին, դիտել տուաւ որ աւելի դժուար եւ սպառիչ է տեւելը քան հիմնելը: Տեւել կը պահանջէ յարատեւ ճիգ, հետեւողական աշխատանք: Այս տեսակէտէն, ընդգծեց խըմբավար՝ Խաչիկ Երկմազեանի աքնաջան աշխատանքը, խանդավառ չունչը միշտ կենդանի հետաքրքրութիւն պահելու համար անդամներուն մօտ: Նոյնպէս վեր առաւ անդամներու ցոյց տուած պարտաճանաչութիւնը: Ապա, Արշամ Պապայեան թուեց երգչախումբին ունեցած վերջին ելոյթները՝ Սեպտեմբերին, իվ Մուրուզիի պսակին արարողութեան մասնակցութիւն, Հոկտեմբերին՝ համերգ նուիրուած Կոմիտասի մահուան յիսնամեակին, Նոյեմբերին՝ Ժան Կապրիէլ Մարի Մրցանակ՝ շնորհուած Մարսէյլի գիտութիւններու, արուեստի եւ դպրութեան աքադեմիին կողմէ, Յունուարին՝ Քրիստոնեաներու Միութեան եւ ազօթքի շաբթուան արարողութիւններու մասնակցութիւն, իսկ յառաջիկայ Փետրուար 16-ին, Մոնփելիէի մէջ, Ապրիլեան Յուշարձանի բացման առթիւ տեղի ունենալիք պատարագին երգեցողութիւնը:

Խաչիկ Երկմազեան յայտնեց իր սրտի ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը չեշտելով թէ ութ տարիներու ընթացքին կորսուած ճամբան միշտ ծաղիկներով լեցուն չեղաւ, այլ նաեւ փուշերով: Վերառաւ անդամներու ցոյց տուած լրջութիւնն ու հետաքրքրութիւնը, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ վարչութեան եւ յատկապէս երգչախումբի անօրէն մարմնի ու իր նախագահին՝ Արշամ Պապայեանի ցուցաբերած հոգածութիւնը եւ նուիրումը:

Հուսկ, Գակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամներուն, խմբավարին, անօրէն մարմնին եւ յայտարարեց որ այսօր Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը դարձած է Մարսէյլի երգչախումբը: Կոչ ուղղեց ազգայիններուն, միութիւններուն որ նիւթապէս զօրավիգ կանգնին Եկեղեցւոյ վարչութեան, որուն պիւտճէին մէջ ծանր կը կշռեն երգչախումբին ծախքերը:

Ցետոյ ներկաները հաւաքուեցան Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ պատրաստուած սեղաններուն չուրջ: Ձմռանդ բաստուած սեղաններուն չուրջ: Ձմռանդ բերել թէ Տիկնանց Միութիւնը արժանացաւ ճառողներու ջերմ եւ գնահատական խօսքերուն: Հաւաքոյթը վերջ գտաւ առանց գեղարուեստական բաժինի մը, յարգելու համար Երկմազեան ընտանիքի սուգը: Այս վերջին օրերուն Խաչիկ Երկմազեան դժբախտութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր մայրը:

×

8-րդ տարեդարձ մը, արդէն ինքնին տարիներու կոկիկ դումար մըն է: Վկայութիւնը վաստակի մը: Կը մաղթենք որ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը տակաւ բայր իրը ընէ: Անխուսափելի են ելեւէջները, դժուարութիւնները, խոչընդոտները, բայց նաեւ որքան խանդավառիչ եւ գօտեպնդիչ են յաջողութիւնները:

Ուսաի, միայն յամառ եւ յարատեւ աշխատանքն է որ կրնայ բացուիլ նորանոր յաջողութիւններու եւ նուաճումներու վրայ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՀԱՑ ԴԱՏԻ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Ցունուար 31-ի Ուրբաթ օրը, Ժերար Շալեան Լիոն եկած էր, ներկայացնելու իր հովանաւորութեան տակ հրատարակուած Ֆրանսերէն գիրք մը, Լը սէլ տը լա վանժանս (Վրէժին աղը), որուն հեղինակն է անգլերէն գրող ամերիկահայ՝ Ճէյմս Հաչեանը:

Վրէժին Աղը վէպ մըն է, արկածախընդրական պատմութիւն մը՝ ուր հեղինակին երեւակայութենէն ծնած դէպքեր եւ դէմքեր ու հայկական ցեղասպանութեան հետ կապուած պատմական իրողութիւններ գիրար կը հրմշտկեն, 230 էջերու ընթացքին պահելով միշտ արթուն ընթերցողին հետաքրքրութիւնը: Տեսակ մը «Ուէսթերն» որուն տարածումը Ֆրանսախօս ընթերցողներու մօտ կրնայ օգտակար ըլլալ հայկական քարոզչութեան, կրնայ ընդլայնել Հայերով հետաքրքրուող օտարներու թիւը:

Այդ է եղած արդէն Ժերար Շալեանի նպատակը, նեցուկ կանգնելով, իր գործակիցներուն հետ, Լը սէլ տը լա վանժասի լոյս տեսնելուն Սթօֆ հրատարակչականի կողմէ: Գիրքը թարգմանուած է անգլերէնէ - եթէ կ'ուզէք՝ ամերիկա - յերէնէ - Ֆրանսերէն, Ֆրէտերիք Մէօրսօյի կողմէ:

Ծանօթ է «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն, եւ ոչ միայն անոնց, Ժերար Շալեանի ազդու դերը, վերջին տարիներու ընթացքին, ի նպաստ Հայ Դատի ճանաչմանը՝ օտար շրջանակներու կողմէ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ազգային Տան սրահին մէջ, դժբախտաբար պզտիկ թիւով ներկաներու առջեւ, Վահէ Մուրատեան, գլխաւոր խմբագիր «Ֆրանս - Արմէնի»ի ամսաթերթին, ներկայացնելով Ժերար Շալեանը, ընդգծեց անոր կատարած աշխատանքին կարեւորութիւնը, ըլլա՛յ ժողովուրդներու դատարանին առջեւ, ըլլա՛յ, զանազան առթիներով միջազգային շրջանակներու մէջ:

Ժերար Շալեան ծնած է Պրիւսէլ, Կիլիկեցի ընտանիքի մը մէջ, հայրը Հաճընցի, մայրը՝ Տէօրթեօլցի: Ուսած է, նախ, Փարիզ· դիտէ հայերէն, կարդալ եւ գրել, ինչ որ սովորական բան չէ Ֆրանսերէն կամ անգլերէն արտայայտուող ըմփիւքածին մտաւորականի մը համար: Հայերէնը ուսած է Ֆրէտիք Թէյտիի շունչին տակ:

Շալեանի եւ իր փոքրաթիւ խմբակին առաջադրանքներէն մէկն է, ներկայիս Ֆրանսախօս ընթերցողին տրամադրութեանը տակ դնել այնպիսի հրատարակութիւններ՝ որոնք կարենան, կարելի եղածին չափ, հակազդել Թրքական հերոսհետ աճող քարոզչութեան: Այդպիսի գիրքեր պէտք է սակայն հրապարակ ելնեն հրատարակչական տուներու կողմէ՝ որոնք ծանօթ անուններ ըլլան գրական աշխարհին մէջ: Այդ կէտը անհրաժեշտ է գիրքերուն լուրջ տարածմանը համար: Անշուշտ միայն այդ չի բաւեր:

Միւս կողմէ Ֆրանսահայութիւնն ալ պէտք է բերէ իր նպաստը, առաստօրէն դնելով հրատարակուած գիրքերէն որպէսզի հրատարակչականները չմերժեն յաջորդ առաջարկները: Գիրք մը պէտք է սպառի գոնէ վեց հազար օրինակով՝ չհաշդրդռելու համար հրատարակչական մեծ տուները: Եթէ այդ թիւին կէսը ապահովուի հայ գնողներէ, գործը կը դիւրանայ:

«Պէտք է դնել» ըսաւ Պ. Շալեան. «եթէ նոյնիսկ ժամանակն ալ պակսի կարդալ· կարելի է նուիրել կամ փոխ տալ օտար բարեկամներու· կարեւորը գիրքին սպառումն է»:

Այս օրերս, Սէօյ հրատարակչականը հրապարակ կը հանէ Կոստան Զարեանի հանրածանօթ վէպը՝ «Նաւը լերան վրայ», «Լը նաւիր սիւր լա Մօնթաներ», չուրջ չորս հարիւր էջերով հատոր մը, թարգմանութեամբ Փիէր Տէր - Սարգիսեանի՝ որ, եթէ չենք սխալիր, երկար տարիներ վարած է «Ռիտըրս Տայճէսթ»ի Ֆրանսերէն տպագրութեան փոխ - խմբագրապետի պաշտօնը, Փարիզ:

Կրնանք նաեւ աւետել որ Ապրիլի սկիզբը ընթերցողներուն տրամադրութեանը տակ պիտի ըլլայ կարեւոր փաստաթուղթերով հարուստ հատոր մը՝ ուր Լէփսիուսի վկայութիւններու կողքին պիտի գտնենք կայսերական Գերմանիոյ արխիւներէն հաւաքուած գրութիւններ՝ երիտասարդ Թուրքերու հայասպան քաղաքականութեան մասին, համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներուն:

«Երբ նկատի ունենանք» դիտել տուաւ Ժերար Շալեան «որ այդ փաստաթուղթերը ձեռք ձգուած են Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան հաւանութեամբ, կարելի է երեւակայել թէ որքան անհրաժեշտ պիտի ըլլայ թուրք դիւանագիտութեան համարատոնց հրատարակութիւնը»: Գիրքը լոյս կը տեսնէ «Ֆայար» հրատարակչականէն:

Սթօֆ, Սէօյ, Ֆայար ··· ինչպէս կ'երեւայ Ժերար Շալեան եւ իր գործակիցները յաջողած են չարժման մէջ դնել Ֆրանսայի մեծագոյն հրատարակչական կազմակերպութիւններու վարիչները, շահիլ անոնց վստահութիւնը: Ֆրանսահայութեան, ինչպէս նաեւ Ֆրանսախօս երկիրներու մէջ ապրող մեր ազգակիցներուն կը մնայ պարտաւորութիւն՝ քաջալերելու այս հրատարակութիւնները, գնելով առանց յապաղելու, հրապարակ ելած գիրքերը՝ որոնք կրնան օգտակար ըլլալ լաւագոյնս ընդլայնելու համար Հայերու մասին ծանօթութիւններ ոչ միայն օտարներու մօտ այլ նաեւ՝ մեր ազգակիցներուն մօտ՝ որոնցմէ շատեր, դժբախտաբար, այնքան ալ տեղեակ չեն թէ ո՛վ էինք, ի՛նչ եղանք եւ նոյնիսկ՝ ինչ ենք ներկայիս···:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԿՈՉ

Մամուլի միջոցով հանրութիւնը տեղեակ պահուեց որ կազմուել է յատուկ մի յանձնախումբ, Շաբաթ, Մարտ 8, եւ Կիրակի, Մարտ 9, 1986-ին, Լոս - Անճըլըս - Գալիֆորնիայում համազգաղութային հանդիսութիւններով տօնելու եւ գնահատելու ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑԻ ծննդեան 60-ամեակը եւ իր գրական վաստակը:

Այս առիթով հրաւիրում ենք գրողներ, միութիւններ, հաստատութիւններ եւ բոլոր նրանք որ կը ցանկանան իրենց խօսք - մաղթանքը ուղղել Յակոբ Կարապենցին, բարի լինեն մինչեւ 1986, Փետրուար 15, գրութիւնները ուղարկելու հետեւեալ հասցէին. -

221 South Brand Boulevard, Glendale,
California 91204 U.S.A.

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑԻ 60-ԱՄԵԱԿԻ
Հանդիսութիւնների Յանձնախումբ

1986, Յունուար 24,

ԵՐԵՒՈՅԹ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Սովետական Հանրագիտարան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Անտառային Հանրագիտարան»ի Ա. հատորը: Գիրքը նախատեսուած է անտառի անտեսութեան մասնագէտներու, նոյն ճիւղի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դասախօսներու եւ ուսանողներու, ինչպէս նաեւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու աշակերտներու համար: Պատկերազարդ հրատարակութեան մէջ ընդարձակ յօդուած մը նուիրուած է Հայաստանի՝ անոր աշխարհագրական դիրքին, կլիմային, հողերուն, բնութեան, կենդանական եւ բուսական աշխարհին, տեղեկութիւններ տրուած են անտառներու օգտագործման, անտառի տնտեսութեամբ զբաղող կազմակերպութիւններու եւ հիմնարկութիւններու, գիտա - հետազօտական աշխատանքներու մասին: Ցօդուած մըն ալ նուիրուած է Դիլիջանի՝ անոր կենդանական ու բուսական աշխարհին: Ցօդուածները ունին մատենագիտական ցանկեր, որոնք ընթերցողներուն կարելիութիւն կ'ընծայեն աւելի ամբողջական տեղեկութիւն ստանալու զիրենք հետաքրքրող հարցերուն մասին:

ՓՈԽԱՆ ՏԱՂԿԵՑԱԿԻ

Իբրեւ մօրաքրոջ՝ Տիկին Արտաւազ Քէհեայեանի կսկծալի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Միհրան Փաշայեան 300 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (առանձ «Յառաջ»էն) : Նոյն ախուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Փաշայեան եւ զաւակները 150 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

×

Տիկին Մանիկ Գազանճեանի մահուան առթիւ, Պ. Շառլ Սիմոնեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին (առանձ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Ցանճնախումբը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Ծրնունդ Մալաթեանէ 500 Ֆ. : Նաեւ Տիկին Պեհատէրի մահուան առթիւ փոխ՝ ծաղկեպսակի 200-ական Ֆ. Տիկին Ազնիւ Գիւփէլեանէ եւ Տիկին Ալեանաքէ : Արմենակ Պետրոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Թուխունճեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սերժ Սիմոնեան 300 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեան 200 Ֆ. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները. - Պ. Երուանդ Մուրատեանէ 500 Ֆ. իր ծնողաց՝ Արտաշէս եւ Ֆոթիւնէ Մուրատեանի եւ իր մեծ - մօր՝ Վիքթորիա Ստեփանեանի յիշատակին, Պ. Գառնիկ Ակլականեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Միութեանս անդամուհիները 700 Ֆ., Տիկին Զաքրճեան 200 Ֆ. Պ. Դանիէլեանի յիշատակին :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13, Երեկոյեան ժամը 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տեառնընդառաջ-ի հանդիսաւոր Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն :

Ծանօթութիւն. - *Տարուան Առաջին Անդաստանն է այս որ կը կատարուի այսօր : Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Յաչվերացի տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 14-ին :*

Մեծ Պահոց ընթացքին Խորանը փակուած ըլլալուն, այսօրուան այս արարողութեան ընթացքին զայն կը բանան՝ մին - չեւ յաջորդ օրուան պատարագին վախճանը :

×

Ուրբաթ օր, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ է : Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ Խորանին Վարդապետը բաց :

Կը պատարագէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԱ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆԸ. – 3 օր Լենինգրադ, 3 օր Մոսկուա, 2 օր Թիֆլիս եւ 7 օր Երեւան :

ԵՐԿՐՈՐԴԸ. – 15 օր, Paris - Kiev - Erevan - retour – *բոլոր օրերը Երեւան :*

ԵՐՐՈՐԴԸ. – 9 օր. Paris - Kiev - Erevan, retour Erevan - Moscou - Paris.

3 խումբերն ալ պիտի միանան Երեւան, Ապրիլ 24, Եղեռնի արարողութեան առթիւ :

Սովորական չրջապտոյտներէ զատ բազմաթիւ այցելութիւններ եւ հիւրասիրութիւններ պատրաստուած են ի պատիւ 1917–ին հիմնուած Ընկերակցութեան խումբերուն համար :

Տեղերը սահմանափակ են

Հեռաձայնել 43 59 65 19 թիւին կամ այցելել. –
34, Avenue des Champs - Elysées — Paris 8e
(3e bureau à droite dans la galerie)

Շաբաթ առաւոտները ժամը 10–էն 12·30, չաբթուան օրերուն ճաշի ժամերուն :

Tél. : 46 42 45 25 Lic. A 130

ՏՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ *ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ*

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ս. ԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

Սկաուտական ճոխ յայտագիր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ :

Մուտ՝ 40 Ֆրանք Փոքրիկներուն՝ ձրի

Հ. Բ. Ը Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ Փետրուար 15-էն սկսեալ, Ֆրանսերէն չգիտցող կամ կատարելագործել փափաքող Հայերու համար : Սորպոնէն վկայեալ ուսուցիչի մը կողմէ :

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել. - 46 - 38 - 17 - 78 *թիւին :*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սիսլողլաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 18-ին, Մշակոյթի Տունը :

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Միխիթարեան Միաբանութեան տագնապին լուծումը :

Ներկայ կ'ըլլայ Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի (ՍԻՒՄ) ներկայացուցիչը՝ Ալէն ՄԱՐՍԸՐՈՒ :

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

— THEATRE ARMENIEN —

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
«GORDZANVADZE»
Pièce en quatre actes de CHIRVANZADE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

OPERA DE MARSEILLE

Vendredi 14 Février

Direction : David Robertson
Solistes : Philippe Corre /
Edouard Exerjean (pianistes)
Debussy «Fanfare du Martyre de St. - Sébastien» — Roussel «Fanfare pour un sacre païen» — Dukas «Fanfare pour précéder la Péri» — Poulenc «Concerto en Ré mineur pour deux pianos» — Rimsky-Korsakov «Sheherazade» op 35.

A L'OCCASION DES PAQUES ARMENIENNES
(le 04 Mai, selon le calendrier ancien)

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accompagné par VAROUJAN *SARKISSIAN*

du 28 avril au 06 mai

*

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԳԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԱՒՐԻՒ
(Մայիս 4–ին, ըստ հին տոմարի)
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ – ի
ընկերակցութեամբ՝ Վարուժան ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ – ի

ԱՊՐԻԼ 28 - ՄԱՅԻՍ 06

Renseignement, Programme détaillé et inscription :

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre
«*Le Mouvement Evangélique Arménien des Origines à nos Jours*».

Vendredi 14 Février à 20 h 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. . 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Figonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél.: 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)
Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.
(payable à l'avance)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13

JEUDI
13 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.160
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.160

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԻՇՏ ՊՂՏՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Յօսակցութիւններ եւ բանակցութիւններ կը շարունակուին, բայց ինչպէս միշտ ոտքերը կը պայթին եւ առեւանգումները կը կատարուին:

Լիբանանեան ուժերու քրիստոնեայ քաղաքօրքը 64 «ահաբեկիչ» ձերբակալած է, կողմնակից նախկին պետին՝ Հոպէյքայի, որ վար առնուեցաւ Յունուար 15-ին: Այս ձերբակալութիւնները հետեւանքը եղած են քննութեան մը՝ արեւելեան - Պէյրութի գործուած երկու ոճրափորձերու, որոնց մէջ Հոպէյքայի մարդիկ մատ ունեցած կ'ըլլան:

× Մէթր Յաչիկ Պապիկեան, ի պատասխան իրեն եղած հարցումին ինչ կը վերաբերի Հանրապետութեան նախապահին հաւանական հրաժարումին, ըսած է՝ «կը յուսանք որ բոլոր Լիբանանցիները համաձայն կ'ըլլան միացեալ դիրքաւորման մը շուրջ եւ ազգային չահը կը դնեն ամէն բանէ վեր»:

Գալով երեք Հայերու սպանութեան եւ հայկական վաճառատուներու դէմ ոճրափորձերուն, Լիբանանի Յորհրդարանին երեսփոխանը ըսած է որ «օգակ մըն է այն դաւին որու նպատակն է պառակտել Լիբանանեան ամէն մէկ համայնք»:

× Միւս կողմէ, արեւմտեան - Պէյրութի մէջ, քանի մը օրէ, անհետացած է Նչան Ձողիկեան եւ վախ կայ որ առեւանգուած ըլլայ: Այնճարի մուտքին ալ սպաննուած է Յովհաննէս Ադամեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԼՈՎ

ԶԱՐԱՆՍԿի հանդիսաւոր կերպով ոգեկոչուեցաւ Թել - Աւիւ, ուր զինքը ընդունեցաւ նոյնինքն Իսրայէլի վարչապետը: Հրեայ Թուաբանագէտը ձերբակալուած էր 1977-ին, գլուխն ըլլալով խորհրդային հրեայ այլախոհներու շարժումին: 1978-ին դատապարտուած էր 3 տարի բանտարկութեան եւ 10 տարի արգելափակման կայանի: Բացարձակապէս ուրացած էր լրտեսութեան մեղադրանքը, որ եղած էր իրեն դէմ: Հազուադէպօրէն արեւմուտքը այսքան իրարանցած է փրկելու համար այլախոհ մը: Պէտք է ըսել թէ կինը բաւական համբաւաւոր աշխատաւոր տարած է այդ ուղղութեամբ եւ ի վերջոյ Պերլինի կամուրջին վրայ կատարուած է պատմական փոխանակումը: Զարանսկիի հետ ազատ արձակուած են երեք արեւմտեան լրտեսներ հինգ խորհրդային լրտեսներու փոխարէն:

ԱՏԱՆԱՑԻ բանտին մէջ հինգ բանտարկեալներու կամաւոր ծոմը տարածուած է եւ այժմ շարժումին մասնակցողներու թիւը 229-ի հասած է: Երեք դատապարտեալներն ալ որոնք կամաւոր ծոմի դիմած էին, ինքնահրկիզումով անձնասպան եղած են:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են Զորեքշաբթի վաղ առաւօտեան, Փարիզի ոճրափորձերու կապակցութեամբ: Ասոնց մէջ կան եղեր Պարսիկներ, Սուրիացիներ եւ Հայեր:

×

ՎԵՆԵՏԻԿԸ՝ ՓԱՐԻԶ

Այս թեմայով շարք մը ներկայացումներ եւ այլ հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան Փետրուար 15-էն սկսեալ:

Բացումը կը կատարուի «Օփերա - քարնավալ տը Վընիզ»ով Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 18-էն 22, Փալէ Ռուայալի պարտէզներուն մէջ, ուր ժողովուրդը պէտք է ծպտուած եւ դիմակով երթայ: Այս ցուցադրութեանց կարգին, յիշենք Ռոսինի, Ֆենիչէն, Թիէփօլօ, Իտալական չարժանկարը եւայլն, եւայլն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԵԱՄԲ՝
ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆՑ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Ա.Յ. ԽՕՍՔՈՎ՝
ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻԻՆ

Փետրուար 11-ի «Թէրճիման»ը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք ցոյց կուտան, եթէ հարկ էր, որ հին - հին մեթոտներու համը բերանը մնացած է Թուրքերուն···:

×

Թուրքիոյ արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան չրջանին մէջ տասնըմէկ գիւղեր պիտի պարպուին որպէսզի խափանարար, անջատողական եւ համայնավար յեղուզակներու գործունէութեան դաշտը սահմանափակուի: Այս գիւղերու բնակիչները պիտի փոխադրուին աւելի ներքին չրջաններ: Կառավարութեան կողմէ որոշուած որոշումին համաձայն նախ պիտի պարպուին Իրանի սահմանակից երկու գիւղեր, ապա Իրաքի սահմանապլոյտն վրայ գտնուող ինը գիւղեր: Պարպուած չրջաններու վրայ պիտի գործեն Թուրք պինեալ ուժերը, Թուրք լրահաւաք ու ապահովութեան ուժեր, որպէսզի այս ձեւով առաջքը առնուի արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան սահմաններուն վրայ մաքսանենգութեան եւ ներթափանցումներու որոնք դաղափարական նպատակներ կը հետապնդեն: Այս մասին պատկան իշխանութիւններ հետեւեալ բացատրութիւնը տուած են. -

« Մեծ է հայրենակիցներու օժանդակութիւնը այն պայքարին մէջ զոր կը մղենք արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան - Անատոլուի մէջ, յեղուզակներու դէմ: Սակայն այն տասնըմէկ գիւղերու ժողովուրդը որ որոշուած է փոխադրել աւելի ներքին չրջաններ, դէմ ըլլալով հանդերձ ահաբեկիչներու, երբեմն զէնքի բռնադատիլքով կը պարտաւորուի դործակցիլ անոնց: Ահա, թէ՛ արգիլելու համար ներթափանցումները, թէ՛ այս գիւղերու բնակչութեան կեանքի ու ինչքի ապահովութիւն տալու անոնց կեանքի աւելի լաւ պայմաններ կարենալ ընծայելու համար յարմար տեսանք գիւղերը փոխադրել աւելի ներքին չրջաններ: Որոշումին կիրարկութիւնը կը սկսի Իրանի սահմանէն»:

Փոխադրուելիք գիւղերը հետեւեալներն են. - «Մէչէլիք, Այրանլը, Քանաիլ, Քարասու, Եուկարը Բիրինչէչէքէն, Իւնլիւճէ, Կէնիչէրէ, Զայրըլը, Սարը, Իւպիւմքըրան եւ Վարկէլիմ:

×

Այն Թրաֆոյի կեդրոնը որ ելեկտրականութիւն կուտար Պոլսոյ եւրոպական ափի թաղերուն մեծ մասին, Փետրուար 9ին ահաւոր պայթումով մը դադրած է դործունէութենէ: Առտուան կանուխ ժամերուն տեղի ունեցած պայթումին հետեւանք ամբողջովին փլած է թրաֆոյի չէնքը: Ոստիկանութիւնը կը պրպտէ խափանարարութեան մը հաւանականութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱՎԱՆՍԻ ԵՐԿՈՒ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ
ԵՒ
ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ԱՐԱՐԱՏԸ
ԱՌԱՋԱՏԱՐ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՑ

Ֆրանսայի ֆութպոլի չրջանային ախոյեանութիւնները մտած են արդէն իրենց երկրորդ մասին մէջ· Փետրուար 9-ին զուգադիպեցաւ այս տարի, ընդհանրապէս, դարձի մրցումներուն սկիզբը: Բացի Մարսէյլիներէն, այդ Թուականը նպաստաւոր եղաւ գաւառի հայանուն ակումբներուն, մանաւանդ ասոնց առաջին կազմերուն՝ որոնք որեւէ պարտութիւն չկրեցին:

Ռոն - Ալփ-ի լիկին պատուոյ դասակարգին ի հաշիւ, Վալանսի Հայ Մարզականը կը մնայ անպարտելի· 13 խաղերէ վերջ՝ ոչ մէկ անյաջողութիւն: Փետրուար 9-ի արդիւնքը՝ հաւասարութիւն Ֆէզէնի մէջ (0 - 0):

Բնականաբար, Վալանս կը դլխաւորէ դասաւորումին տախտակը· կը դլխաւորէ զայն սկիզբէն ի վեր: Հաւանականութիւնը կը մեծնայ որ Վալանս մտնէ, յառաջիկայ մրցաշրջանին, Ֆրանսայի ախոյեանութեան 4-րդ բաժանումին մէջ, ինչ որ, անկասկած պիտի ուրախացնէ թէ՛ համակիրները եւ թէ՛ վարիչները, բայց այս վերջիններուն առջեւ պիտի բանայ ալ նոր մտահոգութիւններու դուռ մը· մասնակցիլ Ֆրանսայի ախոյեանութեան, նոյն իսկ չորրորդ բաժանումին մէջ, կ'ենթադրէ ծախքերու յաւելում···

Միշտ պատուոյ դասակարգին մէջ, Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն - Տէսին դիւրին յաղթանակ մը տարաւ, Տէսինի մէջ, Վալսի վրայ՝ 5 - 0: Ներկայ մրցաշրջանին երկրորդ անդամն է որ հայանուն ակումբը կը յաղթէ այդպիսի մեծ տարբերութեամբ մը: Ցառաջիկայ իր հանդիպումը Տէսինի մէջ, Վալանսի հետ Մարտ 2-ին, կը խոստանայ հետաքրքրական եւ կրքոտ ալ ըլլալ··· Նոյն չրջանին մէջ, բայց աւելի վար աստիճանի ախոյեանութիւններուն ի հաշիւ, Պուր - Լէ - Վալանսի Հ· Մ· Ը· Մ·ը, Սէն - Շամոնի Արարատը եւ Վիէնի Հայ Մարզական ընդհանուր Միութիւնը կը շարունակեն փայլիլ:

Տրոմ - Արտէշի սահմանին մէջ, Հ· Մ· Ը· Մ· կը շարունակէ գլխաւորել 4-րդ դասակարգի իր խմբակը: Փետրուար 9-ին տարաւ նոր յաղթանակ մը՝ (1 - 0)· Նոյնն է պարագան, Լուարէ մէջ, Սէն - Շամոնի Արարատին՝ որ կը թուի թէ ահ ու դող կ'ազդէ իր մրցակիցներուն: Փետրուար 9-ին, նոր յաջողութիւն մը՝ տասով - զերօ ··· Այս երկու ակումբներն ալ լաւ ճամբու մէջ են, վերելք ունենալու համար Սեպտեմբերին:

Նոյն նպատակը կը հետապնդէ Վալանսի Հայ Մարզականին պահեստի խումբը՝ որ կը պայքարի Տրոմ - Արտէշի բարձրագոյն դասակարգին մէջ: Փետրուար 9-ին կրեց սակայն պարտութիւն մը (1 - 0), ինչ որ, հիմակուհիմա, երկու կէտով ետ կը ձգէ զայն առաջատարէն: Շնորհիւ Փետրուար 9-ին տարած իր յաղթանակին (1 - 0) Մանխէօյլի դէմ, Վիէնի հայ ակումբը չէ հրաժարած առաջատարը հետապնդելու իր փափաքէն: Վիէն երրորդ է 14 մրցումներէ վերջ Ռոն նահանգի Փրոմոսիոն Բ· բաժանումին մէջ: Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն - Տէսին պահեստի խումբ, աստիճան մը վեր դասակարգի մէջ, այս տարի ալ պիտի գոհանայ պահելով միայն իր տեղը այդ բաժանումին մէջ: 5-րդ է:

Բաղդատմամբ Ռոն - Ալփի չրջանին, Միջերկրականի եզրին մեր ակումբները նուազ խրախուսիչ տպաւորութիւն մը կուտան ի տես իրենց ներկայ մրցաշրջանի արդիւնքներուն, բայց իրենց գործունէութիւնը կը մնայ միշտ աշխոյժ, մանաւանդ իրենց բազմաթիւ փոքրերու կազմերով:

Ծանօթ է որ Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· Արծիւը եւ Սէն - Թ'Անթուանի Հայ Մարզական երիտասարդութիւնը, երկուքն ալ կը պայքարին Միջերկրականի լիկին պատուոյ դասակարգին մէջ:

Հ· Մ· Ը· Մ· չկրցաւ տակաւին չտկել իր դիրքը: Պարտուելով, Փետրուար 9-ին, իր իսկ դաշտին վրայ, Տինեի խումբէն (1 - 0), կը մնայ միշտ դասաւորումին վերջինը: Սէն - Թ'Անթուան ալ նոյն օրը պարտուեցաւ (2 - 0) Սէն - Թրուէյի մէջ: 14 խաղերէ վերջ 10-րդ է ախոյեանութեան մը մէջ՝ ուր մրցակիցներուն թիւը 14 է: Սէն - Թ'Անթուան ալ տակաւին պէտք ունի հաստատ ճիգերու՝ զերծ մնալու համար անկումի վտանգէն: Մրցակցութիւնը խիստ է Միջերկրականի լիկին մէջ:

Կլիմայական պատճառներով, Նիսի Հայ Մարզականը չկրցաւ խաղալ Փետր· 9ին: Կը գրաւէ Յրդ տեղը Քօթ - տ'Ազիւրի Փրոմոսիոն տը փրըմիէր տիվիզիոնի իր խմբակին մէջ: Կարող կը թուի քիչ մը աւելի բարձրանալ, մինչեւ մրցաշրջանին վերջը:

Ինչպէս իրենց բոլոր մրցակիցները, հայանուն ակումբները եւս, մինչեւ յառաջիկայ Մայիս, պիտի անցնին, անկասկած, ուրախութեան եւ յուսախաբութեան պահերէ: Այդպէս է մարզական կեանքը, ինչպէս արդէն՝ կեանքն ալ ինքնին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԽՄԲԵՐԳՆԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԵՆԵՐԳՆԵՐՈՒ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄԸ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան եւ Երեւչախմբային Ընկերութեան կողմէ կազմակերպուած՝ լաւագոյն խմբերգներու եւ մեներգներու մրցումը, տուած է հետեւեալ արդիւնքը: Նուագի ընկերակցութեամբ խմբերգներու առաջին մրցանակը տրուած է Երեւանդ Երկանեանի «Մեր դրօշը» (խօսք՝ Վ· Յարութիւնեանի) գործին: Անոր տըրուած է նաեւ երկրորդ մրցանակներէն մէկը՝ Ն· Միքայէլեանի խօսքերով ըրած «Հաւատի հայրենիք» երգին համար: Երկրորդ մրցանակի արժանացած են Գեղունի Զթչեանի «Հայոց աշխարհ, Հայոց հող» (խօսք՝ Ս· Կապուտիկեանի), Գարեգին Գրիգորեանի «Հայրենիք» (խօսք՝ Գ· Բալեանի) խմբերգները, երրորդ մրցանակներուն արժանացած են Գրիգոր Հախինեանը, Ռոբեր Պետրոսեան եւ Մարտին Վարդազարեանը:

Առանց նուագի ընկերակցութեան խմբերգներէն առաջնութիւն չհաճած է Էրիկ Յարութիւնեան «Երբ քեզ հետ ենք» (խօսք՝ Գ· Բանտուրեանի): Երկրորդ մրցանակով նշուած է Ֆաչատուր Մարտիրոսեանի «Հայրենիք» խմբերգը (խօսք՝ Լ· Բլբուլեանի), երրորդ մրցանակ ստացած են Սիմոն Յովհաննիսեան եւ Ալեք - սանդր Օհանեան:

Մրցանակներ տրուած են նաեւ խօսքերու հեղինակներուն: Առաջին մրցանակներով նշուած են Վահան Յարութիւնեանի եւ Գարիկ Բանդուրեանի խօսքերը:

Մեներգներէն առաջին պարգեւը տըրուած է Էմին Արիստակէսեանի՝ «Երգ միասնութեան» ստեղծագործութեան համար: Երկրորդ եւ երրորդ մրցանակիրներն են Գարեգին Գրիգորեան, Ռոբեր Պետրոսեան եւ Մարտին Վարդազարեան:

Բանաստեղծական բնագրերի մրցումին առաջնորթիւնը տրուած է Լիւսվիկ Դուրեանի:

ՅԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՌԱՖԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆԵԱՆ
(Բանասիրութեան Տոքթ. - Փրոֆ.)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հին կտակարանի՝ Ք. Ա. 8 - 7-րդ դարերում գրուած գրքում («Թագաւորների 4-րդ») նոյն Ուրարտուն երբայերէն կոչւում է Արարատ, իսկ Ք. Ա. 6-րդ դարում գրուած գրքում («Երեմիայի մարգարէութիւն»)՝ Արարատի Թագաւորութիւն: Որ Արարատ եւ Ուրարտու միեւնոյն անուան տարբերակները են, իմաց - ւում է նաեւ երբայական նորայայտ (Կումրանի) բնագրերում առկայ Արարտու, Ուրարատ եւ նման միջանկեալ ձեւերից: Ո՞րն է նախնական: Արարատը: Նրանակութիւն չունի, որ Ուրարտու ձեւը աւելի վաղ է գրաւոր վկայուած, քան Արարատ-ը. պարզապէս երբայեցիները այդ երկրի մասին աւելի վաղ գրելու առիթ չեն ունեցել (անմիջապէս չեն առնչուել հայկական լեռնաշխարհի հետ, իսկ Աքքատացիները անընդհատ առընչուել են): Բայց բանաւոր երբայերէնում երկրի ու Պետութեան Արարատ անուանումը, անշուշտ, Ք. Ա. 8–րդ դարից առաջ է գործածուել (Արարատն իբրեւ Մասիսի անուն Հին կտակարանում յիշուել է շատ աւելի վաղ ժամանակաշրջանից):

Արարատի հնագոյն ձեւն է Այրարատը՝ կազմուած բնիկ հայերէն այր (ուժեղ, արի տղամարդ) բառի կրկնութեամբ (ինչպէս որ հնում այլ տեղանուններ էլ են կազմուել) եւ ատ ածանցի կցմամբ, ապա տար - նմանութեամբ ընկել է անուան երկրորդ յ-ն, յետոյ առաջինը: Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի վերջերում այդ անունով կոչուել է Մեծ Հայքի տարածքում ձեւաւորուող Վանի ամբողջ թագաւորութիւնը, յետոյ՝ միայն Մեծ Հայքի կենտրոնական մասը: Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի 2-րդ կէսում այդ անունն անցել է հարաւի սեմական ժողովուրդներին եւ ըստ իւրաքանչիւրի լեզուի (բարբառի) արտասանութեան գործածուել Արարատ, Արարտու, Ուրարատ, Ուրարտու, Ուրաշտու եւ այլ ձեւերով:

Որ այս անուանաձեւերով Հայաստանը կոչուել է միայն սեմական որոշ լեզուներով, պարզ է գառնում նաեւ նրանից, որ Ք. Ա. 8–7–րդ դարերում ստեղծուած յունական առասպելների մէջ Ուրարտու (կամ Արարատ) չկայ, կայ Արմենիա, ինչպէս եւ Ուրարտուն չկայ էլամերէն, հին պարսկերէն բնագրերում (փոխարէնը կան Հարմինիյա, Արմինիա):

Հայաստան եւ Ուրարտու նոյնութիւնը ցուցադրող փաստերից է նաեւ հետեւեալը. Աւորեստանի Թագաւոր Աւուրհադոն 6-րդը իր սեպագիր տարեգրութեան մէջ նկարագրում է թէ ինչպէս իր եղբայրները ապստամբով իրենց հօրը՝ Սենեքերիմին (Սինաքերիբին)՝ փախել են Ուրարտու: Հին կտակարանում նոյնը նկարագրուած է եւ ասուած, որ հայրասպանները փախել են Արարատ, Խորենացի նոյնը պատմելով՝ գրել է որ հայրասպանները «եկան մեզ մօտ», Հայաստան ... Ուրեմն՝ Հայաստան, Արարատ, Ուրարտու նոյն երկրի տարբեր անուններն են:

Ուշագիր քննելով Միջագետքի եւ Վանի Թագաւորութեան սեպագիր արձանագրութիւնները, պարզ տեսնում ենք, որ Վանի Թագաւորները ուժով եւ խաղաղութեամբ իրենց Պետութեան մէջ միաւորել են առանձին իշխանութիւններ: Արդիշտի Ա.-ի ապա Ռուսա (Հռոչա) Ա.-ի ժամանակ (Ք. Ա. 8-րդ դար), այդ միաւորումն աւարտուել էր: Բայց ի՞նչ սահմաններում. ճիշդ եւ ճիշդ պատմական Մեծ Հայքի չուրջ 300 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածքում: Այդ տարածքը չունի աշխարհագրական, տնտեսական կամ կլիմայական ամբողջութիւն, այն միշտ ունեցել է միայն լեզուական-ազգային ամբողջութիւն՝ որպէս Հայոց լեզուի եւ Հայերի սփոման տարածք: Ուրեմն, ինչպէս Արտաշէսը, Տեգրան Մեծը, Արշակունիները, Բագրատունիները էին կրնում կամ խաղաղութեամբ չանում միաւորել Մեծ Հայքի անջատ հայկական իշխանութիւնները եւ ապա պահել միաւորածը, այնպէս էլ Արարատի Թագաւորները՝ Արամը, Մենուան, Արգիշտին եւ միւսներն էին չանում անել նոյնը: Ոմանք դրում են, թէ Ք. Ա. 590 թուականին կործանուեց ոչ հայկական Ուրարտուն եւ առաջացաւ Հայաստան: Այն էլ չուրջ 300 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածքում: Սա առնուազն անլուրջ է, փաստերից էլ, տրամաբանութիւնից էլ լիովին զուրկ: Իսկ փաստերն ու նրանցից բխող տրամաբանութիւնն ասում են, որ Ք. Ա. 590 թուականին Վանում պալատական յեղաշրջում է կատարուել, եւ Հայոց Հայդ - արամեան հարստութիւնը փոխարինուել է Երուանդեանով եւ ամբողջ երկրի հայկական բնակչութիւնն էլ, մայրաքաղաքն էլ (Վանը) մնացել են նոյնը:

Իսկ դրանից յետոյ Միջագետքում Հայաստան այլեւս Ուրարտու չի կոչուել այն պարզ պատճառով, որ Ք. Ա. 612-ին տապալուեց վերջին աքքատական (Ասորեստանի) Պետութիւնը, այն Պետութիւնը, որն իր սեպագրերում գործածում էր Ուրարտուն: Միջագետքից դուրս գրաւոր աքքատերէնում Հայքը չարունակում էին անուանել Ուրարտու (Ուրաշտու) դրա վկաներն են պարսից Աքեմենեան Թագաւորների եռալեզու արձանագրութիւնները, որոնցում, ինչպէս յայտնի է, հին պարսկերէն Արմինա (Հայաստան) անուան դիմաց աքքատերէն տարբերակում ամէնուրեք գրուած է Ուրաշտու (Ուրարտու), եւ պարսկական արմինիյա (հայ) ցեղանուան դիմաց աքքադական մասում ամէնուրեք կայ ուրաշտայա (ուրարտացի) եւ Հայերն էլ (այսինքն Ուրարտացիները) համաձուում են Հալդ աստծու որդիներ:

Եթէ հրաշքով մի աքքատացի յայտնուի Հայերի մէջ, նա նրանց կ'անուանի իր լեզուում գործածուող բառով՝ ուրարտացի, ինչպէս որ Վրացին անուանում է սոմեխի, Ռուսը՝ արմյանին եւայլն:

Վերոյիշեալ հեղինակներն իբրեւ ոչ հայկական «Ուրարտու»ի փաստարկ բերում են արձանագրութիւնների լեզուն, ասելով՝ քանի որ «Ուրարտու»ի տարածքում գտնուած արձանագրութիւնների լեզուն հայերէնն չէ, ուրեմն այդ երկրի բնակչութիւնը հայկական չի եղել: Եւ սա նրանց միակ փաստարկն է: Բայց իրականում դա փաստարկի արժէք չունի: Քանի որ Մեծ Հայքի (այսինքն՝ Ուրարտուի) տարածքում մինչեւ 5–րդ դարը (Մաշտոցեան օրերը) առհասարակ հայերէն արձանագրութիւններ չեն գտնուած կամ եղածները հայերէն դիտականօրէն չեն ընթերցուած: Բայց մի՞թէ դա նշանակում է, որ մինչեւ Մաշտոցը Հայաստան չի եղել: Սա անհեթեթութիւն է: Մինչեւ 5-րդ դարը հայ թագաւորները պրել են տուել աքքատերէնն, նոր - խուռիերէնն, լուվիերէնն, արամէերէնն, յունարէնն արձանագրութիւններ: Եւ սա սովորական երեւոյթ է եղել հին արեւելեան երկիրներում: Շումերերէնն արձանագրութիւններ գրուել են Աւորեստանում, Սիրիայում, Փոքր Ասիայում ոչ շումեր ժողովուրդների մէջ եւ շումերերէնի վերանալուց յետոյ մօտ 1500 տարուայ ընթացքում: Կամ Պարսիկները երկար ժամանակ իբրեւ պետական լեզու գործածել են էլամերէնը: Եւ կամ Միջագետքի հնագոյն հին սեմական Ակքատի Պետութեան մէջ մինչեւ Ք. Ա. 17 - 13-րդ դարերում ծաղկող Միտաննի Պետութեան բնակչութիւնն ու Թագաւորները հնդկաիրանցի - ներ էին, բայց նրանց արձանագրութիւնները գրուած են աքքատերէն եւ խուռիերէն:

Ճիշդ այդպէս էլ Վանի Աւրարտեան Թագաւորութեան (Ուրարտուի) բնակչութիւնը, Թագաւորները Հայեր լինելով՝ արձանագրութիւնները գրել են աքքատերէն եւ Նոր խուռիերէն (այս երկրորդ լեզուին սխալմունքով ուրարտերէն են անուանում): Ճիշդ նոյնպէս, որ խուռիերէնը հին հարաւ - արեւմտեան Ասիայի տարածուած լեզուներից էր՝ գրաւոր աւանդուած է Ք. Ա. 2200 թուականից: Խուռիները եւ Նոր խուռիները Հայերի հարաւային վաղեմի հարեւաններից են եղել եւ դաշնակիցները խեթական, ասորեստանեան Պետութիւնների դէմ: Արձանագրութիւնների նոր խուռիերէն լեզուում

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

Ամանորի սեմին, հաւաքուած էինք Ազգային Հիւանդանոցի ճաշասրահին մէջ: Հոգեւորականները, ազգային ներկայացուցիչներ, հիւրեր ու հիւանդանոցին պատասպարեալները համախմբուած էին ճաշասեղանին չուրջ: Շատ գուարթ մթնոլորտ կը տիրէր, որովհետեւ Հոգեւոր Պետը արտօնած էր որ այդ գիշեր ոգելից ըմպելի ալ գործածուի:

Մի ջոց մը չնորհալի ազջիկ մը բեմ եկաւ ու սկսաւ բանաստեղծութիւն մը արտասանել: Աչքերը կիսափակ, միտքը իր արտասանածին վրայ, գլուխը ամէն վանկին հետ չարժելով, այդ անոյշ երա–խան մի առ մի իր բանաստեղծութեան բառերը կ'արտասանէր զոդացող ձայնով մը: Բայց սրահը այնքան ազմկալից էր, որ հազիւ կը լսուէր այդ ձայնը: Ա - դկն դրեթէ ոչ ոք մտիկ կ'ընէր: Մերոնները կը խնդային, կը խօսէին, կը խըմէին: Նոյնը կ'ընէին հրաւիրեալները: Անախորժ ժխորը կը տիրէր սրահին մէկ ծայրէն միւսը: Եւ մեր սիրուն աղջնա–կը, առանց կարեւորութիւն տալու այդ աղմուկին, աւելի ճիշդը առանց նչմա - րելու այդ աղմուկը, կը չարունակէր իր արտասանութիւնը: Կարծես թէ չատ լաւ գիտէր թէ իր պարտականութիւնը արտասանել էր, զինքը մտիկ ընէին կամ ոչ: Վատահ եմ ունկնդրուելու ու չունկնդրուելու տարբերութիւնն ալ չատ չէր դիտեր: Բայց այս բոլորը արդէն իր չատ հոգը չէին: Իր միակ հոգն էր սորված բանաստեղծութիւնը արտասանել ու վերջացնել, առանց չուարելու, առանց բսկիլքը մոռնալու:

Դիտելով այս անմեղունակ աղջիկը, Թագուհեայ մելամաղձոտ մտածումներու մէջ: Դաս մը կրնա՞յ ք'աղել այս աղջկան ամէն տեսակ ազմուկի ու անտարբերութեան առպարէզ կարզացող պար - տաճանաչութենէն: «Ո՛չ», խորհեցայ ա–ւելի վերջ: Ասիկա անպիտակից գոյամարտ մըն է: Եթէ կարենար բանալ իր գիտակցութեան աչքերը եւ անդրադառնար թէ ինչպէ՛ս պարապ տեղ կը յուզուէր, պարապ տեղ կը չարչարուէր զինքը

բազմաթիւ բնիկ հայերէն բառեր կան՝ սուր, ծառ, քա (և), աւել, առ, տա (լ), պեղ (ել), ուղի, ուտ (ել), աստ, այն, այլ, դի եւ այլն, որոնք թափանցել են այդ լեզուի մէջ Հայերի եւ Խուռիների դարաւոր չիման պատճառով, ինչպէս եւ այն պատճառով, որ արձանագրութիւնների փորագրողները հայ քուրմեր են եղել:

Եւ մոլորութիւն է գրել, թէ Արարատեան Թագաւորութիւնում ժողովուրդը կարզացել է սեպագիր արձանագրութիւններ: Դա ասում է յոգուտ վերոյիշեալ գրոյթի, որ իբր երկրի բնակչութիւնը խօսել եւ կարզացել է սեպագրերի լեզ - ուով: Իրականում այդ լեզուն Մեծ Հայքում չի խօսուել (խօսուել է նրանից հա–րաւ): Արարատեան Թագաւորութեան մէջ այդ լեզուն ստացել է խիստ կազա–պարային բնոյթ, անընդհատ կրկնուող փառաբանական նախադասութիւններով: Այդ լեզուն, բնականաբար, չի հասկա - ցել հայ բնակչութիւնը: Դա եղել է մի–այն քրմական խաւի մի փոքր մասին հասկանալի: Ժողովրդի համար սեպագիր արձանագրութիւնները եղել են կուռքերի պէս բաներ, յաճախ՝ սարսափազդու:

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնտեղի մշակոյթի հետ միասին: Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը չատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թուում Աւրարտեան Հայոց Թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցւում է հնագիտական նիւթով: Դրա մասին խօսք կայ նաեւ Խորենացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պետութեան մասին:

Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխախտ վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն աքքատական մի անուն է, այդ լեզուի արտասանութեամբ Արարատ-ը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչել է Հայքը եւ այնտեղ հզօրացած Վանի Աւրարտեան Հայոց Թագաւորութիւնը:

Ի ՊԱՏԻՒ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐԱՃԵԱՆԻ

×

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Զինւորականներու Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր մեծարանքի ճաշ մը կազմակերպելու ի պատիւ Գէորգ Պագրատճեանի, անոր տասնեակ տարիներու հայրենասիրական գործունէութեան իրը նանաւատանք:

Փետրուար 2-ին, Փարիզի Ինթէրքոնթինանթալի մէկ ճաշասրահը, այս առիթով կոտրանցնելով իր միջազգային զիմագիծը վերածուած էր արմատախիլ ժողովուրդ մը երկիրը ու կոտրատած հոգերը յիշեցնող ամբողջութեան մը, քանի ամէն մէկ սեղան փոխանակ թիւ մը կրելու, մկրտուած էր Հայկական քաղաքներու գաւառներու անուններով եւ իրարու քով էին՝ Վան, Կարս, Անի, Թալին, Հրազդան, Դիլիջան, Նոր - Աչնթապ, Նախիջեւան, Արարատ եւայլն, եւայլն, մինչ պատուոյ սեղանը արժանացած էր Հայաստանի մայրաքաղաքին՝ Երեւանի անունին: Չէին՝ Գիւտ Եպիսկոպոս Նազարեան, Վարդան Վրդ. Քէշիշեան, որ կը ներկայացնէր Գրիգոր Եպիսկոպոս Կասպարեանը, Միութեան պատուոյ նախագահ Նուրհան Ֆրէնկեան, Փարիզէն, պատառներէն եւ արտասահմանէն ալ տիրեր, ինչպէս Քալիֆորնիոյ կառավարիչ Ձորճ Տէօքմէճեանի ներկայացուցիչը Սերոյ Տարեան, Պրիւսէլէն՝ Պ. Ժան Մարիկ Չընող մարդոց դիմաց, այն աեն ո՛վ գիտէ որքան պիտի յուզուի այդ աղջնակը, ո՛վ գիտէ ինչպիսի վճռակամութեամբ մը կ'իյսաս պիտի թողուի իր արտասանութիւնը եւ պիտի հեռանայ բեմէն խրոխտ կեցուածքով:

Այսպէս կը մտածէի, երբ յանկարծ պատկեր մը առեղծուեցաւ մտքիս մէջ. Դպրոցական դասարանի մը պատկերն այդ: Քսան - երեսուն աղջնակներ նստած էին նստարաններուն վրայ: Առաջին կարգին վրայ սա հիմա բեմէն արտասանող աղջնակը նստած էր: Իր քով եւ իր ետեւ նստած էին իր ընկերուհիները: Իսկ դասատուն՝ մօտիկ կանգնած էր ուսուցիչ մը, թուականութեան, կամ հայերէնի, կամ գիտութեան: Ուսուցիչը դասը պատմել կը ջանար, բայց աշակերտուհիները մտիկ չէին ըներ: Աչացուցիչ- ազմուկի մը միջոցին անոնք իրարու հետ կը կատակէին, իրարու խօսք կը նետէին, նստարաններուն տակէն գիրքեր, մատիտներ կը նետէին իրարու, եւ ոչ իսկ կարեկցութիւն մը կը զգային հանդէպ ուսուցչին, որ ի զուր կ'ազդարարէր, սպառնալիքներ կ'ընէր կը սաստէր:

×

Կեանքը մեզի ամէն օր հազար անգամ կը տորվեցնէ որ անդունդներ կան մարդոց միջեւ, խորունկ անդունդներ: Կը կանգնինք իրարու դիմաց եւ կը պոռանք իրարու, բայց զիրար չենք լսեր: Որքան հետեւ որքան ալ մօտիկ երեւինք մէկդի մէկու, որքան ալ կարծենք թէ մեր ձեռքը ատնկ քիչ մը երկարելով պիտի կարենանք դպչիլ մեր դիմացինին, անդունդ մը կայ մեր միջեւ: Մենք իրարու չենք կրնար պոռանք այդ պարագային, այլ դունդին: Մեր ձայնը կը կորսուի կ'երթայ անդունդին մէջ:

Թուաբանութեան, կամ հայերէնի կամ վերջապէս գիտութեան այն ուսուցիչը, որ քիչ առաջուան պատկերին մէջ այնքան կը տառապէր զինքը մտիկ ընել նոյ աչակերտուհիներուն դիմաց, եթէ հնարաւոր մը զար ու սեղանակից դառնար մեզի սա արտասանութեան կատարումին վայրկեանին, հաւանաբար գլուխը պիտի չկորցնէր խորհած մտքի ու եղնիկի պէս նակէն, որ իր առջեւ գրուած էր ապշահար բարի տիկիններուն կողմէ: Պարբերաբար վար պիտի դնէր պատառաքաղը, նայերու համար յուզումով արտասանող սա խեղճ աղջնակին: Կը կասկածիմ:

Որքան ցանցառ կը պատահի, որ անդունդը իրապէս չքանայ քանի մը երկար նիկ մարդոց միջեւ: Որքան ցանցառ կը պատահի որ քանի մը երջանիկ մարդիկ լսեն իրարու ձայնը, ականջ տան մէկզմէկու պատգամին, եւ հաղորդուին իրար մով: Եւ այդ ալ որքա՞ն կը տեւէ:

Ռ. Չ.

ԽՈՍՔԱՓԱՐԻՆ ՀՈՒՇԱՑԻՆ

Նայեցի նրան չէ, որ Տիեզերքում ամեն ինչ փոխվում է։ Ինչ - որ բան ոչնչանում է, ինչ - որ բան ծնվում է։ Դրանք մեզ ծանոթ բաներ են։ Ծանոթ են նաև մեզ մի քանի հարյուր միլիոն տարի առաջ Երկրի վրա տեղի ունեցած բնական երևույթները։ Ինչպես, օրինակ, Երկրի մակերևույթի ծալքավորումները, հրաբխային ժայթքումները, ցամաքների ու ծովերի տեղաշարժերը։ Այդ ամենը մեզ ծանոթ է գիտական տվյալների շնորհիվ։ Ինչպես նաև ծանոթ են մեզ այն կենդանի էակները, որոնք ապրել են այդ ժամանակներում։ Ինչպես, օրինակ, դինոզավրերը

ԾԱՆՈՒՑԱԿԱՆ

Կապ-Մայի Սէն – Ժերմի մասնաճիւղը ընդհակառակ ակնկալուածին ստացած է՝ Տիկին Սանդուխտ Մանուկեանի մահուան առիթով Տիկին Լօժէնի Տէրտէրեանէ (Փարիզէն) 100 Ֆ.:

ԾԱՆՈՒՑԱԿԱՆ

Սէն – Ժերմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Սանդուխտ Մանուկեանի մահուան առիթ. – Կապոյտ Մայի Սէն – Ժերմի մասնաճիւղը թաղիս դպրոցին 250, Կապոյտ Մայի կայանին 250, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօյաճեան Եկեղեցւոյ 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մարկարեան եւ Տէր եւ Տիկին Պէրբար 50–ական Ֆ.:

Մուրատ Հօրճանեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան 500, Այրի Տիկին Հօրճանեան, Ժոլ Հօրճանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Ղազարեան, Այրի Տիկին Ակայեան 200–ական, Ժանին Մարկար – եան, Ռոպէր Աւետեան 100–ական, Սերոբ Պօղոսեան, Գրիգոր Գրիգորեան 50–ական:

Սարգիս Դարբինեանի մահուան առթիւ՝ Նեվչէհիրեան Ռոպէր 100, Այրի Տիկին Դարբինեան, Այրի Տիկին Ադէմեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան 50–ական Ֆ.:

Ազնիւ Ուլուսեանի հոգեհանգստեան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Սահակ Ուլուսեան դպրոցին 100, Պ. Պաղտասար Տիրատուր – եան 50 եւ 50 դպրոցին, Տէր և Տիկին Մեսրոպեան 100 Ֆ.:

Իսկ ընկեր Յորէն Ուլուսեան նաեւ իր եղբօր մահուան 5–րդ տարելիցին առթիւ՝ (մահացած Ամերիկա) «Ցառաջ»ի թարգմանման համար կը նուիրէ 300 Ֆ., եւ 100 Ֆրանք դպրոցին:

ԾԱՆՈՒՑԱԿԱՆԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Այրի Տիկին Ովսաննա Թօփճեանի մահուան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 100, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Գալոյեան 150, Տէր եւ Տիկին Աւագ Ժամագործեան 50, Փիլիպոսեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Գուլոյեան 100, Համամճեան ընտանիք 50, Նանուչեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէմէճեան 100, Այրի Տիկին Արուսեակ Գաբաողլանեան 200, Տէր և Տիկին Շահէ Էքմէճեան 50, Պ. Արսէն Տէր – Սարգիսեան 50, Պ. Սարգիս Էթօեան 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սանճեան 100, Տէր և Տիկին Միհրան Տէր – Սարգիսեան 100, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Տէր – Սարգիսեան 100, Այրի Տիկին Սեդա Տէրվիշեան 50, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Գարաուկլեան 50, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապայիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարք Գոհարեան 100, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Յանայիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Աւետիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քէչիչեան 100, Թումայեան եղբայրներ 100 Ֆ.:

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER

ouverture à 13 h 30

14 h 00:
1er thème COMMERCE - MODE

16 h 15:
2e thème INFORMATIQUE

18 h 30:
3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB
5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION et d'INFORMATIONS ARMENIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE «ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du *MERCREDI 19 FEVRIER*
au *DIMANCHE 23 FEVRIER inclus*
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e

Soirée d'inauguration *Mardi 18 Février de 18 heures 30 à 21 heures et nocturne Jeudi 20 Février jusqu'à 21 heures*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄՈՅԹ

ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

Rouben HAROUTUNIAN	tar et chant
Virginia PATTIE	chant
Aram KEROVPYAN	kanoun
Edmond ZARTARIAN	dap

Concert au
CARREFOUR DE LA DIFFÉRENCE
1, passage du Burean, 75011 Paris
LE 17 FÉVRIER, à 20 h 30
CHANTS DE SAYAT-NOVA

Solidarité
FRANCO-ARMENIENNE

organise

un DÉBAT DE PRESSE sur le thème

« LA COMMUNAUTÉ ARMÉNIENNE ET LES ÉLECTIONS DE MARS 86 »

en présence des responsables des partis politiques français et des journalistes de la presse écrite et audiovisuelle

MARDI 18 FÉVRIER, à 11 heures
HOTEL P.L.M. SAINT-JACQUES
17, bd. Saint-Jacques, 75014 Paris

INAUGURATION DU MÉMORIAL ARMÉNIEN DE MONTPELLIER

Dimanche 16 Février

9 h — MESSE DE REQUIEM (Basilique Notre-Dame-des-Tables, à 100m du Mémorial), concélébrée par les évêques de l'église arménienne apostolique, Mgr Kud Naccachian (Paris), Mgr Hagop Vartanian (Marseille), Mgr Norvan Zakarian (Lyon), en présence des représentants des communautés arménienne catholique et évangélique, et de Monsieur le Chanoine Charles Chazottes.
Chants liturgiques par la Chorale Sahak-Mesrop, sous la direction de Kh. Yilmazian

11 h — INAUGURATION DU MÉMORIAL, place de l'Esplanade, en présence de Madame Méliné Manouchian, de Monsieur Georges Frêche, Député-Maire de la Ville de Montpellier, et de délégations d'Anciens Combattants et d'associations patriotiques.
Discours ; bénédictions par les prélats arméniens et par Monseigneur Louis Boffet, évêque de Montpellier ; dépôt de gerbes.

13 h — RÉCEPTION à l'Hôtel de Ville et repas arménien (réservation au siège d'«ARMÉNIE VIVANTE», 7 av. de Toulouse 34000 Montpellier)

LE RESTAURANT
YORGANTZ
PRESENTE
A PARTIR DU 1er FEVRIER 86 TOUS LES JOURS

Evelyne Altounian

AUTEUR, COMPOSITEUR, INTERPRETE

52, bd. St. Germain - 75005 PARIS
Tél: 43 26 20 68

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սոխպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 18-ին, Մշակոյթի Տունը:

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՕՐԱԿԱՐԳ.- Մխիթարեան Միաբանութեան տագնապին լուծումը:

Ներկայ կ'ըլլայ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի (ՍԻՔԱՄ) ներկայացուցիչը՝ Ալէն ՄԱՐՍԸՐՈՒ:

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

VIENT DE PARAITRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMENIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, *rue Monsieur le Prince* — 75006 *PARIS*
où le livre est en vente.

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42. 89.27.47

"Ուզուն իկ. գնայ «Ցառաջ»ի քաղանդրելու"

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
VENDREDI
14 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.161 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.161

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԹԻԹԷՆ ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐ

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ որեւէ վարչակարգ հիմնուած բիրտ ուժին վրայ, որեւէ մենաշնորհութիւն որ կը խեղդէ մարդկային իրաւունքները, ու ազատութիւնները ժամանակաւոր է:

Ժողովուրդի մը նուաստացումը, անպատուութիւնը, սոսկացումը ուրիշ բան չեն եթէ ոչ թաքուն ռումբ մը: Ժողովուրդի մը զայրոյթը, թշնառութիւնը, անարդարութիւնը, յուսահատութիւնը, տանջանքը կը զրդռէ ու կը բորբոքէ միտքերը, կ'եռացնէ կաթսան մինչեւ որ կափարիչը ցատքէ ու պայթի:

Այս տեսակէտէն, վերջին օրերուն միջազգային այժմէականութեան պատառին վրայ Հայիթիի դէպքերը եւ Փիլիպպեաններու նախագահական ընտրութիւնները նշանակալից են:

Հայիթիի մէջ, Նոյեմբերէն ի վեր բողոքի արտայայտութիւնները նոր թափ ստացան և չարաթներու ընթացքին սաստկացան: Ծայրայեղ բախումները, ցոյցերը որոնք կը պահանջէին տարրական իրաւունք մը՝ ապրելու իրաւունքը, ատելցուցին վարչակարգի զոհերուն թիւը: Սակայն, երեսուն տարիէ ի վեր հաստատած դրութիւնը խախտեցաւ: Եւ ցկեանս նախագահ՝ Ժան - Գլօտ Տիւվալիէի տիրապետութիւնը յենած սարսափի եւ չարչարանքի վրայ վերջ դտաւ «հերոս»ին փախուստովը:

Փիլիպպեաններու մէջ, դերակատարները նոյները չեն բայց բեմադրութիւնը չատ չի տարբերիր: Քանի տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխն է նախագահ Մարկոս, որ Տիւվալիէի հարստութեան նման ընտրած զէնքերն են՝ սարսափը եւ խաթարումը: Ինչ որ ալ ըլլան, կամ չըլլան, ընտրութեան արդիւնքները Տիկին Ճորի Աքուինոյի երեւումը հիմնովին կը փոխէ իրերու կարգը: Ժողովուրդը անոր մէջ ինքզինքը կը ճանչնայ եւ կը տեսնէ յոյսի ալիք մը: Ինչ որ ալ ըլլայ վաղը, երկուան պէս չի կրնար ըլլալ:

Ժողովրդավարութեան հովը երբ տարիներով, տասնամեակներով զսպուած է ու յանկարծ կ'ելլէ, յաճախ կը վերածուի փոթորիկի: Փոթորիկ մը որ կը փչէ հոն՝ ուր մարդկային իրաւունքները այպանուած ու ոտնակոխ են: Հոն ուր ազատութիւնը չղթայուած է: Հոն ուր կամայականութիւն կը տիրէ: Սակայն պայքարը որ կը տանի դէպի յաղթանակ միշտ դիւրին չէ: Կը պահանջէ յարատեւ կռիւ: Կը պահանջէ զոհեր: Բռնատիրական վարչակարգերն ալ կ'օգտուին միջազգային մեղսակցութիւններէ, որովհետեւ հոս ալ տնտեսական չահերը՝ քաղաքական, պետական ռազմավարութիւնները կը զօրացնեն:

Այսօր, մարդկութեան մէջ, ամէնէն արդար դատերն են, ամէնէն նախնական իրաւունքներն են որ կը բախին ամենամեծ դժուարութիւններու, կը հանդիպին ընդհանուր անտարբերութեան, կը զարնուին լռութեան պատերու եւ արձագանգ չեն գտներ: Որովհետեւ անոնք են որ ամէնէն չատը կը խանգարեն եւ փոխարէնն ոչինչ կը բերեն: Հայը բոլոր ժողովուրդներէն աւելի գիտէ այս ճշմարտութիւնը: Գիտէ թէ հոգեչահ խօսքերէն անդին քայլ մը կայ որ չատ - չատեր չեն առներ: Գիտէ թէ իր միտքով, իր բազուկներով, իր զոհաբերութեամբ միայն կրնայ իր ձայնը լսելի դարձնել եւ պաշտպանել իր իրաւունքները:

Ամէն պարագայի մէջ Հայիթիէն Փիլիպպեան մենաշնորհութիւն մը տապալեցաւ: Ուրիշ մը հոգեվարքի մէջ է: Նոյնքան յաղթանակներ են ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան համար որոնք կրնան միայն ու միայն նպաստել մարդկութեան վերելքին:

Կ. Ք.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԷՐՐԻ - ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ՝ ՆՇԱՆ ՃՈՂԻԿԵԱՆԻ
ԱՐՁԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նապիւ Պէրրի ընդունած է հայ երեսփոխաններ՝ Խաչիկ Պապիկեան եւ Անդրանիկ Մանուկեան, որոնց հետ խօսած են առաւելաբար հայ համայնքի մասին արեւմտեան - Պէյրութի մէջ: Տեսակցութեան աւարտին, մէկը Պապիկեան չէր տած է որ Լիբանանի Հայերը միշտ «միանականութեան ազդակ» մը եղած են Լիբանանի համար:

Ինչ կը վերաբերի Նախագահ Ձեմայէլ Հրաժարման համար տարուած պայքարին, Խաչիկ Պապիկեան յայտարարած է. - «Պիտի չարունակենք աշխատիլ բոլոր պարագլուխներուն հետ միացնելու համար ազգային կարգերը եւ լուծում մը գտնելու տագնապին, որպէսզի խնայենք ժողովուրդին նոր աւերակներ եւ զոհողութիւններ: Կը քննենք բոլոր առաջարկները այս անկիւնէն եւ Ատոնց մէջ կան՝ 17 Պարսիկ, 27 Լիբանանցի, 5 Իրաքցի, 3 Սուրիացի, 3 Թունուզցի, երկու Ալժերացի, մէկ Մարոքցի, մէկ Քենիացի եւ 5 Ֆրանսացի, այս վերջինները՝ ծագումով Մերձաւոր - Արեւելքէն կամ Մաղրէպէն:

Քոմետի - Ֆրանսիզի վարչական տնօրէն նշանակուեցաւ դերասան՝ Ժան Լը Փուլէն. Պաշտօնին գլուխը կ'անցնի Օգոստոս 1-ին, 3 տարուան համար: Օփերայի գլուխն ալ՝ Ժան - Լուի Մարթինոթի պիտի ապահովէ անօրէնի պաշտօնը:

Երեսուն տարեկան կին մը, բժշկուհի, 3 ամիս (յետադիմումով) բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ 2-ուկէս ամիսէ չէր վճարեր ամուսնոյն անունդի թոշակը, որու դատապարտուած էր, երբ լքած էր զայն: Կինը կ'աշխատէր, ամուսինը՝ ոչ (բժշկական ուսանող, մանուպիտութիւն կ'ընէր) եւ կինը կ'ապահովէր ապրուստը: Երեսի վրայ ձղուած ամուսնոյն փաստաբանը ըսած է. - «Այն վայրկեանէն երբ կիները պահանջեցին եւ ձեռք ձգեցին աշխատավարձի հաւասարութիւն, պէտք է նկատի առնուին իրերու ոեւէ այր մարդ, նոյն կացութեան մէջ»: Դատաւորներն ալ տրամաբանական գտան եւ իրաւունք տուին ու կինը դատապարտուեցաւ «ընտանիքի լքումի համար»: Այս պատմութենէն քաղելիք բարոյականը կրնայ սա ըլլալ՝ ֆեմինիզմէ ճառող եւ հաւասարութիւն քարոզող կիները քիչ մը աւելի խելք գործածեն եւ մոռածեն հետեւանքներու մասին...: Որպէսզի, երբ իրենց գլխուն նման փորձանքներ գան, չզարմանան եւ «Զըլլալիք բան է» չըսեն...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

1985 Փետրուար 14: Ի՜նչ լաւ օր մեր համայնքին համար: Այդ օրը, ժամը 14ին, ծախուեցաւ Ռիւ տը Թրէվիզի Ազգային Տունը ... եւ ատով՝ վերջակէտ, ամէն բան մաքրուեցաւ:

Այլեւս ոչ վէճ - վիճաբանութիւն, ոչ ըսի - ըսաւ, ոչ դատ - դատավարութիւն· այլ՝ հանդարտութիւն, անդորրութիւն եւ ... անշարժութիւն:

Ուրեմն, պէտք է Փետրուար 14-ը յայտարարել գաղութիս համար խաղաղութեան օր, եւ ամէն տարի տօնել՝ պատշաճօրէն:

Գ. Ս.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4 – 6)

ԴՊՄԱՇԷՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՏՈՒՆԸ

Սեւանի Դպմաչէն գիւղին մէջ բացուած է մշակոյթի նոր տուն մը: Հայկական վարդագոյն տուֆով կառուցուած չէնքը ունի համերգի սրահ, տիսմոյի ակումբ, սրճարան: Շէնքին մէջ փոխադրուած են նաեւ գիւղին պետական թանգարանը եւ գրադարանը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԱՀ «ԿՈՏԱՅՔ»Ի
2 - 0

Արտաշատի մարզադաշտին վրայ, Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է բարեկամական հանդիպում մը «Արարատ»ի եւ «Կոտայք»ի միջեւ, խորհրդային ախոյեանութեան նախօրեակին, նախապատրաստական մարզումներու շրջագիծին մէջ: Հակառակ ցուրտ եղանակին, ներկայ եղած են բազմաթիւ մարզասէրներ: Կողմերը ցուցաբերած են աշխոյժ, արագ կշռոյթով խաղարկութիւն մը: Առաջին կիսախաղին Արովեանցիները յամառ պայքարով մը լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ նոյնիսկ առիթ ունեցած խաղին առաջին կոլը նշանակելու: Սաֆարեանի դիպուկ հարուածէն ետք «Արարատ»ի խմբապետը՝ Աշոտ Խաչատրեան, ճիշդ ընտրելով դիրքը, կրցած է ետ մղել դէպի Երեւանցիներու բերդը ընթացող գնդակը: Ապա աչքի զարկած է «Արարատ»ի ուրիշ մէկ յեսապահը՝ Սարգսեան, որուն հետեւէն ուժգին հարուածէն ետք «Կոտայք»ի բերդապահը Անտոնեան մեծ դժուարութեամբ կրցած է չեզել գնդակին ուղղութիւնը: Բայց եւ այնպէս, 57-րդ վայրկեանին, Պ. Գալստեանի հարուածէն ետք գնդակը մխրճուած է «Կոտայք»ի բերդին մէջ: Քիչ ետք Պօղոսեան յաջողած է նշանակել «Արարատ»ի հաշուոյն երկրորդ կոլը:

«Արարատ» դաշտ իջած է հետեւեալ կազմով.- Պոդչիվալով (բերդապահ), Միրզոյեան, Սարգսեան, Աշոտ Խաչատրեան, Կիրակոսեան, Ա. Կարապետեան, Զիլինգարեան, Ռաֆայէլ Գալստեան, Պ. Գալստեան, Ց. Պօղոսեան, Վ. Խաչատրեան:

«Կոտայք»ի կազմը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.-

Անտոնեան (բերդապահ), Մովսիսեան, Եարլուկեան, Դերձեան (Մ. Խաչատրեան), Ա. Սարգսեան, Նիկոլեան, Գ. Յովհաննիսեան, Ռաֆայէլ Յակոբեան, Ս. Զաքարեան, Սաֆարեան, Սուքիասեան (Գ. Պօղոսեան):

Նախքան «Արարատ» - «Կոտայք» խաղը, հանդիպում մը ունեցած են խումբերուն փոխարինողները: Հանդիպումը վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով (0 - 0):

«Արարատ»ի մարզիչ Լ. Զախարովի եւ «Կոտայք»ի մարզիչ Ա. Անդրէասեանի կարծիքով խումբերը կը մտնեն կազմաւորման վճռական հանգրուանը եւ նման հանդիպումներ չատ կարեւոր են հիմնական կազմերը որոշելու համար:

×

Ծանօթ է, որ «Արարատ» հանդիպում եւ կարգ մը մարզումներու համար Յունուար 7-ին գացած էր Վառնա: Առիթէն օգտուելով, Վառնայի «Երեւան» մշակութային միութիւնը հանդիպում մը կազմակերպած է հայրենի մարզիկներու հետ: Հանդիպումը տեղի ունեցած է Յունուար 24-ին, ակումբին մէջ: Միութեան նախագահը՝ Մելքոն Փափազեան եւ տոքթ. Կարօ Գարբիէլեան լայն տեղեկութիւններ տուած են հիւրերուն, պուլկար եւ հայ ժողովուրդներու դարաւոր յարաբերութիւններու, «Երեւան» կազմակերպութեան աշխատանքներուն մասին:

«Արարատ»ի պատասխանատուն՝ Միքայէլ Գալոյեան, խօսած է մարզիկներու յաջողութիւններուն եւ դժուարութիւններուն, կազմին մէջ եղած փոփոխութիւններուն, նոր բարձունքներ նուաճելու համար միջոցառումներու մասին: Մարզիկներու միջին տարիքն է 22:

Հուսկ՝ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ

Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբը կը պատրաստուի Փետրուար 23 եւ 24 թուականներուն ներկայացնելու իր պատրաստած չորրորդ թատերդութիւնը՝ Շիրվանզադէի «Կործանուածը»: Շիրվանզադէի ըլլալով հանդերձ արեւելահայ դրականութեան իրապաշտ շրջանի գլխաւոր մէկ դրողը, նոյն ժողովրդականութիւնը չէ գտած արեւմտահայ գանգուածին մօտ. ան մեր մօտ ծանօթ է առաւել-լաւ իր երկու գործերով. Զար Ոդին եւ Նամուսը: «Կործանուածը» թերեւս իր ամէնէն քիչ ծանօթ մէկ էջը կը կազմէ: Մեր տեսակցութիւնը խումբին բեմադիր Յասմիկ Սիւրմէլեանի հետ, կը սկսի այս մասին ուղղուած հարցումով մը.

«ՅԱՌԱՋ». – Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս այս ընտրութիւնը. գործի մը՝ որ կը պատկանի արեւելահայ գրականութեան աննշան մնացած էջերուն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – *Անծանօթ ըլլալու պատճառ է մեր ընտրութեան գլխաւոր պատճառը: Ցեղով կան այլ ազգակներ. աւելի դժուար քայլ մըն էր մեզի համար, որուած ըլլալով որ գործը կատակերգութիւն մը չէր այս անգամ: Կրնամ ըսել թէ խումբին համար փորձաքար մը պիտի ըլլայ այս ներկայացումը: Գործը պիտի ներկայացնենք արեւմտահայերէնով ու լեզուական թեթեւ հպումներով, որովհետեւ բառական ծանր է Շիրվանզադէի գործածած լեզուն: Ջայն գրած է 1907–ին: Զօրս - հինգ ընթերցումէ ետք որոշեցի բեմադրել զայն. ամէնէն աւելի նիւթին էր որ գրաւեց զիս:*

«ՅԱՌԱՋ». – Նիւթին մասին եթէ կ'ուզէք ուրեմն...

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – *Քաղաքական բնոյթ ունեցող թատերախաղ մըն է. Շիրվանզադէ դիտած ու տուած է երեւոյթ մը առանց կանխակալ կարծիքի, առանց «քարոզելու» ջանքին: Խաղին մէջ կան ազգային զգացումներով հայրը, եւ անոր հակադրուած է իր որդուն՝ Արտաշէսի տիպարը: Հօրը համար տղան դաւաճան մըն է, կործանուած մը, քանի որ ազգային հարցին նուիրուած մը ըլլալով հանդերձ – հօրը նման – չի բաժներ անոր աւանդապաշտ գաղափարները: Հայկական հարցին լուծում բերելու տարբեր գիծ մը ունի Արտաշէս. ան կը նախընտրէ յարիլ ռուս փրոլէթէր ընկերներու գաղափարականին: Ես իմ բեմադրութեամբ, գիտակցօրէն զգուշացայ դաւաճան - հերոս երկընտրանքին մէկ թեւը նախընտրելէ: Զուգեցի Արտաշէսը ներկայացնել որպէս ուղղակի դաւաճան մը, կամ հերոս մը. դիտողը ինք պիտի վճռէ, ինք պիտի տայ այդ որոշումը: «Կործանուածը» կրնայ կործանած ըլլալ, որովհետեւ իր չրջապատը առանձին կը թողու զինք:*

«ՅԱՌԱՋ». – Արդեօք, չէ՞ք խորհիր որ Շիրվանզադէ այս խորագիրով արդէն կը յայտնէ թէ ինք ալ «կործանուած» մը կը նկատէ Արտաշէսը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – *Չեմ դիտեր, չեմ կրնար որոշ բան մը ըսել այս մասին: Ամէն պարագայի հետաքրքրական է որ խաղը որ գրուած է 1907–ին, առաջին անգամ ներկայացուած է Պոլիս՝ 1909–ին եւ ապա 1912–ին՝ Թիֆլիզ:*

«ՅԱՌԱՋ». – Գլաով խաղին այլ գլխաւոր տիպարներուն՝ հօրմէն եւ Արտաշէսէն ետք...:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – *Պէտք է ըսել թէ խաղը գլխաւոր հերոսներով չհիւսուած խաղ մը չէ, այլ խմբական գործ մը: Հայր ու տղայէն ետք կան Անահիտ, Փլորայի, մօր, Ալեքսանտրի եւ Հրանդի տիպարները: Անահիտ հիւթ քոյրն է Արտաշէսի, հօրը ճամբուն հետեւող մը. տիպար հայուհի մը, ուսուցչուհի, կը դրաւի ներդաղթողներու հարցերով եւայլն. անոր ալ հակադրուած է Փլորայի տիպարը. բարեկեցիկ ընտանիքի մը աղջիկն է, զբեթէ անտարբեր ազգային հարցերու. սակայն յետոյ իր մօտ կը նկատուի փոփոխութիւն մը: Կատարինէ մայրն է Արտաշէսի, աւանդապահ, զոհողութիւններու համակերպած, դուրզուրալիր, հայ կնոջ դասական տիպարը: Սենեքերիմի՝ Արտաշէսի հօրը մտերիմն է Ֆլորայի հայրը Ալեքսանտրը. համախոհ անոր կը ներկայացնէ ժողովրդական գանգուածին մտայնութիւնը: Ինչպէս ըսի, խաղը կը հիւսուի սակայն հիմնուած՝ հայր եւ տղու գաղափարական տարբերութեան ու անոր բախումներուն: Հայրը ինչպէս ըսինք գծած է իր ճամբան, հրապարակախօս է, կը հարուածէ եկեղեցական մտայնութիւնը, ուսուցիչ է, իրը աւելի դաստիարակչական դերն է:*

«ՅԱՌԱՋ». – Որքա՞ն ժամանակէ ի վեր կ'աշխատիք այս խաղին վրայ:

Պ. – *Զօրս – հինգ ամիսէ ի վեր: Մեր առաջին խաղը պատրաստեցինք տարիէ մը, յաջորդը 7 – 8 ամիսէն. հետզհետէ կը կարճնայ պատրաստութեան չրջանը:*

«ՅԱՌԱՋ». – Ի՞նչ ձեւով կ'աշխատիք:

Պ. – *Նախ անշուշտ գործը կ'ընտրուի. ընտրութեան մեծ կարելիութիւններ չունինք. առաջին ընթերցումով ալ արդէն կը սկսի մտքիս մէջ դերերու բաշխումը: Ցետոյ եթէ վերածելու աշխատանք մը չկայ, կը սկսինք սեղանի աշխատութիւնը ու աւելի ետք փորձերը:*

«ՅԱՌԱՋ». - Ըսի՛ք թէ խումբին չորրորդ խաղն էր այս, իսկ նախորդ – ո՞րը...:

Պ. – *Համազգայինի Փարիզի թատրոնին չորրորդ տարին է այս. 1984 Փետրուարին ներկայացուցինք Մ. Իչխանի Կիւլիկիոյ Աբգան, Մայիսին՝ Զեխովի Արջը, իսկ 1985 Մայիսին Ե. Օտեանի Ընտանիք, Պատիւ, Բարոյական: Ամէնէն աւելի ներկայացուածը եղաւ Կիւլիկիոյ Աբգան, քանի որ Ապրիլեան յուշահանդէսներու չրջանին կը փափաքէին որ ներկայացնենք զայն. ինչպէս եղաւ օրինակի համար, Մարտիլլի անցեալ Ապրիլի մշակութային չարթուան ընթացքին:*

«ՅԱՌԱՋ». – Իսկ ի՞նչ ծրագիրներ ունիք յառաջիկային համար:

Պ. – *Հաւանաբար ներկայացնենք երգիծական դործ մը. Ց. Պարոնեանի «Առանին տեսարաններ»էն կազմուած սքէչներ. նման խաղերով յարաբերաբար աւելի դիւրաւ կրնանք նոր տարրեր ալ չահիլ:*

«ՅԱՌԱՋ». – Ինչպէ՞ս կ'ըլլան նոր անդամակցութիւններ մեր խումբին:

Պ. – *Առհասարակ ներկայացումներէն ետք. կամ մենք կ'ըսենք մեր չուրջիններուն եւայլն: Լեզուի հարց մը կայ, շատեր չեն կարծեր որ կրնան ներկայացնել: Կային հայերէնը խօսիլ եւ կարդալ չգիտցողներ. ժամանակի հարց է, պէտք է վարժուիլ այդ դաղափարին: Առհասարակ տիրող կարծիքը այն է, թէ թատերախումբ մը կը կազմուի արեւելքէն եկողներով. ինչ որ ճիշդ է, սակայն այսօր մեր խումբին կէսը կը կազմեն Ֆրանսահայեր:*

«ՅԱՌԱՋ». – Հարցեր, դժուարութիւններ ունիք անշուշտ աշխատանքի համար:

Պ. – *Այո. սկիզբը տեղի դժուարութիւն ունեցանք. աշխատեցանք դուրսը, յետոյ, Փարիզի Մշակի Տան մէջ կարելիութիւն ունեցանք խմբուելու, աշխատելու. քաղաքին հեռաւորութիւնները կը ներկայանան որպէս գլխաւոր դժուարութիւն: Փորձերու թիւը կ'աւելցնենք, մաս – մաս կ'աշխատինք: Կ'ուզեմ ըսել որ ներկայացումներու ընթացքին յուշարար չունինք:*

Հոս «Դիմակ»ի բեմադիրը խօսքը կու-տայ խումբի անդամներուն, որոնք կը մասնակցին մեր տեսակցութեան: Առաջին արտայայտուողը կ'ըլլայ «Կործանուածը»՝ Օհան Օհանեան. ան տարիէ մը ի վեր մաս կը կազմէ խումբին. դերեր ունեցած է «Կիւլինկիոյ Աբգան» եւ «Ընտանիք, Պատիւ, Բարոյական» ներկայացումներուն մէջ:

«Ամէնէն աւելի աշխատանք ուզող դերը այս մէկն է. կ'ըսէ ան: Ես «Կործանուած» չեմ. կործանած եմ չուրջիններուս համար: Ըստ իս գործը յաջողած պիտի ըլլայ, եթէ ամէն մարդ հետեւայ սրահէն մղուելով խորհրդածելու, տարբեր կարծիքներով, վիճաբանելու փափաքով: Նիւթը կապ ունի ներկայ իրականութեան հետ, կ'ուզեմ որ դիտողը տեսնէ այդ կապը: Ցաջողած պիտի ըլլամ եթէ այդ տպաւորութիւնը գործէ խաղս:

Հայրը՝ Սենեքերիմի տիպարը, կը մարմնաւորէ Սարգիս Մզռեեան. ան կը խօսի կարծէք ուղղակի բնագրին բառերով. «Զաւակս ղրկեցի Ռուսաստան որպէսզի ուսանի, քաժնէ իմ գաղափարներս. սակայն ան դարձաւ կործանած մը. չհետեւեցաւ իմ գաղափարներուս. կործանած մըն է ան»: Իր խօսքերուն անդրադարձը անմիջական կ'ըլլայ բեմադիր Յասմիկ Սիւրմէլեանի քով.

– Ուրեմն ճիշդ էր, տեղին էր դերերու բաշխումը:

Էլիզապէթ Սիսեեան կը կատարէ Փլորայի դերը. 1985–ին մաս կազմած է խումբին. Մ. Իչխանի եւ Օտեանի գործերէն ետք այս իր երրորդ մասնակցութիւնն է: «Փլորային մօտ կը զգամ, կ'ըսէ ան. մեզմ տիպար մըն է, հանդիստ կեանք մը կ'ապրի: Օր մըն ալ կ'անդրադառնայ թէ տարբեր աշխարհ մըն ալ կայ: Այս՝ չնորհիւ Անահիտի բարեկամութեան եւ յատկապէս Արտաշէսի մտերմութեան»:

Աւելի հին անդամ մըն է Մարիէթ Աստուրեան: Դերեր ունեցած է Մ. Իչխանի եւ Ե. Օտեանի թատերդութիւններու մէջ. «Կը գնահատեմ, կ'ըսէ, Անահիտ տիպարը. ուրախ եմ այս դերը ունենալով. ինք միակ կապն է ընտանիքին «Կործանուած»ին մէջեւ: Համակիր է տղոյ, յարգանք ունի ու դուրզուրանք անոր հանդէպ. կը չարունակէ անոր գործը»:

Խումբէն վերջին խօսք առնողը կ'ըլլայ Գէորգ Աստուրեան – Փլորայի հօր՝ Ալեքսանտրի դերակատարը: Կ'ըսէ թէ 1983–էն ի վեր «Դիմակ»ի մէկ անդամն է. Գոհ է Ալեքսանդրի դերը ունեցած ըլլալով. կը բաժնէ Ալեքսանդրի տեսակէտները:

Զրոյցը կը չարունակուի առհասարակ խումբին աշխատութեան, յաջողութիւններուն չափանիշերու մասին: «Երբ սկսանք տոմսակ ծախել, անմիջապէս կը հարցնէին թէ «խնդալի՞ք է» կ'ըսէ Յասմիկ Սիւրմէլեան. աւելի դժուար է յաջողիլ լուրջ գործով մը. մեր նպատակը պիտի ըլլայ խորհրդածելու մղել. սակայն այդ կամ այն արդիւնքով ալ, մեզի համար նոր հանդրուան մըն է այս մէկը, մեր աշխատութեան ճամբուն վրայ»:

Մաղթելով որ աշխատութեան այդ ճամբան չունենայ, միայն «խնդալիքներ» փնտռող դիտողներ, յաջողութիւն մաղթելով կը ձգենք զիրենք իրենց տիպարներուն մտերմութեան մէջ:

Ա. Թ.

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԱՆԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԷ

Կազմակերպուած ամէն կարգի ընկերութիւն, չէ կրցած Մ.Իլին – Դարուն խուսափիլ յանցապարտներու, ոճրագործնեբու արարքներէն: Այս արարածները խմբուած որոշ բնակավայրերու մէջ, կարելի կ'ըլլար ճանչնալ անմիջապէս, նաեւ իրենց յատուկ հագուստ – կապուտէն, պոռնիկները, կաւատները, մուրացկանները, բորոտները կրնային այսպէսով իրենց տեղը ունենալ ընկերութեան մէջ, նաեւ որոշ կանոնագրութիւն մը:

Այս կացութիւնը որ այսօր տարօրինակ կը թուի մեզի, կը բացատրուի անով որ իշխող գաղափարախոսութիւնը – կրօնականն – պանդոք եւս կը նկատէր «Եկեղեցւոյ» զաւակը: Անոնք ձեւով մը կը պատկերացնէին Քրիստոսի ունկնդիր պանդուածը որ Լերան քարոզը մտիկ կ'ընէր: Անոնց հանդէպ կար ընդհանրապէս լայնախոհ կեցուածք մը ու գթութեան զգացում. բաներ՝ որոնցմէ միայն կը զրկուէին հերետիկոսները ու հաղուագէպօրէն Հրեաները:

Ընկերութեան լուսանկարին մէջ ապրող այս մարդիկը, որոնց թիւը կը նուազէր անտեսական բարօր չրջաններու, կը նկատուէին տեսակ մը Ցիսուսի բախտակիցները – հետեւելով Փրանկիսկոս Ասեղացիի վայելած ժողովրդականութեան – որոնք հաւատացեալներու առիթ կ'ընծայէին ցոյց տալու իրենց ողորմածութիւնն ու գթասրտութիւնը, հանդերձեալ կեանքին արժանանալու միջոցները տալով անոնց:

Եպիսկոպոսին հովանաւորութիւնը վայելող այս մարդիկը որոնք կը գործէին եկեղեցիներու չրջակայքը, երբեմն մինչեւ իսկ կ'ընդունուէին պատարագներու, եւ նուիրատուութիւններ կրնային ընել ողորմասիրական գործերու, կրնային ծաղկազարդել տաճարին Խորանը կամ պատարագ ընծայել տալ Մարիամ Մագթաղինացիի - իրենց պահապանին – համար: Անոնք երբեմն իրենց ասպարէզը կ'աւարտէին վանական դառնալով:

Ամէն բան փոփոխութեան ենթարկուեցաւ ԺԴ. դարէն սկսեալ: Ներողամտութեան վրայ հիմնուած մտայնութիւնը մէկ օրէն միւսը կորսնցուց իր տեղը: Պետութեան կողմէ վճիռները դարձան աւելի խիստ: Եկեղեցին ալ իր կարգին ոտք յարմարցուց այս փոփոխութեան: Իր կեցուածքը ոճիրին եւ յանցագործութեան դէմ կը թելադրէր այն միտքը թէ եթէ պատիժը կը տառապեցնէր մարմինը, անոր փոխարէն կը փրկէր սակայն չարագործ – ծին հոգին: Ահա թէ ինչու կը դիմէին անխիղճ ու անպատրոյն պատիժներու անդամահատում, աչք փորել, լեզու փրցնել, մինչեւ որ գոհը կախաղան բարձրանար կամ տանջանքի ենթարկուէր: Ու այս բոլորը կը կատարուէր պէտք ընկերութեան օրինակ հանդիսանար:

Նոր մտայնութիւն մը կը կազմաւորուի բոլոր այս լուսանկարային տիպարները նկատմամբ. բորոտները կասկածելի կը դառնային, որոնք իրենց ախտավիճակին վրէժը կը լուծէին առողջ բնակչութիւնը վարակելու փորձով, նկի կ'ամբաստանուէին ջուրի աղբը թունաւորելու յանցանքով ու կը սպանդանոնք: Ուխտաւորն ալ կը դադրէր ուսուր, սուրբ մէկը ըլլալէ ու կը նկատէր այս երեւոյթին տակ ծպտուած դրագործ մը, որ աւելի քան վտանգաէր այս վիճակով:

Սակայն կեցուածքի այս փոփոխութեան հիմնական պատճառը, անվիճելի կերպով, զարձաւ օտար բնակչութեան ժուժը, պոհեմներու դաղթականութիւնը անոնք տեւական դաղթական կեանք վարէին ու կը խօսէին յատուկ բարբառ մը որ Ֆրանսայի մէջ լսելի դարձաւ ԺԵ դարուն ու յետոյ դարերու ընթացքին բեղմնաւորուի չարաչարագործներու դասին:

Բազմաթիւ պատճառներ կան բացատրելու համար այն իրողութիւնը թէ ինչու մարդը որ կ'ապրէր հաստատուած կեանք ու սարդէն դուրս, կը նկատուէր սպառնական յէլական արարած մը:

ԺԴ. դարուն կը սկսէր դժուար չրջան մը. «Փորձանքներու դարը»: Նուազած էր բնական աղբը – արուեստականը դեռ չէր – հողը կորսնցուցած էր իր պարարտութիւնը, որու հետեւանքը բաւարար սննդառութիւն մը տարածուած էր: Միւս կողմէ պարբերաբար կրկնուող – ինչ որ պիտի տեւէր մինչեւ ԺԹ դար – պատճառ դառնալով տկար բերքերու. սովեր յաճախակի դարձան:

Ժանտախտը եկաւ աւելնալու այս պատուհասներուն վրայ, բնաջնջելով բնակչութեան կարեւոր մէկ տոկոսը: Միայն 1348–ին մարդկային կորուստներու մեծամասնութիւնը աւելի քան 50% կը գտնուի: Աչխատավարձերը այդ չրջանին 300% յաւելում կրած են, որպէս հետեւանք սպակաս մարդկային ուժին: Բոլոր անոնք որոնք կը մերժէին աչխատիլ նկատի կը բանտարկուէին, յետոյ կը տաղտկութեան հրաչէկ երկաթով եւ վերջապէս կը վտարէին թագաւորութեան սահմաններէն:

Հանրային գթութեան եկամուտին պրկուած ու վատրուած իրենց բնական քաղաքէն, աղքատները կ'երթային մինչեւ չարագործներու չրջանակներուն, այսպէսով օրէնքին կողմէ ստոյգ յանցապարտներ նկատուելով: 1348–ի ժանտախտի պոհերը մեծ մասով դարձան այս չրջանակներու անձերը:

Ինչ որ կ'անդիտանար ԺԴ. դարու մարդ

ՀԵԿՈՑՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԲԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1986 – 1987 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1· – Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1986 - 1987 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն պատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներուն:

2· – Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մարզադաշտ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ – ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3· – Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար դուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ, որոնք՝ իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4· – Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացը – նել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5· – Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու թեկնածուներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն, որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

6· – Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց ծրագիրը դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին Մարտ 1–էն ամէնէն ուշ մինչեւ 1986 Մայիս 31: (Հարաւային – Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականները պիտի ըլլան Սեպտեմբեր 15–էն՝ 1986 Դեկտեմբեր 15):

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna 45 - A
1093 - Lisbon Codex / PORTUGAL

Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

7· – Այն պարագային երբ ուսումնա – շրջանի տեւողութիւնը կ'ընդգրկէ հինգէն աւելի տարիներ, ուսանող մը Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն կրնայ օգտուիլ առաւելագոյն հինգ տարի միայն:

8· – Ներքնութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներու մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս՝ ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9· – Հիմնարկութիւնը չատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նըկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնական երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով գործաձալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը:

10· – Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւային – Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11· – Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1986 – 1987 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ Մարտ 1–էն մինչեւ 1986 Մայիս 31, (Հարաւային – Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար Սեպտեմբեր 15–էն մինչեւ 1986 Դեկտեմբեր 15) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չպարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԲԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1986, Փետրուար 4
Լիզպոն

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆԶՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

– Ժուռնալիստի ու պրագէտի պէս միամիտ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար խօսքի զօրութեան, – ծիծաղեցաւ Գուրգէն, – Անոնք չեն կրնար ո՛չ Արարատին ոտք տալ, ո՛չ ալ զաւառներուն լեզու: Եթէ յաջողիս սպեկիւլատորն ու մաֆիան դնելու չափ հարստութիւն դիզել, կը չեզոս պետութիւններու ղեկը. կը տիրանաս արտարութեան. կը տիրանաս նաեւ անարդարութեան:

– Մենք երբեք չենք ձգտելու անարդարութեան, – լրջացաւ Տելեմակ, – մեր իրաւունքները բաւարար են մեզի:

– Եթէ անարդարութեան չձգտիս, արդարութեան չես տիրանար, – վճռեց Գուրգէն: – Կա՛յ, սակայն, երկրորդ միջոց մը՝ ջնջել հողային սահմանները. վերցնել ագռերու տարբերութիւնը. մարդկութիւնը վերածել միագանգուած հաւաքականութեան:

– Էլ ի՞նչ, – հեգնեց Տելեմակ, – յեղափոխակա՞ն ես դարձել դու: Ժամանակից արագ ընթացող միտք է դա եւ կատարեալ իւտոպի:

– Ինչպէս հայկական պատը...

Զկրցաւ աւարտել խօսքը: Խճողումէ խուսափելու համար, Գուրգէն մտած էր փոքր փողոց: Մանուկ մը վազելով ճեղքեց փողոցը եւ եզէգեան հազիւ կարողացաւ անշարժացնել կառքը: Ֆրէնի ճռինչը, ահաբեկած անցորդներու ճիչերը այլայլեցին Գուրգէնը: Բարկութեամբ ու սարսափով պոռաց.

– Լակո՛տ ... ծնած – չծնած մա՞հ կը փնտռես:

Բարեբախտաբար, իրեն անմիջական հետեւող չկար, բայց երկվայրկեանի մէջ իրարու ետեւէ աճապարող կառքեր անցք կը պահանջէին: Պաղարիւնը գտած, Գուրգէն ճամբայ ելաւ դանդաղօրէն եւ չարունակեց կիսատ մնացած խօսքը.

– Եթէ դրամով չկարողացար պետութիւնները հպատակեցնել քեզ, իրաւունքի տիրանալն ալ իւտոպի է: Հզօրներու մամուլ, դրականութիւն, գիտութիւն կիշ կուտան մեզի պէս մժեղներու եւ ծուլն ու ցամաքը կը բաժնեն իրարու միջեւ:

– Մոռանում ես, սակայն, որ հակառակ այդ հարուածներին, ապրում ենք մենք: Իմացիր, որ, պատուհանից ներս սպրդած մժեղը կարող է լսելի դարձնել իր ըզզիւնը եւ նոյնիսկ խայթել ժողովականի ականջը, անհանգստացնել պլուխը:

Գուրգէն խնդաց: Խօսքի ճարպիկութիւն էր ընկերոջ ըրածը, որուն, թերեւս, ինք ալ չէր հաւատար:

– Սիրելի Տելեմակ, – ըսաւ, – էնսեֆթիսիտով, պալատները մաքրած են մժեղներէն, դռներն ու պատուհաններն ալ ըրահապատած...:

Զրահապատուած չէր, սակայն, եղէգ – եանի տունը:

– Տիկին Ազատի, – ըսաւ Տելեմակ, ներս մտնելով Գուրգէնի եռեւէն, – նոյից կը փլուեմ քո ընտանիքի վրայ: Գուրգէն թոյլ չտուեց, որ պանդոկ գնամ:

– Եւ լաւ ըրաւ: Քու սենեակը միշտ քեզի կը սպասէ:

Քիչ ետք դպրոցէն վերադարձան եղէգեանի տասը տարեկան մանչն ու եօթը տարեկան աղջիկը: Տելեմակ պարպեց պայուսակը անոնց առջեւ եւ դնաց իր սենեակը թօթափելու օդանաւի փոշին:

×

Մարդկութեան երեսին նետուած ամօթ մըն էր եղածը: Գարշանք մը: Լրագրողներ էին ձերբակալուած, թղթակիցներ առեւանգուած: Դաշոյնը մխրճած միսին, կտրատած էր դպրութեան ու արբանեակութեան երակը: Շարաթներէ ի վեր, տպարանի մէլանի վերածուած ալիւնը կը կաթկթէր օրաթերթերու ու պարբերականներու բոլոր սիւնակներէն ու էջերէն:

Անիմանալի, անհանդուրժելի՛ արարք: Դեռ մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնէր մարդու ապօրէն ընթացքն ու վայրագութիւնը:

Ընկերութեան էութիւնը կրծող ճճիներու գործած աւերին անտարբեր, չատ անգամ ուրիշներու ցաւերը ուրացող մամուլը, իր հեղինակութիւնը նուաստացնող արարքներու դէմ ըմբոստ, եկած լեցուցած էր Փալէ տը Շայօն:

Դառնութեան բաժակը յորդած, յուզում, ցասում, թղթածրար, իրաւագէտական օրէնքներու հատուածներ զիրար հրմշտկելով կը խառնուէին, կը միաձուլուէին եւ իրարու չաղկապուող չաղկապ, բայ, դոյանուն, ածական, հրամայական կը ճախրէին մթնոլորտին մէջ, կը փոխանցուէին բերնէ – բերան եւ իւրաքանչիւր բեմ բարձրացող, միւսէն աւելի ելեկտրական հոսանքի սարսուռ կը յառաջացնէր ունկնդիրներու սրտին ու մարմնին մէջ:

Մատ բարձրացնելու, բանաձեւեր վաւերացնելու պատրաստ՝ խմբագիրներ, թղթակիցներ, լուսանկարիչներ, ծաղրանկարիչներ, վաղուան առաջին էջ կը պատրաստէին նոթերով, ֆլաշներով, մագնէֆոններով: Պիտի ճգմէին, չախչախէին բոլոր կամայականութիւնները: Մամուլը չորրորդ իշխանութեան դասէն պէտք է բարձրանար առաջին իշխանութեան մակարդակ:

(Շար· 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նաւարշ Միսաքեանի *յիշատակին Տէր եւ Տիկին Յակիկ Քէօչկերեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին (ի նպաստ Ս. Ղազարի) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։*

(Տառանալ «Յառաջ»էն)։

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009 PARIS

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

«GORDZANVADZE»

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ զննեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ԱՑՑ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝
Պ. ԺԱՆ ԼՈՒԻՆ-ի
(Ենթաանախարար Նախիին Ռազմիկներու)
Կազմակերպութեամբ՝
ԱՆԱՌՈՒՒ ԵՒ ԻՒԹՂՎՐԻ
Ոգեկոչում՝
ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ եւ Ընկերներուն նահատակութեան 42-րդ տարելիցին, Կիրակի, Փետրուար 23 :

Հաւաքավայր մէթրօ Փորթ տը Շուազի, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·45-ին։

Արարողութեան ուարտին՝ ճաշ, ժամը՝ 13-ին, նախագահութեամբ՝ Ռուբէն Մելիքի։

(Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութեան բանաստեղծութեան Մեծ Մրցանակի դափնեկիր)

Դափնեկիր նաեւ Խորհ. Հայաստանի Պետական մրցանակին ու անդամ Բարեկամականիս Հովանաւորող Մարմնին։

Մասնակցութեամբ՝ Անաթրի եւ Իւժէվրի *ներկայացուցիչներ։ Պ. Տարնօ Սաֆինիի եւ Պ. Ալպէռ Ուզուլիասի։*

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտութիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 Նոյեմբեր 25, Փլէյէլի սրահի եղեռնափորձին վիրաւորուած՝ Մ. Ասատուրեանին, Մ. Դաւիթեանին ու Տէր եւ Տիկին Արխանեանին։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին։

Վերապահում հեռաձայնելով՝
42 - 41 - 57 - 77 *կամ* 43 - 68 - 53 - 29
Մախքի մասնակցութիւն 150 Ֆ.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 9
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Մարսէյլի բոլոր կազմակերպութիւններն կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16 եւ 23 թուականները՝ գրաւուած օրեր Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Կ'ՈՒԶՈՒՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Սլեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին համար կ'ուզուի տնօրէն մը որ կատարելագործ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն։ Միութենական կեանքի փորձառութիւն ունենալը անհրաժեշտ է։

Թեկնածուները պարտին իրենց պիտուանագրերն ու կենսագրական տուեալները՝
(curriculum vitae)
ուղարկել ամենաուղիղ մինչեւ Մարտ 31, հետեւեալ հասցէին.-

U.G.A.B.
Comité Régional de France
11, square Alboni, 75016 Paris

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԱՐԵԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետաւեալ Կիրակի օրը, Պատարագէն անմիջապէս առաջ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի.-

Կիրակի, Փետրուար 16, Արտաքսման Կիրակիին։
Կիրակի, Փետրուար 23, Անառակի Կիրակիին։
Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին։
Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին։
Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին։

INAUGURATION DU MÉMORIAL ARMÉNIEN DE MONTPELLIER

Dimanche 16 Février

9 h — MESSE DE REQUIEM (Basilique Notre-Dame-des-Tables, à 100m du Mémorial), concélébrée par les évêques de l'église arménienne apostolique, Mgr Kud Naccachian (Paris), Mgr Hagop Vartanian (Marseille), Mgr Norvan Zakarian (Lyon), en présence des représentants des communautés arménienne catholique et évangélique, et de Monsieur le Chanoine Charles Chazottes.
Chants liturgiques par la Chorale Sahak-Mesrop, sous la direction de Kh. Yilmazian

11 h — INAUGURATION DU MÉMORIAL, place de l'Esplanade, en présence de Madame Méliné Manouchian, de Monsieur Georges Frêche, Député-Maire de la Ville de Montpellier, et de délégations d'Anciens Combattants et d'associations patriotiques.
Discours ; bénédictions par les prélats arméniens et par Monseigneur Louis Boffet,évêque de Montpellier ; dépôt de gerbes.

13 h — RÉCEPTION à l'Hôtel de Ville et repas arménien (réservation au siège d'«ARMÉNIE VIVANTE», 7 av. de Toulouse 34000 Montpellier)

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

Au départ de Paris et de Lyon

DEPART	RETOUR
28 MARS	06 AVRIL
18 AVRIL	02 MAI
08 MAI	19 MAI
23 MAI	06 JUIN
27 JUIN	11 JUILLET
11 JUILLET	25 JUILLET
01 AOUT	15 AOUT
15 AOUT	29 AOUT
29 AOUT	12 SEPTEMBRE
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87

Au départ de Marseille

DEPART	RETOUR
19 AVRIL	02 MAI
10 MAI	23 MAI
07 JUIN	20 JUIN
28 JUIN	11 JUILLET
12 JUILLET	25 JUILLET
02 AOUT	15 AOUT
16 AOUT	29 AOUT
30 AOUT	12 SEPTEMBRE
13 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE
04 OCTOBRE	17 OCTOBRE
27 DECEMBRE	09 JANVIER 87

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE · ARMENIA · Intourist · AEROFLOT · AV · APS

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
100ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՅԳԱՇԵԱՆ-ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայբենաբնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՔՐՄՈՅԵԱՆ

կը բանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹՈՒՂԼՈՒԵԱՆ
(Մխայեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (*արտասանութիւն*), Ստեփան Ակերտ (*սանթուր*), Եղսօ (*երգ*), «Ախթամար» (*պարախումբ*)։

— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք —

Տոմսերու համար դիմել՝
SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՑՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.162 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.162

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՓԸ

ԳԻՐՔԸ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԷՆՔ

Վերջին երկու տարիներուն Հայ Դատը, դիւանագիտական գետնի վրայ, եւ ի մասնաւորի ցեղասպանութեան ճանաչման համար, արձանագրեց նկատելի յաջողութիւններ:

1984 Յունուար 7-ին, Վիէննի մէջ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ֆրանսուա Միթերան ճանչցաւ հայկական ցեղասպանութիւնը յայտարարելով՝ «կարելի չէ ջնջել հետքը ցեղասպանութեան որ ձեզ հարուածեց: Պէտք է որ ատիկա արձանագրուի մարդոց յիշողութեան մէջ»: 1984 Ապրիլ 13-էն 16, Փարիզ (Սոռպոն), *Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանին առջեւ եկաւ Հայերու ցեղասպանութիւնը· դատարանին վճիռը եղաւ՝* «երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը ցեղասպանութեան յանցանքի տակ է: Հայկական ցեղասպանութիւնը է նաեւ միջազգային ոճիր մը, որու պատասխանատուութիւնը պէտք է ստանձնէ թուրք կառավարութիւնը: *ՄԱԿ-ը* եւ իր անդամները այդ ճանաչումը պահանջելու իրաւունքի մէջ են»: 1985 Օգոստոս 29-ին, *ժընեւ, ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբը վաւերացուց Ուիթբըքըրի տեղեկագիրը որուն 24-րդ յօդուածը կը հաստատէ թէ «Առնուազն մէկ եւ հաւանաբար մէկուկէս միլիոն Հայեր սպանուած կամ դէպի սպանդ առաջնորդուած են, Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ինչ որ ցեղասպանութիւն կրնայ նկատուիլ»:*

Ուզենք կամ չուզենք, այս յաջողութիւնները մասամբ գոնէ հետեւանք են ահաբեկչական կարգ մը արարքներու, որոնք սկզբնական շրջանին առաւելաբար ծառայեցին հայկական հարցին, ցեղասպանութեան այժմէականացման եւ ծանօթացման:

Այս բոլորին դիմաց Թուրքիան կը մրայ խուլ եւ ուժգնօրէն կը հակազդէ, պետական միջոցներով, իւրաքանչիւր երկրի, կամ միջազգային կազմակերպութեանց մօտ:

Ահաբեկչութիւնը, սակայն, որքան ցընցիչ արարք մը ըլլայ, մանաւանդ երբ արձին հոսեցնէ ու մեծ ներու ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացնէ, չի կրնար տեւական ըլլալ: Հանդրուան մըն է միայն ազատագրական պայքարի մը մէջ: Կան այլ միջոցներ որոնք ժամանակին մէջ եւ տեւական կերպով կը խանգարեն: Այդ միջոցներէն ամէնէն ազդուն՝ գիրքն է:

Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանը տեւեց երեք օր: Հեռատեսիլ, ձայնասփիւռ, մամուլ արձագանգեցին, Թուրքերը հակազդեցին եւ քանի մը օր յետոյ ամէն ինչ լռեց: Այժմէականութիւնը անցած է: Եթէ այդ կարեւոր դէպքը չարձանագրուի գիրքի մը մէջ, որ կրնայ հասնիլ հարիւրաւոր հազարաւոր ընթերցողներու, ան պիտի մոռցուի:

Ուստի՝ գիրքը կարեւոր քաղաքական զէնք մըն է, մանաւանդ մեզի համար որ պետութիւն չենք: 1975-էն 1985, լոյս տեսան պատմական բնոյթ կրող գիրքեր, թարգմանութիւններ, վէպեր, փաստաթուղթերու հաւաքածոներ, տեղեկագրեր, յօդուածներ: Այս արշաւը պէտք է շարունակուի, առաւել թափով, որովհետեւ գիրը տեւական է, գիրքը հաւաքական յիշողութիւն է որուն դէմ լափող այժմէականութիւնը անզօր է:

Գիրքը գործածենք որպէս քաղաքական զէնք, տարածենք զայն որպէսզի ե՛ւ դիւանագիտական աշխատանքները, ե՛ւ ահաբեկչական արարքները, ինչո՞ւ չէ, ուղեկցեն իրենց չարունակութիւնը ժամանակին մէջ:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԷՆ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ, նախկին նախագահ հանրային չինուեթեանց ընկերութեան մը, նոր նախագահն է Միացեալ Նահանգներու Ազատութեան արձանին վերանորոգման յանձնախումբին եւ Քլրայսլէրի նախագահ՝ Իաքոքայի պաշտօնագրկումէն ետք:

«ՊՐԱՒԴԱ» Խորհ· Միութեան կուսակցական պաշտօնաթերթը արձագանգ հանդիսացած է այն խոչընդոտներուն, որոնք կը ցցուին Կորբաչովի դծած քաղաքական դիծի կիրարկման առջեւ եւ կոչ իսկ կ'ընէ «Հիմնական մաքրագործման մը» կուսակցական մեքենային մէջ: Մասը վէրքին վրայ դնելով, «Պրաւդա» կը գրէ թէ կուսակցական անդամակցութիւնը չատ յաճախ մէկ դրդապատճառ ունի՝ առանձնաշնորհներ ձեռք ձգել, ինչ որ «անհեթեթութիւն մըն է» քանի որ կոնսակցութիւնը «ընդհանրական վաճառատուն» մը չէ, ուր ձեռք կը ձգուի ինչ որ անմատչելի է հասարակ մահկանացուին: Շահադործումներու կարգին, «Պրաւդա» կը նշէ՝ «յատուկ վաճառատուները, յատուկ պլիֆէները, յատուկ հիւանդանոցները» վերապահուած ընտրանիին: Թող կուսակցական ալ երթայ ամէն մարդու պէս պոչ բռնէ, սովորական խանութի մը առջեւ, կը գրէ ընթերցող մը· պոչերը վերցնելու միակ միջոցն է: «Պրաւդա» կը յիշատակէ նաեւ Ուզբեկիստանի երկու պատասխանատուներ, որոնք իրենց գրպանը կը չափէին Պետութեան գրպաններուն հետ: Կուսակցութեան համագումարէն երկու չարաթ առաջ, այս մեղադրանքները յատկանշական են, անշուշտ, բայց կ'ըսուի նաեւ թէ գանգուածային մաքրագործումներու հարց չկայ, հաւանարար չյիշեցնելու համար Սթալինեան շրջանը···:

ՍՈՒՐԻՈՅ «Ցառաջդիմական Ագց· Ձախատր», հինգ կուսակցութիւններու համախմբում, որ Սուրիոյ իշխանութեան գլուխն է Պասար դեկավարութեան ներքեւ, յաղթած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են չարթուս սկիզբը:

ԶԱՐԱՆՍԿԻ արդէն իսկ ոգեկոչած է լրբարգրողներուն համար, իր երկար գոգդոթան խորհրդային արգելափակման կայանին մէջ: Կը խոստովանի թէ չարչարանքի չէ ենթարկուած (ֆիզիքական իմաստով), բայց կը պատմէ որ պատիժի խուցի մը մէջ մնացած է 130 օր, առանց կարենալ քնանալու կամ չարժելու: Իրեն համար հոգեբանական չարչարանքն է ամէնէն անհանդուրժելի ու կուտայ վերջին օրինակը՝ երբ կը մօտենար կամուրջին, որ կը բաժնէ խորհրդային գօտին ամերիկեան գօտիէն (Պերլին), Ռուսերը ժողվեր են իր անձնական բոլոր առարկաները, մէջէն ըլլալով կնոջը նուիրուած երբայերէն Սաղմոսադիրք մը: Զիւնին վրայ պառկեր է, մերժելով ··· ազատութիւնը: Ի վերջոյ Ռուսերը տեղի տուեր են եւ վերադարձուցեր Սաղմոսները: Ի դէպ, Սթալինի օրերուն մանաւանդ, եւ հաւանարար ցայսօր, միլիոնաւորներ մեռան ու կը մեռնին, գուլագներու մէջ, առանց սաղմոս մ'իսկ արտասանելու կարելիութիւն ունենալու:

ՋԱՏԻ մէջ, կռիւները վերսկսան եւ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարը, անմիջապէս Ն' Ճամենա մեկնեցաւ: Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ արագացնել զէնքերու առաքումը: Անդամ մը եւս, լիբիական ուժերը յարձակման անցան, կարմիր գօտիէն անդին, ուր որ իրաւունք չունին:

ՃԵՄԱՅԷԼ հարցազրոյց մը տուած է «Մոնտ»ի թղթակիցին, ուր կը յայտնէ նաեւ թէ հրաժարելու միտք չունի եւ պատկերով մը կը բացատրէ· - «Եթէ, ձմեռը բնակարան մը տաքցուած չէ եւ կը մսիք, ամէն ինչ չէք քանդեր, չեռուցման փայտի վերածելու համար»: Կ'ուզէ որ զատողութիւն ըլլայ ապահովութեան եւ խաղաղութեան միջեւ: Մեր փնտռած իսկական խաղաղութիւնը, կ'ըսէ Լիբանանի նախագահը, կրնայ հիմնուած ըլլալ միայն ազատօրէն արտայայտուած ազգային դիտակցութեան մը վրայ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ վերջերս «անբարոյ» կամ «վրան - բաց» հրատարակութիւններու դէմ ստեղծուած չարժումը կը ծաւալի օրէ օր: Դատական իշխանութիւնները դատ բացին երկու նորագոյն ամսաթերթերու, «Փլէյմէն»ի ու «Փլէյպոյ»ի դէմ, որոնց համար կ'ըսուի թէ բարոյականի դէմ հրատարակութիւններ կ'ընեն լուսանկարներ կը հրատարակեն: Դատախազութիւնը կը պնդէ թէ «Փլէյպոյ»ի Թուրքիոյ մէջ հրատարակուող օրինակը մեծ տարբերութիւն մը չունի նոյն թերթին արտասահմանի մէջ հրատարակուած օրինակէն, հակառակ որ այդ թերթին մուտքը արգիլուած է Թուրքիա: Մասնագէտները տեղեկագիր տուած են որ «Փլէյպոյ»ի մէջ հրատարակուած կարգ մը յօդուածներ եւ լուսանկարներ առնուած են դուրսիններէն, իսկ էջադրութիւնը եւ ամէն ինչ ծայր աստիճան կը յիշեցնէ դուրսը հրատարակուած «Փլէյպոյ»ը: Այս պատճառաւ այս երկու ամսագիրներուն հրատարակութեան տնօրէններուն դէմ մինչեւ մէկ տարի բանտարկութիւն պահանջուեցաւ դատախազութեան կողմէ: Միւս կողմէ դատախազութիւնը կրկին հաւաքելու որոշում արձակած է «Նօֆթա» շաբաթաթերթին դէմ, որ իր վերջին երկու թիւերով զրկայացնց հրատարակութիւններ կ'ընէ Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած տանջանքներու մասին, հիմնուելով ոստիկանի մը խոստովանութիւններուն վրայ: Շաբաթաթերթին անցեալ թիւը հաւաքուած էր հրապարակէն, վերջին թիւն ալ հաւաքուեցաւ: Թերթին հրատարակիչներուն դէմ ալ դատ բացուեցաւ, Պետութեան ապահովութեան ուժերը նախատելու ու զանոնք խայտառակելու համար տանուեցան: Տարօրինակ դէպք մըն ալ պատահեցաւ Դրըչէհիրի մէջ, ուր անբարոյ հրատարակութիւններ հաւաքելու պատրուակին տակ, ապահովութեան պաշտօնեաները հաւաքեցին ինչ պաշտօնաթերթ ու թերթ որ գտան թերթավաճառներու մօտ:

ՍՈՒՐԲ ՎԱՂԻՆՏԻՆՈՍԸ (Վալանթէն) սիրահարներու տօնն է (Փետրուար 14), որովհետեւ Գ· դարու իտալացի այս եպիսկոպոսին Թերնիի մէջ, Հռոմի եւ Սիզայի միջեւ, ամենամեծ երջանկութիւնը ծագիկներ բաշխել էր իր տան առջեւէն անցնող տղոց եւ ազջիկներուն: Բոլոր երիտասարդներուն, քրիստոնեայ, հեթնոս, միամիտ թէ համարձակ, ի նշան խաղաղութեան եւ եղբայրութեան: Զարհարուած Դիոկղետիանոս կայսեր օրով, սիրոյ եւ բարեկամութեան այս առաքեալը, սրբացուած է եւ զարձած սիրողներու սուրբը: Իրականին մէջ, երեք Վալանթէն կայ, որոնք այս տիտղոսին կը յաւակնին, միւս երկուքն ալ չարչարուած եւ գլխահատուած են, Գ· դարուն կղոպիոսի օրով:

«ՀԱՋԱՐԱՆ ԲԼԲՈՒԼ»Ը ՁԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Խորհ· Միութեան Նկարիչներու Միութեան ցուցահանդէսներու գահլիճին մէջ բացուած է «Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու հէքեաթները նկարիչներու աչքերով» ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են խորհրդային հանրապետութիւններու նկարիչներու 250 նկարազարդումները, որոնք տեղ գտած են ճափոներէն լոյս տեսած «ՍՍՀՄ ժողովուրդներու հէքեաթները» հինգ հատորնոց աշխատութեան մէջ: Հատաքածոն պատրաստած է Ռադուգա («Ծիածան») հրատարակչական-ը, ճափոնական «Սինդոկուսեսիա» հրատարակչական եւ առեւտրական ձեռնարկութեան պատուէրով: Ցուցահանդէսին մաս կազմած են նաեւ երեւանցի նկարիչ՝ Ֆելիքս Գիւլանեանի «Հազարան բլբուլ» հայկական ժողովրդական հէքեաթի 11 նկարազարդումները:

×

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԿՏԱԻՆԵՐԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ա.Ճանթայի հին հնդկական քարայրներու տաճարներու որմնանկարներու պատճէնները, զորս նկարած է Սարգիս Խաչատուրեան, իրենց հանդրուանը գտած են Հայաստանի պետական պատկերասրբրահին մէջ: Նկարիչին փափաքին համաձայն, իր այրին՝ Վավա Խաչատուրեան, այդ կտաւները նուիրած էր Հայաստանի: Սարգիս Խաչատուրեան (1886 - 1947) իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է ճամբորդելով արեւմուտքի եւ արեւելքի երկիրները· այցելած է նաեւ Խորհրդային Միութիւն: Բ· Աշխարհամարտի նախօրեակին նկարիչը քանի մը տարի՝ Հնդկաստանի Ժայռափոր տաճարին մէջ, դժուար պայմաններու տակ կտաւներու վրայ փոխադրած է հին որմնանկարներու զարմանահրաշ եւ հարուստ աշխարհը: Հեռաւոր անցեալի ժայռանկարներու համայքը մի - լիոնաւոր մարդոց հասցնելու ձգտումը յաջողութեամբ պսակուած է· գանոնք պատկերացնող կտաւներու ցուցահանդէսը յետագային հիացումով դիտուած է Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու պալատներու մէջ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը պատկերասփիւռած է «Գիտութիւնը եւ կեանքը» հաղորդումը, նուիրուած Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նուաճումներուն: Ցուցադրուած են Գիտութեան հետազօտական հիմնարկներու նշանակալից յաջողութիւնները: Հանդէս եկած է Հայաստանի ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7 - 10)

«GEO»

MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ

Ինչպէս արձագանգ հանդիսացած էինք Փետրուար 5-ի մեր թիւով, «ԺԷօ» ամսաթերթը Փետրուարի իր թիւին մէջ հրատարակած է պատկերազարդ յօդուած մը»,

«Mémoire d'un pays effacé» խորագրով, ստորագրուած Գլոտ Մութաֆեանի կողմէ: Ան Հայաստանէն անցած է Արեւմտեան - Հայաստան:

Ստորեւ մասեր այդ գրութենէն:

×

Թրքական սահմանը անցնելով կը յառաջանանք, ամէն ոք լուռ է: Վարը, կը հոսի Ախուրեանը, որուն ալ ափը աւերակներու ովկիան մըն է: Տաճարներ, պալատներ, պարիսպներ: Ահա թէ ինչ մնացած է այսօր, հազարումէկ եկեղեցիներով Անիէն, մէկընագարեան բարգաւաճ թագաւորութեան մը մայրաքաղաքէն:

ԺԱ. դարուն դրաւուած Բիւզանդացիներու կողմէ, յետոյ Սելճուքեան Թուրքերու արշաւանքին ենթարկուած, Անիի գոյութեան վերջակէտը կ'ըլլան մոնղոլեան յարձակումներ ու երկրաշարժներ: Քանի մը տարի առաջ նոյն վայրերը կ'այցելէի թուրք պինուորի մը ընկերակցութեամբ, ան կ'առաջնորդէր ֆրանսացի զբօսաշրջիկներու խումբ մը ու կը յաջողէր պատմականը ընել այս քաղաքին առանց անգամ մը իսկ յիշելու «Հայ» բառը: Հետաքրքրութեամբ հարցում ուղղեցի. ան բոլորովին կ'անգիտանար այս ժողովուրդը, անոր անցեալը, անոր մշակոյթը: Սակայն հակառակ այս բոլորին հայ ժողովուրդը այս հողերուն վրայ ապրած էր երկու հազարամեակ, մինչեւ 1915-ի ճակատագրական թուականը: Իսկ Թուրքերու գոյութիւնը այս հողերուն վրայ հազարամեակի մը անցեալ ունի: 1461-ին Սուլթան Մէհմէտ Բ., Կ. Պոլսոյ մէջ կը հիմնէ Հայոց պատրիարքարան մը:

Այսօր, էջմիածնի մէջ, եկեղեցին՝ հայկական ինքնութեան եւ մշակոյթին զուլխաւոր հիմնարկութիւնը, - ո՛չ օրթոտոքս, ոչ կաթողիկէ, - կը մնայ չատ հին ժողովուրդի մը կենդանի խորհրդանիշը: Յետոյ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան յեղափոխական չարժումներ, երբ գաւառներու մէջ ժողովուրդը կը ծառանար ճնշումներու եւ կեղեքումներու դէմ, ինչ որ պատճառ կ'ըլլար առաջին կոտորածներուն: 1895 եւ 1896-ի ջարդերուն կը սպաննուէին 300 հազար Հայեր եւ 1914 - 1918-ի Աշխարհամարտը ցանկալի առիթը կուտար վերջացնելու այս հարցը: Աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջումով այս տարին կը դադրէր Երիտ - Թուրքերու Վոսփորը կեդրոնական Ախոյ միացրնող Մեծ Թուրքիոյ մը երազին խոչընդոտ դառնալէ: Երիտ - Թուրքերու պարտութենէն ետք երբ դաշնակից ուժերը կը գրաւեն Թուրքիան, ցեղասպանութենէն վերապրողներ կը վերադառնան իրենց դիւղերն ու քաղաքները: Ցաղթական Պետութիւններ թէեւ կը մշակեն անկախ ու դերիչխան հայկական Պետութեան մը ծրագիրը, որոշելով նոյնիսկ անոր սահմանները, սակայն միջազգային դիւանագիտութեան չահերը կը պահանջեն որ նախընտրութիւնը տրուի Մուսթաֆա Քէմալի՝ Թուրքիոյ ապագայ պետին: Հայերու համար այլեւս ուրիչ կարելիութիւն չկար. ընտրութիւն՝ մահու եւ աքսորի միջեւ:

Հետզհետէ բացի Կ. Պոլսէն, հանրապետական Թուրքիան կը պարպուի Հայերէ: Կը պարպուին յատկապէս Կարս ու Արտահան: Պոլիսէն դուրս ոչ ոք այսօր կը յիշէ, կ'ուզէ յիշել թէ մինչեւ 1915 աբեւելեան Անատոլուի մէջ ապրած էր ամբողջ ժողովուրդ մը: Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեամբ անհետացած էր 2500 տարուան պատմութիւն մը: Վերապրող - ներով ստեղծուած Սփիւռք մըն ալ լռեց ամբողջ չիսուն տարի:

Ա. աշխարհամարտէն առաջ Թուրքիոյ մէջ կ'ապրէին չուրջ 2 միլիոն Հայեր, մինչ այսօր, Կ. Պոլսոյ՝ Արեւմտեան - Հայաստանի մատուռականութեան ատենապետական այս մայրաքաղաքին մէջ կ'ապրին 30 հազար Հայեր միայն: Անոնք կը ձեւացնեն չատ համարկուած փոքրամասնութիւն մը. ունին եկեղեցիներ, երկու օրաթերթ, պատրիարք մը: Իրենց չարաբերական հանգստութիւնը կը հատուցանեն թուրք ազգասիրութեան ու Անդարայի չատագով չաճախակի արտայայտութիւններով: 1985 Սեպտեմբերին Պոլսոյ Պատրիարքը չրջապտոյտ մը կատարեց Անատոլուի մէջ. հովուական այցելութիւն մը չէր ատիկա: Արեւելեան - Թուրքիոյ մէջ այլեւս հայ չէ մնացած. հովիւը հոն այլեւս հօտ չունի: Անոնք որ սա կամ նա ձեւով վերապրած ու մնացած են հոն, ոչ իսկ կը յիշեն թէ ով են, ինչ է իրենց ծագումը:

Կը բարձրանանք դէպի արեւելք, Օրատուի մէջ կը տեսնենք հայկական եկեղեցի մը, վերածուած՝ բանտի: Երբեմն խաչնուքի մը մէջ դիպուածով գտնուած պըրղնձեայ հին պնակ մը, ողորմելի վկայ մը կը հանդիսանայ նախկին գոյութիւններու: Հայաստանի մէջ, որ ունի մէկ տաճարորդը միայն պատմական հոդամասին, յուչարձանները կանգուն են իրենց բովանդակ չքեղութեամբ: Հոս, լատգոյն պարագային կը ծառանին որպէս մղկիթ, կամ չաճախ որպէս յարդանոց, եթէ բոլորովին կործանած չեն: Անիի հիւսիսակողմը՝ Արփինան մէկ օրինակն է կործանած սրբարաններու: Ժ. դարու վերջաւորութեան հոն պատրիարքարան մը կար. վաթսունական թուականներու լուսանկարներուն մէջ եկեղեցւոյ մը մէկ պատը կը տեսնուի. իսկ 1977-ին միայն քարեր գտած էի հոն: Կամաւոր կործանո՞ւմ, խնամքի կամաւոր չգոյութի՞ւն: Ախուրեանի ձորը աւերակներու իրական թանգարան մըն է այսօր: Ի՞նչ եղած են Ցծկոնքի եկեղեցիները, որոնց գտնուած չրջանը մինչեւ չիսունական թուականները արդիլեալ գօտի հռչակուած էր: Սգերդցի երիտասարդի մը հանդիպեցայ, որուն մայրենի լեզուն քրտերէնն էր. ան թանկագին առաջնորդ մը եղաւ, գիս տանելու համար մինչեւ Զէնկիլլի, ուր, ըսուեցաւ թէ չարաբերաբար լաւ վիճակի մէջ էր եկեղեցին: Իր քրտախօս ըլլալը մեծ դիւրութիւն կ'ընծայէր քրտաբնակ այդ չրջանին մէջ: Տեղեկացանք թէ եկեղեցին որպէս չոտեմարան կը գործածուէր ու չաճախ փակ կը մնար: Գիւղապետը չիշեց նաեւ թէ հոն կ'ապրէր էրմէնի կոչուած անձ մը:

Եօթանասունոց մարդ մըն էր, որ քրտերէնով ըրաւ իր պատմութիւնը: Ա. աշխարհամարտի սկիզբին, գերմանեա - թուրք դաշնակցութեան վաղորդայնին ռուսական բանակը կը չառաջանայ մինչեւ Էրզրում եւ Վան, ուր Հայեր դիմադրած էին թրքական չարձակումներու: Սակայն Ռուսերու նահանջին հետ խուճապահար հայ ընտանիքներ, ինչպէս իր ծնողքը, հետեւեցաւ նահանջող բանակին: Մնացողը բնաջնջուեցաւ, բացի քրտական գիւղեր ապաստանած սակաւաթիւ պատանիներէ. անոնցմէ մէկն էր այդ էրմէնին: Սակայն անոնց համար այլեւս չաւիտենապէս կորուած էր հայկական արմատներու հետ կապը: Սատիկ եղաւ Վանի պատերազմը Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ. ծառայեց որպէս սկզբնակէտ յետագայ ցեղասպանութեան ու պատրուակ մը՝ Հայերը ներկայացնելու որպէս արիւնարբու չարձակողներ: Քաղաքը Հայաստանի կեդրոնն էր. երեք հազար տարի եղաւ Արարատեան թագաւորութեան մայրաքաղաքը: Միչտ իր դրացի երկիրներուն արշաւանքին սպառնալիքին ենթակայ Հայաստան դարերու ընթացքին կրցած է պահել իր մշակութային ինքնութիւնը չնորհիւ ե. դարուն հնարուած 38 տառերով իւրայատուկ այբուբենի մը: Գրեթէ հարիւր տարի առաջ քրիստոնէութեան դարձը, արիւնով պարտադրուած, քանդած, ոչնչացուցած է հարուստ անցեալ մը:

Թ. դարուն Բիւզանդական կայսրութեան չանկարծակի անկումը ու արաբ խալիֆայութիւններ առիթ կուտան հայկական թագաւորութիւններու վերաչայտնութեան. անոնցմէ չատկապէս երկուքը կ'ըլլան ամէնէն կարեւորները. Անի եւ Վան. թէեւ կ'ըլլան նաեւ իրարու կատղի մրցակից:

Այսօր Վանէն կը մնայ հսկայ քարակոյտ մը, որպէս թէ քաղաքը հսկայ հարթիչներով տափարակի մը վերածուած ըլլար: Վանի բերդի բարձունքէն չայտնուածը հեռաւոր անցեալի մը կատարելի ոգեկոչումը չէ, այլ ուղղակի վերչիչումը ցեղասպանութեան նախաքայլերուն: Աղի լիճին ափը անապատ մըն է, կարծես բնութիւնը վճռակամ է անհիւրընկալ մնալու: Հիւսիսակողմը կը բարձրանայ Սիփանը որ Հայերու երկրորդ սրբազան լեռն է Արարատէն ետք: Լիճին հարաւային ափին միջնադարեան կրօնական ճարտարապետութեան գոհար մը, Ժ. դարու սկիզբէն կառուցուած Աղթամարի եկեղեցին: Անիի աւերակներուն հետ ան միակն է որ տեղ գրաւած է գրօսաչրջական պաշտօնական չրջապտոյտներուն չայտագրին մէջ: Ոչ մէկ չիչատակութիւն պայն կառուցանող ժողովուրդին մասին: Թրքական գրօսաչրջիկութեան գրասենեակի դրքոյկին մէջ կը կարդանք. «Վանայ լճի մէկ կղզիին վրայ կը բարձրանայ Աքթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին (Թրքացուած է Ախթամար անունը ու վերածուած աքտամարի, ինչ որ կը նչանակէ «Սպիտակ երակ»), որուն արտաքին պատերը հարուստ են քանդակներով»: Վանայ լճին արեւմտեան կողմը կը բարձրանան Սաոնոյ լեռները: Ծորհրդանիչ դարձած անուն մը: Սասունցի Դաւիթ Ք. պարուն հերոսական պայքար կը մղէ Ապտուլ Համիտ Խալիֆային զօրքերուն դէմ ու բերանացի աւանդավէպերով, կը դառնայ առասպելական հերոս մը: Շրջանը երկար դարեր դիմադրած է Օսմանեան արչաւանքներուն եւ դրացի քիւրտ ցեղախումբերու ոտնձգութիւններուն:

*Սասուն իր ինքնիչխան հանգամանքը պահած է մինչեւ ԺԹ. դարու վերջը: 1915-ին 30 հազար թուրք պինուորներ կը չարձակին 60·000 հայ բնակչութեան վրայ, որոնց երեք քառորդը կը բնաջնջուին. մնացեալը կը փախչին դէպի ներկայ Հայաստան: Աւելի արեւմուտք, Տիյարպաղրն է, որ կը տիրապետէ Տիգրիսին: Ամերիկեան զինուորական խարխափ մը չուքին տակ թուրք - քիւրտ թշնամական մթնոլորտն է որ կը զգայուն նոյնիսկ օտար այցելուի մը կոմկէ: Այս քաղաքին մէջ կը գտնուի Անատոլուի մէջ պաչտամունքի բաց մնացած հայկական երեք եկեղեցիներէն մին: Անչուք կառոյց մըն է, բակի մը խորը, որ չրջապատուած է քանի մը տուներով ուր տասնեակ մը հայ ընտանիքներ կ'ապրին: Երբեմն Պոլսէն քահանայ մը կուգայ հոն պատարագելու: Քաղաքը՝ յունական Ամիթն է զոր Հայերը կոչած են Տիգրանակերտ, «Տիգրան Բ.ի կողմէ կառուցուած»: Անոր չրջանին, Ք. Ա. Ա. դարուն Հռոմ դէպի արեւելք կատարած իր չարձակումներուն ընթացքին կը բախի Անթիբաղէն ի վեր իր ամէնէն սոսկալի թշնամիին՝ Միհրդատին, Պոնտացիներու տիրակալին: Տիգրան փեսան է Միհրդատին. իր սահմանները ծաւալած է մինչեւ Կիլիկիոյ ափերը. Հռոմ չի կրնար հանդուրժել նման դրացիի մը ու չարձակումի կ'անցնի: Պոմպէոս Ք. Ա. 66-ին կը պարտադրէ Հայոց «արքայից արքան» հպատակելու:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՈԶՆԻ»Ի ԷՋԵՐԷՆ

ՀԱՅՐ ՈԶՆԻՆ ՀՐԱՒԻՐԵՑ ՀՈՐԻԶՈՆԻՆ

Ծիծաղեցնելը աւելի դժուար է քան սխրեցնելը:

Հեշտ է ամբողջ կեանքում սխրեցնել մարդկանց, դժուար է գոնէ մի ժամ անընդհատ ծիծաղեցնել: Դա, իրօք ամենաբարդ ժէ՛ր է, իսկ ով կարողանում է, արժանի է խրախուսանքի:

Այդպիսին է Հրանդ Ղազարեանը՝ հանրածանօթ Հորիզոնը, որի երգիծական նովելները (իր գրած եւ կատարած) ուրախ ծիծաղ են առաջացնում ցանկացած դահլիճում, Հրանդ Ղազարեանը (բայց ոչ՝ Հորիզոնը) սովորել է գեղարուեստ - թատերական հիմնարկում, հայկական մանկավարժական հիմնարկում, ապա զգալով որ գրանք քիչ են՝ աւարտել է Մոսկուայի Գորկու անուան գրականութեան հիմնարկը: Հեղինակ է բանաստեղծական

կոյտ մը, որպէս թէ քաղաքը հսկայ հարթիչներով տափարակի մը վերածուած ըլլար: Վանի բերդի բարձունքէն չայտնուածը հեռաւոր անցեալի մը կատարելի ոգեկոչումը չէ, այլ ուղղակի վերչիչումը ցեղասպանութեան նախաքայլերուն: Աղի լիճին ափը անապատ մըն է, կարծես բնութիւնը վճռակամ է անհիւրընկալ մնալու: Հիւսիսակողմը կը բարձրանայ Սիփանը որ Հայերու երկրորդ սրբազան լեռն է Արարատէն ետք: Լիճին հարաւային ափին միջնադարեան կրօնական ճարտարապետութեան գոհար մը, Ժ. դարու սկիզբէն կառուցուած Աղթամարի եկեղեցին: Անիի աւերակներուն հետ ան միակն է որ տեղ գրաւած է գրօսաչրջական պաշտօնական չրջապտոյտներուն չայտագրին մէջ: Ոչ մէկ չիչատակութիւն պայն կառուցանող ժողովուրդին մասին: Թրքական գրօսաչրջիկութեան գրասենեակի դրքոյկին մէջ կը կարդանք. «Վանայ լճի մէկ կղզիին վրայ կը բարձրանայ Աքթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին (Թրքացուած է Ախթամար անունը ու վերածուած աքտամարի, ինչ որ կը նչանակէ «Սպիտակ երակ»), որուն արտաքին պատերը հարուստ են քանդակներով»: Վանայ լճին արեւմտեան կողմը կը բարձրանան Սասնոյ լեռները: Ծորհրդանիչ դարձած անուն մը: Սասունցի Դաւիթ Ք. պարուն հերոսական պայքար կը մղէ Ապտուլ Համիտ Խալիֆային զօրքերուն դէմ ու բերանացի աւանդավէպերով, կը դառնայ առասպելական հերոս մը: Շրջանը երկար դարեր դիմադրած է Օսմանեան արչաւանքներուն եւ դրացի քիւրտ ցեղախումբերու ոտնձգութիւններուն:

Սասուն իր ինքնիչխան հանգամանքը պահած է մինչեւ ԺԹ. դարու վերջը: 1915-ին 30 հազար թուրք պինուորներ կը չարձակին 60·000 հայ բնակչութեան վրայ, որոնց երեք քառորդը կը բնաջնջուին. մնացեալը կը փախչին դէպի ներկայ Հայաստան: Աւելի արեւմուտք, Տիյարպաղրն է, որ կը տիրապետէ Տիգրիսին: Ամերիկեան զինուորական խարխափ մը չուքին տակ թուրք - քիւրտ թշնամական մթնոլորտն է որ կը զգայուն նոյնիսկ օտար այցելուի մը կոմկէ: Այս քաղաքին մէջ կը գտնուի Անատոլուի մէջ պաչտամունքի բաց մնացած հայկական երեք եկեղեցիներէն մին: Անչուք կառոյց մըն է, բակի մը խորը, որ չրջապատուած է քանի մը տուներով ուր տասնեակ մը հայ ընտանիքներ կ'ապրին: Երբեմն Պոլսէն քահանայ մը կուգայ հոն պատարագելու: Քաղաքը՝ յունական Ամիթն է զոր Հայերը կոչած են Տիգրանակերտ, «Տիգրան Բ.ի կողմէ կառուցուած»: Անոր չրջանին, Ք. Ա. Ա. դարուն Հռոմ դէպի արեւելք կատարած իր չարձակումներուն ընթացքին կը բախի Անթիբաղէն ի վեր իր ամէնէն սոսկալի թշնամիին՝ Միհրդատին, Պոնտացիներու տիրակալին: Տիգրան փեսան է Միհրդատին. իր սահմանները ծաւալած է մինչեւ Կիլիկիոյ ափերը. Հռոմ չի կրնար հանդուրժել նման դրացիի մը ու չարձակումի կ'անցնի: Պոմպէոս Ք. Ա. 66-ին կը պարտադրէ Հայոց «արքայից արքան» հպատակելու:

ժողովածուների: Մի խօսքով՝ դրագէտ մարդ է: Նրա մասին լաւ են խօսել փաղեանը, Զարեանը, Քոչարը, Վահունին, Շիրազը, Ոզնին եւ ուրիշներ:

Բայց, ցաւօք, նրա միամիտ հերոսը, Հորիզոնը, իր մակարդակով չանճարի չփոթւում հեղինակի հետ (որովհետեւ հեղինակը ճիշդ է մտնում կերպարի մէջ):

Երկրորդ՝ մի թեմատիկ կամ ձեւ չկայ, որ նրա երգիծանքը փոքր ինչ չակի, ինչպէս անում են ուրիչ հանդիսութիւններում: Չէ՞ որ երգիծանքն արժանի է գրական վերաբերմունքի: Չարքակա՞ն վերաբերմունքի:

Դրանից էլ ելնելով Հայր Ոզնին տրամաբանեց Հորիզոնին:

- Ուզում եմ հարցազրոյց վարել, - առաջարկեց Ոզնին:

- Վարելը լաւ է, պատասխանեց Հորիզոնը, - նայած՝ ինչ էք ցանելու եւ հնձելու: Հիմա որոշ շրջաններում չատ վարում են, չատ ցանում, բայց քիչ են հնձում: Մի խօսքով՝ բերանս մի բացէք... Ցիշում է՞ք՝ բժիչկը Հորիզոնին ասում է «Բացէք բերանը», իսկ Հորիզոնը պատասխանում է. «Չեմ ուզում բացել: Որ բացեմ՝ չա՞տ բան կ'ասեմ...»:

- Է՛, հիմա՝ ասէք, - խնդրեց Ոզնին, օրինակ, երբուանի՞ց սկսեցիք Հորիզոն կոչուել եւ ինչո՞ւ:

- Տխուր էի, որոշեցի ինքս ինձ ուրախացնել, ուստի հնարեցի զանազան զարմալի պատմութիւններ: Ուրիշներին պատմեցի, նրա՛նք էլ ուրախացան: Աստիճանաբար էլ հրատարակչութիւնում: Աստիճանքից յետոյ խնդրում էին մի երգիծան պատմել, եւ մարդիկ տուն էին գնում ուրախ ու թարմացած: Սկզբում ամաչում էի ստորագրել ինձ, բայց տեսայ, որ պէտք եմ նաեւ ուրիչներին...: Ցետոյ՝ անուն դուայ՝ Հորիզոն:

- Որը բոլորովին Հորիզոն չունի, - ասաց Ոզնին:

- Հէնց դա՛ էլ ծիծաղելի է, - ասաց Հորիզոնը, - գոքանչիս անունն էլ դրի՛ր fաթասթրոփա:

- Այդ մէկը լրիւ համապատասխանում է.. Իսկ կնոջդ անունը Աթոսփերա որը ընտանիքում ջրային մթնոլորտ ստեղծում:

- Աւելի չատ՝ Հորիզոն է ջրային մթնոլորտ ստեղծում՝ իր չեռամետաղ արարքներով, հարբեցողութեամբ, կռիւներով: Մի խօսքով՝ Հորիզոնը դարձաւ չատ մարդ: Սկսեցին տարբեր հիմնարկներից կանչել, ծիծաղել: Նոյն լսկ՝ հիւանդանոցներից Հորիզոնին լսում էին հոգեբուժական դիրք ընդունած: Բայց մի անգամ չատ ծիծաղելուց՝ հիւանդներից մի քանի նիսի վիրակապերը կորսուեցին...: Ցիմա բժիչկները խուսափում են վիրահատածների մօտ հրաւիրել: Իսկ ընդհանրապէս՝ չատ հիւանդներ նամակներով աղերսում են Հորիզոնին՝ իրենց բուժելու համար:

- Ասում են՝ մի գործարանում արտադրանել էք «Հորիզոնը եւ տիրեքթորը», չատկարծ ելոյթի ժամանակ գործարանի տնօրէնը հեռացել է դահլիճից:

- Ցաւօք՝ որոշ մարդիկ կատակ չեն հասկանում: Ոմանք էլ կարծում են, թէ միայն իրենք իրաւունք ունեն քննադատելու: Իսկ ընդհանրապէս ուրախանում եմ, որ դահլիճը ուրախանում է:

- Եղե՞լ է մարդ որ չի ուրախացել:

- Մէկին տեսայ: Բոլորը ծիծաղում էին, նա տխուր էր: Վերջում հարցրի պատճառը: «Ախր, ձեր պատմածների մէջ աւելի չատ ողբերգութիւն կայ..., ասաց նա: Յատկապէս նրան դուր էին եկել Հորիզոնի երկտողներից երկուսը. «Գիտէ՞ք, բաւ է դուք գողանաք, թողէք՝ քիչ էլ մենք գողանանք...»: Օրինակ՝ տողը տնօրէնին դուր չէր եկել:

- Ասում են թէ չետագայում նրան պաշտօնական քաշեցին: Ինչո՞ւ:

- Որպէսզի նստած տեղը մաքրեն...

- Ինչո՞ւ էք մարդու ետեւից խօսում:

- Երեսը տեսնո՞ւմ ենք որ դիմացից խօսենք:

- Հորիզոնի երեխաների մասին մտածե՞ց էք, որ բոլորովին ուրախ չեն նրանից:

- Առաւօտեան բան ուտո՞ւմ են, որ ծիծաղեն:

- Ասում են՝ լաւ կին ունէք՝ ասո՛ղ խօսո՞ղ:

- Բայց ոչ՝ լռող:

- Ձեր կնոջ հետ չէ՞ք ճանճրանում բա-

բասելուց, Հորիզոն:

- Հօ միայն մէկին չե՞նք բամբասում որ ձանձրանանք:

- Չէ՞ք վախենում կնոջը քննադատելուց:

- Մի անգամ հարցրի. «Ինչո՞ւ ես յօնքերդ պոկում», պատասխանեց. «Որ չասեն՝ աչքիդ վերեւ յօնք կայ»:

- Չի՞ վերափոխուել:

- Ոչ, ե՛ւ եմ ընտելացել իրեն:

- Բայց, ասում են, քչախօս է դարձել:

- Ախր, որ ճիշդը խօսենք՝ ինձ հետ ի՞նչ խօսէ...

- Որ այդպէս է, պատասխանեցէք՝ ձեր կինը լաւ եփել - թափել գիտի՞:

- Ա՛յո, ինչ եփում է՝ թափում ենք:

- Ասում են՝ գեղեցիկ ձեռքեր ունի:

- Բայց ձեռքից ոչինչ չի գալիս:

- Ի՞նչպէս էք անում որ ձեր ընտանեքում խաղաղութիւն է:

- Երեւում է՝ ձեր դէմով չատ բաներ են անցել:

- Էհ, մէկն ի՞նչ կայ...

- Ինչո՞ւ էք ձեր կնոջ անունը անընդհատ հոլովում:

- Որովհետեւ ինձ չի խոնարհւում:

- Դուք եսասէ՛ր էք, Հորիզոն:

- Անցել եմ ինքնապաշտպանման:

- Ինչո՞ւ բանաստեղծ չդարձաք:

- Տարօրինակութիւններս վերջացան:

- Երեւում է՝ ձեր սեփական քննադատը չունէք:

- Ես դէմ եմ մանաւոր սեփականութեանը:

- Լսել եմ՝ չատ ճիշդ ընդօրինակում էք Շիրազի ձայնը եւ ոճը: Չէ՞ր նեղանում:

- Ասել է. «Էդ Հորիզոնին ասէք իմ ոճով չխօսէ, քննադատները իրե՛ն էլ կը հալածեն...»:

- Պարզւում է՝ ձեզ լաւ չէք ճանաչում:

- Վախենում եմ՝ հիասթափուել...

- Ձեր կինը վաղուց է ձեզնից հիասթափուել, Հորիզոն: Ցիշո՞ւմ էք՝ մի անգամ խոստովանել է. «Մէկ - մէկ ուզում եմ սիրտս հանեմ - տամ Հորիզոնին, բայց ախր սիրտ չի թողել էդ անսիրտ հարբեցողը»: Չի՞ լինի չխմէք:

- Բա ի՞նչ խմեմ, - զարմացաւ Հորիզոնը:

- Չո՛ւր խմէք, ի՞նչ խմէք, - զայրացաւ Ոզնին, - չուրը խմիչք չի՞:

- Չուրը չուր է, խմիչքը՝ խմիչք, - կըրկին զարմացաւ Հորիզոնը, - յետոյ մեր չնքում եւ մեր բնակարանում չուր չկայ, ուստի արադ ենք խմում ...

×

Այստեղ Ոզնին մատը կծեց եւ արագ ապաեց հարցազրոյցը:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

×

Լիոնի Ս. Ցակոբ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը կազմակերպէ, երբեմն - երբեմն, հաւաքական ճաշ մը: Այս անգամ հաւաքոյթը զուգադիպեցաւ Բարեկենդանի Կիրակիին: Շուրջ ութսուն հոգիներ՝ որոնց մէջ չբջանին հոգեւոր դասը, տեղ բռնեցին, Փետրուար 9-ին, ազդային տան սրահին մէջ՝ որուն լաւ կ'ըլլայ եթէ անուն մը տրուի, հին կամ նոր բարերարի մը անունը:

Շնորհիւ հոգաբարձութեան առենապետ, Հանդիսավար՝ Պ. Գապարաճեանի համոզիչ եւ սրամիտ հրաւէրներուն, պիւրա պանուեցան երգիչներ ու արտասանողներ եւ ցերեկոյթը անցաւ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ: Կը սպասաւորէին հոգաբարձութեան անդամները ու տիկիններըը, անթերի:

Նորվան Եպիսկոպոս եւ Պ. Գապարաճեան բացատրեցին այս հաւաքոյթ - ճաշերու կազմակերպութեան նպատակը: Կը յուսացուի որ անոնք ըլլան, յետ-այսօրիկ գոնէ ամսական: Նպատակը հասոյթի աղբիւր մը բանալ չէ, այլ՝ միասին բերել հայրենակիցներ եւ ապրեցնել զանոնք, մէկ քանի ժամ հայ հաւաքականութեան մը մէջ՝ ուր միայն խօսուի եւ երգուի հայերէն:

Քաջալերելի ձեռնարկ մը՝ որուն յաբատեւ յաջողութիւնը յուսալի է, մանաւանդ որ որոշուած է այնպէս մը ընել որ ճաշագինը միշտ մատչելի ըլլայ թէ՛ երիտասարդներու եւ թէ՛ նուազ երիտասարդներու:

×

ՍԱՐԳԻՍ ՉԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ

Հայու վայել չանասիրութեամբ, երիտասարդ մը, Սարգիս Չէօմլէքճեան որուն ծնողքը կը բնակի Վիլֆրանչ, կը փորձէ տեղ մը դրաւել Լիոնի Թատերական կազմակերպութիւններուն (Ֆրանսական) չարքին մէջ: Այդ կազմակերպութիւնները, կէս արհեստավարժ, կէս «սիրող», տասնեակէ մը աւելի են: Ոմանք կ'աշխատին նեղ միջոցներով պզտիկ սրահներու մէջ: Պարագան այդ է Սարգիս Չէօմլէքճեանի համար՝ որ ունի իր խումբը« Փրըմիէ Աէթ» անունին տակ:

Անցեալ տարի դրած էինք հոս իր մէկ հեղինակութեան մասին՝ որուն անունն էր «Աւրիլ» եւ որ կ'ոգեկոչէր Հայերու կրած ցեղասպանութիւնը: Այս անգամ իր մէկ նոր ստեղծագործութիւնը «Լէ Սիկալ» որեւէ առընչութիւն չունի հայկականութեան հետ:

Չէօմլէքճեան «Լէ Սիկալ»ը խաղաց երեք ընկերներով: Ցունուար 20-էն մինչեւ Փետրուար 8, ճաշարանի մը յետնասրահին մէջ՝ որ յաճախ լեցուն էր, եօթանասուն հոգի առ առաւելն:

Սրամտութիւններով հարուստ, ընկերային հակառանութիւններով ծանրաբեռնած տրամախօսութիւններու եւ մենախօսութիւններու չարք մը՝ որ տեղի կ'ունենայ աղբանոցի մը մէջ՝ բնակատեղին է երկու բախտէ զրկուածներու, մին երախայ: Վրայ կը հասնի կատի արկածէ մը ազատած մանկամարդուհի մը՝ ան հարուստ, բայց, անկասկած՝ ապերջանիկ:

Պատմութիւնը, եթէ պատմութիւն մը կայ, - մեզի մնաց անհասկնալի եւ անկապ - լոկ պատրուակ մըն է արտայայտելու, յաճախ պոռալու, ճչմարտութիւններ, հեղինակին ճչմարտութիւնները:

Նկատեցինք որ Չէօմլէքճեանի խումբը ունի իր խանդավառ համակիրները, ուսանողական շրջանակներու մէջ մանաւանդ, ինչ որ անշուշտ, չատ քաջալերական է երիտասարդ արուեստագէտին համար՝ որ բնականաբար դիւրաւոր դերասատարն է «Լէ Սիկալ»ին: Անկասկած Սարգիս Չէօմլէքճեան պիտի չարունակէ իր բեմադրական պրպտումները եւ պիտի յառաջդիմէ: Այդ կը մաղթենք իրեն:

×

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Արշակ Չամալեան Մշակոյթի Տան գրականութեան դասախօսութիւնները ընդմիջուած էին չուրջ տարիէ մը ի վեր: Շարքը վերաբացուեցաւ Շաբաթ, Փետրուար 8-ին, դասախօսն էր Պ. Գրիգոր Պըլտեան: Նիւթը՝ Նահապետ Քուչակ:

Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան ունկրնդիրներուն մէջն էր եւ նօթեր առաւ, ինչպէս միւսները: Միւսները՝ մեծ մասամբ իգական սեռէն: Շուրջ 25 հոգի ընդամէնը, ինչ որ արհամարհանքի թիւ մը չէ, եթէ նկատի ունենանք նիւթը եւ եթէ չմոռնանք որ ներկաներուն մեծամասնութիւնը սովորութիւն չունի հայերէնով արտայայտուելու առօրեայ խօսակցութեան մէջ ու եկած է հայ միջնադարեան գրականութեան տեղեկանալու:

Դասախօսը մերթ ֆրանսերէն բացատրութիւններով, մերթ հայերէն ընթերցումներով յաջողեցաւ հետաքրքրել ներկաները չուրջ երեք ժամ:

Մենք ալ, ուրիշ ծանօթութիւններու հետ, սորվեցանք նաեւ թէ «ձօ» բառը զոր մինչեւ այդ կը նկատէինք օտար եւ քիչ չատ նախատական բացասականչութիւն մը, այնքան ալ այլանելի բառ մը չէ ընկերութեան մէջ: Հայերէն է, հինուց գործածուած մեսրոպեան լեզուին մէջ: Մտած է նոյնիսկ բանաստեղծութեան մէջ: Նահապետ Քուչակ (16-րդ դար) կը գործածէ զայն: Իրաւ է որ Քուչակ կը գործածէ նաեւ բաղում օտար բառեր՝ որոնք տուն - տեղ ըրած էին միջնադարեան հայերէնին մէջ:

Տէսինի յառաջիկայ դասախօսութիւնը որոշուած է Մարտ 15-ին համար: Գոնէ հիմակուհիմա: Նիւթ պիտի ունենայ Սայաթ - Նովայի ստեղծագործութիւնները:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Ցունուար 26-ին, ոգեկոչուած է Պէզազեան վարժարանի հիմնադիր եւ մանկավարժ Պօղոս Պէզազեան: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան, անդրադառնալով Պէզազեանի գործին: Ցաւարտ պատարագի տրուած է ճաշ մը: Բացումը կատարած է կարօ Թէրզեան: «Աստղիկ» երգչախումբին տաղնապետը՝ Միքէ Զընկըրեան, կարդացած է տեղեկագիր մը: Շահան Եպիսկոպոս դրուատած է երգչախումբին աշխատանքները եւ չնորհաւորած զայն՝ իր 87-րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, Ցունուար 16-ին, իր մահկանացուն կնքած է «Զարթօնք»ի տպարանի պատասխանատուն՝ Ցովհաննէս Զաքարեան: Ծնած էր 1932-ին՝ Սլեքսանտրէթ: Տակաւին պատանի՝ փոխադրուելով Հալէպ, դրաշարութիւն ըրած է «Սուրիա» թերթի տպարանին մէջ: Ապա անցած է Պէյրութ, միացած «Զարթօնք»ի տպարանին անձնակազմին, նոյն ատեն մտնելով Ռ.Ա.Կ.ի շարքերը: 1970-ական թուականներուն աշխատած է նաեւ «Այգ», «Լը Սուար», «Արարատ» թերթերու եւ անհատական տպարաններու մէջ, իսկ 1980-ին վերադառնալով «Զարթօնք»ի՝ ստանձնած էր տպարանի պատասխանատուի պաշտօնը:

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԵԱՆ

Հիւլէն անգամ իր ճառագայթներուսակ պահող հեռատեսիլի ընդունիչները կը դառնային մէկ անկիւնէ միւսը, որ իրենց պատկերէն չխուսափին ո՛չ մէկ բողոք ու ամբաստանութիւն, բարկութեան ո՛չ մէկ կնճիճ, քրտինքի ո՛չ մէկ կաթիլ, խօսքի ո՛չ մէկ չեչտ:

ՄԱԿ-ի գահլիճէն աւելի պատկառազդու, ՄԱԿ-էն աւելի զօրաւոր ու վճռական, փալէ տը Շայօն զարճած էր միջազգային կրկէս, ուր սուսերամարտիկը՝ զանի բացակայութեան հասակ ցցած, սուր կը ճօճէր օդին մէջ՝ հերոսաբար, փրփրերախ, սպառնական:

Տելեմակ կը լսէր ու կը խոկար: Իրաւունք կուտար· իրաւունք կը պլանար: Համաձայն էր ու անհամաձայնութիւնը աւելի՛ խոր: Դէպքերու մէկ երեսը պարզող միակողմանի տեսողութեամբ, մանուկի ամէնօրեայ արձագանգներ: Իր եւսին մէջ վիրաւոր, զօրավարը կը պահանջէ պատիւի վերահաստատում եւ կ'ուզուրանայ նոյն իրաւունքը փոքրին, ակարին, տգիտապահարին: Կը խօսի ի՛ր ազատութեան անունով, մինչ՝ նախազատութիւններու զարճուածքով, ուրիշի անկախութիւնը կը զարճանեն առաձգական, հոպլիտի երկիծանք կամ կ'անտեսեն ամրողջութեամբ:

Հմուտ ու զարդացած այս բոլոր խօսողներն ալ՝ հպատակ դրամի զօրութեան, ուժգնօրէն կառչած իրենց քաղաքական ցանկութեան, կը դառնային միշտ նոյն առանցքի չուրջ, անդիտանալով ուրիշի իրաւունքն ու անկախութեան ձգտումը: Ինչո՞վ կը տարբերէին անոնք այսօրուան իրրեւ ապօրէն դատողներէն: Առաջին զեղծարարներն ու խարդախները իրենք չէի՞ն մթթէ, երբ անտեսելով հեռուորն ու տկար ձայն ունեցողը, աւազակը կը զարճանեն զոհ, կողոպտուածը՝ զող, ստեղծելով անիրականն ու խառնաչփոթ մթնոլորտ եւ ձեռք ձգուած աւարի պէս, արդարութիւնը կը բաժնեն դատաւիրներու միջեւ, երբ անպէտք է բաժնուէր համահաւասար բոլորին: Լրագրողներու այս իշխանութեանը, հաւատարիմ բուն իշխանութեան միահեծան տրամադրութեանց, չի՛ հանդուրժեր «գողին» ու անմեղին թղթածրարի անյեղլիութեան, զրական ճարտարութեամբ ու մտածումներու կազապարով կեղծիքը կը հասցնէ ճչմարտութեան եզրեր, որուն դէմ պայքարելու անզօրը ուրիշ միջոց չի՛ դաներ, եթէ ոչ ապօրինութեանց պատասխանել ապօրինութեամբ: Զարմանալի չէ, որ բողոքները կը մնան անուժ, «ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Տելեմակ, թէեւ ուզած էր մնալ հասարակ ունկնդիր, պարզ ներկայութիւն մը, բայց ներքին ձայներ կան, պարկեշտութեան ու խղճմտանքի ձայներ, զորս կարելի չէ բացատրել համբի լռութեամբ եւ արտայայտած էր մտածումները, որոնց յաջորդեց Խրուշչեւի կօշիկի ձայներուն նմանող աղմուկ եւ յետոյ՝ քըէարկուեցան կարուկ, հրամայական, վճռական բանաձեւեր:

Քանի մը անուանի լրագրողներ, «հաչիւ մաքրելու» մտադրութեամբ, մօտեցած էին «խռովարար»ին:

- Ո՞ր անարդարութեան մասին է ձեր խօսքը, - հարցուց Հերբլտ Թրիպիւն:

- Օրինակ, ուրիշներու կարգին, Հայոց ղէմ կատարուած անարդարութիւնը, - պատասխանեց Տելեմակ եւ մերժելով ուրիշ հարցումներ, աւելցուց, - թերթերով ուղղեցէք ձեր հարցումները:

«Լիպերասիոն»ի իր բարեկամը առաջնորդեց դինք Պուլվառ Առակօ: Պատրաստեց թելեֆոր եւ, ինքն ալ տասը տարեկան զարճած, խառնուեցաւ եղէգեաններու մանկական խաղերուն:

×

Տիկին Եղէգեան չի՛ նմանիր այն կիներուն, որոնք տնային հոգերու մէջ կը մոռնան իրենց անհատական խնամքը, կը կորսնցնեն կնոջական ամէն վայելչութիւն եւ գնչուի վիճակէ դուրս կուգան միայն, երբ այցելութիւն պիտի տան բարեկամի մը:

Պոլսոյ ծանօթ զերդաստանի մը չառաւիղէն, անոր անցեալ փառքի անկումին մէջ իսկ հպարտ կին, Աղաւնի կ'ապրի ծնողքէն փոխանցուած եւրոպական քաղքենիութեան հայկականութիւնը: Տունի եւ երախաներու մատակարարութիւնը յանձնած սպասուհիի, առօրեայ զբաղումն է երեսունեւեւթ տարեկան կինը փոխակերպել տասնեւեւթ տարեկան աղջկան: Իր ամէնէն յարգի առարկան է հայելին, ուր կը ցոլայ իր պատկերը· կը սիրէ այդ պատկերը եւ կը հիանայ անոր: Իր վըրձինով, մանեակներով ու մատանիներով ա՛լ աւելի կը զեղեցկացնէ զայն ու հիացած կ'երթայ դէպի հեռաձայն, հեռաձայնած ըլլալու հաճոյքին համար: Այնչուչտ կը սիրէ զաւակներն ու ամուսինը, բայց կրնա՞յ մթթէ զանոնք սիրել, առանց ինքզինքը սիրելու: Ինք չի՛ ցուցաբերեր միայն վզի եւ մատներու հարբուտութիւնը, սլացիկ ու չքնաղ մարմինը, այլ դրօշակի պէս կը պարզէ իր զաւակներն ու ամուսինը իրրեւ սեփական յաղթանակ:

(Շար· 3)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքիեան եւ զաւակները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Սուլթան Ստեփանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Նշան Այտապիրեանին եւ զաւակներուն, ընկեր՝ Ստեփան Ստեփանեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեփունջի 250 Ֆ. կը նուիրեն իր սիրած «Ծառայ»ի բարգաւաճման համար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Աբիներու Միութեան նախկին սկաուտները կ'ողբան իրենց պետին՝ Գուրգէն Մեծատուրեանի նուիրեալ կնոջ՝

ԿԱՏԱՐԻՆԻ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը եւ անոր յիշատակին 6400 Ֆ. կը նուիրեն Հայ Աբիներու Միութեան (ստանալ «Ծառայ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ -

Պ. Պործակեան Ա. 800, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Մոմճեան՝ Ամանորի առթիւ 1000 Ֆ.,, Տիկին Լ. Քահվէճեան 1000, Պ. Արշամ Պեհատիրեան, մօր՝ Մելիհի Պեհատիրեանի կսկծալի մահուան առթիւ 350, նոյն առթիւ՝ Տիկին Լէօնթին Սարաճեան 500 Ֆ., Տիկին Թադէոսեան 300, Պ. Ժան - Ժաք Աւետեան 100, Տիկին Ա.Թմճեան 50 Ֆ., Պ. Ժորժ Եազուպեան 150 Ֆ., Ա. Բ. (Լիոնէն) Ամանորի առթիւ 2000 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրե - նակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ – Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պատէեան իր թոռնիկի մկրտութեան առթիւ՝ 100, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան իրենց եղբօր՝ Տաճատ Շալճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանդստեան առթիւ 200 Ֆ., Այրի Տիկին Օֆիկ Հացագործեանի մահուան առթիւ՝ իր զաւակները Ժան - Ժաք եւ Ռիչար Գրիգորեան 500, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պարէեան 200, Տէր եւ Տիկին Ճակոբ Աւոտեան 100, Տէր և Տիկին Ճակոբ Միրաքեան 100, Պ. Միսաք Աւոտեան 50, Տիկին Սիրուն Եղիշեան (Ամերիկա) 25 տոլար։

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՐՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՁԵՏՏԱ. - Հրայր Սարգիսեան 4000 Ֆ.։

ՔՈԼՈՄՊ. - Արտաւազդ Էթեկմէզեան 500 Ֆ.։

ԻՍԻ. - Նշան Մելքայէլեան 300 Ֆ.։

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Ա. Պուտաքեան 300 Ֆրանք։

ԼԻՈՆ. - Տիգրան Զէքիեան 500 Ֆ.։

×

ԼԱՖԻԼԻԹ. - Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան Շաւարշ եւ Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին 200 Ֆ.։

le Centre d'Etudes, de Documentation et d'Informations Arméniennes
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE «ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du *MERCREDI 19 FEVRIER*
au *DIMANCHE 23 FEVRIER inclus*
de 10 heures à 19 heures
à
EXPOLANGUES
Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e
Soirée d'inauguration *Mardi 18 Février*
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին համար կ'ուզուի անօրէն մը որ կատարելագործ ծանօթ ըլլայ հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներուն։ Միութենական կեանքի փորձառութիւն ունենալը անհրաժեշտ է։

Թեկնածուներ պարտին իրենց դիմումնագրերն ու կենսագրական տուեալները՝
(curriculum vitae)
ուղարկել ամենաուշը մինչեւ Մարտ 31, հետեւեալ հասցէին. -

U.G.A.B.
Comité Régional de France
11, square Alboni, 75016 Paris

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄՈՅԹ

ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

Rouben HAROUTUNIAN - tar et chant
Virginia PATTIE — chant
Aram KEROVPYAN — kanoun
Edmond ZARTARIAN — dap

Concert au
CARREFOUR DE LA DIFFÉRENCE
1, passage du Burean, 75011 Paris
LE 17 FÉVRIER, à 20 h 30
CHANTS DE SAYAT-NOVA

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 9
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՓԱՐԻԶ ՍՈՒՐԲ ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրը, Պատարագէն անմիջապէս առաջ, ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի.

Կիրակի, Փետրուար 16, Արտաքսման Կիրակիին։

Կիրակի, Փետրուար 23, Անառակի Կիրակիին։

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին։

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին։

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին։

×

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԲ ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հոգեքաշաբթի իրիկունները, ժամը 6-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ։ Հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին։ -

Հոգեշաբթի, Փետրուար 19։ -
Քարոզիչ՝ Տ. ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՐՎԸԳԵԱՆ

Հոգեշաբթի, Փետրուար 26։ -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂԱՐ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Հոգեշաբթի, Մարտ 5։ -
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱՐ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Հոգեշաբթի, Մարտ 12։ -
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԱՐ. ՍՄՄՈՒՆՃԵԱՆ

Հոգեշաբթի, Մարտ 19։ -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԱՐ. ՊԱԼԼԳԵԱՆ

ՅՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԱՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու
Սկաուտական ճոխ յայտագիր
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ։
Մուտ՝ 40 Ֆրանք — Փոքրիկներուն՝ ձրի

L'ÉTAPE ARMÉNIENNE
au cœur de la Franche - Comté
AUBERGE D'ARMENIE
63, Faubourg de Besançon - 25200 MONTBELIARD
Tél. : 81 - 94 - 93 - 74

OPTIMA Tours
ARMENIE
-- 1986 --
Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) ..... 6.050 F
Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai ..... 6.050 F
Arménie
— Du 10 au 24 Mai ..... 6.780 F
(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).
(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).
Renseignements et Inscriptions:
PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35
LIC A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18

MARDI
18 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F

C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.

Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.163 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.163

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՇԷՍՈՆ.-

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԱՍ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԿԱԶՄԵԼ»

ԱՐՆՕ.-

«ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՆԵՐ ՉԵՆ»

—×—

ՍՈՒՐԻԱ ԿԻԼԻԿԻԱՆ Կ'ՈՒԶԷ...

Ֆրանսայի նախկին նախարարը՝ Գլօտ Շէսոն Պրիւսէլի մէջ հակաթուրք արտայայտութիւններ ունեցած է, մինչ Անգարայի մէջ, ուրիշ Գլօտ մը, ան ալ ֆրանսացի պաշտօնատար, տարբեր լեզու կը գործածէ եւ որպէս նոր Մանաֆ մը կը փորձէ սիրտն առնել Թուրքերուն: Ըստ երեւոյթին, իրարմէ լուր չունին:

Գալով Թուրքերուն, միայն Հայերէն չէ որ դժգոհ են, բանի ուրիշներ ալ կան՝ «Մեր հողերը» ըսող···:

×

«ՁՈՒՄՀՈՒՐԻՑԹ»· - (Փետրուար 13)·-

Եւրոպայի հասարակապետութեան Միջերկրանեան հարցերու պատասխանատու, Ֆրանսայի Արտաքին նախկին նախարարը Գլօտ Շէսոն ըսած է թէ անուշադրութեան հետեւանք է 1963-ին ստորագրուած այն համաձայնութիւնը որ առիթը կուտայ Թուրքիոյ օր մը լիազօր անդամ դառնալու, եւ թէ սա պահուս ինդրոյ առարկայ իսկ չի կրնար ըլլալ Թուրքիոյ ամբողջական մասնակցութիւնը Եւրոպայի հասարակապետութեան:

Շէսոն որ Պրիւսէլի մէջ խօսած է Միջերկրականի եւ Միջին - Արեւելքի մասին, ըսած է թէ վերջերս չատ անբաւարար են Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան մարզին մէջ արձանագրուած զարգացումները:

Ան խօսելով նաեւ Կիպրոսի Թուրք Հանրապետութեան մասին ըսած է. - «Մեզի համար Կիպրոսի մէջ Թուրք իշխանութիւն կոչուած բան գոյութիւն չունի: Տէնք - Թաշ պէտք է գիտնայ թէ իր առաջարկած պայմաններէն ոչ մէկը ընդունելի է Եւրոպայի հասարակապետութեան կողմէ: Եթէ ինծի նամակ մը ղրկելու ըլլայ, անմիջապէս եւս կը ղրկեմ»:

×

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան խորհրդական՝ Գլօտ Արնօ որ Անգարա կը գտնուէր պաշտօնական տեսակցութիւններ ունենալու համար, Փետրուար 12ին մեկնած է Թուրքիայէն: Օդակայանին մէջ լրագրողներ իրեն հարցում ուղղած են «Ֆրանսայի մէջ հայկական նոր յուշարձան»ին վերաբերեալ· ան պատասխանելով ըսած է. «յուշարձանի մը պատմութեան համար որուն բացումը կը կատարուի անկիւն մը, քանի մը հոգիի կողմէ, մենք մեզ չէ՛պենք· այս մէկը նիւթ մըն է որ չատ չնչին ու անկարեւոր տեղ մը կը գրաւէ մեր յարաբերութիւններուն մէջ: Թուրքիոյ հետ մեր հասարակաց չատերը չատ մեծ են· չատ կարեւոր նիւթեր կան որոնք պէտք է քննուին երկու երկիրներուն կողմէ: Ինչպէս՝ քաղաքական, դիւանական, տնտեսական ու մաշկութային գործակցութիւնը···: Աւտնք բոլորը հարցեր են որոնք մօտէն կը շահագրգռեն 55 միլիոններոց երկու երկիրները: Խաղալիք չդառնանք այն շրջանակներուն, որոնք կ'ուզեն խանգարել մեր յարաբերութիւնները»:

Արնօ ըսած է նաեւ թէ Անգարայի իր շփումներուն ընթացքին ընդհանուր առմամբ ձեռք առնուած են ֆրանքֆուրթը յարաբերութիւնները եւ թէ երկու կողմերն ալ համակարծիք են թէ այս յարաբերութիւններուն մէջ վերջերս բարելաւում մը արձանագրուած է:

×

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»· - (Փետրուար 14)· -

Յայտնի դարձած է բուն նպատակը Սուրիոյ· այն երկրին, որ Թիկունք կը կանգնի արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան Անատոլուի մէջ անկախ Պետութեան մը երազը հետապնդող անջատողական, կործանարար ու համայնավար ուժերու, որ քարոզչութիւններու մէջ Հաթայը կը ներկայացնէ որպէս իր մէկ քաղաքը: Սուրիոյ միջնակարգ վարժարաններուն աշխարհագրութեան դասագիրքերուն մէջ տեղ կը գրաւեն հետեւեալ դրգռիչ արտայայտութիւնները· - «Առանա, Մէրսին, Ուրֆա, Մարաշ, Այնթապ, Մարտին, Հաքքեարի եւ Տիյարպէքիր արաբական չրջաններ են· այս քաղաքները բռնագրաւուեցան մեզմէ: Ա՛յս պատճառով մենք պարտաւոր ենք հիմնելու Մեծ Սուրիան»:

Հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Սուրիա՝ ահաբեկչական չարժումներու Թիկունք կանգնելէ, անոնց նիւթական ու բարոյական նեցուկ ըլլալէ զատ, ձեռնարկած է նաեւ մոքեր պատրաստելու գործողութեան: Սուրիա պաշտօնավարող Թուրք դիւանագէտ մը իր տեղեկագրին մէջ չեչտած է թէ Սուրիա մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէ արտասահմանի Թուրք բանուորներուն եւ այն երիտասարդներուն որոնք Հաթայ ծնած են:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ՄՈՆՓԸԼԻԷԻ ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»· - (Հեռաձայն)· -

Կիրակի, Փետրուար 16-ին, նախաձեռնութեամբ «Կենդանի Հայաստան» Միութեան, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ նահատակաց յուշարձանին, կանգնած քաղաքին կեդրոնը էսփլանատ հանրային պարտէզին հրապարակը, ի ներկայութեան աւելի քան 500 հոգիի, եկած այլ քաղաքներէ, նոյնիսկ՝ այլ երկիրներէ:

Ժամը 9·30-ին պատարագ մատուցուեցաւ տեղւոյն Նոթր տամ տը Թապլ մայր տաճարին մէջ: Պատարագեց Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, չուրջն ունենալով Գարեգին Վրդ· Պէքճեան եւ Շահան քհնյ· Տէտէեան: Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եղմազեանի: Օրուան պատգամը տուաւ Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեան, քարոզեց եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Հայր Շազոթ:

Ժամը 12-ին կատարուեցաւ բացումը ներկայութեամբ տեղական քաղաքական եւ եկեղեցական իշխանութեանց: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն եւ ծաղկեպսակ - ներու զետեղումէն ետք, խօսք առին տեղւոյն միութեան նախագահը՝ Ժան - Փօլ Թահմազեան, Մելինէ Մանուչեան եւ Մոնփըլիէի երեսփոխան - քաղաքապետ՝ Ժորժ Ֆռէչ:

Ապա, ներկայ բազմութիւնը առաջնորդուեցաւ Հօթէլ - տը - Վիլլ հիւրասրահը, ուր տեղի ունեցան ընդունելութիւն մը, ապա՝ ճաշ, որու ընթացքին խօսք առին Նորվան Եպիսկ· Զաքարեան, «Յառաջ»ի աշխատակից՝ Կարօ Յովսէփեան: Հոս, խօսք առած է նաեւ ինքնակոչ (?) Թուրք մը:

Ցիշատակելի, նոյնիսկ պատմական օր մը Մոնփըլիէի հայ գաղութին համար, քանի յուշարձանին վրայ կը յիշատակուի Թուրքիոյ անունը:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին Թղթակցութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԻՕ ՍՈԱՐԷՍ, ինչպէս կ'ակնկալուէր («Յառաջ», Յունուար 28) Փորթուկալի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ ձայներու 51,3%-ով ընդդէմ աջի թեկնածուին, որ առաջին չրջանին դլուխը հասած էր, աւելի քան 47%-ը ստանալով ձայներուն: Առաջին ոչ - պինւորական նախագահն է, զոր Փորթուկալ ունի 60 տարիէ ի վեր: Սոարէս, իր այս ընտրութեամբ, նոր չունչ մը կուտայ ընկերվարական կուսակցութեան, որ բաւական տկարացած էր, ինչպէս ցոյց տուին երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իր անձնական արժանիքներէն անդին, երկու ազդակներ իրեն նպաստեցին, անկասկա՛ծ, նախ Փաշիզմի ուրուականին սարսափը, ապա՝ համայնավար կարգապահ քուէարկութիւնը: 60 տարեկան, Մարիօ Սոարէս, աւելի քան երբեք ձախի պարագլուխն է:

ՓԻԼԻՊԵԱՆՆԵՐՈՒ Ազգ· ժողովը, հրլու - հնազանդ իր տիրոջ, յայտարարեց թէ ընտրութիւններու յաղթականն է՝ Ֆերտինան Մարկոս, որ ստացած կ'ըլլայ 10,8 միլիոն ձայն, մինչ Տիկին Աքուինօ միայն՝ 9,3 միլիոն: Այս վերջինը սակայն տեղի չի տար եւ Կիրակի օրուան զանգուածային ցոյցէ մը ետք, ընդհ· գործադուլի կոչ կ'ընէ: Ինչ որ նոր երեւոյթ մըն է, այն է որ Միացեալ - Նահանգներն ալ չեն վարանած զեղծարարութեան մասին խօսելու և զօրավիդ չկենալ իրենց սիրելի Մարկոսին: Թէեւ Ամերիկա միշտ նման «խաղեր» խաղացած է իր բարեկամներուն:

ՉԱՏԻ մէջ, Ֆրանսական օդուժը միջամտեց եւ ցոյց տուաւ իր վճռականութիւնը, տեղի չտալու Քատաֆիի նոր ոտնձգութիւններուն առջեւ: Կառավարութեան այս դիրքը կը չնորհաւորեն նաեւ ընդդիմադիր հոսանքները, միայն համայնավարները համաձայն չեն: Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսայի այս դիրքորոշումը կը նպաստէ Միթերանի, թէ՛ արտաքին ճակատի վրայ եւ թէ ներքին, ընտրապայքարի այս օրերուն: Երկուշաբթի առտու, կացութիւնը վատթարացած էր, քանի որ լիբիական օդուժը ռմբակոծած էր Ն' Ճամենայի օդակայանը, ի պատասխան Ֆրանսական ռմբակոծութեանց, մինչ կը կարծուէր որ Քատաֆի «խօսք հասկցած է»:

ՀԱՑԻԹիի նախկին նախագահը՝ Ժ. Գ· Տիւվալիէ, սկզբունքով, Ամերիկա մեկնած պիտի ըլլար Կիրակի ցերեկ, Ֆրանսի հերթական թռիչքով: Ֆրանսէ - Ինթէռ նոյնիսկ չատ ինքնագոհ էր, Կիրակի առտու, որ առաջինը կուտար լուրը եւ մենաշնորհն ալ ունէր անոր: Քանի մը ժամ բաւեցին հասատատելու համար թէ մարդը տեղէն չէ չարժած, քանի որ՝ ուր որ գինքը կ'ընդունին (օրինակ՝ «Լիպէ - բիա») ինք չուզեր երթալ, իսկ ուր որ կ'ուզէ երթալ, գինքը չեն ուզեր, ինչպէս Միացեալ - Նահանգները, որոնք այս փորձանքը փաթթելէ ետք Ֆրանսայի գըլխուն, մուտքի պարզ վիզա մ'իսկ կը պահանջեն Պէկէ Տոքի: Մէկ հոգի գոհ կը մընայ, պանդոկապետը, որ օրական 80 հազար Ֆրանք կը գանձէ:

ՊԻՔՐՈՒԹի մէջ երրորդ հրեայի մը դիակը գտնուած է: «Ճնշուածներու կազմակերպութիւն»ն է, որ երեք հրեայ եւս առեւանգած է եւ յայտարարած թէ ըսպաննած է 3-րդը, որպէս «ոճրագործ լըրտես»:

ԼԻԲԱՆԱՆի ՆԱԽԱԳԱՀը Փարիզ հասաւ տեսնուելու համար Նախագահ Միթերանի հետ, օգտուելով Ֆրանսախօսութեան վեհաժողովէն, որու պիտի մասնակցի պատւիրակութեան մը գլուխը: Վերապրլի մէջ է, որ կը բացուի ժողովը, ուր 42 Պետութիւններ ներկայացուցիչներ ունին, ընդհանրապէս պետական ղեկավար կամ նախարարապետ: Մեծ բացական է՝ Ալժերիա:

ԷՏՈՒԱՐ ՊԱԼԱՏԻՒՐ (Ծագումով Հայ) Էլիզէի նախկին ընդհ· քարտուղարը, որ Շիրաքի խորհրդատուն է, համոզած է ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի նախագահը, որ հաւանի համակեցութեան: Ինք անխուսափելի կը նկատէ համակեցութիւնը եւ կը խորհի որ առիթ մըն է հաստատելու համար հիմնարկութեանց ամուր նկարագիրը: Եթէ համակեցութիւնը ձախողի, կ'ըսէ Պալատիւր, Սահմանադրութեան դէպի հիմնական փոփոխութեան կ'առաջնորդուինք:

ՇԻՐԱՔ լեզուական «համով» վրիպակի մը զոհ գնաց, Ֆոռ - տը Ֆրանս, երբ փոխանակ՝ «Հանրային օգնութեան իրրեւ նախագահ» ըսելու, «Հանրապետութեան իրրեւ նախագահ» ըսաւ, ինչ որ անհամբերութեան եւ ախորժակի բացայայտ արտայայտութիւններ են, թաքնուած ենթադիտակցութեան խորը: Մնացեալը՝ Ֆըրօյտի կը մնայ վերլուծել···: Ինք արդէն «ճշդումի» առեն, խոստովանեցաւ· - «Երբ Մառթինիք եմ, ինքզինքս այնքան լաւ կը զգամ որ հեռուն կը տեսնեմ»:

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմը կը չարունակուի եւ պարսկական ուժերը Քուէյթի դուռները հասած են: Պաղտատ երեք հակայարձակումներու ձեռնարկած է:

«GEO»

MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շարունակելով մեր ճամբան դէպի ա-րեւմուտք կը հանդիպինք ուրիշ Հայաստան մը. Միջերկրականի հիւսիս – արեւելեան ափերուն վրայ կը տարածուի Կիլիկիան: Ամանոսեան լեռնաշղթայով չրջափակ – ւած եռանկիւն բարձրաւանդակ մը: Ցու-նա – Հռոմէական ու ասիական աշխարհ – ներու խաչմերուկին վրայ, այս չրջանը, չատ կանուխ ժամանակներէ կ'ունենայ հայ բնակչութիւն: Բիւզանդիոնի Հայաս-տանի մէջ կիսարկած կեդրոնացման ու թուրքերու յարձակումին հե-տեւանք կիլիկիոյ մէջ հայկական իշխա – նապետութիւնները կը յարձնուին, որոնք գործնապէս անկախ են Բիւզանդիոնէն: Այս զաղութին ամենափայլուն չրջանը կ'ըլլայ Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան հիմնումը 1198–ին: Կիլիկիոյ թագաւո – րութիւնը կ'ապրի երկու դար, մայրաքա-ղաք ունենալով Սիսը:

1375–ին Եգիպտացիները կը գրաւեն զայն. վերջին թագաւորը Լուսինեան գե-դաստանէն է որուն դամբանը կը գտնուի Սէն – Տընիի տաճարին մէջ: Սակայն հայ բնակչութիւնը կը մնայ տեղւոյն վրայ ու Տաւրոսեան լեռներու երկու ինքնիչխան գիւղերը Զէյթուն եւ Հաճըն իրենց առաս-պելական դիմադրութեամբ կը կրկնեն Սասունի աւանդութիւնը: Այսօր Զէյթուն վերակոչուած է Սիւլէյմանլը, հոն նահա-տակուած թուրք սպայի մը անունով, որ «գոհն է Հայերու» 1915–ին: Իսկ Հաճըն այսօր վերածուած է Սաֆիպէյլիի, ի յար-գանս 1920 Հոկտեմբեր 15–ի կոտորածի կազմակերպիչին: Կիլիկիոյ մեծագոյն քա-ղաքն է այսօր, Ատանան: Այս անունը կը յիշեցնէ թուական մը. 1909: Այս թուա-կանին է որ Երիտ – Թուրքերը իշխանու-թիւնը ձեռք առած էին Պոլիս, ու մեծ թի-ւով Հայեր անոնց մէջ կը տեսնէին փըր-կութեան լաստ մը, «կարմիր սուլթան» Աբտիւլհամիտի իշխանութեան դէմ: Եւ այդ տարին կատարուած «անսպասելի» կոտորածները նկատուեցան ձախաւերու-թիւն, մինչդեռ ահագանդն էր որ սկսած էր հնչել:

1918–ի Օսմանեան պարտութիւնը Սու-րիոյ նման Կիլիկիան եւս զրաւ Ֆրանսա-կան հովանաւորութեան տակ: Բազմաթիւ վերապրողներ վերադարձան իրենց պիւ-ղերը, սնուցանելով Կիլիկիան անկախ Պե-տութեան մը հիմնումի յոյսը, կամ առ-նուազն Սուրիոյ կցումի: Այս երազները երկար չտեւեցին սակայն. Ֆրանսա յու-սադրելէ ետք քրիստոնեայ բնակչութիւնը անձայն անչչուկ կը քաչուէր, քէմալիստ-ներու ձգելով նոր չարդերու ամէն ազա-տութիւն: Փրկուողներ խոյս տուին դէպի Անտիոք որ կը չարունակէր մնալ Ֆրան – սական հովանաւորութեան տակ: Չէին կրնար նախատեսել Ֆրանսական արտա – քին քաղաքականութեան վերիվայրումնե-րը: Այս քաղաքն ալ երբ Բ. աչխարհա – մարտի նախօրեակին յանձնուեցաւ Թուր-քիոյ, հայկական գիւղերը անզամ մը եւս պարպուեցան, հակառակ Թուրք կառա – վարութեան տուած երաչխաւորութեան: Ո՞վ կրնար հաւատալ տակաւին: Ոչ ոք...: Այցելեցի Թուրքիոյ հայկական միակ գիւղը. Վագրֆլըն: Սուրիական սահմա-նին մօտ է: Սրճարանին մէջ Ամթամիւրքի դիմանկարին տակ (պարտաւորիչ) ամէն մարդ հայերէն կը խօսի: Տարեցները հր-պարտութեամբ ցոյց կուտան Մուսայ լե-րան հանդիպակաց կողերը ուր 1915-ին հերոսական ընդդիմութիւն մղեցին վեց դրացի գիւղերու հոն ապաստանած բնա-կիչները: Այսօր երիտասարդները կը լքեն գիւղը մեկնելով Պոլիս կամ արեւմուտք: Վագրֆլը գիւղն ալ մօտ ապագային ջնո-ջուած անցեալի մը մաս պիտի կազմէ ու երբեք գոյութիւն ունեցած պիտի չըլ-լայ: Ի՞նչ պիտի մնայ ուրեմն ժողովուրդի մը ու քաղաքակրթութեան մը ներկայու-թենէն, որոնք իրենց դրոչմը դրին կի-լիկիոյ: Քարեր միայն քարեր՝ որոնք ա-ւելի տակուն են ժամանակին դէմ, քան՝ մարդը: Ծովեզերքին՝ Կորիկոս կը պահէ տակաւին իր երկու բերդերը. եւ Տաւրոս-եան լեռներու բարձունքին վրայ Հեթում-եաններու կալուածներէն Լամբրոնը ու-նի տակաւին երկու աչտարակներ: Տես-նելով Եւմուրթալըքի փոքր նաւահան-գիստը, մարդ հազիւ կրնայ հաւատալ, թէ ան եղած է հայկական մեծ նաւահան-գիստ մը՝ Այաս, որ միջին դարուն մըր-ցած էր Աղեքսանդրիոյ հետ: Եթէ Սիս Կիլիկեան Հայաստանի սիրտն էր, Այաս կը ներկայացնէր թոքերը: Սակայն եր-կար տարեն ոչին եղաւ Հռոմկլան, Եփ-րատի ափերուն վրայ: Հռոմկլան եղած է կաթողիկոսանիստ քաղաք մը, Հայաս-տանի հոգեկան, մտաւորական եւ գին-ւորական կեդրոնը եօթը դար առաջ:

Սակայն այս բոլորէն աւելի ներկայ են մօտաւոր անցեալի զժնդակ պատկերները, առաւ մը՝ որ կը զէտ կը տանի իր յոր-ձանքին մէջ մանուկներու, կիներու եւ ծերերու դիակները, եօթանասուն տարի առաջ:

Կիլիկիայէն ելքը կը տանի դէպի կեսա-րիա. երկար տարեն հայ վաճառականներ եւ արհեստաւորներ բարգաւաճ կեանք ապրեցան հոն: Այցելեցի եկեղեցին որ բաց է տակաւին պաշտամունքի: Ժամա-նակը անոր ալ վերջակէտը պիտի բերէ ուրուպիծը որ կ'իչխէ քաղաքին, Պոլ-սոյ փոքրաթիւ համայնքէն զատ, հայ ժողովուրդը կարճ ժամանակ ետք պիտի անհետանայ ամբողջովին Թուրքիոյ մէջ: Աքսորը կը չարունակուի, դէպի Լիբա – նան մինչեւ վերջերս, սակայն այսօր երբ հուրի ու կրակի մէջ է Պէյրութ, դէպի հիւսիսային - Ամերիկա ու Աւստրալիա ուր Սփիւռքը կը կորնչնէ իր ոգին:

×

Գ. Մութաֆեանի այս յօդուածը պատ-կերազարդ է: Գունաւոր նկարներ առնր-ւած են Տիգրանակերտի Հայոց Եկեղե-ցիէն, ուր քահանայ մը արարողութիւն կը կատարէ չրջապատուած տեղացի երկսեռ պատանի դպիրներէ, Շապին-քարահիսարէն, ուր բարձունքի վրայ գե-տեղուած է Մ. Քէմալի մետաղեայ մէկ ուրուպիծը որ կ'իչխէր քաղաքին, Պոլ-սոյ հայկական երկու վարժարաններէ, ուր հայ ուսուցչուհիի մը ներկայութեան աչակերտներ ուղղագրութեան դաս մը կը հետեւին. այս նկարը խորագրուած է «Հայերէն լեզուն՝ Աթաթիւրքի նայուած-քին տակ»: Յաջորդական էջերու վրայ կան նկարները Ախթամարի եւ Խծկոնքի եկեղեցիներուն, Հայաստանի քարտէսի մը, նաեւ պոլսահայ ընտանիքի մը եւ նոյնպէս պոլսահայու մը ոսկերչատան, քաղաքին «Գոլտ Շուկա»յին մէջ:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ԹՈՒՆԻԿՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱՆ

«Ժէօ» ամսաթերթին Փետրուարի թի-ւին մէջ Գ. Մութաֆեանի յօդուածին հետ տեղ գրաւած է նաեւ վերի խորագիրով Ալէն Լըլիւքի գրութիւնը, ուր ան կը խօսի Սփիւռքահայութեան մասին:

Ստորեւ՝ համառօտուած այդ գրու-թիւնը եւս.

Ա. աչխարհամարտին Թուրքեւպերման պարտութիւնը մեծ յոյսեր ներչնչեց, 1915-էն ի վեր կանոնաւոր բնաջնջումի ենթարկուած Հայ տարրին վերապրողնե-րուն: 1918-ին ստեղծուեցաւ հայկական անկախ Պետութիւն մը, վաւերացուած՝ 1920-ի Սեւրի դաչնագրով: Հակահամայ-նավար եւ հակաթուրք այս Հանրապե-տութիւնը ապրելու տկար կարելիութիւն-ներ ունէր, 1921-ին Լենին եւ Մուսթաֆա Քէմալ իրենց միջեւ կը բաժնեն Հայաս-տանը: 1923-ին Լօզանի դաչնագիրը կը փոխարինէ Սեւրը: Ամէն մէկ մեծ Պետու-թիւն կը չանայ լաւ յարաբերութիւն հաս-տատել նոր Թուրքիոյ հետ, ու Հայաստա-նի անունն իսկ չի յիչուիր այլեւս: Կը լս-կըսի երկրորդ ցեղասպանութիւնը. լռու-թեան ոճիրը: Վերապրողները հեռացած են իրենց ծննդավայրէն. Սփիւռք մը կը ձեւանայ հետզհետէ Արեւմուտքի եւ Մի-ջին - Արեւելքի մէջ: 1920-ի չուրջ, հայ-կական ձեռային աչխատանքի ուժը, չատ անդամ խեղճ, անգրագէտ գիւղացիներ հիերրնկալութիւն կը գտնեն Ֆրանսայի մէջ: Զրկուած ամէն բանէ, անոնք կ'ըն-դունին ամէնէն ժժուարին աչխատանք-ները իսկ, վճռած ըլլալով վերապրիլ: Ի-րենց զաւակներուն ապագան իրենց փոխ-վրէժն է անցեալի մարտիրոսութեան: Երկրորդ սերունդը վերապրողներու նիւ-թական մեծ զոհողութիւններու դնով յա-ճախ բարձրագոյն ուսում ստացած է: Ա-նոնք կարօտ չէին կրնար ունենալ բա-ներու, զորս չէին ճանչնար, քանի որ դրաւուած էին իրենց ընկերային յաջո-ղութեամբ եւ համարկումով: Գ. սերուն-դը չունեցաւ այս հարցերը. յաճախ աւելի մտերիմ իրենց մեծ ծնողներուն, ոմանք սորված են իրենց ժողովուրդին լեզուն ու պատմութիւնը: Ահաբեկչութիւնը սոր-վեցուց անոնց թէ զինեալ պայքարը օ-րինաւոր ճամբան է իրենց պահանջնե-րուն: Արդէն, 1973 Յունուար 27-ին Լոս - Անճըլըսի մէջ 78 տարու Գուրգէն Եանըք-եան իրենց օրինակ ծառայեց սպանելով Թուրքիոյ հիւպատոսն ու անոր քարտու-ղարը: Ան ցեղասպանութենէն վերապրող մըն էր: Երկու տարի ետք միջազգային ահաբեկչութիւնը կ'ունենար նոր անդամ մը. ԱՍԱԼԱ-ն:

Ամբողջ յիսուն տարի Հայերը դիւա-նագիտական անընդմէջ դիմումներով կը ջանային արեւմտեան կառավարութիւն-ներու եւ միջազգային կազմակերպու-թիւններու պաչտօնապէս ճանչցնել տալ իրենց մարտիրոսութիւնն ու ժողովուրդին դոյութիւնը: 1965-ին ամբողջ աչխարհի ու յատկապէս Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի մէջ մեծ ցոյցեր կազմակերպը-ւեցան ոգեկոչելու համար 1915-ի կոտոր-ածները: Ոչ մէկ արդիւնք: Ինչպէս Հըր-եանները՝ 1948-էն առաջ, Հայերն ալ մի-ջազգային հանրային կարծիքին կողմէ նկատուած էին Սփիւռքի ժողովուրդ մը:

×

Հոս հասնելէն ետք, Ալէն Լըլիւք կ'անդ-րադառնայ ահաբեկչութեան, բայց միա-կողմանի ձեւով եւ կը յիչատակէ միայն Հայ Գաղտնի Բանակը, անտեսելով օրի-նակ՝ Ցեղասպանութեան արդարադատ մարտիկները կամ աւելի ուչ՝ Հայ Ցե-դասպանական Բանակը, հաստատելով լա-փալիսեան ճչմարտութիւններ, ինչպէս՝ արիւնը աւելի լաւ կ'ընդունուի մետիա-ներու կողմէ...:

ԷՋԵՐ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԲԺԻՇԿ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԸ ԱՆԿԱՆՈՆ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ մչակոյթն ու գպրութիւնը, ինչ-պէս նաեւ բժչկութիւնը, ունին հազարամ-եակներու պատմութիւն: Հայ բժչկապե-տութիւնը եւ պատմագիտութիւնը կրնան հպարտանալ ոչ միայն անցեալի մչակոյ-թով, այլեւ անոր այսօրուան արժեւորու-մով, որ գիտա - տեսական բարձր մա-կարդակով կ'ուսումնասիրուի Հայաստա-նի մէջ՝ մասնաւորաբար վերջին տասնամ-եակին:

Հայ բժչկագիտական մտքի զարգաց-ման պատմութեան մէջ մեծ հետաքրքրու-թիւն կը ներկայացնեն Փիլիքական եւ Հոգեկան խանգարումներու բուժման հար-գերը, որոնք գիտականօրէն չարադրուած են Մխիթար Հերացիի, Ամիրդովլաթ Ա-մասիացիի, Գրիգորիսի եւ այլոց աչխա-տութիւններուն մէջ:

Փիլիքական ու մտաւոր զարգացման պակասութիւններ ունեցող երախաներու զարգացման, խնամքի, բուժման ամէնամեծ դէմ պայքարի, կրթութեան ու դաստիա-րակութեան հարցերը կը չօչափուին նաեւ Հայ Եկեղեցական կանոնագիրքերու դատաստանագիրքերու մէջ: Անոնց վե-րաբերեալ չատ արժէքաւոր միտքեր կան Ժթ. դարու գրական, գեղարուեստական, կենսաբանական, բժչկագիտական, ման-կավարժական եւ հոգեբանական աչխա-տութիւններու մէջ:

Հայ բժչկա - մանկավարժական, հոգե-բանական, փիլիսոփայական մտքի զար-գացման գործին մէջ իրենց յատուկ տեղը ունին Պոլսոյ հայ հանրային դէմք, բժիչկ, մանկավարժ Սերովբէ Վիչէնեան (ծանօթ Սերվիչէն անունով, 1815 - 1867) եւ հանգուցեալ բժիչկ Անդրէաս Փա-փազեան (1809 - 1858), որոնք իրենց յատ-կագիտական հայեացքներով արձագանգած են եւրոպական բժիչկներուն եւ մտածողնե-րուն: Սերվիչէն իր «Մանկատածութիւն» որ է բնական բարոյական եւ իմացական հրահանգ խնամատարութեան մանկանց (համառօտ «Մանկատածութիւն», կ. Պո-լիս, 1844, 2 մասով) աչխատութեան հանրութեան կը ներկայացնէ ինքնատիպ գասագիրք մը, ուր մանրամասն կը քն-նարկէ նաեւ անկանոն երախաներու ան-ձային գաստիարակութեան եւ լուսաւո-րութեան, ուսուցման, խնամքի ու առող-ջապահութեան հարցերը, որոնցմով կը բաղկանայ ան կը համարի կենսական պա-հանջ՝ մեկնելով հայ ազգային մչակոյ-թէ, լուսաւորութեան, գպրոցի ու գաս-տիարակութեան յատկանիչներէն, ժամա-նակի ընկերային - առողջապահական կեանքի հանգամանքներէն: Ան չի մո-ռնար նաեւ այլ ժողովուրդներու կեանքի փորձառութիւնն ու պիտական յայտնի գործումները այդ մարզին մէջ:

Հնագոյն դարերէն սկսեալ, առողջ սե-րունդ ունենալու նպատակով, Հայաստա-նի մէջ կ'արգիլուէին մերձաւորներու ա-մուսնութիւնը, հարեմներու գոյութիւնը, բեցոզութիւնը, բազմակնութիւնը, ամու-նալուծութիւնը: Այդ հարցը կարդաւոր-լու համար հաստատուած են կարգ մը օրէնսդրական յօդուածներ:

Սերվիչէն անկանոն (անոմալ) երախա-ներու ուսուցման եւ գաստիարակութեան հետ կապուած հարցերը կը քննարկէ ազ-գութեան ժամանակէն սկսեալ մինչեւ ա-նուկին 14 տարեկան դառնալը: Աչքի հեղինակը կարեւոր տեղ կուտայ ծնող-ներու առողջական վիճակին՝ նչելով, որ ամուսնանալէ առաջ «... պէտք է որ նե-րէն, թէ զաւակ հասցնելու կարողութիւ-ունին թէ չէ: Ուստի նախ պէտք է, որ հիւանդոտ չըլլան: Հիւանդոտ ծնող-զաւակը չէ թէ միայն հիւանդոտ կ'ըլ-լայ...»: Ան իր ժամանակչրջանի գի-տա - տեսական բարձր մակարդակով քննարկէ ծննդաբերութիւններու ընդ-քին բարդութիւններու կանխման, նո-ծնի խնամքի, սնունդի, զգայարանների վարժեցման, կրթութեան եւ առող-պահութեան հետ կապուած բազմաթիւ հարցեր: Կը գտնէ, որ յղի կինը պէտք չէ կրէ սեղմող հագուստներ, որ պատ-կրնայ մեծ վնաս հասցնել ներարգան-դային կեանքին: Սերվիչէն կը քննար-կէ ծննդկներու չրջանակին մէջ տարած այն թիւր կարծիքը, որ իբրեւ թ-նորածինը ամուր չբարուբերլու պարա-գային անոր մարմինը տգեղ կը դառնայ: Հեղինակը ցոյց տալով ամուր բարուբե-լու եւ երախային գլուխը պինդ կապե-լու վնասները, կը գրէ. «Ահա մեր կողմե-ասանկ կ'ընեն ու ամէնուն կարծիքն ա-ս է, որ ասանկ չընեն նէ ազկ չըլլայ թէ որ ոտքվրները, ձեռքվրները չի կո-պեն նէ, կը ծռուին, թէ որ գլուխը պինդ պատով չի ճըզմեն նէ, կունտճախտ կ'ը-լայ...»: Ինչպէս կը տեսնենք, Սերվիչէն անոմալիի գլխաւոր պատճառները կը փորձէ բացատրել մեկնելով նաեւ ժա-մանակի հայկական բնութենապաչտ պա-տկերացումներէն: Ան մեծ տեղ կուտայ կուսոյ լսողութեան, տեսողութեան, հոտառութեան, չօչափելիքի եւ այլ օր-կաններու խնամքի, առողջապահական մանկական տարիքի արատներու ուղղման անհրաժեչտութեան հարցերուն: Գիր-քին երկրորդ մասը «թ» գլուխը, օրինակ, ամբողջովին նուիրուած է արատաւոր ե-րախաներու խնամքի ու գաստիարակու-

ՓԱՐՁ ԼԵՌՆ ՍՈՓԱԿ ՂԱՀԱՆԵՑ

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ ՀՈՒՇԵՐԸ

Գրի առավ Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԸ

Ես, որ ինքնին, ցուցասրտություն չունեցող մարդս եմ, ամբողջ ժամանակ ինձ զգում էի որպես ոչ ցանկալի հյուր, որ ներխուժել է ուրիշների տուն, ուրիշների կյանք, ուրիշների հոգի։ Ես, որ ինքնին, ոչ մի կերպ չեմ սիրում ինձ մոտ մարդկանց տեսնել, ինձ հետ խոսել, ինձ հետ ծանոթանալ, ինձ հետ ընկերանալ, ինձ հետ ապրել, ինձ հետ մեռնել, ինձ հետ հարություն առնել, ինձ հետ ամեն ինչ անել, ինձ հետ ոչինչ չէի անում

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան իրենց սիրելի խնամիին՝ Տիկին Արուսեակ Քեհեայեանի մահուան առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին :

ԵՇՄԱՀԱՅԱՆԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.. Տիկին Մելինէ Աւագեանէ ամուսնոյն մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ՝ 500 Ֆ., Տիկին Քէյհեանէ 250 Ֆ., Տիկին Ն. Փափազեանէ 150 Ֆ. :

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Բարգէն Գավէզեան 500 Ֆ., Տիկին Լինտա Աբէլեան իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Աբէլեանի մահուան 14-րդ տարելիցին առթիւ 300 Ֆ., Պ. Օննիկ Նալպանտեան իր հօր՝ Վահրամ Նալպանտեանի յիշատակին 200 Ֆ., Տիկին Պըչաքճեան 50 Ֆ. :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Մինդեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Պ. Յակիկ Գիւմրու 600 Ֆ., Պ. Սեպուհ - Նշան Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Զիլինկիրեան, Պ. Քէօսէեան, Պ. Վէյս Սեմերճեան, Պ. Կարապետ Պալեան, Պ. Գրիգոր Սարըմինասեան՝ 500-ական Ֆ., Օր. Վերժինէ Աւետեան 250, Տիկին Սբբուհի Յակիկեան, Տիկին Մանուշակ Զիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան, Տիկին Թելալեան, Տիկին Մատլեն Այտին - եան, Պ. Աւետիքօղլու, Այրի Տիկին Գէորգեան, Տիկին Արմենուհի Գալիքեան 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Շիրինեան 150 Ֆ., Այրի Տիկին Յոնարհիկ Հաճի - Սրթինեան, Այրի Տիկին Սբբուհի Մարկոսեան, Այրի Տիկին Մանուկեան, Այրի Տիկին Աննա Գարաթաիէ, Տիկին Պօղոսլանեան, Այրի Տիկին Մարի Աւասուր - եան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աչըքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պասմաճեան, Տիկին Ադանի Շիրինեան, Տիկին Արեքնազ Քէ - պելեան, Այրի Տիկին Արուծունեան 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Յովակիմեան 60, Տիկին Սբբուհի Քիրէ, Տիկին Ճոռթօեան, Տիկին Մարիձա Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Փաչաեան 50-ական Ֆ. :

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրիկունները, ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի Աղաղական եւ Հանդըստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին. -

Զորեքշաբթի, Փետրուար 19. -
Քարոզիչ՝ Տ. ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Փետրուար 26. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱՐՂ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 5. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 12. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԳ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 19. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԳ. ՊԱԼՂԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION et d'INFORMATIONS ARMENIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE «ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du *MERCREDI 19 FEVRIER*
au *DIMANCHE 23 FEVRIER inclus*
de 10 heures à 19 heures
à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e

pour
«Un Voyage en Langue Arménienne»
avec
Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—**Mardi 18:** 18h30 à 19h, Soirée d'Inauguration
—**Mercredi 19:** 14h, G. Der-Haroutiounian musicien -tar-
—**Jeudi 20:** Jusqu'à 21h, Nocturne
—**Vendredi 21:** 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'ARMENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon, 75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian, Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Karassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice d'éveil au langage à la MCA - G. Dakessian, Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop et enseignant.
—**Samedi 22:** 14h, A. Tuyssuzian, jeune musicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur d'une adaptation théâtrale de David de Sassoun.
—**Dimanche 23:** Clôture.

7 CONCERTS DE MUSIQUE SACRÉE

ASTRIG DEDEYAN
LYNE DOURIAN

SUNTHESIS QUARTET
quatuor à cordes
S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT
(au santour)

Au programme :
HAENDEL, VIVALDI, PERGOLESI, ROSSINI
KOMITAS

Vendredi 21 février à 20 h 30
PARIS
UGAB: 118 rue de Courcelles, 17e
Dimanche 23 février à 16 h
VERSAILLES
Cathédrale Saint Louis: Place Saint Louis
Mardi 25 février à 20 h 30
PARIS
Eglise des Billettes: 22 rue des Archives, 3e
Vendredi 28 février à 20 h 30
PARIS
Saint Julien le Pauvre: 17 rue Petit Pont, 5e
Dimanche 16 mars à 16 h
CHAVILLE
Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon
Samedi 12 avril à 20 h 30
MONTFORT LAMAURY
Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération
Dimanche 27 avril à 15 h
ISSY LES MOULINEAUX
Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone
47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 26 98
et sur place une heure avant le concert
PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

Solidarité
FRANCO-ARMENIENNE

organise
un DÉBAT DE PRESSE sur le thème
« *LA COMMUNAUTÉ ARMÉNIENNE ET LES ÉLECTIONS DE MARS 86* »
en présence des responsables
des partis politiques français
et des journalistes
de la presse écrite et audiovisuelle

MARDI 18 FÉVRIER, à 11 heures
HOTEL P.L.M. SAINT- JACQUES
17, bd. Saint-Jacques, 75014 Paris

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :
CHARLES AZNAVOUR
HENRI VERNEUIL
GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE
Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES
Salle de la Mutualité
24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :
Téléphoner au 47 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30
Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER
ouverture à 13 h 30
14 h 00:
1er *thème* COMMERCE - MODE
16 h 15:
2e *thème* INFORMATIQUE
18 h 30:
3e *thème* COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB
5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զաւակները՝ Լօրան եւ Միշէլ իրենց ջերմագին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Առաջնորդ՝ Գիւտ Եպիսկոպոսի, «Ծառայ» օրաթերթին, «Ռատիօ - Ազգ»ին, Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի, Լիոնի եւ Ալֆորվիլի շրջաններուն, հայկական կազմակերպութեանց եւ բոլոր հայ եւ ֆրանսաց բարեկամներու եւ հայրենակիցներու որոնք իրենց ներկայութեամբ՝ եկեղեցական արարողութեան, այցելութիւնով, հեռագրով կամ նամակով մասնակից եղան իրենց անհուն վիշտին՝
ՏԻԿԻՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Բալամուտեանի մահուան առթիւ.. Բալամուտեան, Պապայիզպիթեան, Ժան եւ Սարգիս Սարգիսեան 1400 ե. պ., 200 Ֆ «Ծառայ» թերթին, Եկեղեցւոյ Տիկնայք Միութիւնը 200 եկ. դպրոցին, Նալճեան 50 ե. պ., Կարօ Մարտիրոսեան 100 ե. պ., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սիրունեան 100 Հ. Բ. Ը. Միութեան, Տիկին Մատլէն Էօքսիւզեան 200 եկ. դպրոցին, Տիկին Կլիման Թուլումպաճեան 100 ե. պ. Ժան - Մարք Հիւէ 100 ե. պ., Թուլումպաճեան ընտանիք 500 ե. պ., Փիլ Թուլումպաճեան 100, Պ. Համբարեան 50, Տէրե ւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 50 ե. պ., 50 Հ. Բ. Ը. Մ.թեան, Տէր եւ Տիկին Մարիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Մակարեան 200, Տէր եւ Տիկին Թիրար Մակարեան 100, Քէսէրեան ընտանիք 500, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Ճէրէճեան 300, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան 200, Բալամուտեան ընտանիք 500 Ի. . Ժ. . Ա. . Արծիւ Մարզական Միութեան, 500 Ֆ Հ. Բ. Ը. Մ.եան, 500 Ֆրանսահայ երիտասարդական Միութեան, 500 Սէն - Ռաֆայէլի հայկական Ծերանոցին, Մխիթարեան ընտանիք 250 ե. պ., 250 Ֆրանկ ԺԱՖ-ին, Մակի Փէչքէչեան 200 ե. պ., 200 Հ. Բ. Ը. Մ.թեան, Օր. Կիւմիւշեան 100 ե. պ., Ժերմէն Թուլումպաճեան 100, Սէն - Ռաֆայէլի հայկական Ծերանոցին, Տիկին Թուզլաճեան 1000 ե. պ., 2000 Ֆ Հ. Բ. Ը. Մ.թեան, Ժողգֆ Ժամկոչեան 100 ե. պ., ԺԱՖ 200 ե. պ., 200 եկեղ. դպրոցին, Զորիքեան ընտանիք 150 ե. պ., Վահան Դաւիթեան, Թորկումեան, Գր. Տէրտէրեան, Կրիէքօ 250 ե. պ., Տէր եւ Տիկին Սիլվեն Թուզլաճեան 1000 Հ. Բ. Ը. Մ.եան, 1000 Ֆ. ե. պ. :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԾԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵԻԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19
MERCREDI
19 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.164 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.164

ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

ՀԱՒԱՏԻ «ՄԱՐՏԻՆ ԼՈՒԹԵՐ»Ի ԱՆՈՒԱՆ ՀԱՄԱՀԱՅԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱԳԷՏ ԴԱՍԱԽՕՍ ՏՈՒԲԻ· ՀԵՐՄԱՆ ԿՈԼՅԻՆ, ՄԵՐ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍԻՐՈՑ ՈՂՋՈՅՆԸ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ

Հայոց Մայր Երկրից եւ Հայ Եկեղեցու պատմական կենտրոն Սուրբ Էջմիածնից բերում ենք ողջոյն եւ օրհնութիւն Հայր Իոհաննէս Լեփսիուսի յիշատակին, որին նուիրուած է ձեր պիտական նիստը, նրա մահուան վաթսունամեակի առթիւ, նպատակ ունենալով մեր օրերի աշխարհին ներկայացնելու մեծանուն գերմանացի հոգեւորականի առաքելատիպ կեանքն ու գործունէութիւնը, պիտական եւ ընկերային ծառայութեանց բեղուն վաստակը:

Մեր գոհունակութիւնը եւ մեր ջերմ գնահատանքն ենք յայտնում Ձեզ, որ երկնիկ գաղափարն էք ունեցել ձեր պատմական համալսարանի յարկի տակ, կազմակերպելու սոյն հանդիսաւոր նիստը, որին հաճել էք հրաւիրել Մայր Աթոռիս երկու ներկայացուցիչներին, որոնք պիտի լինեն Մայր Աթոռիս դիւանապետը՝ Տ. Ներսէս Եպիսկոպոս Պոզապալեան եւ կենտրոնական Եւրոպայի Մեր պատուիրակը Տոքթ. Մեսրոպ Ծ. Վարդապետ Գրիգորեան: Նրանք պիտի մասնակցեն ձեր հանդիսութիւններին բերելով բոլորիդ Մեր եղբայրական ողջոյնը եւ բարի մաղթանքները:

Հայ Եկեղեցու եւ ժողովրդի համար Հայր Լեփսիուսը խորհրդանիշն է վերման ազգի քրիստոնէական խղճի եւ արդարութեան զգացումի: Նրա անունը յաւերժ արձանագրուած կը մնայ քսանեդարդ դարի պատմութեան էջերում որպէս այդպիսին, իսկ հայ ազգի պատմութեան էջերում որպէս քաջակորով ախոյեան մարդասիրութեան, որպէս անձնազոհ բարի հովիւ Յիսուսանման եւ որպէս դրօշ ու որպէս կոչ արդարութեան:

1915 - 1916 տարիներին էր, երբ Օսմանեան կառավարութիւնը ծրագրեց ու գործադրութեան դրեց բնաջնջումը հայ ազգաբնակչութեան Թուրքիոյ ամբողջ տարածքի վրայ: Իրենց պատմական հայրենի հողից տեղահան արուեցին ու կոտորուեցին անասելի տառապանքների մէջ աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն հայ քրիստոնեաներ, քարուքանդ արուեցին հայկական քաղաքներ, գիւղեր, բազմադարեան հայ եկեղեցական ու մշակութային յուշարձաններ, հրկիզուեցին բազմահազար ձեռագրեր եւ հայ արուեստի գործեր: Կատարուեց քսաներորդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնը անմարդկային սառնասրտութեամբ: Այդ տարիներին պատերազմ էր աշխարհում, երբ սուլթանական Թուրքիայի կառավարիչները ձեռքը գետ էին մեծ ոճիրը գործելու, վայելելով լուռ մեղսակցութիւնը դաշնակից Վիլհելմեան Գերմանիայի կառավարութեան:

Այս ողբերգութեան օրերին էր ահա, որ գոնուեց մի քաջ հովիւ՝ Հայր Իոհաննէս Լեփսիուսը, որ իր արդար ձայնը հնչեցրեց բարձր ու համարձակ ի պաշտպանութիւն նահատակուող մի քրիստոնեայ ժողովրդի:

Ճշմարիտ է, որ Հայր Լեփսիուսի ձայնը խափանուեց կայսերական չհաների հարուածով, սակայն այդ ձայնը հզօր հնչեց քաղաքակիրթ մարդկութեան դատաստանի առաջ եւ չարունակում է հեռահեռ աւելի հզօր հնչել մեր օրերին իբրեւ երկինք բարձրացող արդարութեան աղաղակ:

Հայ Եկեղեցին ու համայն հայ ազգը որ ի Սովետական Հայաստան եւ որ ի սփիւռս աշխարհի, երախտապարտ հոգով յիշում են Հայր Լեփսիուսի արդար պայքարը, նրա հրապարակած հայանպաստ պատմական զրքերը՝ «Հայաստան եւ Եւրոպա» 1896-ին եւ «Գերմանիա եւ Հայաստան» 1919-ին, խոնարհւում են նրա յիշատակի առաջ ու աղօթում, որ նրա բարի հոգին միշտ լուսաւոր մնայ երկնային յաւերժութեան մէջ եւ այսուհետ, երկրի վրայ, մարդկութեան յիշողութեան մէջ:

Հայոց ցեղասպանութեան օրերից անցել են 70 տարիներ, սակայն Հայր Լեփսիուսի բողոքող խօսքը հնչում է այսօր աշխարհում մէկ առաւել ուժդնութեամբ, առաւել լայն արձագանգով:

Երբեմն ոճիրները միաժամանակ մլնում են թաքցուած կամ քօղարկուած, սակայն արդարութեան լոյսը կարելի չէ ընդմիշտ խափանել: Արդարութեան լոյսը ճեղքում է խաւարը, փշրում է ստի ու կեղծիքի պատնէշը, քանդում ոճիրի բոյնը եւ յաղթական ճառագայթում հորիզոնից հորիզոն: «Ճանցանել մրրկի, եղծանի ամբարիշտն, իսկ արդարոյն խոյս առեալ՝ կեցցէ յաւիտեան» (Առակք Սողմ. ԻԱ. 25):

Հայ Եկեղեցին ու նրա ժողովուրդը հայցում են երկնքից ու մարդկանցից, մեր օրերի աշխարհից, ճանաչումը ցեղասպանութեան եղերական ճշմարտութեան եւ արդար հատուցումը՝ Հայութեան 1915-ի նահատակութեան: Այս նուիրական ճանապարհի վրայ, 1915-ի ողբերգութեան մեծ վկան՝ Հայր Լեփսիուսը, այսօր էլ հանդիսանում է հայ ազգի անհուն վշտի միխիթարիչը ու քաջամարտ պաշտպանը նրա արդար դատի:

Ու այս հանդիսաւոր առիթով Մենք յոյս ենք յայտնում, որ Հայր Լեփսիուսի ձայնը լսելի կը դառնայ նաեւ Թուրք ազգի մերօրեայ սերունդներին, եւ կը գայ աստուածադիր օրը, երբ նրանք էլ Հայերի կողքին կ'աղօթեն մեր նահատակների հոգիների խաղաղութեան համար: Ազնիւ ու աստուածասէր մարդիկ երկրագունդի բոլոր հորիզոններից ազօթելու են ու գործելու, որ յետ այսորիկ աշխարհում ոչ մի տեղ, ոչ մի ազգութեան կեանքում չկրկնուեն նման ոդբերգութիւններ, եւ մեծ ու փոքր ժողովուրդներ ապրեն ու գոյատեւեն այս երկրագունդի վրայ՝ որ բոլորին անուղղակի հաւասարապէս, այս արեւի տակ՝ որ բոլորին լուսաւորում է հաւասարապէս, Աստուծոյ օրհնութեան ներքեւ՝ որ բոլորին բաշխում է հաւասարապէս:

Երանի մարդիկ ու ազգութիւններ լսէին եղբայրացնող այս պատգամը՝ Աստուծոյ, արեւի ու մայր հողի:

Երանի մարդիկ ու ազգութիւններ կեանքի կոչէին պատգամը մեծ սպմոսերգուի՝ «Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեսցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեսցին» (Սաղմ. 2 Դ. 11): Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ կոնդակս ի 10 Փետրուարի 1986 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԼԵ
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

Համր· 1410

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՑԸ ՍՈՒՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

ԱՍԱԴ, ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ

Սուրիոյ Նախագահը կրնայ չսիրուիլ բոլորին կողմէ, բայց ոչ ոք կ'ուրանայ իր ձեռնհասութիւնն ու կարողութիւնը: «Լիպերասիոն» որ հարցազրոյց մը հրատարակած էր Սուրիոյ Նախագահին հետ, երեքշաբթի առտու, կը յիշէ թէ Ասատ արեւմտեան քաղաքական դիցաբանութեան բոլոր մեռածներուն արժանացած է: Քիսինճէր զայն մկրտած էր՝ «արաբական աշխարհի Պիսմարքը», իսկ ուրիշներ՝ արաբ Մաքիավէլը: Արդարեւ, ոչ ոք կրցած է առանց իրեն ազդել Մերձաւոր - Արեւելքի քաղաքական ընթացքին վրայ եւ ուշ կամ կանուխ բոլորն ալ, օր մը, Դամասկոսի ճամբան բռնած են:

Ինչ կը վերաբերի նախ Լիբանանի, Ասատ կ'ըսէ թէ կարեւորը ապահովութիւնն էր եւ սուրիական զօրքն է որ առաւելապար իրագործեց: Ցետոյ կուգայ խաղաղութիւնը, որու համար Սուրիա միայն «օժանդակ տարր մըն է»: Լիբանանցիք պէտք է լուծեն հարցը, բայց չատ օտար միջամտութիւններ եղան եւ արգելք հանդիսացան, որ Լիբանանցիք կարենան խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծել: Դամասկոսի երբեակ համաձայնութեան, միայն ճեմայէլի Քաթայէպները դէմ կեցան, ուրեմն, կը վայելէր Լիբանանցիներու մեծամասնութեան նեցուկը: Սուրիա, կ'ըսէ Ասատ, պիտի չարունակէ գործել վերջ դնելու համար բռտութեան, բայց այդ չի նշանակեր որ ջանքեր պիտի թափուին, եթէ տեղ մը յանդելու ոչ մէկ յոյս կայ եւ Սուրիա միշտ ի վիճակ չըլլար զսպելու անոնք, որոնք ուզեն դործի անցնիլ (կ'ակնարկէ համաձայնութեան կողմնակիցներուն): Ճեմայէլ խօսակից չէ, քանի, համաձայնագիրը Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ չէ, այլ՝ միջ - լիբանանեան եւ լաւագոյնն է:

Ազգային եւ ապայարանուանական վարչակարգ մը պէտք է հաստատել, յարանուանական դրութիւնը իրական հայրենիք մը չէ հնորհած Լիբանանցիներուն: Ինչ կը հաւատայ որ, օր մը, Լիբանան պիտի կարենայ բոլորովին «ապայարանուանականանալ», մինչեւ նախագահական ատիճանը: Եթէ ճեմայէլի զօրավիգ է, պիտի ըլլայ այն չափով որ ան կրնայ ծառայել Լիբանանցիներու միջեւ հաշտեցողութեան:

Ասատ յայտնութիւն մը կ'ընէ, այլ մարդի մը մէջ, որ Փրանսացի պատանդներու հարցն է, երբ կը խոստովանի թէ անոնք պէտք է ազատ արձակուէին Ցունուարին, բայց առեւանգողները ակը չմնացին իրենց յանձնառութեանց եւ անկարելի է արդարացուցիչ որեւէ պատճառ դտնել: Անդադար նոր պահանջներ կը դնեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ, ընդհ· դատախազը ցկեանս բանտարկութիւն պահանջեց Ալի Աղճայի մեղսակիցին՝ Օրալ Չելիքի դէմ, որ փախած է: Այս Թուրքն ալ ամբաստանուած էր մեղսակցութեան համար Ցովհ· Պօղոս Բ· Պապին մահափորձին մէջ (1981 Մայիս 13):

ԱՊՏԱԼԱՀ ԵՒ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԿԱՐՊԻՃԵԱՆ, երկուքը այն երեք բանտարկեալներէն, որոնց ազատ արձակումը կը պահանջէր «Արաբ քաղաքական պինուորեալներու զօրավիգ կոմիտէն» ակը ըլլալով փարիզի վերջին ոճրափորձերուն, անակնկալ հարցաքնուութեան ենթարկուած են Երկուշաբթի օր: «Մաքէն» կը զրէ թէ Վ· Կարպիճեան հարցաքնդուած է որպէս վկայ, դատաւոր Մարսոյի կողմէ, որ կը զբաղի մեծ վաճառատուներու ոճրափորձերու թղթածրարով: Ապտալահ, հարցաքնուած է ամերիկացի պինուորական կցորդին մահափորձին առընչութեամբ:

ԱՐԱԲԱՏԻՆ «յաղթեր» է լեռնադնացներու միջազգային խումբ մը, որ հասեր է գագաթը (5·165 մեթր) եւ արդէն իսկ վերադարձի ճամբան բռներ է: Լուրը հաղորդած են Անգարայի մարզական աղբիւրները: Խումբը առաջնորդած են տասը Թուրքեր, իրենց հետ եղած են մագլցողներ՝ Աւստրիայէն, Հունգարիայէն, Յորհրդային Միութենէն, Մեծն - Բրիտանիայէն, Եուկոսլաւիայէն, Արեւմտեան - Գերմանիայէն, եւ Լեհաստանէն: Սկսած են բարձրանալ Հինգշաբթի, Տողուպայպիտէն եւ երեք Հունգարներ, հակառակ թանձր մշուշի մը, կրցած են կայան մը հաստատել 4·4000 մեթրի վրայ ընդունելու համար գագաթէն վերադարձողները:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —
ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Դ· ՑԱՆԿ

Կեդրոնական Նախկին Սանուց Միութիւն	5·000
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան	3·000
Պ· Գալուստ Մանուկեան	2·000
Կեդրոնականցի	1·000
Պ· Գրիգոր Կուրպէթեան	1·000
Տիկիններ Ա· եւ Ս· Ներսէսեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ռահանեան	1·000
Պ· Զատիկ Եղիազարեան	500
Պ· Մեսրոպ Գասգասեան	500
Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Արիսեան	500
Պ· Սամուէլ Ներկարարեան	500
Տիկին Մարի Քելէլեան	500
Տէր եւ Տիկին Հ· Սարխոշեան	500
Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան	500
Պ· Վաղինակ Միքայէլեան	500
Տէր եւ Տիկին Սրապեան	500
Պ· Ժաք Զէյքեան	500
Օր· Սիրարփի Աճէմեան	200
Պ· Բարսէղ Պօտոսեան	100
Պ· Գառնիկ Գարսեան	100
Գումար	19·400
Նախոր գումար	132·550
Ընդհ· գումար	151·950

(Շար·)

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԽՏ ԲԵՐԵԼ Է...

ՊԱՐՈՅՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

- Մի ապատ հաստիք (պաշտօն) ունէի գիւղաբաժնում: Շարքային խմբագրի հաստիք էր: Զարս ամիս չարունակ թափուր մնաց: Փնտռում էինք մէկին, որ դրել իմանար ու քիչ թէ շատ լաւ լուսաբանէր գիւղի կեանքը: Շատ էին գալիս՝ ջահել, ահել: Գալիս էին ծանօթով, գանգերով, բայց ես չէի ընդունում: Չէի ընդունում, որովհետեւ գեկավարութիւնն ինձ կարգադրել էր յանձնարարութիւն - ներ տալ, առուգել, փորձել, համոզուել, որ կարող է լաւ գրել ու նոր ընդունել: Թէ չէ առանց փորձելու ընդունում ենք ու կրակն ենք ընկնում՝ էլ ոչ կարող ես ազատել, ոչ էլ ազատուել դրանից, ընկել ես՝ քաշիր: Նախկին աշխատողը, որից մի կերպ ազատուեցինք, երեւակայէք, վատ չէր գրում, լաւ էլ տղայ էր: Բայց ամէն ինչ չափազանցուած էր գրում: Նրա վերջին ակնարկը մի կոլտնտեսութեան տանտուէամէայ խոզապահուհու մասին էր: Այդ կոլտնտեսութիւնն ունէր ընդամէնը երկու մայր խոզ: Գրանցից իւրաքանչիւրը ունեցել էր տասը խոճկոր: Այդ նորածինների կէսը սատկել էին մինչեւ ակնարկ գրելը, իսկ միւս կէսը՝ ակնարկը գրելուց յետոյ: Եւ այդ ամէնը՝ խոզապահուհու անհոգութեան, անտարբերութեան պատճառով: Խոզապահուհուն, որը յիրաւի մի շատ գեղեցկադէմ աղջիկ էր (լուսանկարից էր երեւում), հեռացրել էին աշխատանքից եւ կոմերիտական տոյժ էին տուել: Իսկ մեր նախկին աշխատողը, անունը Սիմոն էր, այդ աղջկան դիմֆերամբներ էլ ձօնել, երկինք էր հանել...: Մի խօսքով՝ նա չէր կարող գրել այնպէս, ինչպէս կայ, ինչպէս ինքն է տեսնում, ինչ որ իրականն է ռէալը, ճշմարիտը: Անպատման կեղծում էր, ծաղկազարդում էր, կարծելով, թէ այդպէս աւելի լաւ կը լինի: Եւ մենք յաճախ էինք անյարմար վիճակի մէջ ընկնում:

Բնականաբար, ես ճիշդ էի վարւում, որ չէի ընդունում պատահական մարդկանց: Օրը մի քանի հոգի գալիս էին ու դնում՝ չէի ընդունում: Վերջին այցելուն մի ջահել, նորածիլ պեխերով տղայ էր, բաւականին համարձակ: Նա ներս մտաւ, նստեց դիմացս ու ժպտադէմ հարցրեց.

- Դո՞ւք էք Սայադեանը:
- Այո, ես եմ, ի՞նչ կայ:
- Բարեւ ձեզ:
- Բարեւ ձեզ:
- Ես՝ աշխատանքի հարցով:
- Ուրախ եմ: Գրած բաներ ունէ՞ք:
- Ոչ, բացի լեկցիաներից, ես ոչինչ չեմ գրել կեանքում: Բայց կը փորձեմ, անհոգ եղէք, կը փորձեմ: Դէ, դուք էլ դլխիս կը լինէք, կ'օգնէք...: Ամէն ինչ լաւ կը լինի:
- Ոչ, սիրելիս, մեզ մօտ ընդունման կարդն այդպէս չէ: Անունդ ի՞նչ է:
- Հենրիկ: Յովսեփեան Հենրիկ:
- Այսպէս, ուրեմն, Հենրիկ, ինձ կարգադրուած է յանձնարարութիւն տալ, առուգել, փորձել, համոզուել ու նոր ընդունել:
- Գիտեմ, գիտեմ, ինձ արդէն ասել են այդ մասին:
- Ասե՞լ են ... Ո՞վ է ասել:
- Մայրս՝ Կիմա Յովսեփեանը: Այդ անունը ձեզ ոչինչ չի՞ ասում, ոչինչ չի՞ յուշում:
- Յուշում է: Ես այդ անունով մի կընոջ գիտեմ, որն իմ աղջկայ լեզուի դասախօսն է: Եւ կարել էր առաջին սեմեստրին: Եւ անտեղի: Նա՞ է:
- Այո: Ես նրա տղան եմ: Նման չե՞մ:
- Նման էք:
- Մեր գերդաստանում, ի միջի այլոց, բոլորն իրար նման են: Ես մի մօրաքոյր ունեմ, Ունիվերմագի տիրեկտորն է, որ տեսնէք՝ մօրիցս չէք զանազանի՝ ճիշդ պատճէնն է:
- Ունիվերմագի դիրեկտո՞րն է:
- Այո, մօրս մեծն է, ամուսինն էլ ունիվերսամի դիրեկտորն է, մի հոյակապ մարդ է: Իսկ մօրս փոքր քոյրը ձեր ազջկայ անդլերէնի լեզուի դասախօսն է: Մի արտակարգ գեղեցկուհի է. ոնց որ Ջրահարս լինի՝ չէկ ծամերով:
- Ամուսնացա՞ծ է:
- Այո, ի հարկէ, ամուսինն էլ ձեր ազջկայ գեկանն է, մի անմոռան մարդ է: Ի դէպ, բոլորն էլ ասացին, որ ձեզ բարեւեմ:
- Շնորհած եմ: Դուք էլ բարեւեցէք: Ուրեմն մա՞յրդ է ուղարկել ինձ մօտ:
- Այո, ուղարկեց եւ խնդրեց ասել ձեզ, որ ներող լինէք ձեր աղջկայ հաշուով: Այլեւս նման բան չի կրկնուի: Ասաց, որ բոլոր հարցերը կը լուծուեն գեղական կարգով:
- Ինչպէսի՞ կարգով...
- Գեղական կարգով: Իմ ամենափոքր մօրաքոյրն է յաճախ օգտագործում այդ ֆրազը: Մենք նրանից ենք սովորել: Իսկ նա՝ Թումանեանից:
- Այդ քանի՞ մօրաքոյր ունես:
- Զորս: Շատ ճարպիկ է փոքրը: Աէրոֆլոտում առմասավաճառ է: Իսկ փեսացուն չրջկոոպի նախագահ է: Որոշել են ճոխ հարսանիք անել այս Շաբաթ օրը: Դուք հրաւիրուած էք այդ հարսանիքին, ահա հրաւիրատոմսը:
- Զգացուած եմ, ես չեմ կարող ներկայ լինել:
- Դա արդէն ձեր գործն է, մերոնց հետ խօսէք: Ես կատարում եմ այն, ինչ ինձ յանձնարարուած է: Սա էլ նուէրը:
- Ի՞նչ նուէր է:
- Բրիլիանտէ մատանի:
- Տեսնում եմ, որ մատանի է, բայց ինձ հետ ի՞նչ կապ ունի:
- Ձեզ հետ կապ չունի, հարսի հետ կապ ունի: Դա պիտի դնէք հարսի մատը: Մերոնք տուեցին, որ մէկ էլ ժամանակ չկորցնէք նուէրը ճարելու համար:
- Ո՞ւմ մատը պիտի դնեմ՝ լնքնաթիռի տոմս ծախողի՞:
- Այո:
- Սիրով կը դնեմ, եթէ նա ինձ խոստանայ տոմսեր տալ սեզոնին:
- Վերցրէք, պահէք ձեզ մօտ, ես սոս - կում եմ թանկարժէք քարերից, մեսաղ - ներից:
- Դատարկ բան է: Լաւ, տուէք՝ թող ինձ մօտ մնայ:
- Իսկ փեսացուն ասում ես, չրջկոոպի նախագա՞հ է:
- Այո:
- Միւս փեսան իմ աղջկայ դեկա՞նն է:
- Այո: Նա ձեզ ճանաչում է:
- Ճիշդ է, ես եղել եմ նրա մօտ: Միւս փեսան էլ, ասում ես ունիվերմագի դիրեկտո՞րն է:
- Ոչ, նա ունիվերսամի դիրեկտորն է, իսկ ունիվերմագի դիրեկտորը նրա կինն է, այսինքն իմ մօրաքոյրը: Հօրեղբայրս էլ անընդհատ չփոթում է դրանց: Նա էլ դատախազ է: Ախր շատ - շատ են մերոնք, ով էլ լինի՝ կը չփոթի:
- Եւ բոլորը միմիանց հետ համերաշխ, մէկը՝ մէկով տարուած ապրո՞ւմ են:
- Այո, ի հարկէ, մէկը միւսով: Եւ ըստացուում է, ինչպէս անգլիագէս մօրաքոյրս է ասում. «Նօ փրոպլէմ»: Փրոպլէմ չկայ: Ում ինչ պէտք է՝ գանդում են:
- Ինչ լաւ է: Դուրս գալիս է: Իսկ ես ոչ ոք չունեմ: Դրա համար էլ մայրդ էլ է ինձ հետ վատ վարւում, դեկան փե - սադ էլ է ինձ մերժում: Ես, որ իմանայի դեկանը ձեր փեսան է, երբե՛ք չէի գնա բողոքի, այն էլ մօրդ հասցէին: Ինչքան իմաստուն է ժողովուրդը, որ ասում է. «Մարդը՝ մարդով է մարդ»:
- Դէ, ոչինչ, ժողովուրդը նաեւ ասում է՝ «Լաւ է ուշ, քան երբեք»: Հաւատացէք, որ մեր գերդաստանի անդամներից մէկն էլ դուք կը լինէք: Եւ առաջադէմ անդամներից մէկը:
- Մակագրում եմ, այնուամենայնիւ
- Խնդրեմ:
- Մակագրում եմ, այն, - ամենայնիւ աշխատիր գրել սովորել:
- Կ'աշխատեմ, Ձեր ձեռքի տակ, ի հարկէ:
- Դէ, հասկանալի է, առաջին ամիսնե-

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԺԱՄՈՒԼԸ

ՓՐԿԵ՛ՆՔ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

Յունուար 6-ի մեր համարով հրատարակած էինք Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէութեան կոչը, ուր բաւական յուսադրիչ յայտնութիւններ կային: Այսպէս, Կոմիտէն յետ երկար բանակցութիւններու պարտապահանջներուն հետ եկած է համաձայնութեան մը նախապէս գնահատուած 32·7 միլիառ իտալական լիրի պարտքը նուազեցնելով 8·3 միլիառ լիրի, այսինքն՝ 5 միլիոն ամերիկեան տոլարի: Առաւել եւս, ըստ համաձայնութեան, Մխիթարութեան կալուածները եւ մշակութային - դեղարուեստական հարստութիւնները վաճառուելու վտանգէն զերծ կացուցուած են, ինչ որ Կոմիտէին մեծագոյն յաղթանակը պէտք է նկատել:

Կոմիտէին կոչը ուղղուած բովանդակ Հայութեան, պէտք է դիմաւորուի գրական ոգեւով եւ ազգային նախանձախընդրութեամբ: Սփիւռքը իր բոլոր խաւերով, առանց վերապահութեան, պէտք է ընդառաջէ օգնութեան կոչին, որպէսզի նուազագոյն ժամանակի մը մէջ կարելի ըլլայ ձերբազատիլ ծանր պարտքէն: Արդէն որոշ թիւով անհատներ ցարդ բերած են իրենց օժանդակութիւնը. ու ահա, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն հասած յայտարարութիւն մը զոյ լոյս կ'ընծայենք մեր այս թիւի առաջին էջին վրայ, կը յայտնէ թէ Վեհափառ Հայրապետը եւ Գերագոյն Հոգեւոր Մորհուրդը իրենց սահմանափակ նիւթական միջոցներէն 25·000 տոլար կը տրամադրեն Ս. Ղազարին՝ անհետեւական տագնապը դիմադրելու համար:

Մեր գերագոյն հոգեւոր հեղինակութեան այս յոյժ գնահատելի կեցուածքէն ետք, չենք կարծեր, որ որեւէ բանելիք կը մնայ անհետեւական ահաւոր կացութեան դարմանումին համար, հայ ժողովուրդի պատասխանատուութեան առջեւ - չութեամբ. մանաւանդ երբ նկատի առնէք որ Էջմիածինը պաշտօնական չօշափելի օժանդակութիւններ չի ստանար ոեւէ մէկէն ու իր նիւթական բարօրութիւնը կախեալ է հաւատացեալ ու նախանձախնդիր ժողովուրդի բարեացակամութենէն: Մեր իրաւունքներուն, մեր մշակութային անգին գանձերուն փրկութիւնը բոլորիս դլխաւոր մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ. ու երբ յանձնենք այդ Ս. Ղազարի պարապմունքին, այն ժամանակ պիտի կրնանք յայտարարել, որ Հայութիւնը իրեն սպառնացող օրհասներուն առաջ, դիտէ համազգային միասնական ճիգերով բոլոր միջոցները տրամադրելի դարձնել, որպէսզի չկորսընենք ազգային գոյատեւման պայքարը:

Այս հանդրուանին, ու մանաւանդ առելի վերջ, երբ տագնապը յանգի բուռն լուծումի մը, մէջտեղ պիտի գան հարցեր, որոնց մասին բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ պէտք է տրուին: Մի՞ կամ ովքե՞ր են այս ահաւոր ողբերգութեան պատասխանատուները: Ինչպէ՞ս կարելի էր, որ մէկ կամ աւելի միաբաններ, բացարձակ իրաւասութիւնը ունենալին իրենց կամքին համաձայն, ծայրաստիճանի անխոհեմութեամբ վարուելու Ս. Ղազարի ստացուածքներուն եւ ազգային ունեցուածքներուն հետ, 20 միլիոն տոլարի պարտք մը գոյացնելով:

Ամբողջ երեք դար, Մխիթար եւ իր արժանաւոր յաջորդները իրենց մտքի եւ աչքերուն լոյսը քամեցին, ամենանեղմտեսուն պայմաններու մէջ, որպէսզի պիտութեան լոյս ջահերն ժողովուրդին մատուցանեն հայ ժողովուրդի պատմութեան գանձարանը: Անոնք իրենց անդրնահատելի վաստակը եւ իր մի հատաքանի մասունքները կտակեցին հայ ժողովուրդին, անոնց պահպանումը վստահելով Մխիթարութեան յաջորդական չրջանների առաջնորդներուն: Հայութեան պարտականութիւնն է տեղեակ մնալ անոնց վիճակին մասին ու ապահովել անոնց պահպանումը, ինչ որ յատակօրէն արտայայտած է նաեւ Կոմիտէն իր ներկայ կոչի մէջ:

Բայց, որպէսզի ժողովուրդը դիտակից իր պարտականութիւններուն եւ զոյ իր պատասխանատուութեան ծանրութեան հարկ է, որ Ս. Ղազարը դառնայ խնդիր հայութեան պատկանող գանձարան մը, եւ ո՛չ թէ աչխարհէն խզուած ու ոգի հաչուետու կղզեակ մը, որուն չորս պատերուն մէջ քահանայ որոչումներ կը կայանան տրուիլ: Ցարդ անհասկնալի գաղտնապահութեամբ մը, ո՛չ ի չայտ բերուած են պատասխանատուներուն անունները եւ ո՛չ ալ որեւէ տեղեկութիւն տրուած է քահանայ ստեղծող պատճառներուն մասին: Պիտի ուզէինք, թէ ներկայի ճգնաժամային կացութեան մէջ, առաջնահերթ կարեւորութիւն ունի Մխիթարեան գործուղ օճախին փրկումը՝ քան յանցապարտներուն դատաստանը: Շատ բարի: Սակայն, անդամ մը, որ վանքին սպառնացող վտանգը չքանայ, պէտք է տրուին այդ հարցերուն պատասխանները. պէտք է Մխիթարութիւնը յաղթահարէ մեկուսացումի հոգեբանութիւնը ու Հայութեան հետ բաժնէ է՛ւ իր յաջողութիւնները եւ իր ցաւերը: Եւ վերջապէս, վանքէն ներս պէտք է ստեղծուի վարչական առողջ դրութիւն մը, որպէսզի նման պաղթական դուրթիւններ երբեք չկրկնուին:

Խմբագրական
«Ա.Պ.Ա.Գ.Ա.Ց»ի

Մոնրէալ, Յունուար 27

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԳԵՒԵԱՆ
վէպ

Հեղինակ՝ Ց. ՕՇԱԿԱՆ

Պէյրութ, 1985

×

ՈՐԲԸ ՏՈՒՆ ՇԻՆԵՑ
Ա. եւ Բ. հատոր
ՖԻԼԻՓ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Ցառաջաբան՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

Անթիլիաս, 1985

ՀԱՑՐ ՕՇԻՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ

Բացառիկ դէմք մըն է անկասկած Օշին վարդապետ Մինասեանը, որ Պոսթընի մէջ հայ երաժշտական կեանք մը ստեղծած է տեւելի քան քսան տարիներէ ի վեր:

Հիմնադիրն է երեւան երգչախումբին. եւ անոյշթաք տարին երկու անգամ մասնաւորաբար Մինուղի եւ Զատկի տօնին - բուն, կուտայ արժէքաւոր յայտագիրներ - րով իր նուագահանդէսները:

Երգչախումբ եւ նուագախումբ 70 - 80 անձեր, կազմուած է հայ ու ամերիկացի երգիչներէ:

Որքան կը կարծեմ դիտնալ, առաջին անգամ է որ կը հանդիպիմ հոգեւորականի մը որ լրջօրէն կը հետեւի երաժշտութեան թեքնիք ուսմանց:

Իր ղեկավարած համերգները սահմանափակուած չեն միայն հայ երաժշտական գործերով: Յայտագիրներուն մէջ տեղ ունին Մոցարթի, Պախի, Հէնտէլի եւ վիվալտիի հեղինակութիւնները, Հէնտէլի հոյակապ Ալէլուիան:

Եկեղեցական ընդհանուր պատմութեան տոքթօրայի տիտղոսը ստացած է Պոսթընի համալսարանէն եւ ներկայիս կը պատրաստէ դիտական աշխատանք մը հայ երաժշտական պատմութեան:

Ղեկավարն է Պոսթընի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ երգչախումբին: Մեծ պատրաստութեամբ համերգ մը տուած է եղեռնի 70-ամեակին առթիւ, ինչ որ ուշադրութիւնը գրաւած է օտար քննադատներու:

Մանաւոր փափաք յայտնած էր նաեւ գործադրելու իմ հեղինակութիւններէս մէկ քանի կտոր, ղրկեցի իրեն Ալէլուի շարքը, Մայր եւ Կոյսը եւ Էջմիածինը: կը զրէ թէ անոնք շատ գնահատուեր են ամերիկացի երգիչներու կողմէ: Խորին ջերմակալութիւն այս բացառիկ հոգեւորականին: Պարտք համարեցի դինքը ներկայացնել մեր գաղութին:

Կը հիանամ իր գործունէութեան վրայ, որովհետեւ դժբախտաբար յաւելի արա - ծի մը հետեւանքով եղած է մասամբ անգործելոյծ, եւ այս 60 - 70 հոգիանոց խումբը կը ղեկավարէ ինքնաթոռի մը մէջ նստած:

Քաջութիւն եւ յարատեւութիւն յարգելի Հայր Սուրբին:

Ա. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ ԵՒ «Է. ԳԱԻՈՒՔՃԵԱՆ-ԱՅՎԱԶԵԱՆ» ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Փետրուար 9, կիրակի օր, մեծ թիւով գրողներ եւ գրասէրներ, հակառակ շատ ցուրտ օդին, փութացած էին Ալֆորվիլի «Սեւան» ճաշարանին մէջ տեղի ունենցող ընկերակցութեան աւանդութիւն դարձած տարեկան ճաշին:

Ընկերակցութեան եւ օրուան նախագահը Ս. Ք. Զանդու, իր բացման խօսքին մէջ, նախ անդրադարձաւ ընկերակցութեան պատուոյ նախագահներէն Պետրոս Զարոյեանի մահուան, յուզումով յիշեց թէ երբ մինչեւ այսօր Սփիւռքի հայ ժողովուրդը հատատարիմ կը մնար, «գնա մեռիր, եկուր սիրեմ» կարգախօսին, այս անգամ այդ ալ տեղի չէ ունեցած, քանի որ արժէքաւոր արեւմտահայ գրողին թաղման միայն վեց - եօթը հոգիներ համած են ներկայ գտնուիլ ... Հրաւիրեց ներկաները, որպէսզի վայրկեան մը յարմնկայս լռութեամբ յարգեն յիշատակը ծանօթ գրագէտին: Այնուհետեւ կարճ, բայց ազդու քանի մը մտածումներ բրաւ գրականութեան հանդէպ գոյութիւն ունեցող ցաւալի անտարբերութեան մասին, ապա հրաւիրեց Տիգրան Պալեանը որ հանդէսը վարէ: Հանդիսավարը ստանձնելով իր պաշտօնը, ներկաներուն յայտնեց թէ ճաշի ընթացքին, ոչ ոքի խօսք պիտի տայ, բարի ախորժակ եւ հաճելի ունկնդրութիւն մը մաղթեց:

Բաւական երկար տեւող ճաշէն յետոյ, հանդիսութիւնը բացուած յայտարարեց, խնդրելով բոլոր ներկաներէն, որպէսզի լռութեամբ ու մտանատնդ ուշադրութեամբ հետեւին ելոյթներուն:

Հակիրճ կերպով անդրադարձաւ «Լիլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան» գրական մրցանակին», յայտնեց թէ դատական կազմը 1985-ի առաջնութեան մրցանակի արժանի նկատած է Նիւ - Եորքաբնակ արժէքաւոր արձակագիրը՝ Յակոբ Կարապենցը, իր «Ադամի Գիրքը» վէպին համար: Ինչպէս նաեւ Պոլսահայ սիրուած բանաստեղծ՝ Զարեհ Խրախունին, «Դիւցազնահանդէս», բանաստեղծութիւններու հատորին համար, իւրաքանչիւր գրող պիտի ստանայ 1500 ֆրանք:

Խօսելու հրաւիրեց ընկերակցութեան այդ շրջանի նախագահ եւ դատական կազմի անդամ Լեւոն Սոփոկլեանը: Բանախօսը, իրաւամբ դիտել տուաւ թէ, տագնդաւոր եւ խորհրդաւոր գրագէտ մը ու իր այնքան գնահատուած վէպը՝ «Ադամի Գիրքը» ներկայացնելու համար, բազմաթիւ ժամեր լուռ անբաւարար պիտի ըլլային, մինչ ինք սոսկալի հոգնանալ սրուած չատ քիչ ժամանակով:

Այսուհանդերձ Սոփոկլեան այդ քիչ ժամանակի մէջ, յաջողեցաւ շատ բան բսել, լաւագոյն. ծանօթացնելով հեղինակը եւ մրցանակի արժանացող վէպը: Գրքէն կարգացուած քանի մը հատուածները ցոյց կուտային գրքին անվիճելի արժէքը եւ կարապենցի տաղանդը: Լեւոն Սոփոկլեանի գնահատականը հրատարակուած էր տեսնին «Յառաջ»ի մէջ: Լ. Սոփոկլեանի տպաւորիչ ներկայացումէն յետոյ, հանդիսավարը կարգաց կարապենցի նամակը, ուղղուած վարչութեան: Այդ գրութեան մէջ գրագէտը իր շնորհակալութիւնը եւ գոհունակութիւնը կը յայտնէր բերկրալի լուրին առիթով եւ կ'աւելցնէր, «Շատ պիտի ցանկայի անձամբ ներկայ լինել փետրուար 9-ին Ալֆորվիլի «Սեւան» ճաշարանում տեղի ունենալիք հացկերոյթի հանդիսութեանը՝ ըմբոշխնելու ընկերակցութեանդ անդամներուն եւ գրչակից բարեկամների մտերմութիւնը, սակայն այդ օրերը զուգադիպած լինելով իմ նոր գրքի «Ամերիկեան շուրջպար», լոյս տեսնելուն պարտաւորուած եմ Նիւ - Եորք անցնել, հեռատուռ լինելու աշխատանքներին: Այդպիսով պիտի գրկուեմ Ֆրանսահայ գրըչակիցների հետ ջերմ մթնոլորտում լինելու հաճոյքից, փոխարէն, մի այլ առիթով փարիզ անցնելիս, կը վերակերտենք այդ մթնոլորտը: Ներփակում եմ գրաւոր իմ խօսքը որը խնդրում եմ ընդունէք թէ՛ որպէս շնորհակալութեան անկեղծ արտայայտութիւն եւ թէ՛ որպէս գրողիս հանդանակը»: Այս նամակի ընթերցումէն յետոյ հանդիսավարը աւելցուց. - «Գրական այս հանդանակ գրութիւնը ամբողջութեամբ լոյս պիտի ընծայենք, «Արահետ»ի յաջորդ թիւին մէջ գրասէր լայն հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնելու նկատումով:

Նոր ուշադրութեամբ ունկնդրուող այս ելոյթներէն յետոյ ներկաները կրկին լսեցին ձայներիզներէ հայկական երգեր: Ապէ յետոյ, Տիգրան Պալեան, քանի մը խօսքով ներկայացուց Պոլսահայ սիրուած բանաստեղծ Զարեհ Խրախունին ու բեմ հրաւիրեց Հիլտա Գալֆեան - Փանոս - եանը ներկայացնելու Խաչանի իր նախկին ուսուցիչը: Այս առիթով դասախոսուհին խնամակալ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր: Կը տեղեկանայինք մրցանակատուրին կենսագրութեան, հրատարակուած 8 հատորներու բովանդակութեան, շահած մրցանակներուն: Ապէ զատ Տիկին Գալֆեան - Փանոսեան հակիրճ ծանօթութիւններ կուտար Պոլսահայ արդի բանաստեղծութեան ու այդ մարզին մէջ Զարեհ Խրախունիի կարեւոր մասնակցութեան մասին: Ապա լայնօրէն կը ծանօթացնէր «Դիւցազնահանդէս» հատորը, կանդ առնելով այդ գրքին 7 բաժիններուն վրայ: Այդ գրքէն ինք կարդաց միակ կտոր մը «Կտակ»ը. հրաւիրեց Տիկին Անահիտ Թէրզեանը որ իր նախկին ուսուցիչէն կտորներ արտասանէ, Տիկին Թէրզեանը խոր ապրումով յաջորդաբար արտասանեց «Դիւցազնահանդէս»էն «Մրցանիշը», Զբօսապտոյտէն՝ «Հայերը»: «Ես եւ ուրիշներ»էն, «Բաց խօսք»ը եւ Քար կաթիլներէն՝ «Լեռն ի վեր»:

Հանդիսավարը կարդաց Զարեհ Խրախունիի նամակը մրցանակի արժանացող բանաստեղծը շնորհակալութիւն եւ գոհունակութիւն կը յայտնէր թէ «Դիւցազնահանդէս» բանաստեղծութիւններու հատորը, առաջնութեան մրցանակին կ'արժանանար: Մեծարժէք արձակագիրը՝ Յակոբ Կարապենցի «Ադամի գիրքը» վէպին հետ ու ապա կ'աւելցնէր. - «Կաղանդի նուէրի մը նման հասնող այս մրցանակը, որքան որ կը հրճուեցնէ զիս, անոր ենթադրած բարձր գնահատանքը, նոյնքան եւ կը մեծարէ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը, որուն պատիւն ունիմ նուիրեալ մէկ աշխատաւորը եւ ներկայացուցիչը ըլլալու...:

Զ. Խրախունի յանուն անձին, յանուն Պոլսահայ մշտագոյ գրական շրջանակին անգամ մը եւս շնորհակալութիւնները կրկնելով, կը խոստանայ այլ առիթով մը ծանօթանալ Ֆրանսահայ գրողներու հետ:

Կարգը եկած էր համակրելի երգիչ Պետիկին, որ իր հմայիչ ձայնով հրամցուցած հայրենասիրական ու տոհմիկ երգերով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց սրահին մէջ, արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու:

Այս խանդավառ մթնոլորտին յաջորդեց հանդիսավարին կոչը ուղղեալ ներկաներուն, գօրավիգ կանգնելու միութեան, որպէսզի ան կարենայ շարունակել իր մշակութային ծառայութիւնները ու մանաւանդ «Արահետ»ի հրատարակութիւնը, որմէ հարիւրաւոր օրինակներ նուէր կը ղրկէ, Հայաստանի, Սփիւռքի մտաւորականներուն, մշակութային հաստատութիւններուն, միութիւններուն եւ բոլոր գրասէրներուն:

Մօտ ատենէն կրկին հանդիպելու մաղթանքով ան փակեց հանդիսութիւնը:

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LES CONTES DU BALLON ROUGE
Pascal TCHAKMAKIAN
Ed. Publisud, 1986, Paris

×

LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN
Jean-Daniel SAHAGIAN
1986

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ինակնկալը, հաւանաբար, Տելեմակն ու Վերան փոխադրած էր Հարուբրա. դէպի ուսանողութիւն, երբ կեանքը խանդավառութիւն էր ու երգ. զեղեցկութիւն ու հրապոյր. սէր ու վայելք. անսպառ, տեւական, յաւիտենական վայելք: Կը հաւատային, որ յաւիտենականութիւնը կամքով գրաւուած հորիզոն է եւ սէրը սկիզբն էր յաւիտենականութեան: Բայց հորիզոնը չգրաւուած, մրրիկը չրջած էր կեանքի ընթացքը, աւերած սէրն ու յաւիտենականութիւնը: Վերա նետուած էր Սանդուխտանոի դիրկը, Տելեմակ՝ ճամբայ չեղած, բռնած տարբեր ուղղութիւն:

- Գիտեմ, - ըսաւ Վերա, - դրութիւն - ներուդ մէջէն հետեւած եմ քու փոթորկումներուն: Ես որ առաջինը պէտք է ըլլայի քեզ չնորհաւորողը, վերջինն եմ ահա՝ քու ընթերցողներուն, - դառնացաւ Վերա:

- Իմացել էի ձեր բաժանումը եւ ի զո՞ւր, երկա՛ր եմ որոնել քեզ: Նոր իմացայ, որ մեկնել ես Փարիզ:

- Մեկնում չէը բարեկամ, այլ փախուստ. փախուստ մտերիմներէ. փախուստ մէջավայրէ ու երկրէ. օտարութեան մէջ թաղել վիշտ ու մարմին:

- Վաղո՞ւց է ապրում ես Ֆրանսիա:

- Ութսակցութիւնները դադրեցան ընդմիշտ: Ուրախութեան փայլով ողողուած ակնարկներով, ոգի էին բոլորը: Վեհաչուք ու իշխանավայել, բարեգութ ու ժպտախառն մուտք կը գործէր Կաթողիկոսը, կ'աղջունէր իր հօտը եւ կ'երթար տեղ գրաւել Տելեմակի, Վերայի եւ ընդհանուրներու դիմաց: Յայտնապէս գոհ էր, գրագէտը գտնելուն իր սեղանին:

- Պարոն Մարտենց, - ըսաւ սիրալիր, - էջմիածին ձեր այցից յետոյ, հրճուանք է մեզ, տեսնել ձեզ Փարիզում: Մենք կանոնաւոր հետեւում ենք ձեր գործերին ու մտքերին: Երախտաւոր աշխատանք է ձեր արածը եւ ազգը հպարտ է ձեզանով: Ինչպէս երկրի մտաւորականներն ու դիտնականները միջազգային ուշադրութեան են արժանանում իրենց նուաճումներով, դուք եւս լայն տարածում էք տալիս այն հասկացողութեան, թէ տեսական հայածանքների ու խոչընդոտումների ենթարկուած մի փոքր ազգ, միշտ պահում է իր մտքի արթնութիւնն ու կենսունակութիւնը: Օտարները հետզհետէ աւելի են դիտակցում այդ իրողութեան: Դրժդոհ չենք նաեւ, որ չարունակում էք զբրել անպլերէն, քանի դա չատ աւելի լայն ընթերցողների սեփականութիւն է դարձնում ձեր մտքերը:

Տելեմակ աչքին ու ձախին նստած Տիկին եղէգեան եւ Վերա հպարտութեամբ կը լսէին իրենց բարեկամին ուղղուած գնահատական խօսքերը:

- Վեհափա՛ռ, - պատասխանեց Տելեմակ, - մեծ պատիւ է ինձ բազմել Ձեր սեղանին, իմանալ Ձեր ջերմ խօսքերը: Դրանք կը տաքացնեն իմ հոգին, նոր եռանդ ու կորով կը տան ինձ յետագայ իմ ձեռնարկներին: Ամերիկան ու անգլերէնը չեն կարողանայ մոռացնել տալ ինձ զարերի խորքից եկող Հայու ձայնն ու կանչերը: Որքան էլ լինենք տարբեր քաղաքակրթութիւնների չաղախ, մեր հոգիների մէջ ապրելու է միշտ Հայու էութիւնը, մեր պապերի պատգամը՝ սիրոյ ու խաղաղ կեանքի հասնելու մարդկային ձգտումը:

- Մենք վատահ դիտենք այդ եւ երբեք էլ չենք կասկածում դրան: Դուք, ձեր նոր ելոյթով, կրկին տուիք դրա ապացոյցը: Մենք կարդացել ենք ձեր միջամտութիւնը մամուլի համաճասխանում: Շատ ճիշդ ու առողջ մտքեր էք արտայայտել: Ողջունում եւ օրհնում ենք ձեզ: Տէրը պահպանի ձեզ վատից ու չարից: Եթէ Աստուած կամենայ, մեր յետագայ Ամերիկա այցին, կը յուսանք նորից օրհնել ձեզ: Մինչ այդ, ուրախ կը լինենք, եթէ բախտը ձեզ առաջնորդէ էջմիածին:

- Շնորհակալութիւն Վեհափա՛ռ. չեմ մոռանայ ձեր հրաւէրը:

Վերա եւ Տիկին եղէգեան մոռցած կնոջական պճնասիրութիւն ու գոհարեղէն, ուշադրութեամբ կը հետեւէին երկու մեծերու զրոյցին: Կը հիանային Տելեմակի ուղիմութեան. կը հիանային էջմիածնի չրջահայեաց ու խելացի գահակալին, որ Աստուծոյ ու Աւետարանի նահանջի այս օրերուն իսկ, գիտէր իր վրայ կեդրոնացնել Հայու սէրը, կապել զայն եկեղեցիին ու իր հեղինակութեան, գրաւել օտարներու համակրանքը եւ իր առջեւ բանալ տալ նոյնիսկ բարձրագոյն դռներ:

Օրհնուած ճաշը չարունակուեցաւ ուրախ: Տելեմակ չէր հետեւեր այլեւս Վեհափառի ու դրացիներու հարց - պատասխաններու եւ բարձրաձայն արտասանուած մաղթանքներու: Ընդհանրականէն անցած անձնականի, զրոյցի հետ էր ինքնիր հետ: Միտքն կը թափառէր այլուր: Հիմա այլեւս անուանի հեղինակը չէր. այլ՝ երէկուան երիտասարդը. դասերու մէջէն Վերա չնչող, Վերա ապրող ուսանողը: Արդէն, Վերայէ զատ տարբեր կին գոյութիւն չէր ունեցած իրեն համար: Փողոցէն քաղուած ժպիտ մը կրնա՞յ միթէ Վերա ըլլալ: Սալոնի ամէնէն վայելուչ ծիանքն անգամ կրնա՞յ Վերայի չուքին իսկ նմանիլ:

(Շար. 5)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արաքսի Ջամալեան, աղջիկն ու թոռը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, փետրուար 23, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԱՐՄԻԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ Վիէնի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մասնակցութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔՈՐԵԱՆԻ

կիրակի, փետրուար 23, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին փոն թ'Էվէքի եկեղեցին :

Յետ արարողութեան՝ այց կ'երեզմանատուն հանգուցեալին հիրիմին : Հոգեճաշ կը տրուի իր այրին Տիկին Ալին Ջուլֆուեանի եւ համայն Ջուլֆուեան ընտանիքին սգակիրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը՝ 7-ին «Ազովեան» սրահը :

1, Quai Pajot

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիլվա Սերոբեան իր մօր՝ Տիկին Հ. Չիլինկիրեանի յիշատակին, 250 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին, 60-ամեակին առթիւ :

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

Ա Ց Ե

ՄԻՍԱԿ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝
Պ. ԺԱՆ ԼՈՒՔԻՆ-ի
(ենթանախարար Նախիճի Ռազմիկներու)
կազմակերպութեամբ՝
ԱՆԱՀՏԻ ԵՒ ԻՒԺԷՎՐԻ
Ոգեկոչում՝
ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ եւ Ընկերներուն նահատակութեան 42-րդ տարելիցին, կիրակի, փետրուար 23 :

Հաւաքավայր մէթրօ Փորթ տը Շուազի, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10·45-ին : Արարողութեան աւարտին՝ ճաշ, ժամը՝ 13-ին, նախագահութեամբ՝ Ռուբէն Մելիքի :

(Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութեան բանաստեղծութեան Մեծ Մրցանակի դափնեկիր)

Դափնեկիր նաեւ Խորհ. Հայաստանի Պետական մրցանակին ու անդամ Բարեկամականիս Հովանաւորող Մարմնին :

Մասնակցութեամբ՝ Ա.Ճաֆրի եւ Իւժէվրի *ներկայացուցիչներ : Պ. Տարնօ Սաֆինիի եւ Պ. Ալպէռ Ուզուլիասի :*

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտութիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 Նոյեմբեր 25, Փլէյէլի սրահի եղեռնափորձին վիրաւորուած՝ Մ. Ասատուրեանին, Մ. Դաւիթեանին ու Տէր եւ Տիկին Արիւեանին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին :

Վերապահում հեռաձայնելով՝ -
42 - 41 - 57 - 77 *կամ* 43 - 68 - 53 - 29
Մուտքի մասնակցութիւն 150 Ֆ. :

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMENIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE
«ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du *MERCREDI* 19 *FEVRIER*
au *DIMANCHE* 23 *FEVRIER inclus*
de 10 *heures à* 19 *heures*

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e

pour
«Un Voyage en Langue Arménienne»
avec
Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—**Jeudi 20:** Jusqu'à 21h, Nocturne
—**Vendredi 21:** 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'ARMENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon, 75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian, Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Karassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice d'éveil au langage à la MCA - G. Dakessian, Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop et enseignant.
—**Samedi 22:** 14h, A. Tuyssuzian, jeune musicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur d'une adaptation théâtrale de David de Sassoun.
—**Dimanche 23:** Clôture.

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER
ouverture à 13 h 30
14 h 00:
1er thème COMMERCE - MODE
16 h 15:
2e thème INFORMATIQUE
18 h 30:
3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB
5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

T I M A G
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

«GORDZANVADZE»

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետրուար 24, ժամը 14·30-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ :

Օրակարգ՝ - Պատգամաւորականի զեկուցում եւ զանազան տեղեկութիւններ :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿ

նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ-ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՓՐՄՈՑԵԱՆ

կը քանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ
(Մխայեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (*արտասանութիւն*), Ստեփան Ակերտ (*սանթուր*), Եղսօ (*երգ*), «Ախթամար» (*պարախումբ*) :

—— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք ——

Տոմսերու համար դիմել՝

SEVAN-TRAITEUR	4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN	21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC	35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՑՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին :

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ *ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ*
կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ս.ԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

—— Սկաուտական ճոխ յայտագիր ——

Արեւոյշներուն, Արիւներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ :

Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոխրիկներուն՝ ձրի

TRANSTOURS
VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF
1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE
départ 27 MARS — retour 8 AVRIL
Paris - Moscou - Erevan - Paris
AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 *frs.* (+ *visa* = 100 *frs.*)
(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)
SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE
HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTE
○ PLACES LIMITEES ○
13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports
— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa
— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre à deux lits et sanitaires.
— la pension complète.
— les excursions et visites prévues au programme avec guide local.

et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de EREBOUNI (782 av. JC)
un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :
TRANSTOURS (lic. 132)
25, rue d'Argenteuil - Paris 1er
Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20

JEUDI
20 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.165 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.165

Solidarité

ԲՐԱՆՍՈ-ԱՐՄԵՈՒԵՈՒ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ԿԱՄ՝ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 18, ժամը 11-ին, Ֆրանքեւհայկական Համակամութիւնը մամլոյ ասուլիս մը կազմակերպած էր Փարիզի Փէ - էլ - էմ. պանդոկի սրբահներէն մէկուն մէջ՝ «Հայկական պաղտիքը եւ Մարտի ընտրութիւնները» նիւթին շուրջ։ Ներկայ էին հայ մամուլի ներկայացուցիչները եւ քանի մը օտար թղթակիցներ։

Համակամութիւնը այս առթիւ հրաւիրած էր Ֆրանսայի քաղաքական գլխաւոր չորս կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները, որպէսզի Հայութիւնը հետաքրքրող հրատապ հարցերու շուրջ իրենց կուսակցութեանց տեսակէտները պարզեն եւ այս՝ անոր համար, որ Հայերն ալ ըստ այնմ իրենց քուէները տան երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց։

Համաձայնաբար կուսակցութիւնը կը ներկայացնէր Կի Տիւքոլոնէ, ընկերվարականը՝ Ժորժ Սառ, Հ. Հ. Հ.ն (Լո - Փէ - Լո) Փաթրիք Տէվէճեան եւ Իւ - Տէ - Էֆ-ը՝ Անտրէ Սանթինի։

Ասուլիսին բացումը կատարելով Քրիստիան Տէր - Ստեփանեան կ'անդրադառնար Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, մնացորդացի տեղահանութեան, Ֆրանսա հաստատման եւ տասնամեակներէ ի վեր անոր մղած գոյատեւման եւ ինքնութեան պահպանման պայքարին, չհետեւելով որ ներկայիս հրատապ հարցերն են ցեղասպանութեան ճանաչումը եւ հայերէն լեզուի ու մշակոյթի պահպանումը։ Ապա, Միշէլ Նալեան ուսեալ մանրամասն բացատրութիւններ կուտար պատրաստուած 10 հարցումներու մէջ արծարծուած հարցերու շուրջ, զանոնք խտացնելով գլխաւոր 3 բաժիններու մէջ։ Հայերէն լեզուն, որպէս հիմնաքար մեր մշակոյթի պահպանման, Ցեղասպանութեան ճանաչումը, որպէս պայման ընդունիլ Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւններու սերտացման եւ Երեւանի մէջ Ֆրանսական հիւպատոսարանի մը բացում, որպէս Ֆրանքեւհայկական մշակութային յարաբերութիւններու ուղղակի չփման կեդրոն եւ Ֆրանսական ներկայութիւն մը Հայաստանի մէջ։

Կարգը եկած էր Ֆրանսական քաղաքական գլխաւոր չորս կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն՝ պատասխանելու համար առաջադրուած հարցումներուն եւ յանձնառութիւն ստանձնելու անոնց իրագործման ուղղութեամբ։

Ընտրապայքար է եւ ամէն հոսանքի քաղաքական թեկնածու, ամէն բան կը խոստանայ, այսինքն՝ լուսինը։ Նորութիւն չէ։ Աճուրդի պէս, մէկը՝ միւսէն ալ աւելի կը խոստանայ եւ այս՝ բոլոր մարզերու մէջ։ Բայց եւ այնպէս, նոյնիսկ եթէ այնքան միամիտ չենք, որ ամէն խոստում «կանխիկ դրամ» նկատենք, աւելորդ ալ պէտք չէ համարինք օտաւարժել, որքան որ կրնանք, նման կացութիւններ։ Թերեւս բան մը չահինք, թերեւս՝ ոչ։ Ամէն պարագայի մէջ, կորսընցնելիք բան չունինք։

Առաջին խօսք առնողն էր համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչ եւ ներկայիս Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահ Կի Տիւքոլոնէ, որ առանց վարանելու զօրավիգ կը կենար ցեղասպանութեան ճանչման, աւելցնելով որ ամէն տարի ինք է որ այդ առընչութեամբ Ազգ. Ժողովի մէջ հարցում կ'ուղղէ կառավարութեան, սակայն, դժբախտաբար միւս խմբակցութիւնները չհետեւելով իրեն, հարցը չատ առաջ չերթար, նկատի առնելով Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը Մերձերկրականի մէջ, անոր զինակցութիւնը ՕԹԱՆ-ի հետ, եւայլն։ Ան անհրաժեշտ կը դտնէ նաեւ հայերէն լեզուի ուսուցումը իբրեւ ինքնութեան պահպանման ազդակ։ Այս մասին օրէնքի նախագիծ մը արդէն յղած են կառավարութեան։

Անտրէ Սանթինի (Իւ - Տէ - Էֆ) յիշեցնելով որ Վիէնի, Մարսէյլի եւ Ալֆորվիլի քաղաքապետները ընկերվարականներ ըլլալով հանդերձ ցայժմ բան չեն ըրած ցեղասպանութեան ճանաչման համար, հետեւաբար ակնկէտ չէ որ բան մը պիտի ընեն, կը խոստանար օդանաւային ուղղակի դիծ մը հաստատել Փարիզէն Երեւան, զուգորդ քաղաքներ հիմնել եւ զարգացնել մշակութային կապերը երկու երկիրներու միջեւ։ Զօրավիգ կը կենար ցեղասպանութեան ճանաչման, չհետեւելով որ պէտք է յատակ ըլլալ դիրքորոշման մէջ, չտարուիլ ամբոխավարութեամբ եւ խօսակցութեան նիւթ դարձնել զայն. նեցուկ՝ կը հանդիսանար նաեւ հայերէնի դասաւանդման եւ մեր մշակոյթի պահպանման։

Փաթրիք Տէվէճեան (Լո - Փէ - Լո) նախ կը ճշդէր, թէ ինք՝ իբրեւ Հայ, աւելի հայկական իր ապրումներն ու տեսակէտները պիտի արտայայտէ առաջադրուած հարցերուն նկատմամբ, քան թէ տարուի ընտրական հաշիւներէ։ Կը չհետէր թէ հայերէնը արժանի է պահպանուելու։ «Ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան ճանաչման, ցայժմ միշտ կի Տիւքոլոնէն է որ հարցը կը դնէր Ազգ. Ժողովին, միւսները անտարբեր էին։ Կը սխալէին։ Այսօր իմ ներկայութիւնս կը փաստէ, որ փոխուած բան մը կայ եւ մենք ալ կը պիտակցինք իրողութեան» կը հաստատէր Փաթրիք Տէվէճեան։ Ուրախութիւն կը յայտնէր Միթերանի ծանօթ ճառին համար, որով պաշտօնապէս կը ճանչցուէր Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը, սակայն կ'աւելցնէր, որ դիրքորոշումը ամուր չէր, քանի որ այնուհետեւ Միթերանի բանաձեւը՝ Մանաք, Անգարայի մէջ ուրիշ բաներ կ'ըսէր, քանի մը Լո Պիւս կարենալ ծախելու համար։ Կը յիշէր վերջերս Ռոլան Տիւմայի՝ «Ճուռմհուրիյէթ»ի թղթակցին տուած հարցազրոյցին մէջ, ցեղասպանութիւնը «դժբախտ դէպքեր» որակելը։ Երրորդ հարցին վերաբերեալ Լո - Փէ - Լո-ի ներկայացուցիչը զօրավիգ ըլլալով Երեւանի մէջ Ֆրանսական հիւպատոսարան մը բանալու դաղափարին, կը նշէր, որ Հայաստան ինքնավարութեան իրաւունք պէտք է ունենայ։

Կարգը եկած էր ընկերվարական ներկայացուցիչին՝ Ժորժ Սառի, որ անմիջապէս դիտել կուտար թէ 1981-էն ի վեր է որ ամէն բան փոխուած է եւ սկսած է չարժիլ։ Մարդկային իրաւանց Ենթայանձնախումբը քանի տարի է, որ կը զբաղի ցեղասպանութեան հարցով, սակայն նոր է որ ընդունուեցաւ, չնորհիւ ընկերվարականներուն։ Ֆրանսան առաջին պետութիւնն է աշխարհի մէջ, որ պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայերու ցեղասպանութիւնը։ դարձեալ ընկերվարականներն էին որ Եւրոպական Խորհրդարանին բանաձեւի առաջարկ մը յղեցին։ «Այս բոլորը ընկերվարականները կ'ընեն ո՛չ թէ Հայերու հաճելի երեւալու համար, այլ՝ որովհետեւ անոնց սկզբունքներուն մաս կը կազմեն» կը չեշտէր Ժորժ Սառ։ Ապա անդրադառնալով Հայերէն լեզուի ու մշակոյթի պահպանման հարցին, ընկերվարական ներկայացուցիչը դրուատելով Հայերու բերած մշակութային մեծ նպաստը Ֆրանսայի, կը խոստանար էքթի համալսարանին մէջ հայերէնի դասաւանդման իրողութիւնը տարածել նաեւ այլ համալսարաններու մէջ. փոքրամասնութիւններու մշակոյթի պահպանութիւնը մաս կը կազմէ ընկերվարականներու ընդհանուր քաղաքականութեան։

Ահաւասիկ համառօտ պատկերը Ֆրանսայի քաղաքական գլխաւոր չորս կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներու արտայայտած տեսակէտներուն, ինչ կը վերաբերի Հայերու ինքնութեան պահպանման, իրենց դէմ կատարուած անարդարութեան ճանաչման, եւ անոնց պահանջներուն հատուցման։

Ինչպէս նշեցինք սկիզբը, բնական էր ակնկալել դրական պատասխաններ եւ ի նպաստ մեզի դիրքորոշումներ եւ հոգեչահ խօսքեր երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց պայքարի կրկէսը նետուղ քաղաքական մարդոցմէ։ Սակայն, ինչ որ յատկանշական էր մամուլի ասուլիսի ընթացքին, այն էր՝ որ թեկնածուները քալ ծանօթ ըլլալով քաղաքականութեան ներքին ծալքերուն եւ տրուած խոստումներու եւ անոնց իրագործման կարելիութիւններու սահմաններուն, վարպետօրէն գնդակները կը նետէին իրարու՝ մէկզմէկու սխալները եւ քաղաքական ճախաւորութիւնները ցայտուն դարձնելու մտադրութեամբ, երբեմն նոյնիսկ հասնելով Ֆոլքլորի։

Նմոյշ մը՝ կատարուած փոխաբերութիւններէ.

Ընկերվարական. - 1981-էն ի վեր ամէն բան փոխուած է ... Միթերան առաջին Նախագահն է, որ պաշտօնապէս ճանչցած է ցեղասպանութիւնը։

Էւ - Փէ - Էւ.. Այո՛, յետոյ ալ Մանաքը ղրկած է Անգարա։

Ընկերվարական. - 1978-ին, Ժիսքար տ'Էսթէնի օրով էր, որ արգիլուեցաւ, Ապրիլ 24-ին, Հայերու ցոյցը։

Համայնավար. - Զմոռնանք որ 1985 Ապրիլ 24-ին էր, որ Փարիզի մէջ կառուցուելիք Ապրիլեան Ցուշարձանի հիմնարկէքի քարը չդրուեցաւ։

Ինչպէս ըսինք, մեծ նորութիւններ չըսուեցան։ Ցոյսեր տրուեցան եւ ի վերջոյ առայժմ՝ յոյսն է կարեւորը։ Ցուսախաբութիւնը վերջը կրնայ գալ։ Վարժուած ենք։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ հաշուեկշիռը կարելի է դրական նկատել կառավարութեան համար։ Արդարեւ, եթէ սեւ կէտ մը կայ, որ գործազրկութիւնն է (2,3% յաւելում) անդին դրամահոսութեան եւ արտաքին առեւտուրի արդիւնքները շատ դրական են։ Առաջինը, հազիւ 0,1%, մինչ առեւտուրը երեքուկէս միլիառ ֆրանք յաւելած արձանագրած է։ Ըստ երեւոյթին, այսինքն այս կացութեան ի տես, Պէռեգովուա կրնայ ըսել Պառի, որ նախընտրելի է միայն պրըվէ մը ունենալ ելմտական նախարար ըլլալու համար, քան՝ Եւրոպայի լաւագոյն անտեսագէտի տիտղոսը, զոր Ժիսքար չնորհած էր իրեն...։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Փարիզի Պոուսէ հիւանդանոցը առաջին անգամ ըլլալով օպտացործուեցաւ արուեստական սիրտ մը, 42 տարեկան գատապարտուած անձի մը վրայ։ Փրոֆ. Քառփանթիէի բաժանմունքն է որ իրագործած էր այս գործողութիւնը։ Իրականին մէջ սրտի խոռոչին օժանդակող մեքենայ մը, որ թոյլ կուտայ ողջ պահել հիւանդը, որու սիրտը չի գործեր, մինչեւ որ սիրտ մը գտնուի եւ փոխարկումը կատարուի։ Այլ խօսքով, արուեստական սիրտը ապամանի գործիք մըն է, որ միայն ժամանակաւոր կերպով կարելի է գործածել, մինչ որ եղաւ արդէն, այս պարագային ալ, քանի երեքշաբթի դիշեր սիրտ մը գտնուեցաւ եւ փոխարկումը կատարուեցաւ։

«ՊԱՌԻ ՄԻԻՍ ԴԻՄԱԳԻԾԸ» խորագրով «ազնիւ» գրքոյկ մը հրապարակ եւլած է, նորաստեղծ (այլ նպատակաւ) հրատարակչականի մը կողմէ։ 20-էն 30 հազար տպաքանակով ձրի պիտի բաժնուի մամալին եւ ընդհանրապէս առ որ անկէ։ Այս լուրը, առաջին առթիւ կուտար Քանար Անշէնէ, Զորեքշաբթի օր, որ կ'աւելցնէր թէ խումբ մը խմբագիրներ չանք թափած են մինչեւ Ռէխնիան, անճնական վարկաբեկիչ մանրամասնութիւններ գտնելու համար, նպատակ ունենալով՝ սեւցնել Պառը։ «Բաներ մը» գտած են, հոս - հոն, օրը մասին, կամ հունդարացի (ծագումով Հրեայ, կը չեշտուի) կնոջը, որու պատճառաւ նաեւ «Մոսկուայի մարդը կ'ըլլայ»։ Ո՞վ են հեղինակները կամ վճարողները։ Ըստ «Քանար»ի, հեռու երթալու պէտք չկայ, քանի Փարիզի քաղաքապետարանը մօտ է։ Այլ խօսքով՝ Շերաքեաններ։ Եթէ չենք սխալիր, Մեծն Ազնքանարն է, որ ըսած է՝ զիս պահպանեցէ՛ք բարեկամներէս, թշնամիներովս կը զբաղիմ...։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

— C. I. C. A. M. —

ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Ե. ՑԱՆԿ

Տիկին Ա. Ս. Քիւրքճեան (Լոնտոն)	20.000
Տէր եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան	10.000
Պ. Գլակ Ղազարեան	10.000
Պ. Սերոբ Շերինեան	10.000
Պ. Ժ. Ափրիկեան	3.000
Տէր եւ Տիկին Ս. Նիկողոսեան	2.000
Պ. Արշամ Սմսարեան	1.000
Տիկին Արա Հօտաղեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Զաւէն Թէրզեան	1.000
Տէր եւ Տիկին Կ. Գոճապաշեան	500
Պ. Արտաշէս Տէր - Ներսէսեան	500
Տէր եւ Տիկին Տ. Տօնէլեան	500
Օր. Գոհարիկ Գէորգեան	500
Օր. Անահիտ Դարբինեան	500
Տէր եւ Տիկին Գ. Եաիլպարտաշեան	500
Պ. Ժաք Մուրատեան	300
Պ. Յարութիւն Ճէնտէրճեան	300
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փափազեան	200
Տիկին Իսկուհի Տատրեան	200
Տիկին Թագուհի Յովակիմեան	200
Պ. Ժորժ Յովակիմեան	200
Գումար՝	63.400
Նախորդ գումար՝	151.950
Ընդհ. գումար՝	215.350 Ֆ.

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Elysées — 75008 PARIS

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
28-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երեւանի մարզական եւ համերգի համալիրին մէջ, Յունուար 24-ին եւ 25-ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան 28-րդ համագումարը: Երկօրեայ նիստերու օրակարգի հարցերը եղած են՝ բացի կեդր. Կոմիտէի եւ վերըստուգիչ յանձնախումբի հաշուետուութիւններէն, Խորհրդային Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան ծրագրի եւ կանոնադրութեան նոր նախագիծերը եւ տնտեսական ու ընկերային զարգացման 1986 - 1990 թուականներու եւ մինչեւ 2000 թուական ժամանակաշրջանի գլխաւոր ուղղութիւններու նախագիծը:

Կեդր. Կոմիտէի հաշուետուութիւնը կարդացած է Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, որուն զեկուցումը կրճատուած ներով հրատարակուած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 25-ի թիւին մէջ, գրաւելով 9 էջեր: Հաշուետուութիւնը՝ բացի ներածական բաժնէն, կը բովանդակէ գլխաւոր չորս ստորաբաժանումներ՝ Հայաստանի դիտական եւ թեքնիք յառաջդիմութեան հիման վրայ տնտեսական զարգացման արագացում, ժողովուրդի բարեկեցութեան բարձրացում, գաղափարախօսական, քաղաքական - դաստիարակչական աշխատանք եւ կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքի ոճի ու եղանակներու կատարելագործում:

Շրջելով ստորաբաժանումներու կարգը, առաջին հերթին անդրադառնանք Կարէն Դեմիրճեանի հաշուետուութեան գաղափարախօսական եւ քաղաքական դաստիարակութեան վերաբերեալ կէտերուն, ուր Ա. քարտուղարը անգամ մը եւս չեղը կը դնէ Հ. Ց. Դաշնակցութեան դէմ մղուելիք բուռն պայքարի անհրաժեշտութեան վրայ: Այսպէս, անդրադառնալով «բուրժուական գաղափարախօսութեան դէմ պայքարի» յարձակողական բնոյթի զօրացման անհրաժեշտութեան եւ խորհրդային ապրելակերպը, համայնավար կուսակցութեան եւ Սորհրդային Միութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը ծանօթացնելու կարեւորութեան, Կարէն Դեմիրճեան կը նշէ. «...Հետեւեղականօրէն մերկացնել Դաշնակցութեան բոլոր յետադէմ ու պահպանողական ուժերի թշնամական յերիւրանիւթերն ու քարբաչաճիը եւ վճռական հակահարուած տալ դրանց: Իմպերիալիզմի եւ առաջին հերթին՝ ամերիկեան առաւել սանձազերծ, ռազմատենչ ուժերի ստրկամիտ սպասաւորները՝ դաշնակցական պարագլուխները իրենց յետադիմական, ազգայնամոլ գաղափարախօսութեանը, արկածախնդրական, հակասովետական բաղաքականութեանը հաւատարիմ՝ ջանիչեն խնայում, որպէսզի սեպ խրեն Սփիւռքի եւ մայր հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի միջեւ, զրպարտեն նրան, ընսփիւռքահայերի գիտակցութիւնը թունաւորեն հակակոմունիզմով»: Ապա կ'աւելցնէ. - «Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն պէտք է ամրապնդի կապերը Սփիւռքի առաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ, նրանց օգնի իրագործելու հայրենասիրական ձեռնարկումները, ապահովի անհրաժեշտ նիւթերով...»:

Հարկ է նշել, որ նորութիւն չեն Հայաստանի կուսակցական զեկավարի մը բերնէն արտասանուած այս խօսքերը եւ որակումները Դաշնակցութեան հասցէին: Իրաքանչիւր համագումարէ համագումար, կամ ամէն առիթով, պաշտօնական բեմերէ կը կատարուին նման յայտարարութիւններ, սակայն համեմատելով Կարէն Դեմիրճեանի 1985 Յունուար 8-ին, կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին արտասանած ճառի բովանդակութեան հետ (տես՝ «Յառաջ», 1985 Յունուար 22-ի թիւ), նշմարելի է տարբերակ մը: Այսինքն, մինչ յիշեալ նիստին ան Դաշնակցութիւնը կը նկատէր Սորհ. Հայաստանի «ուղղակի թշնամին», 28-րդ համագումարի բեմէն կը կրկնէ այլեւս դասական դարձած նախկին յանկերգը, միշտ նոյն ածականներով եւ նոյն եղանակով:

Կարէն Դեմիրճեան կ'անդրադառնայ նաեւ ներդաշնին, նշելով որ «Օտարութեան մէջ գտնուող տասնեակ հազարաւոր Հայեր երազում են հայրենիք վերադառնալ: Շարունակւում է նրանց հայրենադարձութիւնը», սակայն ոչ մէկ թիւ ու վիճակագրական տեղեկութիւն կատարեալ անցեալ հնգամեակին ներդաշնած Հայերու մասին:

Կեդր. Կոմիտէի զեկուցումին մէջ չեչոր կը դրուի նաեւ անաստուածութեան դաստիարակութեան զօրացման եւ կրօնքի դէմ պայքարի հարցին վրայ. «Պէտք է ուժեղացնել բնակչութեան աթէիստական դաստիարակութիւնը բարելաւելու, այդ գործում եղած թերութիւնները վերացնելու, նոր սոցիալիստական ծէսերը աւելի հետեւողականօրէն արմատաւորելու աշխատանքը: Անհրաժեշտ է հասնել այն բանին, որ իւրաքանչիւր կուսակցական կոմիտէում եւ կազմակերպութիւնում յստակ պատկերացում ունենան կրօնական իրավիճակի մասին եւ ձեռնարկեն համապատասխան միջոցներ: Հարկաւոր է ի սպառ ազատուել բարեհոգութիւնից, պայքար մղել կրօնական նախապաշարումների դէմ, ընդ որում՝ ակտիւօրէն օգտագործելով ժողովրդի հակակրերական եւ աթէիստական աւանդոյթները»:

Կարէն Դեմիրճեան իր զեկուցումին մէկ երկար կ'անդրադառնայ նաեւ Հայաստանի կուսակցական եւ պետական կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող բարոյական անկումին: «Ուժեղացել է պայքարը մեր բարոյականութեան նորմերից կատարբարոյականութեան, յափշտակումների, չարաշահումների, անտնտեսվարութեան, դրամաշորթութեան, սպեկուլեացիայի, կաշառակերութեան, խուլիգանութեան եւ այլ բացասական դրսեւորումների դէմ»: Ապա կուսակցութեան պարագլուխը կը յայտարարէ. - «Բարոյական դաստիարակութեան գործում, ընկերներ, վիթխարի նշանակութիւն ունի յաւ օրինակը հասարակական եւ անձնական կեանքում խաղաճացիական պարտքի կատարման գործում»:

Հոս, Կարէն Դեմիրճեան կը յիշէ կուսակցական թէ պետական զեկավար դէմքեր՝ որոնք արժանացած են դիտողութեան, պատիժի եւ կուսակցական չարքերէ արտաքսումի: Այսպէս, իրենց ենթակայ կազմակերպութիւններուն մէջ «պետական կարգապահութեան ամրապնդման, ժողովրդական բարիքի պահպանութեան ապահովման եւ չարաշահումների կասեցման պատշաճ միջոցներ չձեռնարկելու համար կուսակցական տոյժեր են տրուել» կարգ մը զեկավարներու, որոնց չարքին՝ Ախուրեանի նախկին քարտ. Ս. Սաֆարեան, նաեւ մթերքներու մատակարարման պետական կոմիտէի նախկին նախագահ Ն. Սորոկինի, անուն դի արդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալներ Զ. Ղազումեան եւ Ա. Վասիլեան: Հանրային սեփականութիւնը յափշտակողներու նկատմամբ ցուցաբերած անփութութեան համար իրենց պաշտօններէն ազատ արձակուած են մթերումներու նախարարը՝ Օ. Յովակիմեան, առաջին տեղակալը՝ Լ. Սահակեան, Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան վերահսկիչ - վերստուգիչ վարչութեան պետ Ա. Եղիկեան: Կաշառակերութեան յանձնարով քրէական պատասխանատուութեան ենթարկուած են եւ բանտարկութեան դատապարտուած՝ Ա. Աբովեան մանկավարժական հիմնարկի փոխ - տեսուչ Պ. Սահակեան, նոյն հիմնարկի Գորիսի մասնաճիւղի տեսուչ Վ. Բաղդասարեան եւ այլն: Կուսակցութեան չարքերէն վտարուած է Աբովեանի նախկին քաղաքապետը՝ Լ. Աւետիսեան, «պետական կարգապահութեան կոպիտ խախտումներուն եւ բնակարաններ բաշխելիս պաշտօնեական դիրքը չարաշահելու համար»: Զանազան խարդախութիւններու համար Սորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան չարքերէն հեռացուած են եւ իրենց պաշտօններէն ազատ արձակուած գործատուներու նախկին տնօրէններ:

Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ տարիներէ ի վեր Հայաստանի կուսակցական եւ պետական վարչամեքենային մէջ գոյութիւն ունեցող բարոյական անկումը կասեցնելու համար կուսակցութեան միջոցառումներն ու մղած պայքարը ապարդիւն կը մնան: Ահա թէ ինչու Կարէն Դեմիրճեան իր զեկուցման վերջաւորութեան կը յանձնարարէ Ներքին Նախարարութեան, դատախազութեան, Արդարութեան նախարարութեան, վերադոյն դատարանին, որպէսզի «Գործնական միջոցառումներ իրականացնեն իրաւակարգի յետագայ ամրապնդման, յանցագործութիւնների եւ իրաւախախտումների դէմ պայքարի ուժեղացման, օրինակելի հասարակական կարգ հաստատելու աշխատանքում աշխատաւորների, լայն հասարակայնութեան ներգրաւման, բացասական դրսեւորումների, այն ամէնի ի սպառ վերացման համար, ինչը խանգարում է մեր առաջընթացին»:

Հ. Ա.

ԹՈԹԷՄՆԵՐԸ

Վաքուվըրի արեւմտեան շրջաններուն մէջ տեղ մը, իր աշխատանոցին մէջ Ռոպէր Տէյվիսըն կը յիշէ իր մանկութենէն դրուագ մը. «Կ'երթայի ամէնուն դիտած ժապաւէնները դիտելու. քառ - պօյ եւ կարմրամորթ կ'ըլլայի խաղերու մէջ. կ'ուզէի միշտ քառ - պօյ մը ըլլալ ու միշտ չհաղիլ: Օր մըն ալ հօրեղբայրս ըսաւ. «դիտե՞ս թէ կարմրամորթ մըն ես դուն»: «Ո՛չ, ըսի, ճիշդ չէ»: Լացի այդ օրը երբ ըսին թէ կարմրամորթ մըն էի»: Ռոպէր Տէյվիսըն Հայտա ցեղախումբէն կարմրամորթ մըն է. Կարմրամորթերու արուեստին ժամանակից մէկ վարպետը. մէկը՝ անոնցմէ որոնք փրկած են իրենց ժողովուրդին արտայայտութեան առարկան՝ թոթէմը: Ան կ'ապրի Ռէն Շարլոթ կղզեպարէնի վրայ, որ կը գտնուի մեկուսացած՝ Գանատայի արեւմուտքին, Բրիտանական Գոլոմպիայի ափերէն 150 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ:

Կ'այցելեմ Վանքուվըրի կղզիին հիւսիսային կողմի մշակութային կեդրոնը. կարմրամորթերու քաղաքակրթութեան վերանորոգումի խորհրդանիշն է այն: Ու՝ Միսթա կը կոչուի ան, որ կը նշանակէ «վերադարձած կալանաւորը»: Կալանաւորները զարդեր են, դիմակներ, կրկնօրինակներ որոնք կը գործածուին ծոնողական արարողութիւններու ընթացքին: Այդ շրջանին ծոնապետը չեչտելու համար իր ընկերային իրավիճակը, իր աստիճանն ու կարողութիւնը, իր հրաւիրեալները պարգեւներով կ'ողողէ: Այս ծաւալուն համախմբումները արգիլուեցան 1922-ին, սպիտակ իշխանութեան կողմէ եւ արարողութեան զգեստները զրաւուեցան: Տօնակատարութիւնները, պարերը, երգերը եւ յատուկ զգեստաւորումը արգիլուեցան օրէնքով մը որ կը կոչուէր «կարմրամորթ ժողովուրդներու յառաջացման օրէնք»:

1740-ին Ալասքա ցամաքահանում կը կատարէն Ռուսերը. անոնք կը ճակատին Սպանացիներու, Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու հետ: Կարմրամորթերը սպիտակ մարդուն մուշտակ, ուտելիք, արուեստի գործեր կը ծախեն ու կը հարբեցնան: Յետոյ ծաղկախոտը կը կոտրէ զանոնք. կարգ մը ցեղախումբեր, ինչպէս Հայտան, կը կոտրատուին ուժգուն առ հարիւր համեմատութեամբ: Վերապրողները կը մկրտուին, կը լքեն իրենց աւանդական դիւղերը: Իրենց պատմիչները սկսած են դպրոց յաճախել ուր որ պատժուին երբ իրենց մայրենի լեզուն կը խօսին: Սակայն մշակութային ինքնութիւնը տակուն բան է, ան կը մնայ գոնէ ... անոնց ներհեղմանոտան մէջ ուր կը գտնուի Թոթէմներու աշխարհի մեծագոյն հաւաքածոն: Անոնց ամէնէն մեծը 50 մեթր բարձրութեամբ 1967-ին քանդակուած է Քանատայի հարիւրամեակը նշելու համար: Ամբողջ աշխարհը զեռեզուած է հոն, մարդակեր կիներ, ագռաւը, երկդլխանի օձը, մահարերը կէտ ձուկը, եւ ամէնէն բարձրը՝ Արեւու նկարը:

Թոթէմին կողքին կը գտնուի «Մեծ տունը»՝ գաղութին կեդրոնը: Հոս՝ կարմրամորթերը կ'ոգեկոչեն իրենց պատմութիւնը, երգերը: «Մեծ տուն»էն դուրս կարելի է դիտել կամ լուսանկարել կարմրամորթ վարպետներու գործերը: Ներսմէ Մունկօ Մարթին՝ հանդատանքի կոչուած քանդակագործ մը, ասկէ տարի առաջ կը սառնար զարմանալի առաջարկ մը: Վանքուվըրի գաւառական թատրոնը կը խնդրէր իրմէ որ ձեռնառնէ իր գործիքները եւ կրկին քանդակէ կորսուած Թոթէմները: Անոր կ'առաջարկուէր նոյնիսկ աշկերտներ առնել իր քովը որպէսզի անոնց տարվեցնէ մայրենի վայրին վրայ քանդակելու գրեթէ անհետացած արուեստը:

×

Հայտա կը գտնուի Քանատայի խաղաղականի ափերուն. 150 ք. մ. դէպի հարաւ Վանքուվըրն է, իսկ 80 ք. մ. դէպի հիւսիս՝ Ալասքան: Ինչպէ՞ս հասատալ թէ այս քաղաքը նախկին կեդրոն մըն է հարկու ծովահէններու թէ այդ մարդիկները երկու դար առաջ արշաւանքներ կը կազմակերպէին դէպի իրենց դրացի ցեղախումբերը:

Դժուար է նոյնպէս հաւատալ թէ Հայտա եղած է արուեստի չատ մեծ ատելութեան մը կեդրոնը եւ որ այսօր կրթական մը վերանորոգումի է: 1969-ին, 23 տարեկանին Տէյվիսըն որ մանկութեան օրերուն միշտ կը փափաքէր քառ - պօյ ըլլալ, կը վերադառնար Հայտա, իրենց տունը քով: Ան աշակերտած է քաղաքի մեծագոյն արուեստագէտին, որ իր կոչումին Մունկօ Մարթինէն սորված էր փայտի վրայ քանդակելու արուեստը: Ան թոռն էր ցեղապետ Շ. Հարիչօսի, որ 19րդ դարուն մեծ քանդակագործն էր: Ան կը վերադառնայ կ'իրագործէ բան մը որ կը ցնցէ ամբողջ քաղաքը. կը վինի մեթր բարձրութեամբ թոթէմ մը: Դարձեալ մը ի վեր Ռէն Շարլոթ կղզիներուն մէջ կանգնած առաջին թոթէմն էր ան:

Իրիկուն մը, Հայտա հրաւիրուած տարեգարձի մը «Մեծ տան» մէջ. կը նէին Տէյվիսընի մեծ - մօր ինհիսուրդ դարուն: Ան իշխանութիւն մը ունէր կը շրջէր մեծ սրահին մէջ, բծախնդրութեամբ տառապելով ամէնուն տեղը, բեմն փոփոխութիւններ կատարելով կամ սոմորութիւններու համաձայն դրամ տալով աւելի տարեց կնոջ մը որ յանկարծակի եկած էր երգելու համար: Այդ իրիկուն տաղաքը չէին զարմանար տեղեկանալով թէ կարմրամորթերը են իրենք: Կը պարէին:

Յաջորդ օրը այցելեցի ձոն Եէլթայի որ կ'ապրէր հիւղակի մը մէջ: Իր առաջին խօսքերը եղան. «կը կարծեմ որ արձանիկը սկսած է ազդել Թոթերուս». Ան խօսէր դանդաղօրէն. արծիւիկը անհատ մըն է, զոր Եէլթայի կը կոչէ «պարտէրի պեղեցկադոյն նիւթը որով կարելի է քանդակել»: Ան ծնած է անդլիական հօրմէ, սակայն պահած իր հայոցացի անունը: 32 տարեկան է, սակայն կ'ինքնադարձի. «իմ անձնական մտածումներս մէջ չատ ծեր մէկն եմ, տարի եւս կրնամ քանդակել»:

Վերածնունդի սկիզբէն ի վեր երկրագունդին արուեստին գլխաւոր հոսանքը անհետանալի աշխարհը կը նկատէ իրական աշխարհը: Ժամանակակից արուեստագէտներ կը դիմեն տեսողականին միայն ձեւին եւ գոյնին, որպէս միակ կարեւոր իրականութիւն: Քանատայի հիւսիս - արեւմտեան ափերու արուեստը իրական աշխարհը կը նկատէ միայն պատրանք իր եւ ներքին գերագոյն աշխարհին միջեւ: Այնպէս որ կարգ մը երազներ կ'առեղծեն Թոթէմներ եւ դիմակներ, կապուած են բնատնեկան կամ պետական արմատներու: Սակայն ամէնէն կարեւորները հէքեաթներն են որոնք կը գտնուին ոգեկան աշխարհէն կամ կեանքի ծագումէն: Դիւցաբանութեան ամբողջական մը. աննկարագրելի նկարագրութիւն մը:

Թ. Օ. Մ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՇԱԲԱԹԸ

—×—

ՎԱՆԱՆ. -

Վանանի հայ գաղութը, այս տարի եւս, իր եկեղեցիով ու Միութիւններով լուսաղօղս ոգեկոչեց Վարդանանց տօնը:

Զանազան սրահներու մէջ տեղի ունեցող հանդիսութեանց չարքին, յատկանշական էր, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ թաղականութեան նախաձեռնութիւնը:

Երդարեւ, Փետրուար 5, Զորեքշաբթի օր, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուեցաւ, որուն ներկայ էին, յատկապէս, Դաւիթեան Միօրեայ գպրոցին աշակերտները եւ իրենց ծնողքը:

Ցաւարտ պատարագի, Նարեկ Ա.Քհնյն. Վարդանանց տօնին ու խորհուրդին մասին խօսեցաւ, եւ ամէնքը տօնեց Վարդանանց ոգիով:

Երարողութեանց աւարտին, բուն ընկալեալ սովորութեան, այս տարի եւս Հ. Ը. Մ.Ի Վանանի Տիկնանց Վարչութիւնը իր կազմով հոն էր, եւ բոլոր ներկաներուն բաշխեց նուէրներ, ուրախացնելով ամէնքը:

Ցետիմիջօրէին, նոյն տիկինները, դարձեալ իրենց նուէրներով, այցելեցին Հայ Աւետարանական Համայնքի Միօրեայ գպրոցը, եւ հոն եւս աշակերտներուն բաշխեցին նուէրներ:

Համայնքապետ՝ վեր. Լեւոնեան եւ Տիկնանցի առենապետուհին Տիկին Հ. Քէշիշեան, խօսք առին եւ քաջալերեցին հայկական գպրոցի աշակերտները:

×

Փետրուար 9-ի Կիրակին, բացառիկ օր մը եղաւ Վանանի հաւատացեալ ժողովուրդին:

Ռումանիոյ եւ Գուլկարիոյ Առաջնորդ՝ Տիրայր Արք., եւ եռուն գործունէութեամբ, 24 ժամուան համար հիւրարար կը գտնուէր քաղաքս: Այս բարերատիկ այցելութեան առթիւ, թէեւ «մեռածներորդեան ժամուն», թաղականութիւնը քարոզելու հրաւիրած էր Տիրայր Արք.ը եւ եռուն գործունէութեամբ լեցուցած էր եկեղեցին հաւատացեալ ժողովուրդով:

Տիրայր Արքեպիսկոպոս, իւրայատուկ սքանչելի ոճով, Վարդանանց տօնին առթիւ տուաւ խմաստալից եւ խանդավառ քարոզ մը, տպաւորելով հաւատացեալ ժողովուրդը:

Ապա, թաղականութիւնը հացկերոյթով մը պատուեց Առաջնորդը, ներկայ էին բազմաթիւ ազգայիններ:

Հացկերոյթին ընթացքին, բաժակաճառերով ելոյթ ունեցան Նարեկ քահանայ, Պ. Մ. Սահակեան, Մ. Ճէլալեան, Լ. Տէր - Սարգիսեան, Տօքթ. Գոհարեան եւ Ա. Քէշիշեան:

Հուսկ՝ խօսք առաւ Տիրայր Արք., օրհնեց ներկաները եւ Վանանի Հայութիւնը, եւ մանաւանդ մաղթեց որ՝ իրենց Հայու ոգին միշտ վառ մնայ, եւ «թթիրմորը» դառնան չրջապատին:

Տիրայր Արք. մեկնեցաւ լաւագոյն տպաւորութիւններով, մանաւանդ, Վանանի հայութեան թողով լաւագոյն տպաւորութիւն:

Կիրակիի այս հանդիսութեամբ, վերջ դուաւ Վարդանանց ոգեկոչում մը եւս, նոր Վարդանանցիներու սպասումով...:

Ա. Ք.

Մարող վերջին ճրագներէն

(Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

—×—

Խարբերդի Սուրբ Աստուածածին վիպէն Մկրտչի «Եփրատ գոլէճ»ի ուսանող մը, Ստեփան Ստեփանեան օր մը կը լսէ չարդարար - ները, որոնք կը պատմեն թէ 1915-ի կոտորածներու առաջին օրերուն Քիւրտերու կեդրոն Հարօղլուի, եւ Մատուռա լերան վրայ նահատակած են 8500 հայ երիտասարդներ: Շատ չանցած ինք եւս կը տարտգրուի 12 տարեկանին: Օրերով անօթի ծարաւ կը թափառի անապատներու մէջ. հոն գահիճները չուանները կուտան երախաներու, որպէսզի դիակներու ոտքերուն կապելով քաշեն, լեցնեն զանոնք փոսերու մէջ:

Օր մը չարդերու մասնակից քիւրտ մը զայն իր ազգակիցներուն նմանցնելով հետը կը տանի: Ամիսներ կ'անցնին, կը յաջողի փախչիլ ինք ու քանի մը Հայուհիներ կը վերադառնան Խարբերդ ուր գրեթէ մարդ չէ մնացած. կը տեսնեն անօթի կողկանճող չուներ որոնք դիակներ կը փնտռեն յօշոտելու համար:

1922-ին կ'անցնի Հալէպ, 1925-ին կուգայ Ֆրանսա, Սէն - Թ'Էթիէն քաղաքը ուր կ'ամուսնանայ, զաւակներու հայր կը դառնայ: Կը մասնակցի պատերազմի կեանքին: Քանի մը հայորդիներ քով - քովի գալով կը հիմնեն մատուռ մը որ կը ծառայէ թէ՛ որպէս ապօթարան, եւ թէ՛ որպէս դպրոց: Կ'ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի կազմակերպիչներէն մէկը: Կ'ապրի միշտ այն յոյսով որ օր մը իր աչքերով պիտի տեսնէ Հայաստան ազատ եւ բախտաւոր օրը:

Չկրցաւ, հակառակ իր փափաքին, տեսնել Հայաստանը. իր սրտի բաղձանքն ու կարօտը քիչ մը թեթեւցնելու համար Սեւանի ճամբէն, բլուրէ մը առնուած հրաբխային քարեր դրի կուրծքին:

Թարմ մնայ յիշատակը:

ՆՇԱՆ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ԹՈՒԹԱՆԽԱՄՈՆԻ ԳԱՆՁԱՊԵՏԻՆ ԴԱՄԲԱՆԸ

«Հրա՛չք է այս» կը զոչէ հնախոյզ Մարթին. դամբանը իսկապէս չատ լաւ վիճակի մէջ պահպանուած է. Մարթին անդլիական լրատու գործակալութեան հետաձգելով կ'ըսէ, թէ քառորդ ժամ միայն մնացած է ներսը, թէ թոներով աւազ պէտք է պարպել, եւ թէ գերեզման թալանողներ լրմէ առաջ արդէն անցած են Մայայի դամբանէն:

Սակայն դամբանը լեցուն է հնախոյզներու համար չատ հետաքրքրական առարկաներով. երեք քառ. մեթրի չափ է աննիխոյզ զոյնը զեղինն է, կան քանդակներ որոնք կը ներկայացնեն Մայան ու իր կինը:

Այս յայտնութիւնը ամէնէն կարեւորը նկատուած է 1922-ին Թութանխամոնի դամբանին պտուելէն ետք. Մարթին 1975-ին գտած էր հրամանատար Հորէմհէպի - Թութանխամոնի յաջորդին, - եւ 1983-ին իշխանուհի Թիայի դամբանները:

Ո՞վ էր Մայա Թութանխամոնի դանձապետը: Անկասկած չատ կարեւոր մէկը: Կ'ըսուի թէ ան ունէր տուրք հաւաքելու պարտականութիւնը, արքունի պաշտօնատարներու վճարումները կը կատարէր եւ կը վարէր Եգիպտոսի արտաքին առեւտուրը: 1923-ին Քարթըը Թութանխամոնի դամբանին մէջ գտած էր յուզարկաւորութեան երկու փոքր արձանիկ որոնք հոն զետեղուած էին նոյնինքն Մայայի կողմէ. այս ցոյց կուտայ այն դիրքը զոր Մայա կը գրաւէր արքունիքին մէջ:

Մայա զաւակն էր պատաւորի մը եւ երգչուհիի մը: Կայ արձաններու հոյակապ խումբ մը Հոլանտայի մէկ թանգարանին մէջ ուր ան ներկայացուցած է, ինչպէս նաեւ իր կինը:

Աքարայի գերեզմանատունը կը գտնուի Մէմֆիսէ հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Արտաքին կառոյցը անհետացած է ու վայրը ուազով ծածկուած: Փրուսիացի հնախոյզ մըն է որ առաջին անգամ ճչդած է անոր տեղը, անցեալ դարուն:

Մարթին կը պատմէ թէ 15 մեթր խորութեամբ փոս մը բանալով երբ կը ծրբտրէին հանել զօրավարի մը դամբանին, հասած են Մայայի դամբանին: «Նկատեցինք որ զօրավարին դամբանին մէկ պատը կոտրեր էին դողերը: Ներս մտանք ու այսպէսով գտանք Թութանխամոնի դանձապետին դամբանը»:

Հոլանտացի ու անդլիացի այս հնախոյզներուն խմբակը կը բաղկանայ զանազան ազգութիւններու տէր ութ հոգիէ: Անոնք հիմա կը սպասեն պաշտօնական արտօնութեան որպէսզի խորացնեն Մայայի դամբանին իրենց քննութիւնները: Սակայն յամենայնդէպս, ինչ որ ձեռք ձգուած է, արդէն հիացում կ'առթէ:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 2-ին, կրօնական արարողութեամբ մը բացումը կատարուած է կեդրոնականի հարիւրամեայ հանդիսութիւններուն: Ներկայ եղած են կեդրոնականի նախկին ու այժմու սանները, ուսուցիչները, խնամակալները, համայնական մարմիններու ներկայացուցիչները: Պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք՝ ի մէջ այլոց նշելով. «Եթէ յետադարձ ակնարկ մը նետենք մեր բոլոր հնադոյն վարժարաններուն վրայ, կը տեսնենք որ անոնք միշտ կրօնական եղած էին, որովհետեւ մեր ընկերութիւնը կրօնական եղած էր եւ այդ ընկերութեան առաջնորդները իր ձեռին ունէին Ս. Գիրքը»: Ապա անդրադառնալէ ետք նշանաւոր վանքերու եւ անոնց կապուած բարձրադոյն վարժարաններուն՝ ըսած է. - «Ժէ. դարուն սկիզբը Տարօնէն ծագեցաւ լոյս մըն ալ: Կոլոտ Պատրիարք էր ան, որ Պոլիս գալով հաստատեց Սկիւտարի մէջ մեր առաջին բարձրագոյն վարժարանը, ուր 25 տարի դասաւանդեց: Յաջորդեց Նալեան Պատրիարքը, որ այդ բարձրադոյն վարժարանը փոխադրեց Գումգափու: Այս վարժարանը չարունակեց ուսում ջամբել մինչեւ դարուն վերջը: Ամէն թաղի մէջ այլեւս վարժարաններ կը բացուէին: Խասգիւղի վարժարանը կը հասցնէր մեր մեծագոյն մտաւորականները: Ցետոյ կը ծագկէր Սկիւտարի ձեմարանը: Ատոնց կողքին կը գործէին անհատական վարժարաններ, ինչպէս՝ Պէրպէրեան, Մէզպուրեան եւայլն: Այս բոլորը ազգային չէին, լուսամիտ ամիրաներ էին որ նեցուկ կը կանգնէին անոնց: Անհրաժեշտ տեսնուեցաւ որ բոլոր այս վարժարանները փրկուին պատահականութեան ենթակայ ճակատագիր ունենալէ: Դառնան ազգային եւ ըլլան համայնքին ապրանքը: Մեր ամէնէն չնորհալի Պատրիարքներէն մէկը՝ Ներսէս Վարժապետեան, Ազգին երեւելիները տարհամոզեց նման վարժարանի մը հիմնումին համար, որ պիտի ըլլար կեդրոնականը: Դժբախտաբար իր չարունակական հիւանդութիւնը եւ իր մահը առեն մը ուշացուցին իր ծրագրին իրականացումը: Բայց ի վերջոյ բացուեցաւ Կեդրոնական վարժարանը: Բոլորս ալ գիտենք թէ ինչպիսի գործ մը տեսաւ այդ վարժարանը»: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի եւ Կեդրոնականի սատրողներու յիշատակին: Ապա ներկաները այցելած են վարժարան, ուր վերակենդանացուցած են իրենց հին յուշերը:

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Վերա, իր վէպերու ոգի առած տիպարն է, երեւակայութեան մարմնացումը. մըտածումներուն սկիզբն ու եզրակացութիւնը: Վերայով պէտք է վերլանայ: Ի՞նչ կայ փոխուած զպրոցին ու Սանդուխտեանին անդին: Տարիներու բարդած լրջութիւն. խմաստութեան փայլ. չարժումներու չքնորհալիութիւն: Աւելի հմայիչ քան ուսանողը: Իր կողքին, իր հասողութեան ներքեւ՝ պինիի բաժակ:

Ուշ աւեն, երբ վեհափառը մեկնած էր արդէն, Գուրգէն եւ կինը առանձին ճգնեցին Տելեմակն ու Վերան: Իրենց ծանօթ էր անոնց սիրոյ առումը: Կառք մտան ու մեկնեցան:

- Վերա՛, ես շատ եմ կարօտցած քեզի:

- Այո՛, մենք շատ պատմելիք ունինք իրարու:

Զկային կաթողիկոսն ու չուրջինները. Հայկական եզէգեանները: Տելեմակ եւ Վերա որդեգրած էին իրենց զպրոցական լեզուն: Անդլերէնը կարծես աւելի բացատրական, աւելի դիւրասահ կը թուէր իրենց: Բառեր չէին վնտռեր եւ նախադասութիւնները կը հոսէին ինքնաբերաբար:

Ռիւ Պուասիէրի յարկաբաժինը չէր նմաներ Եղէգեաններու տան: Հոս, ամէն բան, անցեալ դարերու հնութիւն կը հոտէր: 16-րդ դարու թիկնաթոռ, տիվան, դորգեր, վարագոյրներ կը ճնշէին նոր մարդու զգայութեան ու իմացականութեան:

- Ֆրանսացի դքսուհի՞ դարձար, - ծաղրեց Տելեմակ, - նորաձեւութեան վարժըւած Ամերիկացին ի՞նչպէս կրնայ ապրիլ այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ:

- Սանդուխտեանի հօր ձգած ժառանգն է, որ անցուած է իմ անուան: Շատ դժուարութիւն քաշեցի, բայց վարժուեցայ: Չեմ ուզեր որեւէ փոփոխութեան ենթարկել, որովհետեւ վերջնական կայք մը չէ ինձ համար: Արդէն նոտարի եմ յանձնած: Շուտով կը վերադառնամ Նիւ - Եորք:

- Դէպի անցեա՞լ...

- Ո՛չ: Դէպի իմ երկիրը:

- Հո՛ն է, սակայն քու ամուսինը:

- Իմ արհամարհանքը կը հեռացնէ զայն օրքան փարիզն ու փեքինը:

- Դժբա՛խտ Վերա. կ'ըմբռնեմ քու դառնութիւնը եւ կը փորձուիմ մտածել թէ՝ արդեօք ես աւելի բախտաւոր չե՞մ եղած քեզմէ: Իմ տառապանքը սպաննեց նախկին Տելեմակը եւ ստեղծեց տարբեր հայեացքով, տարբեր մտասեւեռումով նորը. իսկ դուն կը զգերբես տակաւին սրտին թողած աւերակներուն մէջ:

- Ուրեմն եմ, որ դժբախտութիւնը հարթած է քու երջանկութեան ճամբան, - ըսաւ կինը եւ պարպեց ուիսքիի բաժակը:

- Ցաջողութեան մը գոհունակութիւնը Վերա՛, երջանկութիւն չէ՛ անպայման: Երբ թափուր անկիւն մը կայ սրտի մէջ, դժուար է երջանիկ ըլլալ:

- Ցամառօրէն քայլերուդ հետեւող կինէրէն մին չկարողացա՞ւ լեցնել այդ պարապը: Կը հետեւիմ ամերիկեան թերթերուն եւ պիտեմ թէ՝ ամբողջ աշխարհ մը ստեղծած ես չուրջդ:

Տելեմակ ժպտեցաւ: Իր յաջողութենէն առաջ ալ կիները հետապնդած են զինք: Բայց ինք չէ՛ սիրեր հետապնդուիլ: Տգեղ արարք է հետապնդումը. թաքուն միտք մը կայ միշտ անոր եռին: Հետապնդողը կ'ըլլայ միշտ ոստիկան մը. լրտես մը. հաստարակ չարագործ մը: Ինք տենչացեր էր մէ՛կ կինով եւ ան «մերժած» էր զինք...:

- Հաւատքը կը կորսնցնէ իր զօրութիւնը, երբ ան ընդմիշտ խախտած է այլեւս: Այսուհետեւ, կինը նպատակ չի կրնար ըլլալ ինձ համար, - պատասխանեց վճռական:

Վերա, լիովին չկրցաւ թափանցել խօսքի իմաստին: Ի՞նչ էր ըսել ուզածը: Տեղեակ էր անոր անցեալին, գիտէր թէ ինչ կրած էր ամուսնութեան մէջ

Տէր եւ Տիկին Ռիչար Քինէ,
Այրի Տիկին Օննիկ Փէշտմալճեան,
Տէր եւ Տիկին Ժաք Քինէ եւ ազջիկը,
Տէր եւ Տիկին Ալբի - Ժաք
Փէշտմալճեան,
Տէր եւ Տիկին Օլիվիէ Փէշտմալճեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Գառնիկ
Կիւմիւշանտագեան,
ինչպէս նաեւ Կիւմիւշանտագեան, Թիւրապ, Պէնէն, Աւետիսեան, Լասթրա ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, նանիին, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՃՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՅԱԿՈԲ ՓԷՇՏՄԱԼՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Սիրանոյշ Ալիանաճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 16-ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Փետրուար 20, ժամը 14·15ին
Eglise St. - Louis
Place de la République, Villemomble
(train, Gare de l'Est,
descendre Villemomble - le Raincy)

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Օհան Տակառեանի մահուան 20-րդ՝ եւ իր քեռայրին՝ Յարութիւն Փիրէնկիւլեանի մահուան Ա. տարելիցներուն ի յիշատակ՝ Մարալիկ Տակառեան կը նուիրէ 10·000 Ֆրանք Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին, 500 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին եւ 500 Ֆ. «Ցառաջին», (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ամենուհի Վարպետեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ վաղաբաշակ Վարպետեանի յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, Թերթին 60-ամեակին առթիւ։

×

Պ. Գրիգոր Եանպէկեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ իր եղբօր՝ կարապետ Եանպէկեանի յիշատակին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետրուար 24, ժամը 14·30-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ։

Օրակարգ· - Պատգամաւորականի զեկուցում եւ զանազան տեղեկութիւններ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ
մահուան քառասունքի առթիւ վիէնի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մասնակցութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ
կիրակի, Փետրուար 23, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին Փոն թ'Իվէքի եկեղեցին։

Ցետ արարողութեան՝ այց վերեմամատուն հանգուցեալին հիրիմին։ Հոգեհաչ կը տրուի իր այրիին Տիկին Ալին Ջուլֆուեանի եւ համայն Ջուլֆուեան ընտանիքին ազակիրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը՝ 7-ին «Արովեան» սրահը։
1, Quai Pajot

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵՆՔ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոները ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, համաձայն հետեւեալ կարգին·-

Ուրբաթ, Փետրուար 21
ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ
ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻՒԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 14
ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009 PARIS

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

« GORDZANVADZE »

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ-ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՓՐՄՈՑԵԱՆ

կը բանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր), Եղսօ (երգ), «Ախթամար» (պարախումբ)։

—— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանգ ——

Տոմսերու համար դիմել՝
SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՑՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին։

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :
CHARLES AZNAVOUR
HENRI VERNEUIL
GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE
Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :
AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES
Salle de la Mutualité
24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :
Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30
Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆԸ· – 3 օր Լենինգրադ, 3 օր Մոսկուա, 2 օր Թիֆլիս եւ 7 օր Երեւան։
ԵՐԿՐՈՐԴԸ· – 15 օր, Paris - Kiev - Erevan - retour – բոլոր օրերը Երեւան։
ԵՐՐՈՐԴԸ· – 9 օր· Paris - Kiev - Erevan, retour Erevan - Moscou - Paris.

3 խումբերն ալ պիտի միանան Երեւան, Ապրիլ 24, Եղեռնի արարողութեան առթիւ։

Սովորական ընթացքէն զատ բազմաթիւ այցելութիւններ եւ հիւրասիրութիւններ պատրաստուած են ի պատիւ 1917-ին հիմնուած Ընկերակցութեան խումբերուն համար։

Տեղերը սահմանափակ են
Հեռաձայնել 43 59 65 19 թիւին կամ այցելել· –
34, Avenue des Champs - Elysées — Paris 8e
(3e bureau à droite dans la galerie)

Շաբաթ առաւտները ժամը 10-էն 12·30, չաբթուան օրերուն ճաշի ժամերուն։

Tél. : 46 42 45 25 Lic. A 130

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER
ouverture à 13 h 30
14 h 00:
1er thème COMMERCE - MODE
16 h 15:
2e thème INFORMATIQUE
18 h 30:
3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB
5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սիրվարդ Մաճուկեանի թաղման՝ պատուասար Տէրտուրեան 100 Ֆ., Գապպահեանի մկրտութեան՝ Պ. Սոլաքեան 100, Մարբրիտ Քիւրքեանի թաղման՝ Մելիք եան եւ Աւէքեան ընտանիքները 100-ական Ֆրանք եւ Թառայեան ընտանիք 50 Ֆ., Տաճատ Շալճեանի թաղման՝ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն, Հայկուհի Շալճեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարպետեան (Վալանս) 100-ական Ֆրանք, այլ նուէր՝ Պաղտասար Տէրտուրեան 50 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21
VENDREDI
21 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.166 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.166

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՏԷՆԹԷՒՌ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ ՄԻՇԵԼ ՔՐԵՓՕ

*Ոչ ոք կրնայ ուրանալ այն մեծ ձեռնհասութիւնը զոր ունի Ռոպէր Պատէնթէռ, որպէս իրաւագէտ, եթէ նոյնիսկ ընդդիմութիւնը որոշ թուլութիւն մը վերագրէ իրեն պատժական գետնի վրայ, ինչ որ քաջալերանք մը նկատուեցաւ փոքր յանցապարտութեան ծաւալման: Իրրեւ նախարար Արդարութեան, իր դրոշմը դրաւ այն քանի մը տարիներուն ընթացքին, զորս անցուց Փլաս Վանտոմ, բազմաթիւ հիմնական բարեփոխումներով, որոնց գլխաւորը կը մնայ՝ մահապատիժի ջնջումը: Շաբաթ, Փետրուար 19-ին, նախարարական իր վերջին աշխատանքը եղաւ՝ յանձնել Նախագահ Պուշկէսկուին պատժադիւրքին բարեփոխման ծրագիրը, Նախարարական Խորհուրդի նիստին: Արդարեւ օրուան նորութիւնն էր, իր նշանակումը Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահի աթոռին: Եթէ տրամաբանական է եւ ոչ ոք ընելիք կրնայ ունենալ Պատէնթէռի նշանակումին համար Սահմանադրական Խորհուրդին որպէս անդամ, հարկ է չանտեսել թէ նախագահութեան նշանակութեան համար, հարկ եղած է «հասկցնել» Տանիել Մայէրի, որ պէտք է հրաժարի այդ պաշտօնէն: Արդարեւ, յիշենք որ Սահմանադրական Խորհուրդը վերին մարմին մըն է, իրաւարար եւ իրն է վերջին խօսքը, օրէնքներու եւ Սահմանադրութեան յարգումի բոլոր հարցերուն համար: Բաղկացած է ինը անդամներէ, որոնք հաւասարապէս կը նշանակուին Հանրապետութեան Նախագահին, Ազգ· Ժողովի Նախագահին եւ Վերակոյտի նախագահին կողմէ: Այս ինը անդամներէն զատ Հանրապետութեան բոլոր նախկին նախագահները, իրաւասու անդամ են, սակայն ոչ Տը Կոլ, ոչ Ժիսքար մաս կազմեցին: Մարտ 5-ին է որ վերջ կը գտնէր երեք անդամներու ժամանակաշրջանը (նշանակած ինը տարուան համար, մէկ երրորդը կը նորոգուի ամէն երեք տարին) եւ ահա նոյն տեղն է, որ Միթերան, Մեռմազ եւ Փոհէր մէկական անդամ նշանակեցին, այսինքն՝ առաջինը՝ Պատէնթէռ (Սեկայլի տեղ), Ազգ· Ժողովի նախագահը արմատական մը դրաւ յանձին՝ Ռոպէր Պադրիի (Լըկաթի փոխարէն), մինչ Փոհէր կրկին նշանակեց Սիմոնէն (ինքն իրեն յաջորդելու համար: Ինչ որ խաղ մը կը նկատուի ընդդիմութեան կողմէ, բացայայտ է: Օրերը կ'անցնին, ճգնաժամը կը հանի եւ համակեցութիւնը վազեան համար է: Եւ որեւէ տարակարծութիւն նորընտիր Ազգ· Ժողովին եւ Հանրապետութեան Նախագահին, ապա՝ իր եւ իր նշանակած կառավարութեան միջեւ կրնայ լուծել միայն Սահմանադրական Խորհուրդը, որու նախագահն ալ իրաւարար է: Տարուէ տարի, որքան ալ ամէն հոսանքէ վեր նկատուի այս մարմինը, անդամներուն մեծամասնութիւնը ձախ համակրութիւններ ունի:

Իր վճիռը չի կրնար ինքնագլուխ տալ, այլ խօսքով քննութիւն մը կատարելու համար, պէտք է դիմում ըլլայ իրեն: Այդ դիմումը կրնան ընել՝ Հանրապետութեան Նախագահը, Ազգ· Ժողովի նախագահը, Վերակոյտի նախագահը կամ նախարարապետը եւ 1974-էն ի վեր 60 երեսփոխաններու կամ ծերակուտականներու խումբ մը:

Ինչպէս ըսինք ընդդիմութիւնը, ընդհանրապէս, խիստ կերպով քննադատեց քաղաքական այս խաղը թէեւ Շիրաք բաւական խոհեմ է (Պալատիւր համոզած է զինքը համակեցութեան):

Շատ կարճ տեւէ յատկապէս Միշէլ Քրէփոյի նախարարութեան շրջանը: Առեւտուրը կը ձգէ անցնելու համար Արդարութեան նախարարութեան: Ինք ալ փաստաբան, անմիջապէս յայտարարեց՝ «կարելի չէ փոխարինել Պատէնթէռը, այլ միայն՝ յաջորդել անոր»:

Զար լեզուներ կան անշուշտ եւ չեն վարանիր նաեւ նկատելու որ Միթերան մէկ քարով երկու թռչուն զարկած է: Այսինքն, մէկ կողմէ Պատէնթէռը դնելով Սահմանադրական Խորհուրդին գլուխը տուած հնազանդ հաւատարիմ մը ունի հոն, բայց այլեւս զայն չունի որպէս նախարար Արդարութեան եւ երբ անապահովութիւնը ընտրապայքարի դէնքերէն մէկն է ընդդիմութեան եւ որու համար կը մեղադրէր Պատէնթէռը, դէշ գործ չէ կատարածը: Ապա, Քրէփօ՝ արմատական է, միաժամանակ ուրիշ արմատական մըն ալ Մեռմազը տեղաւորեց Խորհուրդին մէջ, այս օրերուն օգտակար բաներ են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՒԻԹ ԴԱՒՈՒՏԵԱՆ անուն հայ երիտասարդ մը ձերբակալուած է ՏԷ-ԷՍ-Թի-ի (Հողմամաբ Ապահովութեան Տեսչութիւն) կողմէ, որ զայն կը ներկայացնէ որպէս աչ-բազուկը Մոնթէ Մել-քոնեանի, ԱՍԱԼԱ - Յեղափոխական Շարժումի պարագլուխը, որ ձերբակալուեցաւ Նոյեմբեր 30-ին: Կրնայ հարցաքննուիլ նոյն հարցով զբաղող հարցաքննիչ դատաւորին՝ Ժիլ Պուլուքի կողմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ, կացութիւնը ծանր է: Հրեայ պատանդ մը եւս սպաննուած է «Աչխարհի ճնշուածներ»ու կազմակերպութեան կողմէ: Փրոֆ· Հալաք փոխ-նախագահն էր լիբանանցի հրեայ համայնքին, առեւանգուած 1985 Մարտ 30-ին: Այս ծայրայեղները կը խորհին թէ այս ձեւով պիտի ստիպեն Իսրայէլը որ հարաւը պարպէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ԵՐԵՒԱՆի ՄԷԹՐՈՅի ՆՈՐ ԿԱՅԱՐԱՆին՝ «ՇԷՆԳԱԻԻԹ»ի ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի մէթրոյի «Շէնգաւիթ» կայարանի բացումը կատարուած է Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ուժանիի ներկայութեամբ: Այս ձեւով մէթրոն երկարած կ'ըլլայ 1,7 քիլոմեթր: Ներկայիս «Բարեկամութիւն» կայարանէն մինչեւ «Շէնգաւիթ» ուղեւորներ կրնան հասնիլ 12 - 15 վայրկեաններէն:

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔ ՄԸ ԿՈՒԲԱՆ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Սաեփանաւանի շրջանի կուբայի գիւղին մէջ աւարտած է դպրոցական նոր շէնքի մը շինութիւնը: 784 աշակերտի տարողութեամբ շէնքը կահաւորուած է պիւղին պետական տնտեսութեան միջոցներով: Փորձի սենեակներու, արհեստանոցներու, մարզասրահի, խաղի սենեակներու կահաւորման, տարրալուծարանի սարքաւորումներու եւ այլ գոյքերու համար ծախսուած է աւելի քան 200 հազար ռուբլիի գումար մը:

×

ՌՈՒԲԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆ 8,34 ՄԵԹՐ ՑԱՏԿԱԾ Է

Ճիշդ քսան տարի առաջ, երբ Էմմիեան նոր ծնած էր, Իւրը Տէր - Յովհաննիսեան ոստումի մէջ կը սահմանէր Խորհ· Միութեան եւ Եւրոպայի մրցանիշը՝ 8,23 մեթր: Երկու տասնամեակ ետք Ռուբեր Էմմիեան պերազանցեց այդ մրցանիշը: Լենինականցի մարզիկը տարուան սկիզբը հաստատեց իր հեղինակութիւնը, Խորհ· Միութեան ձմեռնային ախոյեանութեան ընթացքին ցատքելով 8,34 մեթր (անցեալ տարի ան ցատքած էր 8,30 մեթր):

×

ՆՈՐ ԱՒՈՂՋԱՐԱՆի ՄԸ ԿԱՒՈՒՑՈՒՄԸ ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՄԷՋ

Ջերմուկի արեւելեան մասը սկսած է 200 տեղնոց առողջարանի շինութիւնը: Առողջարանը պիտի ունենայ 2 տեղնոց ննջարաններ, բուժման կէտեր, լոգանքի բաժանմունք, շարժանկարի, համերգի եւ մարզական սրահներ: Նոր առողջարանը կը բացուի գալ տարի: Անցեալ հնգամեակին հոն կառուցուած են վեց առողջարաններ, ուր կրնան բուժուիլ ու հանգստանալ 1500 հոգի:

×

ԴԱՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՎ

Հայաշխարհային դասականներու գործերը սովորաբար կը մեկնաբանուին երաժշտական աւանդական նուագարաններով՝ դաշնակ, ջութակ, երգչոն: Սակայն երաժիշտ Իլիա Մինասեան այդ գործերը կը մեկնաբանէ ազգային նուագարանով՝ չիթով (հովուական սրինգ): «Ես միշտ հաւատացած եմ ժողովրդական գործիքներու անսահման կարելիութիւններուն, - կ'ըսէ երաժիշտը, - եւ ուզած եմ այդ համոզումը փոխանցել ունկնդիրներուն: Սկիզբը երեւան ելաւ «Սոխակ» կատակային երկը, ուր ես կ'ընդօրինակեմ սոխակի գեղգեղանքը: Այնուհետեւ որոշեցի փորձել Մոցարթի «Ռոնտօ»ն: Իմ կարծիքով, յաջողեցայ»: Իլիա Մինասեան միշտ կ'ընդարձակէ իր դասական նուագացանկը, ուր տեղ գտած բոլոր գործերու մշակումները ինք կը կատարէ: Ան կը մեկնաբանէ Պախի «Մենուէթ»ը եւ «Սքերցօ»ն, Վիվալտիի «Սրինգի քոնչերթօ»ն, Արամ Խաչատուրեանի Ջութակի քոնչերթոյի երրորդ մասը: Քառասուն տարուան ընթացքին ան տարփողած է հայկական ազգային երաժշտական գործիքները Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւններու մէջ· նուագահանդէսներ տուած է 78 երկիրներու մէջ: Իլիա Մինասեան Քէօլնի պատուոյ քաղաքացի է:

×

ԱՐՄԱԻԻՐի ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Իր նրբութեամբ աչքի կը զարնէ կաւէ այն անօթը, որ գտնուած է Հայաստանի հին մայրաքաղաքի՝ Արմաւիրի պեղումներու ընթացքին: Առարկային վրայ եղած կլոր անցքը կը վկայէ, որ ան գործածուած է պաշտամունքի բնոյթ ունեցող զանազան արարողութիւններու համար: Հաւանաբար հին հայկական արուեստի այդ հիանալի նմոյշը կազմած է թագաւորական սպասքի մէկ մասը եւ գործածուած թագադրման հանդիսութիւններու ատեն, որոնք Արմաւիրի մէջ տեղի ունեցած են Ն· Ք· 4-րդ դարու առաջին կէսին: Աւելի քան 150 տարի է, որ Արմաւիրը զարճած է հետազօտողներու, ճամբորդներու, հնախոյզներու եւ պատմաբաններու ուշադրութեան առարկան: Հետաքրքրական են միջնաբերդի, պալատական կառուցուածքներու, տաճարներու, բնակարաններու յատկանաբերուած մնացորդները:

ՕՐ Ք ՕՐԻՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ԱՉԿԱՊՈՒԿ

Ինչպէս ամէն ազգ, Հայն ալ ունի իր ազգային հպարտութիւնները· հպարտ է ան իր մշակոյթով, մեծերով, արուեստով, ինչպէս առհասարակ բոլոր ազգերը: Ինչ որ սակայն կը զանազանէ Հայը այս մարգին մէջ, իր հպարտութիւնն է ... պարտութիւններով:

Երեկ՝ Աւարայրն էր - ով գիտէ ո՛ր բազմահազէտ հանճարին բարդ ու մանրազնին վերլուծումներով յաղթանակ հռչակուած - այս մարգին առաջին օրինակը հաւանօրէն· այսօր՝ մեր դատին զօրավիգ, թիկունքի «հայասէր, արդարասէր» շրջանակներու կամ անձնաւորութիւններու նոր հնարքը՝ հայանպաստ բանաձեւը, Հայերու ցեղասպանութեան, զոհերուն ոգեկոչումի օրերու անսպառ ձեռնարկները· բոլորը միջազգային *մասշտաբով*, բոլորը լայն պարագրկումով:

Ու տրուած երկու բուէ, չորս գեղեցիկ խօսքով մեզի ամէն բան մոռցած, մեր թեւերը, սրտերը լայն բացած, կը դիմենք նոր օրերու մեր յաղթանակները գրկելու· սակայն, ափսոս, ամէն խանդավառութիւն կը վերջանայ դատարկութեան, անտարբերութեան մը ողջագուրումով, կամ լաւագոյն պարագային նոր խոստումներու, նոր սպասումներու հանգրուանով մը:

Եթէ իրաւ է որ այդքան ծարաւ ենք յաղթանակներու, հպարտութեան, ինչո՞ւ արդեօք բաղաքական թատերաբեմէն ասդին չեն դառնար մեր ակնարկները, յառելու համար Մաշտոց - Կոմիտաս - Թորամանեան եռատանիին:

Հոն՝ ոչ մէկ կասկած, որ իրականութիւնը կոչուելու համար յաղթանակ, պէտք չունի անպարար հանճարի մը հնարքին, կամ խարուսիկ պատուճանէն:

ԱՐՓԻ

200 ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

Զամչեանի Հայոց պատմութիւնը

Մեր ազգային դէմքերէն, հերոսի մը կամ գրագէտ բանաստեղծի մը ծննդեան 200-ամեայ տարեդարձը չէ որ կ'ակնարկենք մեր խորագրով, եւ ոչ ալ պատմական տարեդարձ մը, այլ ծննդեան եւ հրատարակութեան դրքի մը, մանաւանդ երեք հատոր դրքերու, ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ առաջին դրքին, որ լոյս տեսաւ 1784 - 1786 տարիներու ընթացքին, Վենետիկ Մխիթարեան վարդապետի մը ժրաջան եւ կորովի կամքին:

Գիրք մը որ կերապարանափոխեց ամբողջ հայութեան նկարագիրը, տուաւ ազգային ոգի, դիտակցութիւնը իր փառաւոր անցեալին, եւ ոգեվիրայ եղաւ նոր վերածնունդի մը:

Մխիթար Սեբաստացի, գծեց ուղին, եւ նկատի առաւ այս դրքին կարեւորութիւնը. ինքը իր հայրերէն լեզուի առաջին քերականութեամբ եւ Հայկազեան բառգիրքով, Հայուն դրել, խօսիլ սորվեցուց, սակայն իր կեանքի օրերը կարճ էին իր ծրագիրը ամբողջութեամբ գործադրելու, ուստի իր աշակերտներուն յանձնեց իր սկսած գործը յառաջ տանելու աշխատանքը. նախ եւ առաջ՝ Հայուն տալ իր անցեալի պատմութիւնը. այս գիտուրին գործին ձեռք զարկաւ եւ տաժանակիր եւ յոգնաջան աշխատութեամբ, գիտուրին ուղիներէ անցնելով, իր նպատակին հասցուց, իր աշակերտներէն նշանաւոր եւ անուանի Հ. ՄԻՔԱՅԵԼ Վ. ՉԱՄՉԵԱՆ:

Ո՞վ էր Հ. Միքայէլ Զամչեան. ան Պոլիս ծնած էր, եւ փոքր հասակէն վէնետիկ գալով աշակերտած էր Մխիթարի, եւ 1759-ին ուխտերով Միաբանութեան անդամ եղած:

1769-ին քահանայ կը ձեռնադրուի, եւ 1769-ին Պասրա կը գրկուի առաքելութեամբ:

Հոն հայ ժողովուրդին հետ չփում ունենալով, կը հասկնայ անոր կարիքները, ականատես կ'ըլլայ հայ ժողովուրդի անգիտութեան, քանի ան կորնչացած էր իր ազգային նկարագիրը, կը գրէ վանք Աբգահօր «թէ, Հայերը հոս հայերէն մը կը խօսին, թրքախառն եւ անհասկնալի. իսկ Հայոց փառաւոր անցեալի պատմութեան բոլորովին ծոմ են»:

Ու այդ օրէն կը ծրագրէ, լուսաւորել իր ազգին զաւակները, տալով անոնց նախ իրենց ազգին փառաւոր անցեալի Հայոց պատմութեան ծանօթութիւնը:

Սակայն դժուարութիւնները չատ էին այս ծրագրին իրագործման, չկային պատմութեան անհրաժեշտ աղբիւրները, ուսկից կարենար քաղել Մխիթարեանին, այո, դրած էր Հայոց պատմութիւն մը Ե. դարուն, սակայն անոր ձեռագիրները չկային, յետոյ Մխիթարեանով չէին վերջնար Հայոց պատմութեան աղբիւրները, կային ուրիշ պատմագիրներ, Բիւզանդ, Ագաթանգեղոս, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ եւ ուրիշներ, ո՞ւր էին այս դրքերը:

Ուստի չատ կարեւոր էր որ նախ իր տրամադրութեան տակ ունենար այս հեղինակներու ձեռագիր գործերը. կը դիմէ վանքի սրբահօր, եւ սրբահայրը այս դժուարին գործին համար վարդապետ մը կը դրկէ Արեւելք, ձեռագիրներ հաւաքելու, գնելով եւ կամ օրինակելով վանք դրկել. բայց այս գործին համար երկար ժամանակ պէտք էր:

Այս առաքեալ վարդապետը, հասնելով Արեւելք, ամէն քար կը շարժէ, եւ օրը - օրին վանք կը հասցնէ ձեռագիրներ, եւ կամ անոնց օրինակութիւնը. այս ձեռագիրներու հաւաքման մեծագոյն նպաստաւոր է, Պալաթեցի Գէորգ Դպիր Տէր - Յովհաննէսեան. ան ամէն ջանք կը թափէ, կը գնէ, կ'օրինակէ եւ վանք կը դրկէ բազմաթիւ ձեռագիրներ. այնպէս որ իրեն կը պարտինք հազուագիւտ կորիւն վարդապետի, «Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի վարքը»ի միակ օրինակը:

Հ. Միքայէլ Զամչեան Պասրայէն վանք կը վերադառնայ, եւ վանքին խաղաղ մթնոլորտին մէջ, աշխատանքի կը լծուի. նախ կը համադրէ պատմական դէպքերը, կը բազդատէ օրինակները, կը տառդ անոնց դէպքերու թուականները, կ'ուղղէ անոնց մէջ եղած պատմական սխալները, դանդաղ ժամանակագրական կարգի կը վերածէ, եւ ապա կը սկսի շարադրել, մեծ համբերութեամբ, այնպէս որ կը դրէր վարդապետներէն մէկուն, «զկեանս իմ կերաւ այս գործը»...: Երկար տարիներ աշխատած էր, եւ ահա 1784-ին առաջին հատորը լոյս կը տեսնէր, յաջորդ տարիները 1785 եւ հատկ 1876-ին երկրորդ եւ երրորդ հատորները. չորս տարիներ տեւած էին միայն անոնց տպագրութիւնը, բազմաթիւ ընդհատումներով, եւ բազմաթիւ խոչընդոտներով. բայց ան իր նպատակին հասեր էր:

×

Ի՞ՆՉ ԱՐԺԷՔ ՈՒՆԻՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՅՍ ԵՐԵՔ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Հայոց պատմութեան դրքի մը կարեւորութիւնը չատ հին ժամանակներէ ի վեր կը զգացուէր, չատեր զայն կը փնտռէին, բայց անօգուտ. Խորենացիի եւ ուրիշ պատմագիրներու գործերը, ձեռագիրներ էին եւ անգամանելի, քիչ թիւով կը մնային վանքերու գրատուներու փոշիներուն տակ, ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր, հանել զանոնք թօթվել փոշիները, բազմացնել անոնց օրինակները եւ հայ ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դնել, արժեւորել զանոնք: Այդ օրերուն կարդալ - գրել դիտցողները մատի վրայ կը հաշուուէին, Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ, քանի մը տիրացուներ միայն կրնային Սաղմոս եւ Նարեկ կարդալ, հայ գիրն ու լեզուն բոլորովին խաթարուած էր, Հայոց պատմութիւն գրել եւ կարդալ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր, այս կացութեան առաջքն առաւ եւ կացութիւնը փրկեց Զամչեան իր երեք հատոր Հայոց պատմութեան դրքով. ահա թէ ինչու այս դրքին 200-ամեակը կը յիշատակենք այս տարի:

1786-ին Զամչեան աւետաւոր լուրը կուտար Պոլիս Հայոց պատմութեան վերջանալուն, Պոլսոյ Հայութիւնը, որ քիչ մը աւելի լուսամիտ էր, արդէն կը սպասէր անոր անհամբեր, եւ երբ առաջին հատորները հասան Պոլիս, մեծ խանդավառութիւն մը եւ եռուզեռ մը ստեղծուեցաւ ուրոշ դասակարգի մը մէջ, սկսան վանք հասնիլ ապսպրանքներ 50 - 100 օրինակ մէկէն, անձ մը կը գրէր, «Ամենէքին մեծաւ գովութեամբ ընթեռնուն զայն անյապ եւ զմայլին...»:

Շուտով անոր համբաւը կը հասնի գաւառները, եւ հոն հայ ժողովուրդը հարիւրներով կ'ապսպրէ, «որչափ հնար է առաքեցիք փութով 50 հատ, զի ոչ միայն մեք անակնկալ սպասեմք ընթեռնուլ եւ իմանալ, այլ եւ բազումք»...:

Հոս պէտք է նկատի առնենք որ այդ թուականներուն, մենք Հայերս կանոնաւոր դպրոցներ, վարժարաններ չունէինք, հայերէն կարդալ գրել դիտցողները քիչ էին, վանքերն էին միայն հայագիտութեան կեդրոնները, իսկ քաղաքներու մէջ միայն քանի մը տիրացուներ, եւ անոնց տուներն էին մեր դպրոցները, ուր կը յաճախէին աշնուականներու զաւակները, հոն Սաղմոս եւ Նարեկ կարդալու համար: Հայոց պատմութեան դրքը ուրնեղալ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր. ուստի երբ Զամչեանի Հայոց պատմութեան դրքերը հասան ձեռքերնին, անոնց վրայէն քաղուած համառօտ Հայոց պատմութիւններ սկսան յօրինուիլ դպրոցներու համար, եւ մեր տղաքը ունեցան առաջին անգամ Հայոց պատմութեան դրքեր իրենց ձեռքերը, աչքերնին բացուեցաւ, եւ հասկցան թէ իրենք հայ ազնիւ ցեղի մը զաւակներն են, իրենք ալ ունեցեր են իրենց թագաւորները, իրենց հերոսները. ուստի կրնանք ըսել թէ Զամչեան եղած է Հայոց երկրորդ պատմահայրը, եւ մենք այսօր իրեն կը պարտինք ինչ որ դիտենք մեր անցեալէն:

Ուրեմն սիրելի հայ ընթերցող, կ'արժէ որ մենք այս նշանաւոր Հայոց պատմութեան դրքին ծննդեան 200-ամեակը յիշատակենք, անոր կատարած մեծ դերը մէջտեղ հանենք եւ շարունակենք ապրիլ հայ պատմութեան մեղի գծած ուղիով:

Թող անմահ մնայ յիշատակը այս 200-ամեակը կերտողներուն, Հ. Միքայէլ Վրդ. Զամչեանի եւ ամբողջ Մխիթարեան Ուխտին:

Հ. ՄԻՔԱԵԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Վենետիկ
1986, Փետրուար 9

«ՈԶՆԻ»Ի ԷՋԵՐԷՆ

ՂԱՓԼԱՆԵԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

ՍՍՀՄ գիտական մրցանակի դափնեկիրը, ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստ, Երեւանի դրամատիկական թատրոնի գեղարուեստական դեկավար, ՀՍՍՀ թատերական բնագործութեան նախագահ, ՍՍՀՄ Ռուսթինա բնագործութեան հայկական բաժանմունքի նախագահ, ՍՍՀՄ 9-րդ գումարման եւ ՀՍՍՀ 10-րդ գումարման Գերագոյն Սովետի դեպուտատ Հրաչեայ Ղափլանեանը ընդամէնը 60 տարեկան է: Այսքան մեծ պաշտօններ՝ մի փոքրամարմին մարդու ուսերի՞ն: Ուստի Ոզնին որոշեց մեծ երկիւղածութեամբ այցելել նրան: Տեսնենք կ'ընդունի՞: Եւ որովհետեւ Ղափլանեանը չատ փիէսներ է բեմադրել (նաեւ գրել), Ոզնին որոշեց փիէսի ձեւ տալ այդ զրոյցին: Ահա այն. -

Փիէս՝ մէկ գործողութեամբ, մէկ պատկերով մէկ գործող անձով

Բեմը ներկայացնում է ... բեմ: Դրամատիկական թատրոնի բեմում տեղադրուել է Ղափլանեանի աշխատասենեակը, քանի որ նա բեմում աւելի չատ է աշխատում, քան իր սենեակում: Բազմաթիւ հեռախօսներ: Տանտէրն զբաղուած է: Ներս է մտնում քարտուղարուհին:

Քարտուղարուհին. - Հրաչ Նիկիտիչ:

Ղափլանեան. - Հա, ճան:

Ք. - Ընդունարանում սպասող կայ:

Ղ. - (Ծոցնած) Ովքե՞ր են ... Մինիսթրնե՞ր:

Ք. - Ո՛չ:

Ղ. - Ուբեմն՝ Մխայիլ Ուլիանովն է: Կամ՝ Սմոկաունովսկին: Գուցէ Պորիսովա՞ն ... Հերթապրիը՝ թող մէկ - մէկ դան:

Ք. - Ո՛չ, ո՛չ: Ինչ - որ Ոզնի է ...

Ղ. - Ոզնի՞ ... Մարդկանցից պրծանք, հիմա էլ ... կենդանինե՞ր ... Պատուհանից դուրս, թող գնայ...

Ք. - Չեմ կարող: Փորձեցի՝ ինձ ծակեց:

Ղ. - Քեզ ծակե՞ց ... Լաւ, թող ներս գայ:

(Ներս է մտնում Ոզնին եւ առաջարկում 30 հարց՝ 60-ամեակի առթիւ, այսինքն՝ 30 սովորական հարց՝ անսովոր պատասխանների համար):

Ղափլանեան. - Ոզնի Ոզնիեւիչ, հարցերը տուէք գրաւոր վաղը կը պատասխանեմ:

(Ոզնին համաձայնւում է: Յաջորդ օրը Ղափլանեանը գրաւոր պատասխանում է):

1· - Սիրելի ընկեր Ղափլանեան, ի՞նչ է նշանակում Ղափլանեան: Կարծեմ ... խափլան բառից է, չէ՞:

- Ղափլանեանը Ոզնուց ուժեղ է՝ Արիւծ է կոչւում (*):

2· - Ձեր մասին գրուած է, որ դուք թատրոնում աւելի շատ զգում էք կատակերգական վիճակներ, որտեղ երբեմն ինքներդ ձեզ գերազանցում էք: Ճի՞շդ է: Ո՞րն է ծիծաղեցնելու ձեր գաղտնիքը:

- Երիտասարդ էի, բանակից նոր էի վերադարձել, փողոցում ինձ հանդիպեց հայ բեմի վարպետներից մէկը եւ բացականչեց «Մանչս, առաջ քոմիկ էիր, հիմա ի՞նչ գարճար՝ ողբերգա՞կ:

Պատասխանեցի՝ ողբերգակատակեր - գակ:

Աշխատում եմ կոմեդիաներում չկորցնել ողբերգականութիւնը, իսկ ողբերգութիւններում՝ քոմիզմը: Այդպէս էր վարւում նաեւ եղբայրս՝ Լէոնիդ Ենգիբարեանը ... Նա մեծ կատակերգակ էր եւ մեծ ողբերգու:

3· - Ձե՞ք պատրաստում կատակերգական նոր ներկայացում:

- Մօտ ժամանակներս Մոսկուայի Փոքր Թատրոնում աւարտեցի «Սիրանոյ տը Պերժըրաք» ներկայացումը: Շուտով կը հանենմ Մեծ Թատրոնին ...

4· - Մի ենթադրէք, բայց յայտնի է, որ դուք ցածրահասակ էք :Ի՞նչպէս, ուրեմն, ժամանակին խաղացիք բարձրահասակ Մայակովսկու դերը:

- Երբ խաղացի Մայակովսկու դերը, ընդամէնը 15 տարեկան էի: Այն ժամանակ նա՛ էլ ցածրահասակ էր:

5· - Դուք սկսել էք որպէս դերասան, շարունակել որպէս թատերագիր, իսկ հիմա բեմադրիչ էք: Չլինի՞ չկարողանաք մեծ դերասան ու թատերգու դառնալ, ուստի դարձաք բեմադրիչ:

- Բեմադրիչ դառնալու համար հարկաւոր է լինել դերասան, թատերգիր, նկարիչ, նոյնիսկ երաժիշտ:

6· - 33 տարի է Գրողների Միութեան անդամ էի, գրել էի ճաու փիէսներ: Ինչո՞ւ նոր բան չէի գրում: Չէի ուզո՞ւմ, թէ՞ չէի կարող:

- Երբ գրում էի, չգիտէի ինչ է գրելը: Երբ հասկացայ, գաղարեցի գրել: Ճաու կ'ուզենայի որոշ թատերագիրներ հետեւեն իմ օրինակին: Դրանից կը չուկդ թատրոնը, էլ չեմ ասում՝ կինոն, մանաւանդ՝ հեռատեսութիւնը...

7· - Ծնուել էք Ստեփանաւանի շրջանի Գետագետ գիւղում (կարծեմ 60 տարի առաջ): Ժամանակ ունէ՞ք յիշելու եւ այցելելու ձեր գիւղը: Թէ՞ ձեզ աւելի շատ գերում են աշխարհի մեծագոյն քաղաքները:

- Ուր որ լինեմ, չեմ մոռանայ իմ սիրելի Գետագետակրատը: Պահպանում է իմ մանկութեան տունը: Որքան փորձում եմ արշիւականացնել, չի ստացւում:

8· - Ցայտնի է որ մանկութիւնից դուք շփուել էք մեծ դերասանների եւ մեծ մարդկանց հետ: Կարո՞ղ էք յիշել ծաղաշարժ դէպքեր:

- Դրանք չատ - չատ են: Պատրաստում եմ գիրք գրելու: Թող Ոզնու ընթերցողները սպասեն: Անակնկալ է ...

9· - Դուք հայ իրականութեան մէջ ստեղծել էք նոր թատրոն, որին ասում են Ղափլանեանի թատրոն: Ի՞նչպէս հասաք դրան: Հե՞շտ, թէ՞ դժուար:

- Դիտողների համար չատ հեշտ, մեզ համար՝ չատ դժուար:

10· - Քննադատների մասին ձեր բացատական կարծիքը:

- Միշտ երազել եմ նրանց հետ տեղներ փոխել. նրանք բեմադրեն, ես քննադատեմ: 60 տարիս լրանալուց յետոյ նորից սկսել ենք իրար հասկանալ, ինչո՞ւ չէ փորձում փճացնել մեր յարաբերութիւնները: Չէ՞ք տեսնում, որ վերջին տարիներին ինչ բեմադրում եմ՝ յարգանքներս էլնելով՝ ոչինչ չեն գրում:

11· - Ի՞նչ է նշանակում՝ «թատրոնը պէտք է թատերային լինի»:

- Նշանակում է՝ հացը պէտք է հաց լինի, ջուրը՝ ջուր, օդը՝ օդ, թատրոնը՝ թատրոն ...

12· - Ի՞նչպէս հասկանալ «բեմադրիչը պէտք է մեռնի դերասանի մէջ» արտայայտութիւնը:

- Այդ խօսքերը պատկանում են Նեմիրովիչ - Տանչենքոյին, բայց մինչեւ հիմա ճշդուած չէ, թէ ի՞նչ առիթով է ասել: Դրանից աւելի շատ օգտւում են այն բեմադրիչները, որոնք թաքցնում են իրենց անկարողութիւնը, այսինքն՝ պլան չծնուած՝ մեռնում են: Ես կողմակից եմ դերասանի հետ բեմում ապրելուն...

13· - Ճի՞շդ է որ թատրոնը իր դուռը ապրել է:

- Դառն ապրած մարդկանց կարծիքն է դա:

14· - Ինչո՞ւ են մեծ դերասանները խռովում փոքր դերերից:

- Որովհետեւ փոքր դերասաններ են:

15· - Կարո՞ղ էք անտապանդին անտապանդ:

- Շատ եմ փորձել, չեն համոզուել:

16· - Մեծերի գնալուց յետոյ կան մեծեր:

- Որքան յիշում եմ՝ մեր մեծ վարպետները չգիտէին, որ իրենք մեծ են, իսկ այժմ բոլորը հասա՛ն գիտեն որ իրենք մեծ են:

17· - Զափէբն ասում է՝ «Ոչ ոք չգիտէ թէ ինչ է թատրոնը»: Գուցէ դո՞ւք ասէք:

- Մինչեւ հիմա որոշ բաներ գիտէի, բայց որ ասում էք՝ Զափէբն էլ չգիտէ, ես որտեղի՞ց իմանամ:

18· - Դուք յաւերժական շար-

ժիչ էք: Ջեր սիրտը չի՞ յոգնում:
- Բա չի՞ յոգնում:

19. - Ե՞րբ էք ձեզ լաւ զգում, ե՞րբ՝ վատ:
- Դժբախտաբար, դա միայն ինձնից չի կախուած:

20. - Ամբողջ կեանքում ղեկավար էք եղել: Սիրում էք իշխե՞լ, թէ՞ ղեկա - վարել:
- Իսկական ղեկավարը չի իշխում, առաւել եւս՝ արուեստագէտը:

21. - Տիկինդ՝ Էմմա Վարդանեանը, աղջիկդ՝ Տաթեւիկ Ղափլանեանը, նրա ամուսին Արմէն Խանդիկեանը եւ դուք աշխատում էք նոյն թատրոնում: Չէ՞ք ձանձրանում՝ տանն էլ միասին, թատրոնում էլ:
- Թոռներիս առկայութիւնը փրկում է իրավիճակը:

22. - Դուք ներկայացումներ էք դրել նաեւ Մոսկուայում, այլ հաղաքներում եւ արտասահմանում: Ի՞նչ է՝ իրենք չէի՞ն կարող, որ ձեզ հրաւիրեցին:
- Ես կը գերադասէի այդ հարցը ուղղէք նրանց:

23. - Ձեր տեսած ամենատաղանդաւոր մարդը:
- Հիմա այնքան «շա՛տ» են, որ մոլորուել եմ:

24. - Ձեր տեսած ամենահետաքրքիր մարդը:
- Երկու տարեկան Թոռնիկս՝ Դաւիթը:

25. - Եթէ անմարդաբնակ կղզի ընկնէիք, ի՞նչ գիրք կը վերցնէիք ձեր հետ:
- Եթէ ձեռք բերէի «Հայաստանի դեղարոյսերը» ...

26. - Եթէ ոսկէ ձուկ բռնէիք, ի՞նչ երեք ցանկութիւն կը յայտնէիք:
- Շա՛տ բան կ'ուզէի, բայց վախենում եմ՝ կոտրած տաշտակի առաջ կանգնել:

27. - Աշնան այս տարիքում որո՞նք են ձեր սիրած վերջին ներկայացումները:
- «Աշնան արեւը» եւ «Վերջին ուսուցիչը»:

28. - Ի՞նչ հարց կ'ուզէիք, որ ձեզ տըրուէր:
- Եթէ հարց տան՝ «ձի՞շդ է որ 60 տարեկան էք դառնում», կը պատասխանէի՝ «Ցերիւրանք է»:

29. - Իսկապէ՞ս 60 տարեկան էք դառնում:
- Այո: Ճշմարտութիւն է...
30. - Եւ որքա՞ն կ'ուզէք դեռ ապրել:
- Որքան Թատրոնը...:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(*) Ղափլանը վագր է, բայց Ղափլանեանն ուզում է առիւծ կոչուել...:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ. - («Յառաջ»). -

Գրասէրները, մշակոյթի համակիրները, խմբակ կազմած, կանոնաւոր կերպով կը համախմբուին: Կը միտին չրջանիս փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջ հայկական գրական մշակութային կեանքը կենդանի պահել: Զայն արծարծել, ի գոհունակութիւն սիրողներու, դնահատողներու, որոնց թիւը, բարեբախտաբար, կարեւոր աստիճանի վրայ կը մնայ:

Այսպէս է, որ Հայ Մշակութային Ակումբ անուանին եւ չրջագիծին մէջ, կարելիութեանց սահմաններուն մէջ, կ'աշխատին հիմնական թուականներ նչել, անուանի դէմքերու ծննդեան դարադարձներ յիշատակել՝ յոբելեանական պիծով, այլ մանաւանդ, դասախոսական երեկոյթ - ցերեկոյթներ, ասուլիսներ կազմակերպելով, անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ:

Չենք ուզեր անդրադառնալ ցայսօր կատարուածներու մասին, քանի բոլոր ձեռնարկներն ալ դրութիւն - թղթակցութիւններու ճամբով օրը օրին հրապարակուած են «Յառաջ»ի նեղ սիւնակներուն մէջ, առ ի գնահատում:

Գրասէր - մշակութասէրներու խմբակը՝ բաղկացած աւելի քան երկու տասնեակ անձերէ, երկու սեռէ, գլխաւորութեամբ չարժումին մղում տուող, յամառ հետապնդող ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի, վերջերս ձգտեցաւ ընդլայնել իր չրջանակը՝ նոր եւ յօժարակամ տարրերու մուտքով՝ հրաւէրներով: Ուրախալի է հաստատել, թէ խմբակը առ հասարակ դիմում կատարեց երիտասարդներու: Ասոնք գոհունակութեամբ ընդունեցան:

Ընթացիկ հանդիպումներուն, միշտ մեծամասնութեան ներկայութեամբ, նորանոր միջոցներ կ'առաջդրուին հանդիսատեսներն ու ունկնդիրները առաւել չափով հետաքրքրելու համար:

Չէ՞ որ միջնակարգութիւնը վերջին հաշուով տագնակալի կը դառնայ: Վերջապէս համախմբուողները իրենք եւս իրենց տեսակ մը վերնատուն, կըրնան դրական - մշակութային իմացական մթնոլորտ մը ստեղծել, իրենց միջեւ:

Այս ուղղութեամբ է, որ առաջարկներու հիման վրայ որոշուեցաւ դասախոսական երեկոյթներու կազմակերպութենէն առաջ ներքին դրական կեանք ստեղծել:

Զանազաններու պաշտօն յանձնուեցաւ այս եւ այն դրազէտին չուրջ հրապարակային դասախօսութիւններ պատրաստել, դրաւոր: Նիւթն ու նիւթերը նախապէս կարդալ - բացատրել խմբակին չրջանակին մէջ, պատասխանել հարցումներու, նկատումներու վրայ յաւելումներ կատարել, սրբագրութիւններ, ինչո՛ւ ոչ, յապաւումներ:

Այս միջոցին կիրարկումը ամէնէն առաջ կը մնայ դասախարակչական: Ենթակայէն զատ բոլորն ալ կը ծանօթանան առաւել մանրամասնութիւններով՝ կենսագրական, գրական թէ այլ, իրենց համար սահմանուած եւ ընդունուած նիւթին:

Գոհունակութեամբ արձանագրենք, թէ ներկայ տարեշրջանին համար՝ Յունուարէն մինչեւ Յունիս, արդէն իսկ մշակուեցաւ աչխատանքի բաւական լայն դաշտ մը:

Յունուարի վերջը, ինչպէս արդէն դրեցինք, ճարտարապետ Տիգրան Հաճեան խօսեցաւ Հայ ճարտարապետութեան կարեւորութեան մասին:

Մրափիրով Մարտի սկիզբէն մինչեւ Յունիսի առաջին չաբաթը եռուն կեանք մը ապահովուած կը մնայ մեր փոքրաթիւ հայ գաղութին համար:

Անոյշ օփերայի ունկնդրութիւն եւ մեկնաբանութիւն Տիկին Լիլի Ապրիանի կողմէ:

Հայկական երեք ժապաւէններու ցուցադրութիւն՝ մեկնաբանութեան յատուկ հրաւիրուած Արբի Յովհաննիսեանի կողմէ: Օր. Սօսի Անտէգեան ապա առանձին դասախօսութեան մը ընթացքին կը պարզէ հայերէն լեզուին ուսուցումին հարցը Ֆրանսայի կրթական պետական ծրագիրներուն մէջ: Ապրիլէն՝ Մայիս, Գրիգոր Զօհրապ, Սիամանթօ, Ռուբէն Զարդարեան եւ Վահան Տէրեան, յաջորդական դասախօսութիւններ Տիկիններ՝ Անոյշ Սերոբեանի, Ալիս Թաշճեանի, Ժիրայր Միրիճեանի եւ Տիկին Էլիզապէթ Թաշճեանի կողմէ: Վերջապէս, Հին Հայոց հաւատալիքները եւ աւանդութիւնները Տարօն Ծ. Վարդապետ Ճէրէճեանի կողմէ:

Ծրագիրին մէջ կը մնայ Կոմիտաս:

Այս քանի մը տողերը գրեցինք առ ի քաջալերութիւն խմբակի մը, որ հերթական հանդիպումներով նախ իր մէջ կ'արծարծէ գրական - մշակոյթի հարցեր, զանոնք կը քննարկէ լուրջ մօտեցումով եւ ապա զանոնք կը հրամցնէ չըրջանիս հանրութեան:

Պէտք է անպայման քաջալերել միտումն ու չարժումը:

Այս մասին կասկած չունինք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, վախճանած է Պօղոս Ա. քհնյ. Պետրոսեան: Ծնած էր 1907-ին՝ Նոր Ջուղա: Նախակրթութիւնը ստանալէ ետք հայկական վարժարանին մէջ՝ 1925-ին անցած է Պոմպէյ եւ յաճախած սկովտիական բարձրագոյն վարժարան, որմէ ետք նուիրուած է առեւտուրի գործին: 1933-ին վերադարձած է Նոր Ջուղա, ամուսնացած եւ Սպասման փոխադրուած՝ պաշտօնավարելով նաեւ թաղային ընկերութեան մէջ: 1951-ին հոգեւոր կոչում զգալով իր մէջ մտած է Անթիլիասի Դպրեվանքը, որու քահանայից երկամեայ դասընթացքը աւարտելով քահանայ ձեռնադրուած է եւ վերադառնալով Նոր Ջուղա հոգեւորական պաշտօն վարած է, նոյն ատեն դաստիարակելով հայերէն եւ կրօնք: Երկու տարի ետք անցած է Ասպատան՝ հոգեւորական եւ ուսուցչական պաշտօնով: Ձեռնարկած է եկեղեցւոյ մը կառուցման իր նպատակ հանգանակութեան: Ապա հրաւիրուելով Կարկաթա լծուած է հոգեւորական եւ ուսուցչական աչխատանքի՝ Հայոց Մարզպատիրական ճեմարանին մէջ: Ութ տարուան պաշտօնավարութենէ մը ետք Պօղոս քահանայ 1964-ին վերադարձած է Նոր Ջուղա եւ հոգեւորական պաշտօնին առընթեր 16 տարի վարած է կրօնական խորհուրդի քարտուղարութիւնը: Պօղոս քահանայ ազգային, կրօնական եւ մչակութային բնոյթի բազմաթիւ յօդուածներ գրած է. մնայուն աչխատակիցն էր «Ալիք»ի: Հեղինակն է քանի մը գիրքերու:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 6-ին, տօնուած է Վարդանանցը, հազարաւոր հաւատացեալներու ներկայութեամբ: Պատարագած է Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Քարոզած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս՝ ի մէջ այլոց նչելով. - «Վարդանանց տօնը մեր մէջ զոհողութեան ոգիի վերանորոգման տօնն է: 15 դար անցած է Ս. Վարդանէն ի վեր, սակայն անոր նահատակութեամբ մարմնաւորուած ճշմարտութիւնը կը մնայ այժմէական: Առանց զոհաբերութեան չկայ քրիստոնէական կեանք: Մեր առօրեայ ներկայ կեանքին մէջ, բոլոր Լիբանանցիներս պէտք է չօշափելի դարձնենք զոհողութեան այս ոգին՝ Աստուծոյ եւ հայրենիքի սիրով: Ծանր օրեր կ'ապրինք: Ցանուն Ս. Վարդանի եւ բոլոր սուրբերու, Լիբանանցի քոյրերէս եւ եղբայրներէս կը խնդրեմ մեր երկրի միութիւնն ու պահպանութիւնը դերադասել բոլոր նկատառումներէ: Վերջ տանք բրտութեան, սպանութեան, առեւանգումներու, կողոպուտներու, առեւրութեան՝ որոնք կ'առաջնորդեն կործանումի: Ողջոյն երկախօսութեան, իրերհասկացողութեան, որ կ'առաջնորդէ միասնականութեան եւ միասնականութեան ոգին՝ վերկութեան: Այս ոգիով է, որ մենք պէտք է չարունակենք մեր երկախօսութիւնը իսլամ համայնքներու եղբայրներուն հետ, միասնաբար վերաչինելու համար մեր սիրելի Լիբանանը»:

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Երբ չքանայ բառերու տհաճ իմաստը, դառնայ դղուղ ու կախարդական. երբ տարիներու կուտակած խիճերէ հարթուի կրկին սրտերու ուղին. վերստեղծուի հաղորդականութիւն ու ջերմութիւն, ձեռքի համբոյրը կը փոխուի չրթունքի համբոյրին. չրթունքի համբոյրը՝ գրկախառնումի եւ կ'երթայ չատ աւելի հեռու...:

Այդ իրիկուն, Տելեմակ մոռցաւ եգիպտացիներու սենեակը:

×

- Այս անգամ դո՛ւն է որ կը փախիս...
- Փախուստ չէ, Վերա՛. երթուղարձ: Երկու, երկու օր միայն:
- Երկու օրն անգամ բացակայութիւն է. կորուստ. սպառո՛ւմ:
- Կը հեռաձայնեմ ყերեկին, կը հեռաձայնեմ իրիկունը: Երկու օրը կը վերածուի մէկ օրուան. քանի մը ժամուան...:

Ճչչաց չոգեմեքենան. երերացին կառքերը:

- Կը վերադառնամ, արեւի թոյը ու բոյը խմած վայրի ծաղիկներով բեռնաւոր:

Եարին մնացին օրօրուող թաչկինակները, ազօտող նայուածքներ, պաղատող կանչեր. անյատացաւ կայարանը:

Տելեմակ պէտք ունէր այդ ճամբորդութեան: Շատ քիչ բան գիտէր պապերու կեանքին ու գործունէութեան մասին: Գրեթէ անտեղեակ էր Իւրպէն Բ.ի առաջին խաչակրութիւնը ձեւաւորող կրօնական ժողովի մանրամասնութիւններուն: Ո՞ւր կարելի է ամբողջացնել զանոնք, եթէ ոչ հոն՝ ուր որոշում է կայացած: Նոր դրքի ծրագիրը պարտադիր կը դարձնէր ուսումնասիրել՝ կրօնի տարածման տարազի տակ, եւրոպական դաղութարարական եւ տիրակալական առաջին ձեռնարկներուն ծանօթանալ: Պիտի այցելէր քաղաքապետարան եւ մատենադարան:

Հեռու է Գլեմոն - Ֆերան: Առանձին չապրելու համար կառքի երկար ճամբորդութեան ձանձրոյթը, նախընտրած էր չոգեկառքը՝ մերժելով վերայի կառքը: Բայց գչջաց, երբ անմիջապէս չգըտաւ վարձողներու հասցէն: Չէր ճանչ - նար քաղաքը եւ ամէն կառաւուն տրամադիր կառք չունէր: Տեղ մը սուրճ խըմեց. ուրիշ տեղ՝ ուիսքի. դառաւոտ պանդոկ մը: Լուացուեցաւ, հագուեցաւ, պանդոկն ալ ոտքը բերաւ կառքը:

Երկու օրը երկա՛ր ժամանակ է կամ չատ քիչ՝ փնտռածը գտնելու: Պէտք է նախապէս ծանօթանալ չրջակայքին: Արուարձանները, երբեմն, ժողովրդային հերոսներու պատմութեամբ, հրոսակային արշաւներու կազմակերպութեամբ, ծածուկ ու թաքթաքուր ծերպերու ապաստաններով, իրենց կնիքն են դրած քաղաքին կամ վարչական ճակատագիր որոշած:

Կառքը հեռացաւ քաղաքէն: Տիոն զբաղուած էր ցուցարարներով: Պատառաներ եւ լողունգներ ծածկած էին քաղաքը եւ անանցանելի դարձուցած ճամբաները: Բռնեց Վոլվիքի ուղղութիւն: Վոլվիք ալ մակնանիշ էր դարձած ինչպէս Վիթէլ, Վիշի, Պատուա: Անհատական սեփականութիւն. դրամատոմս: Աստուծոյ պարգեւած ջուրն անգամ արդելքի տակ առնուած: Ցառաջացաւ մինչեւ Շաթէլ Կիւյոն:

Իւնչ տարօրինակ քաղաք ... Բոլոր չէնքերն ալ պանդոկներ են. բոլոր պանդոկներն ալ կը յորդին բազմութեամբ. բոլորն ալ հագուած մաքուր ու կոկիկ եւ սակայն, բոլորի ձեռքերուն ու մէջքերէն կախ՝ փարչեր: Կ'երթան - կուգան, կը նստին ծաղկաստանի ու պարտէզներու աթոռներուն, նստարաններուն, կը չաղակըրատեն, կը կատակեն, կը խնդան...:

Քազինոյէ քանի մը քայլ անդին կը չարտըրուանէ, չես գիտեր ո՛ր վարպետի ձեռքով կառուցուած, դեղեցիկ աղբիւր մը: Փարչեր կը լեցուին ու կը պարպուին ոդեվից ըմպելիի մը պարգեւած հաճոյքով: Սակայն ծարաւէ մեռնողն իսկ իրաւունք չունի անոր կաթիլին՝ առանց դեղագրի: Բազմութիւնը՝ անուշեղէնի ամանի վրայ թառած ճանճերու նման հաւաքուած անոր չուրջ, կուլ կուտայ ագահօրէն, ընդոստ վազելու համար զօրանոցային առանձնախցիկներ, ուրկէ՝ մըթնոլորտը դղրդացնող ռումբերու պէս, պայթուցիկներ իրարու կը յաջորդեն՝ անախորժ արձագանգը փոխադրելով ականջի թմբուկին:

Տարօրինակ զգայութիւն մը ունեցաւ Տելեմակ: Այս ո՞ւր էր ինկած: Ուրկէ՞ պիտի գիտնար, որ աղիքէ տառապող - ներու թուժարքաղաքն էր ատիկա: Ուրեմն, չքեղօրէն հագուած, սա դեղեցիկ պարմանուհինե՞րն ալ հիւանդներ էին: Որո՞ն հաւատալ. աղջկան անոյշ ժպիտի՞ն թէ անոր նորաձեւութեան ու պըճնանքին: Արդեօք մարմնային որքա՞ն վէրքեր, անդամներու թարախներ, փոխանցիկ միքրոպներ ու աւելութեան սերմեր են թաքնուած այդ հագուստներու, չալիկներու, դուլպաներու, կօշիկներու, համայիչ դէմքերու ետին:

(Շար. 7)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Պարոնեան իր ամուսնոյն Սիրուն Պարոնեանի *մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ (հոգեհանգիստը կատարուեցաւ Փետրուար 16-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին) 500 Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալին սիրելի՝ «Յառաջ»ին :*

×

ԿՐՃՆՈՊԼԸ. - Պ. Նշան Քիւրաճեան իր կնոջ Իսկուհի Քիւրաճեանի *եւ զաւմիկին՝* Յակոբ Քիւրաճեանի *յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMENIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE
«ARMENIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du *MERCREDI* 19 *FEVRIER*
au *DIMANCHE* 23 *FEVRIER inclus*
de 10 *heures à* 19 *heures*
à
EXPOLANGUES
Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8e
pour
«Un Voyage en Langue Arménienne»
avec
Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—**Vendredi 21:** 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'ARMENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon, 75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian, Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Karassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice d'éveil au langage à la MCA - G. Dakessian, Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop et enseignant.

—**Samedi 22:** 14h, A. Tuyssuzian, jeune musicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur d'une adaptation théâtrale de David de Sassoun.

—**Dimanche 23:** Clôture.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ռուբիկ Յովակիմեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Նոյեմի Յովակիմեանի հօր՝ Արմենակ Պետրոսեանի *մահուան առթիւ :*

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրը, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի *ժամերգութիւն կը կատարուի. -*

Կիրակի, Փետրուար 23, Անառակի *կիրակիին :*

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի կիրակիին :

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի կիրակիին :

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան կիրակիին :

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նազարեանէ Արմենակ Պետրոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Տիկին Արզուհանի *մահուան առթիւ, Տիկին Մարի Արապեան 100 Ֆ., Տիկին Պալեանի մահուան առթիւ՝ Ամն՝ 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տ. Սիլոյեան 50 Ֆ., Օփիկ Ասաքի (Ծն. Փանոսեան) մահուան առթիւ՝ Պ. Միսաք Աւետեան 50, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 100 Ֆ., Ամն՝ 100, Տիկին Մայրանոյշ Փանոսեան 100, Տիկին Ռ. Թազօրեան 100, Այրի Տիկին Ովաննա Թուրիկեան 100, Այրի Տիկին Մարվինա Մաքինաճեան 100 Ֆ., Ճինճեան ընտանիք 100 Ֆ. :*

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետրուար 24, ժամը 14·30-ին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ :

Օրակարգ. - Պատգամաւորականի զեկուցում եւ զանազան տեղեկութիւններ :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՐԴՈՒՇԵԱՆ-ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՔՐՄՈՑԵԱՆ

կը բանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹՈՒԼԷՕԼԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (*արտասանութիւն*), Ստեփան Ակերտ (*սանթուր*), Եղսօ (*երգ*), «Ալեքամար» (*պարախումբ*) :

—— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք ——

Տոմսերու համար դիմել՝
SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՑՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին :

ՅՄՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ *ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ*
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու
—— Սկաուտական ճոխ յայտագիր ——
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ :
Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոքրիկներուն՝ ձրի

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. 42. 89.27.47

"Ցանկացողները զանց «Յառաջ»ի գրասենեակին"

TRANSTOURS
VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF
1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE
départ 27 MARS — retour 8 AVRIL
Paris - Moscou - Erevan - Paris
AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 *frs.* (+ *visa* = 100 *frs.*)
(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)
SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE
HOTELS 1er CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ
○ PLACES LIMITEES ○
13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN
Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports
— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa
— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre à deux lits et sanitaires.
— la pension complète.
— les excursions et visites prévues au programme avec guide local.
et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de EREBOUNI (782 av. JC)
un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :
TRANSTOURS (lic. 132)
25, rue d'Argenteuil - Paris 1er
Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Համար : 3,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.167 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.167

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ՝ 100

—×—

. կեդրոնականը կը պտուտէր քաղաքին գոհներով լեցուն մէկ անկիւնը, եւ ըսել թէ համայնքին լաւագոյն տարրին պատկանող երիտասարդութիւն մը կը յաճախէր հոն, կը ղրէ Անայիս իր յուշերուն մէջ:

Այսօր, հոն՝ նոյն գոհերն են, իսկ աշակերտութիւնը՝ զաւակները այն գիտակից ընտանիքին որոնց համար մեր իրականութեան մէջ տակաւին իմաստ մը ունի նոր սերունդը ազգային վարժարան ղրկել: Վարժարան մը, ուր պէտք է թոշակ մը վճարել, ուր քիչ մը աւելի խըստապահանջ է ուսուցչական կազմը, եւ ուր մանաւանդ դասարանը փոխելու համար աշակերտը պարտաւոր է նաեւ բաւարար թիւ առնել «հայերէն» կոչուած դասէ մը...:

×

«Սփիւռքը կը տարրալուծէ ամէն ազգային ինքնութիւն, կը ճուլէ մեր անհայրենիք զանգուածները. ո՛չ լեզու, ո՛չ պատմութիւն, ո՛չ վերապրելու կամք կը տոկան անոր յորձանքին. ո՞վ կրնայ թոյմբ կանգնիլ այլամերժ աչխարհներու հայկուլ, համայնակուլ հոսանքին...»: Քիչ մը չատ յաճախ սկսած ենք կրկնել հոս՝ այս կաղապարատիպ արտայայտութիւններ: Արդեօ՞ք գոնէ քիչ մը մեր անկարողութիւնը պարակելու, ինքնարդարացումի տխուր ջանքեր չեն նչմարուիր այս ապիկար տարազներուն տակ: Կամ տեսակ մը համակերպում, եթէ կ'ուզէք, լուրին տալու, սիրուած, փայփայուած բաներ. լեզու, անցեալ, եկեղեցի, ղըպրոց, մամուլ եւայլն:

Օր մըն ալ այս այլեւս լուռ ու ձեռնածալ ընթացքին մէջ յանկարծ մեր հանդարտութիւնը կուգայ խռովել տարեդարձ մը, դարադարձ մը: Հայ մամուլէն անուններ մը, հայկական վարժարանի մը դարադարձը: Ինչպէս՝ կեդրոնականինը այսօր:

Հարիւր տարեկան է ան հիմա, գար մը ամբողջ անոր սեմէն անցեր գացեր են սերունդներ, գայն վերածելով գերդաստանի մը ալեւոր նահապետին:

Ու կեդրոնական մը նստած է մեծ քաղաքի մը մութ գոհներուն մէկ անկիւնը. այսօր որոշ չափով մերկացած թեւերու երկկուան իր հեղինակութենէն, պատկառանքէն, մեզի կը ներկայանայ որպէս յուշարարը այդ «երէկ»ին, եւ որպէս հրաւէր մը՝ ուղղուած մեզմէ իւրաքանչիւրին, ըլլալու՝ աւելի գճուճ, անցեալի մը դիւրին վաճառումին, ու նաեւ ըլլալու աւելի դժուարահաճ՝ ամէն բան մոռնալու մեր ինքնակամ յօժարութեան մէջ:

Երբ կայ կեդրոնականներու ատուերը համբուղ վրայ, անկարելի է անտեսել նուիրականութիւններ ու հեզասահ անցքով մը երդել ճուլումի, անկարելիութիւններու երգը: Անոնք՝ ժխտումը, մեր անկայուն քայլերը մոլորումի հազար ճամբայ առաջնորդող ժխտականներու, հոն են, տեղ մը, ու արթուն:

Ուսումնական կեանքի ժամանակակից պահանջներու կատարելագէս ոտք յարգուցած, արդիականացած կեդրոնականները երբ օր մը դարու մը պատմութիւն չափած կը յայտնուին Սփիւռքցիի ճամբուդ վրան, կ'անդրադառնաս թէ ազօթքի բան է դասալքութիւնը, կը տեսնես թէ որքան դիւրին տեղի տուած ես, կամ ինչ չուտ յօժարած՝ մոռնալ:

Եթէ ՀԸԱՄ անոնց սեմէն անցած բազմաթիւ անուններու հարիւրամեայ փառքը, արդարացնելու համար անոնց վաստակը, հպարտութիւն պատճառելու համար անոնցմով, իրենց նոր օրերու նո՛ր դերին համար կ'արժէր որ գոյութիւն ունենային կեդրոնականները:

Մենք պէտք ունինք անոնց:

Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ԴԵՐԱՍԱՆ ԲԱՐԿԷՆ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ-Ի

Երեւանի մէջ Փետրուար 14-ին իր մահկանացուն կնքած է դերասան Բարկէն Ներսիսեան, 69 տարեկանին:

Ծնած էր 1917-ին Թիֆլիս: Տակաւին աշակերտական տարիներուն (1933-ին) հանդէս եկած է Թիֆլիսի պատանի հանդիսատեսի հայկական թատրոնին մէջ: 1944 - 1956 թուականներուն Թիֆլիսի հայկական դրամատիկ թատրոնին մէջ ստեղծած է կարդ մը կերպարներ՝ Պէպօ (Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ», 1945), Միքայէլ («Քառոս», ըստ Շիրվանզադէի, 1945), Կարապետ Մինասիչ (Մ. Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ», 1947), Կարլ եւ Ֆրանց Մոր (Շիլլէռի «Աւազակները», 1950) եւայլն:

Բարկէն Ներսիսեան 1956-էն ի վեր կ'աշխատէր Երեւանի Սունդուկեան թատրոնը, ուր մարմնաւորած է բազմաթիւ եւ այլազան կերպարներ՝ Պէն Ալեքսանդր (Ռուիլերմ Սարոյեանի «Իմ սիրոյ լեռնեբում է», 1961), Արա Գեղեցիկ, Արտաւազդ (Ն. Զարեանի «Արա Գեղեցիկ, 1965, «Արտաւազդ եւ Կլէոպատրա», 1968), Նափոլէոն (Սարտուի «Մատամ Սան-Ժէն», 1972), Օսէփ (Սունդուկեանի «Քանդած օճախ», 1979) եւայլն:

1957-էն սկսեալ Բարկէն Ներսիսեան դերը ստանձնած է նաեւ չարժանկարներու մէջ, ինչպէս՝ «Սայաթ Նովա» (Հեռատեսիլի ժապաւէն, 1959), Աբաս Միրզա («Հիւսիսային ծիածան», 1960), Սիւրմէլեան («Սարոյեան եղբայրներ», 1968) եւ Ծատուրեան («Կամոյի վերջին սխրանքը», 1973):

Բարկէն Ներսիսեան Ա. Քալուստեանի հետ գրած է «Ադասի» թատերախաղը (ըստ Մ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի), որ 1947-ին բեմադրուած է Թիֆլիսի հայկական թատրոնին մէջ:

Թաղումը կատարուած է Փետրուար 17-ին: Ողբացեալին դագաղը դրուած է Գ. Սունդուկեան թատրոնի սրահը, ուր յարգանքի վերջին տուրքը ընծայած են կուսակցական, պետական, արուեստի ու մշակոյթի մարզերու դէմքեր: Կէսօրէ ետք մարմինը փոխադրուած է Երեւանի քաղաքային դերեզմանատունը, ուր դամբանականներ խօսուած են եւ մարմինը յանձնուած հողին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՏՈՒՊ
ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼ. ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է Միսաք Մեծարենցի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած գիրքերու ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են բանաստեղծին գործերը՝ տարբեր տարիներ ու վայրեր հրատարակուած, անոր մասին գրուած գիրքեր եւ ամսագրային յօդուածներ եւ այլ նիւթեր: Ցոյցերը կը ծանօթանան 1907ին Պոլիս տպագրուած «Մի խածան» եւ «Նոր տաղեր» հատորիկներուն, գոր ներկայիս կարելի է դասել մատենագիտական հազուագիւտ նմոյշներու շարքին: Ցուցահանդէսին տեղ գտած են նաեւ Մեծարենցի երկերու յետմահու բազմաթիւ հրատարակութիւնները՝ իրականացած Կ. Պոլիս, Վենետիկ, Երեւան եւ այլուր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱ ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԷՐՆԷՇԸՆԼ

Մինչ Թուրքիա կ'ուզէ անպայման բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Եւրոպայի հետ, Էմնըսթիի նոր տեղեկագիրը մանրամասնօրէն պարզելով ներքին կացութիւնը կը հաստատէ թէ չարչարանքի կիրարկումը ընթացիկ գործելակերպ մըն է: Այս նոր փաստաթուղթը չահեկան կը նկատուի, մանաւանդ անոր համար, որ նոր շրջանին կը վերաբերի: Նախ կը գատապարտուի բանտ պահուող «տեսակէտի» յանցապարտները, որոնց դէմ ոչ մէկ մեղադրանք կայ: Ասոնց թիւը հարիւրաւորներու կը հասնի: Այս ապօրինի արգելափակումները արդարացնելու համար, կ'օգտագործուին պատժադիրքին թիւ 141, 142 յօդուածները որոնք կը գատապարտեն արգիլուած կազմակերպութեանց անդամակցութիւնը եւ համայնավար քարոզչութիւնը, ապա նաեւ 163-ը, որ կը վերաբերի աշխարհական կարգը տապալելու եւ որու չնորհիւ բանտին եհովայի վկաները:

Գալով չարչարանքին, ընթացիկ է եւ ամէն օր մամուլն ալ արձագանգ կը հանդիսանայ ամբաստանեալներու յետս կոչումներու դատավարութեանց ընթացքին, նախապէս ըրած խոստովանութիւններու մասին:

Այս հաստ թղթածրարը յանձնուած է Տիկին Թաչըրի, իօզալի այցելութեան նախօրեակին: Անդարա ոչ միայն կ'ուզէ չերմացնել իր յարաբերութիւնները, այլեւ (մանաւա՛նդ) կ'ուզէ որ արգելքը վերնայ այն յատուկ դրամական յատկացումներուն, որոնք իրեն սահմանուած էին եւ չեն յանձնուած 1980-ի պետական զինուորական հարուածէն ի վեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի մէկ անդամը՝ Խալիլ Նաուս սպանուած է, Հինգշաբթի օր, Փետրուար 20-ին: Երեք օր առաջ ալ, համայնավար ուրիշ պատասխանատու մը՝ Հասան Շամսետտին մահափորձէ մը ազատած էր Սայտայի մէջ: Վերջերս համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակաւ դատապարտած էր չին Ամալ շարժումին կատարած ձերբակալութիւնները համայնավարներու թէ համակիրներու մէջ, հարուած դիւղերը:

ԻՐԱՔԵԱՆ ՕԴՈՒԺԸ վար առած է իրանեան համբորղական օդանաւ մը, որ կը փոխադրէր բազմաթիւ անձնաւորութիւններ (երեսփոխան եւ կրօնաւոր) որոնց մէջ Խոմէյնիի մտերիմ մը եւ ներկայացուիչը՝ Այաթոլա Մահալաթի: Ամերիկայի Պարսիկ դեսպանը ըսած է որ 46 հոգի կար օդանաւին մէջ:

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ, ձերբակալուած է մաֆիայի գլուխը նկատուող՝ Մէքելէ Կոնքօ, 62 տարեկան, ծանօթ իր Փափա անունով: Արդէն ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է զօր. Տէլլա Քիէզայի սպանութեան համար, չորս տարի է փախստական կ'ապրէր:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԵՐԿՈՒ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՀ՝ ՏԻՐԱՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ-Ի

—×—

Ուրբաթ առտու ցաւով իմացանք, որ Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ Եպիսկ. դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը՝ տիրամայր Արաքսի Նագգաշեան (ծն. Գոգորեան, Հալէպ):

Տիրամայրը, որ Ալֆորվիլ կը բնակէր, տարիէ մը ի վեր տկար էր եւ Հինգշաբթի օր, զոհ կ'երթար սրտի տագնապի մը, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, (մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ):

Մեր ցաւակցութիւնները Գիւտ Եպիսկոպոսին եւ ողբացեալին ընտանիքին:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ «ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ»Ի

—×—

Կեդրոնական Վարժարանի Հարիւրամեակին առթիւ մեր երկու յաջորդական թիւերը (այսօր եւ Երեքշաբթի) նուիրուած են կրթական այդ մեծ հաստատութեան դարադարձին: Այս թիւերուն իրենց աշխատակցութիւնը բերած են..

Վազգէն Անդրէասեան
Ղազարոս Գուրգան
Տիգրան Հաճեան
Վարդան Օգիճեան

ազատ արձակուեցան առջի օր Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ: Ասոնք 15 տարուան ոճրային արգելափակման դատապարտուած էին ՊԱԿ-ի Փարիզի գերատեսչական պետին սպանութեան համար (1978): Այդ մահափորձը մաս կը կազմէր պաղեստինեան ներքին խմբակներու հաշւեյարդարին: Կը թուի թէ Ֆրանսա ժեսթ մը կ'ուզէ ընել Ասղու Նիտալի նկատմամբ:

Խալիրդի դէմ պայքարելու համար Համարակաց Շուկայի մեծ մասնագէտները, Փարիզ հաւաքուած, ինը խրատներ տուին արգելք հանդիսանալու համար հիւանդութեան: Ա. - Զծխել, կամ օրական 5 գլանիկէն աւելի չծխել, նախընտրաբար զտիչով գլանիկներ, որոնք 5 կրամէն նուազ կուտրոն կը պարունակեն. Բ. - Ոգելից ըմպելիի մեծաքանակ գործածութենէն խուսափիլ (կէս լիթր գինի, օրական). Գ. - Մխող եւ խմողները տարին անգամ մը պէտք է քննել տալ բերան ու կոկորդ, մանաւանդ 40 տարեկանէն վեր: Դ. - Կանանց համար 3 - 5 տարին անգամ մը բժշկական քննութիւն, սեռային կեանքը սկսելէ եառք. Ե. - Խուսափիլ երկար տաճն արեւի լոգանքներէ. Զ. - 25 տարեկանէն սկսեալ, կիներուն կը թելադրուի հսկել որեւէ ուռի, ծիծերը չօշափելով: Եւ դեռ նմանօրինակ 3 թելադրութիւններ կիներու թէ այրերու համար: Որոշուած է այս առթիւ, սերտ գործակցութիւն մը 12 Պետութեանց միջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ)

ՎԱՂԳԻԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Վարժարանի մը համբաւը պէտք է գլխաւորաբար իր հիմնարկութեան ժամանակի ոգին ունենալով իրաւ առաջնորդ եւ անկէ ակնկալուած կրթանուէրը արդիւնաքերէն:

Մխա կանդուն, Պոլսոյ կեդրոնականը, արեւմտահայուն կրթական վերելքին նուիրուած ազգանուէր ձեռնարկն է, եւ անտարակոյս ինչպէս առաջին հարիւրամեակի ընթացքին համայն ազգին կողմէ սիրուած ու գովուած, այսուհետեւ ալ, ու այժմ մասնաւորապէս՝ պոլսահայութեան յարատեւ եւ առանձնայատուկ գուրգուրանքը պիտի վայելէ:

Արդարեւ, ծննդեամբ, վայելերը է նախապաշարեալ հոգածութիւն եւ ստեղծեր է տեսակէտով մը պարտաւորիչ հմայք ու գոյն տարածեր է իր շրջապատէն հեռուները:

Ուսումնաբաղձ ժողովուրդի մը հաւատքին արտայայտութիւնը եղած է ան, ամէն բանէ առաջ:

Պատասխանատու բարձր անձնաւորութեան մը՝ յանձին Պատրիարք Վարժապետեան Ներսէս Արքեպիսկոպոսի, վարուց վայրկեան նախաձեռնութեան իրագործումը եղած է կեդրոնականը, եւ ինչ որ նշանակելի է այդ ծրագրին ի նպաստ, իր կողմնակիցներուն միահամուռ որոշումէն ծնունդ առած է զայրոցը, ու մեր հաւաքական տնտեսութեան զեղեցիկ եւ յաջող իրականացումն է:

Եւ ի՛նչ աւելի հեղինակաւոր վկայութիւն, քան սառբեւ արուած նամակի մը խանդաղատանքով ընդգծուած հետեւեալ տողերը, զրուած նոյնպէս Պոլսոյ Պատրիարքական աթոռը գրաւած, եղիշէ Արք. Դուրեանի ձեռամբ, հազիւ կեդրոնականի իր աշակերտներէն բաժնուած՝ Երուսաղէմի պատրիարքական աթոռը նոր նրսուած.-

«...Կ'օրհնեմ աշակերտութիւնը այն յարկին ուր ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ ՀԱՆԴԻՍԱՆԱԼՈՒ ԿՈՉՈՒՄՆ ՈՒՆԵՑԵՐ Է ՄԻՇՏ...»:

Ու վերատին չընդգծել, օրհնութիւններով պատգամի համարժէք նախանձելի հանդիսանալու կոչում բառերը:

Նման հրամայական մը բնաւ զարմանալի չէ, երբ գիտենք թէ ինչպէ՛ս համայն Հայութիւնը, մինչեւ ամենադժուարամերձ խրճիթները վարակուած էր կարգախօսով մը, որ՝ «Անուսում անձ կատարեալ մարդ չի լիներ», ու այդ, որպէսզի իւրաքանչիւր անցած դարի թերացումը դարմանուի մէկական տարիի ճիգով: Ինչ որ լիովին արդարացած կը գտնենք չատ չանցած:

Ուրեմն կեդրոնականը մանաւանդ կոչուած էր հանդիսանալ իրրեւ արժանաւոր չարունակողը մեր եկեղեցիներուն կից այբենաւանցներուն ո՛չ ինչքա՛ն համեստ եւ որքա՛ն խորհրդանշական, յաջորդը Պոլսոյ մէջ տարածուն անհատական վարժոցներուն, ապա նաեւ անհատական դրպրոցներուն, որոնք անպայման գնահատութեան արժանի տեղ ունին մեր կրթական յառաջդիմութեան մէջ:

Կեդրոնականը յարգանքի տուրք ունի հանդիսպ իր հիմնարկութենէն աւելի քան կէս դար առաջ փթթող հայ ուսումնասէրը եւ այլասէր գաղափարներով օժտուած երիտասարդներուն: Անոնք ամէն խաւերէ ի յայտ եկան քարոզելու որ ուսումը, դիտութիւնը անհրաժեշտ են մեր ժողովուրդը աւելի չատ բարեկեցութեան առաջնորդելու համար: Անոնք մեծ մասամբ պետական ծառայութենէն մէջ դանուող զարդացած տարրեր էին, օտար լեզուներու եւ մշակոյթի ծանօթ, հանրօգուտ չինութեանց մէջ ճարտար եւ անուանի, բժիշկներ, գործակատարներ, մանաւանդ նուիրեալ ազգասէրներ:

Անոնք, ամէնուրեք կատարուող այլազան յեղաշրջումներու տարիներուն մէջ, եղան մեր ազգային կրթական վերազարթնումին նուիրեալները:

Փոթորկալից է արդէն հայ ազգային կեանքը երբ կեդրոնականը կը բացուէր ու այլազան եւ մեր հոգերը, որոնց կարգին պէտք է դասուի նաեւ ազգին համար երկրորդական բարձրագոյն կրթութեան չգոյութիւնը:

Ի՞նչ է ուրեմն զայն հիմնադրողներու նպատակը:

«Ազգային կեդրոնական Վարժարանը պիտի լինի այնպիսի հաստատութիւն մը, որ ոչ միայն համապատասխանէ մայրաքաղաքիս մէջ հաստատեալ բազմաթիւ վարժարանաց, այլ նաեւ իր եզական դիրքովն, ուղղութեամբն եւ հայ ուսանողին համար բացառիկ առաւելութիւններով՝ տայ այն արդիւնքները, զորս անկարելի է յուսալ օտար կրթարանաց մէջ»:

Շատ մը կէտեր ու բառեր կան ընդգծելիք այս սկզբնական նպատակայայտնութեան մէջ, որով վարժարանի խնամակալութիւններն ու զեկավար ուսուցչական խորհուրդները քաւական լայն իրաւասութիւններ ունին, մեկնելով՝ բազիպողաբար քարձրագոյն նախակրթարանի աստիճանէն, ծրագիրներ մշակել զայն բարձրացնելու համար մինչեւ մեծ համալսարաններու թեկնածու պատրաստելու աստիճանին, յաճախ նոյնիսկ անտեսելով որ ազգին անմիջական կարիքը կը մնայ ունենալ իր յատուկ վարժապետացողը:

Եթէ ուզենք հետեւիլ երջանկայիշատակ Դուրեան Պատրիարքի կոչնակ տիտղոսին, թերեւս դժուար ըլլայ պնդել որ կեդրոնականը կրցած է զայն արդարացնել:

Կեդրոնականը ապրած է մանաւանդ չարունակական թոհուբոհի մէջ, ուսկից ան չէր կրնար ակնկալուած բերքը տալ, զայն հասունցնել:

Աչակերտներուն արձանագրութեանց ցանկերը հազիւ լրիւ հասած են ուսուցական դասարանին:

Մեր անչափելի խանդաղատանքին արձագանգ տուող հովուերգական կեանք մը չէ ունեցած կեդրոնականը:

Տրուած ըլլալով մեր ազգային կեանքին անկայուն, բանիւք ամբողջովին լլլըծուն վիճակը, վարժարանը լրացնող աշակերտները պատեհութիւնը չեն ունեցած, ո՛չ նաեւ բաւականաչափ օրեր, իրենց կարողութիւնները լի յայտ բերելու մեր հաւաքականութեան մէջ:

Իր դերը եղած է խայտաբղէտ, յաճախ բարձրագոյն նախակրթարան, անչուշտ դիմաւորարար երկրորդական բարձրագոյն հաստատութիւն, փափաքուած է որ ըլլայ նախապատրաստարան ուսուցչանոց, ու ապա նաեւ օժտուած օտար համալսարաններու պատրաստութեանց ճիւղաւորումներով:

Իրրեւ ազգային ձեռնարկ, դեղեցիկ հեռանկարի մը համապատասխաներ է հիմնադիրներու ցանկութիւնը: Անոնց հաւատարմութիւնն է ան՝ Արեւմտահայոց Ազգային Սահմանադրութեան այն տրամադրութեան, այն սկզբունքին, ըստ որում.- «Ազգին ամէն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի: Ազգն ալ իր կողմէ առ ազգային ամէն անհատ պարտաւորութիւններ ունի: Դարձեալ ամէն անհատ իրաւունքներ ունի Ազգէն եւ ազգն անհատներէն»:

Անոր 2-րդ սկզբունքը ունի այլ հրահանգիչ տողեր, որոնցմէ հետեւեալը.- «...անհրաժեշտ է գիտելեաց ուսումը՝ ամէն աստիճանի թէ՛ մանչ եւ թէ՛ աղջիկ տղայոց հաւասարապէս բաժնել...»:

Այն է յայն բանալ կեդրոնականի դռները նախընտրարար նուազ բախտաւորուած ընտանիքներու զաւակներուն առջեւ: Վեհոգի մտայնութեան մը ապացոյցը, մերայնոց պատիւ բերող:

Զրի մտաւոր կրթութեան նախաքայլ մը, այնպէս ինչպէս էին մեր հայրենեաց դիւղերուն վարժոցները:

Արդարեւ, առանց մեղանչելու, առանց չուբի տակ ձգելու Պոլսոյ մեր այլ վարժարանները, մինչեւ իսկ Հայոց երկրի եկեղեցիներուն կից խեղճուկ ներքնայարկերուն մէջ գրապնակ պտրտցնողները, կեդրոնականին հանդէս գալով մեծ ոստում մը կատարուած է մեր մէջ դէպի բարձրագոյն ուսում:

Ուսում ան արժանացած է ժողովրդական խոր համակրանքի, իր կոչումին, պատճառաւ, նաեւ խնամարհ դասակարգին տղոց ուսումին հանդէպ բերուած խանդաղատալից վերաբերմունքին համար:

Այս հանդամանքներէն է որ բողբոջած է կեդրոնականի ոգին:

Հին Հռոմի բանաստեղծները, գիտութեանց ստնտու, «Ալմա Մաթէր» անունով բնորոշեր էին հայրենիքը, որով դարեր յետոյ Եւրոպացիք անուանած են վարժարանը կամ համալսարանը, ու այդպէս ամէն աշակերտ, ուսանող ունի իր Ալմա Մաթէրը:

Իսկ ամէն դպրոց, իւրաքանչիւր հաստատութիւնն ունի, կը ձգտի ստեղծել իր մասնայատուկ ոգին, որուն ճշգրիտ կերպարանք մը տալ քնաւ ալ դիւրին չէ անչուշտ, զայն զգալ եւ բացատրել իւրաքանչիւրի կրած տպաւորութիւններէն կախում ունի:

Կեդրոնականի պարագային ինչպէ՞ս բացատրել այս հանելուկը, առեղծուածը, երբ իր աշակերտները թաղային նոյն նախակրթարանէն ներկայացողներն են, երբ ուսուցիչները նոյներն են բոլոր վարժարաններուն մէջ, որոնք հեւ ի հեւ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

...1886 – 1986...

ԱՊԱ՛

ՎԱՐԴԱՆ ՕԶԻՆԵԱՆ

«... Այսպիսի լուսաւորեալ դարու մը մէջ ... հայ ազգին համար երկրորդական բարձրագոյն կրթութեան չգոյութիւնը օր քան զօր զգալի կը լինէր...: Ազգային կեդրոնական Վարժարանը պիտի լինի այնպիսի հաստատութիւն մը ... հայ ուսանողին համար բացառիկ առաւելութիւններով՝ տայ ... արդիւնքներ զորս անկարելի է յուսալ օտար կրթարանաց մէջ...»: Այս «նպատակ եւ Առաջին Ծրագիր»ով դար մը առաջ Պոլսոյ մէջ կեանքի կոչուեցաւ կեդրոնականը եւ յարդ կը չարունակէ ան իր ընթացքը. հաւատարիմ սկզբնական նպատակին: Սոյն նպատակը այսօր աւելի քան երբեք էական կարիք մըն է Արեւմտահայ կրթականութեան համար. ամէնուր: Այս խնդրին կիսամիլիոնանոցներով մօտեցողներուն հանրային ծառայութեան անկեղծութիւնը եւ կամ լրջութիւնը կասկածելի է:

Երբ յայտնի իրողութիւն է թէ կեդրոնական դարաւոր գործունէութեան ընթացքը անբաժանելիօրէն միացած է Արեւմտահայոց վերջին հարիւր տարիներու փոթորկայոյզ կեանքի հոլովոյթին, ուրեմն ի՞նչ դինով կարելի է եղած վարժարանին կեանքի տեւականութիւնը: Պարզ է պատասխանը. կեդրոնականը գոյութիւն ունի հաւաքականութեան մը քաղաքական պարտաճանաչ գործունէութեան շնորհիւ: Անոր նպատակին տանող ծրագրին հարիւր տարիներու մըշտանորոգ կիրարկութիւնը վկայ: Կեդրոնականը յղացող, երկնող եւ հոյակապ ուժականութեան մը հնոցին վերածող - ներէն, զանազան առիթներով կը յիշուի միմիայն մէկ հատին անունը: Անունը անոր որ եղաւ՝ կեդրոնականի յղացման չրջանին Ազգային Սահմանադրութեան համաձայն ընտրուած Արեւմտահայոց Ներկայացուցիչներու նախագահը: Սակայն լուսոյ եւ արդարութեան ծարաւի, անձնուրաց այս երանաչնորհ մեծ Հայը հաւանականօրէն ըսէր՝ «...Հայորդի - նե՛ր, ըլլանք արդար, չափաւոր եւ զիտակից, երբ մեր յարգանքի տուրքը կը բերենք: ... Բայց մերազնէից մեծագոյն տուրքը արդեօք ծառայել չէ՞ կեդրոնականի նպատակներուն իրագործումին ... ո՛ւր որ ալ ըլլանք...»: Ցիրաւի՝ քանի անուն որ ալ յիշատակուի դարձեալ անկատար պիտի մնայ երեւելիներու վաստակին ցանկը: Յամենայնդէպս կեդրոնականը գործն է լման հաւաքականութեան մը իր առաջնորդներով աչխարհական թէ կղերական, հարուստ թէ աղքատ, մտաւորական թէ արհեստաւոր եւ առեւտրական, ուսուցիչ թէ անօրէն ու խնամակալ, մեծանուն թէ անանուններ բերած են եւ դեռ կը բերեն տուրք մը որպէս պարտաճանաչ քաղաքացիներ իրենց կեդրոնականին որ ամբողջ հանրութեան մը ծառայութեան յատկացուած է: Կեդրոնականը կերտող ու զայն տեւականացնող ըննողներն համոզուած են թէ՝ Հայ հաւաքականութիւնները ուշ կամ կանուխ հայկական ըլլալէ կը դադրին երբ անոնց պահին առհմիկ մշակոյթի զարգացման, բարձրորակ կանոնաւոր վարժարաններու ցանց մը: Այս համոզումը իրրեւ գործնական հետեւանք՝ կեդրոնականը մասնայատուկ տեղ մը կը զրաւէ հայկական վարժարաններու համակարգին մէջ, որպէս բարձրագոյն:

Այժմ ան, իր հարիւր տարիներու պատմութեամբ, գործունէութեան հաշուելի չափ ճեռնասու ժամանակամիջոցի մը պտուղներով կը ներկայանայ հանրութեան: Առ այդ՝ կարելի է նկատել ուսումնական, մշակութային եւ ընկերային կոչումներով հաստատութիւն մը ան:

- Ուսումնականը կը յայտնուի վարդանին զերակայ արդիւնքներովն, որոնք կը բաղդատուին տեղւոյն եւ ատենի հասարակ յառաջադէմ երկիրներու նմանատիպ վարժարաններուն տուած հետ:

- Մշակութայինը՝ հայկական վարդանի մը համար ի յայտ կուգայ հայ դիտական ուսման կատարումով:

- Ընկերայինը՝ աշակերտներու եւ ուսուցիչներու քանի մը տարուան դպրոցական համակեցութեան ընթացքին կերտուած բարեկամութիւնն է, որ յաճախ կրնայ ըլլալ ցկեանս եւ մերթ սկիզբ հանրային կեանքի ընտելացումին:

Կեդրոնականը իր երբեակ կոչումին լաւագոյնս արդարացնող հաստատութիւն մը կը պարզէ իր հարիւր տարիներու վաստակով: Այդէն անոնք, որոնք կը բաղին, կամ պարզապէս կը հետաքրքրուին, հայկական դրոշմով մարդկային ժէքներ զոյացնելու գործով, կեդրոնականը անոնց կրնայ ծառայել իրրեւ ընտանեկան հաստատութիւն:

Այս հաստատութիւնը՝ մտաւորական պարկեշտութեան, խմացական պարկեշտութեան, քաղաքացիական արիութեան ու մարդկային վայելչութեան համամարդկային արժէքներու հայկական տարբերակներուն պէս ազդիւր տեղ մը ունի մարդկային բանականութեան մէջ: Փոյթ չէ՛ թէ չատ անգիտանան զայն: Քանի՞ հոգի, Միացեալ - Նահանգներու մէջ չեն չիմացող բանասէր խրոխտ «Էֆոլ Փոլիթբեճիճ» մականուանակը անգլիական կամ ամերիկեան համեստ Փոլիթբեճիճ վարժարանին աստիճանին հետ: Քանի՞ հոգի, Փարիզի Սորպոնի երկիրներէ դուրս, «Լոռի կրան» լիսէի դասընթացքին մասին գաղափար մը ունի: Եւ վերջապէ՛ս քանի

թաղէ - թաղ կը սուրան, չոգենաւին պէս դուրս նետելով, իրենց ճակտին քրտինքը հազիւ սրբած, հոս ու հոն դասաւանդելու կը մտնեն եւ կ'ուսուցանեն նոյն ձիւրը, նոյն լեզուներով ու անպայման նոյն խանդով:

Կեդրոնականի ոգին, ըստ մեզ, վերջին մը կը ցոլացնէ՝ իր խնամակալներուն պարկեշտ նուիրումին. մտքով, հոգիով ու մարմնով՝ այո՛ զրկանքով ալ, իր ուսուցիչներուն ամբողջական նուիրումին ու նաեւ իրեն սպասարկութեան ծառայող զոհաբերութիւններուն հանդէպ՝ չակերտութեան ցոյց տուած գիտակցութեան եւ յայտնաբերած խանդավառ նուիրումին:

Եթէ մեզի հարց տրուէր թէ ուրկէ՞ կը բխի կեդրոնականցիի մը արդար հպարտութիւնը, պիտի պատասխանէի թէ այդ շնորհն մըն է, որ կեդրոնականցին կը ստանայ հազիւ մեծ դրան սեմէն անց, կամ սաւորիչի չունչէն ծծելով, ու դպրոցական մուտքին աստիճաններէն բարձրանալով առեն, իր դլխուն վրայ կը զգայ, երբեմն հովանի, այբենարաններ բռնած երկու տուրբերուն՝ Սահակի եւ Մեսրոպի ձեռները:

Նոր հարիւրամեակի մը սեմին, հոգիով ու մարմնով այս տողերը սրտաբուխ մաղթանքներ են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ Բ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԳՈՒԹԱՆ

Համայնքային հաստատութիւն մը իր մով: Եղեռնի տարիներու ծնունդները էին անոնք, եւ կարիքը կը զգային ազգային նուէր գործունէութեան: ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ը ընկերային պայմանաւորման բնական օրրանը ըլլալով կը հանդիսանար: Նաեւ՝ այդ հաստատութեան մէջ իր գաղափարակութիւնը ստացած երիտասարդութիւնը ինքզինք պարտական կը զգար իր համայնքին նկատմամբ եւ առիթ կը սպասէր անոր ծառայութեան նուիրուելու: Մտաւորականներ՝ բժիշկներ, ճարտարապետ եւ ճարտարապետներ կուգային իրենց մտքի կարողութիւնը ի սպաս դնելու համայնքի բարձրագոյն վարժարանին:

Արժէքներու այսպիսի համախմբումի մը արդիւնքը անսպասելիօրէն բեղնաւոր եղաւ համաշխարհային այդ խոժոռ տարիներու ընթացքին, ինչպէս կը փաստեն այդ շրջանի աշակերտութեան կողմէ յետագային զրաւուած դիրքերը աշխարհի չորս ծագերուն: Հակառակ վախազդու ընդհանուր իրաւակարգին, Ազգային Կեդրոնական Վարժարանը տարուէ տարի կը հասցնէր նախանձելի հունճք, որուն հետ դժուարաւ պիտի մրցէր երկրին քաղաքական ազգային լաւագոյն վարժարաններու արտադրութիւնը: Մրցակցութիւնը այս վերջիններու եւ Կեդրոնականի միջեւ ակնյայտ զարձաւ: Յաղթական դուրս եկաւ միշտ հայ վարժարանը, որուն աշակերտութիւնը պետական համալսարաններու քննութեան արդիւնքներու յաջողագոյններու կարգին էր: Պատերազմի տարիներէն վերջ զանազան երկիրներուն մէջ, աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ, մեծ մասով իրենց նախանձելի դիրքերը թողած՝ կարգ մը նախորդ դէպքերու կրկնութիւններէն խուսափելու տենչով եւ մարդկային իրաւունքներու որոնումով, ոչ թէ նիւթական ակնկալութիւններով:

Ի՞նչ էին այս պատուաբեր դիրքին արտաքուստ անտեսանելի պայմանները: Այդ մրրկահան եռուզեռին մէջ վերոյիշեալ ընդհանուր մթնոլորտէն ծնաւ տրամաբանութիւն (տիալէքտիք) մը հայկական առանձնութիւններու ընդհանուր պահպանման միջոցներու.

- Հայերէն լեզուի անաղարտ պահպանման ջանքերով.

- Ընկերային պայմանագրական համադրութեան անմիջական սատարումով:

Սակայն եւ այնպէս, կը տիրապետէր երկրորդ սատարը, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի ոգին, անոր հիմնադրութեան գոյութեան կէտ նպատակին՝ պարտ ու պահանջի ընդհանուր համաարակական կանոնադրութիւնը: Վարժարանի աշակերտութիւնը կազմուած ըլլալով համայնքի համեստ դասակարգի բաղկացուցիչներէն, արձանագրութեան առաջին օրերէն սկսեալ կ'անդրադառնար, որ այդ հաստատութեան մէջ իր ներկայութիւնը արդիւնքն էր լռելեայն եւ անդիր համաձայնութեան մը, որուն կիրարկումէն կը ծնէր պարտականութիւններու եւ պահանջքներու շարք մը, իր եւ այդ հաստատութեան միջեւ, այս վերջինը ներկայացնելով համայնքը իր ամբողջութեան մէջ: Իր առաջին քայլերով, ան բան մը կը սպասար այդ հաստատութենէն, բան մը, որ ոչ մէկ ուրիշ հաստատութիւն պիտի չկարողանար իրեն տալ: Այդ բանն էր իր եւ համայնքի միջեւ ստեղծուելիք անքակտելի կապերու ամբողջութիւնը: Իր գիտակցութիւնը համայնքի հանդէպ իր ունեցած պարտականութիւններուն, ինչպէս նաեւ անկէ պահանջելիք իր իրաւունքներուն, իր հայ ըլլալուն պատճառով: Վարժարանը իր անմիջական կարելին պիտի տար, ապագային իր հունճքը քաղելու համար ըսպասուած հանրային ծառայութիւնով: Աշակերտը մօտէն տեղեակ էր, որ իր ուսման ծանր ծախքերը կարելի չէր հոգալ իր ծնողքին նիւթական միջոցներով: Հաստատութեան անտուկը կը հաւասարակշռուէր ուղղակիօրէն՝ եկեղեցիներու եւ զանազան կազմակերպութիւններու օգնութեամբ, իսկ անուղղակիօրէն ուսուցչական կազմին վճհանճն ծառայութեամբ, որ դարճեալ արդիւնքն էր համայնքային ընկերային պայմանաւորման: Ուսուցիչը իր պարտքը կը վճարէր համայնքին, որմէ ստացած էր իր ազգային ոգին ու կազմութիւնը, փոքր վարձատրութիւններով դոհանալով իր պաշտօնավարութեան ընթացքին: ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի աշակերտը կը ձուլուէր եւ կը թրծուէր այս ընդհանուր մթնոլորտին մէջ: Համայնքէն կը ստանար իր պաշարը, համայնքին կը պարտէր վերադարձնել ապագային:

Պատերազմի տարիները ստեղծեցին նոր դրութիւն մը: Օրհնքի թոյլատրութեամբ Թուրքիոյ բոլոր վարժարանները կարողացան ընդունիլ, իբրեւ աշակերտ, բոլոր այն անձերը, որոնք նախապէս ընդհատած էին իրենց ուսուցումը եւ գործի աշխարհին մաս էին կազմած: Կեդրոնականը, օտար վարժարաններու կարգին, այդ գործի աշխարհին պատկանող բարեկեցիկ խաւի ներկայացուցիչներն ընդունեցաւ իբրեւ աշակերտ: Այս կացութեան անդրադարձներն եղան՝ Կեդրոնականի հիմնադրման սկզբունքներուն չեզոքումը: Ժողովուրդի խոնարհ դասակարգի զաւակներուն վարժարանն ըլլալէ դադրեցաւ ան: Կեդրոնականի ելմտական կացութիւնը ճոխացաւ, բարեկեցիկ գործի մարդոց վարժարան մուտքով: Ուսումնական գործունէութեան արդիւնքները առհասարակ չտուժեցին այս նոր աշակերտներու ներկայութեան պատճառաւ: Մինչ այդ ուսուցիչներու ելմտական կացութիւնը բարւոքեցաւ, որուն լիովին արժանի էին այդ նուիրեալ մշակները, որոնց ընկերային դիրքը բարձրացաւ ընդհանուր իրաւակարգին մէջ: Եւ սա - կայն, վարժարանին պիտճէն երբ այս կերպով խոշորցաւ, յետ-պատերազմեան Կեդրոնականը իր նախապատերազմեան շրջանի հիմնական սկզբունքներուն վերադառնալու կարելիութիւնը չունեցաւ ինքնաբերաբար: Վարժարանը չկրցաւ հին օրերու աւանդութիւնով դիւրութեամբ ընդունիլ ժողովուրդին խոնարհ խաւի զաւակները, որոնց ընկերային վերելքին համար Կեդրոնականը տարիներով է ըսպաս դրած էր կրթական միջոցներն իրեն:

Հակառակ առժամեայ չեզոքումներու, հայ ժողովուրդը կը դոնէ սակայն իր աւանդական ճանապարհը, բաւական է որ բաց մնան ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի եւ նման հաստատութիւններու դռները իր համեստ դասակարգի զաւակներուն առջեւ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆցին կրնայ մոխիրներէ դուրս քաշել մոռացութեան ենթարկուած ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ: Ան կրնայ վերզթալ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի հիմնադրման նախորդող համայնքային կեանքի պահանջներուն մթնոլորտը: Կրնայ ներշնչուիլ իր վարժարանի 100 տարիներու ընթացքին ընծայած պատկառելի դէմքերու յիշատակէն ու հովանիէն, թափանցել անմիջական պահանջքին Սփիւռքի հայ զանգուածներուն, որոնց ԳՈՑԱՏԵՒՄԱՆ ՄԻԱԿ ԵՐԱՇԽԻՔՆ Է ՏԵՂԱՑԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԱՑԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԵՇԱԿՈՒՄՆ ՈՒ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄԸ:

Փարիզ
1986, Փետրուար 14

Հոգի Ցրանապի մէջ տեղեակ է կամ կ'ընդունի թէ M. I. T. (Massachusetts Institute of Technology)ն աշխարհի մեծագոյն վարժարաններէն մին է. ի՞նչ փոյթ: Թէեւ «յոյժ փոքրս» է հայկական, սակայն մեծ է Արեւմտահայոց զարաւոր Ազգային Կեդրոնական վարժարանը համաշխարհային արժէչափերու համակարգին մէջ:

Ան իր սաներուն առջեւ հարթած է լուսապայծառ ուղիներն արուեստի եւ գիտութեան. այսինքն՝ ստեղծագործութեանց ճաշակի յոյզերուն եւ մտածումի նրբահիւս խորութիւններուն, ո՛չ թէ ծանծաղօրէն ըմբռնուած՝ ոտանաւոր գրելու ... գծանկարներ ներկելու ... եւ ուսուցման սա կամ նա աստիճանի ենթակայութեանց խնդիրներու լուծումին վարժութիւնը կատարելու: Այսպէս՝ ինչպէս բարձրորակ այլ վարժարանի մը մէջ, կեդրոնականի մէջ եւս կարելի է անդրադառնալ կրթութեան եւ ուսման տարբերութեան. ու նոյնպէս զանազանել սորվի՝ մեծ-ը խոշոր-էն:

Կեդրոնականը տրամադրած է այս բոլորը՝ բոյլ - բոյլ սերունդներու: Կեանքի բարդ եւ յաճախ անքննելի իրադարձութիւններու իբր արդիւնք, ո՛չ թէ սոսկ ընդունակութեան եւ նախասիրութիւններու իբր ճակատագրական հետեւանք, կատարած ապարդիի ընտրութեամբ Կեդրոնականի սաներն եղած են՝ բանաստեղծ - դրադէտ, վաճառական, հիւլէդէտ, լեզուարան, ճարտարապետ, ճարտարադէտ, բժիշկ, իրաւագէտ, չարժավար, մանրավաճառ, աստղագէտ; եւայլն: Կեդրոնականի հունճքին այս զանազանութիւնը անբնական չէ, ո՛չ ալ նրատասցուցիչ· իբր նկատի առնուի ուսումնական յաջողութեան բարձր համեմատութիւնը: Մնաց որ հայկական ընկերամշակութային հատաքականութիւնը ո՛չ միմիայն մտաւոր աշխատանք առնողներէ, ո՛չ ալ միմիայն «գործի մարդ»ոցմէ, տիրացուներէ եւ անոնց ընտանեկան պարագաներէն կրնայ բաղկանալ: Այլ՝ իւրաքանչիւր բաղկացուցիչ անհատ կըրնայ անխտիր արժանաւոր տեղ մը գրաւել հատաքականութեան մէջ: Կեդրոնականը կը ջանայ ծառայել բոլորին: Արդարեւ՝ ան ուսումնական իր գործունէութեան առընթերաբար, որպէս Ազգային Վարժարան, հայ հատաքականութեան մէջ ունի լայն իմաստով կրթական դեր մը· հանրային ծառայութեան պատրաստելու համար իր սաները: Իբր այդ, առանց ինդրոյ առարկայ ընելու յետագայ ասպարէզներու հարցը հանրային ծառայութեան մարզին մէջ, անխտիր կուտայ ան իր սաներուն քաղաքացիական պարտ ու պահանջի գիտակցութիւնը: Եւ այդտեղ կը լրանայ Կեդրոնականի առաքելութիւնը:

Ապա՞: Ապա՝ անխտիր իւրաքանչիւր անհատի կը վիճակի բերել իր ծառայութիւնը հանրութեան: Ծառայութեան տեսակներուն որակն է կարեւորը: Ծառայել կարգապահութեամբ, նկատի ունենալով կարիքները կարեւորութեան կարգով· առանց հեռանալու անմիջական շրջանակէն, որ Կեդրոնականցիին համար նոյնն որոնք տեւականօրէն եւ հանրօգուտ իմաստութեամբ կը բերեն իրենց տուրքը Հայոց հանրային ծառայութեան: Մարդիկ իրենց հանրօգուտ ընթացքով է որ միայն պիտի կարենան ըլլալ արժանաւոր յաջորդներն անոնց որոնք, այժմ ասդ թէ անդ, եզան կորովաբիբ հանրանուէրը անհատականութիւններն արեւմտահայոց:

Պուլկարիա
Փետրուար 15

Ազգային Կեդրոնական Վարժարանի հարիւրամեակը կ'ողջունեն մարդիկ, ըլլան անոնք Կեդրոնականցի կամ ոչ, ի տես Արեւմտահայ հատաքականութիւններու ընկերամշակութային այժմու զոյավիճակին, այսօր աւելի քան երբեք, պարտին անդրադառնալ թէ ոտնակատարութիւններն ու ոգեկոչումի արարողութիւնները պատուաբեր են միայն անոնց որոնք տեւականօրէն եւ հանրօգուտ իմաստութեամբ կը բերեն իրենց տուրքը Հայոց հանրային ծառայութեան: Մարդիկ իրենց հանրօգուտ ընթացքով է որ միայն պիտի կարենան ըլլալ արժանաւոր յաջորդներն անոնց որոնք, այժմ ասդ թէ անդ, եզան կորովաբիբ հանրանուէրը անհատականութիւններն արեւմտահայոց:

Ազգային Կեդրոնական Վարժարանի Համաշխարհային Բ. Պատերազմի տարիներուն

ՂԱԶԱՐՈՍ ԳՈՒԹԱՆ

Համայնքային հաստատութիւն մը իր հիմնադրութիւնը կը պարտի ժամանակի պահանջներուն: Իսկ իր գոյատեւման համար պարտի ունենալ հնարամիտ վարչական կազմ եւ խնամակալութիւն, որոնք կարողանան փոփոխական պայմաններէ ծագած խնդիրներու համապատասխան լուծումներ գտնել, առանց տակայն հաստատութեան բնոյթն ու կոչումը խանգարելու:

1938 Թուականը ինչպէս համայն աշխարհի, նոյնպէս եւ Պոլսոյ Հորիզոնին վրայ կը կուտակէր քաղաքական ամպերու չարան մը, գերմանական Երրորդ Ռայխի ընդգրկած փլլլոսոփայութիւններով, որոնք իրենց անխուսափելի ազդեցութիւնը ներգործեցին ոչ միայն ծնունդ առնող ողբերգութեան ուղղակի դերակատար՝ այլ նաեւ հանդիսատեսի զիրքորոշում յայտարարող երկիրներու վրայ: Երկրորդներու չարքին էր Թուրքիան, որուն գլխաւոր քաղաքին՝ Պոլսոյ մէջ կը գտնուի Ազգային Կեդրոնական Վարժարանը:

Պ. Մերճինեանը կը գտնէնք այդ տարին Վարժարանի տնօրէնութեան աթոռին վրայ, որուն պատասխանատուութեան ծանրութիւնը ուղիղ կը համեմատէր անոր խոժոռ նայուածքին, իսկ խոտոր՝ առողջական վիճակին հետ: Տարի մը վերջ, Պ. Մերճինեանի մահով, այդ պատասխանատու աթոռը կը զատարկանար եւ խնամակալութիւնը պիտի ենթարկուէր երկարատեւ տատամսումներու, որոնց հանգրուանը պիտի ըլլար Տիկին Էլիզ Այվազեան - Խալուքճեանի տնօրէնութեան սկզբնաւորութիւնը, որով գրեթէ կը նոյնանար, Համաշխարհային - Երկրորդ պատերազմին սկիզբը: Թէ ի՞նչ մասնաւոր նկատառումներով, համաշխարհային խլական չարժումներու առաջին քայլերն իսկ չնշմարուած շրջանի մը մէջ, խնամակալութիւնը կանգ առաւ այդ ընտրութեան վրայ, մինչդեռ կարելի էր գտնել արական սեռէ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Այս հարցին կարելի է պատասխանել ենթադրութիւններով·

1· - Անհատական մտահոգութիւնները, վտանգաւոր շրջանի մը, յաչս կառավարութեան գործունէութեան մէջ չերեւալու եւ պատասխանատուութենէ հեռու մնալու:

2· - Խնամակալութեան մտահոգութիւնը, անօրէն մը Թուրքիոյ կառավարութեան կարողանալ վաւերացնել տալու:

Տիկին Այվազեան, իր կարգին, հաւանականօրէն երկար տատամսումներու մատնուեցաւ, նախ քան այդ վախուկ պաշտօնը ընդունելը: Զմերժեց: Լծուեցաւ բեղնաւոր վարչական գործունէութեան, զուգահեռաբար իր երկարատեւ ուսուցչական կոչումին, կենսագրանութեան բարձրորակ դասաւանդութիւնով: Պատերազմի ընթացքին, զինք կը գտնենք ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ-ի հետ նոյնացած, իբրեւ շրջան մը մարմնաւորող:

Միջամտանակ՝ երիտասարդ մտաւորականներու եւ ազատ ասպարէզի հետեւորդ խումբ մը արժէքաւոր դէմքեր սըրտմտադրութիւն կը յայտնէին ծառայելու համայնքային այս հաստատութեան: Մըտաւորականներու դաղափարական պայքարի տարիներն էին այդ տարիները, զոր կարելի կ'ըլլար կիրարկել հանրային ամպիոնի մը վրայ, դեռահաս մաքերու թրծումով եւ խմորումով: Եղեռնի տարիներու ծնունդները էին անոնք, եւ կարիքը կը զգային ազգային նուէր գործունէութեան: ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ը ընկերային պայմանաւորման բնական օրրանը ըլլալով կը հանդիսանար: Նաեւ՝ այդ հաստատութեան մէջ իր գաղափարակութիւնը ստացած երիտասարդութիւնը ինքզինք պարտական կը զգար իր համայնքին նկատմամբ եւ առիթ կը սպասէր անոր ծառայութեան նուիրուելու: Մտաւորականներ՝ բժիշկներ, ճարտարապետ եւ ճարտարապետներ կուգային իրենց մտքի կարողութիւնը ի սպաս դնելու համայնքի բարձրագոյն վարժարանին:

Արժէքներու այսպիսի համախմբումի մը արդիւնքը անսպասելիօրէն բեղնաւոր եղաւ համաշխարհային այդ խոժոռ տարիներու ընթացքին, ինչպէս կը փաստեն այդ շրջանի աշակերտութեան կողմէ յետագային զրաւուած դիրքերը աշխարհի չորս ծագերուն: Հակառակ վախազդու ընդհանուր իրաւակարգին, Ազգային Կեդրոնական Վարժարանը տարուէ տարի կը հասցնէր նախանձելի հունճք, որուն հետ դժուարաւ պիտի մրցէր երկրին քաղաքական ազգային լաւագոյն վարժարաններու արտադրութիւնը: Մրցակցութիւնը այս վերջիններու եւ Կեդրոնականի միջեւ ակնյայտ զարձաւ: Յաղթական դուրս եկաւ միշտ հայ վարժարանը, որուն աշակերտութիւնը պետական համալսարաններու քննութեան արդիւնքներու յաջողագոյններու կարգին էր: Պատերազմի տարիներէն վերջ զանազան երկիրներուն մէջ, մեծ մասով իրենց նախանձելի դիրքերը թողած՝ կարգ մը նախորդ դէպքերու կրկնութիւններէն խուսափելու տենչով եւ մարդկային իրաւունքներու որոնումով, ոչ թէ նիւթական ակնկալութիւններով:

Ի՞նչ էին այս պատուաբեր դիրքին արտաքուստ անտեսանելի պայմանները: Այդ մրրկահան եռուզեռին մէջ վերոյիշեալ ընդհանուր մթնոլորտէն ծնաւ տրամաբանութիւն (տիալէքտիք) մը հայկական առանձնութիւններու ընդհանուր պահպանման միջոցներու·

- Հայերէն լեզուի անաղարտ պահպանման ջանքերով·

- Ընկերային պայմանագրական համադրութեան անմիջական սատարումով:

Սակայն եւ այնպէս, կը տիրապետէր երկրորդ սատարը, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի ոգին, անոր հիմնադրութեան գոյութեան կէտ նպատակին՝ պարտ ու պահանջի ընդհանուր համաարակական կանոնադրութիւնը: Վարժարանի աշակերտութիւնը կազմուած ըլլալով համայնքի համեստ դասակարգի բաղկացուցիչներէն, արձանագրութեան առաջին օրերէն սկսեալ կ'անդրադառնար, որ այդ հաստատութեան մէջ իր ներկայութիւնը արդիւնքն էր լռելեայն եւ անդիր համաձայնութեան մը, որուն կիրարկումէն կը ծնէր պարտականութիւններու եւ պահանջքներու շարք մը, իր եւ այդ հաստատութեան միջեւ, այս վերջինը ներկայացնելով համայնքը իր ամբողջութեան մէջ: Իր առաջին քայլերով, ան բան մը կը սպասար այդ հաստատութենէն, բան մը, որ ոչ մէկ ուրիշ հաստատութիւն պիտի չկարողանար իրեն տալ: Այդ բանն էր իր եւ համայնքի միջեւ ստեղծուելիք անքակտելի կապերու ամբողջութիւնը: Իր գիտակցութիւնը համայնքի հանդէպ իր ունեցած պարտականութիւններուն, ինչպէս նաեւ անկէ պահանջելիք իր իրաւունքներուն, իր հայ ըլլալուն պատճառով: Վարժարանը իր անմիջական կարելին պիտի տար, ապագային իր հունճքը քաղելու համար ըսպասուած հանրային ծառայութիւնով: Աշակերտը մօտէն տեղեակ էր, որ իր ուսման ծանր ծախքերը կարելի չէր հոգալ իր ծնողքին նիւթական միջոցներով: Հաստատութեան անտուկը կը հաւասարակշռուէր ուղղակիօրէն՝ եկեղեցիներու եւ զանազան կազմակերպութիւններու օգնութեամբ, իսկ անուղղակիօրէն ուսուցչական կազմին վճհանճն ծառայութեամբ, որ դարճեալ արդիւնքն էր համայնքային ընկերային պայմանաւորման: Ուսուցիչը իր պարտքը կը վճարէր համայնքին, որմէ ստացած էր իր ազգային ոգին ու կազմութիւնը, փոքր վարձատրութիւններով դոհանալով իր պաշտօնավարութեան ընթացքին: ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի աշակերտը կը ձուլուէր եւ կը թրծուէր այս ընդհանուր մթնոլորտին մէջ: Համայնքէն կը ստանար իր պաշարը, համայնքին կը պարտէր վերադարձնել ապագային:

Պատերազմի տարիները ստեղծեցին նոր դրութիւն մը: Օրհնքի թոյլատրութեամբ Թուրքիոյ բոլոր վարժարանները կարողացան ընդունիլ, իբրեւ աշակերտ, բոլոր այն անձերը, որոնք նախապէս ընդհատած էին իրենց ուսուցումը եւ գործի աշխարհին մաս էին կազմած: Կեդրոնականը, օտար վարժարաններու կարգին, այդ գործի աշխարհին պատկանող բարեկեցիկ խաւի ներկայացուցիչներն ընդունեցաւ իբրեւ աշակերտ: Այս կացութեան անդրադարձներն եղան՝ Կեդրոնականի հիմնադրման սկզբունքներուն չեզոքումը: Ժողովուրդի խոնարհ դասակարգի զաւակներուն վարժարանն ըլլալէ դադրեցաւ ան: Կեդրոնականի ելմտական կացութիւնը ճոխացաւ, բարեկեցիկ գործի մարդոց վարժարան մուտքով: Ուսումնական գործունէութեան արդիւնքները առհասարակ չտուժեցին այս նոր աշակերտներու ներկայութեան պատճառաւ: Մինչ այդ ուսուցիչներու ելմտական կացութիւնը բարւոքեցաւ, որուն լիովին արժանի էին այդ նուիրեալ մշակները, որոնց ընկերային դիրքը բարձրացաւ ընդհանուր իրաւակարգին մէջ: Եւ սակայն, վարժարանին պիտճէն երբ այս կերպով խոշորցաւ, յետ-պատերազմեան Կեդրոնականը իր նախապատերազմեան շրջանի հիմնական սկզբունքներուն վերադառնալու կարելիութիւնը չունեցաւ ինքնաբերաբար: Վարժարանը չկրցաւ հին օրերու աւանդութիւնով դիւրութեամբ ընդունիլ ժողովուրդին խոնարհ խաւի զաւակները, որոնց ընկերային վերելքին համար Կեդրոնականը տարիներով է ըսպաս դրած էր կրթական միջոցներն իրեն:

Հակառակ առժամեայ չեզոքումներու, հայ ժողովուրդը կը դոնէ սակայն իր աւանդական ճանապարհը, բաւական է որ բաց մնան ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի եւ նման հաստատութիւններու դռները իր համեստ դասակարգի զաւակներուն առջեւ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆցին կրնայ մոխիրներէ դուրս քաշել մոռացութեան ենթարկուած ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ: Ան կրնայ վերզթալ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի հիմնադրման նախորդող համայնքային կեանքի պահանջներուն մթնոլորտը: Կրնայ ներշնչուիլ իր վարժարանի 100 տարիներու ընթացքին ընծայած պատկառելի դէմքերու յիշատակէն ու հովանիէն, թափանցել անմիջական պահանջքին Սփիւռքի հայ զանգուածներուն, որոնց ԳՈՑԱՏԵՒՄԱՆ ՄԻԱԿ ԵՐԱՇԽԻՔՆ Է ՏԵՂԱՑԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԱՑԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԵՇԱԿՈՒՄՆ ՈՒ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄԸ:

Փարիզ
1986, Փետրուար 14

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեան,
Պ. Խոկար Նազդաչեան եւ աղջիկը՝
Արաքսի,
Տիկին Հերմինէ Միհրանեան եւ
զաւակները՝ Պետրոս,
Երանուհի - Լենա, Վարուժան,
Մարտիրոս,
Օր. Վերժին Նազդաչեան,
Տիկին Ռոզ Հասպուեան,
Օր. Շաքէ Գոգորեան,
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գոգորեան
եւ զաւակները,
Պ. Տրդատ Աբանեան,
ինչպէս նաեւ Նազդաչեան, Միհրանեան,
Գոգորեան, Քիւրքճեան, Պայրամեան,
Աբանեան, Քարտոն ընտանիքները վշտով
կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր,
մեծ - մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ հարա-
զատին՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ-Ի

- Ծնեալ՝ Գոգորեան -

*անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ իր բը-
նակարանը, Հինդշաբթի, Փետրուար 20,
ժամը 19-ին:*

*Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի
Երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը
13·45-ին Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ
եկեղեցին: Թաղման կարգը տեղի կ'ունե-
նայ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:*

Աղօթեցէ՛ք իր հոգւոյն համար:

*ՄԱՀԱՋԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ԶԼԼԱԼՈՎ, ԿԸ
ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՑՍ ԻՒՐԵՒ ԱՑԴ ՆԿԱ-
ՏԵԼ:*

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի ար-
ւէրները ընել Դպրոցասէր Տիկնանց Վար-
ժարանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ

*մահուան քառասունքի առթիւ Վիէնի մէջ
հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի
մանակցութեամբ՝*

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆԻ

*կիրակի, ՄԱՐՏ 2, կէս օրէ վերջ ժամը
3-ին Փոն Թ'Իվէքի եկեղեցին:*

*Ցեղ արարողութեան՝ այդ գերեզմանա-
տուն հանգուցեալին չիրիմին: Հոգեճաշ
կը տրուի իր այրին Տիկին Ալին Չուլ-
ֆուեանի եւ համայն Չուլֆուեան ընտա-
նիքին սգակիրներու կողմէ, երեկոյեան
ժամը՝ 7-ին «Աբովեան» սրահը:*
1, Quai Pajot

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob organise une conférence qui sera donnée par le R. P. ATHANASE KESSEGIAN sur le sujet de :

*«HOVANNES CHIRAZ,
L'HOMME ET LE POETE»*

Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30

Un buffet froid sera servi à ceux qui le désirent, à partir de 19 heures 30

Participation : 40 Frs.

Prière de s'inscrire

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100 ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ-Ի
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաքնակ կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ· ՏԻՐԱՆ ՓՐՄՈՑԵԱՆ

կը բանախօսէ
Փրոֆ· ԽԱՉԻԿ ԹՒՈԼԵՒԼԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
Սարգիս Պօղոսեան (*արտասանութիւն*), Ստեփան Ակերտ (*սանթուր*), Եղսօ (*երգ*), «Ալեքամար» (*պարախումբ*):

—— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք ——

Տոմսերու համար դիմել՝
SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՑՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, կեդրոնականի ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին:

ՏՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Անել կացութեան մատնուած կին մը, երկու զաւակով, վարձու սենեակ մը կը փնտռէ Փարիզ կամ Ալֆորվիլ (Լրաշ-խատը ունի):

Հեռաձայնել· -
42 - 41 - 12 - 46 *Տիկին Անոյշ:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏ 9
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

×

*Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Առնուվի
Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պ
ըրահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:*
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅԱՂԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ միւթերու
—— Սկաուտական ճոխ յայտագիր ——
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ
հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:
Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոքրիկներուն՝ ձրի

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie
— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) ..... 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie
— Du 19 Avril au 3 Mai ..... 6.050 F

Arménie
— Du 10 au 24 Mai ..... 6.700 F

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LIC A 130

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :
CHARLES AZNAVOUR
HENRI VERNEUIL
GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE
Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES
Salle de la Mutualité
24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :
Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30
Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
MARDI
25 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.168 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.168

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ԲԱՆԱԿԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ՄԱՐՔՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՍ ՄԱՍ
ԸՆԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՔԸ Կ'ԱՆՑՆԻ

*Երկուշաբթի առաւօտ, Մանիլլայէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ երկրին մէջ, կացութիւնը բաւական չփոթ է եւ մէկ վայրկեանէն միւսը իշխանութիւնը ամբողջովին կրնար անցնիլ ընդդիմութեան ձեռքը, որ արդէն առժամեայ կառավարութիւն մը կազմած էր, նախորդ օրը, Տիկին Աքուինոյի նախագահութեան ներքեւ: Մարքոս կը կառչէր հակառակ անոր, որ Շաբաթ օրուընէ ի վեր, ամէն ժամ, իր ձեռքէն «բան մը» կ'երթար: Ամէնէն կարեւորը եւ յատկանշականը կը նկատուէր - Զայն - Հեռատեսիլի 4-րդ կայանին ընդդիմութեան ձեռքն անցնիլը, քանի այդ կայանը, ամէնէն հաւատարիմն էր իրեն: Ամերիկացիք ալ բնաւ զօրավիղ չէին այլեւս իրեն եւ Երկուշաբթի առտու, կ'ըսուէր թէ Ուաշինկթըն առաջարկած էր օդանաւ մը տրամադրել Մարքոսի, «Մեզի հրամեցէք» աւելցնելով: Ամէն ինչ սկսած էր բանակին պառակտումով, երբ Շաբաթ օր, Պաշտպանութեան նախարարը բացէ ի բաց ընդդիմութեան կողմը կ'անցնէր, բանակին փոխ-ընդհանրապետին հետ: Մարքոս տեղի չէր տար եւ «արեան լոգանք» կը խոստանար, մինչ կը թուէր որ եթէ աւելորդ տեղը չյամառի եւ վիտակցի որ իր վերջին ժամերն են, կարելի է վարչակարգի հիմնական փոփոխութիւնը կատարել առանց արիւնահեղութեան: Պէտք է ըսել որ ընտրութիւններու վաղորդայնին, ընդդիմութեան գլխաւոր նեցուկն եղաւ Եկեղեցին, որ վճռական դեր խաղաց: Բայց ինչ որ կրնայ հակասական թուիլ, այն է, որ Մոսկուա շատ զոհ է, որ Մարքոս իշխանութեան գլուխ կը մնայ: «Պրաւտա» խիստ յարձակումներ կը կատարէ Միացեալ - Նահանգներու դէմ, որոնք «միջամուխ կ'ըլլան կոպտօրէն» փիլիպպեան ներքին հարցերուն: Մոսկուա չէ վարանած նոյնիսկ ոչ միայն ճանչնալու ընտրութեանց արդիւնքին օրինաւորութիւնը, այլեւ ընտրական հեռագիր մը ղրկած է Մարքոսի:

× 1983 Օգոստոս 21-ին էր որ Պենինեօ Աքուինօ, ընդդիմութեան մեծ պարագլուխը կը սպաննուէր Մանիլլայի օդակայանը, երբ Միացեալ - Նահանգներու իր աջակցին կը վերադառնար: Դատավարութիւնը կը տեւէր երկու տարի եւ մեղադրեալ սպարապետը անմեղ կը նկատուէր: 1985, Նոյեմբեր 3-ին, Մարքոս, ամերիկեան ճնշումի տակ, կանխահաս ընտրութիւններ կը յայտարարէր: Մնացեալը՝ աւելի թարմ, ծանօթ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի «Սեզար»-ները բաժնուեցան Շաբաթ իրիկուն, ազգային հանդիսութեան մը նթացքին, փարիզի փալէ տէ Քոնկրէսի մէջ: Ֆրանսական լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ «երեք մարդ եւ սակառ մը», լաւագոյն

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիֆ»ի փետրուար 20-ի թիւին կ'իմանանք, թէ փետրուար 11-ին, Թեհրանի ռազմաճակատին վրայ վիրաւորուած է հայ զինուոր մը՝ Րաֆֆի Ինջիլեան: 23-ամեայ հայ զինուորը վիրաւորուած է գլուխէն, ձախ յօնքի վերեւէն մինչեւ գանկին մէջտեղը բացուած է: Անմիջապէս փոխադրուելով Անտիմէկի քաղաքը՝ բուժման ենթարկուած է եւ ապա՝ Թեհրան, ուր կը բուժուի ենթարկուած է եւ ապա՝ Թեհրան, ուր կը բուժուի ներկայիս քաղաքազօրքի հիւանդանոցին մէջ:

Միւս կողմէ, Ղասբէ Շերբինի ռազմաճակատին վրայ, Փետրուար 10-ին, վիրաւորուած է ուրիշ հայ զինուոր մը եւս, յանձին Ռոբեր Աւետիսեանի: Խորտրնկէցի քանի մը կտորներ ճեղքած են 20-ամեայ հայ երիտասարդին ձախ աչքը, ձախ ականջը, լեարդը, աղիքը եւ թոքերը: Անմիջապէս փոխադրուած է Պախթարան քաղաքի հիւանդանոցը, ուրկէ՝ Հայերու եւ Պարսիկներու օգնութեամբ Թեհրան, ուր կ'անցընէ ապաքինումի շրջանը:

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ...

—×—

Բայց բան մը փոխուած կը թուի ըլլալ ու ասոր համար պէտք է շնորհակալութիւն յայտնել ժան - Քլօտ Տիւվալիէի, թերեւս միակ շնորհակալութիւնը:

Շատ ալ կարեւոր չէ, թէ ասկէ ետք ի՞նչ պիտի պատահի, թէ իրեն ապաստան տուող երկիր պիտի գտնէ՞ Հայիթիի նախկին ցկեանս նախագահը: Երբ մօտ 20 օր է ամէն ճիգ կը թափուի որպէսզի որեւէ երկիր ընդունի զինք ու մէկը միւսին ետեւէն մերժումի կ'արժանանայ, այլեւս կարելի է հաւատալ որ բան մը փոխուած է մարդկային իրաւունքներու հանդէպ նոյնիսկ որոշ երկիրներու կեցուածքին մէջ:

Շատոնց հասկցած ենք, թէ երկիրներու միջեւ մնայուն բարեկամութիւններ կամ մնայուն թշնամութիւններ չկան, բայց վստահ էինք, որ Տիւվալիէի պէս մէկը անպայման պիտի գտնէր մեղսակից մը՝ զինք ընդունող ու պաշտպանող:

Ողջունելի է բարոյականի մը երեւումը:

Ձիշդ է որ ամէն տուն, ամէն երկիր, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհ պէտք է ունենայ աղբի յատկացուած անկիւնը, բայց այդ անկիւնին տալ տարապայման միջոց՝ դէմ է առողջապահական բոլոր սկզբունքներու:

Տիւվալիէ առիթը տուաւ բազմաթիւ երկիրներու իրենց արժանապատուութիւնը վերարժեւորուած տեսնելու ազգերու սակարանին մէջ:

Բան մը փոխուած է, բայց ահագին մուր կայ տակաւին աշխարհի եակատին: Աշխարհի Պետութիւնները պէտք է սկսէին տեղէ մը ու Տիւվալիէ տուաւ առիթը: «Նոյնիսկ հազար մղոնի ճամբորդութիւնը կը սկսի առաջին քայլով» կ'ըսէ չինական իմաստութիւնը: Առաջին քայլը առնուած է, պէտք է յաջորդէ երկրորդը, երրորդը, տասներորդը, մինչեւ որ մարդկութիւնը գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը:

Երկրորդ քա՞յլը:

Վերադարձնել Տիւվալիէն իր երկրի արդարադատութեան, ապա անցնիլ Ասիա, պատժել Մարքոսը, ապա մեկնիլ դէպի Հարաւային - Ամերիկա, ապա Ափրիկէ, ապա...

Դասը յոյժ կարեւոր է մարդոց կեանքին մէջ:

Մանաւանդ օրինակը:

Մինչեւ որ բոլորը հասկնան, թէ նոյնիսկ *ցկեանս*ին առջեւ կարելի է նախկին-ը աւելցնել ու իրենք զիրենք *անմահ* կարծողները վերածել սովորական *մահկանացու*ի:

Մ· ՊԶԱՒԱՃԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1984 Օգոստոս մէկէն ի վեր, «*Յառաջ*», հակառակ օրէ օր ծանրացող իր տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, նոյն շրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաւելումներ կատարեցին:

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարելիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ: 1984-էն ի վեր 4 յաւելում կրած ենք առաքման ընկերութեան կողմէ (եւ ուրիշներ նախատեսուած են մինչեւ տարուան վերջ), ասոնց կողքին աշխատավարձը, ընկերային տուրբերը, ելեկտրականութիւնը, թղթատարը, թուդքը իրենց կարգին զգալի յաւելում կրեցին օրէ օր աւելի դժուարացնելով հայերէն օրաթերթի մը ծանր բեռը, մանաւանդ երբ ան զրկուած է տեղական մամուլի առեւտրական ծանուցումներէն, որոնք գլխաւոր հասոյթն են որեւէ թերթի: Իրաց այս կացութեան մէջ, անխափան կարենալ շարունակելու համար «*Յառաջ*»ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ստիպուած ենք բաժանորդագրութեան սակերու յաւելում մը կատարել *ՄԱՐՏ ՄԷԿ*-էն սկսեալ:

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «*Յառաջ*»ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիները, ծանուցումները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման փոնտին եղած իմքնաբուխ նուէրները: Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը:

Մարտ 1-էն սկսեալ «*Յառաջ*»ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են·

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	600 Ֆ·
Վեցամսեայ	310 Ֆ·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	650 Ֆ·
Վեցամսեայ	330 Ֆ·

Օդանաւային սպասարկութեանց սակերուն համար, դիմել վարչութեան:

Մեր բաժանորդները դեռ կրնան ֆանի մը օր օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները կամ նորոգելու համար իրենց բաժանորդագրութիւնը: Մարտ 1-էն ետք, ոչ մէկ վճարում կ'ընդունուի հին սակով:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԱՏՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հայ բեմադիրները չարժանկարի վերածած են Ցովհաննէս Թումանեանէն երկու հէքեաթներ: «Ոսկու կարասը» եւ «Արձագանդ» ժապաւէնները կը խօսին յիմարի մը ձեռքը անցած հարստութեան հետեւանքներուն, ինչպէս նաեւ անճնական արձագանգի հետ հերոսի ծիծաղաշարժ առեւտուրի պատմութեան մասին: «Հայֆիլմ» արուեստանոցի բեմադիրները յաճախ կը դիմեն դասական գրողներու եւ բանահիւսական գործերու, զանոնք ժապաւէնի վերածելու համար: Բազմաթիւ չարժանկարներ պատրաստուած են ժողովրդական հէքեաթներու, միջնադարեան հէքեաթասացներու եւ այդ սեռի խորհրդահայ վարպետներու գործերու հիման վրայ: Այդ ժապաւէններէն չատեր արժանացած են համամիութենական փառատօներու եւ այլ մրցանակներու:

×

ՈՒՐՑԱԶՈՐ ԳԻՒՂԻՆ ՎԵՐԵԼՔԸ

Ուրցաձոր գիւղին մէջ սկսած է բանել երաժշտական դպրոցը, որուն դաշնակի, ձեռնաղաչնակի, լարաւոր նուագարաններու բաժիններու դասընթացքներուն կը հետեւին գիւղին տղաքն ու աղջիկները: Արարատի չրջանի հինաւուրց գիւղը ընկերային - տնտեսական վերելք ապրած է անցեալ հնգամեակին: Կառուցուած են նամակատուն, մշակոյթի պալատ եւ այլ չէնքեր: Գիւղը ունի ինքնաշխատ հեռաձայնի կայան:

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԸ ԴԱՐՁԱՒ ԵՐԿՄԵՌ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ 50 ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՊԱՏՃԱՌԱՐՆԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Կեդրոնականի հմայքը թող «մեղմացուցիչ յանգանաց» պարագայ նկատուի, երբ կամովին յանձն կ'առնեմ վտանգը անձնականութեան դիրքը էյնալու փորձութեան, յուշագրութեան ձեւին տակ հանրութեան սեփականութիւն դարձնելու համար կարգ մը եղելութիւններ, որոնց մասին չէ զըրուած երբեք:

Որովհետեւ այս տարի կը ձեռնարկուի ամէնուրեք ոտնելու վարժարանին հիմնադրման երկրորդ յոբելեանը, (չէ՞ որ 50 տարին անգամ մը յոբելեան տարի է ըստ Ս. Գրոց) կ'արժէ յիշեցնել թէ զարմանալի զուգադիպութեամբ մը առաջին յոբելեանին, այսինքն՝ 1936-ին էր որ Կեդրոնականը առաւ իր առաջին հունձքը ··· իսկական:

Եւ տակիկա մեր չրջանաւարտութեան տարին էր:

Արդարեւ, ամբողջ վեսուն տարի, բացառաբար միա՛յն մանչերու ուսման վերապահուած վարժարանը յանկարծ իր դռները բացաւ աղջիկներու առջեւ ալ, իր երդիքին տակ առնելով խումբ մը հայ օրիորդներ, որոնք մէկ օրէն միւսը մէջտեղը մնացած էին Եսայեան Վարժարանի լիսէի բաժնին փակումով:

Այդ ձեւով Կեդրոնականը կրկնապէս ապացուցանեց թէ կարեւոր առաքելութիւն մը ունէր կատարելիք ազգին ուսումնառեալ զաւակներուն հանդէպ, չընկըրկելով սեռերու խորականութեան պատնէշին իսկ առջեւ:

1935-ի վերամուտին էր ուրեմն, երբ 8 մանչերէ բաղկացած մեր չրջանաւարտ դասարանը մէկ օրէն միւսը ողողուեցաւ 16 աղջիկներով, ստեղծելով անակնկալ կացութիւն մը որուն համար չէին պատրաստուած ո՛չ մանչերը, ո՛չ աղջիկները եւ ո՛չ ալ ուսուցիչները բոլոր:

Մենք, բնիկներս, ըլլալով փոքրաթիւ, արդէն իսկ առանձին զբաղեցուած էինք դասարանին մէջ, ցրուած հոս - հոն, ստեղծելով տեսակ մը առանձնահորհռակ «զօտի»ներ: Երբ աղջիկները եկան, չուզեցինք մեր տեղերը լքելով մանչերու յատկացուած անկիւն մը քաշուիլ ըստ ուսուցիչներու յանձնարարութեան: Խղդուելով մերժեցինք, տակիկա պատուոյ հարց դարձնելով: Ուստի եկուոր աղջիկները հարկադրուեցան նստիլ տղոց քով, ստեղծելով համակեցութիւն մը որ տուաւ անչուշտ անհատասար արդիւնքները, քանի որ մինչ կարգ մը «զօտի»ներու մէջ ստեղծուեցաւ հաղորդակցութեան ու մտերմութեան ջերմ մթնոլորտ, անդին ուրիշներ օրերով չկրցան իրարու հետ խօսք մը իսկ փոխանակել, կաշկանդուած՝ անհարկի ամչկոտութեան մը ստեղծած երկչոտութենէն:

Չմոռնանք որ յիսուն տարի առաջ էր:

Նոյն խռովքն ու չփոթը նշմարելի էր երիտասարդ ուսուցիչներուն մօտ ալ: Դասարանին հսկիչը, հազիւ 25-ամեայ, մինչեւ ականջները կը կարմրէր ամօթխածութեամբ, երբ կը հարկադրուէր խօսք ուղղել աղջիկներուն, հարկադրանք՝ որմէ փրկուեցաւ չուտով, իր տեղը զիջելով իգական սեռի ներկայութեան աւելի վարժ ուսուցչուհի մը՝ Յովսէփ Քէչիճեանի: Ուրիշ մը, եղկատացի՝ Յուստ Պէյ, ուխտեալ կնատեաց մը, որ պատմութեան դասերը կը համեմէր ամենահում հայհոյանքներով, քալ համոզուած թէ արտայայտութեան ամենաառնավասկ միջոցն էր այդ, չափազանց նեղուեցաւ աղջիկներուն ներկայութենէն, եւ ըերնէն քանի մը հայհոյանք փախցնելէ վերջ, յանկարծ անյայտացաւ, ու ալ դասի չեկաւ: Իսկ օրուան տնօրէնը՝ Գրիգոր Սարաֆեան, նոյնպէս 25-ամեայ անփորձ երիտասարդ մը, ամչկոտութեամբ աչքերը վար խոնարհեցնելով միայն կը խօսէր աղջիկներուն հետ, չհամարձակելով անոնց աչքերուն մէջ նայիլ, աչքեր որոնց մէջ սակայն ուսման տենչէն տարբեր հուր չկար, ուր մնաց կղեռպատրաչի այրակուռ հուրը:

Կ'արժէ ճշդել թէ Գրիգոր Սարաֆեան կեդրոնականի տնօրէն նշանակուեցաւ 1933-ին, երբ տակաւին հազիւ 22 - 23 տարեկան, իբր համալսարանաւարտ ազգային սան, իրեն վստահուեցաւ այդ կարեւոր պաշտօնը, երբ մէկ օրէն միւսը Պետրոս Ատրունիի արդիւնեցաւ տնօրէնութեան կամ ուսուցչութեան որեւէ պաշտօն, ըստ Կրթական նախարարութեան հրահանգին: Երիտասարդ մը նատեցնելով տնօրէնութեան աթոռին վրայ, կ'ենթադրէ թէ օրուան խնամակալութիւնը ուզեց անուղղակիօրէն իր ձեռքին մէջ պահել դեկավարութիւնը: Ծրագիր, որ չիրականացաւ անշուշտ: Մնաց որ չուտով վրայ հասաւ քէֆ Միւքէվէլլիի չրջանը, որ քչեց տարաւ թաղական, հոգաբարձու եւ խնամակալ, եւ որուն մասին կ'արժէ խօսիլ յատկապէս:

Աղջիկները կեդրոնական բերելու հապճեպ կարգադրութիւնը ընողները, խորհած էին տեսակ մը «կանանոց» ստեղծել վարժարանին սրահին մէջ, ուր առ ի զգուշութիւն կը մեկուսացուէին իգական սեռի այդ «վտանգաւոր» ներկայացուցիչները, ամէն դասաժամէ վերջ, որպէսզի հոն անցընեն դասամիջեան 10 վայրկեանի դադարը: Տիկին Հերմինէ Աճառեան (Հովեան ?) որուն յանձնուած էր այդ տարօրինակ «կանանոց»ին վարչութիւնը, ամէն դաս վերջ, գառնուկը գայլէն բաժնելու փութաջանութեամբ կը դամ որ փաղաքշանքով այդ խօսքը կը կրկնէի, ու եղեմի պարտէզին դուռը կիսով կը բանար, թոյլ տալով որ ներս սպրդիմ, դիրք մը տալու կամ առնելու պատրուակով, ստեղծելով անչուշտ նախանձի ահարկու ալիք մը, մրցակից միւս արուներուն քով:

Արական իգական համակեցութիւնը դուռ սակայն խազաղ, հաճելի եւ առանց լուրջ միջադէպի: Երկչոտութեան սառոյցը չուտով փշրուեցաւ, ստեղծելով մտերմիկ տաք մթնոլորտ մը, համեմուած խմբական պատյաններով, տարեդարձի խրախճանութիւններով եւ դաս սորվելու պատրուակին տակ տուներու

Նկարին վրայ կ'երեւին հետեւեալ աշակերտուհի – աշակերտները. –

Արշալոյս Գարագաշեան, Սիլմա Նշանեան, Մարի Քալոյեան, Զարուհի Ստամպոլցեան, Սիրանոյշ Տէր–Թորոսեան, Նաւարդ Միսքեան, Թագուհի Թէրզեան, Սրբուհի Սերկիսեան, Շնորհիկ Ցարութիւնեան, Մելինէ Թիւթիւնճեան, Շաէէ Ղազերեան, Ադաւնի Պոյաճեան, Տիրուհի Օզինեան, Մելինէ Էմիրզէեան, Հռիփսիմէ Կտրեան, Սոնա Տէր–Մարգարեան, Աւետիս Իյնէճեան, Իսահակ Գալէնտէրեան, կարապետ Պէյլէրեան, Յակոբ Մազլումեան, Արամ Միքայէլեան, Նուպար Ձելալեան, Տիգրան Հաճեան

Հայ ուսուցիչներու մէջ (Ա. եւ Բ. կարգ) կ'երեւին. –

Գէորգ Պօղոսեան, Հրանդ Տէր–Անդրէասեան, Ստեփան Կուրտիկեան, Տիկին Էլիզ Այվազեան, Թորգոմ Գալըճեան, Լեւոն Խանճեան, Վահան Կոստանեան, Ռուբէն Ներսէսեան:

պարեց փոխադրուիլ մերինէն տարբեր աշխարհ մը, աւա՛ղ: Տանրվեց ապրիլեան ոմանք դարձան արձանագրող, միւսներ՝ ուսուցիչ, եւ անկասկած՝ տանտիկին: Պատանական ու անբասիր աղջիկները կը բոլորն ալ, եւ տարի համար ալ երբեք դուր տեղը տատապեցան ընկերային տնտեսութենէն անփորձ ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու, որոնք իրենց աչքերանը անտեսելով ուրիշներու աչքերը մէջ չիւղ փնտռելու կը հետամտէին:

Կարելի է պատմել զուարճալի կամ պահատելի պատմութիւններ ալ: Բայց ինչպէս ըսի, Կեդրոնականը չէր տանձուած երկսեռ դաստիարակութեան համար եւ այդ չէր իր հիմնական կոչումը, եւ տարի համար ալ այդ դրութիւնը վերջ գտաւ 16 - 17 տարուան չրջանէ վերջ:

Փափաքելի պիտի ըլլար որ այդ մասին վկայութիւններ բերէին Կեդրոնականի նախկին տնտուհիներն ալ, առանց սակաւ ատելու որ տարիներու հոլովոյթը որ ամէն ինչ իրենց յիշողութենէն:

×

Եւ քանի որ 1936-ի յոբելենական տարիին մասին է խօսքը, կ'արժէ անդրադառնալ այդ չրջանը բնորոշող կարգ մը բաներու պարագաներու ալ:

Թէֆ Միւքէվէլլիի ախրահոչակ չրջանն էր այդ, որուն մասին չի խօսուիր առհասարակ, չես գիտեր ինչո՞ւ: Թէֆ Միւքէվէլլիները (անհատ խնամակալներն էին, որոնք Լվզաֆի վարչութեան կողմէ խնամակալ կարգուած էին հայկական եկեղեցիներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու, գերեզմանատուներու եւ այլ հաստատութիւններու վրայ, իբր լիազօր ներկայացուցիչ փոխարինելով ազգընտիր թաղական կամ խորհուրդները, հոգաբարձութիւնները կամ խնամակալութիւնները, որոնք ջնջուած էին կառավարական հրամանով:

Աւելորդ օգտուելով հրապարակ իջան չուչա ամէնէն ճարպիկները: Ղալաթիոյ հատուածը Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ եւ յարակից Կեդրոնական Վարժարանի միւքէվէլլիութիւնը ձեռք ձգեց Գրիգոր Շահինպայ անունով կիսապրպտուն մը, որ կռնակը տուած՝ Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, Եսայեան Վարժարանի եւ Շիշլիի Գերեզմանատան միջեւ ընկած մեծահզօր Դուքի Եղիազարեան նշանակուած մեծահզօր Դուքի Եղիազարեան մզկիթ, փորձեց նոյնիսկ կրօնական անկախ հայ համայնք մը կազմել Ղալաթիոյ եկեղեցին չուրջ, հետեւելով յոյն համայնքի չքահանայ Բարա Լիֆթիմի անջատեալ եկեղեցին օրինակին: Շահինպայ այդ եկեղեցին իրագործման համար հաւանական մըն ալ խմբագրել տուաւ Կոստաքի ձէպէլիի «Հայաղգի Թուրք Քրիստոնեաներու Եկեղեցի» պերճիմաստ անունով տակ:

1936-ի գարնանային տարեշրջանի վերջաւորին, մինչ կը սպասէինք որ կեդրոնականի յիսնամեակը տօնուի, Գրիգոր Սարաֆեան անակնկալօրէն հեռացուեցաւ տնօրէնութենէ, միշտ Կրթական նախարարութեան հրամանով: Աւտոր վրայ, Գրիգոր Շահինպայ վարժարանին տնօրէն նշանակեց իր խմբակէն անձ մը, Մերուժան անունով, որ հայկական ուսում չունէր, իր ուսումը ստացած ըլլալով Միքէվէլլիի մէջ (Պետական վարչական պրոյեքտ Թէեւ Մերտինեան երկար չմնաց այդ պաշտօնին վրայ, չուտով չուելով յանձնական, մեր վկայականները ստորագրելու պատիւին արժանանալէ անմիջապէս վերջ:

Իրեն յաջորդեց չարանը բազմաթիւ տնօրէններու, որոնք եկան այլեւայլ դրիզոններէ, փորձելով ընել ա՛յն ինչ կրնային, համաձայն Պետութեան կողմէ նշանակուած թուրք վոխտնօրէնին քին: Անոնց մասին չատ խօսուած եւ չատ գրուած է տակաւին, բայց անիրաւութիւն մոռցուած է իրենցմէ մէկը, որ չատ մեծ դուրս եկաւ անդենական մեկնողներու վրայ կուռ դարձած նականներ խօսելու մարզին մէջ եւ, բանականներ որոնց մէջ Պէյհոլչինները ու «Շորոլչիները» կը տողանցէին, «Ուէլինկթոնի դուքսը» կը նուագէր (կ'ուզէր ակնարկել Տիւք Էլինկթոնի):

Հերոսական չրջաններ, որոնց մասին պէ՛տք է որ արտայայտուին Աւտոր վրայ «մանչերը» եւ Տիկինին «տղաքը» բոլոր որոնք կը չարունակեն յամենալ չափազանց հաս որթ»ի հոգեվիճակին մէջ, փոխա-

նակ քալելու կեդրոնականի վսեմ առաքելութեան ճամբէն:

×

Իբր վկայութիւն, այս պատմական յուշերը կ'ուզեմ փակել նկարագրութեամբը այն նախախնամական վախճանին, որուն յանդիպեցաւ Թէք Միւթէվէլլիներէն ամէնէն նշանաւորը՝ Դաւիթ Եըլմազ:

Իբեն հանդիպեցայ 1942-ի աշնան, Ապահիսարի մէջ, ուր էրը զինուոր համախմբուած էին մեծ ու փոքր բոլոր Հայերը, Ապահիսարէն Սանտըրկը երկարող խճուղիի մը վրայ ինծի թէթեւութեան համար: Ուշ եկած էր զինուորութեան, ապրդելով քան դասակարգի զօրահաւաքէն: Բայց ինչպէս «Ուեթրութեան Տուրքի», այդ մարդին մէջ ալ՝ մէկ բացառութիւն հնարաւոր չէր: Նոյնիսկ Դաւիթ Եըլմազի համար ալ:

Լեռնէն քաղաք իջած էր բժշկական քննութեան մը պատրուակով, եւ կարենալ կրկին իր դումարտակը վերադառնալու համար, ելաւ նոտաւ դեռնախնձորի պարկեր բեռցած քամիոնի մը վրայ, դրեթէ 5 ժամ արեւին տակ սպասելով, որպէսզի մի գուցէ քամիոնը ճամբայ չելլէ առանց զինքն ալ տանելու: Բան մը, զոր չարժանացան վարիները կ'ընէին յաճախ, զինքը նեղելու նպատակաւ:

Սորվրզաւոր ուժէ մը մղուած, զամուած մնայ ուրեմն այդ քամիոնին վրայ, որ վերջապէս ճամբայ ելաւ, ուրիշ հինգ զինուորներ ալ տանելով մխասին: Կիրակի օր մըն էր, եւ մենք, խումբ մը պոլսեցի տղաք, երեկոն կը դիմաւորէինք, բացառաբար եկեղեցական չարականներ երգելով: Եւ երբ չարականներուն յաջորդեց դիտապղեցիկ «Տէր Ողորմեա՛» մը, յանկարծ հեռաձայնը հնչեց, մեզի տեղեկացնելու համար որ, այդ քամիոնը ճամբու ընթացքին կամուրջէ մը վար գլորած էր ու զինուորի մը մահուան պատճառ դարձած:

Արդարեւ, քամիոնը գլորելով վար, անշարժացեր էր կռնակի վրայ, անիւները վեր: Շարժավարն ու օգնականը յաջողեր էին անկումի պահուն դուրս նետուիլ, եւ յետոյ զինուորներու ալ օգնութեամբ քամիոնին տակէն քաշեր հաներ էին հինգ զինուորներն ալ, որոնց ոչ մէկուն քիթին իսկ չէր արիւնած, որովհետեւ դեռնախնձորի կակուղ պարկերուն տակն էին մնացած: Սակայն Դաւիթ Եըլմազի մարմինը ամբողջովին բզկտուեր էր, չարժավարին խօսիկին, երկաթեայ տանիքին եւ դեռնի քարերուն միջեւ ճզմուելով ահռելիօրէն:

Շարժավարը, որ նոյնպէս հայ զինուոր մըն էր, քաղաք բերելով կը հանեն զինուրական հրամանատարին առջեւ, որ յանդիմանարար առջեւ, որ Դաւիթ Եըլմազի պատմութեան, կը սրտապնդէ զինքը ըսելով. «Մի՛ վախնար, տղաս, այս գործին մէջ Աստուծոյ մասը կայ»:

Ն ի ս

1986 Փետրուար 12

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՕՒՄ ՄՈՆՓԸԼԻԷԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Տասնեւերկու սալաքար՝ պատկեր հայկական տասներկու նահատակ նահանգներու, մխացած հունտի մը չուրջ՝ խորհրդանիշ վերածնունդի, յոյսի, ապագայի· քարերուն վրայ փորագրուած, հայերէնով, հարիւրաւոր, հազարաւոր նահատակներու «անանուն» անուններ, եւ կեդրոնական սալաքարին վրայ հետեւեալ յիշատակագրութիւնը՝

A la mémoire des 1.500.000 Arméniens victimes du génocide ordonné en 1915 par les dirigeants tures.

զոր քօղազերծեցին Մոնփըլիէի երեսփոխան քաղաքապետը՝ Ժորժ Ֆրէշ եւ «Կենդանի Հայաստան» միութեան նախագահը՝ Ժան Փօլ Թահմազեան, ներկայութեամբ տեղական քաղաքական եւ կրօնական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ յատկապէս Մոնփըլիէի Արքեպիսկոպոս՝ Լուի Պոֆֆէլ, ռարունապետին, Նահանգային խորհուրդի նախագահին, ինչպէս նաեւ Ֆրանսահայ դպրոցի Առաքելական Եկեղեցւոյ երեք հովիսկոպոսներուն՝ Յակոբ Վարդանեան, Գիւտ Նազդաչեան եւ Նորվան Զաքարեան, նաեւ Մարսէյլէն ժամանած Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի, Շահան Մչկր. Քհնյ. Տէտէեանի, Փարիզէն՝ յատկապէս հրաւիրուած Մելինէ Մանուչեանի, նախկին նախարար եւ Վիլէօրպանի քաղաքապետ՝ Շարլ Լէնիւյի ներկայացուցիչին՝ Վարուժան Գրիգորեանի, հայ միութիւններու ներկայացուցիչներու եւ շուրջ 500 Հայեր եկած Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներէն՝ Փարիզ, Պլիֆոռ, Մոնպելլիառ, Լիոն, Վալանս, Կրընոպլ, Աւվինիոն, Մարսէյլ, Պօսոլէյ, Թուլուզ, Պորտօ եւ այլուր մինչեւ իսկ Սպանիայէն (Պարսըլոն) եւ նաեւ ոչ Հայերու:

Անկասկած, յիշատակելի օր մը, 1986 Փետրուար 16-ը, Մոնփըլիէի փոքրաթիւ գաղութին համար որ կուգայ փառաւոր էջով մը հարստացնել Լանկլառք - Ռուսիյոն չրջանի եւ Հայերու պատմութեան մատեանը ուր արձանագրուած են այնքան դէպքեր առաջին Աշակերտներէն, Հայ վաճառականներէն, մինչեւ Կիլիկեան վերջին թագաւորին՝ Լեւոն Զ-ի անցքը, մինչեւ Ժան Ալֆէն, մինչեւ Հայերու համեմատաբար զանգուածային գաղթը 1920-1930-ական թուականներուն:

Յիշատակելի այս օրը սկսաւ հայածէս պատարագով մը, ժամը 9·30-ին, Պազիլիք «Նոթր Տամ Տէ Թապլի» մէջ: Պատարագը մատոյց Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, սպասարկութեամբ՝ Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի եւ Շահան Մչկր. Քհնյ. Տէտէեանի:

Դասին մէջ տեղ առած էին Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեան (Փարիզի Առաջնորդ), Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, Պազիլիքի Հովուապետ՝ Հայր Շապոթ եւ օղնական Աբբան: Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Մարսէյլի Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Յակիկ Եըլմազեանի եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի: Քարոզը արտասանեց, Հայերէնով, Գիւտ Եպիսկ. Նազդաչեան: Մեկնելով օրուան ճաշու գիրքի հատուածէն (Մեծ Պահոց Բ. կիրակի), որ հրաւէր մըն է մարդուն խորհրդածելու, իր կեանքին վրայ անդրադառնալու, ինքզինքը ճանչնալու, զուգահեռ մը ըրաւ օրուան հանդիսութեան հետ ըսելով թէ Նահատակաց Յուշարձանները ուխտի եւ նորոգութեան հրաւէրներ են ուղղուած հայ մարդուն չքելու համար պատմութենէն ժառանգած արժէքները: Մէջոցներ են՝ որպէսզի Հայը անդրադառնայ իր անձին, ճանչնայ իր ինքնութիւնը կազմող ազդակները՝ լեզու, աւանդութիւն, եկեղեցի: Յարութեան եւ յոյսի հրաւէրներ են դէպի մեր ապագան սեւեռող: Գիւտ Եպիսկոպոս, իր կարգին, հրաւիրեց հայ հաւատացեալները՝ ապրիլ սրտակից, զօրանալ սիրով սատանալու համար յարութիւնը մեր նահատակներուն: Լեցուիլ լոյսով, հաւատալ լոյսին, որովհետեւ լոյսը միշտ կը յաղթանակէ: Եւ մտնա - ւանդ ըլլալ արժանաւոր ժառանգորդները անոնց որոնք Վարդանանքին մինչեւ մեր ժամանակակից պատմութիւնը դիմեցին խաչին, զօրացան խաչով ու միշտ հաւատացին արդարութեան եւ խաղաղութեան: Ապա, քարոզեց «Նոթր Տամ Տէ Թապլի» Պազիլիքին հովուապետը՝ Հայր Շապոթ որ մեկնաբանեց օրուան Աւետարանը, ըստ Ղուկասու, որ Յիսուսի երիցս փորձութիւնն է՝ հաւատքի, իշխանութեան եւ պիտութեան:

Եկեղեցական արարողութեանց աւարտին, ժողովուրդը ուղղուեցաւ, ոչ - շատ հեռու, էսփլանատի հանրային պարտէզները, ուր՝ կառուցուած է յուշարձանը: Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը երգեց հոգեհանգստեան կարգի չարականները, եւ արտասանուեցաւ Հոդւոցը նուիրագործելով կոթողը, որուն քօղազերծումէն յետոյ զետեղուեցան ծաղկեպսակներ: Առաջինը Ապրիլեան եղեռնի վերապրողներու անունով, ապա՝ Մարսէյլի Սրբոց - Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ, Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ եւ Սէն - Ժերոմի Կապոյտ Աչքի մասնաճիւղին կողմէ: Յետոյ ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ մէկ վայրկեան լռութեան: Առաջին խօսողը՝ Ժան - Փօլ Թահմազեան «Կենդանի Հայաստան» միութեան նախագահը՝ նախ իր խօսքը ուղղեց Մոնփըլիէ քաղաքի բըլնակչութեան ըսելով, ի մէջ այլոց, «այս յուշարձանը վրէժխնդրութեան յուշարձանը չէ: Գրութիւն չենք սպասեր, կ'ուզենք միայն որ մեզ լսէք ու հասկնաք: 70 տարի աշխարհը խուլ մնաց եւ հայկական ցեղասպանութիւնը դարձաւ լռութեան ցեղասպանութիւնը: Անպատիժ ոճիր մըն է որ կրնայ կրկնուիլ ու կրկնուեցաւ Հըրեաներով, ձիկանիներով եւ այլ պիտիցիներով: Աշխարհ պէտք չէ խուսափի ճշմարտութենէն, սակայն անոր համար բաղութիւնը անհրաժեշտ է: Հայերը կառչած մնալով իրենց ինքնութեան կրցան տոկալ 70 տարի, ու այսօր հայկական այժմէականութիւն մը կայ որ կարգ մը երիտասարդներու մօտ կ'արտայայտուի ռումբերով: Անոնք ահաբեկիչներ չեն: Հայերը ահաբեկիչներ չեն: Պէտք է աշխարհը մեզ լսէ ու օգնէ»: Յետոյ, Ժան - Փօլ Թահմազեան հարց տուաւ թէ Նախագահ Միթերանի յատարարութենէն յետոյ, Վիչիի մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ Մանաքի այցելութիւնը Անգարա՝ ու աւելցուց՝ «նախ բարոյականը, ապա բաղաքականութիւնը»: Թուրքիան, չարունակեց բանախօսը, քաղաքիւնը պէտք է ունենայ դէպքերը ընդունելու, ցեղասպանութիւնը ճանչնալու: Այսօրուան Թուրքիան պատասխանատու է, քանի կ'ուրանայ 1915-ի դէպքերը: Թրքական մամուլը որ երկու չաբաթէ ի վեր Մոնփըլիէ Թըղթակիցներ ղրկած է՝ «ատելութեան յուշարձան»ը կ'որակէ այս կոթողը: «Կենդանի Հայաստան»ի նախագահը աւարտեց իր խօսքը հետեւեալ բառերով. - «Օր մը, կը յուսամ որ ներեմ Թուրքերուն, երբ անշուշտ ընդունին իրենց ոճիրը: Այս յուշարձանը կը պատկանի այն մարդոց, որոնմ կը ճանչնան մեր պայքարը իմաստաւորող արժէքները՝ ճշմարտութիւն եւ արդարութիւն»:

Յետոյ, խօսեցաւ (Ֆրանսերէն), Մելինէ Մանուչեան: Անմիջապէս ըսենք որ այլեւս պէտք է խնայել իրեն նման ճամբորդութիւններէ, առողջական եւ ընդհանուր վիճակը ըլլալով մտահոգիչ: Մելինէ Մանուչեան ողջունեց քաղաքի իշխանութիւններու քաջութիւնը յուշարձանի արձանագրութեան եւ մանաւանդ արձանագրութեան համար: Ներկայացուց Թուրքիոյ Հայերուն կացութիւնը Համիտեան շրջանէն մինչեւ 1915, ծանրացաւ Օսմանեան Սորհրդարանի երկու հայ երեսփոխաններու՝ Վարդէս Սէրէնկիւլեանի եւ Գրիգոր Զօհրապի ձերբակալութեան եւ սպանութեան պարագաներուն վրայ, վերյիշեց Հայերուն կրած ահաւոր չարչարանքները, Թալէաթի, Էնվէրի եւ Ճէմալի դերը ցեղասպանութեան յղացման եւ գործադրութեան մէջ, ու խօսքը վերջացուց յայտարարելով՝ «Ատելութիւնը պէտք է վերցնել ժողովուրդներու միջեւ, պայքարիլ ամէն տեսակի մեծատոհրակական, դիկտատորական վարչակարգերուն դէմ· շարունակենք մեր պայքարը խաղաղութեան մէջ»:

Հուսկ՝ խօսք առաւ Մոնփըլիէի երեսփոխան քաղաքապետը՝ Ժորժ Ֆրէշ: Ողջունեց Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն ժամանած Հայերը եւ ըսաւ՝ «կ'ըմբռնենք իմաստը, կարեւորութիւնը, խորհրդանիշը զոր Հայերը կուտան այս Յուշարձանին»: Վերյիշեց յետոյ հայ ժողովուրդի մշակութային մեծ աւանդը, թուեց Հայոց պատմութեան կարեւոր դրուագները, ծանրանալով մասնաւորապէս Վարդանանց պատերազմին վրայ: Շեշտեց Մոնփըլիէ քաղաքի, Լանկառք չրջանի եւ Հայերու միջեւ հաստատուած յարաբերութիւնները առաջին Աշակերտութենէն մինչեւ մեր օրերը ու յայտարարեց Մոնփըլիէի Փօլ Վալէռի համալսարանին եւ Երեւանի Համալսարանի միջեւ, ի մօտոյ կատարուելիք, «Թիմբլաժ»ը: Ժորժ Ֆրէշ յիշեց հայ ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու թափած արիւնը Ֆրանսայի համար եւ աւելցուց՝ «Մի՛ մոռնաք որ Ֆրանսուա Միթերան ճանչցաւ պաշտօնապէս հայկական ցեղասպանութիւնը: Ոչ ոք կրնայ զայն փոխել· ո՛չ քանքեր մը եւ ո՛չ ալ որեւէ դիւանագիտական նկատում»: Ըսելէ յետոյ թէ այս յուշարձանը Թուրքերուն դէմ չէ, քաղաքապետը խօսքը աւարտեց վեր առնելով Վիլլ Պրանտի ազնիւ եւ վեհանձն արարքին մեծութիւնը եւ յայտարարելով՝ «Մոնփըլիէ դիմադրութեան, հանդուրժողութեան, ճահատակներու խորհրդանիշ Քաղաք, չէր կրնար չյարգել եւ չճանչնալ այն ինչ որ կը միացնէ Հայերը:

Մոնփըլիէի Նահատակաց Յուշարձանին հանդիսաւոր բացման արարողութիւնը վերջ գտաւ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբին երգած «Հայր Մեր»ով:

Այս առաջին մասին կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը, ապա՝ ճաշ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՕՓՈԿԼԵԱՆ

Ո՛չ· հոս չէ՛· արուեստական ծաղկամաններու, կարկինով գծուած պարտէզներու, հիւծող իրաններու ախտակուռակ խառնիճաղանճի քաղաքակրթութեան մէջ չի բուսնիր Վերայի համար քաղուելիք ծաղիկը: Հեռո՛ւս· կեղծ աղբիւրներէ, սառնաթորմներէ· հաշմանդամէ, վտուռնէ, նեխուածնէ անդին՝ ճաղարներու մացառներու մէջ, մողէսներու քարերուն վրայ պէտք է փնտռել անբծութիւնը:

Կռնակ դարձուց քաղաքին, բռնեց ամայութեան ճամբան: Քառակուսի եւ ուղղահայեաց պատառի նմանող արտերու հորիզոն: Հնձուած է արմտիքը եւ եղէն ձգած միահաղոյն դեղնութեան մը նկարչութիւնը: Բայց հոս՝ քաղող ձեռքերու կը պակսին, տակաւին եգիպտացորենի պղպեղուրուած ցանքեր: Հոն՝ հատաքը կառարուած դեռնախնձորի հողը կը պահէ դեռ՝ պարկերը լեցնելու չափ դառնաձներ: Արահետներու ու խոտերու վրայ, ոտքի տակ ճմռուող ընկոյզները կրնան ամբողջ թաղ մը զոհացնել: Թողլքուած խնճորենիներու պտուղները կը փտին խիճերու ու առուներու մէջ:

Ո՛ր մարդկութիւն, որ անսուղ, բերանը երկինք բացած ողորմութիւն կը հայցէ, երբ հոս՝ ուտելիքը կը մեռնի չուտողի պակասէն: Մին՝ հա՛ց կը պաղատի, միւսը՝ կրակի երախը կը նետէ հացը: Կորեկի ծովածաւալ սա ցանքն ալ վաղը, արդեօք, չոգեմեքենայի ածուխի պիտի չվերածուի՞ մխիթ:

Դաշտերէ տարածուող խաղաղութիւնն ու լռութիւնը վերածուած էին ներքին խռովքի ժխորին: Նոյն պատկերը չէ՞ր մխիթ իր Ամերիկան: Ինչո՞վ կը տարբերէր կացութիւնը՝ մէկ ցամաքէն միւսը: Սիզը, ամէն տեղ, անխզուելիան նոյն դաչոյնով զինուած է եւ մարդը՝ տմարդաբար, կը փորձէ արդարացնել, իբր մարդ ապրելու իր յաւակնութիւնը:

Տէլեմակ, ջղայնութեամբ խնճոր մը խածաւ ու մէկ կողմ չպրտեց, առանց մտածելու լացող մանուկներու մասին, որոնք զիրար պիտի յօշոտէին անոր կեղեւին միայն տիրանալու համար: Անձնասէր մըն ալ ինք էր: Մտաբերեց Վերան· կակաչ մը փրցուց, որուն չափրակները Թափեցան դեմքին: Ինչ զարհուրանք···: Մերութե՞ան էր ձեռք երկարած արդեօք, թէ ա՛յդքան դիւրաբեկ է դեղեցկութիւնը: Վաղը այդ նոյն վարկածին պիտի չենթարկուէին Վերա եւ միւս դեղեցկութիւնները կամ՝ ի՞նչ պիտի մնար իրմէ, եթէ չդիմնար իր մէջ իսկ զարդացնել, դեղեցկութիւնը անբիծ պահելու արուեստը, եթէ չսորվէր դեղեցկութիւնը յաւիտենականացնելու դիտութիւնը:

Ո՛չ· կեանք չունեցող ծաղիկի վայել չէ Վերա: Մահ չճանչցող ծաղիկ պիտի տայ անոր· իր բառերով, գրքի էջերով, սրտի մեղեդիներով:

Մարդարիտ մը անցուց լամբակին եւ տեսաւ մարդ մը, որ կը յառաջանար իր կողմը՝ հրացանը ուղղած իրեն:

- Ի՞նչ կ'ընես հոս առանձին:
- Դուն ալ առանձին ես:
- Ես իմ հողին վրան եմ:
- Ես ալ՝ անցորդ մը:
- Գնչուներու խումբէն չե՞ս:
- Ես այսօր միայն եկայ:
- Ո՛չ· դուն անոնց դիմադիծը չունիս:
- Ես Ամերիկացի եմ:
- Լաւ որ, Աստուած ձեռքէս բռնեց եւ չկրակեցի: Եթէ հանդիպիմ, պիտի սատկեցնեմ:

(Շար· 8)

Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեան,
Պ. Էտկար Նազդաչեան եւ աղջիկը՝ Արաքսի,
Տիկին Հերմինէ Միհրանեան եւ զաւակները՝ Պետրոս, Երանուհի - Լենա, Վարուժան, Մարտիրոս,
Օր. Վերժին Նազդաչեան,
Տիկին Ռոզ Հուպուեան,
Օր. Շաքէ Գոգորեան,
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գոգորեան եւ զաւակները,
Պ. Տրդատ Աբրանեան,
ինչպէս նաեւ Նազդաչեան, Միհրանեան, Գոգորեան, Քիւրքճեան, Պայրամեան, Աբրանեան, Քարտոն ընտանիքները վշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ հարազատին՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ-Ի

- Ծնեալ՝ Գոգորեան -

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը, Հինգշաբթի, Փետրուար 20, ժամը 19-ին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Ցովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին: Թաղման կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Աղօթեցէ՛ք իր հոգւոյն համար:

ՄԱՀԱՁԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ՉԸԼԱԼՈՎ, ԿԸ ՄՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՑՍ ԻԲՐԵՒ ԱՑԴ ՆԿԱՏԵԼ:

Կը խնդրուի փոխանակ ծաղկեպսակի ընդրէրները ընել Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին:

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անել կացութեան մատնուած կին մը, երկու զաւակով, վարձու սենեակ մը կը փնտռէ Փարիզ կամ Ալֆորվիլ (երաշխաւոր ունի):

Հեռաձայնել. -
42 - 41 - 12 - 46 Տիկին Անոյշ:

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական մարմիններն ու եկեղեցական դասը ցաւով կը ծանուցանեն Փարիզի առաջնորդ՝ Տէր Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաչեանի մօր՝

ՏԻՐԱՄԱՑՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Փետրուար 20-ին, իր բնակարանը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Փետր. 25, ժամը 13·45-ին Փարիզի Ս. Ցովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻՐԱՄԱՑՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ԻՍԻ. - Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Տիկնաց Ցանձնախումբը 500 - ական Ֆր. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին եւ «Ծառայ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եանպէկեան 250 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Ծառայ»էն):

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob organise une conférence qui sera donnée par le R. P. ATHANASE KESSEGIAN sur le sujet de :

«HOVANNES CHIRAZ, L'HOMME ET LE POETE»

Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30

Un buffet froid sera servi à ceux qui le désirent, à partir de 19 heures 30

Participation : 40 Frs.

Prière de s'inscrire

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԲ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի *ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրիկունները, ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին. -*

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԳ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 5. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԿՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 12. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ԿՀՆԳ. ՍՄՄՈՒՆՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 19. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՒԵՏԻՍ ԿՀՆԳ. ՊԱԼԼԳԵԱՆ

ԱԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի ընդհանուր հաւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրեր - բուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին:
Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին:
Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ Պահքի *ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոները ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, համաձայն հետեւեալ կարգին. -*

Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ
ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :
CHARLES AZNAVOUR
HENRI VERNEUIL
GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE
Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES
Salle de la Mutualité
24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :
Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30
Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

TRANSTOURS
VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF
1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE
départ 27 MARS — retour 8 AVRIL
Paris - Moscou - Erevan - Paris
AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 *frs.* (+ *visa* = 100 *frs.*)
(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)
SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE
HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ
○ PLACES LIMITEES ○
13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports
— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa
— l'hébergement, en hôtel de lère catégorie, avec chambre à deux lits et sanitaires.
— la pension complète.
— les excursions et visites prévues au programme avec guide local.
et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de EREBOUNI (782 av. JC)
un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :
TRANSTOURS (lic. 132)
25, rue d'Argenteuil - Paris 1er
Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

ՏՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպած՝
ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ *ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ*
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

Սկաուտական ճոխ յայտագիր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:
Մուտ՝ 40 Ֆրանք Փոխրիկներուն՝ ձրի

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ,
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26
MERCREDI
26 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. — Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. — Հատը : 3,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.169 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.169

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 - 22)

ԲԵՄԱԴԻՐ ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆ
ՁԵՌՆԱՐԿԱԾ Է
ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺԱՊԱՒԷՆԻ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

*Բեմադիր Հենրիկ Մալեան ձեռնարկած է կոմիտասի նուիրուած եւ երկու շարքէ բաղկացած շարժանկարի պատրաստութեան աշխատանքներուն: **Ժապաւէնը կը** խօսի ազգերգական ճակատագրի տէր այն մարդուն մասին, որ երկու հարիւրամեակներու սահմանագծին մեծ աշխատանք տարաւ ազգային երաժշտական մշակոյթի վերածնունդին եւ պահպանման համար, հաւաքեց ու մշակեց ժողովրդական մեղեդիները: 1915-ի Եղեռնի դէպքերէն ցնցուած, ան իր կեանքին վերջին 20 տարիները անցուց Վիլժուիֆի հոգեբուժարանին մէջ: «Կոմիտասի բուն ճակատագրում արտացոլուել է ժողովրդի պատմութեան մի ամբողջ դարաշրջան, ազգային ինքնագիտակցութեան բարձրացման շրջանը, - կ'ըսէ բեմադիրը: - Նրա կեանքը այնուամենայնիւ լի էր մաքուր ու հզօր կրքով, որը կազմում էր նրա գոյութեան ամբողջ իմաստը: Դա բացմադէմ կոչում էր՝ կոմպոզիտորի, բանահաւաքի, երգչի, նուագավարի, մանկավարժի ու գիտնականի, որը միտուած էր մէկ նպատակի՝ հայրենի երկրի երաժշտական արուեստի ինքնատիպ հիմքերի ամրապնդմանը: Կոմիտասի անունը աշխարհի իւրաքանչիւր անկիւնում, իւրաքանչիւր Հայի համար դարձել է խորհրդանիշ: Ես երկար եմ աշխատել սցենարի վրայ, ուսումնասիրել կոմպոզիտորի մասին պատմող շատ նիւթեր, դարաշրջանի առանձնայատկութիւնները: Եւ եթէ յաջողուի գոնէ մասամբ էկրանին վերակերտել կոմիտասի բարդ կերպարը, կը համարեմ, որ հասել եմ նպատակիս»:

60-ամեայ Հենրիկ Մալեան Հայաստանի շարժարուեստի առաջնակարգ վարպետներէն է: Վերջին 30 տարիներուն իր նկարահանած ժապաւէնները ցուցադրուած են շատ մը երկիրներու պատառաներուն վրայ եւ արժանացած պարգեւներու եւ դրուատանքի: Ան յաջողած է պահել կեանքի իր «շարժարուեստական չերտը», որ շատ ազգային է եւ անով լսկ՝ համամարդկային: Մալեան ասպարէզ իջաւ «Նուագախմբի տղաները» ժապաւէնով: Այնուհետեւ երիտասարդ բեմադիրը նկարահանեց «Եռանկիւնի»ն (ըստ Ազատ Այվազեանի վիպակին): Շարժանկարին հրմայքը, որ այն ժամանակ առացաւ Լենինգրադի համամիութենական փառատօնի մրցանակներէն մէկը, ժողովուրդի ծոցէն ելած անոր հերոսներուն նուրբ իմաստն է ու անկեղծութիւնը: Ապա հետեւեցան «Մենք ենք, մեր սարերը», «Նահապետը», «Կտոր մը երկինք»ը ժապաւէնները, որոնք պարգեւատրուեցան զանազան մրցանակներով:

×

ԻՆՔՆԱԵՌՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ

Ցարդարական եւ ժողովրդական արուեստի համառուսական թանգարանի սրբոցներու մէջ ներկայացուած հազուագիւտ ինքնաեռներու (սամովար) հաւաքածոն շարունակ կ'ընդարձակուի: Այսօր ալ այդ առարկան կը դրաւէ շատերու ուշադրութիւնը: Ինքնաեռը յատուկ առարկայ մըն է. ան մէկտեղած է ռուսական հիւրընկալութեան խորհրդանիշ: Հին ինքնաեռներու մեծ հաւաքածոյ մը կայ Մոսկուա՝ պետական պատմական թանգարանը, Լենինգրադի ռուսական թանգարանը, Տուլա եւ Խորհ. Միութեան շատ մը այլ թանգարաններու մէջ: Ինքնաեռները ներու պատրաստութեան համար սկիզբը գործածած են «դեղին պղինձ»ը, աւելի ետք՝ նիքելապատուած պղինձը եւ, վերջապէս, չժանգոտող պողպատը: Ներկայիս մեր կեանքին մէջ տարածուած են էլեկտրական ինքնաեռները:

×

ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ

Ուկրանիոյ «Մոլոդ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Ծաղկած քարեր» դիրքը, ուր տեղ գտած են արձակագիրներ Ալվարդ Պետրոսեանի, Մերուժան Տէր - Գուլանեանի, Վահէ Պօղոսեանի, Ռոլան Շաուոյեանի պատմուածքները, ուկրաներէն: Հաւաքածոն կը բացուի Պետրոս Դեմիրճեանի «Զարդացման ընթացքում» յօդուածով, ուր կը վերլուծուին 70-ական թուականներուն ասպարէզ իջած գրողներու երկերուն յատկանիշները, կ'արծարծուին սերնդափոխութեան հարցեր եւ կը դնահատուի գրականութեան ընթացքը: Գիրքը տպագրութեան պատրաստած է գրող եւ թարգմանիչ Անդրեան Բոժկօ:

×

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՏԱՏԻԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐԸ

Արշալոյս տատիկը կը բարձրացնէ հրացանը եւ գնդակը՝ երեսուն քայլէն, կը խոցէ ծառի ճիւղին դրուած ափսէի ճիշդ մէջտեղը: Արշալոյս տատիկը՝ Արշալոյս Գէորգի Յանժինեան, 73 տարեկան է: Զոր, կնճռապատ դէմք, գլուխի հպարտ պահուածք, կեցուածք, որ տակաւին կը յիշեցնէ նախկին վայելչութիւնը, իսկ ձեռքը, երբ հարկ է, չի դաւաճաներ: Փաստանկարը այսպէս կը ներկայացնէ զինք: «Ողջ լեր, Արշալոյս» չարժանկարը պատրաստած է Ռոստովի փաստանկարներու արուեստանոցի բեմադիր Գ. Դենիսենկօ՝ Ա. Դերգաչովի հետ գրած բեմանութով: Հիւսիսային Կովկասի առողջարանային քաղաք Գորեաչի Կլիուչին մօտակայ ձորը, անտառի բացատին մէջ կ'ապրի կին մը՝ պահպանելով սրբատեղիները: 1942-ին, ան իր ուժերուն ներած չափով կը փրկէր վիրաւոր մարտիկները, որոնք չատ էին եւ վէրքերն ալ՝ ծանր: Մարտիկները մահուընէ առաջ կը խնդրէին՝ թաղէ՛ մեզ, ինչպէս որ կարդն է, անտէր մի՛ ձգեր մեր դերեզմանները: Եւ ան խոստացաւ: Զորս տասնամեակ անցած է այդ ժամանակէն: Դաժան մարտերու որոտներու յիշողութիւնը կը տպաւորէ ոչ թէ միայն չարժարուեստով, այլ նաեւ արեամբ ներկուած դրուագներով: Ժապաւէնը՝ հերոսուհիին պէս՝ սակաւախօս է: Արշալոյս զրաղած է իր փոքրիկ տնտեսութեամբ, իսկ ազատ ժամերուն հէքեաթներ կը կարդայ ու անոնց չուրջ նկարներ կը գծէ: Գիւղ այցելող ազգմիկներու այրիներուն եւ որբերուն ցոյց կուտայ իր խնամած - պահպանած դերեզմանները, գոհերու անուններով կրանիտէ յուշատախտակները: 120 հոգի կը հանգչէին հոն, 200 հոգի ալ թաղուած են անտառին մօտ...

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.՝ ՊՔԵՐՔԷ

—×—

Շաբաթ օր, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Պքերքէ վացած է, ուր զինք ընդունած է Մարոնի պատրիարքը՝ կարդինալ Խորէյճ եւ Ազգային տեղակալ՝ Գեր. Իպրահիմ Հելու:

Այս տեսակցութեան առթիւ, Գարեգին Բ. յայտարարած է. - «Վատիկանէն իր վերադարձէն ի վեր չէինք տեսած Պատրիարքը», աւելցնելով թէ խօսակցութեան նիւթ եղած են տեղական դէպքերու զարգացումը եւ եկեղեցական հարցեր:

Ներու պատրաստութեան համար սկիզբը գործածած են «դեղին պղինձ»ը, աւելի ետք՝ նիքելապատուն պղինձը եւ, վերջապէս, չժանգոտող պողպատը: Ներկայիս մեր կեանքին մէջ տարածուած են էլեկտրական ինքնաեռները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ՄԱՐՔՈՍ. - «ԿԱՄ ՈՒ ԿԸ ՄՆԱՄ»

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ
ԵՒ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ
ՎԱԽ

—×—

Երեքշաբթի առաւու (տեղւոյն վրայ, կէս օրէ ետք էր) կացութիւնը չատ խառնակ էր եւ նոյնիսկ զերիրապաշտ երեւոյթ մը ստացած էր երկիրը ըստ հոն դտնուող թղթակիցներուն: Արդարեւ, Փիլիպպեանները այլեւս երկու նախագահ ունէին: Մինչ Քորի Աքուինա երդում կ'ընէր եւ կառավարութիւնը կը կազմէր, պլիաւոր նեցուկ ունենալով եկեղեցին եւ բանակին մէկ կարեւոր հատուածը, Մարքոս փոխանակ պայուսակները կապելու կը յամառէր, իշխանութեան կը կառչէր, ինչ ալ երդում ընելով: Առաւօտեան մօտ, բախումներ ալ տեղի ունեցած էին եւ 12 մեռեալ կար: Աւելի ուշ հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր, բայց վախ կար որ քաղաքացիական կռիւներու առաջքը կարելի չըլլայ առնել, եթէ Մարքոս տեղի չտայ:

Մէկ կողմը՝ վճռական կին մը, եկեղեցին, քահանաներ, մայրապետներ, բանակի բարձր խաւէն մաս մը, եւ մանաւանդ ժողովուրդը: Միւս կողմը՝ Մարքոս, ընտանիքը, հլու - հնազանդ հպատակներ, որոնց ձեռքն է սակայն երկրին տնտեսութեան մէկ մասը եւ բանակէն կարեւոր ուժեր: Զինքը լքեց Ամերիկա, ու առայժմ միայն զինքը պաշտօնապէս ճանչցողը Մոսկուան կը մնայ:

Ամերիկա միշտ կ'ապրի Վիէթնամի մըզձաւանջով եւ անոր ուրուականը կը ցցուի, անկասկած Ռեկընի առջեւ: Այդ է պատճառը, հաւանաբար, որ երբ արիւնահեղութիւն կը նախատեսէ իր մարդիկը (այս պարագային՝ Մարքոս) պարտադրելով, երբ ժողովուրդը այլեւս չուզեր, կը լքէ ու կը քաշուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թեհրանի մէջ հինգ Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են առջի օր, մէկը՝ Ալթոմ ընկերութեան տնօրէնը քիչ ետք ազատ արձակուած է: Միւս չորսերը բանտ չեն փոխադրուած այլ՝ «յեղափոխական կոմիտէ»ի մը չէնքը վար դրուած են: Իշխանութիւնները ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած են, միայն Արտաքին նախարարը պատասխանելով Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան (Ա. էֆ - Փէ) հարցումին, ըսած է թէ «Իրանի Ֆրանսական դեսպանատունը գիտէ պատճառները»: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ փոխադարձութիւն մըն է, Ֆրանսա անցեալ շաբթու երկու Պարսիկ արտաքսած ըլլալով:

Պլեբոյիթի մէջ մահափորձ, առեւանգում եւ թակարդ - կառք կը շարունակեն տակնուվրայ ընել քնակչութեան կեանքը: Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ անդամ եւս սպաննուած է: Առեւանգուած էր կիրակի գիշեր եւ երկուշաբթի օր, դիակը գտնուած է: Առեւանգող կազմակերպութիւնն էր՝ Հէզպոլլահ (Աստուծոյ կուսակցութիւնը, պարսկամիտ): Նոյն գիշերը 44 ուրիշ համայնավարներ ալ առեւանգուած են: Ուրիշ քաղաքական պարագլուխ մը, Նասրական կազմակերպութեան մը պատասխանատու սպաննուած է արեւմտեան - Պէյրութ: Արեւելեան կողմն ալ կառք մը պայթած է, որու հետեւանքով 5 մեռեալ կայ եւ 20 վիրաւոր:

Խորհրդաժին Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 27-րդ համագումարը կը բացուէր երեքշաբթի օր, Մոսկուա: Համագումարները տեղի կ'ունենան ամէն հինգ տարին: Վերջինը, ուրեմն, տեղի ունեցած էր 1981, Փետր. 23-ին եւ այն ատենուան Քաղաքական Բիւրոյի լիազօր անդամներէն, այսօր կը մնան Կորբաչով, Գրոմիկօ, Շեվչերնիցկի եւ Կունայեւ, մնացեալ տասը կամ մեռած են, կամ պաշտօնազրկուած, կամ հանգստեան կոչուած: Այս անգամ նորութիւններ կ'ակընկալուին, եթէ ընդհանրապէս մեծ բան չսպասուիր, համագումարներէն (թէեւ 1956-ին ալ նոյն թերահաւատութիւնը կար եւ պիտի պայթէր ապաստալինականացման ռումբը): Կորբաչովի տեղեկագրին ընթերցումը 6 ժամ պիտի տեւէ:

Ցորդանանի թագաւորը բացէ ի բաց հրաւիրեց Պաղեստինցիները, որ նոր ղեկավար մը ընտրեն Արաֆաթի տեղ:

ԻՍԻ - Լիւ - Մուլինոյի մէջ է, որ հակառակ ձիւն - ձմեռին 5000 շարքային թէ համակիր ընկերվարական հաւաքուած էին «Ցառաջդիմութեան մեծամասնութեան մը համար Հանրապետութեան Նախագահին հետ»: Օրուան հերոսը՝ Լիոնէլ Ժոսփէն չուքի մէջ մնացած է Տիկին Տանիէլ Միթերանի ժամանումով: Հոն էին նաեւ Ֆրանսուազ Քասթրօ (Ֆապիուս), Ժաք Լանկ, Ռոժէ Հանէն (ծանօթ իբրեւ լը պոփ - աներաժշ) Էնրիքօ Մասիաս: Ձաշէն առաջ կը հնչէ կուսակցութեան փառերգը, զոր գրած է Թէոտորաքիս:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

ԱՆԱՌԱԿԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

—×—

Անցեալ կիրակի, փետրուար 23-ին, Մեծ Պահոց երրորդ կիրակին էր: Անառակի կիրակին: Փոքրիկ *սոնատժ* մը կատարեցի, եւ շա՜տ զարմացայ երբ հաստատեցի որ նորահաս սերունդի մօտ տասնի վրայ հազիւ միայն երկու հոգի ծանօթ էր պատմութեան: Վախցայ երկարելու պրպտումս, խորհելով որ *սոնատժիս* արդիւնքը կրնար յաւելում մը արձանագրել բանի վրայ երկուքի: Վերջապէս չմեղադրեցի ոչ ոքի: Ոչ եկեղեցին եւ ոչ ալ չգիտցողներուն: Որովհետեւ երկու կողմերուն ալ տուած պատճառաբանութիւնները գտայ որ յարգելի են: Մէկ կողմը կ'ըսէ, - մեղաւորը մեծ չեծ, եւ՝ կեղեցին մեզ չդաստիարակեց: Միւս կողմը կ'ըսէ, - երբ էրիստոնէական դասաւանդութեան հրաւէր կ'ուղղուի, ներկաներուն թիւը՝ բացակայութիւնն է:

Գալով Անառակ Որդիին, իր տարագիր աշխարհը, եղաւ վայրը ինքզինք ճանչնալու, վերջնական դարձի գալու, ինքնագիտակցելու. եղաւ տեղը դէպի սկզբնաղբիւր վերադառնալու միջոցը՝ դէպի հօր տունն էայլ նետելու. մէկ խօսքով, եղաւ վայրը՝ վերադարձի կարելիութեան: Հեռու ինձմէ մտածել որ հայ տարագրուած ժողովուրդի նորահաս զաւակները անառակ որդիներ են: Բայց տարաշխարհը տարաշխարհ է: Ան միշտ կը մնայ դարձի գալու, ինքնագիտակցութեան գալու տեղը: Միթէ այս մտահոգութեամբ չէ՞ արդէն որ բանաստեղծը ըսած է. - «Եթէ վայրը ըլլար աֆսորը կ'ընտրէի»: Սովը եղաւ Անառակի շրջադարձին խթանը: Անտարբերութեան սովը տեսնենք խթանի դեր պիտի կարենա՞յ խաղալ մեր պարագային: Ցոյսերնիս չկտրենք:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
28-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ-ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան 28-րդ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ՝ Յունուար 24 - 25-ին, Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար կարէն Դեմիրճեանի կարդացած ընդարձակ հաշուետուութեան զլխաւոր երկրորդ հարցը եղած է կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքը, անոր ոճին եւ եղանակներուն կատարելագործումը:

Իր զեկուցման մէջ Ա. քարտուղարը նշած է, թէ անցեալ հնգամեակին կուսակցութիւնը արձանագրած է 21·899 անդամներու յաւելում մը, այսինքն՝ ներկայիս կուսակցութիւնը կը հաշուէ 186·637 անդամներ, մինչ նախորդ շրջանին անոնց թիւն էր 164·738: Բարելաւուած է կուսակցական կազմակերպութեան որակական կազմը եւ բարձրացած է շարքայիններու կրթական մակարդակը:

Կարէն Դեմիրճեան շեշտը դնելով կուսակցական եւ պետական պատասխանատու պաշտօնները վարող անձերու հանդէպ պահանջկոտութիւն ցուցաբերելու անհրաժեշտութեան վրայ, կ'ըսէ ան - «կարգուկանոնի եւ կարգապահութեան ամրապընդման հարցերը յատկապէս հրատապ են այսօր: Հարկաւոր է ուղղակի ասել, որ մեզանում ամէնուրեք չէ, որ պատշաճ ուշադրութիւն են նուիրում այս յոյժ կարեւոր հարցին: Մեր գործերում մենք վճռական քեզման չենք հասնի, եթէ նոյնիսկ վճռական պայքար չմղենք մեր կեանսագործունէութեան բոլոր բնագաւառներում՝ արտադրութեան մէջ եւ սպասարկման ոլորտում, հասարակական կեանքում, կենցաղում, աշխատանային իւրաքանչիւր կոլեկտիւում, իւրաքանչիւր բաղմում ու գիւղում կազմակերպուածութիւնը, կարգուկանոնը եւ կարգապահութիւնը ամրապընդելու համար»: Ապա կ'աւելցնէ. «Ոչ մի ներողամտութիւն չպէտք է ցուցաբերուի նրանց նկատմամբ, ովքեր չեն արդարացնում վստահութիւնը, խախտում են կարգապահութիւնը եւ կարգուկանոնը, թոյլ են տալիս անվայել արարքներ, վնաս հասցնում մեր ընդհանուր գործին»:

Հոս, կուսակցութեան պարագլուխը յիշեցնելով Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի 1985 Ապրիլի լիագումար ժողովէն ետք, ինչպէս խորհրդային այլ հանրապետութիւններու, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ վարիչներու երիտասարդացման արշաւը, նշած է, թէ «այս գիծը պէտք է այսուհետեւ էլ վարել վճռական եւ հետեւողականօրէն»:

Բնականաբար կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքներու մարզէն ներս արձանագրուած յաջողութիւններու եւ կարգ մը իրագործումներու թուումէն ետք կարէն Դեմիրճեան մատը կը դնէ վէրքին վրայ, ձագկելով աշխատանքի ոճն ու եղանակները այն պատասխանատու վարիչներուն, որոնք իրենց դէմ եղած քննադատութիւններուն կարեւորութիւն չընծայելով չարունակած են իրենց գործունէութիւնը նախկին ձեւով, որուն համար ալ հեռացուած են իրենց պաշտօններէն: Ալմաթա, Արագածի եւ Ապարանի, Կամոյի, Կալինինոյի, Սեւանի եւ Թալինի շրջաններու կոմիտէներու Ա. քարտուղարները ազատ արձակուած են իրենց պաշտօններէն, եղած թերութիւնները ուղղած չըլլալու յանցանքով: Ակէ զատ, Կրասնոսելսկի շրջանի Ա. քարտուղարը եւ շրջանի գործադիր կոմիտէի նախագահ Մ. Ալիեւ կուսակցական պատիժի ենթարկուած են:

Կարէն Դեմիրճեան խօսիլ կը քննադատէ կուսակցական վարչամեքենայի աշխատանքի ոճը, թելադրելով պայքարիլ վարիչներու լճացման դէմ. «Մեր դեկավար կադրերի ոճին պէտք է բնորոշ լինի մշտական շփումը աշխատաւորների հետ» կ'ըսէ ան՝ աւելցնելով. «Մինչդեռ նրանցից ոմանց հէնց դա է, որ պակասում է: Իսկ առանձին աշխատողների էլ պակասում է մարդկանց միջեւ վերջ լսելու համբերութիւնը, նրանք տատապում են իրավիճակի, գործի էութեան մէջ խորանալու, աջ ու ձախ խրատներ կարդալու, շարունակ ցուցումներ տալու հիւանդութեամբ: Պէտք է արմատախիլ անել ձեւամոլութեան ու անտարբերութեան դրսեւորումները, Բիւրոկրատական եւ միւս խեղաթիւրումները կառավարման ապարատի աշխատանքում»:

Ճատկանշական է կարէն Դեմիրճեանի այն մատնանշումը, թէ կուսակցական ժողովներու, լիագումար նիստերու, ինչպէս նաեւ հաշուետու - ընտրական հանդիպումներու ընթացքին, շարքայիններ բազմիցս քննադատած են առեւտուրի (նախարար՝ Ս. Սաֆարեան), կառքի փոխադրութեան (նախարար՝ Ա. Դրամփեան), կենցաղի սպասարկման (նախարար՝ Ս. Թումանեան), առողջապահութեան (նախարար՝ Լ. Գաբրիէլեան) նախարարութիւնները՝ անոնց ենթակայ ձեռնարկութիւններու եւ կազմակերպութիւններու աշխատանքներուն մէջ գոյութիւն ունեցող լուրջ թերութիւններու, սպասարկման մարզէն ներս եղող բացասական երեւոյթներու առթիւ, սակայն անոնց զեկավարները սպառիչ միջոցներու չեն դիմած կացութիւնը բարելաւելու համար: Լուրջ ազդարարութի՞ւն մը:

Իր զեկուցման մէջ Ա. քարտուղարը մանաւոր չեշտ մը կը դնէ կարծիքներու ազատ արտայայտութեան վրայ, որպէս զարման «չհկելու այն ամէնը, ինչը քննադատում է, դատապարտում»: «Ամէնուրեք պէտք է ստեղծուեն այնպիսի պայմաններ եւ մթնոլորտ, որտեղ նպաստեն բացայայտ, աներկիւղ քննադատութեանը, կարծիքների ազատ արտայայտմանը: Պէտք է մեր կադրերին, յատկապէս զեկավար կադրերին դաստիարակել արդարացի քննադատութեան նկատմամբ հանդուրժողութեան, յարգանքի ոգով, որքան էլ այդ քննադատութիւնը դուրեկան չլինի, սովորեցնել հաշուի առնել աշխատանքային ընկերների կարծիքը, ձեռնարկել ամենագործուն միջոցներ շտկելու համար այն ամէնը, ինչը քննադատւում է, դատապարտւում»:

Կապ ունի՞, արդեօք, աճանչելի այս զգալիարախօսութիւնը գործնականին հետ:

Կարէն Դեմիրճեան իր զեկուցման մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ անսորագիր նամակներու հարցին, որ, ըստ երեւոյթին, սուր բնոյթ ստացած է Հայաստանի մէջ: «Հարկ է, - կ'ըսէ ան, - յատկապէս ուշադրութիւն հրաւիրել մեր կեանքից այնպիսի մի խայտառակ երեւոյթ արմատախիլ անելու անհրաժեշտութեան վրայ, ինչպիսիք են անստորագիր նամակները, ազնիւ մարդկանց, կադրերին անուանարկելու փորձերը: Գլխաւորն այստեղ պէտք է լինի դաստիարակչական աշխատանքի ուժեղացումը, յստակ կարգուկանոնի հաստատումը իւրաքանչիւր աշխատաւորական կոլեկտիւում, իւրաքանչիւր գիւղում ու բաղաքում: Դրա հետ մէկտեղ անանուն նամակագիրները եւ զրպարտիչները չպէտք է անպատիժ մնան: Հարկաւոր է նրանց բացայայտել եւ պատասխանատուութեան ենթարկել օրէնքով սահմանուած կարգով»:

Ի դէպ, Կեդր. Կոմիտէն անցնող հնգամեակին գումարած է 23 լիագումար նիստ (նախկին շրջանին՝ 20 լիագումար նիստ), 10 կուսակցական - ակտիւի ժողով (նախկին շրջանին՝ 16 ժողով), բիւրոյի 170 եւ քարտուղարութեան 56 նիստ:

Հ. Ա.

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ՄՈՆՓԸԼԻԷԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ապա տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն քաղաքապետարանի մէկ սրահին մէջ, որուն յաջորդեց ճաշը: Հարկ ըսել թէ «կենդանի Հայաստան» միութիւնը իր ծախքերով հիւրասիրեց եւ կերակրեց չուրջ երեք հարիւր յիսուն հոգի: Հայկերոյթի ընթացքին խօսք տրուեցաւ «Յառաջ»ի թղթակիցին՝ կարօ Յովսէփեանի, որ բնորոշեց օրուան հանդիսութեան կրկնակ իմաստը՝ անցեալը չմոռնալու կամքը, որովհետեւ մոռնալ անցեալը դատապարտուիլ է զայն վերապրելու եւ վաղը կառուցելու կամքը ապահովելու համար հայ ժողովուրդին արժանաւոր տեղը միջազգային ազդերու չարքին: Աչխարհի հարստութիւնը եւ մարդոց երջանկութիւնը միակերպութեան մէջ չէ ըսաւ կարօ Յովսէփեան, այլ իրարմէ պատորոշուելու, ինքզինքը իրագործելու ջանքին մէջ է: Հայը այս իրականութիւնը չատ չուտ գործադրեց պատմութեան մէջ եւ չատ սուղ վճարեց, ու դեռ կը վճարէ քանի ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն կը մղէ առօրեայ պայքար իր ինքնութեան պահպանումին համար: Յաջորդաբար զոհ մոռացումի, լռութեան, մեղսակցութեան, համոյակատարութեան զրկուած կը մնայ իր իրաւունքներէն: Տէրը չէ իր ճակատագրին: Սակայն, հայ ժողովուրդը համբերող եղած է եւ միշտ հաւատացած է որ օր մը ժամանակը իրաւունք կուտայ իրեն: Կարօ Յովսէփեան գնահատելով Մոնթրլիէի «Կենդանի Հայաստան» միութեան երիտասարդ անդամներու այս իրագործումը, ըսաւ՝ «ինչ կայ այսօր աւելի խրթախուսիչ եւ գօտեպնդիչ բան այս երիտասարդներու հաւատքը, կորովը, վճռակամութիւնը տեսնելու, շարունակելու եւ հաւատալու թէ օր մը Արարատի յաւերժական ձիւները պիտի փայլին Ապրիլ ամսուն»:

Օրուան հանդիսութեան նուիրուած այս խօսքերէն յետոյ, Կարօ Յովսէփեան ներկաներուն պարզեց «Կենդանի Հայաստան»ի ունեցած նիւթական բացը Ցուշարձանի կառուցման համար եւ մի քանի վայրկեաններու մէջ արտաբուխ եւ լայն նուէրներով գոյացաւ 80·400 ֆրանք, անմիջապէս փարատելով նախաձեռնողներու բոլոր մտահոգութիւնները: Այս պարագային համակամութիւն բառը իր զուր բառ մը չեզաւ:

Ապա, խօսք առնելով, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անունով երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան ջերմ արտայայտութիւններ ունեցաւ ուղղուած Մոնթրլիէի քաղաքապետին, վեր առնելով անոր ցոյց տուած վեհանձնութիւնն ու քաջութիւնը ձեռնարկի յաջողութեան համար: Նոյնպէս, շնորհակալութիւն յայտնեց տեղական կրօնական իշխանութեանց, Ցուշարձանի ճարտարապետ՝ Եդուարդ Սարգսեանի (Մարսէյլէն) եւ մասնաւորապէս գնահատեց «Կենդանի Հայաստան» միութեան վարչութիւնը, Մոնթրլիէի եւ շրջակայքի Հայութիւնը, որոնք կրցան իրագործել այս ձեռնարկը ցոյց տալով իրենց հաւատարմութիւնը հանդէպ մեր պատմութեան: Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան մասնաւորաբար ըսաւ՝ «կը մաղթեմ որ այս Ցուշարձանը ըլլայ որդիական սիրոյ վկայութիւնը մեր սերունդին հանդէպ մեր հայրերուն որոնք ստակուեցան 1915-ին, եւ հանդէպ մեր նախնիքներուն, որոնք դարերու ընթացքին ինկան Հայաստանի հողին վրայ, նախընտրելով գերագոյն զոհողութիւնը քան ուրացումը իրենց հաւատքին եւ ազգային արժէքներուն»:

Յօսեցաւ նաեւ Թեոդոր Տէտէեան, Մոնթրլիէի հայ գաղութի արժանաւոր ներկայացուցիչը, որ աւելի բացատրութիւններ տուաւ Մոնթրլիէի եւ շրջակայքի Հայերու Բարեկամականին շուրջ, ստեղծուած 1976-ին: Բարեկամականն է, որ 1982-ին, դիմում կատարած է քաղաքապետարանին մօտ, յուշարձանի մը կառուցման համար: Դիմումը ներկայացուած՝ ծրագիրը ընդունուած է 1983-ին եւ ստեղծուած է յուշարձանի կառուցման յատուկ միութիւն մը «Կենդանի Հայաստան» անունին տակ, անուն մը որ Բարեկամականը արդէն առած էր 1982-ին իր կազմակերպած մշակութային եւ վերաեւտական հայկական հնդեւտասանին առթիւ:

Այս ճաշին անակնկալն էր Թուրքիոյ ելոյթը: Մոնթելիմարնակ, ճաշին կը մասնակցէր կնոջը հետ, ինքնակոչ կերպով խօսք առաւ եւ բաւական սահուն ֆրանսերէնով մը, հայերէրբական համագումարին մը կարելի դառաւ, չառաջադիմանալով երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան: Որեւէ հանգամանք չունենալով (իր անունով միայն խօսեցաւ) իր խօսքերը, չեն պիտեր ինչ մեծ հաճոյք պատճառեցին, մինչ մանաւոր նշանակութիւն ալ չունին, անշուշտ եւ բանի մըն ալ չեն ծառայեր (*):

Խօսք առին նաեւ վերապատուելի Տ. Հելվաճեան, Պ. Ոսկերիչեան եւ Նշան Բարիքեան: Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը Խաչիկ Երզմազեանի ղեկավարութեամբ, երկու խմբերգներով փակեց այս յիշատակելի օրը, առանց մոռնալու Անդրանիկ Մինասեանի մեներգը:

×

Կամայ կ'անցնինք կազմակերպական թերներուն վրայէն:

Երիտասարդներ, որոնք երբեմն պակասութիւն ունին իրենց ինքնութիւնն արտայայտելու, երիտասարդներ որոնք չեն ճանչնար, չեն գրեր եւ չեն խօսիր Վարուժանի լեզուն, երիտասարդներ որոնք հեռու են հայկական չրջանակներէ եւ միջավայրերէ, լծուեցան ազնիւ գործի մը ու յաջողեցան: Մնացին հատարիմ նահատակներու կոթողին:

Կը գնահատենք մեծապէս անոնց ճիգը, հայկական ոգին որ յայտնեցին եւ հարեց ամէն խոչընդոտի ու դժուարութեան:

Պատիւ այդ երիտասարդներուն, որոնք Տէսինէն, Մարսէյլէն, Վիէնէն, Ալֆորվիլէն, Վալանսէն յետոյ եւ փարիզէն առաջ կանգնեցուցին Ապրիլեան Նահատակաց Ցուշարձանը Մոնթրլիէի մէջ որպէս խորհրդանիշ Հայու հզօր կամքի:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԽՄԲ.- Հաւանաբար նախընտրելի է չխորհրդածել այս մասին, խուսափիլ համար վիրաւորելէ (թերեւս ալ լաւանալ ենք կարծելով թէ կը վիրաւորուին) մեզ կարգ մը հայրենակիցները, որոնք ցաւորութենէ: Բաւեր է որ այս թուրքերուն հոդ ի՞նչ գործ ունենալը (- որուն հոդ ի՞նչ գործ ունենալը չհասկցանք - ըսէ որ «անցեալի սեմ (խէօռ...) պէտք է ճանչնալ», որպէսզի ան ողջունուի որոտընդոստ եւ երիտասարդ տեւ ծափահարութիւններով, մէկն ալ թոյլ գիւրը անձամբ շնորհաւորելու: Վերջ մեզ...

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—×—

Սոյն հաղորդագրութեամբ մեզի կը տեղեկացնենք որ Մոնթրլիէի Հայ Ժողովուրդի ուշադրութեան կը յանձնէ թէ Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարմնամարզիչը, քան եւ աւելի տարիքով կանոնաւոր եւ արդիւնաւոր կերպով պիտի ծառայէ յետոյ մասնաւորաբար կոթողի չակ ապահովելով հայկական վարժարանի յաճախող երիտասարդներու, օգնելով նիւթապէս որքերու, 1972-էն ի վեր որ գործունէութիւն եւ միութենական կեանք չունենալով, ինքնաբերաբար լուծուեցաւ, դանձը գտնուող գումարը 2300 ֆրանք (երկու հազար հարիւր ֆրանք) համաձայն միութեան ուսումնասիրաց բաղձանքներուն յատկացուեցաւ Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցին:

Ի Գիտ՝
ԺԻՐԱՅՐ կիրկեան
ԿԱՐՊԻՍ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ա.ՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ, Փետրուար 15

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

—×—

ԼԻՈՆ ..

Հայ Աբլներու Միութեան Լիոնի կազմակերպութիւնը կը գործէ առանց ընդմիջումի տասնեւվեց տարիներէ ի վեր: Մէկ քանի սերունդներ եկած անցած են արդէն իր չարքերէն: Կը պատահի որ պետերը փոխուին, բայց չարժումը կը շարունակուի:

«Հայ Աբլներու Միութիւնը մեծ ընտանիք մըն է» ըսաւ շրջանային պետը՝ Աւետիս Տօնապետեան, որ, իր կնոջ եւ Օրիորդ Անայիս Տէր - Սարգիսեանի հետ, կազմակերպութեան առողջ եւ երկարատեւ կեանքին գլխաւոր պատասխանատուն է: Պատասխանատուներ՝ որոնք կը վայելեն ծնողաց ամբողջական վստահութիւնը:

Այդ ապացոյցը անդամ մըն ալ տեսանք կիրակի, Փետրուար 16-ին՝ Մոլիէրի անունը կրող սրահին մէջ՝ որ լեցուն էր ծնողներու, մեծ - մայրիկներու, մեծ - հայրիկներու բազմութեամբ մը, Միութեան տարեկան հանդէսին առթիւ:

Ընդհանուր պետ՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, ընդհանրապէս ներկայ կ'ըլլար այս հաւաքոյթին: Այս տարի չկրցաւ: Ղրկած էր նամակ մը, ուր կ'ըսէր՝ «Ամբողջ սրտով ձեզի հետ եմ»: Շրջանային պետ՝ Աւետիս Տօնապետեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յատնկայս լռութեան ի յիշատակ վերջերս մահացած Տիկին Թաթի Մեծատուրեանի՝ որուն դերը մեծ եղած է, իր ամուսնոյն կողքին, Հայ Աբլիներու Միութեան գործունէութեան մէջ:

Հանդիսութեան յայտագիրը, մերթ հայերէնով, մերթ ֆրանսերէնով եւ նաեւ՝ պարերով, կը բխէր դերակատարներու խմբական կամ անհատական նախաձեռնութիւններէն:

Իր խօսքին մէջ, շրջանային պետը ճըշդեց այդ, ըսելով՝ «Տղաք եւ աղջիկներ ազատօրէն կ'ընտրեն, թէ ինչ պիտի խաղան, ինչ պիտի ցուցադրեն, ամէն ինչ կ'որոշեն իրենք: Այս ելոյթները ծնողաց առջեւ միջոց մըն են զարգացնելու սպառներուն նախաձեռնութեան ոգին: Մենք դրեթէ չենք միջամտեր: Կ'օգնենք միայն, երբ պէտք ունենան օժանդակութեան: Հանդիսին յաջորդող չարքուան մէջ, սակայն, կը կազմակերպենք ժողով մը՝ ուր կ'ըսենք թէ ինչը լաւ էր, ինչը կրնար աւելի լաւ ըլլալ»:

Գրել թէ կիրակի, Փետրուար 16-ին ամէն ինչ լաւ էր եւ՝ բարեդէպ հրամցուած յայտագրին մէջ, չափազանցութիւն կ'ըլլայ անշուշտ: Այսուհանդերձ, մօտ երեք ժամերու ընթացքին, ներկաները ապրեցան զուարճալի պահեր, պատանի դերակատարներէն ոմանք արժանիօրէն ծափահարուեցան եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ՝ տեսնելէ վերջ թէ սկաուտութիւնը խանդավառութեան, աշխուժութեան աղբիւր մըն է, ուրիշ օգտակարութիւններու կարգին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ՝ 86

Լեզուներու, լեզուական աշխարհին, ուսուցումի մեթոտներուն նուիրուած հրակայ այս ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ Փետրուար 19, երեքշաբթի երեկոյ, Փարիզի Կրան Փալէի մէջ:

Զանազան ժողովուրդներու եւ լեզուներու, հրատարակչատուներու տպագործներուն մէջեւ կար նաեւ, - ինչպէս նախորդ տարիներ - Հայկական՝ որ պատրաստուած էր գործակցութեամբ Հայկական ուսումնասիրութեան վարչապրութեան եւ տեղեկութեան կեդրոնին (ՍԵՏԻՒ. - Տէսին) եւ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան: Տաղաւարը ներկայացուած էր «Ճամբորդութիւն դէպի Հայոց լեզուն» պիտակով:

Հոն ցուցադրուած էին հայերէն հատորներ, Հայաստանի քարտէսներ, ձայնապնակներ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ Հայկական ուսումնասիրութեան վարչապրութեան եւ տեղեկութեան կեդրոնի գործունէութեան մասին պրակներ, նաեւ գունաւոր լուսապատկերներով խօսուն (ֆրանսերէն) չարք մը, որ քանի մը վայրկեաններու մէջ խտացուցած Հայոց անցեալը, մշակոյթը, կուտայ ամփոփ գաղափար մը: Լուսապատկերներու այս չարքը կը ներկայացնէր հայկական ճարտարապետութեան կոթողներէն նմոյշներ, մանրանկարչութեան էջեր, ռրաժշտութեան, պրակտնութեան դէմքեր, մամուլ, եկեղեցի, դպրոց եւայլն, եւայլն:

Անջատաբար այս տաղաւարէն, կազմակերպող հաստատութիւնները պատրաստած էին նաեւ զանազան գործունէութիւններու չարք մը Փետրուար 19 - 23:

ԳՕՂՈՒԹԻՒՆ ԳՕՂՈՒԹ

Ֆէրիդիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 9-ին, նշուած են Ուսուցչաց Հիմնարկի քառամեակը եւ եկեղեցւոյ նոյնանուն երգչախումբին 54-րդ տարեդարձը: Պատարագած է Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք, որ կարդ մը խորհրդածութիւններ եւ թելադրութիւններ ընելէ ետք Մեծ Պահոց առթիւ, անդրադարձած է օրուան զոյգ տարեդարձներուն: Ուսուցչաց Հիմնարկը նկատած է համայնական օգտակար կազմակերպութիւն մը, որ հաստատուած է յատկապէս բարելաւելու համար հայ ուսուցչին նիւթական ու կրթական մակարդակը: Թուած է Հիմնարկին բազմաթիւ իրագործումները անցնող քառն տարիներու ընթացքին՝ դասագրքերու, ընթերցանութեան եւ այլ կարգի բազմաթիւ հրատարակութիւններ, իր սեփական տպարանին մէջ եւայլն: Ապա գնահատած է երգչախումբին ծառայութիւնները եկեղեցւոյ: Յաւարտ արարողութեանց, ճաշ մը տրուած է Ալաճաճեան սրահին մէջ: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Սեդրակ Տաւութեան: Խօսք առած են Շահան Եպիսկոպոս եւ Մեսրոպ Վրդ. Մութաֆեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՊՈԼՍՈՑ ՓԷրա Փալատի սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին, տեղի ունեցած է Էսաեան Սանուց Միութեան տարեկան ճաշապարահանդէսը: Ներկայ եղած են նախկին ուսուցիչներ ու սաներ: Բացումը կատարած է Տիկին Պերճուհի Պէրպէրեան: Մտեղծուած է ջերմ մթնոլորտ մը:

×

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Նարեկեան սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին, տեղի ունեցած է Արեգ Տօլտուրեանի (թենոր), Տիրան Լօքմաճկօղեանի (պարիթոն) եւ Սեւան Շէնճանի (այտս) երգահանդէսը: Ներկայ եղած է Շնորհք Պատրիարք: Յայտագիրը ամբողջութեամբ բաղկացած է Կոմիտասի գործերէ, որոնց մեկնաբանութիւններուն դաշնակով ընկերացած է Վարուժան Արտչանեան: Մտեղծուած մթնոլորտէն խանդավառուած խօսք առնելով Շնորհք Պատրիարք ըսած է. «Մեծ հաճոյքով հետեւեցանք այս զովելի ու գնահատելի երգահանդէսին: Հայ երգի կարաւանն է որ կը քալէ իր աքանչելի գնացքով: Այս համայնքը կրնայ կորսնցնել Գուլումճեաններ, Թուչաններ, Գէորգ Պօյաճեաններ, բայց անոնց եռեւէն կուգան Արեգներ, Տիրաններ ու Սեւաններ: Երբեք ու երբեք այս ժողովուրդին սիրտէն ու հոգիէն պիտի չգամքի հայ երգը: Մեր զուլալ գետերուն պէս հայ երգը յաւերժօրէն պիտի հոսի: Որովհետեւ այսպէս է մեր ժողովուրդը, մեր ժողովուրդին սիրտը երգով խմորուած է եւ մինչեւ վերջ ալ այդպէս պիտի մնայ»:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Տիկնանց Միութիւնը ճաշով մը պատուած են Թեմին առաջնորդը՝ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան: Առաւօտուն, Առաջնորդը պատարագած եւ քարոզած է: Կէսօրին, «Բաղրամեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշը, որուն ներկայ եղած են 350 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է հոգաբարձութեան տեսնապետը՝ Նազարէթ Ծառուեան: Խօսք առած են Տիկնանց Միութեան կողմէ Նուարդ Մուրատեան եւ Բարդէն Քհնյ. Մանուէլեան, որ տուած է Առաջնորդին կենսագրականը: Իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ Տաթեւ Արք. նշած է, թէ «պէտք չէ մոռնալ անցեալի այն բոլոր աշխատողները, որոնց քրտինքին արդիւնքն է մեր գաղութի այսօրուան կազմակերպուած վիճակը: Իսկ ապագային պէտք է նայինք նոր ներշնչումներով, նոր հեռանկարներով»:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—○—

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 30-րդ Պատգամաւորական Ժողովը, որ տեղի ունեցաւ 1986, Փետրուար 1-ին եւ 2-ին, Փարիզ, ընտրեց իր նոր Շրջանային Վարչութիւնը:

Իր առաջին նիստին, նորընտիր վարչութիւնը կազմեց իր դիւանը, հետեւեալ ձեւով. -

Տիկին Հելէն Մերճանեան ատենապետուհի,
Տիկին Լիւսի Զապունեան փոխ - ատենապետուհի
Տիկին Լօրա Ֆորլանի ատենադպիր
Տիկին Սիմա Տուզմանեան ատենադպիր
Պ. Մանուկ Մանուկեան հաշուապահ - գանձապահ
Տիկին Անի Մինասեան փոխ հաշուապահ - գանձապահ
Տիկին Ալիս Քէօլէեան խորհրդատու
Տիկին Արփինէ Մուրատեան խորհրդատու (կեդր. Ֆրանսա)
Տիկին Ժանն Պուլկուրեան խորհրդատու (Մարսէյլ)

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Փասքալ դուռը բացաւ եւ բռնեց Տելեմակի թեւը.

- Մոռցիր սպառնալիքս եւ բարեկամանանք:

- Շնորհակալ եմ, բայց ուշ է արդէն:

- Ուրեմն չե՞ս ներեր ինձ:

- Ներելիք ի՞նչ կայ: Դուն չվնասեցիր ինձ:

Մարդը ա՛յնքան յամառեցաւ ու պնդեց, որ Տելեմակ հետեւեցաւ անոր:

- Իմ ձեռքով պատրաստուած է: Քու ուխքին չուրի համ պիտի ունենայ ասոր քով:

Աբդարեւ չուկայի ապրանք չէր: Ոգելից ըմպելիի մէկ կաթիլն անգամ կրակ կը վառէր բերնի մէջ: Գաւաթները յաջորդեցին իրարու: Տիկին Մարին նոր չիշեր բերաւ: Փասքալ՝ մոռցած սրունքի ցաւը, կը կոնծէր ընկերոջ կենաց: Տելեմակ ալ մոռցաւ ժամն ու ժամանակը:

- Քու հողի կենաց...

- Բարեկամութեան կենաց...

- Կնոջդ, աղջկանդ կենաց...

- Ամերիկայի ու Հայու կենաց...

- Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կենաց...

- Կեցցէ՛ քոնեակը...

- Կեցցէ կեանքը...

Աբեւը չատոնց անհետացած էր. օդը զովացած, բայց գլուխները կ'եռային տակաւ-տակաւ. լեզուները «կենաց», «կենաց» կ'երգէին ու աչքերը չմորիլ սկսած, երբ հեծանիւը պատին կռթնցուցած ներս մտաւ Ժոսլին: 20 - 22 տարեկան, Փասքալի սեւ խաղողի հատիկներու նման սեւ աչքերով, ցորենի դեղնութիւնը դոզցած մազերով սիրուն աղջիկ:

- Կնո՞ւնք է թէ հարսանիք, - բարեւեց զուարթ, գոհ որ, հայրը մոռցած էր չուներու յարձակումն ու ցաւը:

- Գնչուներէն վրէժ կը լուծենք... Պիտի սատկեցնեմ, պիտի սատկեցնեմ եթէ ձեռքս իյնան...:

Փասքալ՝ հետզհետէ կեղծուող ձայնով, չարչարուող բառերով դուրս կուտար ինչ որ ներկայանար բերնին, չարտախոսելով «պուտա էօն փըթի գու»ի քառեակները: Տելեմակ ոտքի ելաւ օրօւելով:

- Ինձմէ՞ կը փախիք, - հարցուց Ժուլին:

- Ձեմ ձգեր, որ մեկնիս: Այսօր հոս կը պառկիս: Ամողը արդէն իրաւունք չունի կառք քշելու: - Բռնացաւ Փասքալ:

Տելեմակ կը զգար արդէն, որ ի վիճակի չէր կառավարելու: Համակերպեցաւ.

- Բայց գոնէ կառքը հոս պէտք է բերել:

- Կառքն ալ կը չարդես, քեզ ալ, - ըսաւ Փասքալ, - Ժոսլին կ'ընկերանայ քեզ:

(Շար. 9)

Տիկին Թագուհի Գույումճեան (ծնեալ՝ (Ռէխլեան),

եւ համայն ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 23-ին, 75 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 27, ժամը 15.45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վէնէէնի նոր գերեզմանատունը (ժամը 17)։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Թամարա Պարպէրօ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ եպիսկոպոսի, Օր. Վերժին Նազպաշեանի, Տիկին Հերմինէ Մխրանեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՃՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՓՈՒԻ

Փիւզենցիւ. - Պ. Կարօ Պոռնեան 50 հազար լիւր։

Անիլի. - Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 Ֆ.։

Նիօվիճլ. - Խաչատուր Օհաննէսեան 1000 Ֆ.։

Մարսէյլ. - Տիկին Մաքրուհի Խօրասքեան 200 Ֆ.։

Լիոն. - Տիկին Արփինէ Միքայէլեան 100 Ֆ.։

Մարսէյլ. - Տիկին Մ. Արզումանեան 100 Ֆ.։

Ալճորվիլ. - Օր. Անահիտ Օհաննեան 50 Ֆ.։

Մարսէյլ. - Սարգիս Գույումճեան 100 Ֆ.։

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ Վիէնի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մասնակցութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, ՄԱՐՏ 2, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին Փոն Թ'Էվէքի եկեղեցին։

Ճեա արարողութեան՝ այց գերեզմանատուն հանգուցեալին շիրիմին։ Հոգեճաշ կը տրուի իր այրիին Տիկին Ալին Չուլֆուեանի եւ համայն Չուլֆուեան ընտանիքին ազակիրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը՝ 7-ին «Ազովեան» սրահը։

1, Quai Pajot

DÎNER de SOLIDARITÉ

organisé par le Comité de Soutien
de la Vallée d'Enghien Montmorency
à la Congrégation Mekhitariste

Le Vendredi 14 Mars à 20 heures

au Restaurant des Courses
34, ave. Kellermann à Soisy s/Montmorency
Gare du Champs de Courses d'Enghien

avec la présence effective de
Mr. HOVNANIAN
Ancien député - ancien maire de St. Gratien
Mr. MAGARIAN
maire de Montmorency
Mr. SEMERDJIAN
maire de Deuil

le Diner sera présidé par
Mr. JAZMADARIAN
président du CICAM

pour réserver téléphoner au 39 - 89 - 07 - 97
Prix du dîner : 160 francs

CREATIONS CONTEMPORAINES
ARMENIENNES
ET QUASI - ARMENIENNES
CYCLE DE LECTURES-CAUSERIES

séance pénultième,

le Samedi 1er Mars

JEAN-MARIE PROSLIER
et Agnès MINAZ - DJIVELEKIAN

lisent

«PROCESSIONS» *
de Bruno H. SAKAYAN

Présentation :
Marie - Pia VALLET de BUZON

Débat présidé et animé par
Angèle KAPOÏAN - KOUYMJIAN

A partir de 14h45,
à l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO),
2, rue de Lille 75007 Paris.
Traverser la cour, Porte B,
premier étage, salle 11.
Métro : St Germain des Prés.

* Extrait de son recueil **AZADE. ou : Les vergers d'Alfo!** A paraître 1er semestre 1987.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Շաբաթ երեկոները, ժամը 6-ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանդրստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին. -

Շաբաթ, Փետրուար 26. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱՐՂԵՊ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 5. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԿՀՆԵՊ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 12. -
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՒՈՆԴ ԿՀՆԵՊ. ՍՄՄՈՒՆՃԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 19. -
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՒԵՏԻՍ ԿՀՆԵՊ. ՊԱԼՂԵԱՆ

×

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրը, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին։

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին։

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին։

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԵՆ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոները ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ, համաձայն հետեւեալ կարգին. -

Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ
ՎԱՐԱԳԱԾ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 14
ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի ընդհանուր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob organise une conférence qui sera donnée par le R. P. ATHANASE KESSEGIAN sur le sujet de :

«HOVANNES CHIRAZ,
L'HOMME ET LE POETE»

Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30

Un buffet froid sera servi à ceux qui le désirent, à partir de 19 heures 30

Participation : 40 Frs.

Prière de s'inscrire

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Մարտ 3-ին, ժամը 15.30-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապոյտ Խաչի Պուլվարի Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուէրները. Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան իրենց ապաքինման առթիւ 200 Ֆ., նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Խոզեան 50, ընկերուհի Արաքսի Սուքիասեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մասիս Գաբրիկեան եւ զաւակները 300, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սուքիասեան եւ զաւակը 100, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Այվազեան եւ զաւակը 50, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեան 25 Ֆրանկ, Պ. Մարտիրոսեան 50 Ֆ., Մատաղի առթիւ՝ Ապահեան 20, Պ. Լեւոն Մարիքեան 100 Ֆ., Պ. Մարգարեան 50, Կոնոյեան 25 Ֆ., Նուարդ Շալճեանի թաղման առթիւ՝ Շալճեան ընտանիք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեան 30, Պ. Վարուժան Մինասեան 200 Ֆ., Կարապիս 100 Ֆ.

A L'OCCASION DES PAQUES ARMENIENNES
(le 04 Mai, selon le calendrier ancien)

PELERINAGE
A
JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

du 28 avril au 06 mai

*

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԳԷՊԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մայիս 4-ին, ըստ հին տոմարի)
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ վարուժան ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ - ի

ԱՊՐԻԼ 28 - ՄԱՅԻՍ 06

Renseignement, Programme détaillé et inscription :

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու

Սկաուտական ճոխ յայտագիր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ։

Մուտք՝ 40 Ֆրանք
Փոքրիկներուն՝ ձրի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
27
JEUDI
27 FÉVRIER
1986

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.170
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.170

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ՄԱՐՔՈՍ ԳՆԱՑ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

—×—

Մարքոս, ընտանիքը եւ քանի մը տասնեակ գործակիցներ ի վերջոյ մեկնեցան եւ առժամապէս կը հաստատուէին Հոնոլիւլու, մինչեւ որ աքսորավայր մը գտնուի, հաւանաբար Միացեալ - Նահանգներ: Հարց մը կը փակուի եւ յայ է որ այդ կ'ըլլայ առանց արիւնահոսութեան: Մինչեւ վերջ, Մարքոս տեղի չէր տար, կը յամառէր, կը կառչէր, նոյնիսկ «արեան լոգանք» կը խոստանար: Ցանկարծ, կը հաղորդուէր թէ մեկնած էր: Ամերիկա, ըստ երեւոյթին յաջողած էր համոզել «իր մարդը»:

Դժուարութիւններ չեն վերնար այսքանով: Նոր դեկավարը, Հանրապետութեան նախագահուհի Քորի Աքուինօ ընտրուեցաւ որպէս խորհրդանիշ եւ ոչ փորձառու անձնաւորութիւն մը: Արդարեւ, ինք իսկ կը խոստովանէր թէ դնդակի հարուած մըն է (այն որ ամուսինը սպաննեց) որ առնուազն չկարծր նետեց քաղաքական կրկէսը: Մարքոս կ'ըսէր իրեն համար՝ «կերակուր եփող մը», բայց եւ այնպէս յաղթեց եւ իրեն կը մնայ ձեռնհաս կառավարութիւն մը կազմել եւ չրջապատել կարող քաղաքագէտներով: Եւ Մարքոս ինքն է որ այդ կինը հրապարակ նետեց, սպաննել տալով ամուսինը:

Փիլիպպեանները ազատագրուած են, բայց նոր իշխանութիւնը բաւական գործ ունի, թէ տնտեսական թէ քաղաքական դեմի վրայ: Արդարեւ թշուառութիւնը մեծ է երկրին մէջ եւ համայնավար յարձակումներն ալ անպակաս: Կացութիւնը ուրեմն, բարդ է այդ զոյգ ճակատներուն վրայ: Բայց, եթէ Միացեալ - Նահանգները ճանչցան Աքուինոյի առժամեայ կառավարութիւնը, կը նշանակէ թէ ապահովութիւնն ունին, որ գոնէ համայնավար վտանգին դէմ նոր իշխանութիւնը ի վիճակի է պայքարելու:

Տիվալիէն եաք, Մարքոսի տապալումը պէտք է մտահոգէ ասոնց համախոհ «պաշտօնակիցները», առաջին կարգին՝ Քինոչէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Կիջնի (Գահիրէի արուարձան) բուրգերուն չրջանը չատ ծանր բախումներ եւ միլիոնէ աւելի տեղի ունեցած են առջի գիչեր: Չինուորական ծառայութիւն կատարող երիտասարդները բուռն կերպով դողոջած են, որովհետեւ ծառայութեան չրջանը, որ արդէն 3-ուկէս տարի էր, նոր որոչումով վերածուած է 4-ուկէս տարիի: Ապստամբները կրակի տուած են երկու պետական չքեղ պանդոկներ եւ կրակ բացած ապահովութեան ուժերու դէմ: Զորեղաբթի առտու կացութիւնը աւելի ծանրացած էր եւ զոհերու թիւը ծանօթ չէր, բայց բազմաթիւ մեռեալներ կային: Գահիրէի օդակայանը փակուած էր: Նախագահ Մուպարաքի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, ամէնէն ծանրակչիռ դէպքն է:

ԿՈՐԲԱՋՈՎ

Հիմնական, աւելի՝ արմատական բարեփոխում կ'ուզէ տնտեսական

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 - 22)

«ՇԱՐՁՔՍՓԻՐԱԿԱՆ»
ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

Հայաստանի դիտութիւններու ակադեմիայի արուեստի հիմնարկին առընթեր չէյքսփիրագիտական կեդրոնը հրատարակած «Շէյքսփիրական» տուեալ հատորը, ուր տեղ գտած են խորհրդային եւ արտասահմանէն անուանի արուեստագէտներու, թատերագէտներու եւ դրականութեան մասնագէտներու աշխատութիւնները: Հաւաքածոն լոյս տեսած է չէյքսփիրագիտութեան կազմակերպութեան քառամեակին առթիւ: Շէյքսփիրագիտական կեդրոնը կը գործակցի չատ մը երկիրներու նոյնանման դիտական կազմակերպութիւններու հետ: Կեդրոնին դրադարանը ունի Շէյքսփիրի գործերու եւ անոր նուիրուած հետազօտութիւններու ֆոնտ մը՝ 4000 դիրքեր, որոնք հրատարակուած են տարբեր ժամանակներ, տասնեակ լեզուներով:

ճիւղին մէջ: Խիստ կերպով քննադատած է Բրեժնեւի ժամանակաշրջանը, ըսելով ի մէջ այլոց· - «Որոչ տարիներու ընթացքին, անչարժութիւնը, մատակարարման անդամալոյծ վիճակը, եռանդի պակասը աշխատանքի մէջ, վնասեց»: Քարտուղարը յայտարարեց նաեւ թէ ժամանակացոյց մը հաստատուած է ազգան իշխանութեան հետ, խորհ· զօրքերու քաշելուն վերաբերեալ: Գործողութիւնը պիտի կատարուի աստիճանաբար:

ՏՈԼԱՐԸ կը չարունակէ իր անկումը եւ 6 Ֆ· 93-ի իջած էր երեքչաբթի, ինչ որ չատ կ'ուրախացնէ Ֆրանսան, որ 60 միլիառ կը խնայէ չնորհիւ այս կացութեան: Դրամօժիտ մը ընդդիմութեան համար, եթէ իշխանութեան գլուխ կայ: Աւոր կողքին կայ նաեւ քարիւղի վինին իջնելը:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան նախարարութեան կցորդը յայտարարած է թէ իր եկիրը եւ Թուրքիա համաձայնած են որպէսզի վերաքննուին երկու երկիրներու տնտեսական եւ զինուորական գործակցութեան տրամադրութիւնները: Ինդրոյ առարկայ դիտուր հարցերը կը վերաբերին Թուրքիոյ դիմումին, անցեալ Սեպտեմբերին, որպէսզի զինուորական գործակցութիւնը աւելնայ: Անգարա, որ տարեկան 785 միլիոն տոլար կը ստանայ, մէկ միլիառ եւ աւելի կ'ուզէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ձգած են որ Պէյրութի վերադառնայ լիբանացի ծանօթ ահաբեկիչ մը, որ պատասխանատուն կը նկատուի Պէյրութի այն ոճրագործներուն, որոնց հետեւանքով մեռան 241 ամերիկացի ծովային եւ 63 Ֆրանսացի վայրկեան: Կ'ըսուի թէ Ամերիկա դիմում կատարած էր որ իրեն յանձնուի· իսկ Ֆրանսա «բանակցութիւն» վարած է Ասու Նիտալի այս ալ բազուկին հետ:

ՍՐԱՖԱԹ Անգարա ժամանած է երկու օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան խաղերը կը սկսին այս չաբաթ, Մարտ 1-ին եւ «Արարատ» մրցաչարք կը մտնէ յաջորդ օրը, Երեւանի մէջ հանդիպելով Մոսկուայի «Տորպեդո»ի:

Այս տարի բարձրագոյն լիկայէն 16 խումբեր կը մասնակցին ախոյենութեան՝ Դինամօ Մոսկուա, Զէնիթ, Դինամօ Թիֆլիս, Դինամօ Կիեւ, Դնեպր, Նախտեոր, Չերնոմորեց, Մետալիստ, Սպարտակ, Փալգիրիս, Տորպեդո Քութայիս, Դինամօ Մինսկ, Նեֆթչի, Կայրաթ, Տորպեդո Մոսկուա եւ Արարատ:

«Յառաջ»ի Ճունուար 30-ի թիւին մէջ ստորագրած մեր յօդուածով անդրադարձած էինք «Արարատ»ի մարզումներուն, պատրաստութիւններուն եւ խումբին կազմին մէջ կատարուած փոփոխութիւններուն, նշելով որ հարցերու մեծ մասը լուծուած է եւ խումբին բարոյական մթնոլորտը մաքրուած եւ մարզիկները պատրաստ են մտնելու պայքարի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Ա· դասակարգէն հանդիսս եկող Աբովեանի «Կոտայք»ի, «Յառաջ»ի Ճունուար 23-ի թիւով ներկայացուցած էինք խումբին տարած աշխատանքներն ու պատրաստութիւնները յառաջիկայ մրցաշարքին համար: Ծանօթ է, որ «Կոտայք»ի գլխաւոր մարզիչ նչանակուած է Արկադի Անդրէասեան: Խումբին խաղերը կը սկսին Մարտի կէսերուն:

Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը եւս կը պատրաստուի յառաջիկայ ախոյենութեան, Բ· դասակարգի մրցաշարքին: Ներկայիս խումբը կը մարզուի Զորագբիւրի մէջ: Խումբին նախկին կազմէն մընացած են միայն վեց խաղացողներ, իսկ գլխաւոր մարզիկները՝ նախկին մարզիչ Արկադի Անդրէասեանի հետ, փոխադրըւած են «Կոտայք»ի կազմը: Ներկայիս «Սպարտակ»ի մարզիչն է Ս· Բարսեղեան: Բնականաբար նորեկները ժամանակի պէտք ունին բարձր մակարդակի հասնելու համար: Այսուհանդերձ խումբը յըստակ առաջադրանքով մը կը պատրաստուի մրցաշարքին, այն է՝ ամրապնդել անցեալ տարուան իր դիրքը (3-րդ դիրք) եւ նոյնիսկ բարելաւել իր թիւքնիք ցուցանիչները: Ներկայիս 34 մարզիկներ քննութիւն կ'անցընեն «Սպարտակ»ի մաս կազմելու համար· անոնց մեծ մասը «Արարատ»ի դպրոցի սաներ են: Ցարաբերաբար փորձառու խաղացողներէն յիչենք բերդապահ Գ· Կէտիկեանն ու միջնապահ Ա· Հայրբարամեանը, որոնք անցեալ տարի հանդէս կուգային «Շիրակ» խումբէն:

Մարտի սկիզբը Հոկտեմբերեանի մարզիկները իրենց վարժութիւնները կը չարունակեն Սեւ Ծովու ափին, իսկ նախքան մրցաշարքը, կը մասնակցին Ճունան Ա· ւետիսեանի յիչատակին նուիրուած ա· ւանդական խաղերուն՝ Հոկտեմբերեանի մէջ:

×

Խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքին կը պատրաստուին նաեւ Բ· դասակարգէն հանդէս եկող այլ խումբեր, ինչպէս Լենինականի «Շիրակ»ը եւ Աչտարակի «Օլիմպիա»ն:

Խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքի նախօրեակին մարզասէրներէ բազմաթիւ նամակներ կը հասնին «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթին, արձարծելով այլազան հարցեր ու մտահոգութիւններ, ինչպէս նաեւ ակնկալութիւններ իրենց նախասիրած խումբերէն: Նամակագիրները ունին հասարակաց փափաք մը, այն է՝ Հայաստանի Փութպոլի վարպետ խումբերը եւ առաջին կարգին «Արարատ»ը, տեսնել իբրեւ կազմակերպուած, լաւ մարզուած ու պատրաստուած խումբ, որ տակ ըլլայ չարունակելու Հայկական Փութպոլի բարի աւանդութիւնները եւ իր համակիրները ուրախացնելու բարձրարուեստ ու արդիւնաւէտ խաղով:

Հետաքրքրական է Լենինականէն Ռ· Յակոբեանի ղրկած նամակը, ուր կը խօսուի հանդիսականներու անկարգութեան եւ անոր պատճառաւ կանանց՝ Փութպոլի խաղերը դիտելէ զրկուելուն մասին: Նամակագիրը կը նչէ· - «Փութպոլն ամենահրապուրիչ մարզաձեւն է, թերեւս: Սակայն նրբին եւ դրաւիչ խաղը, ցաւօք, դեռ չի գտել համընդհանուր այն ընդունելութիւնը, որին նա, իրօք, արժանի է: Եւ այդ հանգամանքն ունի իր պատճառները: Կաշուէ գնդակի վարպետների մրցակցութիւնը դիտելուց զրկուած են յատկապէս կանայք: Նրանք խուսափում են ստադիոն յաճախելուց, քանի որ Փութպոլասէրների մի մասը անզուսպ է, իրեն անվայել է պահում տրիբունաներում, խանգարում է թիմերին ցուցադրելու բարձր կարզի խաղ: Յաճախ ստադիոն յաճախելուց խուսափում են անգամ իսկական մարզասէրները: Եւ ահա ցածր կուլտուրայի տէր որոչ վայ - Փութպոլագէտներ իրենց իրաւունք են վերապահում «մեղադրանք» ներկայացնել խաղավարներին կամ առանձին Փութպոլիստների, ընդ որում սա երբեմն ուղեկցւում է անտեղի դոռոցներով, հայհոյանքով, սուլոցով, որ բնաւ էլ պատիւ չի բերում իսկական մարզասէրին»: Հուսկ՝ նամակագիրը կ'առաջարկէ պատժել անկարգ հանդիսականները:

Արդ, Մարտ 2-էն սկսեալ Փութպոլի սիրահարներ՝ Հայաստան թէ Սփիւռքի տարածքին, մեծ ուշադրութեամբ պիտի հետեւին խորհրդային ախոյենութեան եւ Եւրոպական գաւաթակրգերու խաղերուն եւ հայ սրտեր պիտի բաբախեն հայրենի մարզիկներու յաջողութեան կշռոյթներով:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—×—

Անցեալ Կիրակի, Փետ· 23, Ռոն – Ալփ լիկի պատուոյ դասակարգի ախոյենութեան ի հաչիւ, Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն – Տէսին պիտի խաղար Շամպէրիի մէջ: Զըկըրցաւ, որովհետեւ չատ ձիւն կար Սաւոյի մայրաքաղաքը: Խաղը յետաձգըւեցաւ:

Վալանսի հայ մարզականը, իր դաշտին վրայ, աւելի բախտաւոր եղաւ: Կըրցաւ խաղալ Մութիէի դէմ: Արդիւնք՝ 1 – 1: Կը յուսացուէր հայանուն կազմին մէկ նոր յաղթանակը: Այսուհանդերձ, Վալանս, 14 մրցումներէ վերջ, կը չարունակէ մնալ առանց պարտութեան ինչ որ անսովոր բան է այս ախոյենութեան մէջ՝ ուր ակումբները, ընդհանրապէս, հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն:

Կիրակի, Մարտ 2–ին, Վալանս, նոր հանդրուանի մը կը հասնի: 15րդ մրցում: Իր հակառակորդը՝ Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն – Տէսին: Առաջին հանդիպումը, Հոկ· 13ին, Վալանսի մէջ, վերջ գտած էր Տէսինի պարտութեամբ (3 – 1):

Երկու մրցակիցներն ալ լրջօրէն պատրաստուած պիտի ըլլան այս բախումին: Եթէ յաղթէ վերստին, Վալանսի առջեւ բաց կ'ըլլայ այլեւս ճամբան՝ դէպի Ֆրանսայի ախոյենութիւնը: Հաւասար արդիւնք մը աւելի հաւանական կը թուի: Երկու խումբերուն ալ պաշտպանողական դիծը գօրեղ է, դժուար պիտի ըլլայ կոլ նչանակել: Ներկայիս, Վալանս առաջատար է, Լիոն 3–րդ: Կէտերու տարբերութիւն՝ տասնեմեակ:

Կը յուսացուի հոծ բազմութիւն մը կիրակի, Մարտ 2, ժամը 15–ին, Տէսինի մարզադաշտին չուրջ. եթէ մանաւանդ՝ ցուրտը սաստիկ չըլլայ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ը.

Բաց Նամակ

Թափառական եւ ազերսարկու մեր ներքին՝ առանճնայատուկ վէրքերն են ուրեմն, եւ վաղուց:

Քանզի հոգեկան վէրքեր, անոնց դարման գտնելը, մեր չարունակական փընտրտուքի առարկան՝ կը կարօտի միահամուռ ճիգի:

Մեր ուժին աղբիւրն ալ հոգեկան է, այդ ուժին ի տես, անոր մեծութեան ի տես է որ մեզ պիտի տրամադրուին արտաքին աջակցութիւնները՝ բարոյական, մանաւանդ գործնական:

Ուշ, կանուխ, հրամայական է միանալ միակ կազմակերպութեան մը հովանիին ներքեւ ու գործակցիլ:

Մի՞թէ ամէն կուսակցութիւն կը սպասէ որ ինք վերջինը մնայ որ միութիւնը իրականանայ՝ աւերակներու վրա՞յ:

Մեր այսօրուան վիճակը արդիւնքն է, ուղեկորոյս, անխորհուրդ, յաճախ անփոյթ, շատ անգամ մեղկ վերաբերմունքի:

Պէտք է դուրս հանենք համայնքները մեր իսկ հիւսած այլասերումի առասպորդող տարտարոսներէն:

Սերտ եւ եղբայրական համախմբում ստեղծելը այնքան դիւրին է որքան Գոլղոթայի կոզմէ հաւկիթը իր առանցքին վրայ կեցնելը:

Առոր համար ոչ մէկ քիթ արիւնոտել անհրաժեշտ չէ, հազիւ իւրաքանչիւր համայնքի մէջ տասնեակ մը կուսակցական հին ու նոր, պատասխանատու անձերու արիւթիւնը կը պահանջէ:

Թէեւ տեղոյ տեղ թափառական, անհաստատ, մեր կեանքերը յատկապէս վրտանքի տակ չեն, սակայն կը զգա՞ն, կը տեսնե՞ն, ուծացումի աւերները. մանաւանդ կը գիտակցի՞ն որ մասնակի ուժերը բաւարար չեն զայն մեղմելու մէջ անգամ:

Բաց նամակը ուղղուած է անոնց, նաեւ անոր բուն տուող մեզ հովպատղներուն անձկութիւնը փարատելու համար, ու ապա մեր հասցէին անարդար վերագրումներ ընելու միտում ունեցողներուն, ինչ փոյթ թէ ստիպուինք քիչ մը մեղանչել համեստութեան դէմ:

Մեր խոհերը խնդրոյ առարկայ չէին ու չեղան, այլ անոնք երազային, անիրագործելի, անօգուտ նկատուեցան թերեւս, խնդրոյ առարկայ եղաւ մի գուցէ մեր մտաւոր առողջութեան պարագան, անապատի մէջ քարոզելու մեր յամառութիւնը, արդեօք հանգամանքներ ունէի՞նք թելադրութիւններ ընելու, եւայլն:

Ուստի այս բաց նամակը:

Ըսել թէ իմիճաճանաչութեան ամբարտաւան խեղճութեան մէջ պլլուած ենք, ջրոտած ուզեղ մը չի բխիր: Ազգը գինք ճանչցողներու պէտք ունի, ըլլան Փաթականոնիայի նախագահ կամ խոնարհներ:

Ո՛չ ոք պէտք է տարակուսի որ խելագար մտքէ մը բխած է, կամ յատկնոտի մը ելոյթներ են մեր գրածները: Այսօր մեր միտքը այնքա՞ն պայծառ է, ինչպէս երբեմն երբ կը ճղնէի Այնշթայնի տեսութիւնները ըմբռնել:

Իսկ ազգակիցներուս հանդէպ տածած եղբայրական սէրը ի ծնէ պարզեւ մը կը նկատեմ: Անշուշտ մեծ աղէտէն յետոյ ամէնուս համար արդար:

1922 Սեպտեմբերի ազգային նոր խուճապի օրերուն, Մելոնո Էպլիղաթեան՝ մինչ այդ Պոլսոյ հայ Ազգ. խնամատարութեան անօրէնը, իր նոր առաքելութեան պաշտօնին բերմամբ կը փափաքի որ իրեն օգնութեան չնորհ բերեն՝ կուսակցականներ, ուսանող, սկաուտ:

Կեդրոնականի վերջին դասարանէն երեք ընկեր կը պատասխանեն կոչին, ընդամէնը այդ երեքը՝ Արտաշէս Զարմանեան (*), Վաղարշակ Կիւլէսէրեան՝ այսօր փարիզաբնակ, եւ Վազգէն Անդրէասեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտ՝ որ իր գործակցութիւնը չարունակեր է ընկերներուն սահպոզաբար մեկնելէ վերջն ալ:

Իրարմով հետաքրքրուելու օրեր չէին:

Մելոնո Էպլիղաթեանին հետ մեր յարաբերութիւնները կը կայանային յայտնել իրեն մեր մուտքն ու ելքը եւ գինքը զոհ ձգել:

Ան միշտ զրասենեակն էր, կը կարեկցէինք իրեն ու կը հիանայինք, պարագաները չէին ներեր մտերմութեան, դէմքն անգամ հազիւ դէպի մեզ կը շրջէր:

Վերջին՝ բաժանումի երեկոյեան հրաւիրեց որ նստիմ, զովեց մեր բերած գործակցութիւնը, յատկապէս ժողովուրդին կարգը պահպանելու համար հոգեյոյզ խօսքերով ազդու միջամտութիւնս ուզեց չեշտել:

- Հետաքրքրուեցայ քեզմով, վերջին դասարանի աշակերտ ես եղեր, առաջնակարգ դիրքով, չվարանեցա՞ր դասերդ լքելէ, դիրքդ կորսնցնելէ: Ոաքի, ինճ կը մօտենար:

- Ըրածս աւելի եղբայրական սեպեցի:

- Ապրի՛ս: Այսուհետեւ ամէն մէկս, իւրաքանչիւր հայ պէտք է ապրի աւելի սերտ եղբայրակցութեամբ:

Միակ աւելին էր, համարձակեցայ միայն գինքը դիտել:

- Ամէնքս ալ զանազան կոզմ փախուստ պիտի տանք, թերեւս երբարու չհանդիպինք, թող հայրական համբոյր մը ըլլայ վարդապետութիւնդ, քեզ եւ ընկերներուդ ալ:

Մե՞ղք կը գործեմ եթէ մեր կուսակցականներուն ցանկամ եղբայրական անկեղծ գործակցութիւն, միակ կազմակերպութեան մը մէջ բարի մրցակցութիւն, միասնաբար նուիրում ազնիւ առաքելութեան մը:

Ահա «յիմար եւ ապուշ» հռչակուելու պարագաներ, որոնք կը կարծեմ թէ հանդամանք ալ կուտան:

Փարիզ եմ, եկեղեցին:

- Աւաքեղ Զագըրեանը ներսը քեզի կը սպասէ, կամ վաղը Սոռպոն՝ դուն գիտես ուր: Բայց անպայման:

Շուտ յուզուղ, զգայուն եւ երկչոտ էր որբահասակը՝ կեդրոնականի ուսուցիչս:

Գիտէ որ Պելժիա ուսանելու թոշակ ունիմ, ուստի առանց նախաբանի:

- Տեղդ Քորֆու գտնուղ որբի մը պիտի տա՛ս, խորէն Կոչիկեանին, որ իր ընկերոջմէն չուզեր բաժնուիլ:

Ինչպէս ինքս, խորէն ալ իր աշակերտը եղած է, կը ճանչնայի, իմ բոլոր թիւերս Զագըրի հետ 10 էր, անորը աւելի բարձր չէին կրնար ըլլալ: Ո՛վ փափաքի, կրնամ ցոյց տալ:

Բայց անոր կը մեղքնար, ուստի Նազարէթ Վաճառականեանի հետ Պելժիա անցաւ: Տեղս տուած էի:

Դուրսը եւ այլուր՝ քանզի մնացի, ծանօթներս միս ապուշ հռչակեցին: Այս էր վարձատրութիւնս:

- Տէրը նորէն ինծի կ'ողորմի:

Այս էր բարեկամներուս պատասխանը, եղբայրակցութիւն էր ըրածս ու կը մխիթարէի ինքզինքս:

Հայ համախմբումը կ'ընդունինք ամբողջական:

Աւելին է յիշելու եւ չհետեւելու որ, քաղաքական նկատումներով, երբեմնի մեր փորձերը՝ Էրիստոնէական հոսանքի մը փարելու, անոնց մօտ նեցուկ փնտռելը, աղէտալի անգամ եղան, ո՛չ միայն ապարդիւն:

Միակ հզօր նեցուկը, ազգակը յաղթութեան մեր ներքին ուժականութենէն կրնայ ծնիլ:

Այս համոզումս արմատ ձգեց Եղեռնով, ու հաւատարիմ անոր, սերայօժար կը ստանձնէի Մարզանքի եւ Գծագիտութեան դասերը, անցեալ դարէն ընդհատուած եւ 1929-ին Սեւռի մէջ վերաբացման նեղ օրերուն՝ Մխիթարեաններու Մուրատեան Վարժարանին՝ տարիներով:

Գոհունակութիւնս կը կայանայ այսօր ալ նախկին աշակերտներուս հանդիպումին մէջ: Ու թող բարեկամներ իմանան ու կրկին «ածականները» տան ինծի, երբ յայտնեմ որ յետպատերազմեան տեսած Վարժարանի Ցուշամատեանին մէջ անուններս յիշատակութիւնն իսկ չկայ, այս ալ երկրորդ վարձատրութիւնս է:

Աւելցնեմ սակայն որ, նոյն ծառայութիւններուս համար, կեդրոնականի մէջ՝ տակաւին աշակերտ, - անօրէնութիւնը անտես չէր առած խնամակալութեան ուղղած իր հաղորդագրութեան մէջ զանոնք յիշատակել, թէեւ վերջերը, հոն ձրիավարժ ալ էի:

Մեր մշտական ձգտումն եղած է, բայց պահել եւ լայնօրէն ազգային միութիւնները բոլորին առջեւ, եղբայրօրէն, առանց ոչ մէկ բացառութիւն դնելու:

Միջին - Ֆրանսայի համայնքէն, հայ բողոքական Փոլիէօֆք սկաուտական խումբին խմբապետը, համակրելի դէմքրոցական մը եւ վառվռուն, կը հրաւիրէ իրենց խումբին խօսքս ընել:

Սիրով կ'ընդառաջեմ, տասնեակէ աւելի թերեւս՝ խանդավառ հայ տղաք են ու աղջիկներ: Խումբի պետին մէջ գնահատանքի կոզմեր կը նշմարեմ, ու կը թելադրեմ որ մեր գործունէութիւնը չցըրուենք: Իրրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրուան պատասխանատու դռները բաց կը թողում, կը հրաւիրեմ որ գան, խանդավառեն, ղեկավարեն:

Տաք մթնոլորտ մը դոյացած կը կարծեմ երկուստեք, երբ յանկարծ պետը՝ որուն մտքովս լաւ բաներ կը բաղձայի, յայտարարեց որ իրենք ուրիշի մըն ալ հետ, կ'ուզեն տապալել Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ զայն փոխարինել:

Անախորժ պատահար մը որ տրամադրութիւնները չփոխեց, ան գոհն էր իր ծրագրուածքէն իսկ առաջ գոյութիւն ունեցող մտայնութեան մը, եւ սակայն կը ցաւիմ ըսելու որ այսօրուան Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերբոտած վիճակին ի տես, զայն կատհլով՝ եա կեցայ:

Լայնախոհութիւնս բնաւ կեղծ չէ եղած որովհետեւ ես եմ դեկավարը: Ազգային գործերու մէջ աչխատանքի բաժանումին կողմնակից, դէմ եմ սեփականացնելու ոգեղ ու անպայման վնասաբեր տեսակէտին:

Օրինակ մը եւ պարագայ մը չատերէն:

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին հիմնադիրը, պաշտօնէ քաշուելէ յետոյ ոչ մէկ փորձութիւն ունեցած եմ իրենց գործերուն մէջնամտելու:

Իմ կողմէ յայտնուած ցանկութեանս վրայ, գիս փոխարինելու համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կուսակցական հիմնադիր մը, եւ Անկէնի սկաուտական խումբին պետը Արմիկ Ջամալեանը առաջարկած են, ուրիշ միութեան մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հակառակորդ՝ չեմ մերժած:

«Թող մտնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերը եւ իր հաւատարներէն ընտրուի»:

Ինչո՞ւ այս թուումները երբ անոնք կրնան համեստութեան չուք բերել:

Որովհետեւ չվարանեցայ հրաւիրել կուսակցականներ, հին ու նոր, ազգին հանդէպ անձնուրացութեան երդումով յանձն առաւ, լծուիլ իրենց իսկական կոչումին՝ ազգահաւաքութեան եւ անոր տոկալուն նուիրուիլ:

Ճանչցած եմ կուսակցական պետեր, շարքայիններ, անոնց տառապանքին ծանօթ եմ, նաեւ վկան անոնց անկարողութեան կսկիծին, ու թող շարքայինները եւ պետերը վեր բարձրանան մանր մունր հիմնասիրութիւններէ:

Երբ կը մտաբերեմ այն տագնապի օրերը, երբ անհունօրէն կարեկցելով, լռելեայն դիտեր եմ Մելոնո Էպլիղաթեանը, կը տարուիմ դէպի իր գաւակը, անոր այսօրուան վիճակին, անոր ալ անձկութեան պահերուն ու կը խորհիմ որ ան այժմ կուսակցականէ մը աւելի վեր կոչումի մը կրնայ նուիրուիլ ու պէտք է նուիրուի:

Այս բաց նամակը մտածուած առեն, ան մէկն եղած է մտքիս մէջ ներկայ: Անշուշտ ուրիշներ ալ:

Ինչո՞ւ նմանապէս Բարեգործականի նախագահը չուզէ՛ ազգայինին նուիրուիլ: Ամենայարմար անձը, իր համախոհներուն, յատկապէս ռամկավարներուն հասկցնելու եւ քաջալերելու որ մէւս կուսակցութիւններէն զժգոհ կամ խաբուած, մէկդի դնեն իրենց յամառ, ելքի չհանող կեցուածքը՝ ի սէր ազգին:

Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի համայնքներուն մէջ արտաքս ազգայիններ կան, որ կրնան թեւեր տալ համախմբումին: Անուն տալ անհրաժեշտ չէ, ո՛չ ո՛ք կուզենք չոյել կամ իրեններուն հետ գժտեցնել:

Սկսուած այս երկիրներէն, վերակազմութեան առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ, ուսումնական մարմիններու ստեղծումը եւ անոնց կողքին մասնաճիւղերը նոյնպէս միաժամանակ հիմնուած հայ դրամատան՝ ի նպաստ գաղթոցներու:

Վերջը՞...

Մաղթանք յարատեւութեան եւ յաղթանք:

ՎԱԶԳԻՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

(*) Կեանքիս մէջ երբեմ մէկու մը չեմ հարցուցած իր պատկանելիութիւնը՝ կուսակցութեանց թէ յարանուանութիւններու:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

20 ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ԵՐԴԻՔԻՆ ՏԱԿ

Մղիչ ուժը՝ արուեստը:

Երաչխագինը՝ տաղանդը:

Երեւոյթը՝ նաեւ մարզկային արարք:

Ահա երեք հիմնական տուեալները սահմանելու համար դէպքը Փարիզի մէջ, որ միշտ խոտապահանջ կը մնայ իր ընտրութեանց եւ վաւերացումներուն կապակցութեամբ. չի բաւեր լուսանցքային, ինքնատիպ ըլլալ, ուշադրութիւն գրաւելու իր մասին խօսիլ տալու համար. անհրաժեշտ է արուեստագէտին տաղանդը, որ մէկ կը բխի նաեւ կազմակերպիչին հատկութենէ:

Դէպքը կար է սկզբանէ, գունագեղ զգացումները խռովող:

Քանի նաւարեկեալ արուեստագէտներ աչխարհի չորս հորիզոններէն Փարիզ եկած, - Ֆրանսուհի Պերթ Պրէնկար, Լորանս Լոլոչքա, Հիլիցի Մանուէլ Բարկօ, գերմանացի Արթուրօ Տոպ Քարլ, փոլիցեյի Փիէռ Ռոտիէ, ռուս Նիքոլա Փալովքի, Խուաար Զևլենին, Վլատիմիր Պուկրին, Վալանթին Սմիրնոֆ, Թիլվանթէն Վորոպիով, փորթուկալցի Նուէլ Ռոտրիկէզ, հրեայ Օտէթ Շապիրօքցի Շրուտէր, գերմանուհի Իզաթ Շլենթէր, Ֆրանսացի Մարք Թրիթ, Ժան Սթարք, Հէքթոր Լէօք, եւ Ամերիկացի Ֆեճա Զպոնա, հոլանտուհի Նոէլ Վէլէօկէն, հաւայիցի Պոպ Շնկէօ, - քանի մը տարիներէ իվեր ապատան գտած 14-րդ թաղամասի մէջ, Առաջին համաշխարհային պատերազմի շրջանէն մնացած ռումբերու լքեալ չեմարանի մը մէջ, ուր կ'ապրին եւ կը ստեղծագործեն կառչած՝ արուեստին իրը փրկութեան լաստի: Իրենց երեւոյթը հազիւ կը տարբերի այն թափառաշրջիկներուն որոնց դրախտավայրը կը հանդիսանայ Փարիզը: Երկու հաւաքականութիւններ ալ կեանքի ու ընկերութեան նաւաբեկիներն են, բայց եթէ թափառաշրջիկները կը սահին կ'երթան օրերու հոսանքին վար, առաստահոս կարմրիրի երջանիկ մաստասիրութեամբ թուլցած, միշտ յին այս փոքր հաւաքականութիւնը կաւին կը կառչի կեանքին, հոսանքին դէմ թիավարելով: Այդ պայքարը իրենց արուեստն է: Երիտասարդ թէ տարեց, անոնք են գեղարուեստիկ վարժարանները թէ այլ արուեստանոցներէ: Կը հաւատան իրենց արուեստին, ու ցուցահանդէսներ կը կազմակերպեն տեղւոյն վրայ: Կ'ապրին, կը ստեղծագործեն:

Ընթացիկ երեւոյթը կը գտնայ դէպքերը Փարիզի քաղաքապետութիւնը տարբեր պատճառներ կը թուէ, իրաւունքով հարեւաններու դժգոհութեանց, գոնէ նոյնք տեղահան ընելու: Բողոք, ընդվզումութիւն, ցոյց: Միշնարար: Քաղաքապետութիւնը չատ չի սիրեր գայթակղութիւնը, մանաւանդ այն՝ որ կուգայ արուեստին անունով, կը վերածուի սահմանադրական նախակ խաչակրութեան մը: կը հանջէ:

Բայց բուն դէպքը այս չէր անշուշտ: Նման պատմութիւններու կարելի է դիպիլ այս կամ այն մարզի մէջ: Փարիզեան տարեգրութիւնները հնագոյն ժամանակներէ ի վեր լեցուն են նման խաչակրութիւններով, խաչերով ու զրօչակներով:

Այս շրջանին կը զուգադիպի կարեկերպական ներշնչումը Կարիկ Պասմաճեանի, որ անտարբեր չի կրնար մնալ եւ կ'ուզէ իր ազդու մասնակցութիւնը բերել արուեստին պաշտպանութեան առաքելութեան. գեղեցիկ առիթ մը՝ միջամտելու արուեստին սիրոյն: Զանոնք դուրս կը բերէ իրենց ընդարձակ որջէն, կը տրամադրէ պաշտօնական, փայլուն, լուսաղէն նկարահանդէսի մը, որուն երազը ուներեր են միայն իրենց կեանքին մէջ: Այդ նկարահանդէսը կը թուի ըլլալ նաեւ արուզակի պատասխան մը քաղաքապետութեան: Անուղղա՞կի. բաղկան իշխանութեանց: Անուղղա՞կի. բաղկան սխալ է անշուշտ: Կարիկ Պասմաճեան իր ստորագրութեամբ չեշտակի պատասխան տուած է անոնց, այն ֆաթալոկին մէջ զոր հրապարակած է այս առթիւ: կողքին վրայ՝ կէսկիսուած հիւսքով բանուկ ձեռք մը բացուած է, եւ կը հռչակէ. Մի՛ դպիր բարեկամներուս ... իսկ յառաջաբանը, որ վերնագրուած է Աֆացի ընդդէմ ազատ արուեստին, աներկրայնի հաստատէ արդէն, - «ինծի կը բռնի բռնի վարչական իշխանութիւնը, Արուեստին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՐՍԷԼ · - («Ցառաջ») · -

Վարդուհի Մինասեան եւ Անդրանիկ Մինասեան, քոյր եւ եղբայր, անծանօթ անուններ չեն Մարսէյլի երաժշտասէր հայ հասարակութեան համար: Անոնք Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին մէջ հիմնադրութենէն ի վեր, հաւատարիմ, պարտաճանաչ եւ արժէքաւոր անդամներ են, դնահատուած մենակատարներ: Երգչախումբի երեւոյթներէն զուրս բազմաթիւ ափիճներով իրենց սիրայօժար եւ չնորհալի մասնակցութիւնը կը բերեն զազուելի զանազան ձեռնարկներուն: Սակայն, Շաբաթ, Փետրուար 15-ին, առաջին անգամ ըլլալով միասնաբար հանդէս եկան համերգի մը ընթացքին նուիրուած հայկական երգերու: Այս առթիւ, Սրբոց - Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրաչեան սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր: Շատ քիչ անգամ նման բազմութիւն մը տեսած ենք այդ սրահին մէջ:

Յայտագիրը առաւելաբար կը բազմանար, երկու բացառութեամբ՝ Ա. Գարթիւեան եւ Ն. Գալանտէրեան, Հայաստանեան երգահաններու ժողովրդական երգերէ՝ մեներգ եւ զուգերգ: Երգերէն ոմանք, ինչպէս նաեւ հեղինակները, անծանօթներ էին: Լաւ զազափար է ժողովուրդին ծանօթացնել նոր անուններ, նոր երգեր սակայն առանց մոռնալու անոնք որոնք վաւերականութիւնը եւ ինքնատիպութիւնը կուտան հայկական երգերուն եւ մեղեդիներուն ու առաջին հերթին՝ կոմիտասը:

Օր. Վարդուհի Մինասեան, օժտուած է Մեծծո Սոփրանոյի զրաւիչ ձայնով մը, որ երանգաւոր է բոլոր աստիճաններուն մէջ: Ունի զայնութիւն, կ'երգէ ապրումով եւ ինքնավստահութեամբ: Երկիչ եւ խազերգութեան վկայական ստացած է Մարսէյլի Երջանկային Ազգ. Երաժշտանոցէն: Կը հետեւի երգի անձնական դասերու ուսուցիչ ունենալով Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի դեկավարը՝ Խաչիկ Եըլմազեան:

Անդրանիկ Մինասեան, քնարական դոյնով թենոր մըն է: Մասնաւոր զգրոցի աշակերտած չըլլալով, բացի անշուշտ Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբին մէջ ըստացած պատրաստութենէն, կ'երգէ բնական ձայնով եւ ընտրած երգերը յարմար էին իր ձայնին:

Զուգերգներուն մէջ, քոյր եւ եղբայր Մինասեան, ցոյց տուին ներդաշնակութիւն մը եւ դիւրաւ լաւ ամբողջացուցին:

Բոլոր երգերուն ընկերացաւ Ժիւլիէթ Եըլմազեան, անգամ մը եւս երեւան բերելով դաշնակի իր համոզիչ ներկայութիւնը: Իր փորձառութենէն եւ ձեռնհասութենէն օգտուեցան երկու մենակատարները:

Վարդուհի Մինասեան եւ Անդրանիկ Մինասեանի այս առաջին եւ առանձին երեւումը խիստ քաջալերական է: Պէտք է չարունակեն սորվիլ եւ հետզհետէ կատարելագործել իրենց երաժշտական ստացուածքը: Այս ելոյթին ժողովրդական յաջողութիւնը պէտք է գօտեպնդէ զիրենք միշտ նոյն սիրով, նոյն լրջութեամբ եւ խանդավառութեամբ հետեւելու հայ երգին եւ երաժշտութեան: Կը սիրենք յուսալ որ այս քայլը առանց վաղորդայնի պիտի չմնայ եւ ականատես պիտի ըլլանք նոր նուաճումներու:

Չենք կրնար վերջացնել այս թղթակցութիւնը առանց ըսելու թէ համերգի ընդհանուր պատրաստութեան մէջ կարեւոր բաժին մը ստանձնեց Խաչիկ Եըլմազեան որուն հսկողութեան տակ երդիչները աշխատեցան, պատրաստեցին այս համերգը: Խաչիկ Եըլմազեանի համար արդար գոհունակութիւն մըն է տեսնել իր երգչախումբի երկու արժանաւոր անդամներու յաջողութիւնը եւ իր ճիգերուն վարձատրութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎՕ - ԱՆ - ՎԸԼԷՆԻ ՄԷՋ
ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

Տէսինի սահմաններէն քանի մը հարիւր քայլ հեռու, Վօ - ան - Վըլէնի պողոտաներուն մէկուն եզրին, փոքր պարտէզի մը մէջ, Փետրուար 15-ի Շաբաթ առաւօտուն, անգամ մըն ալ ոգեկոչուեցաւ Մանուչեանի իր ընկերոջ Դաւիթեանի եւ խումբին զանազան ազգերու պատկանող միւս անդամներուն յիշատակը: Գնդակահարուած են Գերմաններուն կողմէ Մոն Վալէրիէնի վրայ, 1944 Փետր. 21-ին:

1979-էն ի վեր, Վօ - ան - Վըլէնի այդ պարտէզը կը կոչուի «Սքուար Մանուչեան»: Հոն կը գտնուի յուշարձան մը՝ գործ Չըլճանին մէջ չատ ծանօթ, քանդակագործ մը, Ժօրժ Սալանտրի՝ որ մահացաւ վերջերս, 96 տարեկանին:

Յուշարձանը կառուցուած է շնորհիւ Վօ բնակող Հայերու նախաձեռնութեան եւ նաեւ, անշուշտ, տեղւոյն քաղաքապետութեան՝ որ առանդարար համաձայնած է: Կառուցման կոմիտէն ամէն տարի կը կազմակերպէ ոգեկոչման արարողութիւն մը:

Փետրուար 15, Շաբաթ օր, երկու հարիւր հոգիի չափ բազմութիւն մը տեղ բռնած էր ծաղիկներով ծածկուած յիշատակարանին չուրջ:

Ներկայ էր պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ դիմադրական միութիւններու ներկայացուցիչներու կողքին, Լիոնի Ազգային Միութենէն պատուիրակութիւն մը, որ ծաղկեպատկ մը դրաւ: Օլկա Շէմէտիքեան, կառուցման կոմիտէին կողմէ, կարդաց մի առ մի նահատակներուն անունները, «Մեռած Ֆրանսայի համար»:

Ճառերու չարքը բանալու հրաւիրուեցաւ Ազգային Միութեան նախագահ՝ Պ. Ռիչար Կազարեան: Ունեցաւ հակիրճ բայց ապտուրիչ ելոյթ մը: Ըսաւ թէ Մանուչեան չէր կրնար չընդվզիլ նացիներու ցեղապաշտ հակումներուն դէմ, քանի որ ինքն ալ անցած էր ցեղասպանութեան արհաւիրքներէն եւ սրբացած:

Յաջորդաբար խօսք առին Պ. Ռօժէ Շավանէ, նախագահ դիմադրական միութեան մը եւ Վօ - ան - Վըլէնի նոր քաղաքապետը, Պ. Մօրիս Շարիէ: Երկուքն ալ, պատմականը ընդէլ վերջ Մանուչեանի խումբին յաջող գործողութիւններուն փարիզի չրջանին մէջ, գրաւման ուժերուն դէմ, լայն ակնարկութիւն մըն ալ ընդէլ յետոյ Պարպիի հետզհետէ յետադիմող, բայց, ըստ իրենց, անհրաժեշտ դատավարութեանը, երկու ճառախօսները չմոռցան վեր հանելու Հայերու մասնակցութիւնը Ֆրանսական դիմադրութեան եւ չեչտեցին Հայ Դատին արդարութիւնը: Քաղաքապետը ըսաւ՝ «Կը պայքարինք անոնց (Հայերուն) հետ, որպէսզի պաշտօնապէս ճանչցուի 1915-ի ցեղասպանութիւնը թէ՛ ազգային մակարդակի վրայ եւ թէ՛ միջազգային: Եւ հաստատման իրաւունք Թուրքիոյ կոդմէ: Ընենք յատակ կերպով՝ Ֆրանսան գլուխ ծռելու չէ Թուրք տիքթաթէօրներու չատ բացայայտ ճնշումներուն առջեւ»:

Արարողութեան ներկայ էին Լեհաստանի, Սպանիոյ եւ Իտալիոյ Լիոնի հիւպատոսները: Բացակայ էին նահանգին բոլոր երեսփոխանները: Իրաւ է որ ընտրական պայքարը խիստ յոգնեցուցիչ է...

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ 55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յառաջիկայ Մարտ 2-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Հայ Արիներու Միութիւնը Սալ ըը լա Շիմիի մէջ կուտայ իր տարեկան հանդէսը: Պատմական հանդէս մը ամէն տարի Մարտի առաջին Կիրակին ուր չըրջանին գայլիկ, թեւիկ, արենոյշ եւ արիները իրենց ամիսներու ընթացքին պատրաստած գաւեշտները, հայերէն երգեր եւ պարեր, սկաուտական ներկայացումներ բոլորն ալ զուարթ եւ հաճելի, իրենց ծնողներուն եւ բարեկամներուն համար, կը կազմեն երախաներու եւ պատանիներու կողմէ ինամքով պատրաստուած գեղեցիկ յայտագիր մը: Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Լիոնի չրջանէն սկաուտ պետերը եւ խմբապետները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական սկաուտական խումբերու ներկայացուցիչներն ու պետերը:

Հայ Արիներու ձմեռնային գործունէութեան մաս կը կազմէր տարեկան հանդէսը պատրաստել, հակառակ չատ մը դժուարութիւններու. եւ ամէն տարի Սալ ըը լա Շիմիի ընդարձակ սրահը միշտ կը լեցուի ծնողներու բարեկամներու եւ հանդիսատեսներու կողմէ:

Շատ անգամ օտար կամ Ֆրանսացի ընկաուտներ եւս կը մասնակցին հանդէսին: Այս տարի ալ բազմաթիւ հիւրեր պիտի ունենանք որոնք կուգան քաջալերելու մեր տղոց ձեռնարկը, ու գնահատելու անոնց պատրաստած յայտագիրը:

Հաճելի օր մը բոլորին համար եւ մեր պատանիները այս տարի ալ կը յուսան, որ դեղեցիկ ժամանց մը պիտի ըլլայ Հայ Արիներու տարեկան հանդէսը:

Ցիսունըհինգ տարիներու ընթացքին տղոց ու աղջիկներու սերունդներ պատրաստած են այս հանդէսը, ամէն տարի մխիթարեան սկաուտական ոգիով, եւ ցոյց տալով Հայ Արիներու միութեան յարատեւութիւնն ու կենսունակութիւնը:

Այս տարի ալ կը յուսանք որ մեծ բազմութեամբ պիտի գան մեր ծնողներն ու բարեկամները Կիրակի, Մարտ 2-ին, վայելելու դեղեցիկ յայտագիր մը եւ քաջալերելու մեր արիներն ու արենոյշները:

Գ. Մ.

Ցիսունըհինգ տարիներ առաջ, Ցունուար 1931-ին, Փարիզի Թոհուբոհին մէջ դէպքը մոռցուեցաւ, բայց ոչ՝ բոլորին համար. բայց եթէ նոյնիսկ այդպէս ըլլար, կարիկ Պամամճեան իր յետին մտահոգութիւնը պիտի նկատէր զայն: Ազնիւ պարտք մըն էր, զոր կատարեց ըստ իր սովորութեան, ամբողջական նուիրումով: Մոռցո՛ք:

Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Փետրուար 12, Փարիզ

րու Պաշտպան, որ պիտի յայտնէր այս արուեստագէտները վտարել, եւ լուծար - ին ենթարկել այս շարժումը, դատապարտուած է իր խարանը դնելու Պատմութեան վրայ»:

Նկարահանդէսը տեղի կ'ունենայ իր ցուցասրահին մէջ, այս նոր տարուան առաջին ամիսը. բայց Կարիկ Պամամճեան չէր գոհացած նախաձեռնութեամբ, որուն անդրադարձաւ վարիզեան մամուլը. նախապէս, իբր արուեստաբան - մասնագէտ, (Էքսփէր) ան կազմակերպած էր անոնց գործերուն հրապարակային վաճառք մը Հոթել Տրուոյի աճուրդներու սրահներուն մէջ: Այս վաճառքը չօչափելի դումար մը ընձեռած էր այս նաւաբեկեալ արուեստագէտներուն, որոնց կեանքին մէջ՝ յոյսով լուսաւորուած, պայծառ էջ մըն էր բացուեր...

Դէպքը ասիկա էր, եւ ոչ՝ միւսը:

Փարիզի Թոհուբոհին մէջ դէպքը մոռցուեցաւ, բայց ոչ՝ բոլորին համար. բայց եթէ նոյնիսկ այդպէս ըլլար, կարիկ Պամամճեան իր յետին մտահոգութիւնը պիտի նկատէր զայն: Ազնիւ պարտք մըն էր, զոր կատարեց ըստ իր սովորութեան, ամբողջական նուիրումով: Մոռցո՛ք:

Ն. ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Փետրուար 12, Փարիզ

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Աղջկան թեւը մատած, Տելեմակ կը փորձէր հասատուն քայլեր նետել, բայց աղջկան հաւասարակշռութիւնն անդամ կը խախտէր՝ օրօրուելով աջ ու ձախ: Պ'վ էր արդեօք զինովը. ի՞նչ թէ ժոսլին: Կը խնդային երկուքն ալ, փաթթելով իրարու: Ո՞ւր էր, սակայն, կառքը: Հա՛, կը յիշէր. փողոցի մը անկիւնը: Ո՞ր փողոցն էր. ո՞ւր էր այդ փողոցը. հազարումէկ փողոցներ կան քաղաքի մէջ: Ժոսլին դժուարութեամբ կրցաւ զսնել Սէթրոէնը եւ Ամերիկացին ներս հրեց:

- Ո՞ւր լճլեանած ես:

- Քլերմոն: Բայց պիտնայէ, քու պանդոկդ կ'ելլնէք...:

- Մեր տունը պանդոկէն լաւ է:

- Ձեր տունը ծիծաղելի գինովի վերածեց պիս: Պահ մը դաշտերու տարածութեան լուութիւնն ու խաղաղութիւնը ուզեցի ապրիլ, հօրդ հրացանը դիմաւորելս: Ուզեցի հողի եւ խոտի բոյր չնչել, ահա՛ ալքոլի հոտ կ'արտաչնչեմ:

Անպիտակցօրէն, գլուխը ձախ թեքուեցաւ, ինկաւ աղջկան ուսին եւ թուեցաւ իրեն, թէ օրօր մը կ'երգէր ժոսլին.

- Գոցէ՛, գոցէ՛ պատուհանը, որ խաւարը թանձրանայ, ձուլուինք դիշերուան հետ, յանձնուինք երազներու կախարդանքին:

Կառքը կանգ չէր առած դրան առջեւ եւ չարունակած ճամբան, երբ աղջիկը տղուն գլուխը չակելով ըսաւ.

- Ահա՛ հոս են...

- Ո՞վ:

- Գնչուները:

- Բայց ինչո՞ւ հոս քերիր:

- Օդ կ'ուզէիր, ահա՛ քեզի առատ օդ եւ սառն գիշեր:

- Աղջի՛կ, հայրդ մեզի կը սպասէ:

- Թող սպասէ: Ան միշտ սպասած է: Սպասած է անձրեւի, սպասած՝ արեւի. սպասած իմ գալստեան. սպասած՝ նոյնիսկ չսպասածին:

Ձայնն ալ վերջացաւ գինիով եւ փաթթել առանց «գիշեր բարի»ի բարձրացաւ նրնջասենեակ, մինչ Տելեմակ կօշիկ եւ վարարկու մէկ կողմ նետած, մտաւ անկողին. փակեց աչքերը՝ իյնալու համար զին. փակեց աչքերը՝ իյնալու համար երազներու աշխարհ: Քոնեակի ու գինիի գոլորշիներու մէջ պատկերուեցաւ Ֆոլի Պերժէրի զեղեցկուհին, փոխակերպուելով հետզհետէ վերայի, ժոսլինի, որ կը պատռէր զգեստները, ծիծերը կը քսէր երեսին, չրթունքներուն ու գիսաեերը կը ճուլէր իր գիսաերուն:

- Սիրէ՛ գիս Տելեմակ. քեզի կը պատկանիմ այս գիշեր. բանտարկէ՛ գիս բազուկներուդ մէջ ու սիրէ՛ գիս. չարչարէ՛, խենթեցո՛ւր գիս:

- Դուն արդէն խենթեցեր ես վերա՛ եւ ես կը սիրեմ քու խենթութիւնը:

Գլուխին չափ կ'այրէին ու կը սարսռային բոլոր անդամները եւ չէր գիտեր թէ՝ երա՞զ է թէ իրականութիւն: Կը լսէր կըննոջ ճիչ ու հրճուանք, բայց այնպէս կը կարծէր թէ քոնեակի ու գինիի պղպջակն էին սենեակը ուրախութեան ու վայելքի կանչերով լեցնողը:

Ի՞նչ եղաւ յետոյ: Զգաց որ թուլցաւ մարմինը, կակղեցաւ, վերածուեցաւ դիակի. ծանրացան կոպերը: Զլսեց առտուան աքլորի կանչը: Երբ արթնցաւ, արեւը արդէն ողողած էր սենեակը: Երբ վար իջաւ, Փասքալ արդէն մեկնած էր Տիոն իր հաւերով ու բանջարեղէնով, ժոսլին գացած, իր պանդոկի գրամարկղին գլուխը: Շնորհակալութիւն յայտնեց Տիկին Մառիի, նետուեցաւ կառք: Շտապեց, առաւօտուն իսկ վերջացնել մասեներան իր պրպտումները, որպէսզի ժամանակ ունենայ, երէկուան հարթավայրէն այսօր՝ բարձրանալ վեր՝ Փիւի տը Տոմ:

Հոն բարձրացած էին Ֆրանսայի հեծանուորդներու մկաններու ու զնդերներու ուժով, հեւալով ու քրտնելով, իսկ ինք՝ հրամայելով կառքին, գերիի նման հպատակեցնելով զայն իր կամքին: Սակայն, հերոսութիւն չէ՛ խարազանի հպատակեցնել: Հերոսութիւնը՝ գազաթի դրաւումը կատարել ճիգով, տքնանքով, խմաութեամբ: Բայց իր փնտռածը հերոսութիւն չէր, այլ այն բարձունքը, որ անեղծութիւնն իսկ է. ուր իրեր ու տարրեր, տարփանքով կը միաձուլուին իրարու: Բարձունքը, ուր կը զուգորդուին լուսին ու փոթորիկ, աստղեր ու արեւ: Բարձունքը՝ ընութեան քաղաքակրթութեան: Բարձունքը՝ փոքրութենէ վերապրած խոյանքի, աստրնութենէ մաքրուած անըզրպետ. քաութենէ անդին՝ բարձրագոյն ապրում:

Կը դիտէր հանդիպակած Մոն տ'Օռը, հրաբուխէ այրած անոր կողերը, կապոյտի ու կանաչութեան համայնապատկերը, որոնք ունէին վեհութիւն ու խորհուրդ, սակայն չէին ներչնչեր բացարձակութիւնը, որուն կը ձգտէր. հոն չէր երկինի ու երկրի միացման կէտը: Երկինքը նոյնքան բարձր էր Փիւի տը Տոմէն, որքան Փասքալի զաշտերէն Քլերմոն, քիչ մը անդին՝ յաւերժական ժխորով, գործարանի սուլոցով, հազարագոյն վայնասունի աղաղակներով: Պիտի երթար նորէն խառնուիլ անոնց, չնչել անոնցմով, ապրիլ Փասքալի՛, ժոսլինի՛, Մարիի՛, գնչուներո՛ւ հետ: Ո՛չ. ապրիլ Վերայի հետ: Վերան է ապրումին ապրումը, ընտրելագոյնը, ձգտումը: Քոնեակով ու գինիով ապրում չէ՛ Վերա, այլ իսէալականը, Արարատն ու Հայութիւնը:

Ընկղմուած այսօրուան ու վաղուան տեսիլներու մէջ. Տելեմակ հետեւեցաւ տարածուող մշուշին, մինչեւ Քլերմոն ու պանդոկ:

(Շար. 10)

ՏԷՐ եւ Տիկին Պետրոս Նաթիրեան,
ՏԷՐ եւ Տիկին Վարուժան Նաթիրեան,
ՏԷՐ եւ Տիկին Գեղամ Գեւոնեան
եւ զաւակները՝ Ծովինար եւ Գնել,
ՏԷՐ եւ Տիկին Ռոլան Քէրկէրեան
եւ զաւակները՝ Վարդուհի եւ Սօֆիկ,
ինչպէս նաեւ Յարութիւն Նաթիրեան,
Ժիլպէր Նաթիրեան, Լուսիլ Նաթիրեան,
Պերճ Փափազեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, հանիւն եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՆԱՏԻՐԵԱՆԻ
(Ծնած՝ Ակն, 1894-ին)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 24, երկուշաբթի օր:

Թաղումը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 27-ին, ժամը 11-ին Մոնթրէյօյի դերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻՐԱՄԱԾՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. Դպրեցասէր Տիկնոջ Վարժարանին (ընտանեկան «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձումեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

DÎNER de SOLIDARITÉ

organisé par le Comité de Soutien
de la Vallée d'Enghien Montmorency
à la Congrégation Mekhitariste

Le Vendredi 14 Mars à 20 heures

au Restaurant des Courses
34, ave. Kellermann à Soisy s/Montmorency
Gare du Champs de Courses d'Enghien

avec la présence effective de
Mr. HOVNANIAN
Ancien député - ancien maire de St. Gratien
Mr. MAGARIAN
maire de Montmorency
Mr. SEMERDJIAN
maire de Deuil

le Diner sera présidé par
Mr. JAZMADARIAN
président du CICAM

pour réserver téléphoner au 39 - 89 - 07 - 97
Prix du dîner : 160 francs

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողաց Տունը շնորհակալութեամբ առացած է 100 Ֆ. Տիկին Զապէլ Թէլլէր-էն Գառնիկ Ակլականեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մանուէլ Կեսարեանի, Մխիթարեան նախկին սան, (Նիսէն) քրոջ աղջկան՝ Տիկին Մատլէն Պելմոնի (ծնեալ՝ Տաղլարեան) մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպակի Ս. Ղազարի Մխիթարեան Մայրավանքին անունին կատարուած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տաղլարեան, Վարնաճեան, Մխրաքեան եւ Կեսարեան ընտանիքներէն 200-ական Ֆ., Խոսրովեան, Գասպարեան, Պետիկեան եւ Գալիճեան ընտանիքներէն 100-ական Ֆ., Եսայեան ընտանիքէն 50 Ֆ:

Մխիթարեան Միաբանութիւնը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Նիսի Պելմոն - Տաղլարեան եւ Կեսարեան ընտանիքներուն աղօթքի մրմունջներով, ու չնորհակալութիւն բոլորին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽՄԱՋԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Մարտ 3-ին, ժամը 15·30-ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 71-րդ տարեդարձի օրհնակատարութիւնը Ապրիլ 13-ին, նուիրուած Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահի սանամեակին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան:

7 CONCERTS DE MUSIQUE SACRÉE

ASTRIG DEDEYAN
LYNE DOURIAN

SUNTHESIS QUARTET
quatuor à cordes
S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT
(au santour)

Au programme :
HAENDEL, VIVALDI, PERGOLESI, ROSSINI
KOMITAS

Dimanche 16 mars à 16 h
CHAVILLE
Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon
Samedi 12 avril à 20 h 30
MONTFORT LAMAURY
Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération
Dimanche 27 avril à 15 h
ISSY LES MOULINEAUX
Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone
47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 26 98
et sur place une heure avant le concert
PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

Au départ de Paris et de Lyon		Au départ de Marseille	
DEPART	RETOUR	DEPART	RETOUR
28 MARS	06 AVRIL	19 AVRIL	02 MAI
18 AVRIL	02 MAI	10 MAI	23 MAI
08 MAI	19 MAI	07 JUIN	20 JUIN
23 MAI	06 JUIN	28 JUIN	11 JUILLET
27 JUIN	11 JUILLET	12 JUILLET	25 JUILLET
11 JUILLET	25 JUILLET	02 AOUT	15 AOUT
01 AOUT	15 AOUT	16 AOUT	29 AOUT
15 AOUT	29 AOUT	30 AOUT	12 SEPTEMBRE
29 AOUT	12 SEPTEMBRE	13 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE	04 OCTOBRE	17 OCTOBRE
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE	27 DECEMBRE	09 JANVIER 87
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE		
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87		

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN
A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · AFS

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու
— Սկաուտական ճոխ յայտագիր —
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ:
Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոքրիկներուն՝ ձրի

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :
CHARLES AZNAVOUR
HENRI VERNEUIL
GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE
Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :
AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES
Salle de la Mutualité
24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :
Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30
Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
VENDREDI
28 FÉVRIER
1986
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· — Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· — Հատը : 3,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.171 | Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.171

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

«ՀԱՐՍԵՐԸ»

ԿԱՄ

ՇԻՐԱԿԻ 4 ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

—×—

Դեռ փեսայ չկայ, բայց ամէն մարդ հարս եղած է: Տրուած ըլլալով որ հարցախոյզները մեծամասնութիւն մը կուտան ՀՀՀ-ի (Շիրաք) ընդդիմութեան մէջ, «հարս»երուն առաջինը կը նկատուի ժաք Շիրաք: «Ճշմարտութեան ժամուն», հեռատեսիլի Բ. կայանէն, նախկին նախարարապետը չուզեց բացէ ի բաց պատասխանել այն հարցումին թէ՝ եթէ Միթերան դինքը նշանակէ նախարարապետ, կընդունի՞: Առաջին պատասխանը կը վերապահէ, նուազագոյն քաղաքավարութիւն է, Հանրապետութեան Նախագահին: Բայց, ուէյ նախարարապետ (այսինքն՝ ինք) չորս պայմաններու տակ միայն կրնայ կառավարել.-

Ա.- Ընդդիմութեան լայն մեծամասնութիւն:

Բ.- Այդ մեծամասնութեան անվիճելի վստահութիւնը նախարարապետին հանդէպ:

Գ.- Ընդդիմութեան քաղաքական ծրագիրը կը գործադրուի:

Դ.- Միթերան յանձնառու կ'ըլլայ, առանց երկդիմութեան կառավարութեան քաղաքականութիւնը գործադրելու:

Զարմանալու պէտք չկայ, անշուշտ, տատամսելով թէ որքա՜ն լաւ գիտեն ընդդիմադիրները կամ ուէյ թեկնածու թէ ինչ պէտք է ընել բոլոր տագնապները լուծելու համար եւ թէ ինչպէս պէտք է կառավարել, բայց ամէն բան կը փոխուի երբ իշխանութեան գլուխ կ'անցնին: Շիրաք, մանաւանդ, երբ ապահովութիւն կուտայ որ էմ-փէ-էմ-ի եւ իւ-Տէ-էճ-ի միանականութիւնը պիտի տեւէ, կամ կրնայ կը դնէ Միթերան - Շիրաք համակեցութիւն մը, երբ նման համակեցութիւն մը կարելի չեղաւ ժիսքարի հետ:

Մնացեալը ընտրական բնական խոստումներ են:

Շիրաք քիչ մը զուարթ մթնոլորտ ալ ստեղծեց, մեծ - մայրիկը յիշելով, ամէն անգամ որ չէր ուզեր ուղղակի պատասխան մը տալ - «Մեծ - մայրիկս կ'ըսէը՝ ապուշ հարցումի, ոչ մէկ պատասխան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

23 ՔԻԼՐՏԵՐ մահուան դատապարտուած են, Զորեքշաբթի օր, Տիարպէքիրի զինուորական Ատեանին կողմէ: Ըստ դատարանին, բոլորն ալ Փ.Ք.Ք.-ի (աշխատաւորներու կուսակցութիւն) անդամներ էին եւ մարդասպանութեան եւ կողոպուտի ամբաստանութեան տակ էին: 6 ուրիշներ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են եւ 151 ալ մէկէն 24 տարի բանտարկութեան: 270 ամբաստանեալ անպարտ արձակուած են, այս դատավարութեան աւարտին: Սկսած էր հինգ տարի առաջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր Հինգշաբթի օր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ՓՐՈՖ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԵՀՐԱԲԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետրուար 21-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է հոգեբոյժ փրոֆ· Անդրանիկ Մեհրաբեան: Ծնած էր 1904-ին՝ Շուլաւեր: Ռոստովի բժշկական լսարանը աւարտելէ ետք դասաւանդած է հայկական դպրոցի մէջ, ապա՝ 1932-ին պաշտօնի կոչուած հոգեբուժութեան ամպիոնը: Բ. Աչխարհամարտէն ետք հրաւիրուելով Երեւան, նշանակուած է վարիչ բժշկական հիմնարկի հոգեբուժութեան ամպիոնի: 1963-ին ընտրուած է Խորհրդային Միութեան բժշկական ակադեմիայի թղթակից անդամ: Փրոֆ· Մեհրաբեան հեղինակն է շուրջ 200 դիտական աշխատութիւններու եւ տասը մենագրութիւններու: Քանի տարի եղած է Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութեան պետական հոգեբոյժը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ

«ԱԶԱՏԱԾ Է» ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԷՆ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը փետր· 20-ին դադարած է լիակատար նիստ մը եւ քննարկած կազմակերպական հարցեր, յառաջիկայ համագումարի նախօրեակին: Որոշուած է Հայաստանի Գրողներու 9րդ Համագումարը կազմակերպել Մայիս 20 – 21-ին: Ժողովը զոհացում տուած է Պերճ Զէյթունցեանի խնդրանքին՝ Վարչութեան քարտուղարի պարտականութիւններէն «ազատելու» կապակցութեամբ եւ անոր փոխարէն ընտրուած է Նորայր Ազաւեան:

Մինչ նախորդ օրը Մուպարաք լուսարձակել հաստատած էր ժամը 13-էն սկսեալ, յաջորդ օրուան համար, 3 ժամ ազատութիւն կը շնորհուէր, որպէսզի տանտիկինները կարենան իրենց գնումները կատարել: Բախումները, ինչպէս զրեցինք երէկ, ծագած էին որովհետեւ ոստիկան - նուէհեան ծառայութեան չբջանի (3,5 տարի) մէկ տարիով երկարաձգման մասին լուրերը կը չբջէին: Օգակայանը կը վերաբացուէր Հինգշաբթի: Մուպարաք «անպատասխանատու» որակած է ապրատամբները եւ խիստ պատիժներ խոստացած:

ՓԱՐԻԶի վապուղիի 9 դիծեր խանգարուեցան Զորեքշաբթի առաւ, խափանարարական արարքներու հետեւանքով, որոնց տէր եղաւ «Բացառականի աչխատաւորները» անունը կրող անծանօթ խմբակ մը: Համակամութիւն ուզած են ցոյց տալ Նանթի դատարանի պատանդ բոնողներուն հետ:

ՓԱՐԻԶի լատինական թաղամասին ծայրայեղ աջ զրատան մը դէմ ռճրափորձ մը կատարուած է Զորեքշաբթի գիշեր: Հրդեհ ալ ծագած է, բայց վնասները մինչ նիւթական են: Հինգշաբթի առաւ ոչ ոք տէր եղած էր:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՇԷՍՈՆ ՏԱՐԲԵՐ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

—×—

Վերջերս Գլօտ Շէսոն շատ վշտացուցած էր Թուրքերը Պրիւսէլ կատարած իր հակաթուրք յայտարարութիւններով («Ցառաջ», փետրուար 18): Ան ըսած էր թէ Թուրքիա չի կրնար Եւրոպայի Հասարակապետութեան մաս կազմել: Եւ դեռ բառերը չէր ծամծմած արտայայտելու համար կիպրոսի «Թուրք Պետութեան» մը չգոյութեան կամ ժողովրդավարութեան բացակայութեան մասին, Թուրքիոյ մէջ: «Թէրճիման» փետրուար 26-ի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ Շէսոնի նոր յայտարարութիւններուն: Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսայի Արտաքին նախկին նախարարը բաւական «նկուն» է···

×

Եւրոպայի Հասարակապետութեան Միջերկրականեան չրջանի պատասխանատուն Գ. Շէսոն փետրուար 24, երկուշաբթի օր հանդիպում մը ունեցած է Թուրք դրծի մարդոցմէ բաղկացած մարմնի մը հետ: Ան պաշտօնապէս յայտարարած է, թէ ինք եւ իր յանձնախումբը որոշած են յառաջիկայ վեց ամսուան ընթացքին կիրարկութեան դնել Եւրոպայի Հասարակապետութեան եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան համաձայնութիւնը:

Շէսոն ըսած է նաեւ, թէ յարաբերութիւնները ատիճանաբար պիտի կանոնաւորուին, ու Գ. չրջանի թէքնիք համագործակցութեան յատկացումին չվճարուած գումարը պիտի վճարուի, իսկ Գ. չրջանի տնտեսական համաձայնագիրն ալ պիտի ստորագրուի յառաջիկայ ամիսներուն: Շէսոն յիչեցուցած է նաեւ թէ մինչեւ Դեկտեմբեր պէտք է քննարկուի Թուրք բանուորներու ազատ չրջագայութեան հարցն ալ, ըսելով, թէ Եւրոպայի Թուրք բանուորներու աչխատանքի ապահովութիւն պիտի տրուի ու արգելք պիտի հանդիսանան անոնց եա ղրկուելուն:

Գալով Թուրքիոյ Եւրոպայի Հասարակապետութեան լիազօր անդամակցութեան դիմումին, Շէսոն ըսած է· «Հռոմի եւ Անգարայի համաձայնութեամբ Թուրքիա իրաւունք ունի դիմելու· պակաս Թուրք կառավարութիւնը պէտք է լաւ մտածէ, 1000 տոլարի եկամուտի մակարդակով մը նման դիմում մը կատարել, կրնայ բազմաթիւ ժխտական հետեւանքներ ունենալ: Այսօր Փորթուկալի ամբողջ ճարտարարուեստը սրբուեցաւ· Թուրքիա պէտք է լաւ մտածէ դիմումին հետեւանքներուն մասին: Լիազօր անդամակցութեան ճամբան քիչ մը երկար է»:

Թուրք դործի մարդիկը դրական զարգացում մը նկատած են Շէսոնի «Ներքավար ու մօտիկ» կեցուածքը: Իսկ երբ ըսուած է իրեն, թէ Թուրք հանրութիւնը դինք չատ ալ բարեկամ չի նկատեր, ան պատասխանած է միայն թէ «դժբախտաբար կարդ մը դրդռութիւններու ազդեցութեան տակ մնացած է»:

×

Փետրուար 27-ի «Հիւրրիյէթ»ն ալ յայտնել տեղեկութիւններ կուտար այս առընչութեամբ: Շէսոն տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Թուրք դեսպանին հետ եւ ընդունած անոր հրաւէրը, Մայիսին Անգարա երթալու: Շէսոն յայտնած է նաեւ թէ Յունաստանի դիրքը մեղմացնելու համար, նոր ձեւ մը գտնուած է: Զորս կէտեր չօչափուած են այս տեսակցութեան ընթացքին, բայց «Հիւրրիյէթ» կ'ըսէ թէ մանրամասնութիւն չէ տրուած:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.ի ԿՈՉԸ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս· ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԻՆ
ՋՕՐԱՎԻԳ ԿԱՆԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ի ՍԷՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս· ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԻՆ

Սիրելի՛ հայորդիք,

Վստահաբար իմացաք, թէ իրենց ծանր անտեսական տագնապի է մատնուած Հայ հոգեւոր մշակոյթի ամէնէն վառ օճախներէն՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ս· Ղազարու Մայրավանքը:

Անճկութեամբ հետեւեցանք այն լուրերուն, որոնք հայ եւ օտար մամուլի միջոցաւ կը տարածուէին, ի յայտ բերելով որ լուրջ վտանգի տակ կը գտնուի ամբողջ Հայութեան համար այնքան սիրելի, վաստակաշատ եւ երախտաբեր վանքը Ս· Ղազարու:

Ուրախ ենք, սակայն, որ Մխիթարեան Միաբանութիւնը եւ Միաբանութեան չուրջ բոլորուած եւրոպահայ ազգայիններու ընտիր խումբ մը՝ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ (ՍԻՒԱՄ) անունին տակ, լծուած են տենդագին աչխատանքի եւ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններու տակ կը ջանան լուծել տնտեսական այս տագնապը: Իր տեսնելն, Մեր թելադրութեամբ Կաթողիկոսութեանս ենթակայ բոլոր թեմերը հարկ եղած հեռագրերով եւ հաղորդագրութիւններով իրենց բարոյական աջակցութիւնը բերին զօրավիգ կանգնելու համար Մխիթարեան Միաբանութեան չանքերուն:

Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի հրապարակած կոչէն ի յայտ կուգայ, որ անմիջականօրէն բացառիկ ճիգ պէտք է ի գործ դնել նիւթական միջոցներ ապահովելու համար, որպէսզի 1986-ի ընթացքին այս ճնչող տնտեսական տագնապը գտնէ իր վերջնական լուծումը:

Սիրով ընդառաջելով Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ· Աբբոտ՝ Հայր Բարսեղ Զեփիճեանի եւ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի Մեղի ուղարկած դիմումներուն, այսու հայրապետական գրով կոչ կ'ուղղենք մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր, որպէսզի իրենց գեբրագոյն կարելին ի գործ դնեն անմիջականօրէն նիւթական աջակցութիւն բերելու Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան: Ջերմօրէն կը յանձնարարենք, որ թէ՛ անհատական ուղղակի նուիրատուութիւններով, թէ՛ հաւաքական հանգանակութիւններով մեր թեմերու հաւատացեալ ժողովուրդը իր մասնակցութիւնը բերէ այս փրկարար գործին:

Սիրելի՛ք,

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքին մէջ ունի փառապանծ վաստակ մը: Եւրոպական հողի վրայ, հարիւր հազարներով մարդիկ, օտար եւ հայ, Ս· Ղազար այցելելով՝ այնտեղ զգացած են հայութեան սրտին տրոփը եւ ականատես եղած են հայ հանճարին ստեղծագործութեան չքեղ հանդիսարանին, հոգեւոր արժէքներու այն ճոխ դանձարանին, որ հպարտութեան առիթ է ամբողջ Հայութեան համար:

Այս հայեցողութեամբ եւ ազգային պարտականութեան գիտակցութեամբ պէտք է չարժի մեր ժողովուրդը սոյն կենսական գործին յաչողութեան համար:

Կ'աղօթենք որ Աստուած բազմապատիկ վարձահատոյց ըլլայ բոլոր նուիրատուներուն եւ զօրացնէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, արիաբար եւ համբերութեամբ դուրս գալու այս տագնապալի կացութենէն եւ նորանոր իրագործումներով չարունակելու իր այնքան օգտաւէտ ծառայութիւնը՝ ի սպաս հայ ժողովուրդին:

Հայրական սիրոյ ողջունիւ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Հեռուէն կ'երեւի գոյնզգոյն ծաղիկնե - րու պզտիկ բլուրը: Կրանիթէ քարը ամ- բողջովին ծածկուած է վառ եւ սիրուն գոյներով որոնց աւելի փայլ կուտան մարը մտնող ճմեռնային արեւին ճառա - գայթները:

Արեւ եւ ճմեռ, վիշտ եւ յիշատակներ, եւ դուն խորունկը պառկած, անտեսանելի եւ անչունչ խաղաղութեան հասած ես, ժպտուն, ինչպէս տեսայ վերջին անգամ մեր մեծ բաժանումէն առաջ:

Եւ ես կուգամ քու մօտիկդ, ապրելու, չնչելու, տեսնելու եւ զգալու մեր բաժա- նումը: Հիմա քեզի հետ եմ, կը զգէի ծաղիկներուն եւ կը չոյեմ բարեկամներու բերած յիշատակները. կը յիշեմ թէ որ- քան կը սիրէիր ծաղիկները: Կը հաւա- քէիր եւ կը խնամէիր զանոնք որպէս ապ- րող էակներ եւ կը խօսէիր անոնց, մեզմ բայց տաք չեշտով մը: Կարեւորութիւն չէիր տար իմ զարմանքի խօսքերուս, այլ միայն կը ժպտէիր եւ կը պատասխա- նէիր:

- Ծաղիկները շատ զգայուն են, կը հաս- կընան ինչ որ կ'ըսեմ, աւելի կը զեղեց- կանան եւ աւելի կը փայլին, մինչ ես կը չարունակեմ խօսիլ ու չոյել:

Թերեւս քիչ մը թերահաւատ, բայց կ'ընդունէի առանց առարկութեան, ա- րովհետեւ կը սիրէի քու անոյշ ժպտող եւ համոզումներդ, եւ կը հաստատէի.

- Կ'արժէ խօսիլ զեղեցկութեան բոլոր տիպարներուն, նոյնիսկ անոնց որ չեն չարժիր, չեն պատասխաններ. մենք ենք որ անոնց մէջ կը դնենք կենսունակութիւն եւ զեղեցկութիւն...

Բայց այսօր, կարծես ուրիշ երկիր մը կը դտնուէի, եւ դիտեմ թէ ոչ ծաղիկնե- րը եւ ոչ ալ դուն պիտի պատասխանէիք, եւ ես պիտի մնայի սարսուռով եւ պաղած արցունքներով, լռութեան մէջ, այս ցուրտ եւ մշուշոտ օրուան, ուր ճնճղուկ- ներն անգամ լուռ են, անօթի ու ծա - րաւ եւ հաւանաբար չատերը պիտի մեռ- նին մինչեւ դարուն:

Հապա դո՞ւն, բաժնուած ես եւ մեկ- նած լքելով զիս, չեմ դիտեր ուր, բայց ես քու քովդ եմ, դեռ չեմ բաժնուած քեզմէ, կը զգամ եւ կ'ապրիմ քու ներկա- յութիւնդ, քու տաք չունչդ, չարժումն- ներդ եւ կը տեսնեմ քու անոյշ հայեացքդ դէպի կեանք, կեանքը՝ որ լքեց քեզ, ա- ռանց ողբի, առանց ցաւի. իսկ դուն հա- կառակ քու տանջանքիդ պահեցիր քու պզտիկ աչքերուդ անոյշ ակնարկը աշ- խարհին, եւ ինձ ըսիր ցտեսութիւն...

Կը յիշեմ թէ, երբ մեծ փիլիսոփան Ժան Փօլ Սարթր մեռաւ, կինը Սիմոն տը Պովուար կը գրէր. «Քու մահդ ի- րարմէ բաժնեց մեզ, բայց նոյնիսկ իմ մահս պիտի չմիացնէ մեզ»: Կը յիշեմ բայց չեմ հաւատար: Ի՞նչ ուրիմն յոյս մը չկայ որ դուն եւ ես միանանք դարձ- եալ...:

Անցեալ օր կը խօսէի բարեկամի մը հետ. քու հրաժեշտի արարողութեան պա- տիւներէն եւ ազօթքներէն յետոյ, կը հար- ցընէի իրեն.

- Ի՞նչ է ձեր վերջին համոզումը կամ եզրակացութիւնը. ո՛ւր է, եւ ինչ է կեան- քին սկիզբը, միշտ անբացատրելի պա- տասխան մը առանց հեղինակի կամ ստեղ- ծագործող Աստուծոյ:

Եւ ան աւելի հաստատ չեշտով մը պա- տասխանեց.

- Հիմա աւելի հաստատ եմ իմ համո- զումիս մէջ. «ուզուած». եւ «ստեղծուած» պատահար մըն է որ դարձաւ նաեւ մեր տիեզերքը:

Սիրելիս, աւելի կը հաւատամ պիտու- նին խօսքերուն քան թէ փիլիսոփային վերջնական կարծիքին. եթէ կամք կայ, նպատակն ալ կայ, ուրեմն յոյս մը՝ անըս- պասելի պատահարներու որը թերեւս օր մը մարդոց իմացականութիւնը իսկա- պէս զարգանայ եւ հասկնայ:

Ես չեմ ընդունիր որ իմ մահովս բա- ժանումը պիտի մնայ վերջնական, եւ ես ալ խորունկ ու մութ անդունդին մէջ վերջ- նականապէս անդիտակից, վերջնական փչուրը պիտի դառնամ տիեզերքին:

Չեմ ընդունիր մեր բաժանումը. եթէ մեր հոգիները հանդիպեցան իրարու եւ միացան, կեանքը ստեղծող կամքը ին- չո՞ւ պիտի բաժնէ, ինչո՞ւ միացնէ...: Ես կը խօսիմ ու կը խօսիմ. պիտեմ թէ չես լսեր զիս, եւ չես յիշեր զիս, եւ դարձեալ կը դիմեմ քու հոգիիդ որ ար- թընցաւ օր մը ինծի համար յիշողու- թեանդ հետ:

Ես պիտի չարունակեմ քեզի նման ա- նոյշ խօսքեր լսել ծաղիկներուն. քո՛ւ ծա- ղիկներուդ, որպէսզի ամէն օր որ արեւը ծագի, իրենց ոտնը ըլլայ:

Սիրելի ծաղիկս, եւ քանի յիշողութիւն ունիմ, պիտի յիշեմ երկուքիս համար. յիշողութիւնը մարդոց մեծագոյն առա- ւելութիւնն է. ան է պատճառը որ ճանչ- նանք, հասկնանք եւ սիրենք:

Դուն տառապեցար եւ չարչարուեցար ամիսներ ու ամիսներ. քու քնացող մար- մինդ վերջնականապէս բաժնուելէ ա- ռաջ, յիշողութիւնդ կը մնար միշտ ար- թուն ու վառ. պիտի յիշեմ որպէսզի միշտ ապրիս, միշտ միասին յիշենք ու ապ- րինք...:

Եւ այսպէս, մոլորած ճամբորդի մը նման կը շրջիմ քու ծաղիկներու բլուրին քով եւ կը կրկնեմ. «արթնցէք ծաղիկներ, չուտով պիտի չորնաք. ձեզ ալ պիտի բաժնեն իմ սիրելիներուս, բայց դուք ալ միշտ պիտի յիշուիք իբր զեղեցկու - թեան տիպարներ, անմահ տիեզերքին մէջ, եւ մենք պիտի դտնենք յոյսի լուսե- ղէն ճամբան, որ կ'առաջնորդէ դէպի գի- տակցութիւն, դէպի հաւատք, ուր ոչինչ կը մոռցուի, ոչինչ կ'անհետանայ, եւ ես կ'երեւակայեմ արդէն այդ լուսաւոր ճամբան, անվերջանալի ճամբան, ուրկէ դուն կուգաս երկար ճամբորդութենէ մը ետք, կը գտնես զիս յիշատուն:

Բոլոր ես, կ'առնես ձեռքս եւ կը դնես սրտիդ վրայ եւ կուտաս համբոյրդ, մեզմ, անոյշ եւ չնչոտ. կեանքի համբոյրը, սի- րոյ համբոյրը, բարութեան համբոյրը, զոր տուած էիր մեր կեանքին երջանիկ օրերուն սկիզբէն:

Այս ցուրտ ձմեռուան օրերուն տես սա զեղեցիկ ծաղիկները որոնք կ'ապրին տա- կաւին. զարունը մօտ է եւ ուրիշ ծաղիկ- ներ պիտի բացուին: Եւ հիմա, զարձեալ ցտեսութիւն ըսելէ առաջ չեմ մոռնար քու այնքան բարի սիրտդ, քու բացառիկ լաւատեսութիւնդ եւ մարդասիրու - թիւնդ:

Դուն խաղաղութեան մէջ մոռցար ֆի- զիքական ցաւերդ, տառապանքդ, եւ մեզմ ձեռքս պահեցիր ձեռքիդ մէջ: Չեմ մոռ- նար տուած անոյշ պատգամներդ եւ չը- նորհիւ քու անհուն սիրոյդ որ հիմա մաս կը կազմէ իմ ամբողջ էութեանս, պիտի յիշեմ, պիտի յիշեմ...:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՏԱՊԱԼԵԼ ՍԹԱԼԻՆԸ, ԶԴՊԻԼ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ

Սորհրդային Համայնավար կուսակցու- թեան 20–րդ համագումարէն քանի մը օր առաջ արեւմուտքի դիւանագէտներ ըրեր էին արդէն լրենց ախտաճանաչումը. յատկանշական ոչ մէկ բան կը սպասուէր այդ համագումարէն: Արդէն այս երկրին մէջ մեծ վերլուծումները կը զուգա- դիպին ոչ թէ համագումարներու ընթացքին այլ երկուքին միջեւ: 1938-էն 1952 Սթա- լինին պարզապէս հրաւէր չէր ուղղած պատգամաւորներու: Ո՞ղջ-մղջ մը սթա- լինականութեան հետ. սակայն այդ չար- ժումը սկսած էր բռնակալին մահով իսկ: Ինչ որ ըրած էր ան իր իշխանութեան վերջին չրջանին, բոլորը կը ջնջուէին. սակայն ոչ ոք կը համարձակէր ակներեւ կերպով յարձակիլ Սթալինի վրայ: Կ'ու- զէին պաշտամունքին վերջ տալ առանց դպչելու անձին որ գայն գործածած էր ի նպաստ իրեն:

1956 Փետրուար 14-ին, 20-րդ համագու- մարի բացումին, կեդրոնական կոմիտէի գործունէութեան ընդարձակ իր տեսե- կագրին մէջ Ա. քարտուղարը Խրուշչեւ սա խօսքերով ոգեկոչած էր մահացած բռնակալը. «19-րդ համագումարէն քիչ ժամանակ ետք (Հոկտեմբեր, 1952) մահը խլեց մեր չարքերէն Յոզէֆ Վիսարիոնո- վիչ Սթալինը: Ընկերվարութեան թըշ- նամիները կը նախատեհէին կուսակցու- թեան չարքերէն ներս դասալքումներ, դեկավարութեան մէջ խառնակութիւն, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ վարանումներ. սակայն բոլոր այս հաշիւները ապարդիւն մնացին»: Աննա- խընթաց էր այս չոր ու ցամաք ոճը. քիչ ետք Խրուշչեւ կը չեշտէր. «Կեդրոնական կոմիտէն դէմ է անձի պաշտամունքին, որ մարքսեան - լենինեան ոգիին խորթ է»:

Յարդ 20-րդ համագումարը ակնարկու- թիւններով կը դոհանար. սակայն այս ոճը փոխուեցաւ Միկոյեանի ելոյթով. ան կը համարձակի տալ ուղղակի անու- նը պաշտուած այս անձնաւորութեան: Ան կ'ըսէ. «Երբ արդիական դրամատիրու- թեան անտեսական վիճակը կը քննենք, կասկածելի է որ մեզի կարենայ օժանդա- կել Սթալինի «Սորհրդային Միութեան մէջ ընկերվարութեան անտեսական հար- ցերը խորագրուած թէզը»: Միկոյեան կը չարունակէ. «Գլխաւոր հարցերէն մէկն այն է որ մարքս - լենինեան գաղափա- րախօսութեան ուսումնասիրութիւնը կը պակսի մեր մօտ համայնավար կուսակ- ցութեան համառօտ պատմութեան»: Այս պատմութիւնը որ պաշտօնական վարդա- պետութեան այրուբենը կը նկատուէր, խմբագրուած էր Սթալինի կողմէ:

Արդեօք Միկոյեան ուզած էր ենթա- հո՞ղը փորձել: Արդեօք այս փո՞րձն էր որ մղեց Խրուշչեւը խնդրել քոյր կուսակ- ցութիւններու ներկայացուցիչներէն որ խօսքն սրահը Փետրուար 24-ին, եւ «բնաոանեկան չրջանակ»ի մէջ քննեն Սթա- լինի ոճիրներու թղթածրարը: Այն ժա- մանակի մեկնաբանները կարծեցին թէ Խրեւս Ա. քարտուղարը մղուած էր այդ- պէս գործելու իր պաշտօնակիցներէն ու մրցակիցներէն ոմանց կողմէ, որոնք կ'ուզէին գինքը դժուար կացութեան մատ- նել: Շատ հաւանական չի թուիր սակայն այս վարկածը. այդ «պաշտօնակից ու մրցակիցները» դեկավարներն էին «պաշ- տամունք»ի այդ ողբերգութիւններուն չրջանին:

Հաւանական է որ յետ - սթալինեան չրջանի առաջին ժամանակներուն բոլո- րը համամիտ էին, - գոնէ Բերիայի ապա- նութենէն ետք, - որ դրութիւնը «քաղա- քակրթուէր» ու վերջ մը արուէր «ոճիրի չնորհիւ յաջորդութեան» այլանդա - կութեան (իշխանութենէն հեռացնելու համար մէկը յոռեգոյն ամբաստանու- թիւններով կը դատէին զայն ու խեղկա - տակ դատավարութիւններէ ետք կը ըս- պաննէին):

Անկասկած վարչաձեւը կ'ենթարկուէր նոր օրինականացումի մը: Այսօր յատնի է որ կուսակցութիւնը երկրին տէրն ու տիրականն է. սակայն այդպէս չէր 1953- ին: Սթալինի մահով կուսակցութիւնը պործնապէս դադրած էր զոյութիւն ունե- նալէ: Վարչաձեւը վերածուած էր անձի մը բռնակալութեան:

Այս կացութեան մէջ է, որ Մալէնկով, 1953 Մարտ 7-ին, թէ՛ կառավարութեան եւ թէ կուսակցութեան գլուխը կը գըտ- նուէր, կարեւոր ճակատամարտ մը կոր- սընցուցած ըլլալու տպաւորութիւնը չկրեց, երբ նոյն ամսուան 14–ին «պատ

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բոլորին ծանօթ է Մխիթարեան վա- ժարաններու Միջազգային Կոմիտէի կ- չը ուղղուած Սփիւռքի Հայութեան, տ- մազգային հանգանակութեան մը, ի նպ- պատ Ս. Ղազարի:

Բոլորին ծանօթ է Էջմիածնի Գեւորգ Հոգեւոր Սորհուրդի յայտարարութիւն եւ նաեւ որը, ինչպէս նաեւ Վազգէն Ա կաթողիկոսին հրաւէրը «քարերար ա- ձանց առատաձեռնութեան» եւ համագոր- ծակցութեան հիմքերու անհրաժեշտութիւնը «փո- կելու Սուրբ Ղազարում պահպանուող ա- գապատկան հոգեւոր մշակութային գա- ձերը»:

Ոչ ոք, ոչ մէկ Հայ կրնայ անտարբե- մնալ վերոյիշեալ կոչին եւ յայտարար- թեան:

Հարցը յոյժ կենսական է, պարզ՝ ծա- րակիր: Պէտք է գործել արագ, ըս- կազմակերպուած եւ ազդու: Եւ այս ա- րընչութեամբ, Մխիթարեան Վարժարան- ներու Միջազգային Կոմիտէի կոչը կ'ըս- «Սփիւռքի մէջ, ամէնուրեք, ուր հա- խրմբուած Հայեր կ'ապրին, պիտի կա- մեզի յանձնախումբեր կամ հանգանակի մարմիններ»:

Այսպէս, Մարսէյլի մէջ, նախաձե-

արձակուած էր» կեդրոնական կոմիտ- քարտուղարութեան պաշտօնէն:

Իր յաջորդը Խրուշչեւ, որ գլխաւոր- կուսակցութիւնը, բազմաթիւ չա- ունէր համայնավար կուսակցութի- երկրին ամէնէն հեղինակաւոր ուժը դ- ձընելու մէջ: Այս մտահոգութիւնն ա- իրագործից բացայայտելով Սթալինի ճիրները:

Վար դրուած փաստաթուղթերը ոչ մ- ոճիր կը յիշատակեն 1934-էն առաջ գ- ծուած, այն ոճիրներէն, որոնց զոհ դարձան Լենինի նախկին ընկերները (Բ- րոցքիականներ եւլն.): Չեն նշեր ի- միլիոնաւոր խորհրդայիներ կոտորուեց- որովհետեւ թշնամի էին համայնավար- թեան, կամ այս դրութիւնը իրենց չ- խօսեր: Մատնիչը կը սկսէր արժեզրկուի երբ հալածանքը կը հասնէր նաեւ «Թ- լինական»ներու, եւ երբ բռնակալին տ- ւանդագին դղրդութիւնը կը զեղչէր զի- ուորականութիւնը, երկիրը կորուստ- մատնելով, երբ Հիթլէր կը խուժէր Սորհ- Միութեան վրայ:

Յանձնախումբը աշխատած էր կազմ- յու Քաղաքական Բիւրօն: Խրուշչեւ ձեռ- կ'առնէ իր գործը եւ զայն կը ներկայաց- նէ համագումարին, առանց նոյնիսկ ժ- մանակ տրամադրելու, գոնէ դիտողու- թեան մը թեմանները վերտառելու. Թ- աթիի նման համայնավարներ կը նկատե- թէ այս տեղեկագրին մէջ կը պակս- մարքսեան վերլուծումը:

Բռնակալը ինչպէ՞ս կրցած էր ձեռք ա- նել սանձերը. դրութիւնը ինքն իսկ յար- մար պահին մը չէ՞ր ներկայացներ բը- նակալութեան. հարցումներ՝ որոնք ե- թէ չուղղուեցան խորհրդային վարչա- թեան կողմէ: Սթալին հրէշ մը եղաւ, ե- կուսակցութիւնը կը մնար օրինակելի:

Շարունակութիւնը ծանօթ է. տեղեկ- դիրը դադրեցաւ թէեւ, սակայն ընթերցում- ներու նիւթ դարձաւ Սորհ. Միութեան բազմաթիւ ժողովներուն մէջ: Ցետ- վրայ հասան Լեհաստանի եւ Հունգարիո- «պատահար»ները:

Արեւմտեան աշխարհը տեղեկացաւ ա- դրութեան երբ ՍԻԱ ափ մը տոլարի փո- խարէն յաջողեցաւ գնել Լեհաստան մնա- ցած օրինակ մը: Անդլերէն թարգմանու- թիւնը որ կատարուած էր լեհերէն օրինա- կէ մը, վստահաբար անկատար է: Ա- կայն արդեօք պիտի պիտցուի ճշդորոշ- ինչ որ հանուած էր քոյր երկիրներու «փոխ տրուած» բնագրէն:

Լենինի մահէն ի վեր ներկայացուած վաւերագրերու թերեւս ամէնէն կարեւո է այս մէկը, որ իր հարազատ երկրին մէ չէ հրատարակուած: Կասկածելի ալ է ա- նոր մօտ օրէն հրատարակութիւնը, քան- որ «ապատալինականացման» չարժումը ընդհատուած է 1964-ին: Ինչպէս կ'երան- բարու մէջ երբեմն խորհրդային հայրե- նակիցներ, բոլշեւիկները տակաւին կ'ան- պետական թէ 1917ին վերջացած է իրենց համար թաքուն մնալու հարկադրութի- նը:

Թ. Ա. Թ.

(քաղուած՝ Լը Մոնտէն)

նութեամբ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարաններու Նախկին Աչակերտաց Միութեան, տեղի ունեցաւ, Փետրուար 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, ժողով մը, ուրուն հրաւիրուած էին անձնական նամակներով եւ մամուլով, Մարսէյլի եւ շրջակայքի բոլոր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները անխտիր, ինչպէս նաեւ գաղութին բոլոր հայ եկեղեցականները եւ կարգ մը ազդայիններ: Ժողովին ներկայ եղաւ Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Ա-լէն Մարսըրու:Քանի մը բացատրութեամբ, բոլոր միութիւնները մէկ կամ երկու ներկայացուցիչներով մասնակցեցան ժողովին, չուրջ ութսուն հոգի: Ընդգծենք ներկայութիւնը՝ Ցակոբ եպիսկ. Վարդանեան, Սարգիս վրդ. Դաւթեանի, վերապատուելի Ժ. Դ. Սահակեանի, Վաչէ Ծ. վրդ. Ինգնատիոսեանի, Գարեգին վրդ. Պէքճեանի, քոյր Ժընվիէվ Դաւթեանի, քոյր Մելինէ Մոմճեանի:

Ժողովը բացուեցաւ Ցակոբ եպիսկ. Վարդանեանի աղօթքով եւ յայնոյութեան մաղթանքներով: Հարաւային Ֆրանսայի Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աչակերտաց Միութեան անունով կարճ Ցովսէփեան պարզեց ժողովին օրակարգը՝ «Միխիթարեան Միաբանութեան տագնապին լուծումը»: Հակիրճ խօսքերով ներկայացուց Միխիթարեան Միաբանութեան գարաւոր վաստակը եւ ազգային դաստիարակչական, գրական, մշակութային ու բարոյական առաքելութիւնը: Անդրադարձաւ այս վերջին տարիներուն առեղծուած անառեական տագնապին, եւ անոր լուծման համար Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի վերցուցած ծանր պարտականութեան եւ պարտաւորութեան: Շեշտեց յետոյ վերոյիշեալ կոմիտէի, բաղկացած եւմտական եւ անտեսական հարցերու ձեռնհաս անդամներէ, նուիրումը այս գործին բարւոք լուծումին համար, եւ խօսքը տուաւ Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի ներկայացուցչին՝ Ալէն Մարսըրուի:

Ալէն Մարսըրու մանրամասն բացատրեց Միխիթարեան Միաբանութեան տագնապին տուն տուող պատճառները սկզբնական շրջանին եւ ապա հետզհետէ յառաջացած բարդութիւնները, պարտքերու բազմապատկութիւնը մինչեւ Յունիս 1984, այինքն ստեղծումը Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին: Այս վերջինը նախ ուսումնասիրեց եւ խորացուց բոլոր թղթածրարները եւ ապա սկսաւ դժուար բանակցութիւններ զանազան պարտատէրներու հետ: Այս մակարդակին կատարուեցաւ դժուար աշխատանք մը: Ամէն միջոց գործածուեցաւ յանգելու համար նուազագոյն վնասին, չարիքին եւ ինչպէս ծանօթ է 32 միլիառ լիռի պարտքը իջաւ չուրջ 9 միլիառ լիռի: Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէն ընդունելով եւ ստորագրելով այս համաձայնութիւնը ծանր պատասխանատուութեան մը տակ կը մտնէ: Պահանջուած դումարը, յառաջիկայ 6 տարիներուն ընթացքին, Միաբանութիւնը չի կրնար վճարել, համազգային հանգանակութիւնը անհրաժեշտ է: Ալէն Մարսըրու հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց՝ «հսկայ աշխատանք մը կատարուեցաւ, բայց դեռ չէ վերջացած: Վրտանգը միշտ ներկայ է: Որպէսզի մահացու չդառնայ եւ Սուրբ Ղազարը, իր մշակութային գանձերով, սեանկութեան չենթարկուի, Հայութիւնը առանց վարանումի պէտք է պատասխանէ մեր կոչին եւ յարգուին մեր առանձնաձայն յանձնառութիւնները»:

Ապա, եղան բազմաթիւ եւ բազմատեսակ հարցումներ յատկապէս լուծումի պայմաններուն, միջոցներուն վրայ. ինչ որ կը վկայէ ներկաներուն առողջ մտայնութիւնը ու գրական մօտեցումը: Եղան նաեւ յայտարարութիւններ վեր առնելով Միխիթարեան Միաբանութեան առաքելութեան կարեւորութիւնը Սփիւռքի գոյապայքարին մէջ, եւ հայ ժողովուրդին դիտակից ու վճռական կեցուածքը, ազգային արժանապատուութեան արտայայտութիւնը նման ծանր կացութիւններու դիմաց:

Ալէն Մարսըրու պատասխանելով հարցումներուն նաեւ ըսաւ հետեւեալը թէ՝ այս կացութեան մէջ Միխիթարեան Հայրերուն կողմէ որեւէ պեղծարարութիւն գոյութիւն չունի, այլ զոհ գացած են իրենց անկեղծութեան, միամտութեան եւ մանաւանդ գործառնութեանց աշխարհի մարզոց անպարկեշտ եւ անխիղճ ընթացքին:Նաեւ աւելցուց թէ այժմէն կը մտածուի Միաբանութեան ապագայ տնտեսական մատակարարութեան մասին:

Հուսկ, նշանակութեամբ մարմին մը ներկայացնելով դաղութին բոլոր զգայնութիւնները, եթէ կարելի է ըսել: Հանգանակիչ մարմինը առաջարկ բարձր հովանաւորութիւնը գաղութիս երեք կրօնական յարանուանութիւններուն՝ Առաքելական, Կաթողիկէ եւ Աւետարանական Եկեղեցի, եւ պատուոյ նախագահութիւնը Ցակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի, որ իր վակման խօսքին մէջ ըսաւ՝ «հսկայ գործ մը կատարեցին Միխիթարեան միաբանները երեք դարերու ընթացքին. այսօր տագնապի մը առջեւ են, եւ որքան որ ծանր ըլլայ կացութիւնը, Հայը, ինչպէս անցեալին ցոյց տուած է, այս անգամ եւս պիտի զոհաբերէ եւ փրկէ Սփիւռքի մեր կարեւորագոյն հաստատութիւններէն մէկը»:

×

Արդ, Մարսէյլ, առաջինը եղաւ Ֆրանսայի հայաչատ կեդրոններէն, որ կազմեց իր հանգանակիչ մարմինը: Վստահ ենք որ այլ քաղաքներ պիտի հետեւին այս օրինակին եւ Ֆրանսան պիտի կատարէ իր լրիւ պարտականութիւնը:

Կը հետեւինք Մարսէյլի հանգանակիչ մարմնի աշխատանքներուն եւ տեղեակ կը պահենք մեր ընթերցողները հանգրուան առ հանգրուան:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՍՏՂԻԿ ՏԵՏԵԱՆԻ ԵՒ ԼԻՒՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԵՒՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կայ մի թէ՞ այնքան սփռփարար որքան եւրոպական մեծանուն երաժշտագէտներու հոգեւոր հեղինակութիւնները, եւ նոյնքան հոգեթով կոմիտասի աշխարհիկ երգերը, բոլորը խորապէս հաղորդական, ախորժալուր, երբ մանաւանդ մեկնաբանուած արուեստագիտուհիներու կողմէ. ելոյթի մը ուարտին իսկ ունկնդիրը երկար պահեր կը մնայ ապրուած վայելքի տպաւորութեան տակ:

Աստղիկ Տէտէեան ծնած Նիւ-Եորք,երը եղած է իր կոչումը, ուսած նախ Պոսթընի, ապա ուարտած Երեւանի երաժշտանոցը, կատարելագործած Միլանօ:

Իսկ Լիւն Տուրեան, Լիւն, ապա Սքալա ու Միլանոյի երգչուհի՝ Պոմոնի մօտ մշակուած է իր կոչումը, եւ Փարիզի օփէրայի Մէցցօ Սոփրանօ:

Ջոյդը այս անգամ կազմակերպած է 7 համերգներ, մինչեւ Ապրիլ 27: Երկուքը Փարիզ եւ հինգը արուարձաններու Ֆըրանսական սրբավայրերու մէջ:

Առաջինը տեղի կ'ունենար Փետրուար 21, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակոյթի կեդրոնին մէջ, ընկերակցութեամբ՝ Սընթէզիս՝ լարաւոր քառեակին եւ Ստեփան Ակէրճի սանթուրին:

Առաջին ջութակ՝ Ս. Քուեիւր, երկրորդ ջութակ՝ Ա. Օվինեի - Ալթօ՝ Ժ. Շիրինեան, եւ թաւջութակ՝ Ժ. Պարա:

Յայտագրի առաջին մասը նուիրուած էր չորս հեղինակներու հոգեւոր երաժշտութեան:

Ձիօվանի Պաթիսթա Փերկոլէզի 1710 - 1736, նափոլիթէն դպրոցի համբաւաւոր օփէրաներու հեղինակ, հակառակ իր վաղաժամ մահուան, բաղում են իր գործերը:

Տէտէեան եւ Տուրեան, քառեակին ընկերակցութեամբ տուին Փերկոլէզիի՝ Սթապաթ Մաթէր՝ հոգեւոր երգերէն երեք հատուածներ:

Իսկ Հէնտէլէն (1685 - 1759) նոյնպէս հոգեւոր երեք հատուածներ, «Վա Սփէմէ Ինֆիտա»: Հէնտէլ արդէն 8 տարեկանին երգէոնահար էր. իսկ կեանքը անցուցած է Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, չբաւշար գործածելով իր առողջութիւնը, եւ համբաւաւոր՝ Մէսիի հեղինակը մահացած է կաթուածահար:

Հոգեւոր երգերու մեծ մասը յատկացուած էր Անթոնիօ Վիվալտիի (1678 - 1741) զոյգը տուաւ նախ՝ «Կլօրիան» Լաուտամուսիէ՝ միշտ քառեակով, ապա Տէտէեան՝ «Օ Քուլ Քօչլի». իսկ Տուրեան՝ Թուրպաթօ՝ Մարէ Իրրիթօ - «Փոթորկոտ ծովու վրայ»:

Այս առաջին մասը կը վերջանար Ռոսսինիի (1792 - 1862) հանդիսաւոր պատարագէն զուգերգով մը - «Քուլ Թօլիս»:

Ռոսսինի, իտալական օփէրաներու համբաւաւոր հեղինակը, ծնած է՝ Քասարօ քաղաքը, Տէտէեան եւ Տուրեան անթերի մեկնաբանութեամբ ուարտեցին հոգեւոր բաժինը յայտագրին, մանաւանդ քառեակին ընկերակցութիւնը մեծապէս նպաստած էր յաջողութեան:

Յայտագրի երկրորդ մասը յատկացած էր կոմիտասի աշխարհիկ երգերուն, միշտ քառեակին ընկերակցութեամբ, որ Ասլամազեանի ախորժալուր մշակումներն էին: 15 երգեր, որոնց յաճախ կ'ընկերանար նաեւ սանթուրը:

«Հարբրան» - զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ, - «Քէլէ քէլէ»՝ Տուրեան եւ քառեակ, «Կաքաւիկ», Տէտէեան, սանթուր եւ քառեակ, Քէլէր Ցոլէր՝ զուգերգ եւ քառեակ, «Հով արէք», - Տուրեան եւ քառեակ: Իսկ Սուրբ, Սուրբը սանթուրը առանձին, Վարդապետին մշակումով, խիստ ինքնատիպ: «Ալ Այլուղս» զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ, «Տըլէ Եաման», Տուրեան եւ սանթուր, «Ես սարէն կուգայի» Տէտէեան եւ սանթուր, «Գարուն ա» զուգերգ եւ քառեակ, «Երկինքն ամպել ա», Տէտէեան, սանթուր եւ քառեակ, «Կռունկ» Տուրեան եւ քառեակ, «Անտունի» Տէտէեան, սանթուր եւ թաւջութակ:

«Էջմիածնական պար», քառեակ առանձին, եւ վերջապէս, «Շողեր Լան» զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ:

Ինչպէս կը տեսնուի յատկանշական փոփոխակի ընոյթ մը տրուած էր մեծ վարպետի գեղջկական երգերու մեկնաբանութեանց, խիստ խնամով պատրաստուած:

Ջոյդ արուեստագիտուհիներու ճայնադրումը եւ չեչտերը ախորժալուր, մեծապէս տպաւորեցին երաժշտասէր հրաւիրեալները:

Մնացեալ վեց զուգահամերգները, մանաւանդ սրբավայրերու մէջ, ամէն կարգի մեծ զոհողութիւններ կը պահանջեն, որոնց սիրով պիտի ընդառաջէ զոյգը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ վանքի իր սենեակին մէջ, Յունուար 18-էն 19-ի լուսցող գիշերը, վախճանած է Մաշտոց Վրդ. Բարիլուսեան: Ծնած էր 1895-ին՝ Անտիոք: Մեծ եղեռնին հասած է Երուսաղէմ, ուր մնած է վանքի սպասարկութեան՝ իբրեւ աշխատաւոր միաբան Սուրբ Տեղեաց: Կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1946-ին: Տասը տարի եղած է ժամադպար Ս. Յարութեան տաճարին, ապա՝ տեսուչ: Վերջին քանի տարիներուն Խոստովանահայրն էր Միաբանութեան:

սինի (1792 - 1862) հանդիսաւոր պատարագէն զուգերգով մը - «Քուլ Թօլիս»:

Ռոսսինի, իտալական օփէրաներու համբաւաւոր հեղինակը, ծնած է՝ Քասարօ քաղաքը, Տէտէեան եւ Տուրեան անթերի մեկնաբանութեամբ ուարտեցին հոգեւոր բաժինը յայտագրին, մանաւանդ քառեակին ընկերակցութիւնը մեծապէս նպաստած էր յաջողութեան:

Յայտագրի երկրորդ մասը յատկացած էր կոմիտասի աշխարհիկ երգերուն, միշտ քառեակին ընկերակցութեամբ, որ Ասլամազեանի ախորժալուր մշակումներն էին: 15 երգեր, որոնց յաճախ կ'ընկերանար նաեւ սանթուրը:

«Հարբրան» - զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ, - «Քէլէ քէլէ»՝ Տուրեան եւ քառեակ, «Կաքաւիկ», Տէտէեան, սանթուր եւ քառեակ, Քէլէր Ցոլէր՝ զուգերգ եւ քառեակ, «Հով արէք», - Տուրեան եւ քառեակ: Իսկ Սուրբ, Սուրբը սանթուրը առանձին, Վարդապետին մշակումով, խիստ ինքնատիպ: «Ալ Այլուղս» զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ, «Տըլէ Եաման», Տուրեան եւ սանթուր, «Ես սարէն կուգայի» Տէտէեան եւ սանթուր, «Գարուն ա» զուգերգ եւ քառեակ, «Երկինքն ամպել ա», Տէտէեան, սանթուր եւ քառեակ, «Կռունկ» Տուրեան եւ քառեակ, «Անտունի» Տէտէեան, սանթուր եւ թաւջութակ:

«Էջմիածնական պար», քառեակ առանձին, եւ վերջապէս, «Շողեր Լան» զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ:

Ինչպէս կը տեսնուի յատկանշական փոփոխակի ընոյթ մը տրուած էր մեծ վարպետի գեղջկական երգերու մեկնաբանութեանց, խիստ խնամով պատրաստուած:

Ջոյդ արուեստագիտուհիներու ճայնադրումը եւ չեչտերը ախորժալուր, մեծապէս տպաւորեցին երաժշտասէր հրաւիրեալները:

Մնացեալ վեց զուգահամերգները, մանաւանդ սրբավայրերու մէջ, ամէն կարգի մեծ զոհողութիւններ կը պահանջեն, որոնց սիրով պիտի ընդառաջէ զոյգը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆԶՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Տելեմակ Գլերմոնէն վերադարձաւ յուսախաբ:

Գոհ չէր ինքնիրմէ: Արդէն երբեք չէ՛ գոհացած ըրածէն: Ցաջողութիւնն ու եզած պովեստներն անգամ չէին գոհացուցած զինք: Անոնք, յաջողութիւն էին միայն հանրային կարծիքին ու ժողովուրդին համար: Իրեն բաւարարութիւն տալու ուժ չունէին: Իր ցանկութիւնն էր ընել լաւագոյնը, կատարեալը, որուն չէր հասներ: Փիւի որ Տոմ անցուցած երկու օրերը կը թուէին պարապի վատնուած օրեր: Վերադարձած էր պարապ ձեռքերով: Ի՞նչ էր բերած հետը: Գրեթէ ոչինչ: Քիչ մը օդի բոյր զաշտերէ. քիչ մը լռութիւն չունչ, մաղտաղթի քանի մը տող եւ փողոցէ հաւաքուած երգու անուններ՝ փաքալ եւ ժուլին: Պարապութեամբ անքացող գրքին դլուխը պիտի լեցուէ՞ր Քլերմոնի դլուխով: Աճապարած էր վերադառնալ: Երկա՛ր սպասումէ ետք, կրնա՞ր նորէն կորսնցնել Վերան: Տելեմակ մոռցած գրադէտը, կ'ապրէր երիտասարդական խանդավառութիւն կրկին լեցուած Վերայով կը փրնտռէր անոր աչքերը, շրթունքները, մարմինը: Վերայով պիտի վերանար, Վերայով պիտի «երկնէր երկիրը», պիտի երկնէր վսեմութիւն ու գեղեցկութիւն, արուեստ ու բարձրութիւն:

- Ինչո՞ւ օր մը աւելի չմնացիր, - հարցուց Վերա, երբ տեղ գրաւած էին Պաթօ-Մուշի սեղանի մը առջեւ:

- Որովհետեւ, օր մը եւս կորսուած պիտի ըլլար առանց արդիւնքի: Մինչդեռ պէտք է խնայել օրերուն եւ յումպէտս չվատնել ժամանակ հարստութիւնը: Կը չտապչի վերադառնել իմ երկիւտան աղջիկը...:

Վերա, բարձրացուցած բաժակը կրկին սեղանին վրայ դրաւ.

- Երկիւտան մէջ կորսուած, անհետացած է աղջիկը: Մոռցի՛ր զայն Տելեմակ. անցեալը հեռացո՛ւր մտքէդ: Հիմա կիսնճ է քու առջեւ:

- Սիրելի Վերա, անցեալը թաղելով ներկան ապրելու մտածումը հաշտ չէ՛ իմ էութեան հետ: Անցեալին մէջ ձմչակուած այնպիսի հողեր կան, չպեղուած ու անծանօթ այնքան հում նիւթեր գոյութիւն ունին, որ կրնան հարստացնել ներկան: Եթէ անցեալը չապրինք այսօրուան մէջ, կը մնանք պակասաւոր, չամբողջացած միաւոր: Եթէ մոռնաք երէկը, ո՞ւր կը մնայ մեր ինքնութիւնը: Հայու հոգին պիտի չդառնա՞յ Ամերիկա, Եւրոպա, Արաբիստան...:

Թանձր ամպ մը աւելի սեւցուցած էր իրիկուան մութը: Գետեզրի պատուհաններու լոյսերը կը պլպլային աստղերու նման՝ պանակներ երկարելով Ջուրին մէջ: Նաւը, որ կը սահէր Սէնի վրայէն, նոր տարուան չարժուն եղեւնիին ըլլար կարծես, որ կը յառաջանար հոսանքն ի վար դէպի Քոնքորտ, դէպի Սեւր, դէպի խարէութեան օրրան քաղաքը, Ցուդանեռու ժամադրավայրը: Ամերիկացի մը, Հայու իրաւունքներու քարտէզ գծած, վաւերացնել տուած էր, սակայն ապահ ու անկուշտ Եւրոպան, երեսուն արծաթի փայլէն շլացած, իր յետոյքն էր հրամցուցած հրէչին:

Տելեմակ, դինիի իւրաքանչիւր բաժակին հետ կ'ըմպէր անցեալի իրողութեանց դառնութիւնը. պատառաքաղի իւրաքանչիւր չարժում արձագանգն էր ժողովականներու աղմուկին: Սակայն հաշիւ մաքրելու թուականը չէր եւ ո՛չ իրենք մարտանաւի մէջ: Դիմացը նստողը **Վերան** էր. անմիջականը. իրականը:

- Վերա՛, դեռ որքա՞ն կը մնաս **Փարիզ**:

- Քեզմէ՛ կախում ունի...

- Ես, վաղն իսկ կ'օդակեմ մարմինդ, կը տանիմ հետս:

Վերա ժպտեցաւ զոհունակ: Բառերու գգուանքն ու չոյանքը երբեմն աւելի խոր-տնկ ապրում է, քան բուն իսկ սիրոյ գործողութիւնը: Կին մը կրնա՞յ աւելի բացայայտ ու վճռական առաջարկի սպասել:

- Տելեմակ, դժուար պիտի ըլլար ինձ երկրորդ անգամ կորսնցնել քեզ:

- Մոցատեորիս պէս զրպանս կը տեղաւորեմ քեզ եւ ոչ ոք կրնայ զայն խլել ինձմէ:

- Երթանք Տելեմակ, երթա՛նք մեր երկիրը:

- Կ'երթանք Վերա՛. Փարիզը կը ձգենք ի՛ր ժողովուրդին, մենք կը միանանք մեր ժողովուրդին: Կ'ապրինք անոր աղմուկով, ու պայքարով: Կ'ապրինք անոր հեւքով ու տենչերով: Կ'ապրինք, հետեւելով մեր կեանքի քարտէզին: Ձեռք – ձեռքի տուած կը դառնանք զրօսաշրջիկը մե՛ր երկրի: Կ'երթանք Ֆլորիտ ու Քանզաս. մինչեւ Օնթարիօ ու Մոնթանա: Կը մաղըլցինք Գալիֆորնիոյ զագաթները ու կ'ապրինք բարձունքներու չունչով:

Ուղեգիծը վերջացուցած, պաթօ - մուշ վերադարձաւ մեկնակէտ: Եւ յաջորդ օրն իսկ Տելեմակ ու Վերա գացին Եղէգեաններու հետ համբոյր փոխանակելու: Օր մըն ալ թաքսին առաջնորդեց զիրենք Ռուասի: Օդանաւը ուռեցուց կուրծքը. թափահարեց թեւերը. ճամբորդներու պէս ցնցուեցաւ ու բարձրացաւ էյֆէլէն վեր, Փիւի որ Տոմէն ալ բարձր ու անյայտացաւ անջրպետի համայնութեան մէջ:

Տելեմակ ու Վերա ձուլուած էին տարերքի հետ:

(Շար. 11 եւ վերջ)

Ա.յրի Տիկին Զարնչանեան,
Տիկին Փերաըրօ,
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ բարեկամին՝

ՀՐԱՆԴ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆԻ
(երգահան)

մահը, որ պատահած է Փետրուար 26-ին, Մարսէյլ, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ առաւօտ, Փետրուար 28։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՃՈՒՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Յովսէփ Օհանեան 200 Ֆ.։
ԻՍԻ.- Պ. Պարգեւ Սայրին 200 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան, իրենց մօրեղբօր ազգկան՝ Արտեսեակ Ֆերմանեանի *կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ 250 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։*

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վաստհելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ՞Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրը - բուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի կիրակին։

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակին։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՁԱՇ

Ա.յնթապի Հերոսամարտի 66-րդ տարեդարձին առիթով, Փարիզի եւ Շրջակայքի Ա.յնթապցիները կը հրաւիրեն իրենց բարեկամներով ճաշի մը, Շաբաթ, Մարտ 22, երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ Եան'ց ակումբին մէջ։

5, avenue Reille, 75014 PARIS

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ Ստեփան Ագեանի եւ Յակոբ Պատօլեանի։

Խրախճանք - Նուագ, երգ ու պար եւ անակնկալներ։

Ճաշկտին՝ 200 Ֆ.։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝

47 - 70 - 27 - 66 *կամ* 47 - 70 - 07 - 25

Թիւերուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՆԸՒԻՐՈՒԻ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅՕՆՏԻՆ։

ԱԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՅԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի ընդհանուր ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեան։

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ
ՈՒ
ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպեն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կը պատասխան
Հ. ԼԵՒՈՆ Վ.Ր.Դ. ՋԷՔԻԵԱՆ
(Վենեսիկէն)

Նիւթ՝
«ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁԸ»

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ՝
Ա.ւետիս Թէրզեանի, Վիլմա Պէօրէֆեանի եւ Կարապետ Տաֆէսեանի։

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ

YAN'S CLUB : 5, avenue Reille, Paris 14e

— ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է —

×

Դասախօսութենէն ետք ճաշ՝ ակումբին մէջ։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի ապահովել հեռաձայնելով՝

45 - 89 - 20 - 48
43 - 81 - 80 - 82
48 - 78 - 22 - 79

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

— 7 CONCERTS DE MUSIQUE SACRÉE —

ASTRIG DEDEYAN
LYNE DOURIAN

SUNTHESIS QUARTET
quatuor à cordes
S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT
(au santour)

Au programme :
HAENDEL, VIVALDI, PERGOLESI, ROSSINI
KOMITAS

Vendredi 28 Février à 20 h 30
PARIS
Eglise St. Julien Le Pauvre:
17, rue du Petit Pont, 5e
Dimanche 16 mars à 16 h
CHAVILLE
Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon
Samedi 12 avril à 20 h 30
MONTFORT LAMAURY
Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération
Dimanche 27 avril à 15 h
ISSY LES MOULINEAUX
Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone
47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 26 98
et sur place une heure avant le concert
PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ՅՄԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի, Մարտ 3-ին, ժամը 15·30-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Յաչի Փարիզի մասնաճիւղի ձեռնարկը Մարտ 23-ին։ Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

55ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՌԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՌԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝ *ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ*
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաուտ հիւրերու
— Սկաուտական ճոխ յայտագիր —
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝ Սկաուտներուն եւ խմբապետերուն կողմէ։
Մուտք՝ 40 Ֆրանք Փոխրիկներուն՝ ձրի

TRANSTOURS

VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF
1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE
départ 27 MARS — retour 8 AVRIL
Paris - Moscou - Erevan - Paris
AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 *frs.* (+ *visa* = 100 *frs.*)
(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)
SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE
HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ
○ PLACES LIMITEES ○
13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports
— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa
— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre à deux lits et sanitaires.
— la pension complète.
— les excursions et visites prévues au programme avec guide local.
et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de EREBOUNI (782 av. JC)
un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :
TRANSTOURS (lic. 132)
25, rue d'Argenteuil - Paris 1er
Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ գներ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"